6
3-C
27

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
4 A
13

Bibliotheca
Coll. Rom.
Soc. Jesu

M

16 6-3. C. 27

19
d
20

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

AVLI GELLII NOCTES ATTICÆ,

SEV

VIGILIÆ ATTICÆ

AD exemplar potissimùm HENRICI STEPHANI lucidiores redditæ. Quas nunc primum à magno mendorum numero magnus veterum exemplarium numerus repurgauit.

HAC POSTREMA EDITIONE accesserunt in calce uniuscuiusque capitis Notæ variorum.

Cum quinque indicibus perutilibus, necnon interpretatione dictionum Græcarum.

AVRELIAE ALLOBROGVM,

Apud Samuelem Crispinum.

M. DC. IX.

Digitized by Google

Digitized by Google

AVLI GELLII
NOCTES ATTICÆ,

SEV
VIGILIÆ ATTICÆ AD

exemplar potissimùm HENRICI STEPHANI lucidiores redditæ. Quas nunc primùm à magno mendorum numero magnus veterum exemplarium numerus repurgauit.

HAC POSTREMA EDITIONE accesserunt in calce uniuscuiusque capitis Notæ variorum.

Cum quinque indicibus perutilibus, necnon interpretatione dictionum Græcarum.

AVRELIAE ALLOBROGVM.
Apud Samuelem Crispinum.
M. DC. IX.

P. DELBENEO, REGIS ET REGINÆ

Matris Consiliario atque Eleemosynario, Abbati Duensi & Belleuillæ.

BENEFICIVM dando accepit qui digno dedit, inquit celeberrimus ille mimographus, Laberius. Huius ego consilium sequẽs, beneficium dando accepturũ me dico, quia digno à me datur. Quis enim magis dignus est, cui Auli Gellij editio dicetur, quàm is qui illum, id est, illius lectionem, amat atque in pretio habet? & cuius (quod multo maius est) lectio aliis etiam vtilitatem afferre aliquam potest ita vt non sibi tan-

tùm, ſed aliis quoque legere di-
ci queat? Vtilitatem enim illam
cum aliis communicat qui in iis
quæ legendo obſeruauit, Græco-
rum prouerbio obtemperat, &
ſuis amicis ea ſecum eſſe com-
munia, non ſolùm vult, ſed etiam
lætatur. Cuius tam propenſæ vo-
luntatis fructum aliquem me pro-
pediem percepturum, ex eo ſpe-
ro, quòd tibi exemplarium hu-
ius editionis vnum ſubitò com-
pingendum curaueris, & eam in
certis quibuſdam locis cum aliis
conferre velle dixeris. Hoc e-
go tibi de illa ſpondere poſſum,
quamplurimos qui in aliis men-
doſi erant locos, eam mendo ca-
rentes tibi eſſe exhibituram: ſed
hoc de omnibus abſit vt pollicear.
Immo, vt meis, ita & aliorũ velut
ſuccenturiatis coniecturis locum
relictum eſſe fateor, aduerſus ea
mēda quæ magnis veterum libro-
rum,

rum, copiis expugnari non potuerunt. Quòd si & tibi (quod spero) succenturiari libuerit, faciam vt Noctium Auli Gellij studiosi sciãt cui grates agere debeant. Numquam enim debitam alij laudem mihi arrogaui: atque id multo minus in posterum quáuis plerique hoc aduersum me peccarint) facere statui.

Nunc autem mihi de hoc saltem gratulari licet, quòd hanc Noctium Atticarum editionem digni (vti dixi) ac non ei dicaui, in quem illa ipsa iactari prouerbia possent, quæ Gellius in eos iactat quos earum lectione arcet: hæc inquam, *Nihil cum fidibus graculo, Nihil cum amaracino sui.* Contrà verò euenturum erat istud, si hoc dignatus honore fuissem aliquem eorum quos Ludouicus Viues sua de his Noctibus tam maledica quàm maleuola censura fascina-

uit, quorum è numero vnum, magni alioqui nominis virum, in aurem, quum voles, nominabo. O quid maleuolentia, quid vindictæ cupiditas non audet! Itáne Aulum Gellium, tantum virum, tam bene de omni ſere literarum genere meritum, à Ludouico Viue, Hiſpano quidem illo, ſed tamen (ſi Latinæ linguæ puritatem excipias) bene literato, tam malè tractari? huc enim vſque vocabuli huius vſum extendi dico. Amabam Hiſpaniam (quatenus & quantum à verè Gallo amari Hiſpania poteſt) vel eo nomine quòd Ludouicum Viuem nobis dediſſet, nunc odio eandem eo etiam ipſo nomine proſequor.

Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς
ἐπαυρεῖ,
Ὅστις ἀλιτραίνει,

inquit Aſcræus poëta, quòd ſi & iſtud quod dicam, aliquando contingit,

Πολλάκι

Πολλάκι καὶ ἔθνει ξύμπαν κακοῦ ἀνδρὸς ἐ-
παυρεῖ,
Ὅστις ἀλιτραίνει,

magnum certè in periculum totam Hiſpaniam illa tam ἄμουσος, Ludouici Viuis θρασυκακογλωσσία cōiiciet, ſi vnquã in Muſarum vtriuſque linguæ poteſtatem illa regio veniat.

At ego quàm malè de Muſis ille ſua Noctium tam ἀμούσων accuſatione ac vituperatione meritus eſt, tam bene de iiſdem mereri cupiens, defenſionem ſeu apologiam ſcripſi, in qua, etiam quid ad accuſandum vituperandúmque hunc ſcriptorem illum ſtimulauerit, oſtendi.

Quòd ſi plus otij noctus fuiſſem etiam encomium harũ Noctium, eorum in gratiis qui illi maledicæ Viuis cenſuræ aurem præbent, ſcripturus eram. Et verò prima iam eius lineamenta habeo, quæ quum

¶ 4

videbis, etiamſi placeant, rogo tamen vt me primam huic tabulæ manum impoſuiſſe, tibi ſit ſatis, extremam quoque imponere, tuis preci bus (quæ mihi πειθανάγκη eſſent) non cogar. Vale. Pariſiis, XIII. Calend. April.

Quæ

Quæ hoc volumine continentur.

Doctorum virorum in aliquot A. Gellii loca coniecturæ.
Auli Gellii Noctes Atticæ.
Capitum index.
Index scriptorum ab A. Gellio laudatorum.
Legum & aliorum monumentorum, itémque incertorum scriptorum index.
Index rerum & verborum in A. Gellio memorabilium.
Interpretatio Græcarum dictionum, quæ à Gellio Græcè citatæ, nec ab eo Latinæ factæ sunt.
Index Græcarum vocum, quæ Gellii libris sunt insertæ.

DO CTORVM VIRO-rum in aliquot A. Gellij lo-cos coniecturæ.

Pag. 5 . lin. 22. *vt huius plurimus mos fuit*, quidam *vt illius p.*

Pag. 12. lin. 17. *Pericles ille Atheniensis egregius vir ingenio*. Distingue, *P. ille A. egregius, vir ing. bo.*

Pag. 18. lin. 25. κομψὴ *illa* χλαμύς καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι. Scribendum χλανίς, manifestò alludit A. Gellius ad hæc *Æschinis* in oratione Κατὰ Τιμμάρχου. Εἰ γάρ τίς σου (de Demosthene loquitur) τὰ κομψὰ ταῦτα χλανίσκια περιελόμενος, καὶ τοὺς μαλακοὺς χιτωνίσκους Isaa. Casaub.

Pag. 117. l. 6. *Menandro ac Posidio*. Scrib. *Posidippo*. Lilius Gyraldus.

Pag. 118. lin. 11. ἐπ' ἀμφότερα. Iosephus Scaliger totum hunc Menandri locum à capite ad calcem suis numeris simul & pristinæ lectioni restituit ad hunc modum.

—ἐπὶ ἀμφότερα νῦν ἡ ὀπίκληρος ἡ ἐς
μέλλει καθευδήσειν κατειργάσατο μέγα
καὶ περιβόητον ἔργον. ἐκ τῆς οἰκίας
ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν ἐβούλετο,
ἵν' ἐκβλέπωσι πάντες εἰς τὸ Κρωβύλης
πρόσωπον. ἡ γ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ
δέσποινα καὶ τὴν ὄψιν ἣν ἐκτήσατο.
ὄνος ἐν πιθήκοις. τί τὸ λεγόμενον ἐστὶ δὴ
τοῦτ'; ὑ σιωπᾶν ἐστιν εἰ καὶ βούλομαι,
οἷόν τι μοι τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν
ἀρχηγὸν, οἴμοι, Κρωβύλην λαβεῖν ἐμὲ
καὶ δέκα τάλαντα, γύναιον οὖσα πηχέως.
εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα πῶς ἀνυπόστατον

Διὰ

Διὰ τὸν ὀλύμπιον, καὶ Ἀθηνᾶν ὐδαμῶς.
παιδισκάριον, θεραπευτικόν τι λόγου τάχιον
ἐπαγγχίσθω δή τις, ἢ γεραιῶν εἰσάγοι.

Pag.120.lin.6. ἔχω δ' ἐπικ. Isaacus Casaubonus ita hunc locum restituit:

ἔχω δ' ἐπίκληρον Λαμίαν, οὐκ εἴρηκά σοι
τοῦτ'; Οὐχί. κυρίαν τ' οἰκίας καὶ τῶν ἀγρῶν,
ὃ δή 'στι πάντων ὅσα ἐκείνης ἔχομεν
μεγάλων τε καὶ πολλῶν χαλεπῶν χαλεπώτατον,
ἅπασιν ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ,
Υἱῷ τε γὰρ πολὺ μᾶλλον, καὶ θυγατρί γε.
Πρᾶγμα ἄμαχον λέγεις. Εὖ οἶδα.

Pag.121. lin.20. εἰ μή τι αἰκατειχίση. Isaacus Casaubonus ita legit:

εἰ καί τι γὰρ ἀτυχήσει εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου.

hoc est, *Si acciderit alicui vt incidat in grauius quoddã peccatũ*. Sic accipitur ἀτυχεῖν etiã apud oratores, & euincit hanc esse sententiã sequẽs carmen Cæcilij ex hoc expressum & sequenti,

Nam opulento famam facilè occultat factio.

Mox illud vocabulum fœdè deprauatum est. αἰκαταπκύπῳ. l.6. fortasse scripserat ἀκαλύπτῳ. *destituta & nudata opibus vita.* Deinde scrib. l.7.

--ἀνερὸν δ' ἔχων
Τὸ μέρος ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν, ἢ δυνάμενος.

Videntur autem deesse quædam ex iis quæ olim Gellius ascripserat. Sicut & capite XVI. infra eodem Menandri locus fere totus desideratur.

Pag.141.lin.24. *& quid haberet*. Scrib. *ecquid haberet.*

Pag.165.l.21. *Quod ara Ieta*. Sc. *Quòd hac Ieta.*

Pag.300.lin.2. *Quod mihi nunc magna cura est.* Scrib. *Quo mihi n.*

Pag.304.lin.2. χρῆν καὶ σὲ μ. Lege cum Isaaco Casaubono. χρῆν καὶ σὲ μέλλειν ὡς ἐκεῖνον πατρί. Sensus est: *debuisti & tu differre vt fecerat frater tuus, & exspectare dum temporis tractu ira caderet.* Græcorũ est prouerbium, ὁ χρόνος ἀλυμαρὴς Θεός.

Pag.316.lin.7. ἐχθων τηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος. Malim νικώμενον. Is. Casaub.

Pag.321.lin.21. *quanti omne instrumentum fundi Sabini in censum dedicauisti.* Fortasse (inquit idem) *in censu iudicauisti. Indicare* est τιμᾶν.

Pag.323.lin.1. *cum tunica chiridota inferior acrubuerit.* Emendandum *interior.* Notum cur dictus sit Iulius Cæsar sponda interior regiæ lecticæ Nicodemis: Is. Casaub.

Pag. 413. lin. 14 *prouinciæ Græciæ præfectus.* Cod. Tor. *Graca* rectè: nam de Asiaticis Græcis accipiendum, non de iis qui in Græcia. Sub finem lege *Naucrates.* Suidas. Θεοδέκτης καὶ ὁ Ευθραῖος Ναυκράτης, καὶ Ισοκράτης ὁ ῥήτωρ ὁ Απολλωνιάτης, καὶ Θεόπεμπος ἐπὶ τῆς ργ ὀλυμπιάδος εἶπον ἐπιτάφιον ἐπὶ Μαυσώλῳ, Αρτεμισίας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ προτρεψαμένης. vide reliqua. Idem.

Pa.420.lin.13. λαμπρός τι ἐς. Poëta scripserat,

λαμπρός τι γδ

ἕκαστός ἐστ' ἐν τοῖσδε, κἀπὶ τοῦτ' ἔτι.

Pag.426.lin.22. *is autem erit.* Repete ex proximo duas literas, & lege, *Satis autem erit.*

Pag.427.lin.17. *consuetum iis veteribus fuerit,* Iosephus Scal. ex veteri lectione ita profert, *Nam sanè quàm consuetum veteribus fuerit literis iis pl. uti ind.* &c. vt est editum.

Pag.479.lin.11. *Hæc eloquutus.* Iustus Lipsius totum locum sic restituit:

Hocce loquutus vocat quicum bene sæpe libenter

Mensam,

Mensam, sermonésque suos, rerúmque suarum
Comiter impertit, magna quum lassus dici
Parti fuisset de summis rebus gerendis
Consilio, endo fore lato, sanctoque Senatu.
Cui res audacter magnas paruasque iocúmque
Eloqueretur: tincta malis & quæ bona dictis
Euomeret, si qua vellet tutoque locaret.
Quicum multa volutat gaudia clámque palámque,
Ingenuo cui nulla malum sententia suadet
Ut faceret facinus leuis aut malus: doctus, fidelis,
Suauis homo, facundus, suo contentus, beatus,
Scitus, secunda loquens in tempore commodis, verbûm
Paucûm, multa tenens antiqua sepulta, vetusta:
Quæ faciunt mores veterésque nouosque tenentem,
Multarum veterum legum Diuúmque hominumq;
Prudentem, qui dicta loquíve tacerévе posit.

Antiq. lect. II. XXII.

Pag. 480. lin. 4. *quidam è nostris veteribus sirpos appellauerunt.* Iosephus Scaliger in Varronem legi vult *sirpos.*

Pag. 570. lin. 9. *calestium rerum sensu atque ductu.* Iosephus Scaliger in Manilium legendum ait *censu.*

Pag. 592. lin. 16. *delicatiores quidam disciplinarum philosophi,* Lege cum Is. Cas. *delicatiorum.*

Pag. 595. lin. 15. *& cuimodi Homerus fuisse dicat in Vlixis domo ἀσφιλῶσι, qu.* Isaacus Casaubonus fœdè corruptum locum ita corrigit, *cuim. H. f. dicat in Vlixis domo ὀρσοθύρην: & qu.* Primùm hoc res ipsa postulat: Nam referendum est ad illum Homeri locum Οδυσ. χ.

Ορσοθύρη δέ τις ἔσκεν ἐϋδμήτῳ ἐπὶ τοίχῳ.

qui locus quàm variè sit expositus à veteribus criticis ex Eustathio, Hesychio, aliisque patet. Confirmat hanc emẽdationem & vetus Codex

Tor. in quo legitur per *u* minus malè. neque dubium & principium huius vocis cum præcedenti *domo* fuisse confusum, & τὸ ες ad finem fuisse adiectũ ex illo *&* quod ad sequentem quæstionem referebatur.

Pag. 602. lin. 20. *montem Caspium conspicimus.* legendum *Cispium:* sic enim appellatur mons illæ Romæ de quo hîc intelligit Beroaldus.

Pag. 609. lin. 1. *καὶ ἄβρομοι αὖ ἰαχοί.* Legendum est, *καὶ Ἄβρομοι αὐίαχοι.*

Illud ϗ Gellij est: quod & aliis multis locis cũ auctorum χρείαις, quas ille citat, est confusum. deinde qui sequitur locus extat Ἰλιάδ. ραψ. ν. verum alij grammatici legunt *αὐίαχοι*. Sed vt legatur *αὐίαχοι*, longè tamen Gellium fugit ratio, si τὸ αυ in hac voce putat eamdem rationem habere atque in voce *αὐέρυσαν*. Isaacus Casaubonus.

Pag. 690. lin. 12. *Non inquit in eo libro.* Scribe. *meo libro.*

Pag. 691. lin. 18. *in quinque solis vicisse.* Is. Casaubonus legit *quindecim.* Nam Græci scriptores testãtur Euripidẽ *νίκας νικῆσαι πεντεκαίδεκα.* Deinde versus Apollodori ita scribit idem,

Κηριαντίδης αὖν, ἐκ τοῦ Διοπείθους παῖς,
Πρὸς τοῖσιν ἑκατὸν πέντε γράψας δράματα,
Ἐξέλιπε, πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτῶν.

Pag. 726. lin. 22. *plus centum atque sexaginta.* Iustus Lipsius in notis ad Velleium legit. *plus ducenti: atque sexaginta.*

NO-

NOMINA EORVM, E quorum ſcriptis excerptæ ſunt emendationes & variæ lectiones quæ hoc libro prodeunt.

Brod. Brodæus.
Car. Carrio.
Col. Coluius.
Cui. Cuiacius.
Gif. Giſanius.
Gul. Gulielmius.
H. St. Henricus Stephanus.
Lamb. Lambinus.
Lipſ. Lipſius.
Mag. Magius.
Scal. Ioſephus Scaliger.
Scheg. Schegkius.
Tur. Turnebus.
v. ed. vetus editio.
Vrſ. Vrſinus.
c. Tor. Codex Tornæſianus.

INDEX AVTHORVM MIscellaneorum, ex quibus has notas excerpsimus.

1 Ludouici Carronis Antiquarum lectionum libri tres, Imp. Antuerpiæ in 8. apud Plantinum 1576.

2 Fornerij Notę in Cassiodorum Imp. in 8.

3 Francisci Iureti in Symmachum notæ, Imp. in 8. apud hæredes Vignon 1598.

4 Iacobi Cuiacij obseruat. lib. 21. 22. 23. 24. cum Instit. Imp. Parisiis in fol.

5 Adriani Turnebi aduersariorum tom. 3. Imp. Basileæ apud Thomã Guarinũ in fol. 1571.

6 Isaaci Casauboni animaduersiones in Atheneum, Imp. Lugduni in fol. apud de Harsy 1600.

7 Iani Guillelmi verisimilium libri.

8 Aldus Manutius de Quęsitis per epistolã.

9 Iust. Lipsij. variarum antiquarum lectionum & Epistolicarum quæstionum libri Imp. Antuerpiæ in 4. apud Plantinum.

10 Iusti Lipsij Electorum libri duo.

11 Adriani Iunij Animaduersiones.

12 Dionysius Gothofredus in Cod. Iustin.

13 Iani Mellerij Palmerij spicilegia.

14 Lucę Fruterij Coniectaneorum verisimilium liber tertius.

15 Ioannis Meursij curarum Plautinam, Impr. in 8.

16 Gothofredus in Ciceronis opera, Impr. in 4.

a A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS

LIBER PRIMVS.

*

Quali proportione, quibúsque collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viueret.

CAP. I.

PLVTARCHVS, [b] in libro quem scribit, ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν καὶ ἀρετὴν διαφορὰ, scitè subtiliterque ratiocinatū Pythagoram philosophum dicit, in reperiēda, modulandáque status longitudinísque Herculis præstantia: nam quum ferè constaret, curriculum stadij, quod est Pisæ ad Iouis Olympij, Herculem pedibus suis metatum, ídque fecisse lōgum pedes sex-

centos, cætera quoque stadia in terra Græcia, ab aliis postea instituta, pedum quidē esse numero sexcentûm: sed tamen aliquātulum breuiora, facilè intellext, modum spatiúmque plantæ Herculis, ratione proportionis habita, tāto fuisse quàm aliorum procerius, quanto Olympicum stadium longius esset, quàm cætera. c Cōprehensa autem mensura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei mensuræ conueniret, secundùm naturalem membrorum omnium inter se competentiam, modificatus est: atque ita id colligit, quod erat consequens: tantò fuisse Herculem corpore excelsiorem, quàm alios, quantò olympicum stadium cæteris pari numero factis anteiret.

NOTÆ VARIORVM.

a *A. Gellij.* Quidam è recentioribus criticis legunt Agellium, vt Lipsius, solus quidem ex tanta copia criticorum veterum reliquus, neque tamen melius quàm cæteri boni authores ab imperitis librariis acceptus. IAN. GVILL. *verif.* 2. 24.

¶ Sunt etiam qui A. Gellium vocari contendant, cum quo vulgus facit, sunt qui Agellium, à quo Priscianus & libri antiqui dicunt, LIPS. *antiq. lect.*

¶ Agellium

¶ Agellium constanter libri scripti etiam illud optimæ notæ fragmentum Giselini appellant.

Agellij Noctium Atticarum lib. x.*explicit.*
Incipit XII.*Feliciter C.Aurelij Romuli.*LIPS. *epist. quæst.*

b *In libro.* Titulus Græcus in Bussidiano non est, sed hæc verba vicem eius supplent. Plutarchus *in libro qui de Herculis quali inter homines fuerit animi corporisque ingenio, & virtutibus conscripsit scitè*, & quæ sequuntur: quæ itáne scripserit Agellius, an potiùs sint à glossemate, nihil asseuero. Lud. Car. *lib. 3. antiq. lect.* 17.

c *Comprehensa.* Hæc quæ hic scribuntur vsq; ad finem capitis, ita emendanda esse declarat Carrio. libro Bassidiano. *Comprehensa autem mensura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei mensura conueniret, secundùm naturalem membrorum omnium inter se competentiam, modificatus est: atque id ita colligit quod erat consequens: Herculem tantò fuisse corpore excelsiorem quàm alios, quantò olympicum stadium cæteris pari numero factis anteiret.* Verba autem quæ à vulgata editione absunt, nisi interriciantur, vt à me factũ est, sententiam orationis suspensam relinquũt, neque eam absoluunt. *lib. 3. antiq. lect. cap.* 17.

Ab Herode Attico c. v. *tempestiuè deprompta in quendam iactabundum & gloriosum adolescentem specie tantùm philosophiæ sectatorem, verba Epitecti Stoici, quibus festiuiter à vero Stoico seiunxit vulgus loquacium nebulonum qui se Stoicos nuncuparent.*

Cap. II.

HErodes Atticus, vir & Græca facundia & consulari honore præditus, arcessebat sæpe nos, quum apud magistros Athenis essemus, in villas ei vrbi proximas me & c. l.v. Seruilianum, compluríſque alios nostrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenij cultum concesserant. Atque ibi tunc, quum essemus apud eum in villa, cui nomen est Cephisia, & æstu anni & sidere autumni flagrantissimo, propulsabamus caloris incõmoda lucorum vmbra ingentium, longis ambulacris & mollibus ædium posticum refrigerantibus, lauacris nitidis & *a* abundis, & collucentibus, totiúſque villæ venustate, aquis vndique canoris atque auibus personante. Erat ibidem nobiscum simul adolescens philosophiæ sectator disciplinæ, vt ipse dicebat, Stoicæ, sed loquacior impendio & promptior: is plerumq; in conuiuio, sermonibus qui post epulas haberi solent multa atque immodica de philosophiæ doctrinis intempestiuè atq. insubidè disserebat, præque se vno cæteros omnis linguæ Atticæ principes gentémque omnem togatam, totúmque nomen Latinum, rudes esse & agrestes prædicabat: atque interea vocabulis haud facilè

cilè cognitis syllogismorum captionúmque dialecticarum laqueis strepebat, κυριεύοντας καὶ σωρείτας ἢ ψευδομένους (?) ... aliósque id genus griphos neminem posse dicens nisi se dissoluere: rem verò ethicam, naturam humani ingenij virtutúmque origines, officiáque earum * confinitima aut contraria, morborum vitiorúmque fraudes, animorúmque labes ac pestilentias, asseuerabat nulli esse magis ea omnia explorata, comperta, meditatáque * quàm sibi. cruciatibus autem doloribúsque corporis & periculis mortem minitantibus habitum statúmque vitæ beatæ, * quem se esse adeptum putabat, neque lædi, neque imminui existimabat: ac ne oris quoque & vultus serenitatem Stoici hominis vnquam vlla posse ægritudine obnubilari. Has ille inanis quum flaret glorias, iámque omnes finem cuperent, verbísque eius defatigati pertæduissent: tum Herodes Græca, vt huius plurimus mos fuit, oratione vtens, Permitte, inquit, philosophorum amplissime, *b* quoniam respõdere nos tibi non quimus, quos idiotas & rudes vocas, recitari ex libro, quid de huiuscemodi magniloquentia vestra senserit dixerítque Epictetus Stoicorum, vel maximus, iussítque proferri dissertationũ

* cõfinia aut contra, *ve. ed.*

*hę duę voces absunt à *vet. ed.*

quam, *vet. c.*

Epicteti digestarum ab Arriano *c* secundum librum, in quo ille venerandus senex iuuenes, qui se Stoicos appellabant, neque frugis neque operæ probæ, *d* se in theorematibus tantum nugalibus & puerilium isagogarum commentationibus *e* oblectantes, obiurgatione iusta *f* incessuit. Lecta igitur sunt ex libro, qui prolatus est ea quæ addidit. Quibus verbis Epictetus seuerè simul ac festiuiter seiunxit atque diuisit à vero atque sincero Stoico, qui esset proculdubio ἀκώλυτος, ἀνανάγκαστος, ἀπαρεμπόδιστος, ἐλεύθερος, εὐπορῶν, εὐδαίμων, vulgus aliud nebulonum hominum, qui se Stoicos nuncuparent,* *e* atráque verborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium iacta sanctissimæ disciplinæ nomen ementirentur.

* Vtróq. vet. ed.

Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. *Ἄκουε.*

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δ᾽ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν. κακὰ δὲ κακίαι, καὶ τὰ μετέχοντα κακίας. ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων, πλοῦτος, ὑγίεια, ζωὴ, θάνατος, ἡδονὴ, πόνος, πόθεν οἶδας; οὕτως Ἑλλάνικος, λέγει ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς: τί γὰρ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν, ἢ ὅτι Διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ Χρύσιππος, ἢ Κλεάνθης; βεβασάνικας οὖν αὐτὸ, καὶ δόγμα σεαυτοῦ πεποίησαι, δεῖ-

δείκνυε πῶς εἰώθεις ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως, ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον, καὶ ἀνακραυγάσαντί σοι ἐπιστὰς κακόσχολος παραστὰς εἴπῃ, λέγε μοι σὺ πρὸς τοὺς θεοὺς, ἃ πρώην ἔλεγες, μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι; μή τι κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις αὐτῷ; τί ἡμῖν καὶ σοι ἄνθρωπε; ἀπολλύμεθα, καὶ σὺ θέλων παίζεις. ἂν δέ σε ὁ Καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον μέμνησαι τῆς διαιρέσεως, ἄν τίς σοι εἰσιόντι καὶ ἀχριῶντι ἅμα καὶ τρέμοντι προσελθὼν εἴπῃ, τί τρέμεις ἄνθρωπε; περὶ τίνος σοι ἐστὶν ὁ λόγος; μή τι ἔσω ὁ Καῖσαρ ἀρετὴν καὶ κακίαν τοῖς εἰσερχομένοις δίδωσι; τί μοι ἐμπαίζεις καὶ σὺ πρὸς τοῖς ἐμοῖς κακοῖς; ὅμως φιλόσοφε εἰπέ μοι, τί τρέμεις, οὐχὶ θάνατός ἐστι τὸ κινδυνευόμενον, ἢ δεσμωτήριον, ἢ πόνος τοῦ σώματος, ἢ φυγή, ἢ ἀδοξία; τί γὰρ ἄλλο; μή τι κακία; μή τι μετέχον κακίας; σὺ οὖν τίνα πρὸς ταῦτα ἔλεγες; τί ἐμοὶ καὶ σοι ἄνθρωπε; ἀρκεῖ ἐμοὶ τὰ ἐμὰ κακά. καὶ καλῶς λέγεις, ἀρκεῖ γάρ σοι τὰ σὰ κακά, ἡ ἀγέννεια, ἡ δειλία, ἡ ἀλαζονεία, ἣν ἀλαζονεύου ἐν τῇ σχολῇ καθήμενος. τί τοῖς ἀλλοτρίοις ἐκαλλωπίζου; τί Στωϊκὸν ἔλεγες σεαυτόν; τηρεῖτε οὕτως ἑαυτοὺς ἐν οἷς πράσσετε, καὶ εὑρήσετε τίνος ἐστὲ αἱρέσεως. τοὺς πλείστους ὑμῶν Ἐπικουρείους εὑρήσετε, ὀλίγους τινὰς Περιπατητικούς, καὶ τούτους ἐκλελυμένους. * ſ His ille auditis inſolentiſſimus adoleſcens obticuit, tanquam ſi ea omnia non ab Epicteto in quoſdam alios, ſed ab Herode in eum dicta eſſent.

** Quæ ſequuntur vſque ad hanc notã *non habebantur in vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Abundis.* Vide cap.2.notata à Iano Mellero Palmerio *inspici legis.*

b *Quoniam respondere.* Sic legit.Ludou.Carr. *quoniam respondere nos tibi, quos idiotas & rudes vocas non quimus.lib.3.antiq.lect.cap.17.*

c *Secundum librum.* Lege *Primum librum,* inquit Carrio,*supradicto loco.*Lipſ.*in Elect.*

d *Se in.* Legit *ſeque.Carr.*

e *Oblectantes.* Legit *Delectantes.*Carrio.

f *Incessuit.* Legit *incesiuit* Carrio.Delectari ſe in commentationibus ἀρχαισμὸς , eſt qualis apud Terentium. *In eo me oblecto : ſolum id eſt carum mihi.Lib.3.antiq.lect.cap.17.*

g *Atráque.* Legit *Atraque.* Carrio. *Lib.3.antiq.lect.cap.17.*

g *His ille.*Hæc quæ adiiciuntur non habentur in vet.edit.

Quòd Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amici cepit,quódque eſt circunſpectè & anxiè conſiderandum,an pro vtilitatibus amicorum delinquendum aliquando ſit: notatáque inibi & relata quæ Theophraſtus & M.Cicero ſuper ea re ſcripſerunt.

CAP. III.

LAcedæmonium Chilonem,vnum ex illo inclyto numero ſapiẽtium, ſcriptum eſt in libris eorũ qui vitas réſque geſtas clarorum hominum memoriæ mandauerunt, quum die vitæ ſuæ poſtremo eum inibi mors occuparet,ad circunſtantes

ſtantes amicos ſic loquutum: Dicta mea, inquit, factáque in ætate longa pleraque omnia fuiſſe non pœnitenda, fortiſan vos etiam ſciatis. Ego certè in hoc quidem tempore non fallo me, nihil eſſe quicquã commiſſum à me, cuius memoria rei aliquid pariat ægritudinis: niſi profectò illud vnum ſit, quod rectène, an perperam fecerim, nondum mihi planè liquet. Super amici capite iudex cum duobus aliis fui. lex ita fuit, vti eum hominem condemnari neceſſe eſſet. Aut amicus igitur *a* capiti perdẽdus, aut adhibenda fraus legi fuit. Multa cum animo meo ad caſum tam ancipitem medẽdum *b* conſultanti viſum eſt eſſe id quod feci, præ hoc quod erant alia, toleratu faciliùs. tacitus ad condemnandũ ſententiam tuli: his, qui ſimul iudicabant, vt abſoluerent, perſuaſi. ſic mihi & iudicis & amici officium in re tanta ſaluum *c* fuit. ſed hanc capio ex eo facto moleſtiã, quòd metuo ne a perfidia & culpa non abhorreat in eadem re eodémque tempore, inque communi negotio, quod mihi optimum factu duxerim, diuerſum eius aliis ſuaſiſſe. *d* Hic autem Chilo, præſtabilis homo ſapientia, quónam vſque debuerit contra legem contráque ius pro amico progredi, dubitauit, eáque res in fine quo-

NOTÆ VARIORVM.

a *Abundu.* Vide cap.2.notata à Iano Mellero Palmerio *inspici legis.*

b *Quoniam respondere.* Sic legit.Ludou.Carr. *quoniam respondere nos tibi, quos idiotas & rudes vocas non quimus.lib.3.antiq.lect.cap.17.*

c *Secundum librum.* Lege *Primum librum,* inquit Carrio,*supradicto loco.*Lips.*in Elect.*

d *Se in.* Legit *seque.Carr.*

e *Oblectantes.* Legit *Delectantes.*Carrio.

f *Incessuit.* Legit *incessiuit* Carrio.Delectari se in commentationibus ἀρχαισμὸς, est qualis apud Terentium. *In eo me oblecto : solum id est carum mihi.Lib.3.antiq.lect.cap.17.*

g *Atraque.* Legit *Atraque.* Carrio. *Lib.3.antiq.lect.cap.17.*

g *His ille.*Hæc quæ adiiciuntur non habentur in vet.edit.

Quòd Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amici cepit,quódque est circunspectè & anxiè considerandum,an pro vtilitatibus amicorum delinquendum aliquando sit: notatáque inibi & relata quæ Theophrastus & M.Cicero super ea re scripserunt.

CAP. III.

LAcedæmonium Chilonem,vnum ex illo inclyto numero sapiētium, scriptum est in libris eorū qui vitas résque gestas clarorum hominum memoriæ mandauerunt, quum die vitæ suæ postremo eum inibi mors occuparet,ad circunstantes

ſtantes amicos ſic loquutum: Dicta mea, inquit, factáque in ætate longa pleraque omnia fuiſſe non pœnitenda, fortitan vos etiam ſciatis. Ego certè in hoc quidem tempore non fallo me, nihil eſſe quicquã commiſſum à me, cuius memoria rei aliquid pariat ægritudinis: niſi profectò illud vnum ſit, quod recténe, an perperam fecerim, nondum mihi planè liquet. Super amici capite iudex cum duobus aliis fui. lex ita fuit, vti eum hominem condemnari neceſſe eſſet. Aut amicus igitur *a* capili perdēdus, aut adhibenda fraus legi fuit. Multa cum animo meo ad caſum tam ancipi em medēdum *b* conſultanti viſum eſt eſſe id quod feci, præ hoc quod erant alia, toleratu faciliùs. tacitus ad condemnandũ ſententiam tuli: his, qui ſimul iudicabant, vt abſoluerent, perſuaſi. ſic mihi & iudicis & amici officium in re tanta ſaluum *c* fuit. ſed hanc capio ex eo facto moleſtiã, quòd metuo ne a perfidia & culpa non abhorreat in eadem re eodémque tempore, inque communi negotio, quod mihi optimum factu duxerim, diuerſum eius aliis ſuaſiſſe. *d* Hic autem Chilo, præſtabilis homo ſapientia, quónam vſque debuerit contra legem contráque ius pro amico progredi, dubitauit, eáque res in fine quo-

que vitæ ipso animum eius anxit, & alij deinceps multi philosophiæ sectatores, vt in libris eorum scriptum est, satis anquisitè satisq; solicitè quæsierũt, vt verbis quæ scripta sunt, ipsis vtar, εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ μέχρι πόσου, καὶ ποῖα. Ea verba significant quæsisse eos, an* nõnunquam contra ius contráve morem faciendum pro amico sit, & in qualibus, & in quibus caussis, & quémnã adusque modum. Super hac quæstione cùm ab alijs, sicuti dixi, multis, tum vel diligentissimè à Theophrasto disputatur, viro in philosophia Peripatetica modestissimo doctissimóque. Eáque disputatio scripta est, si rectè meminimus, in libro eius de amicitia primo. Eum librum M. Cicero videtur legisse, quum ipse quoque librum de amicitia componeret: & cætera quidem, quæ sumenda à Theophrasto existimauit, vt ingenium facundiáque eius fuit, sumpsit & transposuit commodissimè aptissiméque: hunc autem locum, de quo satis quæsitum esse dixi, omnium rerum aliarum difficillimum strictim atque cursim transgressus est: neque ea, quæ à Theophrasto* pensim atque enucleatè scripta sunt, exsecutus est: sed, anxietate illa & quasi morositate disputa-

* hæc vox abest à vet. ed.

*pẽsiculatè vet. ed.

ſputationis prætermiſſa, genus ipſum rei tantùm paucis verbis notauit ea verba Ciceronis, ſi recenſere quis vellet, appoſui. *His igitur finibus vtendum eſſe arbitror, vt, quum emendati mores amicorum ſunt, tum ſit inter eos omnium rerum, conſiliorum, voluntatum ſine vlla exceptione communitas: vt etiam ſi qua fortuna acciderit, vt minus iuſtæ voluntates amicorum adiuuandæ ſint, in quibus eorum aut caput agatur aut fama, declinandum de via ſit, modò ne ſumma turpitudo ſequatur: eſt enim quatenus amicitiæ venia dari poßit. Quum agetur*, inquit, *aut caput amici, aut fama, declinandum eſt de via*, vt etiam * iniquam voluntatem illius adiutemus. ſed cuiuſmodi declinatio iſta eſſe debeat, qualiſque ad adiuuadum digreſſio, & in quanta voluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert ſcire me in huiuſmodi periculis amicorum ſi nõ magna me turpitudo * ſequutura eſt, de via recta eſſe declinandum, niſi id quod me docuerit, quam putet magnam turpitudinem, &, quum deceſſero de via, quoúſque degredi debeam? *Eſt enim*, inquit, *quatenus dari amicitiæ venia poſsit*. hoc immo ipſum eſt, quod maximè diſcendum eſt, quódque ab his, qui docent, minimè dicitur, quate-

* nõnunquã vol. ill. adiuu. *ve. ed.*

* inſequutura. *vet. ed.*

nus * quóque ſine dari amicitię venia debeat Chilo ille ſapiens, de quo paulò ãtè dixi, conſeruandi amici cauſa de via declinauit. ſed video quouſque progreſſus eſt: falſum enim pro amici ſalute conſilium dedit. idipſum tamen in fine quoque vitæ, an iure poſſet reprehendi culparique dubitauit. *Contra patriam*, inquit Cicero, *arma pro amico ſumenda non ſunt.* hoc profectò nemo ignorauit, * etiam priuſquã Theognis, vt Lucilius ait, naſceretur: ſed id quæro, id deſidero: quum pro amico contra ius & contra quàm licet, ſalua tamen libertate atque pace, faciendum eſt; & quum de via, ſicut ipſe ait declinandum eſt: quid & quãtum, & in quali cauſa, & quonamuſque id fieri debeat. Pericles ille Atheniẽſis egregius vir ingenio boniſque omnibus diſciplinis ornatus, in vna quidem ſpecie, ſed planiùs tamen, quid exiſtimaret profeſſus eſt: nam quum amicus eum rogaret vt pro re cauſaque eius falſum deſeraret, his ad eum verbis vſus eſt, Δεῖ με συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν. Theophraſtus * autem, quo dixi libro anquiſitiùs quidẽ ſuper hac re ipſa & exactiùs preſſiúſque quàm Cicero * diſſerit, ſed is quoque in docendo non de vnoquoque facto ſingillatim exiſtimat, neque certis exemplorum docu-

* quáque fini *vet. ed.*

* & *vet. ed.*

* in eo quem *vet. ed.*

* diſſerui, *vetus ed.*

documentis,ſed generibus rerum ſummatim vniuerſimque vtitur: ad hunc ferme modum: Parua,inquit,& tenuis vel turpitudo,vel infamia ſubeunda eſt,ſi ea re magna vtilitas amico quæri poteſt: rependitur quippe & compenſatur leue damnum delibatæ honeſtatis maiore alia grauioréque in adiuuando amico honeſtate: minimaque illa labes & quaſi lacuna famæ imminentis partarum amico vtilitatum ratione ſolidatur neque nominibus, inquit, moueri nos oportet, quòd paria genere ipſo non ſunt honeſtas meæ famæ & rei amici vtilitas ponderibus:hæc enim poteſtatibúſque præſentibus,non vocabulorũ appellationibus neque dignitatibus generum diiudicanda ſunt: nam quum in rebus aut paribus, aut non longè ſecus, vtilitas amici & honeſtas noſtra conſiſtit, honeſtas proculdubio præponderat:quum verò amici vtilitas nimio eſt amplior:honeſtatis autem noſtræ in re non graui leuis iactura eſt: tunc, quod vtile amico eſt,id primum illo,quod honeſtum nobis eſt, fit plenius, ſicuti magnum pondus æris parua lamina auri fit pretioſius. Verba adeo ipſa Theophraſti ſuper ea adſcripſi: ὀκ οἶδ' εἴπου τούτῳ τῷ γένει τιμιώτερον ἤδη καὶ ὁπηοῦν ἂν ἡμέρος τούτου πρὸς τὸ τηλίκον θατέρου

κον ὥσπερ συγγενόμενον, αἱρετὸν ἔσται. λέγω δὲ οἷον, εἰ καὶ χρυσίον τιμιώτερον χαλκοῦ. καὶ τηλίκον τοῦ χρυσίου πρὸς τὸ τηλίκον χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον, πλέον δόξει, ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος. Fauorinus quoque philoſophus huiuſcemodi indulgentiam gratiæ tempeſtiuiùs, laxato paulũ remiſſóq; ſubtili iuſtitiæ examine, his verbis definiuit, ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτ' ἐστὶν ἄφεσις ἀκριβείας ἐν δέοντι. pòſt deinde idẽ Theophraſtus ad hanc fermè ſententiam diſſeruit: Has tamen, inquit, & paruitates rerum & magnitudines, atq; has omnes officiorum exiſtimationes alia nonnunquam momenta extrinſecus atque aliæ quaſi appendices perſonarum & cauſarum & temporum, & circũſtantiæ ipſius neceſſitates, quas includere in præcepta difficile eſt, moderantur & regunt & quaſi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc taliáque Theophraſtus * cautè & ſollicitè & religiosè, cauſa diſſerendi magis diſputandíque diligentia, quàm cum decernendi ſententia atque fiducia, diſſeruit. quoniam profectò cauſas ſcientiæ, corporum varietates, diſceptationúmque differentiam ignorantes directum atque perpetuum diſtinctúmque in rebus ſingulis præceptum, quod ego

ſátis cautè *vet. ed.*

* & differẽtiarũ *vet. ed.*

ego * nos in prima tractatus istius parte desiderare dixeram, non capiunt. Eius autẽ Chilonis, a quo disputatiunculæ huius initium fecimus, quum alia quædam sunt monita vtilia atque prudentia, tum id maximè exploratæ vtilitatis est, quòd duas ferocissimas affectiones amoris atque odij intra modum tantum coërcuit. * d *Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna osurus: hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse pòst amaturus.* Super hoc eodem Chilone Plutarchus philosophus in lib. περὶ ψυχῆς primo ita scripsit, Χείλων ὁ παλαιὸς, ἀκούσας τινὸς λέγοντος, μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει. νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

* *hæc vox abest à vet. ed.*

Hoc odiũ ita, vt te nunc oderim, tãquã fortassis pòst amaturus.

NOTÆ VARIORVM.

a. *Capitali.* Capitalis legit *Guil. Canter. nou. lect.*
b. *Consultanti.* Aliàs Consultaui *Guil. Cant. nou. lect.*
c. *Fuit.* Fortè *fuisset* legend. *Guil, Cant. nou. lect.*
¶ *Hic autem Chilo.* Hic demum libri impressi caput hoc auspicantur. *Guil Canter nou. lect.*
¶ *Lacunam fame solidari.* Hac loquendi formula vtitur Symmach. *in epistolis* I V R. *in Symm.*
d. *Hac inquit.* Alij sic legunt *Hunc inquit amorem ita finiam, tanquam forte fortuna positurus: Hũc odium ita vt te nunc oderim, tanquam fortassis pòst*

amaturus. quod apertius est, & nisi iudicans fallor elegantius. Lud. Car. *lib. 2. antiq. lect.*

Quàm tenuiter curioséque explōrauerit Antonius Iulianus in oratione M. Tullij verbi ab eo mutati argutiam.

CAP. IIII.

ANtonius Iulianus rhetor perquam fuit honesti atque amœni ingenij; doctrina quoque ista vtiliore ac delectabili, veterúmque elegantiarũ cura & memoria multa fuit: *a* ad hoc scripta pleraque omnia antiquiora tam curiosè spectabat, aut virtutes pensitabat, aut vitia rimabatur, vt iudicium esse factum *b* examussim diceres. Is Iulianus super eo enthymemate, quod est in oratione M. Tullij, quã pro Cn. Plancio dixit, ita existimauit. sed verba prius, de quibus ab eo iudicium factum est, ipsa ponam. *Quamquam dissimilis est pecuniæ debitio & gratiæ: nam qui pecuniam dissoluit, statim non habet id, quod reddidit: qui autem debet, æs retinet alienum: gratiã autem & qui refert, habet, & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Neq; ego nunc Plancio desinam debere, si hoc soluero: nec minus ei redderẽ voluntate ipsa, si hoc molestiæ nõ accidisset.* Crispum sanè, inquit, agmẽ orationis rotundúmque ac modulo ipso

ipſo numerorum venuſtum, ſed quod cũ venia legendum ſit verbi paulum ideo immutati, vt ſentẽtiæ fides ſalua eſſet. nãque debitio gratię & pecunię collata verbum vtrobique ſeruare poſſet. ita enim rectè oppoſita inter ſeſe gratiæ pecuniæque debitio videbitur, ſi & pecunia quidẽ deberi dicatur & gratia. ſed quid eueniat in pecunia debita ſolutáve, quid contrà in gratia debita redditáve, debitionis verbo vtrimque ſeruato diſſeratur. Cicero autẽ, inquit, quum gratiæ pecuniæque debitionem diſſimilem eſſe dixiſſet, eiúſque ſententiæ rationem redderet, verbum *debet*, in pecunia ponit, in gratia ſubiicit *habet*, pro *debet*: ita enim dicit, *Gratiam autẽ & qui refert habet; & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert.* ſed id verbum *habet*, cum propoſita comparatione non ſatis conuenit. debitio enim gratiæ, nõ habitio, cum pecunia confertur. atque ideo conſequens quidem fuerat ſic dicere: *& qui debet, in eo ipſo quod debet, refert.* quod abſurdũ & nimis coactum foret ſi nondum redditam gratiã eo ipſo redditam diceret, quia debetur. immutauit ergo, inquit, & ſubdidit verbum ei verbo quod omiſerat, finitimum, vt videretur & ſenſum debitionis collatæ non reliquiſſe, & concinnitatem

ſententiæ retinuiſſe. Ad hunc modum Iulianus enodabat diiudicabátque veterum ſcriptorum ſententias, quas apud eum adoleſcentes lectitabant.

NOTÆ VARIORVM.

a *Ad hoc.* Alij *Ad hæc.* Car. ant. lect.

b *Examuſim*, Vet. Adamuſſim. Duo hic ſunt ἀρχαϊσμοὶ, *ad hoc* item *examuſim*: de illo plura in Saluſtium, de hoc quoniam primi annotauimus, nunc dicendum. *Examuſim* inquit Plinius *examinatè ad regulam: eſt enim amuſſis regula fabrorum.* gloſſarium Latinum examuſſim ἀρεύναι: amuſſes credo interpretari voluit *examina* & Nonius *examuſim* dixit *examinate* Plautus in Amphitruone & in Menechmu *Lud. Cant. antiq. lect.*

Quòd Demoſthenes rhetor cultu corporis atque veſtitu probris obnoxio, infamíq; mũditia fuit: quódque idem Hortenſius orator ob eiuſmodi munditias geſtúmque in agendo hiſtrionicum Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomento compellatus eſt.

DEmoſthenem tradũt veſtitu ſincero & cultu corporis nitido venuſtóque & nimis accurato fuiſſe: hinc etiã κομψὴ illa χλανὶς καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι ab æmulis aduerſariiſq; probro data. hinc etiam turpibus indigniſque in eum verbis non temperatum, quin parum vir, ore quoque polluto, diceretur. Ad eundem

modum

modum Hortensius omnibus fermè oratoribus ætatis suæ, nisi M. Tullio, clarior, quòd multa munditia & circumspectè compositéque indutus & amictus esset, manúsque eius inter agendum forent argutæ admodum & gestuosæ, maledictis compellationibúsque [a] probrosis iactatus est; multáque in eum, quasi in histrionem, in ipsis causis atque iudiciis dicta sunt. Sed quum L. Torquatus, sub agresti homo ingenio & infestiuo, grauius acerbiúsque apud consilium iudicum, quum de causa Sullæ quæreretur, non iam histrionem eum esse diceret, sed gesticulariam Dionysiámque eum notissimæ saltatriculæ nomine appellaret: tum voce molli atque demissa Hortensius, *Dionysia* inquit, *Dionysia malo equidem esse, quàm quod tu, Torquate,* ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, καὶ ἀπροσδιόνυσος.

NOTÆ VARIORVM.

a *Probrosis.* Ego ex scripturæ tramite propè oscis, & valdè conuenit, quoniam in Hortensium, vt mollem & parum externis aliis indiciis virum, cauilli quidam & iocè obscæni iacti & in modum Oscum. LIPS. *in Elect.*

Verba ex oratione Metelli Numidici quam dixit ad populum in censura, quum eum ad vxores ducendas adhortaretur: eáque oratio quam ob cau-

*sam reprehensa, & * quem contra in modum defensa sit.*

* herere vet. ed. quo se modo.

CAP. VI.

MVltis & eruditis viris audientibus legebatur oratio Metelli Numidici, grauis ac diserti viri, quam in censura dixit ad populum de ducendis vxoribus, quum eum ad matrimonia capessenda adhortaretur. in ea oratione ita scriptum fuit, *Si sine vxore, Quirites, possemus esse, omnes ea molestia caremus: sed quoniam ita natura tradidit, vt, nec cum illis satis cõmode, nec sine illis vllo modo viui possit, saluti perpetuæ potiùs, quàm breui voluptati consulendum.* Videbatur quibusdam Metellũ censorem, cui consilium esset ad vxores ducendas populum hortari, non oportuisse neque de molestia incommodísque perpetuis rei vxoriæ confiteri, neque adhortari magis quàm dissuadere, absterreréque: sed contrà in illud potiùs orationem debuisse sumi dicebant, vt & nullas plerúmque esse in matrimoniis molestias asseueraret, &, si quæ tamẽ *a* accidere nonnunquam viderentur, paruas & leues facilésque esse toleratu diceret, maioribúsque eas emolumentis & voluptatibus oblitterari, easdémque ipsas neque omnibus neque naturæ vitio, sed quorú-

dam

dam maritorum culpa & iniustitia euenire. Titus autem Castricius rectè atq. condignè Metellum esse loquutum existimabat. Aliter, inquit, censor loqui debet, aliter rhetor. rhetori concessum est sententiis vti falsis, audacibus, subdolis, captiosis, si modo verisimiles * sunt & possunt ad mouēdos hominū animos *b* qualicumque astu irrepere: *c* præterea turpe esse ait rhetori, si quid in mala causa destitutū atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum, inquit, sanctum virum, illa grauitate & fide præditū, *d* cum tanta honorum *e* atque vitæ dignitate, apud populum Romanum loquentem nihil decuit aliud dicere, quàm quod verum sibi esse atque omnibus videbatur: præsertim quum super ea re diceret, quæ quotidiana intelligentia & communi peruulgatóque vitæ vsu comprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus, eáque confessione fidem sedulitatis veritatísque commeritus, tum denique facilè & procliuiter, quod fuit rerum omnium validissimum, atque verissimum, persuasit ciuitatem saluam esse sine matrimoniorum *f* frequentatione non posse. Hoc quoque aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimaui,

* sint & possint *vet. ed.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

mus assidua lectione non hercle minus, quàm quæ à grauissimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt, *Di immortales plurimum possunt, sed non plus velle nobis debent, quàm parentes. at parentes, si pergimus errare, suis bonis nos exhæredant. Quid ergo nos à dis immortalibus * diuinitus exspectemus, nisi errationibus finem faciamus? isdem deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. di immortales virtutem approbare, non adhibere debent.*

* diutius ex n. malis rationibus f. facimus? *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Accidere.* Legendum esse, *accedere* testatur. LVD. CARR. *antiq. lect.*

b *Qualicumque astu.* Alij legunt Actu. LVD. CAR. *antiq. lect.*

c *Praterea.* Leg. *Propterea.* LVD. CAR. ant. lect.

d *Cum tanta honorum.* Rectè, non autem *tanto honore.* LVD. CAR. *antiq. lect.*

e *Atque vita dignitate.* Magistratus quos Metellus Numidicus in Republ. Ro. gesserat honores vocat, sic ius Prætorium ab iis qui honores, id est, magistratus gerunt, honorarium, appellari in iure ciuili legitur. LVD. CARR. *antiq. lect.*

f *Frequentatione.* Alij frequentia & malè. LVD. CARR. *nou. lect.*

In hisce verbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hanc sibi rem sperant præsidio futurũ. *neque*

neque mendam esse nec vitium: erraréque istos, qui bonos violãt libros,& futuram scribunt: atque inibi de quodam alio Ciceronis verbo dictũ, quod probè scriptum perperam mutatur: & adspersa pauca de modulis numerísque orationis, quos Cicero auidè sectatus est.

Cap. VII.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem, * in libro spectatæ fidei Tironiana cura atque disciplina facto, ita scriptũ fuit. *Homines tenues obscuro loco nati nauigant: * adeunt ad ea loca, quæ nunquam antè adierant: vbi neque noti essent, quò venerunt, neque semper cum cognitoribus esse possunt. Hac vna tamen fiducia ciuitatis, non modò apud nostros magistratus, qui & legum & existimationis periculo continentur, neque apud ciues solùm Romanos, qui & sermonis & iuris & multarum rerum societate iuncti sunt, fore se tutos arbitrantur, sed quocumque venerint hanc sibi rem præsidio sperant futurum.* Videbatur compluribus in extremo verbo menda esse, debuisse enim scribi non *futurum*, sed, *futuram*: neq; dubitabãt quin liber emendãdus esset, ne, vt in Plauti comœdia mœchus: (sic enim mẽdę suę illudebant,) ita in Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius. Aderat fortè ibi amicus noster, homo lectione mul-

* in, *abest à vet. ed.*

* adeúntque *vet. ed.*

ta exercitus;cui pleraque omnia veterum literarum quęsita, meditata, euigilatáque erant: is libro inſpecto ait nullum eſſe in eo verbo neque mendum neque vitium: Ciceronem probè ac venuſtè loquutum. nam *futurum*, inquit, non refertur ad *rem*, ſicut legentibus temerè & incurioſè videtur, neque pro participio poſitum eſt: ſed verbum eſt indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris neque generibus præſeruiens, ſed liberum vndique & impromiſcuum eſt. quali. C. Gracchus verbo vſus eſt in oratione, cuius titulus eſt, *De Quinto Popilio circum conciliabula*, in qua ita ſcriptum eſt, *Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos*, inquit, *dicturum*, & non, *dicturos*. videtúrne ea ratione poſitum eſſe apud Gracchum, *dicturum*, qua eſt apud Ciceronem, *futurum*? ſicut in Græca oratione, ſine vlla vitij ſuſpicione, omnibus numeris generibúſq; ſine diſcrimine attribuũtur huiuſcemodi verba ποιήσειν ἔσεσθαι, λέξειν, & ſimilia. In *cẽteſimo quinquageſimo quoque Quadrigarij annali libro verba hæc eſſe dixit, *Dum ij conciderentur, hoſtium copias ibi occupatas futurum*. in * *b* duodeuiceſimo annali eiuſdem Quadrigarij principium libri ſic ſcriptum, *Si pro tua bonitate*

* Q. quoq. Quad. tertio annali verba *vetus ed.*

* duodecimo *vet. ed.*

tate & nostra voluntate tibi valetudo suppetit, est quod speremus deos bonis bene facturum. item in Valerij Antiatis quarto & vicesimo simili modo scriptum: *Si hæ res diuinæ factæ ritéque perlitatæ essent, haruspices dixerunt omnia ex sententia processurum esse.* Plautus etiam in Casina, quum de puella loqueretur, *occisurum* dixit, non *occisuram*, his verbis,

Etiámne habet Casina gladium? Habet, sed duos,

Quibus, altero te occisurũ ait, altero villicũ.

Item Laberius in Gemellis,

Non putaui, inquit, *hoc eam facturum.* Non ergo isti omnes solœcismus quid esset ignorauerunt. sed & Gracchus, *dicturum*; & Quadrigarius, *futurum*, & *benefacturum*; & Plautus, *occisurum*; & Antias, *processurum*, & Laberius *facturum*, indefinito modo dixerunt. qui modus neque in numeros, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distrahitur, sed omnia isthæc vna eadémque declinatione complectitur: sicuti M. Cicero dixit, *futurum*, nõ virili genere neque neutro (solœcismus enim foret planè,) sed verbo vsus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autem ille amicus noster in eiusdem M. Tullij Ciceronis oratione, quæ est de im-

perio Cn.Pompeij,ita ſcriptum eſſe à Cicerone dicebat, atque ipſe ita lectitabat: *Quum veſtros portus, atque eos portus, quibus vitam ac ſpiritum ducitis, in prædonum fuiſſe poteſtatem ſciatis.* Neque ſolœciſmũ eſſe aiebat *in poteſtatem fuiſſe*, vt vulgus ſemidoctum putat, ſed ratione dictum certa & proba contendebat, qua & Græci ita vterentur: & Plautus verborum Latinorum *elegantiſſimus in Amphitryone dixit, *Numero mihi in mentem fuit.* non vt dici ſolitũ eſt, *in mente*. Sed enim præter Plautum cuius ille in præſenti exemplo vſus eſt, multam nos quoq; apud veteres ſcriptores loquutionum talium copiam offendimus: atque his vulgò annotamentis inſperſimus. Vt rationem autem iſtam miſſam faciamus & auctoritates: ſonus tamen & poſitura ipſa verborum ſatis declarãt, id potiùs ἐπιμελείᾳ τῶν λέξεων modulamentis orationis M. Tullij conueniſſe, vt, quoniam vtrumuis dici Latinè poſſet, *poteſtatem* dicere mallet, nõ *poteſtate*. illud enim ſic compoſitum iucundius ad aurẽ conſpectiúſque: inſuauius hoc imperfectiúſque eſt, ſi modò ita explorata aure homo ſit, non ſurda nec iacenti: ſicuti eſt hercle quòd, *explicauit* dicere maluit, quã *explicuit*, quod eſſe iam vſitatius cœperat.

* *Vet.ed.* conſeruator elegant. *H. St. conijcit leg.* eligentiſſimus.

Verba

Verba sunt hæc ipsius ex oratione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit: *Testis est Sicilia, quam multis vndique cinctam periculis non terrore belli, sed cōsilij celeritate explicauit.* at si, *explicuit*, diceret, imperfecto & debili numero verborū [d] sonus [e] clauderet.

NOTÆ VARIORVM.

a *Futurum.* Ita ponuntur, vt apud Græcos omnibus numeris generibúsque sine discrimine attribuuntur πίνουσιν ἐσθίειν λέγειν & similia. *Lud. Car. antiq. lect.*

b *Duodeuicesimo.* Alij *Duodecimo*, sed malè. *Lud. Car. antiq. lect.*

c *Numero mihi in mentem fuit.* Vera est & genuina lectio, non autem *non verò mihi*, & in Codicibus Plau. Finis ita exprimitur. FRVT. veris. *lib. 1. cap. 19.*

d *Clauderet.* Rectè, non autem *clauderetur.* FRVT. veri. 1. 19.

e *Sonus clauderet.* Ita legit Lipsius *lib. 1. cap. 7. elector* antiquo verbo *deficeret* quæ lectio reprobatur à Iosepho Castalione *decad. 1. obseruation. cap. 2.* ait enim Lipsium tāto verbi istius claudendi amore correptum, vt omnibus in libris iure, an iniuria collocet: in quo obstinatior omnino quàm par est videtur.

Historia in libris Sotionis philosophi reperta super Laide meretrice & Demosthene rhetore.

CAP. VIII.

* Phociō uet. ed.

*SOtiō ex Peripatetica disciplina haud sanè ignobilis vir fuit. Is librū multæ variæque historiæ refertum composuit, eúmque inscripsit, κέρας ἀμαλθείας. ea vox hoc fermè valet, tanquam si dicas, *cornucopiæ*. In eo libro super Demosthene rhetore & Laide meretrice historia hæc scripta est: Lais, inquit, Corinthia ob elegantiam venustatémque formæ grandem pecuniam demerebat, conuentúsque ad eam ditiorum hominū ex omni Græcia celebres erant: neq; admittebatur, nisi qui dabat, quod poposcerat. poscebat autē illa *a* * nimium quantum. hinc ait natum esse illud frequens apud Græcos adagium, οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ᾽ ὁ πλοῦς, quod frustrà iret Corinthum ad Laidem qui non quiret dare quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit: &, vt sibi sui copiam faceret, petit. at Lais μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον poposcit. hoc facit numi nostratis, denariûm decem millia. Tali petulantia mulieris atque pecuniæ magnitudine ictus expauidúsque Demosthenes *b* auertit, & discedens, Ego, inquit, pœnitere tanti non emo. Sed Græca ipsa, quæ fertur dixisse, lepidiora sunt, οὐκ ὠνοῦμαι inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

* miniam quantitatem vet. ed.

NOTÆ

NOTÆ VARIORVM.

a *Nimium quantum.* Alij legunt *quantitatem.* Sed quis putet A. Gellio (siue Agellio, vt quidam nominandum putant) in mentem venisse, ita quantitatis appellatione vti? vel potiùs, quę aures puritati Latini sermonis assuetę hoç illius vocabuli vsu non offendantur? Contrà autem lubenter (sat scio) alteram lectionē recipient, Nimium quantum. Quod siquis ne hāc quidem lectionem recipere velit, is se veteri etiam libro fidem derogare sciat, in quo ita legitur. *Hist.5.lib.1.*

¶ Quę postrema verba interpretatio fuerunt eorum quę Agellius posuerat. Et sanè in libro Bussidiano longè aliter hęc sunt scripta, & vnde veram eam esse quam dico lectionem cuiuis etiam planè cœco manifestum erit. Quis iā est qui non videat, sit licet Tiresias primum Agellium illa Phocionis ἀμήχανον ὅσον aut certè ἀξάνιον ὅσον interpretantem scripsisse: *poscebat autem illa nimium quantum* : mox vt ad mulctram muscas, ita ad verba parum intellecta varios emendatores accessisse? quorum partem *nimium quantum vix dari poterat,* alij *nimiā quantitatē* emēdarint. LVD. CARR. *antiq. lect.*

b *Auertit,* rectè, non autem *auertitur*: *Qua de re* FRVT. veris. lib. 1. cap. 19.

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ Pythagoricæ quantúmque temporis imperatum obseruatúmque sit dicendi simul ac tacendi.

CAP. IX.

ORdo atque ratio Pythagorę, ac deinceps familiæ successionis eius, reci-

piendi instituendíque discipulos huiusce-modi fuisse traditur. Iam à principio adolescentes, qui sese ad discendum obtulerãt, ἐφυσιογνωμόνει. Id verbũ significat mores naturásque hominum, cõtectatione quadam de oris & vultus ingenio, déque totius corporis filo atque habitu, sciscitari. eum, qui exploratus ab eo idoneúsque fuerat, recipi in disciplinam statim iubebat, & tempus certum tacere, non omnes idem, sed aliud aliis tempus pro æstimato captu solertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab aliis, audiebat: neque percunctari, si parũ intellexerat, neque * cõmentari, quæ audierat, fas erat. sed nõ minus quisquam tacuit quàm biennium. hi prorsus appellabantur intra tempus tacendi audiendíque ἀκουστικοὶ ast vbi res didicerant rerum omnium difficillimas, tacere audiréque: atque esse iam cœperant silentio eruditi, cui erat nomen ἐχεμυθία: tum verba facere & quærere, quæque audissent scribere, & quę ipsi opinarẽtur expromere potestas erat, hi dicebãtur in eo tẽpore μαθηματικοὶ, ab his, scilicet artibus quas iam discere atque meditari inceptauerant: quoniam Geometriam & Gnomonicam, Musicam, cæterásque item disciplinas altiores μαθήματα veteres Græci appel-

* aliud quã *addit. H. St.*

appellabant: vulgus autem, quos gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet, mathematicos dicit. exinde his ſcientiæ ſtudiis ornati ad perſpicienda mundi opera & principia naturæ procedebant: ac tunc denique nominabantur φυσικοί. Hæc eadem ſuper Pythagora noſter Taurus quum dixiſſet: Nunc autem, inquit, iſti, qui repētè pedibus illotis ad philoſophos deuertūt, non eſt hoc ſatis, quòd ſunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι ἀγεωμέτρητοι: ſed legem etiam dant, qua philoſophari diſcāt. alius ait, hoc me primùm doce. item alius, hoc volo, inquit, diſcere. iſtud nolo. hic à ſympoſio Platonis incipere geſtit propter Alcibiadis comiſſationem, ille à Phædro propter Lyſiæ orationē. Eſt etiam, inquit, prò Iupiter, qui Platonem legere poſtulet non vitæ ornandæ, ſed linguæ orationíſque comēdæ gratia, nec vt modeſtior fiat, ſed vt lepidior. Hæc Taurus dicere ſolitus nouitios philoſophorum ſectatores cum veteribus Pythagoricis penſitans. Sed id quoque non prætereundum eſt, quòd omnes ſimul qui à Pythagora in cohortē illam * diſciplinarum recepti erant, quod quiſque familiæ, pecuniæque habebat in medium dabant, & coibatur ſocietas inſeparabilis, tanquam illud fuerit anti-

* Diſcipulorum *H. St.*

* re erat atq; H. St.

quum consortium, quod * re atque *a* verbo appellabatur *b* κοινόβιον.

NOTÆ VARIORVM.

a *Verbo*. Expungendã dictionem illam Romano scripsit ad me Cataneus, & ita scripsisse Gellium crediderim. PTOL. FLAV. CONIEC. *cap*. 81.

b Κοινόβιον. Si libet sequi vulgatam lectionẽ, dicemus Gellium sic hoc vsurpasse, vt Varro, ager, caper, fur. Et vsus obtinuit, vt Græcus, lepus, puteus, Latina sint non externa: nam si vno verbo Latino, *cænobium* velis exprimere non habes, nisi dicas *conuictum*. Vnde cum vsus eius vocis venit ad Græcum decurrimus, & eo tanquam Romano vtimur, qualia sunt obiter, Rhetor, Helleborum, Sycophanta, Philosophus, Theologus, Grammaticus, Dialectica, Epigramma, & cætera id genus sexcenta, quæ ita Latinus vsus molliuit, vt iam peregrina non videantur, atque vsurpatione nostra sint, sic nomine quoque ipso Romano donari posse iudicantur. PROD. FLAV. CONIECT. *c*. 81.

*Quibus verbis compellauerit Fauorinus philosophus adolescentem * Cascè nimis & vetustè loquentẽ.*

* vetustè m. & priscè l. vet. ed.

CAP. X.

FAuorinus philosophus adolescenti veterum verborum cupidissimo, & plerasque *a* voces nimis priscas & ignotissimas in quotidianis communibúsque

que ſermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabricius, & Coruncanius antiquiſſimi viri noſtri, & his antiquiores Horatij illi trigemini, planè ac dilucidè cum ſuis fabulati ſunt: neque Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelaſgorum, qui primi incoluiſſe dicuntur, ſed ætatis ſuæ verbis loquuti ſunt: tu autem, * proinde quaſi cum matre Euandri nunc loquare, ſermone abhinc multis annis iam deſito vteris, quòd ſcire atque intelligere neminem vis, quæ dicas. Nonne, homo inepte, vt quod vis abundè conſequaris, taceres? ſed antiquitatem tibi placere ais, quòd honeſta & bona & ſobria & modeſta ſit: viue ergo moribus præteritis loquere verbis præſentibus: atque id, quod à C. Cæſare excellentis ingenij ac prudentiæ viro, in primo de Analogia libro, ſcriptum eſt, habe ſemper in memoria atque in pectore, vt, tanquã ſcopulum, ſic fugas inauditum atque inſolens verbum.

* *vet. ed. vbique* **v. perinde.**

NOTÆ VARIORVM.

a *Voces nimis priſcas, &c.* Phauorinus vitio vertit adoleſcenti voces priſcas & ignotiſſimas, in quotidianis ſermonibus expromenti, quaſi cum Euandri matre loqueretur: demum admonet loquendum verbis præſentibus viuendum moribus præteritis: IVR. *in Symmach.*

C

Quòd Thucydides historiæ scriptor inclytus Lacedæmonios in acie non tuba, sed tibiis esse vsos dixit: verbáque eius super ea posita: quódque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit: atque inibi quædā notata de Gracchi fistula concionatoria, & de vario priscorum ritu in præliis.

Cap. XI.

AVctor historiæ Græcæ grauissimus Thucydides Lacedæmonios summos bellatores non cornuum tubarúmve signis, sed tibiarum modulis in præliis vsos esse refert non prorsus ex aliquo ritu religionum, neque rei diuinæ gratia, neque etiam vt excitarentur atque euibrarentur animi, quod cornua & litui moliuntur: sed contrà, vt moderatiores modulatioresque fierent, quod tibicinis numeris temperatur, nihil adeò in congrediendis hostibus atque in principiis præliorum ad salutē virtutémque aptiùs rati, quàm si permulcti sonis mitioribus non immodicè ferocirent. Quum procinctæ igitur classes erant, & instructæ acies, cœptúmque in hostem progredi: tibicines inter exercitum positi canere incœptabant. ea ibi præcentione tranquilla & delectabili atque adeò venerabili, ad quandam quasi militaris musicæ disciplinā vis

& impe-

& impetus militum, ne sparsi dispalatíque proruerent, cohibebatur. Sed ipsius illius egregij scriptoris vti verbis libet, quæ & dignitate & fide grauiora sunt, καὶ μετὰ ταῦτα * ἡ ξύνοδος ἦν. Ἀργεῖοι μὲν καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως καὶ * ὀργῇ χωροῦντες; Λακεδαιμόνιοι βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν, νόμου ἐγκαθεστώτων. οὐ τοῦ θείου χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν, καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς, ἡ τάξις. ὅπερ φιλεῖ μεγάλα στρατόπεδα ποιεῖν ἐν ταῖς προσόδοις Cretẽses quoq; prælia ingredi solitos memoriæ datũ est præcinente ac præmoderante cithara gressibus. Halyattes autem rex terræ Lydiæ, more atque luxu barbarico præditus, quum bellum Milesiis faceret, vt Herodotus in historiis tradit, concinentes fistulatores & fidicines, atque feminas etiam tibicinas in exercitu atque in procinctu habuit: lasciuientium delicias conuiuiorum. *b* Sed enim Achæos Homerus pugnam indipisci ait non fidicularum tibiarúmque concentu, sed * mentium animorúmque conspiratu tacito nitibundos.

* ὁρμῇ vet.

* Hæ duæ voces absunt à vet. ed.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί,
Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν. *c*

Quid ille vult ardentissimus *c* clamor militu Romanorum, quem in congressibus præliorum fieri solitum scriptores

lium memorauere? contráne institutum fiebat antiquæ disciplinæ tam probabile? an tum etiam gradu clementi & silentio est opus, quum ad hostem itur in conspectu longinquo procul distantem? quum verò propè ad manus ventum est, tum iã è propinquo hostis *d* & impetu propulsandus & clamore terrẽdus est? Ecce autẽ, pro tibicina Laconica, tibiæ quoq; illius concionatoriæ in mentem venit, quã C. Graccho cum populo agenti præisse ac præmonstrasse modulos ferũt. sed nequaquam sic est, vt à vulgo dicitur, canere tibia solitum, qui ponè eum loquẽtem staret, variísque modis tum demulcere animum actionémque eius, tum intendere. quid enim foret ista re ineptius, si, vt planipedi saltanti, ita Graccho concionanti numeros & modos & frequentamẽta quędam varia tibicen incineret? Sed qui hoc compertiùs memoriæ tradiderunt, stetisse in circumstantibus dicunt occultiùs, qui fistula breui sensim grauiusculum sonum inspiraret ad deprimendum sedandúmq; impetum vocis eius.* efferuescente namque impulsu & instinctu extraneo naturalis illa Gracchi vehementia indiguisse non, opinor, existimanda est. Marcus tamẽ Cicero fistulatorem istum vtrique rei adhibitum

* referu. *vet.ed.*

adhibitum esse à Graccho putat: vt sonis tum placidis tum citatis aut demissam tacentémque orationem eius erigeret, aut ferocientem sæuientémq; cohiberet. verbá ipsius Ciceronis apposui: *Itaque idem Gracchus quod potes audire, Catulæ, ex Licinio cliente tuo literato homine, quem seruũ sibi habuit ille ad manum, cum eburnea solitus est * habere fistula, qui staret post ipsum* * hiare. vet. ed. *occultè quum concionaretur peritum hominẽ: qui instaret celeriter eum sonum, qui illũ aut remissum excitaret, aut à contentione reuocaret.* Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prælij institutum esse a Lacedæmoniis Aristoteles in libris problematum scripsit quò manifestior fieret exploratiórque militum securitas & alacritas. nam diffidentiæ, inquit, & timori cum ingressione huiuscemodi minimè conuenit: & mæsti atque formidantes ab hac iã intrepida, ac tã decora incedendi modulatione alieni sunt verba pauca Aristotelis super re apposui. *διατὶ ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνουσι; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσι.*

*deseruierunt, *ex Car.*

NOTÆ.

a *Litui.* Non tubis solùm, sed & lituis excitare militum animos veteribus vsitatum exẽ-

pla passim obuia. Erat autem incuruus lituus, vt ex Festo discimus, ideóque sonum strepitũ & acutum edebat. BERN. *in Stat. Papin.*

b *Sed enim Achæos.* Gelliana interpretatio cuiusdam loci Homerici placere quibusdam non potest, sed fortasse placitura est vbi eam me deffendentem audiuerint. Interpungens autem post θυμῷ, non mei iudicium, sed illam editionem sequor, vnde hæc deprompsi. hæc enim ἐν θυμῷ, non cum μένεα πνείοντες, sed cum μεμαῶτες iungi puto. Neque verò Gellium his verbis Cõspiratu tacito nitibundos interpretari voluisse existimo verba illa, σιγῇ μένεα πνείοντες, sed ista, Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισι. quomodo enim ignorasse Gelliũ credibile sit σιγῇ ad verbum ἴσαν pertinere? Sed enim quia notissimum est illã vocẽ Tacito cõuenire cum ista σιγῇ, non mirum est illa Gellij verba pro interpretatione prioris versus quosdam habuisse: quibus haud itidem notũ fuit, hæc quoque verba ἐν θυμῷ interdum idẽ valere quod aduerbiũ σιγῇ: vt certè hîc à Gellio accipi, & quidem rectè accipiente, dico. Nam & quod ab eodem poëta dicitur ἐν θυμῷ χαίρειν, Tibullus dixit In tacito sinu gaudere, itẽ In tacito sinu clausa gaudia cohibere: quum alioqui prouerbium illud & breuiore & vsitatiore loquendi forma efferendo, diceretur, In sinu gaudere. *Hist. lib.* 1.

c *Clamor militum.* Clamor edebatur in ipsa imminente iam coniunctione & conflictu incitatio pariter animi & virium atque hosti terror: nam hos habebat fines, itaque antè & cùm animus, silentium vastum erat *Lips. de milit. Rom.*

d Et

d *Et impetu propulsandus est & clamore terrendus.* Ostendit incursum & impetum duntaxat cum clamore factum atque ita etiam Vegetius. *Lips. de milit. Rom.*

Virgo Vestæ quid ætatis, ex quali familia, & quo ritu quibúsque cerimonijs & religionibus, & quo nomine à Pontifice Maximo capiatur: & quo statim iure esse incipiat simul atque capta est: quódque, vt Labeo dicit, nec illa intestato cuiquam, nec ei intestatæ quisquam iure hæres est.

Cap. XII.

QVi de Vestali virgine capienda scripserant, quorum diligentissimè scripsit Labeo Antistius, minorem quàm annos VI. maiorem quàm annos X. natam negauerunt a capi fas esse. item quæ non sit patrima & matrima. item quæ lingua debili sensúve aurium deminuta aliáve qua corporis labe insignita sit: item quæ ipsa aut cuius pater emancipatus sit, etiam si viuo patre in aui potestate sit: item cuius parentes alter ambóve seruitutem seruierũt, aut in negotiis sordidis* b diuersãtur, sed eam, cuius soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem merere aiunt: item cuius pater flamen, aut augur, aut XV. vir S. F. aut qui VII. vir epulonum, aut salius est, sponsæ quoque pontificis & tibicinis sacrorum filiæ vacatio à sacerdotio isto tri- deseruierũt *ex Car.*

bui solet. Præterea Capito Ateius scriptũ reliquit, neque eius legendam filiam qui domicilium in Italia no haberet, & excusandam eius *b* qui liberos tres haberet. Virgo autem Vestalis simul est capta atque in atrium Vestæ deducta & pontificibus tradita eo statim tempore sine emancipatione ac sine capitis minutione è patris potestate exit, & ius testamenti faciundi adipiscitur. De more autem ritúq; capiundæ virginis literæ quidem antiquiores non exstant, *c* nisi * quæ capta prima est à Numa rege esse captam. Sed Papiam legem inuenimus, qua cauetur vt põtificis maximi arbitratu virgines è populo viginti legantur, sortitioque in concione ex eo numero fiat, & cuius virginis ducta erit, vt eam pontifex maximus capiat, eáque Vestæ fiat, sed ea sortitio ex lege Papia non necessaria nunc videri solet. Nam, si quis honesto loco natus adeat Pontificem max. atque offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat saluis religionum obseruationibus ratio haberi possit, gratia *d* Papiæ legis per senatum fit. Capi autem virgo propterea dici videtur, quia pontificis maximi manu prehensa ab eo parente, in cuius potestate est, veluti bello capta abducitur. In libro primo

*quod fertur, quæ c. *ex Car. & vet. ed.*

mo Fabij Pictoris, quæ verba pontificem maximum dicere oporteat, quum virginem capit, scriptũ est. Ea verba hęc sunt: SACERDOTEM. VESTALEM. QVÆ. SACRA. FACIAT. QVÆ. IOVS. SIET. SACERDOTEM. VESTALEM. FACERE. PRO. POPOLO. ROMANO. QVIRITIBVS. QVTEI. QVÆ. OPTVMA. LEGE. *FOVIT. ITA, TE, AMATA. CAPIO.

*quod *ed. vetus.*
*fuat *ex Scal.*

Plerique autem capi virginem solam debere dici putant, sed flamines quoque Diales, item pontifices & augures capi dicebantur. L. Sylla rerum gestarum libro II. ita scripsit: *P. Cornelius, cui primum cognomen Sylla impositum est, flamen Dialis captus.* M. Cato de Lusitanis, quum Ser. Galbam accusauit, eum dicit ius pontificium discere noluisse. *Ego me nunc volo ius pontificium optimè scire. Iam ne ea causa põtifex capiat? Si volo augurium optimè tenere, & quis me ob eam rem augurem capiat?* præterea in commentariis Labeonis, quæ ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est: *Virgo Vestalis neque hæres est cuiquã intestato, neque intestatæ quisquam: sed bona eius in publicum redigi aiunt id quo iure fiat, quæritur.* Amata inter capiendum à

Pon.max.appellatur, quoniam, quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditũ est.

NOTÆ VARIORVM.

a *Capi fas esse.* Ait hoc loco Gellius fas non fuisse capi Virginem Vestalẽ quæ lingua debili, sensúve aurium deminuta, aliáve quam vis corporis labe insignita esset MAG.*muscellan.lib.4.cap.4.*

b *Diuersantur.* Pro emendatione huius loci consule Ludou.Car.*lib.2.ãtiq.lect.cap.6 in fine.*

c *Qui liberos tres.* Qui de iure trium liberorũ hac nostra ætate cognosci scripserunt, illud videntur ignorasse, aut alioqui temerè prætermisisse, filiam eius qui liberos tres haberet, à Vestæ sacerdotio excusationem habere, quod ab Æio Capitone scriptum fuisse tradit Agellius *Lud.Car.ant.lect.*

d *N si quæ.* Alij *Quod fertur.* Lud. *Car. antiq. lect.* & ita hunc locum supplendum ait, authoritate Iacobi Ræuardi *lib.2.Var.cap.17.*

e *Papiæ legis.* Alij Popiliæ, vt in Bassidiano, Populiæ quæ scriptura insuper habenda non est. Lud.Car.antiq.lect.

f *Quiritibus. Q.* Vulgò erat *populo Romano Quiritium*, quòd Romanos in omnibus sacrificijs & precibus hoc dicere consueuisse meminissent. *Lud.Car.antiq.lect.*

g *Fouit.* Alij *Fuat.* Et tale quiddam in magistratibus creandis adijci solere tradidit Festus *Lud.Car.antiq.lect.*

h *Neque intestatæ.* Vestales nihil ex testamento capiebant. God.ad lib.cod.

¶ *Per se iratũ* In vetustiorib.scrip.*per se ratũ fit.*

Quæsitum

Quaesitum in philosophia quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere quod mandatum est, an nonnumquam etiã contrà, si id speres ei, qui mandauit, vtilius fore: supérque ea quaestione exposita diuersae sententiae.

CAP. XIII.

IN officiis capiendis, censendis, iudicandisque, quae Graecè καθήκοντα philosophi appellant, quaeri solet, an negotio tibi dato & quid omnino faceres definito, cõtrà quid facere debeas, si eo facto videri possit res euentura prosperiùs, éxque vtilitate eius, qui id tibi negotium mandauit, anceps quaestio & in vtramque partem à prudentibus viris arbitrata est: sunt enim non pauci qui sententiam suam vna in parte defixerint, & re semel statuta deliberatáque ab eo, *a* cuius negotium id potissimum esset, *b* nequaquã putauerint cõtra dictum eius esse faciendum, etiam si repentinus aliquis casus rem commodiùs agi posse polliceretur, ne, si spes fefellisset, *c* culpa * impariẽtiae & poena indeprecabilis subeunda esset: si res fortè meliùs vertisset, diis quidem gratia habenda, sed exẽplum tamen intromissum videretur, quo bene consulta consilia religione mandati soluta corrumperentur. Alij existimauerunt incommoda priùs, quae metuenda

* Impatientiae. t. e. ed.

essent si res gesta aliter foret quàm imperatum est, cùm emolumento spei pensitāda esse: & si ea leuiora minoraque vtilitas autem contrà grauior & amplior spe quātum potest firma ostenderetur: tum aduersum mandata fieri posse censuerunt, ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occasio amitteretur: neque timendum exemplum non parendi * crediderunt, si rationes huiuscemod duntaxat non adessent. Cumprimis autem respiciendum putauerunt ingenium naturamque illius, * cuia res præceptúmque esset, ne ferox, durus, indomitus, inexorabilisque sit, qualia fuerunt Postumiana imperia & Manliana. Nā si tali pręceptori ratio reddenda sit, nihil faciendum esse monuerunt aliter quàm præceptum est. Instructus deliberatiúsque fore arbitramur theorematium hoc de mandatis huiuscemodi obsequendis, si exemplum quoque P. Crassi Muciani clari ac * inlustris viri apposuerimus. Is Crassus à Sempronio Asellione & plerisque alijs historiæ Romanæ scriptoribus traditur quinque habuisse rerum bonarū maxima & præcipua, quòd esset ditissimus, quòd nobilissimus, quòd eloquētissimus, quòd iurisconsultissimus, quòd pontifex maximus. Is, quum in consulatu obtineret Asiam,

*vet. ed. trad.

* cuius ea vet. ed.

* inclyti vet. ed.

Asiam prouinciam, & circumsidere oppugnaréque Leucas oppidum pararet, opúsque esset firma atque c procera trabe * quî arietem faceret quo muros eius oppidi quateret: scripsit ad magistrũ αρ'χιτέκτονα * Moleatensium sociorum amicorúmque populi Romani, vt ex malis duobus, quos apud eos vidisset, vter maior esset eum mittendum curaret. Tum magister αρ'χιτέκτων, comperto quamobrẽ malum desideraret, non, vti iussus erat, maiorem, sed, quem esse magis idoneum aptiorémque faciendo arieti, faciliorémque portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum vocari iussit, & quum interrogasset, cur non quem iusserat misisset, causis, rationibúsque quas dictitabat spretis, vestimenta detrahi imperauit, virgísq; multùm cæcidit, corrumpi atque dissolui officium omne imperatis ratus, si quis ad id, quod facere iussus est non obsequio debito, sed consilio non desiderato respondeat.

* qua. ve. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Cuius negotium id pontificiúmque esset.* Correctores quidam reposuerunt *cuius negotium id potissimum esset*, adeò vt à Gellianis aliquot codicibus pontificium exulet, qua de re non possum non vehementer improbare eorum audaciam

aut inscitiam potiùs qui hanc vocem sede sua deturbarunt.

¶ Ex ipsis malis nauium interdum lecta & adsumpta, Ammianus materiem genúsque arboris etiam distinguit. plura hac de re vide apud Lips. *lib. 3. poliercet.*

b *Nequaquam putauerint.* Disputatio est de mandata re, omnino ne facere quod mādatum, & vti mandatum est oporteat, an fas sit interdum deflectere, pro re aut casu aliquo repētè nato. Hæc verba in eam partem valent, non esse deflectendum vsquam. LIPS. *in elect.*

c *Culpa imparientiæ.* Quidquid ego video, ita scribi sententia flagitat, insolitum huic æuo verbum, sed vetus & probum. Ita parientiæ accommodare pro parēre in Iustiniano Codice restituit Iacobus Cuiatius & parientiores aliquoties in Cassiodori varijs eadem sententia occurrit, sed ferè corrupta LIPS. in Elect.

d Αρχιτέκτονα Ambigua lectio: nam libri Valicani quatuor ἀρχιτέκτονα moleatensium referebant, & id Stephano quidem legimus. LIPS. *anti. lect.*

Quid dixerit fecerítque C. Fabricius magna vir gloria magnísque rebus gestis, sed familiæ pecuniæque inops: quum ei amnites tanquam indigenti graue aurum dōnarent.

CAP. XIIII.

IVlius Higinus, in libro de vita, rebúsq; illustrium virorum sexto, legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabricium Imperatorem populi Romani venisse, & memora-

tis multis magnísque rebus, quæ bene ac beniuolè post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniam, orasséque vti acciperet vteretúrque: atque id facere Samnites dixisse, quod viderent multa ad splendorem domus atque victus desieri, neque pro magnitudine dignitatéque lautum paratum * esse: * que esse vet. ed. tum Fabricium planas manus ab auribus ad oculos, & infrà deinceps ad nares, & ad os & ad gulam, atque inde porrò ad ventrem imum deduxisse, & legatis ita respondisse, dum illis omnibus membris, quæ attigisset, obsistere atque imperare posset, nunquam quicquam defuturum: propterea pecuniam, qua nihil sibi esset vsus ab iis, quibus eam sciret vsui esse, non accipere.

Quàm importunum vitium sit plenúmque odij futilis inanísque loquacitas, & quàm multis in locis à principibus vtriusque linguæ viris detestatione iusta culpata sit.

CAP. XV.

QVi sunt leues & futiles & importuni locutores, quíque nullo rerum pondere innixi verbis humidis & lapsantibus diffluunt eorum orationem bene existimatum est in ore nasci non in pectore. Linguam autem debere aiunt non esse li-

beram nec vagam, ſed vinclis de pectore, imò ac de corde *a* aptis moueri & quaſi gubernari. Sed enim videas quoſdam ſic ſcatere verbis ſine vllo iudicij negotio cum ſecuritate multa & profunda, vt loquentes plerumque videantur loqui ſeſe neſcire. Vlyſſem contrà Homerus virum ſapienti facundia præditum, vocem mittere aut ait non ex ore, ſed ex pectore: quod ſcilicet non ad ſonum magis habitúmque vocis, quàm ad ſententiarũm penitus conceptarum altitudinem pertineret: petulantiæque verborum coercendæ vallum eſſe oppoſitum dentium luculentè dixerit, vt loquendi temeritas non cordis tantùm cuſtodia, atque vigilia cohibeatur, ſed & quibuſdam quaſi excubiis in ore poſitis ſæpiatur. Homerica, de quibus ſupra dixi, hæc ſunt:

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει:

Τέκνον ἐμὸν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

M. Tullij quoque verba poſui, quibus ſtultam & inanem dicendi copiam grauiter & verè deteſtatus eſt. *Dummodo*, inquit, *hoc conſtet, neque infantiam eius qui rẽ norit, ſed eam explicare dicendo non queat, neque inſcitiam illius cui res non ſuppetat verba non deſint, eſſe laudanda. quorum ſi al-*

terum

terum ſit optandum, malim equidem indiſertam prudentiam, quàm ſtultam loquacitatē. item in libro de oratore primo verba hæc poſuit: *Quid enim eſt tam furioſum quàm verborum vel optimorum atque ornatiſſimorum ſonitus inanis nulla ſubiecta ſententia nec ſcientia?* Cumprimis autem M. Cato atrociſſimus huiuſcemodi vitij inſectator eſt. námque in oratione quæ inſcripta eſt, SI.SE. * COELIVS. TRIB. PLEB. APPELLASSET. *Nunquam,* inquit, *tacet, quem morbus tenet loquendi, tanquam veternoſum bibendi, atque dormiendi. quòd ſi non conueniant; tamen conuocari iubet. ita eſt cupidus orationis, vt conducat, qui auſcultet: itaque auditis non auſcultatis, tanquam pharmacopolam. nam eius verba audiuntur: verùm ei ſe nemo committit, ſi æger eſt.* Idem Cato in eadem oratione eidem M. * Cœlio Trib. pl. vilitatem opprobrãs non loquendi tantùm, verùm etiam tacendi. *Fruſto,* inquit, *panis conduci poteſt vel vti taceat vel vti loquatur.* neque non meritò Homerus vnũ ex omnibus Therſiten, ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον appellat: * modò verba illius multa, & ἄκοσμα ſtrepentium ſine modo graculorum ſimilia eſſet dicit. quid enim eſt aliud ἀμετροεπὴς ἀκολασία? Eupolidis quoque verſus de id ge-

* Cæcilius vet. ed.

*Cæcilio t.p. vtili. vet. ed.

*modò abeſt a vet. ed.

nus hominibus consignatissimè factus est, λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν. quod Sallustius noster imitari volens, *loquax*. inquit, *magis quàm facundus*. Quapropter Hesiodus poëtarũ prudentissimus linguã non vulgandam, sed recondendam esse dicit proinde vt thesaurum : eiúsque esse in promendo gratiam plurimam, si modesta & parca & modulata sit.

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
Φειδωλῆς πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Epicharmium quoque illud non inscitè se habet:

Οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾷν ἀδύνατος.

Ex quo profectò hoc sumptum est;

Qui quum loqui non posset, tacere non poterat.

Fauorinum ego audiui dicere versus istos Euripidi, ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τε ἀφροσύνης τὸ τέλος δυστυχία non de iis tãtùm factos accipi debere, qui impia aut illicita dicerent; sed vel maximè de hominibus quoq; posse dici stulta & immodica blatterantibus; quorum lingua tam prodiga infrenísque sit, vt fluat semper æstuétque colluuione verborum teterrima : quod genus homines à Græcis significantissimo vocabulo κάλκας appellatos. Valerium Probum Grammaticum illustrem ex fa-

miliari eius docto viro comperi Sallustianum illud, *Satis eloquentiæ, sapientiæ parum*, breui antequam vita decederet, sic legere cœpisse, & sic à Sallustio relictum affirmasse; *satis loquentiæ, sapientiæ parum.* quòd *loquentia* nouatori verborum Sallustio maximè congrueret; *eloquentia* cum insipientia minimè conueniret. Huiusce-modi autem loquacitatem verborúmque turbam magnitudine inani vastam facetissimus poëta Aristophanes insignibus vocabulis denotauit in his versibus:

Ἄνθρωπον ἀγριοποιὸν αὐθαδόστομον,
ἔχοντ' ἀχάλινον, ἀκρατὲς, ἀπύλωτον στόμα,
ἀπεριλάλητον κομποφακελορρήμονα.

neque minus insigniter veteres quoque nostri hoc genus homines in verba * proiectos lucutuleios, & blatterones, & * lingulacas dixerunt.

pronectos *vet. ed.*
linguaces *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Aptis.* Quidam legebant *apertis*, sed malè, melius autem *vinculis aptis*, id est aptatis & alligatis, quod verbum ita accipitur à Cabullo F R V T. *veriss. lib. 1. cap. 19.*

Quòd verba isthæc Quadrigarij ex Annali tertio. ibi mille hominum occiditur, *non licentia neque de poetarum figura, sed ratione certa & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt.*

CAP. XVI.

QVadrigarius in tertio Annalium ita scripsit: *ibi occiditur a mille hominum.* occiditur, *inquit*, non, *occiduntur*. Item Lucilius in tertio Satyrarum; *Ad portam mille, à porta est, * sex b inde Salernũ: mille*, inquit, *est*, non, *mille sunt*. Varro in octauo decimo Humanarum: *Ad Romuli initium plus mille & centum annorum est.* M. Cato in 1. Originum, *Inde est fermè mille passuũ.* M. Cicero in sexta in Antoniũ, *Itane Ianus medius in L. Antonij clientela est? * qui vnquã in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummûm ferret expensum?* In his atque multis alijs, *mille*, numero singulari dictum est. neque hoc, vt quidam putant, vetustati concessum est, aut per figurarũ concinnitatem admissum est: sed sic videtur ratio poscere. *mille* enim non pro eo ponitur, quod Græcè χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς. & sicuti vna χιλιὰς & duæ χιλιάδες; ita *unum mille & duo millia* certa atque directa ratione dicitur. quamobrem id quoque rectè & probabiliter dici solitum, *mille denariũ in arca est & mille equitûm in exercitu est.* Lucilius autem, præter * quod suprà posui, alio quoque in loco id manifestiùs demonstrat. nam in libro quintodecimo ita dicit.

* exinde x. ed.

* quis vet. ed.

Hunc

Hũc milli passûm qui vicerit atq; duobus,
Campanus sonipes * *subcursor nullus sequetur.*
Maiore * *spatio; ac diuersus videbitur ire.*

* succussor. *vet. ed.*
* in spa. *ve. ed.*

Item alio in libro nono.

* *Tu mille nummûm potes vno quærere centum.*

* Mille dic n. *vet. ed.*

Milli passûm dixit, pro *mille passibus*, & *vno milli nũmûm* pro, *vnis mille nummis*; apertéque ostendit *mille*, & vocabulum esse, & singulari numero dici, eiúsque pluratiuũ esse, *millia*, & casum etiam capere ablatiuum, neque cæteros casus requiri oportere, quum sint alia pleraque vocabula, quæ in singulos tantũ casus, quædam etiã quæ in nullum declinentur. quapropter nihil iam dubii est, quin M. Cicero in oratione quam scripsit pro Milone, ita scriptum reliquerit. *Ante fuudum Clodij, quo in fũdo propter insanas illas substructiones, facilè mille hominum versabatur valentium*: non *versabantur*. quod in libris minus * accuratè scriptis est: alia enim ratione, *mille hominum*, alia, *mille homines*, dicendũ est.

NOTÆ VARIORVM.

a *Mille.* Mille genitiuo coniunctum ãtiqui efferebant, vt Macrob. cùm dicis mille verborum, quid aliud sermo tuus nisi ipsam redolet vetustatem. Et Cicero pro Milone. *Lucillius a-*

pud Nonnium. I V R. in Symmach.

b Inde Salernum. Portam itineri longissimā dicit Varro, quod cùm ab vrbe proficiscendū est cunctamur, víxque vrbe pedem efferimus, qua vbi exiuimus, facile quo intendimus peruenimus. Et hanc sententiam expressit eleganter hoc loco Lucillius, vt & Macrob. *Satur. lib. 1 cap.* . qui ad portam longum iter ait, sed portæ vicinum Salernum: cúm tamen longissimè ab vrbe Salernum absit. *T V R. 27 aduer.* 10.

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates vxoris ingeniū intractabile: atque inibi quid M. Varro in quadā Satyra de officio mariti scripserit.

CAP. XVII

XAnthippe Socratis philosophi vxor morosa admodum fuisse fertur & iurgiosa: irarúmque & molestiarum muliebrium per diem pérque noctem * satagebat. Has eius intemperies in maritum Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem quænam ratis esset cur mulierem tā acerbā domo non exigeret. Quoniam, inquit Socrates, quum illam domi talem perpetior, insuesco & exerceor, vt cæterorum quoque foris petulantiam & iniuriam faciliùs feram. Secundùm hanc sententiam quoque Varro in Satyra Menippea, quam de officio mariti scripsit, *Vitium*, inquit, *vxoris aut tollendum, aut ferendum*

scatebat. ved. ed.

rendum est. qui tollit vitium; vxorem commodiorem præstat. qui fert; sese meliorem facit. Hæc verba Varronis, *tollere* & *ferre*, lepidè quidem composita sunt: sed *tollere*, apparet dictum pro, *corrigere*. Id etiam apparet, eiusmodi vitium vxoris, si corrigi non possit, ferendum esse Varronem censuisse: quod ferri scilicet à viro honestè potest. vitia enim flagitiis leuiora sunt.

*Quod M. Varro in * quartodecimo Humanarum L. Ælium magistrum suum περὶ ἐτυμολογίας * differentem falsa reprehenderit: quódque idē Varro in eodem libro furis ἔτυμον dicit falsum.*

lib. de ratione vocabulorū vet. ed.

CAP. XVIII.

IN quartodecimo * Humanarum libro M. Varro doctissimum tunc ciuitatis hominem [a] L. Æliū errasse ostendit: quod vocabulum Græcum vetus traductū [b] in linguam Romanam, proinde atque si primitus Latinè fictum esset, resoluerit in voces Latinas ratione etymologica falsa. verba ipsa super ea re Varronis posuimus. *In quo L. Ælius noster literis ornatissimus memoria nostra errauit aliquotiens. nam aliquot verborum antiquorum Græcorū proinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas: non enim leporem dicimus, vt ait, quòd est leuipes: sed quòd est vocabulum antiquū*

nonnullorū verborum falsa dixisse re p. vet. ed.

rerum diuinarum. ve. ed.

Græcum. multa enim vetera illorum ignorãtur, quòd, pro iis, aliis nũc vocabulis vtãtur, & illorum esse plerique ignorẽt Græcũ, quod nunc nominant; ἐλλῶα *puteum, quod vocant* φρέαρ; *leporem, quod* λαγωὸν *dicunt. in qui non modò Ælij ingenium non reprehendo; sed industriam laudo. successum enim fortuna, experientiam laus sequitur.* hæc VSFIO in primore libro scripsit de ratione vocabulorum scitissimè, de vsu vtriúsque linguæ peritissimè, de ipso Ælio clementissimè. sed in posteriore eius libri parte dicit, *furem* ex eo dictum, quòd veteres Romani furuum atrum appellauerint, & fures per noctem, quę atra sit, faciliùs furentur. nónne sic videtur Varro de fure errasse, tanquam Ælius de lepore? nam quod à Græcis nunc κλέπτης dicitur, antiquiore Græca lingua, φῶρ, est dictum. hinc per affinitatem literarum, qui φῶρ Græcè, Latinè fur est. Sed ea res fugerítne tunc Varronis memoriam, an contrà aptius & cohærentius putarit furem à furuo, id est nigro appellari, in hac re de viro tam excellẽtis doctrinæ non meum iudicium est.

NOTÆ VARIORVM.

a *L. Ælium.* Rectè, alij perperam legebant L. Lælium. *Car. lib. 3. ant. lect. cap. 17.* De eo enim Varrónis magistro locum hunc accipiendum decla-

declarat *ibidem Carrio.*

b In linguam Romanam. Pro meraco & quasi à se primitus Latinè fa. ū esset resoluit in voces Latinas, inquit Carr. *lib.*3. *antiq. lect. ca.*17. liber Bussidianus habet, *perinde atque Latinum prius factum esset, resolueret in voces Latinas.* reliquis illis eiectis, quæ lectio manifestè vera ostenditur ex Varronianis verbis quæ inseruntur hoc capite.

Historia super libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo Rege.

CAP. XIX.

IN antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis hæc prodita est. Anus hospita atque incognita ad Tarquinium Superbum Regem adiit, nouem libros ferens, quos esse dicebat diuina oracula. eos velle * venundare. Tarquinius precium percunctatus est mulier nimium * immensum poposcit. rex, quasi anus ætate desiperet, * derisit. tum illa foculum corā * cum igni apposuit & tris libros ex nouem deussit: &, ecquid reliquos sex eodem precio emere vellet, regem interrogauit. sed enim Tarquinius id multò risit magis, dixitque anum iam proculdubio delirare. mulier ibidem statim tris libros alios exussit, atque idipsum denuò placidè interrogauit, an tris reliquos eodem pre-

* dixit ven. *vet. ed.*
* atque imm. *vet. ed.*
* risit. *vet. ed.*
* eo cum *vet. ed.*

cio emat. Tarquinius ore iam ſerio, atque attentiore animo fit: eam conſtantiã confidentiámque non *a* inſuper habendam intelligit:* libros tris reliquos mercentur nihilo minore precio quam quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio degreſſam poſtea nuſquam loci viſam conſtitit. Libri tres in ſacrarium conditi Sibyllini appellati. ad eos, quaſi ad oraculum xv. viri adeunt, quum dij immortales publicè conſulendi ſunt.

* & lib. *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Inſuper habendam.* Hæc non duabus vocibus, ſed vno verbo cunctum legitur in vetere libro Fuluij Vrſini. MVR. II. 17.

Quid Geometræ dicant ſchemata. quibúſque omnia iſta Latinis vocabulis appellentur.

CAP. XX.

FIgurarum, quæ χήματα geometræ appellant, genera ſunt duo, planum & ſolidum. hæc ipſi vocant ἐπίπεδον καὶ στερεόν. *Planum* eſt, quod in duas partis ſolum lineas habet, qua latum eſt & qua longum: qualia ſunt triquetra & quadrata, quæ in area fiunt, ſine altitudine. *Solidum* eſt, quãdo non longitudines modò & latitudines planas

planas numeri linearum efficiunt, sed etiam extollunt altitudinem: quales sunt fermè metæ trianguli quas pyramidas appellant, vel qualia sunt quadrata vndique, qua κύβος illi, nos a quadrantalia dicimus. κύβος enim est figura ex omni latere quadrata: *quales sunt*, inquit M. Varro, *tesseræ, quibus in alueolo luditur, ex quo ipsæ quoque, appellatæ κύβοι*. in numeris etiam similiter κύβος dicitur, quum omne latus eiusdem numeri æqualiter in sese soluitur, sicuti fit quum ter terna ducuntur: atque idem ipse numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras vim habere lunaris circuli dixit: quòd & luna orbem suum lustret septem & viginti diebus, qui numerus ternio qui Græcè dicitur, τριάς, tantundem efficiat in cubo. *Linea* autem à nostris dicitur, quam γραμμὴν Græci vocant. eam M. Varro ita definit. *Linea est*, inquit, *longitudo quædam sine latitudine & altitudine*. Euclides autem breuiùs, prætermissa altitudine, γραμμὴ inquit, est μῆκος ἀπλατές quod exprimere vno Latino verbo non queas, nisi audeas dicere *illatabile*.

NOTÆ VARIORVM.

a *Quadrantalia*. A quatuor quadris dictum.

nus hominibus consignatissimè factus est, λαλεῖν ἄριστος ἀδυνατώτατος λέγειν. quod Sallustius noster imitari volens, *loquax*, inquit, *magis quàm facundus*. Quapropter Hesiodus poëtarũ prudentissimus linguã non vulgandam, sed recondendam esse dicit proinde vt thesaurum: eiúsque esse in promendo gratiam plurimam, si modesta & parca & modulata sit.

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
Φειδωλῆς· πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Epicharmium quoque illud non inscitè se habet:

Οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Ex quo profectò hoc sumptum est;

Qui quum loqui non posset, tacere non poterat.

Fauorinum ego audiui dicere versus istos Euripidi, ἀχαλίνων στομάτων, ἀνόμου τ' ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχία non de iis tãtùm factos accipi debere, qui impia aut illicita dicerent; sed vel maximè de hominibus quoq; posse dici stulta & immodica blatterantibus; quorum lingua tam prodiga infrenísque sit, vt fluat semper æstuétque colluuione verborum teterrima: quod genus homines à Græcis significantissimo vocabulo λάλους appellatos. Valerium Probum Grammaticum illustrem ex fa-

miliari eius docto viro comperi Sallustianum illud, *Satis eloquentiæ, ſapientiæ parum*, breui antequam vita decederet, ſic legere cœpiſſe, & ſic à Salluſtio relictum affirmaſſe; *ſatis loquentiæ, ſapientiæ parum*. quòd *loquentia* nouatori verborum Salluſtio maximè congrueret; *eloquentia* cum inſipientia minimè conueniret. Huiuſcemodi autem loquacitatem verborúmque turbam magnitudine inani vaſtam facetiſſimus poëta Ariſtophanes inſignibus vocabulis denotauit in his verſibus:

Ἄνθρωπον ἀγελοποιὸν αὐθαδόστομον,
ἔχοντ' ἀχάλινον, ἀκρατὲς, ἀπύλωτον στόμα,
ἀπεριλάλητον κομποφακελορρήμονα.

neque minus inſigniter veteres quoque noſtri hoc genus homines in verba * proiectos lucutuleios, & blatterones, & * lingulacas dixerunt.

pronectos *vet. ed.*
linguaces *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Aptis.* Quidam legebant *apertis*, ſed malè, melius autem *vinculis aptis*, id eſt aptatis & alligatis, quod verbum ita accipitur à Catullo FRVT. *veriſ. lib. 1. cap. 19.*

Quòd verba iſthæc Quadrigarij ex Annali tertio, ibi mille hominum occiditur, *non licentia neque de poetarum figura, ſed ratione certa & proba grammatica diſciplina dicta ſunt.*

CAP. XVI.

QVadrigarius in tertio Annalium ita scripsit: *ibi occiditur a mille hominum.* occiditur, *inquit*, non, *occiduntur.* Item Lucilius in tertio Satyrarum; *Ad portam mille, à porta est,* * *sex inde Salernũ: mille,* inquit, *est*, non, *mille sunt.* Varro in octauo decimo Humanarum: *Ad Romuli initium plus mille & centum annorum est.* M. Cato in I. Originum, *Inde est fermè mille passuũ.* M. Cicero in sexta in Antoniũ, *Itáne Ianus medius in L. Antonij clientela est?* * *qui vnquã in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummûm ferret expensum?* In his atque multis alijs, *mille*, numero singulari dictum est. neque hoc, vt quidam putant, vetustati concessum est, aut per figurarũ concinnitatem admissum est: sed sic videtur ratio poscere. *mille* enim non pro eo ponitur, quod Græcè χίλιοι dicitur, sed quod χιλίας. & sicuti vna χιλίας & duæ χιλιάδες; ita *vnum mille & duo millia* certa atque directa ratione dicitur. quamobrem id quoque rectè & probabiliter dici solitum, *mille denariũ in arca est & mille equitũm in exercitu est.* Lucilius autem, præter * quod suprà posui, alio quoque in loco id manifestiùs demonstrat. nam in libro quintodecimo ita dicit.

* exinde u. ed.

* quis vet. ed.

Hunc

Hūc milli paſsûm qui vicerit atq; duobus,
*Campanus ſonipes * ſubcurſor nullus ſequetur.*
*Maiore * ſpatio; ac diuerſus videbitur ire.*

* ſuccuſſor. *vet. ed.*
* in ſpa. *ve. ed.*

Item alio in libro nono.

** Tu mille nummûm potes vno quærere centum.*

* Mille dic n. *vet. ed.*

Milli paſsûm dixit, pro *mille paſsibus*, & *vno milli nūmûm*, pro, *vnis mille nummis*; apertéque oſtendit *mille*, & vocabulum eſſe, & ſingulari numero dici, eiúſque pluratiuū eſſe, *millia*, & caſum etiam capere ablatiuum, neque cæteros caſus requiri oportere, quum ſint alia pleraque vocabula, quæ in ſingulos tantū caſus, quædam etiā quæ in nullum declinentur. quapropter nihil iam dubii eſt, quin M. Cicero in oratione quam ſcripſit pro Milone, ita ſcriptum reliquerit. *Ante fundum Clody, quo in fūdo propter inſanas illas ſubſtructiones, facilè mille hominum verſabatur valentium:* non *verſabantur*. quod in libris minus * accuratè ſcriptis eſt: alia enim ratione, *mille hominum*, alia, *mille homines*, dicendū eſt.

NOTÆ VARIORVM.

a *Mille.* Mille genitiuo coniunctum ātiqui efferebant, vt Macrob. cùm dicis mille verborum, quid aliud ſermo tuus niſi ipſam redolet vetuſtatem. Et Cicero pro Milone. *Lucillius a-*

pud Nonnium. I V R. *in Symmach.*

b Inde Salernum. Portam itineri longissimā dicit Varro, quod cùm ab vrbe proficiscendū est cunctamur, víxque vrbe pedem efferimus, qua vbi exiuimus, facile quo intendimus peruenimus. Et hanc sententiam expressit eleganter hoc loco Lucillius, vt & Macrob. *Satur. lib. 1 cap.* .qui ad portam longum iter ait, sed portæ vicinum Salernum: cúm tamen longissimè ab vrbe Salernum absit. *T V R. 27 aduer. 10.*

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates vxoris ingeniū intractabile: atque inibi quid M. Varro in quadā Satyra de officio mariti scripserit.

Cap. XVII

XAnthippe Socratis philosophi vxor morosa admodum fuisse fertur & iurgiosa: irarúmque & molestiarum muliebrium per diem perque noctem * satagebat. Has eius intemperies in maritum Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem quænam ratis esset cur mulierem tā acerbā domo non exigeret. Quoniam, inquit Socrates, quum illam domi talem perpetior, insuesco & exerceor, vt cæterorum quoque foris petulantiam & iniuriam faciliùs feram. Secundùm hanc sententiam quoque Varro in Satyra Menippea, quam de officio mariti scripsit, *Vitium*, inquit, *vxoris aut tollendum, aut ferendum*

* Scatebat. *ved. ed.*

rendum est. qui tollit vitium; vxorem commodiorem præstat. qui fert; sese meliorem facit. Hæc verba Varronis, *tollere* & *ferre*, lepidè quidem composita sunt: sed *tollere*, apparet dictum pro, *corrigere*. Id etiam apparet, eiusmodi vitium vxoris, si corrigi non possit, ferendum esse Varronem censuisse: quod ferri scilicet à viro honestè potest. vitia enim flagitiis leuiora sunt.

*Quòd M. Varro in * quartodecimo Humanarum L. Ælium magistrum suum περὶ ἐτυμολογίας * disserentem falsa reprehenderit: quódque idē Varro in eodem libro furis ἔτυμον dicit falsum.*

lib. de ratione vocabulorū vet. ed.

CAP. XVIII.

IN quartodecimo * Humanarum libro M. Varro doctissimum tunc ciuitatis hominem[a] L. Æliū errasse ostendit: quod vocabulum Græcum vetus traductū[b] in linguam Romanam, proinde atque si primitus Latinè fictum esset, resoluerit in voces Latinas ratione etymologica falsa. verba ipsa super ea re Varronis posuimus. *In quo L. Ælius noster literis ornatissimus. memoria nostra errauit aliquotiens. nam aliquot verborum antiquorum Græcorū proinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas: non enim leporem dicimus, vt ait, quòd est leuipes: sed quòd est vocabulum antiquū*

nonnullorū verborum falsa dixisse re p. vet. ed.

rerum diuinarum. ve. ed.

Græcum: multa enim vetera illorum ignorãtur, quòd, pro iis, aliis nũc vocabulis vtãtur, & illorum esse plerique ignorẽt Græcũ, quod nunc nominant; ἐλλὼ puteum, quod vocant φρέαρ; leporem, quod λαγωὸν dicunt, in quo non modò Ælij ingenium non reprehendo; sed industriam laudo. successum enim fortuna, experientiam laus sequitur. hæc VSFIO in primore libro scripsit de ratione vocabulorum scitissimè, de vsu vtriúsque linguæ peritissimè, de ipso Ælio clementissimè. sed in posteriore eius libri parte dicit, *furem* ex eo dictum, quòd veteres Romani furuum atrum appellauerint, & fures per noctem, quę atra sit, faciliùs furentur. nónne sic videtur Varro de fure errasse, tanquam Ælius de lepore? nam quod à Græcis nunc κλέπτης dicitur, antiquiore Græca lingua, φὼρ, est dictum. hinc per affinitatem literarum, qui φὼρ Græcè, Latinè fur est. Sed ea res fugerítne tunc Varronis memoriam, an contrà aptius & cohærentius putarit furem à furuo, id est nigro appellari, in hac re de viro tam excellẽtis doctrinæ non meum iudicium est.

NOTÆ VARIORVM.

a *L. Ælium.* Rectè, alij perperam legebant L. Lælium. *Car. lib. 3. ant. lect. cap. 17.* De eo enim Varrónis magistro locum hunc accipiendum decla-

declarat *ibidem Carrio.*

b *In linguam Romanam. Pro meraco & quasi à se primitus Latinè fictũ esset resoluit in voces Latinas,* inquit Carr. *lib.* 3. *antiq. lect. ca.* 17. liber Bussidianus habet, *perinde atque Latinum prius factum esset, resolueret in voces Latinas.* reliquis illis eiectis, quæ lectio manifestè vera ostenditur ex Varronianis verbis quæ inseruntur hoc capite.

Historia super libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo Rege.

Cap. XIX.

IN antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis hæc prodita est. Anus hospita atque incognita ad Tarquinium Superbum Regem adiit, nouem libros ferens, quos esse dicebat diuina oracula. eos velle * venundare. Tarquinius precium percunctatus est mulier nimium * immensum poposcit. rex, quasi anus ætate desiperet, * derisit. tum illa foculum corã * cum igni apposuit & tris libros ex nouem deussit: &, ecquid reliquos sex eodem precio emere vellet, regem interrogauit. sed enim Tarquinius id multò risit magis, dixitque anum iam proculdubio delirare. mulier ibidem statim tris libros alios exussit, atque idipsum denuò placidè interrogauit, an tris reliquos eodem pre-

* dixit ven. *vet. ed.*
* atque imm. *vet. ed.*
* risit. *vet. ed.*
* eo cum *vet. ed.*

cio emat. Tarquinius ore iam serio, atque attentiore animo fit: eam constantiã confidentiámque non a insuper habendam intelligit: * libros tris reliquos mercentur nihilo minore precio quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio degressam postea nusquam loci visam constitit. Libri tres in sacrarium conditi Sibyllini appellati. ad eos, quasi ad oraculum. xv. viri adeunt, quum dij immortales publicè consulendi sunt.

* & lib. vet. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Insuper habendam.* Hæc non duabus vocibus, sed vno verbo cunctum legitur in vetere libro Fuluij Vrsini. MVR. II. 17.

Quid Geometræ dicant schemata. quibúsque omnia ista Latinis vocabulis appellentur.

CAP. XX.

FIgurarum, quæ σχήματα geometræ appellant, genera sunt duo, planum & solidum. hæc ipsi vocant ἐπίπεδον καὶ στερεόν. *Planum* est, quod in duas partis solum lineas habet, qua latum est & qua longum: qualia sunt triquetra & quadrata, quæ in area fiunt, sine altitudine. *Solidum* est, quãdo non longitudines modò & latitudines planas

planas numeri linearum efficiunt, sed etiam extollunt altitudinem: quales sunt fermè metæ trianguli quas pyramidas appellant, vel qualia sunt quadrata vndique, qua κύβος illi, nos a quadrantalia dicimus. κύβος enim est figura ex omni latere quadrata: *quales sunt*, inquit M. Varro, *tesseræ, quibus in alveolo luditur, ex quo ipsæ quoque, appellatæ κύβοι*. in numeris etiam sim liter κύβος dicitur, quum omne latus eiusdem numeri æqualiter in sese soluitur, sicuti fit quum ter terna ducuntur: atque idem ipse numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras vim habere lunaris circuli dixit: quòd & luna orbem suum lustret septem & viginti diebus, qui numerus ternio qui Græcè dicitur, τριάς, tantundem efficiat in cubo. *Linea* autem à nostris dicitur, quam γραμμὴν Græci vocant. eam M. Varro ita definit. *Linea est*, inquit, *longitudo quædam sine latitudine & altitudine*. Euclides autem breuiùs, prætermissa altitudine, γραμμή inquit, est μῆκος ἀπλατές quod exprimere vno Latino verbo non queas, nisi audeas dicere *illatabile*.

NOTÆ VARIORVM.

a *Quadrantalia*. A quatuor quadris dictum.

ADRI. IVN. *animaduer.*

Quòd Iulius Higinus affirmatissimè contenderit legisse se librum P. Virgilij domesticum, in quo scriptum esset, *& ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror*, non quod vulgus legeret, *sensu torquebit amaro.*

CAP. XXI.

VErsus istos ex Georgicis Virgilij plerique omnes sic legunt:

At sapor indicium faciet manifestus: & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem non hercle ignobilis grãmaticus, in commentariis, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perseuerat non hoc à Virgilio relictum: sed quod ipse inuenerit in libro, qui * fuerit ex domo, atque familia Virgilij,

* fuerat vet. ed.

—& ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

neq. id soli Higino, sed doctis quibusdam etiam viris complacitum. quoniam videtur absurdè dici: *sapor sensu amaro torquet:* quum ipse, inquiunt, sapor sensus sit, non aliũ in semetipso sensum habeat: ac proinde sit quasi dicatur, *sensus sensu amaro torquet.* Sed enim quum * Fauorinus Higini commentarium legisset: atque ei statim

* Fauorino h.c. legisses ed. vet.

tim displicita esset insolentia & insuauitas illius, *sensu torquebit amaro*: risit, & *a* Iouem lapidem, inquit, quod sanctissimum iusiurandum est habitum, paratus sum ego iurare Virgilium hoc nunquam scripsisse. sed Higinum ego dicere verum arbitror. non enim primus finxit hoc verbum Virgilius insolenter: sed in carminibus Lucretij inuentum est: nec est aspernatus auctoritatem poëtæ ingenio & facundia præcellentis. verba ex quarto Lucretij hæc sunt,

---dilutáque contra
Quum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non verba autem sola, sed versus propè totos & locos quoque Lucretij plurimos sectatum esse Virgilium videmus.

NOTÆ VARIORVM.

a *Iouem lapidem.* Iouem lapidem coluerunt Romani, per quem iureiurando adstringebãtur, qui hac de re plura scire volet consulat Annot. prior. BAPT. PII cap. 10.

An, qui causas defendit, rectè Latinéque dicat superesse se ei, quod defendit, &c. superesse, propriè quid sit.

CAP. XXII.

IRroborauit: inueterauítque falsã atque aliena verbi significatio eius quod dici-

tur, *hic illi superest*, quum dicendum est, *aduocatum esse quem cuipiam*, causámque, eius defendere. atque id dicitur, non in compitis tantùm, neque in plebe vulgaria, sed in foro, in comitio, apud tribunalia. qui integrè autẽ loquuti sunt, magnam partem, *superesse*, ità dixerunt, vt eo verbo significarent superfluere & superuacare atque esse supra necessariũ modũ. itaque M. Varro in Satyra quæ inscripta est, *Nescis quid vesper serus vehat, superfuisse* dicit immodicè & intempestiuè fuisse. verba ex eo libro hæc sunt: *In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potissimum quæ simul sũt βιωφελῆ, & * delectent * potius: vt id quoque videatur non defuisse magis quàm superfuisse.* Memini ego prætoris docti hominis tribunali me fortè assistere, atque ibi aduocatum non incelebrem sic postulare, vt * extra causam diceret, rémque quæ agebatur, non attingeret. tunc prætorem ei, cuia res erat, dixisse, aduocatum eum non habere & quum is, qui verba faciebat, reclamasset: ego illi V. Cl. supersum: respondisse prætorẽ festiuiter, tu planè superes, non ades. M. autem Cicero in libro, qui inscriptus est de iure ciuili in artem redigendo, verba hæc posuit: *Nec verò scientia iuris maioribus suis Q. Ælius Tubero*

delectant vet. ed. potos: H. ẽt.

quã c. alij.

bero defuit, doctrina etiam superfuit. in quo loco. *superfuit*, significare videtur, *supra fuit & præstitit*, superauítque maiores suos doctrina sua superfluenti, tu & minis abũdanti. disciplinas enim *b* Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoq; de Rep. secundo idipsum verbum Ciceronis non temerè transeundum. verba ex eo libro hæc sunt: *Non grauarer, Læli, nisi & hos velle putarem, & ipse cuperem te quoque aliquam partem huius nostri sermonis attingere, præsertim quum heri ipse dixeris, te nobis etiam superfuturum. verùm, si id quidem fieri non potest, ne desis omnes te rogamus.* exquisitè igitur & compertè Iulius Paulus dicebat, domo in nostra memoria doctissimus, *superesse* non simplici ratione dicitã Latinè, quàm Græcè: Græcos * περιεῖναι in vtramque partem ponere, vel quòd superuacaneum esset, ac non necessarium, vel quòd abundans nimis & affluẽs & exsuperans. sic quoque nostros veteres *superesse* alias dixisse, pro superfluenti & superuacuo neque admodum necessario, ita vt supra posuimus Varronem dicere: alias ita, vt Cicero dixit, pro eo quòd copia quidem & facultate cęteris anteiret, * supra modum tamen & largius prolixiúsque flueret, quàm esset satis. Qui dicit er-

enim περ. etiam in *vet. edit.*

go se superesse ei, quem defendit, nihil istorum vult dicere: sed nescio quid aliud indictum inscitúmque dicit. at ne Virgilij quidem poterit auctoritate vti, qui in Georgicis ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum, modò vita supersit.

hoc enim in loco Virgilius ἀκυρότερον verbo vsus videtur, quod superesset dixit pro longinquius diutiúsque adesset. illud contrà eiusdem Virgilij est aliquanto probabilius:

Florentísque secant herbas, fluuiósque ministrant.

Farrág; ne blādo nequeāt superesse labori: significat enim supra laborem esse, neque opprimi à labore. An autē *superesse* dixerint veteres pro restare & proficiendæ rei * deesse quærebamus. nam Sallustius in significatione ista non *superesse*, sed *superare* dicit. verba eius in Iugurtha hæc sunt: *Is plerumque seorsum à rege exercitum ductare, & omnis res exsequi solitus erat, quæ à Iugurthæ fessi aut maioribus astricti superauerant.* Sed inuenimus in tertio Ennij annalium in hoc versu,

Inde sibi memorat vnum superesse laborem.

id est, reliquum esse & restare. quod quidem diuisè pronunciandum est, vt non

*adesse vet. edit.

vna

vna pars orationis esse videatur, sed duæ. Cicero autem in secunda Antonianarum, quod est reliquum, non *superesse*, sed *restare* dicit. præter hæc, *superesse*, inuenimus dictum pro *superstitem esse*. ita enim scriptum est in libro epistolarum M. Ciceronis ad * Plancum, in epistola * Asinij Pollionis ad Ciceronem verbis his, *Nam neque deesse reipublicæ volo. neque superesse* per quod significat, si respublica emoriatur & pereat, nolle se viuere: in Plauti autem Asinaria manifestius idipsum scriptum est in iis versibus, qui sunt eius comœdiæ primi,

* L. Pl.
* As. vet. ed.

Sicut tuum vis vnicum gnatum tuæ.
Superesse vitæ sospitem & superstitem.

Cauenda igitur est non improprietas solùm verbi, sed etiam prauitas omnis: si quis * senior aduocatus adolescenti * se superesse dicat.

* nunc sen. ve. ed.
* se non agnoscit vet. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Superesse.* Damnat Gellius formam illam qua *superesse alicui* pro esse patronum aut aduocatum dicatur, non in compitis solùm, sed comitio ad tribunalia. IOAN. MELLER. *Spici leg.* 19.

b Tubero Q. Helius Tubero Stoicorum sectam secutus est, is in epulo publico hædinis pellibus strauit lectos punicanos, & vasa Sa-

go se superesse ei, quem defendit, nihil istorum vult dicere: sed nescio quid aliud indictum inscitúmque dicit. at ne Virgilij quidem poterit auctoritate vti, qui in Georgicis ita scripsit:

> *Primus ego in patriam mecum, modò vita*
> *supersit.*

hoc enim in loco Virgilius ἀκυρότερον verbo vsus videtur, quod supersit dixit pro longinquius diutiúsque adsit. illud contrà eiusdem Virgilij est aliquanto probabilius:

> *Florentísque secant herbas, fluuiósque ministrant.*
> *Farráq; ne blãdo nequeãt superesse labori:*

significat enim supra laborem esse, neque opprimi à labore. An autẽ *superesse* dixerint veteres pro restare & proficiendæ rei * deesse querebamus. nam Sallustius in significatione ista non *superesse*, sed *superare* dicit. verba eius in Iugurtha hæc sunt: *Is plerumque seorsum à rege exercitum ductare, & omnis res exsequi solitus erat, quæ à Iugurthæ fesso aut maioribus astricto superauerant.* Sed inuenimus in tertio Ennij annalium in hoc versu,

*adesse vet. edit.

> *Inde sibi memorat vnum superesse laborem:*

id est, reliquum esse & restare. quod quidem diuisè pronunciandum est, vt non

vna

vna pars orationis esse videatur, sed duæ. Cicero autem in secunda Antonianarum, quod est reliquum, non *superesse*, sed *restare* dicit. præter hæc, *superesse*, inuenimus dictum pro *superstitem esse*. ita enim scriptum est in libro epistolarum M. Ciceronis ad * Plancum, in epistola * Asinij Pollionis ad Ciceronem verbis his, *Nam neque deesse reipublicæ volo. neque superesse* per quod significat, si respublica emoriatur & pereat, nolle se viuere: in Plauti autem Asinaria manifestius idipsum scriptum est in iis versibus, qui sunt eius comœdiæ primi,

Sicut tuum vis vnicum gnatum tuæ.
Superesse vitæ sospitem & superstitem.

Cauenda igitur est non improprietas solùm verbi, sed etiam prauitas omnis: si quis * senior aduocatus adolescenti * se superesse dicat.

* L. Pl.
* As. vet. ed.
* nunc sen. ve. ed.
* se non agnoscit vet. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Superesse*. Damnat Gellius formam illam qua *superesse alicui* pro esse patronum aut aduocatum dicatur, non in compitis solùm, sed comitio ad tribunalia. IOAN. MELLER. *Spicileg. 19.*

b Tubero Q. Helius Tubero Stoicorum sectam secutus est, is in epulo publico hædinis pellibus strauit lectos punicanos, & vasa Sa-

dæ magis atque iucundæ breuitatis vtràque definitio, quàm plena aut proba esse videtur. Nam neque pax est induciæ (bellum enim manet, pugna esset.) Neque in solis castris, neque paucorum tantum dierum induciæ sunt. Quid enim dicemus, si induciis in mensium aliquot factis castris concedatur? nónne tum quoque induciæ sunt? aut rursus quid esse dicemus, quod in primo annali Quadrigarii sciptum est, C. Pontium Samnitem à dictatore Romano sex horarum inducias postulasse si induciæ paucorum tantùm dierum appellandæ sunt? belli autem ferias festiuè magis dixit quàm apertè atque definitè. Græci autem significantiùs consignantiúsque cessationem istam pugnæ pactitiam ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta vna litera sonitus vastioris & subiuncta lenioris. Nam quòd eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur ἐκεχειρίαν appellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni negotium, vt inducias superstitiosè definiret, & legibus rationibúsque omnibus definitionum inseruiret. Satis enim visum est, eiusmodi facere demonstrationem. Quod genus Græci τύπους magis & ὑπογραφὰς, quàm ὁρισμοὺς vocant. Induciarum autē vocabulum quã sit ratio-

no

ne factum * iam diu est quod quærimus. Sed ex multis quæ iam audiuimus vel legimus probabilius id quod dicam videtur. *Inducias* sic dictas arbitramur, quasi tu dicas *inde vti iam.* Pactum induciarum huiusmodi est, vt in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur: sed ex eo die postea vti iam omnia belli iure agantur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactumque fit, vt ante eum diem ne pugnetur, atque is dies vbi venit inde vti iam pugnetur: idcirco ex iis, quibus dixi, vocibus, quasi per quendam coitum & copulam nomen induciarum connexũ est. Aurelius autem Opilius in primo librorum quos Musarum inscripsit, *Induciæ,* inquit, *dicũtur, quum hostes inter sese vtrimque vtroque alter ad alterũ impune & sine pugna ineunt. Inde ab eo,* inquit, *nomen esse factum videtur, quasi initus atque introitus.* Hoc ab Aurelio scriptũ propterea nõ prę terii, ne cui harũ noctiũ æmulo eo tãtùm nomine elegantiùs id videretur, tanquam id nos originẽ verbi requirẽtes fugisset.

* id *vet. ed.*

Quem in modum mihi Taurus Philosophus respõderit percunctanti an sapiens irasceretur.

cio emat. Tarquinius ore iam ſerio, atque attentiore animo fit: eam conſtantiā confidentiámque non *a* inſuper habendam intelligit:* libros tris reliquos mercentur nihilo minore precio quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio degreſſam poſtea nuſquam loci viſam conſtitit. Libri tres in ſacrarium conditi Sibyllini appellati. ad eos, quaſi ad oraculum. xv. viri adeunt, quum dij immortales publicè conſulendi ſunt.

* & lib. *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Inſuper habendam*. Hæc non duabus vocibus, ſed vno verbo cunctum legitur in vetere libro Fuluij Vrſini. MVR. II. 17.

Quid Geometræ dicant ſchemata. quibúſque omnia iſta Latinis vocabulis appellentur.

CAP. XX.

FIgurarum, quæ σχήματα geometræ appellant, genera ſunt duo, planum & ſolidum. hæc ipſi vocant ἐπίπεδον καὶ στερεόν. *Planum* eſt, quod in duas partis ſolum lineas habet, qua latum eſt & qua longum: qualia ſunt triquetra & quadrata, quæ in area fiunt, ſine altitudine. *Solidum* eſt, quādo non longitudines modò & latitudines

planas

planas numeri linearum efficiunt, sed etiam extollunt altitudinem: quales sunt fermè metæ trianguli quas pyramidas appellant, vel qualia sunt quadrata vndique, qua κύβοι illi, nos a quadrantalia dicimus. κύβος enim est figura ex omni latere quadrata: *quales sunt*, inquit M. Varro, *tesseræ, quibus in alueolo luditur, ex quo ipsæ quoque, appellatæ κύβοι*. in numeris etiam similiter κύβος dicitur, quum omne latus eiusdem numeri æqualiter in sese soluitur, sicuti fit quum ter terna ducuntur: atque idem ipse numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras vim habere lunaris circuli dixit: quòd & luna orbem suum lustret septem & viginti diebus, qui numerus ternio qui Græcè dicitur, τριάς, tantundem efficiat in cubo. *Linea* autem à nostris dicitur, quam γραμμὴν Græci vocant. eam M. Varro ita definit. *Linea est*, inquit, *longitudo quædam sine latitudine & altitudine*. Euclides autem breuiùs, prætermissa altitudine, γραμμὴ inquit, est μῆκος ἀπλατὲς quod exprimere vno Latino verbo non queas, nisi audeas dicere *illatabile*.

NOTÆ VARIORVM.

a *Quadrantalia*. A quatuor quadris dictum.

ADRI. IVN. *animaduer.*

Quòd Iulius Higinus affirmatissimè contenderit legisse se librum P. Virgilij domesticum, in quo scriptum esset, *& ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror*, non quod vulgus legeret, *sensu torquebit amaro.*

CAP. XXI.

VErsus istos ex Georgicis Virgilij plerique omnes sic legunt:

At sapor indicium faciet manifestus: & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem non hercle ignobilis grãmaticus, in commentariis, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perseuerat non hoc à Virgilio relictũm: sed quod ipse inuenerit in libro, qui * fuerit ex domo, atque familia Virgilij,

* fuerat *vet. ed.*

——& ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

neq. id soli Higino, sed doctis quibusdam etiam viris complacitum. quoniam videtur absurdè dici: *sapor sensu amaro torquet*: quum ipse, inquiunt, sapor sensus sit, non aliũ in semetpiso sensum habeat: ac proinde sit quasi dicatur, *sensus sensu amaro torquet.* Sed enim quum * Fauorinus Higini commentarium legisset: atque ei statim

* Fauorino h.c. legisses *ed. vet.*

tim

tim displicita esset insolentia & insuauitas illius, *sensu torquebit amaro*: risit, & *a* Iouem lapidem, inquit, quod sanctissimum iusiurandum est habitum, paratus sum ego iurare Virgilium hoc nunquam scripsisse. sed Higinum ego dicere verum arbitror. non enim primus finxit hoc verbum Virgilius insolenter: sed in carminibus Lucretij inuentum est: nec est aspernatus auctoritatem poëtæ ingenio & facundia præcellentis. verba ex quarto Lucretij hæc sunt,

---dilutáque contra
Quum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non verba autem sola, sed versus propè totos & locos quoque Lucretij plurimos sectatum esse Virgilium videmus.

NOTÆ VARIORVM.

a *Iouem lapidem.* Iouem lapidem coluerunt Romani, per quem iureiurando adstringebãtur, qui hac de re plura scire volet consulat Annot. prior. BAPT. PII *cap.* 10.

An, qui causas defendit, rectè Latinéque dicat superesse se ei, quod defendit, &c. superesse, propriè quid sit.

CAP. XXII.

IRroborauit: inueterauítque falsã atque aliena verbi significatio eius quod dici-

tur, *hic illi superest*, quum dicendum est, *aduocatum esse quem cuipiam*, causámque eius defendere. atque id dicitur, non in compitis tantùm, neque in plebe vulgaria, sed in foro, in comitio, apud tribunalia. qui integrè autē loquuti sunt, magnam partem, *superesse*, ità dixerunt, vt eo verbo significarent superfluere & superuacare atque esse supra necessariū modū. itaque M. Varro in Satyra quæ inscripta est, *Nescis quid vesper serus vehat*, *superfuisse* dicit immodicè & intempestiuè fuisse. verba ex eo libro hæc sunt: *In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potissimum quæ simul sūt βιωφελῆ, & * delectent * potius: vt id quoque videatur non defuisse magis quàm superfuisse.*

delectant vet. ed.
potos: H. ét.

Memini ego prætoris docti hominis tribunali me fortè assistere, atque ibi aduocatum non incelebrem sic postulare, vt * extra causam diceret, rémque quæ agebatur, non attingeret. tunc prætorem ei, cuia res erat, dixisse, aduocatum eum non habere & quum is, qui verba faciebat, reclamasset: ego illi V. Cl. supersum: respondisse prætorē festiuiter, tu planè superes, non ades. M. autem Cicero in libro, qui inscriptus est de iure ciuili in artem redigendo, verba hæc posuit: *Nec verò scientia iuris maioribus suis Q. Ælius Tubero*

quā c. alÿ.

bero defuit, doctrina etiam superfuit. in quo loco. *superfuit*, significare videtur, *supra fuit* & *præstitit*, superauítque maiores suos doctrina sua superfluẽti,tu & minis abũdanti. disciplinas enim b Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoq; de Rep. secundo idipsum verbum Ciceronis non temerè transeundum. verba ex eo libro hæc sunt: *Non grauarer, Læli, nisi & hos velle putarem, & ipse cuperem te quoque aliquam partem huius nostri sermonis attingere, præsertim quum heri ipse dixeris, te nobis etiam superfuturum. verùm, si id quidem fieri non potest, ne desis omnes te rogamus.* exquisitè igitur & compertè Iulius Paulus dicebat, domo in nostra memoria doctissimus, *superesse* non simplici ratione dicitã Latinè, quàm Græcè: Græcos * περιττεῖναι in vtramque partem ponere, vel quòd superuacaneum esset, ac non necessarium, vel quòd abundans nimis & affluẽs & exsuperans. sic quoque nostros veteres *superesse* alias dixisse, pro superfluenti & superuacuo neque admodum necessario, ita vt suprà posuimus Varronem dicere: alias ita, vt Cicero dixit, pro eo quòd copia quidem & facultate cęteris anteiret, * supra modum tamen & largius prolixiúsque flueret, quàm esset satis. Qui dicit er-

enim περ. etiam in *ver. edit.*

go se superesse ei, quem defendit, nihil istorum vult dicere: sed nescio quid aliud indictum inscitúmque dicit. at ne Virgilij quidem poterit auctoritate vti, qui in Georgicis ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum, modò vita supersit.

hoc enim in loco Virgilius ἀκυρότερον verbo vsus videtur, quod superest dixit pro longinquius diutiúsque adsit. illud contrà eiusdem Virgilij est aliquanto probabilius:

Florentísque secant herbas, fluuiósque ministrant.

Farráq; ne blãdo nequeãt superesse labori: significat enim supra laborem esse, neque opprimi à labore. An auté *superesse* dixerint veteres pro restare & proficiendæ rei * deesse querebamus. nam Sallustius in significatione ista non *superesse*, sed *superare* dicit. verba eius in Iugurtha hæc sunt: *Is plerumque seorsum à rege exercitum ductare, & omnis res exsequi solitus erat, quæ à Iugurthæ fessis aut maioribus astrictis superauerant* Sed inuenimus in tertio Ennij annalium in hoc versu,

*adesse vet. edit.

Inde sibi memorat vnum superesse laborem. id est, reliquum esse & restare. quod quidem diuisè pronunciandum est, vt non

vna

vna pars orationis esse videatur, sed duæ. Cicero autem in secunda Antonianarum, quod est reliquum, non *superesse*, sed *restare* dicit. præter hæc, *superesse*, inuenimus dictum pro *superstitem esse*. ita enim scriptum est in libro epistolarum M. Cicero- * L. Pi. ad * Plancum, in epistola * Asinij Pollio- * Af. vet. ed. nis ad Ciceronem verbis his, *Nam neque deesse reipublicæ volo. neque superesse* per quod significat, si respublica emoriatur & pereat, nolle se viuere: in Plauti autem Asinaria manifestius idipsum scriptum est in iis versibus, qui sunt eius comœdiæ primi,

Sicut tuum vis vnicum gnatum tuæ.
Superesse vitæ sospitem & superstitem.

Cauenda igitur est non improprietas solùm verbi, sed etiam prauitas omnis: si quis * senior aduocatus adolescenti * se superesse dicat. * nunc sen. ve. ed. * se non agnoscit vet. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Superesse.* Damnat Gellius formam illam qua *superesse alicui* pro esse patronum aut aduocatum dicatur, non in compitis solùm, sed comitio ad tribunalia. IOAN. MELLER. *Spicileg.* 19.

b Tubero Q. Helius Tubero Stoicorum sectam secutus est, is in epulo publico hædinis pellibus strauit lectos punicanos, & vasa Sa-

mia exposuit, is etiam Lucullum Xerxem togatum appellitabat Plutarcho memorante. BROS.

Tria epigrammata trium veterum poetarum, Nævi, Plautij, Pacuuij, quæ, facta ab ipsis, sepulchris ipsorum incisa sunt.

CAP. XXIIII.

TRium poëtarum illustrium epigrãmata Cn. Næuij M. Plauti, M. Pacuuij quæ ipsi fecerunt & incidenda suo sepulchro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia & venustatis, scribenda in his commentarijs esse duxi. Epigramma Næuij plenum superbiæ Campanæ: quod testimonium esse iustum potuisset, nisi ab ipso dictum esset:

Mortalis immortalis flere si foret fas:
Flerent diuæ Camœnæ Næuium poetam.
*Itaque postquam est * Orchino traditus thesauro,*
*Oblit ei sunt Romæ * loquiter Latina lingua.*

Epigramma Plauti, quod * dubitassemus, an Plauti foret, nisi à M. Varrone positum * fuisset in libro de poëtis primo:

*Postquam * morte datu'st Plautus, comœdia luget,*
Scena est deserta, dein Risus, Ludu', iocúsq;.
Et numeri innumeri simul omnes collacrumarunt.

* Orchio vet. ed.
* ling. L. loq. vet. ed.
* dubitantem modò an vet. ed.
* esset ve. ed.
* est morte captus a Pl. vet. ed.

Epi-

Epigramma Pacunij verecundissimum & purissimum, dignúmque eius elegantissima grauitate:

Adolescens, tamen etsi properas, hoc te saxum rogat.
Vtei ad se aspicias: deinde quod scriptu'st legas.
Hic sunt poetæ Marcei Pacuuiei sita
Ossa. Hoc volebam nescius ne esses. vale.

NOTÆ VARIORVM.

a *Et numeri innumeri.* Si quis acrius attendat vocem *innumeri* aliud valere quã in consuetudine solet, reperiet quam prosam dicimus, Apuleius prorsam appellat. Sententiam enim esse puto, illius poetæ occasu & interitu non tantùm numeros, id est versus, sed etiam innumeros, id est solutam orationem lachrymas profudisse. Id vt censeam facit Ausonius in quo innumeros ita accipi reperisse videor in protreptico ad nepotem. *TVRN.* 10. *aduer.* 12.

Quibus verbis M. Varro inducias definierit: quæsitúmque inibi curiosius, quænam ratio sit vocabuli induciarum.

CAP. XXV.

DVobus modis M. Varro in libro Humanarum, qui est *de bello & pace, Inducia* quid sint definit. *Induciæ*, inquit, *sunt pax castrensis paucorum dierum.* Item alio in loco, *Induciæ*, inquit, *sunt belli feriæ.* Sed lepi

dæ magis atque iucundæ breuitatis vtraque definitio, quàm plena aut proba esse videtur. Nam neque pax est induciæ (bellum enim manet, pugna esset.) Neque in solis castris, neque paucorum tantum dierum induciæ sunt. Quid enim dicemus, si induciis in mensium aliquot factis castris concedatur? nónne tum quoque induciæ sunt? aut rursus quid esse dicemus, quod in primo annali Quadrigarii sciptum est, C. Pontium Samnitem à dictatore Romano sex horarum inducias postulasse si induciæ paucorum tantùm dierum appellandæ sunt? belli autem ferias festiuè magis dixit quàm apertè atque definitè. Græci autem significantiùs consignantiúsque cessationem istam pugnæ pactitiam ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta vna litera sonitus vastioris & subiuncta lenioris. Nam quòd eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur ἐκεχειρίαν appellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni negotium, vt inducias superstitiose definiret, & legibus rationibúsque omnibus definitionum inseruiret. Satis enim visum est, eiusmodi facere demonstrationem. Quod genus Greci τύπους magis & ὑπογραφὰς, quàm ὁρισμοὺς vocant. Induciarum autē vocabulum quā sit ratio-

no

ne factum * iam diu est quod quærimus. Sed ex multis quæ iam audiuimus vel legimus probabilius id quod dicam videtur. *Inducias* sic dictas arbitramur, quasi tu dicas *inde vti iam*. Pactum induciarum huiusmodi est, vt in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur: sed ex eo die postea vti iam omnia belli iure agantur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactumque fit, vt ante eum diem ne pugnetur, atque is dies vbi venit inde vti iam pugnetur: idcirco ex iis, quibus dixi, vocibus, quasi per quendam coitum & copulam nomen induciarum connexũ est. Aurelius autem Opilius in primo librorum quos Musarum inscripsit, *Induciæ*, inquit, *dicitur, quum hostes inter sese vtrimque vtroque alter ad alterũ impunè & sine pugna inuunt. Inde ab eo*, inquit, *nomen esse factum videtur, quasi initus atque introitus.* Hoc ab Aurelio scriptũ propterea nõ prę terii, ne cui harũ noctiũ æmulo eo tãtum nomine elegantiùs id videretur, tanquam id nos originẽ verbi requirẽtes fugisset.

* id *vet. ed.*

Quem in modum mihi Taurus Philosophus respõderit percunctanti an sapiens irasceretur.

CAP. XXVI.

INterrogaui in diatriba Taurum an ſapiens iraſceretur. Dabat enim ſæpe poſt quotidianas lectiones quęrendi quod quis vellet poteſtatem. Is quum grauiter & copioſè de morbo affectúve irę diſſeruiſſet, quæ & in veterum libris & in ipſis commentariis expoſita ſunt: * conuertit ad me, qui interrogaueram, &, Hæc ego, inquit; ſuper iraſcendo ſentio. ſed & quid Plutarchus noſter vir doctiſſimus ac prudentiſſimus ſenſerit, non ab re eſt, vt id quoque audias. Plutarchus, inquit, ſeruo ſuo nequam homini & contumaci, ſed libris diſputationibúſque philoſophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob neſcio quod delictum, cædíque eum loro iuſſit, cœperat verberari, obloquebatur non meruiſſe vt * vapulet, nihil mali nihil ſceleris admiſiſſe. poſtremò vociferarì inter vapulandum incipit: neque iam querimonias aut gemitus eiulatúſque facere, ſed verba ſeria & obiurgatoria: Non ita eſſe Plutarchum vt diceret, philoſophorum iraſci turpe eſſe: ſæpe eum de malo * iracundiæ ediſſertauiſſe, librum quoque περὶ ἀοργησίας pulcherrimum conſcripſiſſe, iis omnibus, quæ in eo libro ſcripta ſunt, nequaquam conuenire,

* conuertitur vet. ed.

* vapularet, ve. ed.

* iræ diſſer. vet. ed.

uenire, quòd prouolutus effusúsque in iram plurimis se plagis * mulcaret, Tum Plutarchus lentè & leniter, Quid autem, inquit, verbero, nunc ego tibi irasci videor? ex vultúne meo, an ex voce, an ex colore, an etiam ex verbis correptum esse me ira intelligis? mihi quidem neque oculi opinor truces sunt, neque os turbidum, neque immaniter clamo, neque in spumam ruborémve efferuesco, neque pudenda dico aut pœnitenda, neque omnino trepido ira & gestio. hæc enim omnia, si ignoras, signa esse iratum solent, & simul ad eum, qui cædebat, conuersus, interim, inquit, dum ego atque hic disputamus, hoc tu age. Summa autem totius sententiæ Tauri hæc fuit. non idem esse existimauit ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν, aliúdque esse non iracundum animum, aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. nam * aliorum omnium quos Latini philosophi affectus vel affectiones, Græci πάθη appellant, ita huius quoque motus animi, qui quum est vlciscendi causa sæuior, ira dicitur, non priuationem esse vtilem censuit, quam Græci στέρησιν dicunt, sed mediocritatem, quam μετριότητα illi appellant.

* multaret. ve. ed.

* vt al. vet. ed.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS LIBER SECVNDVS.

*

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis: déque iusdem viri patientia.

CAP. I.

INTER labores voluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ vices, firmimentum id quoque accepimus Socratem facere insueuisse. Stare solitus Socrates dicitur, pertinaci statu, perdius atque pernox à summo lucis ortu ad solem alterum orientem, inconniuens immobilis, isdem in vestigiis & ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanquam quodam secessu mentis atque animi facto à corpore. Quam rem quum Fauorinus, de fortitudine eius viri vt pleraque

raque differens, attigisset, πολλάκις, inquit, ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. Temperantia quoque eum fuisse tanta traditum est, vt omnia ferè vitæ suæ tempora valetudine inoffensa vixerit. In illius etiam pestilentiæ vastitate, quæ in bello Peloponnesiaco,*im-prime ipsam Atheniensium ciuitatem internecino genere morbi depopulata est: is parcendi moderandíque rationibus dicitur & à voluptatum labe cauisse, & salubritates corporis retinuisse, vt nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

* inprimis vet. ed.

Quæ ratio obseruatióque officiorum esse debeat inter patres filiósque in discumbendo sedendóque, atque in id genus rebus domi forísque filij magistratus sunt & patres priuati, superque ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.

CAP. II.

AD philosophum Taurum Athenas, visendi cognoscendíque eius gratia, venerat V.CL. præses Cretæ prouinciæ, & cum eo simul eiusdem præsidis pater Taurus, sectatoribus commodum dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus, & cum assistentibus nobis sermocinabatur. Introiuit prouinciæ præses & cum eo pater,

Assurrexit placidè Taurus, & post mutuã salutationem resedit, allata mox vna sella est, quæ in promptu erat: atque dum aliæ promebantur, apposita est. inuitauit Taurus patrem præsidis vt sederet. atque ille ait, Sedeat hic potius, qui populi Romani magistratus est. Absque præiudicio, inquit Taurus, tu interea sede, dum inspicimus quærimúsque vtrum conueniat, tene potius sedere qui pater es, an filium qui magistratus est. &, quum pater assedisset, appositúmque esset aliud filio quoque eius sedile, verba super ea re Taurus facit cum summa, di boni! honorum atque officiorum perpensatione. Eorum verborum sententia hæc fuit: In publicis locis atque muneribus atque actionibus patrum iura cum filiorum, qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululũ & conniuere, sed quum extra rempub. in domestica re atque vita sedeatur, ambuletur, in cõuiuio quoque familiari discumbatur, tum inter filium magistratum & patrem priuatum publicos honores cessare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur, inquit, quòd ad me venistis, quòd colloquimur nunc, quòd de officiis disceptamus, priuata actio est, itaque vtere apud me iis honoribus prius, quibus domi quoque

quoque vestræ: te vti priorem decet. Hæc atque alia in eandem sententiam Taurus grauiter simul & comiter disseruit. Quid autem super huiuscemodi patris atque filij officio apud Claudium legerimus non ab re visum est vt adscriberemus. posuimus igitur verba ipsa Quadrigarij ex annali eius sexto transcripta: *Deinde facti consules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filius eius, qui priore anno erat consul ei consuli pater proconsul obuiam in equo vehens venit, neque descendere voluit, quòd pater erat; &, quòd inter eos sciebant maxima concordia conuenire, lictores non ausi sunt descendere iubere. Vbi iuxtà venit; tum consul ait, Descendere iube quod postea quàm lictor ille, qui apparebat, citò intellexit, Maximum proconsulem descēdere iussit. Fabius imperio paret: & filium collaudauit, quum imperium quod populi esset, retineret.*

*Qua ratione verbis quibusdam vocabulísque veteres * immiserint, h, litera spiritum.*

*immiserunt *vet. ed.*

CAP. III.

H Literam, siue illam spiritum magis quàm literam dici oportet, inserebant eam veteres nostri plerisque vocibus verborū formandis roborandísque, vt sonus earū esset viridior, vegetiórque,

atque id videntur fecisse studio & exemplo linguæ Atticæ. satis enim notum est Atticos ἰχθυν, ἱερον, multa itidem alia, citra morem Gentium Græciæ cæterarum, inspirantis primæ literæ dixisse. sic lachrymas, sic sepulchrum, sic ahenum, sic vehemens, sic inchoare, sic helluari, sic hallucinari, sic honera, sic honustum dixerunt. in his enim verbis omnibus literæ seu spiritus istius nulla ratio visa est, nisi vt firmitas & vigor vocis, quasi quibusdam neruis additis, intenderetur. Sed quoniam *aheni*, quoque exemplo vsi sumus, venit nobis in memoriam Fidum Optatum multi nominis Romæ grammaticum ostendisse mihi librum Æneidos, secundum mirandæ vetustatis, emptum in *b* sigillariis xx. aureis, quem ipsius Virgilij fuisse credebat: in quo duo isti versus quũ ita scripti forent:

Vestibulum ante ipsum primóque in limine
Pyrrhus
Exsultat telis & luce coruscus aëna:

additam supra vidimus, *h*, literam, & *ahena* factum, sic in illo quoque Virgilij versu in optimis libris scriptum inuenimus;

Aut foliis vndam tepidi dispumat aheni.

NO-

NOTÆ VARIORVM.

a *H. Litteram.* De vſu aſpirationis plura POLIT. *miſcel cap.* 19.

b *Sigillarijs.* Hac de re DARON. *lib.* 3. *miſcel.cap.* 12.

*Quam ob cauſam * Gabius Baſſus genus quoddam iudicij diuinationem appellari ſcripſit: & quam alij cauſam eſſe eiuſdem vocabulo dixerint.* C.ve:ed.& inſra.

CAP. IIII.

QVum de conſtituendo accuſatore quæritur, iudiciúmque ſuper ea re redditur, cuinam potiſſimum ex duobus pluribúsve accuſatio * ſubſcriptione in reum permittatur: ea res atque iudicum cognitio *diuinatio* appellatur. id vocabulum quam ob cauſam ita factum ſit quæri ſolet. Gabius Baſſus in tertio librorum quos de origine vocabulorum compoſuit, *Diuinatio*, inquit, *iudicium appellatur: quoniam diuinare quodãmodo iudicem oportear, quam ſententiam ſeſe ferre par ſit.* Nimis quidem eſt in verbis Gabij Baſſi ratio imperfecta vel magis inops & ieiuna. ſed videtur eum ſignificare vello, iccirco dici *diuinationem*, quòd in aliis quidẽ cauſis iudex ea quæ dicit, quæque argumentis vel teſtibus demonſtrata ſunt, ſequi ſolet: in hac autem re, quum eligendus

* ſubſcriptiove *vet.ed.*

accusator est, parua admodum & exilia sunt, quibus moueri iudex possit; & propterea quinam magis ad accusandum idoneus sit quasi diuinandum est * hoc Bassus. Sed alij quidem *diuinationem* esse appellatam putant, quoniam quum accusator & reus duæ res quasi cognatæ coniunctæque sint, neque vtra sine altera cõstare possit; in hoc tamen genere causæ reus quidem iam est, sed accusator nondum est; & icciirco, quod adhuc vsque deest & latet, diuinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus.

* hęc vet. ed.

Quàm lepidè designatéque dixerit Fauorinus Philosophus, quid intersit inter Platonis & Lysiæ orationem.

Cap. V.

FAuorinus de Lysia & Platone solitus est dicere, Si ex Platonis, inquit, oratione verbum aliquod demas mutésve, atque id commodissimè facias; de elegantia tantùm detraxeris: si ex Lysiç, de sententia.

Quibus verbis ignauiter & abiectè Virgilius vsus esse dicatur, & quid iis, qui id improbè dicunt, respondeatur.

Cap.

CAP. VI.

NOnnulli Grãmatici ætatis superioris, in quibus est Cornutus Annæus, haud sanè indocti neque ignobiles, qui commentaria in Virgilium composuerunt, reprehendunt quasi incuriosè & abiectè verbum positum in his versibus:

Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
A' timidos nautas canibus lacerasse marinis.

vexasse enim putant verbum esse leue & tenuis ac parui incommodi; nec tantæ atrocitati congruere, quum homines repentè à bellua immanissima rapti laniatiq; sint: item aliud huiuscemodi reprehendunt,

-Quis aut Eurysthea durum
Aut illaudati nescit Busiridis aras?

illaudati parum idoneum esse verbum dicunt, neque id satis esse ad * faciendum scelerati homines detestationem: qui quòd hospites omnium gentium immolare solitus fuit, non laude * indignus, sed detestatione: exsecrationéque totius generis humani dignus esset. item aliud verbum culpauerunt.

* faciendam *vet. ed.*

* solum *vet. ed.*

CAP. XXVI.

INterrogaui in diatriba Taurum an sapiens irasceretur. Dabat enim sæpe post quotidianas lectiones quærendi quod quis vellet potestatem. Is quum grauiter & copiosè de morbo affectúve iræ disseruisset, quæ & in veterum libris & in ipsis commentariis exposita sunt: * conuertit ad me; qui interrogaueram, &, Hæc ego, inquit; super irascendo sentio. sed & quid Plutarchus noster vir doctissimus ac prudentissimus senserit, non ab re est, vt id quoque audias. Plutarchus, inquit, seruo suo nequam homini & contumaci, sed libris disputationibúsque philosophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob nescio quod delictum, cædíque eum loro iussit, cœperat verberari, obloquebatur non meruisse vt * vapulet, nihil mali nihil sceleris admisisse. postremò vociferarì inter vapulandum incipit: neque iam querimonias aut gemitus eiulatúsque facere, sed verba seria & obiurgatoria: Non ita esse Plutarchum vt diceret, philosophorum irasci turpe esse: sæpe eum de malo * iracundiæ edissertauisse, librum quoque περὶ ἀοργησίας pulcherrimum conscripsisse, iis omnibus, quæ in eo libro scripta sunt, nequaquam conuenire,

* conuertitur *vet. ed.*

* vapularet, *ve. ed.*

* iræ disser. *vet. ed.*

nenire, quòd prouolutus effusúsque in iram plurimis se plagis * mulcaret, Tum Plutarchus lentè & leniter, Quid autem, inquit, verbero, nunc ego tibi irasci videor? ex vultúne meo, an ex voce, an ex colore, an etiam ex verbis correptum esse me ira intelligis? mihi quidem neque oculi opinor truces sunt, neque os turbidum, neque immaniter clamo, neque in spumam ruborémve efferuesco, neque pudenda dico aut pœnitenda, neque omnino trepido ira & gestio. hæc enim omnia, si ignoras, signa esse iratum solent, & simul ad eum, qui cædebat, conuersus, interim, inquit, dum ego atque hic disputamus, hoc tu age. Summa autem totius sententiæ. Tauri hæc fuit. non idem esse existimauit ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν, aliúdque esse non iracundum animum, aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. nam * aliorum omnium quos Latini philosophi affectus vel affectiones, Græci πάθη appellant, ita huius quoque motus animi, qui quum est vlciscendi causa sæuior, ira dicitur, non priuationem esse vtilem censuit, quam Græci στέρησιν dicunt, sed mediocritatem, quam μετριότητα illi appellant.

* mulctaret. ve. ed.

* vt al. vet. ed

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS

LIBER SECUNDUS.

*

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis: déque eiusdem viri patientia.

CAP. I.

INTER labores voluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ vices, firmimentum id quoque accepimus Socratem facere insueuisse. Stare solitus Socrates dicitur, pertinaci statu, perdius atque pernox à summo lucis ortu ad solem alterum orientem, inconniuens immobilis, iisdem in vestigiis & ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanquam quodam secessu mentis atque animi facto à corpore. Quam rem quum Fauorinus, de fortitudine eius viri vt pleraque

raque differens, attigiſſet, πολλάκις, inquit, ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. Temperantia quoque eum fuiſſe tanta traditum eſt, vt omnia ferè vitæ ſuæ tempora valetudine inoffenſa vixerit. In illius etiam peſtilentiæ vaſtitate, quæ in bello Peloponneſiaco,*im-prime ipſam Athenienſium ciuitatem internecino genere morbi depopulata eſt: is parcendi moderandíque rationibus dicitur & à voluptatum labe cauiſſe, & ſalubritates corporis retinuiſſe, vt nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

* inprimis vet. ed.

Quæ ratio obſeruatióque officiorum eſſe debeat inter patres filióſque in diſcumbendo ſedendóque, atque in id genus rebus domi foriſque filij magiſtratus ſunt & patres priuati, ſupérque ea re Tauri philoſophi diſſertatio, & exemplum ex hiſtoria Romana petitum.

CAP. II.

AD philoſophum Taurum Athenas, viſendi cognoſcendíque eius gratia, venerat V.CL. præſes Cretæ prouinciæ, & cum eo ſimul eiuſdem præſidis pater Taurus, ſectatoribus commodum dimiſſis, ſedebat pro cubiculi ſui foribus, & cũ aſſiſtentibus nobis ſermocinabatur. Introiuit prouinciæ preſes & cum eo pater.

Assurrexit placidè Taurus, & post mutuã salutationem resedit, allata mox vna sella est, quæ in promptu erat: atque dum aliæ promebantur, apposita est. inuitauit Taurus patrem præsidis vt sederet. atque ille ait, Sedeat hic potius, qui populi Romani magistratus est. Absque præiudicio, inquit Taurus, tu interea sede, dum inspicimus quærimúsque vtrum conueniat, tene potius sedere qui pater es, an filium qui magistratus est. &, quum pater assedisset, appositúmque esset aliud filio quoque eius sedile, verba super ea re Taurus facit cum summa, di boni! honorum atque officiorum perpensatione. Eorum verborum sententia hæc fuit: In publicis locis atque muneribus atque actionibus patrum iura cum filiorum, qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululũ & conniuere, sed quum extra rempub. in domestica re atque vita sedeatur, ambuletur, in cõuiuio quoque familiari discumbatur, tum inter filium magistratum & patrem priuatum publicos honores cessare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur, inquit, quòd ad me venistis, quòd colloquimur nunc, quòd de officiis disceptamus, priuata actio est, itaque vtere apud me iis honoribus prius, quibus domi

quoque

quoque veſtræ te vti priorem decet. Hæc atque alia in eandem ſententiam Taurus grauiter ſimul & comiter diſſeruit. Quid autem ſuper huiuſcemodi patris atque filij officio apud Claudium legerimus non ab re viſum eſt vt adſcriberemus. poſuimus igitur verba ipſa Quadrigarij ex annali eius ſexto tranſcripta: *Deinde facti conſules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filius eius, qui priore anno erat conſul ei conſuli pater proconſul obuiam in equo vehens venit, neque deſcendere voluit, quòd pater erat; & quòd inter eos ſciebant maxima concordia conuenire, lictores non auſi ſunt deſcendere iubere. Vbi iuxtà venit; tum conſul ait, Deſcendere iube quod poſtea quàm lictor ille, qui apparebat, citò intellexit, Maximum proconſulem deſcēdere iuſſit. Fabius imperio paret: & filium collaudauit, quum imperium quod populi eſſet, retineret.*

*Qua ratione verbis quibuſdam vocabulíſque veteres * immiſerint, h. literam ſpiritum.*

* immiſerunt vet. ed.

CAP. III.

HLiteram, ſiue illam ſpiritum magis quàm literam dici oportet, inſerebant eam veteres noſtri pleriſque vocibus verborū formandis roborandíſque, vt ſonus earū eſſet viridior, vegetiórque,

atque id videntur fecisse studio & exemplo linguæ Atticæ. satis enim notum est Atticos ἰχθὺν, ἵερὸν, multa itidem alia, citra morem Gentium Græciæ cæterarum, inspirantis primæ literæ dixisse. sic lachrymas, sic sepulchrum, sic ahenum, sic vehemens, sic inchoare, sic helluari, sic hallucinari, sic honera, sic honustum dixerunt. in his enim verbis omnibus literæ seu spiritus istius nulla ratio visa est, nisi vt firmitas & vigor vocis, quasi quibusdam neruis additis, intenderetur. Sed quoniam *aheni*, quoque exemplo vsi sumus, venit nobis in memoriam Fidum Optatum multi nominis Romæ grammaticum ostendisse mihi librum Æneidos, secundum mirandæ vetustatis, emptum in *b* sigillariis xx. aureis, quem ipsius Virgilij fuisse credebat: in quo duo isti versus quũ ita scripti forent:

Vestibulum ante ipsum primóque in limine Pyrrhus
Exsultat telis & luce coruscus aëna:

additam supra vidimus, *h*, literam, & *ahena* factum, sic in illo quoque Virgilij versu in optimis libris scriptum inuenimus;

Aut foliis vndam tepidi dispumat aheni.

NO-

NOTÆ VARIORVM.

a *H. Literam.* De vsu aspirationis plura POLIT. *miscel cap.* 19.
b *Sigillarijs.* Hac de re DARON. *lib.* 3. *miscel. cap.* 12.

*Quam ob causam * Gabius Bassus genus quoddam iudicij diuinationem appellari scripsit: & quam alij causam esse eiusdem vocabulo dixerint.* C. vet. ed. & infra.

CAP. IIII.

QVum de constituendo accusatore quæritur, iudiciúmque super ea re redditur, cuinam potissimum ex duobus pluribúsve accusatio * subscriptione in reum permittatur: ea res atque iudicum cognitio *diuinatio* appellatur. id vocabulum quam ob causam ita factum sit quæri solet. Gabius Bassus in tertio librorum quos de origine vocabulorum composuit, *Diuinatio*, inquit, *iudicium appellatur: quoniam diuinare quodãmodo iudicem oportet, quam sententiam sese ferre par sit.* Nimis quidem est in verbis Gabij Bassi ratio imperfecta vel magis inops & ieiuna. sed videtur eum significare velle, iccirco dici *diuinationem*, quòd in aliis quidẽ causis iudex ea quæ dicit, quæque argumentis vel testibus demonstrata sunt, sequi solet: in hac autem re, quum eligendus

* subscriptiove vet. ed.

accuſator eſt, parua admodum & exilia ſunt, quibus moueri iudex poſſit; & propterea quinam magis ad accuſandum idoneus ſit quaſi diuinandum eſt * hoc Baſſus. Sed alij quidem *diuinationem* eſſe apellatam putant, quoniam quum accuſator & reus duæ res quaſi cognatæ coniunctæque ſint, neque vtra ſine altera cōſtare poſſit; in hoc tamen genere cauſæ reus quidem iam eſt, ſed accuſator nondum eſt; & iccirco, quod adhuc vſque deeſt & latet, diuinatione ſupplendum eſt, quiſnam ſit accuſator futurus.

* hęc vet. ed.

Quàm lepidè deſignatéque dixerit Fauorinus Philoſophus, quid interſit inter Platonis & Lyſiæ orationem.

Cap. v.

FAuorinus de Lyſia & Platone ſolitus eſt dicere, Si ex Platonis, inquit, oratione verbum aliquod demas mutéſve, atque id commodiſſimè facias; de elegantia tantùm detraxeris: ſi ex Lyſię, de ſententia.

Quibus verbis ignauiter & abiectè Virgilius vſus eſſe dicatur, & quid iis, qui id improbè dicunt, reſpondeatur.

Cap.

CAP. VI.

NOnnulli Grãmatici ætatis superioris, in quibus est Cornutus Annæus, haud sanè indocti neque ignobiles, qui commentaria in Virgilium composuerunt, reprehendunt quasi incuriosè & abiectè verbum positum in his versibus:

Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
A' timidos nautas canibus lacerasse marinis.

vexasse enim putant verbum esse leue & tenuis ac parui incommodi; nec tantæ atrocitati congruere, quum homines repentè à bellua immanissima rapti laniatíq; sint: item aliud huiuscemodi reprehendunt,

-Quis aut Eurysthea durum
Aut illaudati nescit Busiridis aras?

illaudati parum idoneum esse verbum dicunt, neque id satis esse ad * faciendum scelerati homines detestationem: qui quòd hospites omnium gentium immolare solitus fuit, non laude * indignus, sed detestatione: execratione que totius generis humani dignus esset. item aliud verbum culpauerunt.

* faciendam vet. ed.

* solum vet. ed.

Per tunicam squallentem auro latus haurit apertum.

tanquam si non conuenerit dicere, *auro squallentem*: quoniam nitoribus splendoribúsque auri squalloris illuuies sit contraria. Sed de verbo, *vexasse*, ita responderi posse credo. *vexasse* graue verbum est, factúmque ab eo videtur, quod est, *viuere*. in quo inest iam vis quædam alieni arbitrij. non enim sui potens est, qui vehitur. *Vexare* autem, quod ex eo inclinatum est, vi atque motu proculdubio * vastiore est. nam qui fertur & raptatur, atque huc atque illuc distrahitur, is vexari poprie dicitur. sicuti *taxare* pressius crebriúsque est, quàm *tangere*; vnde proculdubio id inclinatum est: & *iactare* multò fusius largiúsque est, quàm *iacere*: vnde id verbum traductum est: & *quassare*, quàm *quatere* grauius violétiúsq; est. nō igitur quia vulgò dici solet vexatū esse quem fumo aut vento aut puluere *, propterea debet vis vera atque natura verbi deperire: quæ à veteribus, qui propriè atque signatè loquuti sunt, ita vt decuit conseruata est. M. Catonis verba sunt ex oratione, quam de Achæis scripsit, *Quúmq; Hannibal terram Italiam laceraret atque vexaret. vexatam* Italiā dixit

* vehemētiore *vet. ed.*

* laborare videmus, *adduntur in vet. ed.*

Cato ab

Cato ab Hannibale; quando nullum calamitatis aut ſæuitię aut immanitatis genus reperiri queat, quod * in eo tempore Italia non perpeſſa ſit. M. TVLLIVS IIII. in Verrem, *Quę ab iſto ſic ſpoliata atq; direpta eſt, vt nō ab hoſte aliquo, qui tamē in bello religionē & cōſuetudinis iura retineret, ſed vt à barbaris prędonibus vexata eſſe videatur*, *De illaudato* autem duo videntur reſpōderi poſſe. vnum eſt huiuſmodi: nemo quiſquam tam * efflictis eſt moribus, qui in faciat aut dicat nonnunquam aliquid quod laudari queat. vnde hic antiquiſſimus verſus * vicem prouerbij celebratus eſt.

** in abeſt à vet. ed.*

* efferis *vet. ed.*

*vice *vet. ed.*

Πολλάκι γὰρ καὶ μωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

ſed enim qui omni in re atque omni tēpore laude omni vacat, is illaudatus eſt: íſque omnium peſſimus deterrimúſque eſt. ſicuti omnis culpæ priuatio inculpatū facit. inculpatus autē inſtar eſt abſolutę virtutis. illaudatus igitur quoq. finis eſt extremæ malitię. itaque Homerus non virtutib. appellandis, ſed vitiis detrahendis laudare ampliter ſolet, hoc enim eſt

οὐδὲ μάντις ἀμύμων
τῷ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην. & item illud,
Ἔνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον
Οὐδὲ καταπτώσσοντ', οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoque simili modo maximam voluptatem detractionem priuationémq; omnis doloris definiunt his verbis: ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Eadem ratione idẽ Virgilius *inamabilem* dixit Stygiam paludem. nam sicut *illaudatum* κατὰ amoris στέρησιν detestatus est. Altero modo *illaudatus ita defenditur. laudare* significat prisca lingua nominare appellaréque. sic in actionibus ciuilibus auctor laudari dicitur, quod est nominari. *illaudatus* enim est quasi *illaudabilis*,* qui neque mentione aut memoria vlla dignus, neque vnquam nominandus est. sicuti quondam à communi consilio Asiæ decretum est, vti nomen eius, qui templum Dianæ Ephesiæ incenderat, ne quis vllo * in tempore nominaret. Tertium restat ex iis, quæ reprehensa sunt, quòd *tunicam squallentem auro* dixit. id autem significat copiam densitatémque auri in squamarum speciem intexti. squallere enim dictum est à squamarum crebritate asperitatéque; quæ in serpentium pisciúmque coriis visuntur. quam rem & alij, & hic quidem poëta locis aliquot demonstrat.

-*Quem pellis*, inquit, *ahenis*

* *Infra c. 9.*

* & Innominabilis. *additur in vet. ed.*

* in *non legitur in vet. ed.*

In

In plumam squamis auro conserta tegebat.

Et alio loco,

Iámque adeò rutilum thoraca indutus ahenis
Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit,

Eius serpentis squamę squallido auro & purpura prætextę.

Quicquid igitur nimis incultatum obsitúmque aliqua re erat, * vt incuteret visentibus facie noua horrorem, id *squallere* dicebatur. sic in corporibus incultis squamosísque alta * cōgeries sordium squallor appellatur, cuius significationis multo assiduóque vsu totum id verbum ita contaminatum est, vt iam squallor de re alia nulla, quàm de solis inquinamentis dici cœperit.

* & ve. *ed.*

* cōgerie *vet. ed.*

*De officio erga patres liberorum: déque ea re ex philosophia libris, in quibus scriptum quæsitúmque est, an semper * omnibúsque patris iussis obsequēdum sit.*

* in omnibus p. *vet. ed.*

CAPVT VII.

QVæri solitum est in philosophórum disceptationibus, an semper inque

omnibus iussis patri parendum sit. Super ea re Græci nostríque, qui de officiis scripserũt, tres sententias esse quæ spectandæ considerandæque sint, tradiderunt, eásque subtilissimè diiudicauerunt earum vna est, omnibus quæ pater imperat parendum altera est, in quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. tertia est, nihil necessum esse patri obsequi & parere. Hæc sententia, quoniam primore adspectu nimis infamis est: super ea, *prius quæ dicta sunt dicemus. aut rectè, inquiũt, imperat pater, aut perperã. si rectè imperat non quia imperat parendum, sed quoniam id fieri ius est, faciendum est: si perperam, nequaquam scilicet faciendũ quod fieri non oportet. deinde ita concludunt, nunquam est igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque istam sententiam probari accepimus, argutiola quippe hæc, sicuti mox ostendemus, friuola & inanis est. neque autem illa, quam primo in loco diximus, vera & proba videri potest: omnia esse, quæ pater iusserit, parẽdum. quid enim? si proditionem patriæ, si matris necem, si alia quædam imperarit turpia aut impia. media igitur sententia optima atque tutissima visa est, quædam esse parendum, quædam non obsequendum: sed ea tamen,

* quæ prius *vet. ed.*

tamen, quæ obſequi non oportet, leniter & verecundè ac ſine deteſtatione nimia ſinéque opprobatione acerba reprehenſionis declinanda ſenſim & relinquenda * eſſe dicunt, quàm reſpuenda: concluſio verò illa qua colligitur, ſicuti ſupradictũ eſt, nihil patri parendum, imperfecta eſt, refutarique, ac dilui ſic poteſt: Omnia, quę in rebus humanis fiunt, * ſicuti docti cẽſuerunt, aut honeſta ſunt aut turpia. quæ ſua vi recta aut honeſta ſunt, vt fidem colere, vt patriam defendere, vt amicos diligere, ea fieri oportet ſiue imperet pater ſiue non imperet. ſed quæ his contraria quæque turpia & omnino iniqua ſunt, ea ne ſi imperet quidem: quæ verò in medio ſunt, & à Græcis tum ἀδιάφορα tum μέσα appellantur, vt in militiam ire, rus colere, honores capeſſere, cauſas defendere, vxorem ducere, vti iuſſum proficiſci, vti acceſſitum venire, quoniam & hæc & his ſimilia per ſeſe ipſa neque honeſta ſunt neque turpia, ſed, proinde vt à nobis aguntur, ita ipſis actionibus aut probanda ſiũt aut reprehendenda: propterea in eiuſmodi omnium rerum generibus patri parẽdum eſſe cenſent, veluti ſi vxorem ducere imperet aut cauſas pro reis dicere, quod enim vtrumque in genere ipſo per

* magis eſſe vet. ed.

* vt vet ed.

sese neque honestum neque turpe est, ic-circo, si pater iubeat, obsequendum est * quid enim? si imperet vxorẽ ducere infamem, propudiosam, criminosam, aut pro reo Catilina aliquo, aut a Tubulo, aut Pu. Clodio causam dicere: non scilicet parẽdũ quoniam accedente aliquo turpitudinis numero desinunt esse per sese hæc media atque indifferentia. non ergo integra est propositio dicenda: aut honesta sunt quæ imperat pater aut turpia: neque ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον videri potest: deest enim disiunctioni isti tertium aut neque honesta sunt neque turpia. quod si additur; potest ita concludi: nonnunquam est igitur patri parendum.

* sed en. γε, ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Tubulo* Quidam legunt *Bibulo*, sed perperãt quis enim iste Bubulus tam insignè improbus, vt inter Catilinas & Clodios meruerit censeri? nam de Bibuli gente nihil tale quod meminerim ipse, vetus historia suppeditat. Scribo igitur *aut L. Tubulo*. Intelligo Tubulum illum, qui paulò supra Ciceronem prætor fuit, homo tam proiectè improbus, vt eius nomen, non hominis, sed vitij esse videretur causa erroris fuit, quod fortè ἀρχέτυπον aliquod *Bubulo* habuit. LIPS. *in antiq. lect.*

Quod parum æquè reprehensio Epicuri à Plutarcho

peracta

Straċta ſit in ſyllogiſmi diſciplna.

Cap. VIII.

PLutarchus ſecundo librorum, quos de Homero compoſuit, imperfectè atque præpoſterè atque inſcitè ſyllogiſmo eſſe vſum Epicurum dicit: Verbáque ipſa Epicuri ponit, ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ· τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. nã prætermiſit, inquit, quod in prima parte ſumere debuit: ὁ θάνατος, ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. tum deinde eodẽ ipſo, quod omiſerat, quaſi poſito conceſſóque ad confirmandum aliud vtitur. progredi autem hic, inquit, ſyllogiſmus niſi illo prius poſito, non poteſt. Verè hoc quidem Plutarchus de forma & ordine ſyllogiſmi ſcripſit: nam ſi, vt in diſciplinis traditur, ita colligere & ratiocinari velis: ſic dici oportet: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus, cuiuſmodi homo eſt, non inſcitia videtur partem illam ſyllogiſmi prætermiſiſſe. neque id ei negotium fuit ſyllogiſmum, tanquam in ſcholis philoſophorum cum numeris õnibus, & cum ſuis finibus dicere. & profectò, quia ſeparatio animi & corporis in morte euidens eſt, non eſt ratus neceſſariam eſ-

ſe eius admonitionem, quòd omnibus prorſus erat obuium. ſicuti etiam quòd concluſionem ſyllogiſmi non in fine poſuit, ſed in principio. nam id quoque non * imperitè factum quis non videt? apud Platonem quoq; multis in locis reperias ſyllogiſmos repudiato conuerſóque ordine iſto, qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehenſionis contentione poſitos eſſe.

* imperitia *H. St.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Vſum Epicurum.* Epicurum dialectices imperitum fuiſſe, ac putaſſe etiam omnem operam ludi, quæ in ea cognoſcenda ac perdiſcenda poneretur, ita notum eſt, vt confirmatione non egeat. Itaque illius artis ignoratione flebat in dicendo: ſæpéque aliquid probare aggreſſus, ea ſumebat, quibus datis ac conceſſis, id tamen quod probare inſtituerat, non concluderetur. Quale eſt, quod cùm docere vellet, mortem nihil ad nos pertinere, ita ratiocinabatur: Ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Neque enim ſequitur, ſi id quod diſſolutum eſt, ſenſu vacat, idcirco ipſam quoque diſſolutionem non ſentiri. Neque mors eſt τὸ διαλυθὲν, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ διάλυσις. Meritóque Plutarchus ſecundo librorum quos de Homero compoſuit, imperfectè, atque præpoſterè, atque ſyllogiſmo vſum eſſe eum dixerat: non quòd prætermiſiſſet illud λῆμμα, ὁ θάνατος

πος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις: quo addito, nihilo magis efficietur, quod ipse voluit: sed quòd, stupiditate quadam, & crassitudine ingenij, non peruidisset, quantum inter id quod dissolutum est, & ipsam dissolutionem interesset. Nactus autem est patronum tali prorsus cliente dignum Gellium; qui dum alienam stultitiam tegere vult, prodit suam. Tantum enim abest ab eo defendendo, vt ne intellexisse quidem videatur, quid in eo reprehenderetur. Neque enim difficile est coniicere, ita eũ à Plutarcho reprehensum, vt & ab eruditissimo Aristotelis interprete Alexandro Aphrodisiensi reprehenditur: cuius hæc sunt ex commentario in primum Topicorum: ποιοῦτος καὶ ὁ περὶ τοῦ θανάτου ὑπὸ Ἐπικούρου λόγος εἰρημένος· οὐ γὰρ ἐκ τῶν λεγουσῶν προτάσεων, τὸ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, τὸ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, συνάγεται τὸ, ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ὡς αὐτὸς ἠξίωσε, ἀλλ' ὅτι τὸ διαλυθὲν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. ἀλλ' οὐδὲ ὁ θάνατος τὸ διαλυθέν ἐστιν, ἀλλ' ἡ διάλυσις. οὐκ ἔδωκε δὲ ὁ δοὺς τὸ διαλυθὲν ἀναισθητεῖν, καὶ τὸ, τὴν διάλυσιν γίνεσθαι ἀναισθήτως. Neque minus iustè ac grauiter reprehenditur ab eodem Plutarcho, quòd τὸ ἀλγοῦν posuisset ἀντὶ τοῦ ἀλγεινοῦ. Cuius enim stuporis est, confundere id quod dolorẽ excipit, ac patitur, cũ eo quod dolorem facit? At istas curas vocum, verborũque elegantias, ait Gellius, non modò non sectatur Epicurus, sed etiam insectatur. Nostra sanè nihil interest, quid ille aut sectetur aut insectetur. Sed qui tam sæpe monuerat, diligẽter videndum esse, quę vis, quæque notio vni-

cuique voci subiecta esset, tam negligens esse in loquẽdo non debuit, vt aliud sentiret, aliud diceret, Neque si Epicuro esse negligenti licuit, causa vlla est, cur aliis diligentibus esse non liceat. MAR. 11. 16.

Quod Plutarchus euidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum insectatus sit.

CAP. IX.

IN eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quod verbo vsus sit parum proprio & alienæ significationis. ita enim scripsit Epicurus, ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. nõ, inquit, παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, sed παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ dicere oportuit. detractio enim significanda est doloris, inquit, non dolentis. Nimis minutè ac propè etiam subfrigidè Plutarchus in Epicuro accusando λέξεις θηρεῖ: has enim curas vocum verborumque elegãtias, nõ modò non sectatur Epicurus, sed etiã insectatur.

Quid sint fauissæ Capitolinæ, & quid super eo verbo M. Varro Seruio Sulpicio quærenti rescripserit.

CAP. X.

SEruius Sulpicius iuris ciuilis auctor, vir bene literatus, scripsit ad M. Varronem: rogauitque vt rescriberet quid significaret verbum, quod in censoriis libris scriptum esset. id erat * verbum, *fauissæ*

* abest

uissæ Capitolinæ. Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quòd Q. Catulus curator restituendi Capitolij dixisset, Voluisse se areã capitolinam deprimere, vt pluribus gradibus in eandẽ conscẽderetur, suggestúsque pro fastigii magnitudine altior fieret: sed facere id non quisse, quoniam fauissæ impedissent, id esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent, vbi reponi solerent signa vetera, quę ex eo templo collapsa essent, & alia quædã religiosa donariis consecratis. at deinde eadem epistola negat quidem se in literis inuenisse cur fauissæ dictæ sint, sed Q. Valerium Soranum solitum dicere ait, quos thesauros Græco nomine appellarem⁹, priscos Latinos *flauissas* dixisse, quòd in eos non rudẽ æs argentúmque, sed flata signatáque pecunia conderetur. coniectare igitur se detractam esse ex eo verbo secundam literam, & *fauissas* esse dictas cellas quasdã & specus, quibus æditui Capitolini vterẽtur ad *custodiẽdũ res veteres religiosas. *hac voxã vet. ed.* *custodiendas. vet. ed.*

De * Siccio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna. ***Sicinio, & ita inf.*

CAP. XI.

L. Siccium Dentatum, qui trib. plebi fuit, Sp. Tarpeio A. * Haterio con- * Ther-

mo *vet. ed.*

* anna-lium *vet. ed.*

sulibus, scriptum est in libris* annalibus plus quam credi debeat, strenuum bellatorem fuisse, noménque ei factum ob ingentem fortitudinem, appellatúmque esse Achillem Romanum. is pugnasse in hostem dicitur centum & xx. prœliis, cicatricem auersam nullam, aduersas quinque & xl. tulisse, coronis esse donatus aureis octo, obsidionali vna, muralibus tribus, ciuicis XIIII. torquibus tribus & LXXX. armillis plus centum LX. hastis duodeuiginti phaleris item donatus est quinquies viciésque. populi militaria dona habuit multiiuga, in his prouocatoria pleraque triumphauit cum imperatoribus suis triumphos nouem.

Considerata perpensáque lex quædam Solonis speciẽ habens primorem iniquæ iniustæque legis, sed ad vsum emolumentúmque salubritatis penitus reperta.

CAP. XII.

IN legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisę sunt, quásque latas ab eo Athenienses, vt sempiternæ manerent, pœnis & religionibus sanxerant, legem esse Aristoteles refert scriptam ad hanc sententiam: Si ob discordiam dissensionémque seditio atque discessio populi in duas partis fieret, & ob

eam

eam causam irritatis animis vtrinque arma caperentur, pugnaretúrque, tum qui, in eo tempore in eóquę casu ciuilis discordiæ, non alterutræ parti sese adiunxerit, sed solitarius separatúsque à communi malo ciuitatis secesserit: is domo, patria, fortunísq; omnibus careto, exul extorrísque esto. Quum hāc legem Solonis singulari sapientia præditi legissemus, tenuit nos grauis quædā in principio admiratio, requirentes quā ob causam dignos esse pœna existimauerit, qui se procul à seditione & ciuili pugna remouisset. Tū, qui penitus atque altè vsum ac sentētiam legis inspexerat, non ad augendam, sed ad desinendam seditionem legem hanc esse dicebat, & res prorsum se sic habet: nā si boni* omnes, qui in principio coërcendæ seditioni impares fuerint, populúmque * partitum & amentem non deterruerint ad alterutram partem diuisi sese adiunxerint, tum eueniet, vt quum socij partis seorsum vtriúsque fuerint, eóque partes ab iis, vt maioris auctoritatis viris temperari ac regi cœperint, concordia per eos potissimum restitui conciliaríque possit dum & suos, apud quos sunt, regunt atque mitificant, & aduersarios* sanatos magis cupiunt quàm per-

* homines *vet. ed.*

* percitū *vet. ed.*

* seruatos *vet. ed.*

ditos. Hoc idem Fauorinus philoſophus inter fratres quoque aut amicos diſſidentes oportere fieri cenſebat, vt, qui in medio ſunt vtriuſque partis beneuoli, ſi in concordia annitenda parum auctoritatis quaſi ambigui amici habuerint, tum alteri in alteram partem diſcedant, ac per id meritum viam ſibi ad vtriuſque concordiam mœniant. Nunc autem * pleraque, inquit, pars vtriuſque amici, quaſi probè faciant, duo litigantes deſtituunt & relinquunt, dedúntque eos aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites animáſque eorum inflamment, aut odij ſtudio aut lucri.

* pleriq; i. partis vtr. *vet. ed.*

Liberos *in multitudinis numero etiam vnum filium filiámve veteres dixiſſe.*

Cap. XIII.

ANtiqui oratores, hiſtoriæque aut carminum ſcriptores, etiam vnum filiũ filiámve *liberos* multitudinis numero appellarunt, id quoque nos quum in complurium veterum libris ſcriptum aliquotiens * aduerterimus, nunc quoque in libro Sempronij Aſellionis rerum geſtarũ quinto, ita poſitum eſſe offendimus. Is Aſellio ſub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit, réſque eas, quibus gerendis ipſe interfuit, cõſcripſit.

* aduerteremus *vet. ed.*

eius

eius verba de Tiberio Graccho tribuno plebi, quo in tempore interfectus in Capitolio est, hæc sunt: *Nam Gracchus domo quum proficisceretur, nunquam minus terna aut quaterna millia hominum sequebantur.* atque inde infrà de eodem Graccho ita scripsit: *Orare cœpit, vt se defenderent liberósque suos: eum, quem virilis sexus tum in eo tempore habebat, produci iussit, populóque commendauit propè flens.*

Quòd M. Cato in libro qui inscriptus est, CONTRA TIBERIVM EXSVLEM, stitisses vadimonium, *per, i, literam dicit, non,* stetisses: *eiusque verbi ratio reddita.*

CAP. XIIII.

IN libro vetere M. Catonis, qui inscribitur, CONTRA TIBERIVM EXSVLEM, scriptum quidem sic erat, *Quid si vadimonium capite obuoluto stitisses?* Rectè ille *stitisses* scripsit: sed falsi & audaces emendatores, e, scripto per libros, *stetisses*, fecerunt, tanquam *stitisses* vanum & nihili verbum esset. quin potius ipsi nequàm & nihili sunt, qui ignorant, *stitisses*, dictum à Catone, quoniam *sisteretur vadinium* non *staretur.*

Quòd antiquitus ætati senectæ potissimum habiti sunt ampli honores, & cur postea ad maritos & patres idem isti honores delati

ſint, atque ibi quædam de capite legis Iuliæ ſeptimo.

Cap. XV.

APud antiquiſſimos Romanorũ neque generi neq. pecuniæ præſtãtior honos tribui quàm ætati ſolitus: maioréſque natu à minorib. celebrantur, ad Deũ propè & parentum vicem: atque in omni loco, ínque omni ſpecie honoris priores potioréſque habiti. à conuiuio quoq;, vt ſcriptum eſt, in antiquitatibus, ſeniores à minoribus domum * deducebãtur: eũ mque morem accepiſſe Romanos à Lacedæmoniis traditũ eſt, apud quos, Lycurgi legibus, maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Sed poſtquam ſuboles ciuitati neceſſaria viſa eſt, & ad prolem populi frequentandam præmiis atque inuitamentis vſus fuit, tum antelati, quibuſdam in rebus, qui vxorem, quíque liberos haberent, ſenioribus neque liberos neq; vxores habentibus.* ſic a capite ſeptimo legis Iuliæ priori ex conſulibus faſces ſumendi poteſtas * fit, non qui pluris annos natus eſt, ſed qui pluris liberos quàm collega aut in ſua poteſtate habet, aut bello amiſit, ſed ſi par vtrique numerus librorũ eſt, [b] maritus, [c] aut qui in numero maritorum eſt, præfertur.

*red. vet. ed.

* ſicuti vet. ed.

* fit. vet. ed.

præfertur. si verò ambo & mariti & patres totidem liberorum sunt, tum ille pristinus honos, instauratur, & qui maior natu est, prior fasces sumit. Super his autem, qui aut cælibes ambo sunt, aut parem numerum filiorum habent, aut mari sunt & liberos non habent, nihil scriptum in lege de ætate est. solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi mensis collegis concedere aut longè ætate priorib. aut nobiliorib. multò, aut secundum consulatum ineuntib.

NOTÆ VARIORVM.

a *Capite septimo.* Pro intellectu huius loci vide notata à Ioh. Bernartio *in commẽtariis ad Statium Papinium.*

b *Maritus.* De præmiis maritorum, loquitur author, quoniã antiquitus præmiis inuitãdi fuerunt mariti ad matrimonia & ad prolem frequentandã: hæc autem præmia erant duplicia, nempe ad honores & commoda, quæ largiora vtraque apud patres, quædam tamen seorsim data etiam maritis, veluti honestior in spectaculis locus, vt apud Suetonium in Augusto ca. 44. videre est. Præcesserunt etiam in magistratu & in fascibus, vt declarat author BROS.

c *In numero maritorum.* Id est, vt opinor, sponsus, vel etiã qui ius habeat ab Imperatore mariti: id enim quoq. dari solet pariter ac ius liberorũ, vt colligere possumus ex Dionis loco lib. 60. de Claudio. BROS.

Quòd Cæsellius Vindex è Sulpicio Apollinari reprehensus est in sensus Virgiliani enarratione.

CAP. XVI.

VIrgilij versus sunt è libro sexto.

Ille, vides, pura iuuenis qui nititur hasta
Proxima sorte tenet lucis loca. primus ad auras
Ætherias Italo commistus sanguine surget
Siluius Albanum nomē, tua postuma proles:
Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx
Educet siluis regem regúmque parentem.
* nostra vet. ed. *Vnde genus Longa* * *nostrum dominabitur Alba.*

videbantur hæc nequaquam conuenire:

Tua postuma proles, &,
Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx
Educet siluis regem.

nam si hic Siluius, vt in omnium fermè annalium monumentis scriptum est, post mortem patris natus est, ob eámque causam prænomen ei impositum hoc fuit: qua ratione subiectum est?

Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx
Educet siluis.

Hæc enim verba significare videri possunt, Ænea viuo ac iam sene, natum ei Siluium & educatum. itaque hanc sententiam esse verborum istorum Cæsellius opinatus in commentario lectionum

num antiquarum, *a Postuma*, inquit, *proles non eum significat qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est. sicuti Siluius: qui Ænea iam sene tardo seróque partu est editus*. Sed huius historiæ auctorem nullum idoneum nominat. Siluium autem post Æneæ mortem, sicuti diximus, natū multi tradiderunt. iccirco Apollinaris Sulpitius inter cætera, in quibus Cæsellium reprehendit, hoc quoque eius quasi erratum animaduertit: errorisque istius hanc esse causam dixit, quòd scriptum ita sit: *Quem tibi longæuum*; *longæuo*, inquit, non *seni* (significatio enim esset contra historiæ fidem) sed in longum iam æuum * perpetuum recepto immortalique facto. Anchises enim, qui hæc dicit ad filium, sciebat eum, quum * hominum vita discessisset, immortalem atque indigentem futurum, & longo perpetuóque æuo potiturum. Hoc sanè Apollinaris argutè. sed aliud tamen est longum æuum, aliud perpetuum, neque dij longæui appellantur, sed immortales.

* & *additur in vet. ed.*

* ex h. *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Postuma inquit proles.* Pro intellectu huius vocis Postumus, vide GVILLEL. CANTER. *lib. 2. nou. lect. cap.* 10.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionum M. Cicero animaduerterit: disceptatúmque ibi super eo ipso, quod Cicero obseruauerat.

CAP. XVIII.

OBseruatè curioséque animaduerti M. Tullius *in* & *con* præpositiones verbis aut vocabulis præpositas, tunc produci atque protendi, quum literæ sequerentur, quæ primæ sunt in *sapiente* atque *felice*, in aliis autem omnibus correptè pronunciari. Verba Ciceronis hæc sunt, *Quid verò hoc elegãtius quòd nõ sit natura, sed quondã instituto? *indoctus dicimus breui prima litera insanus producta; inhumanus breui, infelix lõga, &, ne multis, quib. in verbis eę primę literę sũt, quę in sapiente atq. felice, productè dicũtur, in cęteris verò omnib. breuiter. itémque composuit, * concrepuit, confecit, consule veritatẽ reprehẽdet. refer ad aures, proabũt. quęre cur *ita. se dicẽt iuuari. voluptati autẽ auriũ morigerari debet oratio.* Manifesta quidẽ ratio suauitatis est in his vocibus, de quibus Cicero loquutus est. sed quid dicemus de præpositione, *pro*? quæ, quum produci & corripi soleat, obseruationem hanc tamen M. Tullij aspernata est. non enim semper producitur quum sequitur ea litera, quæ pri-

*inclytus *Vet. ed.*

*cõsueuit conc. *vet. ed.*

*ita sit? dicẽt, pro bè se iuu. *vet. ed.*

quæ prima eſt in verbo *felix:* quam Cicero hanc habere vim ſignificat vt propter eam rem, *in* & *con* præpoſitiones producantur. nam *proficiſci* & *profundere*, & *profugere*, & *profanum*, & *profeſtum* correptè dicimus, *proferre* autem & *profligare* & *proficere* productè. Cur igitur ea litera, quam Cicero productionis cauſam facere obſeruauit, non in omnibus conſimilibus eãdem vim aut rationis aut ſuauitatis tenet: ſed aliam vocem produci facit, aliam corripi? neque verò, *con*, particula tum ſolùm producitur quum ea litera, de qua Cicero dicit, inſequitur. Nam & Cato & Salluſtius, *fenoribus*, inquiunt, *coopertus eſt*. Præterea *coligatus & conexus* productè dicuntur. Sed tamen videri poteſt in iis quæ poſui, ob eam cauſam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea, *n* litera. Nam detrimentum literæ productione ſyllabæ compenſatur. quod quidem etiam in eo ſeruatur quod eſt, *cogo*, neque repugnat quod, *coegi*, correptè dicimus. Non enim ſalua συναλοιφῇ dicitur à verbo, quod eſt, *cogo*.

NOTÆ VARIORVM.

a *Poſtuma inquit proles.* Pro intellectu huius vocis Poſtumus, vide Guillel. Canter. *lib. 2. nou. lect. cap.* 10.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionum M. Cicero animaduerterit: disceptatúmque ibi super eo ipso, quod Cicero obseruauerat.

CAP. XVIII.

OBseruatè curioséque animaduerti M. Tullius *in* & *con* præpositiones verbis aut vocabulis præpositas, tunc produci atque protendi, quum literæ sequerentur, quæ primæ sunt in *sapiente* atque *felice*, in aliis autem omnibus correptè pronunciari. Verba Ciceronis hæc sunt, *Quid verò hoc elegātius quòd nō sit natura, sed quondā instituto? *indoctus dicimus breui prima litera insanus producta; inhumanus breui, infelix lōga, & , ne multis, quib. in verbis eę primę literę sūt, quę in sapiente atq. felice, producte dicūtur, in cęteris verò omnib. breuiter. itémque composuit, * concrepuit, confecit, consule veritatē reprehēdet. refer ad aures, probabūt. quęre cur* ita. se dicēt iuuari. voluptati autē auriū morigerari debet oratio.* Manifesta quidē ratio suauitatis est in his vocibus, de quibus Cicero loquutus est. sed quid dicemus de præpositione, *pro*? quæ, quum produci & corripi soleat, obseruationem hanc tamen M. Tullij aspernata est. non enim semper producitur quum sequitur ea litera, quæ pri-

*inclytus Vet. ed.

*cōsueuit conc. vet. ed.

* ita sit? dicēt, pro bè se iuu. vet. ed.

quæ prima est in verbo *felix:* quam Cicero hanc habere vim significat vt propter eam rem, *in* & *con* præpositiones producantur. nam *proficisci* & *profundere*, & *profugere*, & *profanum*, & *profectum* correptè dicimus, *proferre* autem & *profligare* & *proficere* productè. Cur igitur ea litera, quam Cicero productionis caussam facere obseruauit, non in omnibus consimilibus eãdem vim aut rationis aut suauitatis tenet: sed aliam vocem produci facit, aliam corripi? neque verò, *con*, particula tum solùm producitur quum ea litera, de qua Cicero dicit, insequitur. Nam & Cato & Sallustius, *fenoribus*, inquiunt, *coopertus est*. Præterea *coligatus* & *conexus* productè dicuntur. Sed tamen videri potest in iis quæ posui, ob eam caussam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea, *n* litera. Nam detrimentum literæ productione syllabæ compensatur. quod quidem etiam in eo serua tur quod est, *cogo*, neque repugnat quod, *coegi*, correptè dicimus. Non enim salua συναφείᾳ dicitur à verbo, quod est, *cogo*.

NOTÆ VARIORVM.

a *Posthuma inquit proles.* Pro intellectu huius vocis Posthumus, vide Guillel. Canter. *lib. 2. nou. lect. cap.* 10.

CAP. XVIII.

PHædon Elidensis ex cohorte illa Socratica fuit, Socratiq; & Platoni perfuit familiaris. eius nomini Plato illum librum diuinum de immortalitate animæ *dedit. Is Phædon seruus fuit forma atque ingenio liberali, &, vt quidam scripserũt, à lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emisse dicitur habuisséque in philosophiæ disciplinis, atque is postea philosophus illustris fuit: sermonésque eius de Socrate ad modum elegãtes legũtur. Alij quoque non pauci serui fuerunt qui pòst philosophi clari extiterunt. ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris æmulatus est; quas alij cynicas, ipse appellat Menippeas. Sed & Theophrasti Peripatetici seruus * Pompylus, & Zenonis Stoici seruus, qui Perseus vocatus est, & Epicuri, cui nomẽ Mys fuit, philosophi non incelebres vixerunt. Diogenes etiam Cynicus seruitutem seruiuit: sed is ex libertate, in seruitutem venum ierat: quem quum emere vellet Xeniades Corinthius, & quid is artificij nouisset percunctatus *: Noui, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. tum Xeniades responsum eius demiratus emit &

* dedidit *vet. ed.*

* Pompilius *vet. ed.*

* foret: *additur in vet. ed.*

mit & manumisit, filiósque suos ei tradés, Accipe, inquit, liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philosopho nobili, quod is quoque seruus fuit, recentior est memoria, quàm vt scribi quasi obliterarum debuerit. Eius Epicteti etiam de se scripti duo versus feruntur, ex quibus latenter intelligas nō *omnes omnimodis diis exosos esse, qui in hac vita cum ærumnarum varietate luctantur: sed esse arcanas causas, ad quas paucorum potuit peruenire curiositas. *Gul.* omni modo diis e. *at. vet. ed.* o. modò d.

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίην Ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Rescire verbum quid sit, & quam habeat veram,
**atque propriam significationem.* * & *vet. ed.*

CAPVT. XIX.

VErbū *rescire*, obseruauimus vim habere propriam quandam, non ex communi significatione cęterorum verborum, quibus eadem præpositio, *re*, imponitur: neque vt, *rescribere, relegere, restituere*, dicimus itidē, *rescire*. nam qui factū aliquod occultius aut inopinatum insperatúmque cognoscit, is dicitur propriè

rescire. cur autem in hoc vno verbo, *re*, particula huius sententiæ vim habeat, equidem adhuc quæro. aliter enim dictum esse, *resciui*, aut, *rescire*, apud eos, qui diligenter loquuti sunt nondum inuenimus quàm super his rebus, quæ aut occulto consilio latuerint, aut contra spem opinionémve vsu venerint. Quanquam ipsum *scire* de omnibus communiter rebus dicatur vel aduersis vel prosperis vel * expectatis. Næuius in Triphallo ita scripsit:

* Inesperatis vel exp. *vet. ed.*

Si vnquam quicquam filium resciuero
Argentũ amoris causa * *a sumpse mutuũ:*
Ex templo illo te ducam, vbi non despuas.

* sumpsisse *vet. ed.*

Claudius Quadrigarius in primo annali: *Ea Lucani vbi resciuerunt, sibi per fallacias verba data esse.* idem Quadrigarius in eodem libro in re tristi & inopinata verbo isto ita vtitur: *Id vbi resciuerunt propinqui obsidum quos Pontio traditos suprà demõstrauimus: eorum parentes cum propinquis capillo passo in viam prouolarunt.* M. Cato in quarto Originum: *Deinde Dictator iubet postridie magistrum equitum arcessi. Mittam te, si vis* *, *cum equitibus. Serò est, inquit magister equitum: iam resciuere.*

* inquit *additur in ve. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Sumpse*. Hos Næuij versus cum nuper

admodum legerem, & Trimetros esse animaduertissem, sensi continuo hunc pede vno longiorem esse, videbam verò librariorum vel scio eorum potius indocta audacia verbum antiquum loco motum, próque eo nulla matri ratione habita, nouum istud successisse. Hac de re qui plura scire volet consulat. F R V. Veriss. lib. 2. cap. 11.

Quæ vulgò dicuntur viuaria, *id vocabulum veteres non dixisse, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid postea M. Varro in libru de re rustica dixerit vsurpatum.*

CAP. XX.

V*iuaria* quæ nūc dicuntur sæpta quædam loca, in quibus feræ viuæ pascuntur, M. Varro in libro de re rustica tertio dicit *leporaria* appellari.[a] Verba Varronis subieci: *Villaticę pastionis genera sunt tria, ornithones, leporaria, piscinæ: nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes villæ solent pasci. Leporaria te accipere volo, nō ea quæ tritaui nostri dicebant,* b *vbi soli lepores sint, sed omnia sæpta afficta ædificia villæ quæ sūt, & habēt inclusa animalia quæ pascūtur.* is itē infrà in eod. lib. o ita scribit: *quū emisti fundū Tusculanū à M. Pisone, in leporario apri fuere multi. Viuaria* aūt quæ nūc vulgus dicit, sunt quos παραδείσους Græci appellāt: quæ autem *leporaria* Varro dicit, haud vsquam memini apud vetustio-

res scriptum. sed quòd apud Scipionem omnium ætatis suæ purissimè loquutum legimus *roboraria*, aliquot Romæ doctos viros dicere audiui id significare, quod nos *vinaria* dicimus: appellatáque esse à tabulis roboreis, quib⁹ sæpta essent: quod genus sæptorum vidimus in Italia locis plerisque. verba ex oratione eius contra Claudium *Asellum quinta hæc sunt: *Vbi agros optimè cultos & villas expolitissimas vidisset, in his regionibus excelsissimo locorum murũ statuere aiebat: inde corrigere viã, aliis per vineas medias, aliis per roborarium atq; piscinam, aliis per villam.* Lacus verò & stagna, quæ piscibus viuis coërcentur clausa suo atque proprio nomine *piscinas* nominauerunt. *Apiaria* quoque vulgus dicit loca, in quibus siti *sint aluei apum: sed neminem eorum fermè, qui incorruptè loquuti sunt, aut scripsisse memini aut dixisse. Marcus autem Varro de re rustica tertio, [c] μελισσῶνας, inquit, *ita facere oportet;* [d] *quę quidam mellaria appellãt.* sed hoc verbũ, quo Varro vsus est, [e] Græcũ est. nam μελισσῶνες ita dicuntur, vt ἀμπελῶνες & δαφνῶνες.

* Aselliĩ *vet. ed.*

*sint *abest à vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Verba Varronis.* Hæc Varronis verba, quæ à Gellio hic narrantur, maximè differunt ab ipso

ab ipso Varrone quod vt facilius cognoscatur Varronis verba subiiciam *lib. 3. cap. 3.* Eius disciplinæ genera sunt tria, Ornithonis, Leporaria, Piscinæ. Nunc Ornithones dico omnium alitum quæ intra parietes villæ solent pasci. Leporaria te accipere volo non ea quæ tritaui nostri dicebant, vbi soli lepores sunt, sed omnia septa affiicta villæ, quæ sunt & habent inclusa animalia quæ pascantur. Hic ego dubito cuius sententiæ accedere debeam: video quidem Varronis nostri verba non esse obscura, & tamen miror qua ratione illa prima immutata sint apud Gellium FRVTER. *Coniectan.*

b *Vbi solet lepores sunt.* In quibusdam libris legebatur. *vbi soliti lepores sunt*, commodior tamen est vox *soli*, sed tamen quod affirmem non habeo, nam illud *soliti* videtur antiquitatis habere plusculum, consentiẽte Plauto in listellaria, quasi diceret pro quibus leporariis assuenerunt, & in quibus morati sunt F R V T *Coniectan.*

c Μιλισωνας. Nostri codicis hæc sunt. Ille *μελιτῶνας, ita facere oportet quos alii μελιτοτροφεῖα appellant eandem rem quidem mellaria:* non aliter & hic obscura sunt omnia. Primum apud Varronem nostrum Latinis literis scribendum est *ille Mellisones* FRVT. *Coniect.*

d *Quæquidam mellaria.* Vltimam hoc puto esse Varronis ipsius: nam sæpe ita loquitur cum antiquum esse verbum significat. quod scilicet veteres ita appellabant, nostri Codices, *eandem rem quidem Mellaria*. FRVT. conicct.

d *Græcum est.* Et quia Græca sunt corrupta esse suspicari possum FRVT. *Coniect.*
e Αμπηλῶνες. Equidem non ausum Varronis esse hæc dicere. FRVT. *Coniectan.*

Super eo sidere, quod Græci ἅμαξαν nos septentriones vocamus: ac de vtriusque vocabuli ratione & origine.

CAP. XXI.

AB Ægina in Piræum complusculi earumdem disciplinarum sectatores Græci Romanique homines eadem in naui tramittebamus. nox fuit & clemens mare, & anni æstas, cælumque liquidè serenum. Sedebamus ergo in puppi simul vniuersi, & lucentia sidera considerabamus: tum quispiam ex iis, qui eodem in numero Græcas res eruditi erãt, quid ἅμαξα esset, quid ἄρκτος, quid βοώτης, & quænam maior ἄρκτος, & quæ minor, cur ita appellata, & quam in partem procedentis noctis spatio mouerentur, & quãobrem Homerus solam eam non occidere dicat, quum & quædam alia * non occidant: scitè ista omnia ac peritè disserebat. Hic ego ad nostros iuuenes conuertor, &, Quid, inquam, vos opici dicitis mihi? quare quod ἅμαξαν Græci vocant, nos *septentriones* vocamus? non enim satis est,

* scitè tũ ista *ve. ed.*

eſt,quòd ſeptem ſtellas videmus, ſed quid hoc totum, quod *ſeptentriones* dicimus, ſignificet,ſcire inquam, id prolixius volo. Tum quiſpiam ex iis, qui ſe ad literas memoriáſque veteres dediderant, Vulgus, inquit, grammaticorum *ſeptentriones* à ſolo numero ſtellarũ dictum putat. *triones* enim per ſeſe nihil ſignificare aiunt, ſed vocabuli eſſe ſupplementum, ſicut in eo quod *quinquatrus* dicimus, quòd quinque ab idibus dierum numerus ſit, *atrus* nihil ſignificet. ſed ego quidem cum L. Ælio & M.Varrone ſentio, qui *triones* ruſtico certo vocabulo boues appellatos ſcribunt, quaſi quoſdam *terriones*,hoc eſt, arandæ colendæque terræ idoneos. itaque hoc ſidus, quòd à figura poſituráque ipſa quia ſimile plauſtri videtur, antiqui Græcorum ἅμαξαν dixerunt noſtri quoque veteres à bubus iunctis *ſeptentriones* appellarunt,id eſt,à ſeptem ſtellis, ex quibus quaſi iuncti *triones* figurantur. præter hanc,inquit, opinionem,id quoque Varro addit, dubitare ſeſe an propterea magis hæ ſeptẽ ſtellæ *triones* appellatæ ſint, quia ita ſunt ſitæ,vt ternæ ſtellæ proximę quæque inter ſeſe faciant trigona, id eſt, triquetras figuras. Ex his duabus rationibus,quas ille dixit, quod poſterius eſt,

ſubtilius elegantiúſque viſum eſt: intuentibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat, vt ea forma eſſe triquetra videretur.

De vento Iapyge, déque aliorum ventorum vocabulis regionibúſque, accepta è Fauorini ſermonibus.

Cap. XXII.

Apud menſam Fauorini in conuiuio familiari legi ſolitum erat aut vetus *a* carmẽ melici poëtæ, aut hiſtoria partim Græcæ linguæ, alias Latinę. Legebatur ergo tunc ibi in carmine Latino ἰάπυξ ventus. quæſitum * eſt quis hic ventus, & quibus ex locis ſpiraret, & quæ tam infrequentis vocabuli ratio eſſet: atque etiam petebamus, vt ſuper cęterorum nominibus regionibúſque ipſe nos docere vellet, quia vulgò neque de appellationibus eorum, neque de finibus, neque de numero conueniret. Tum Fauorinus ita fabulatus eſt: *b* Satis, *c* inquit, notum eſt, limites regionéſque eſſe cœli quatuor, *exortum, occaſum, meridiem, ſeptentrionẽ. exortus & occaſus*, mobilia & varia ſunt: *meridies ſeptentrionéſque* ſtatu perpetuo ſtãt & manent. oritur enim ſol non indidẽ ſemper, ſed aut *æquinoctialis oriens* dicitur, quũ in circulo currit, qui appellatur ἰσημερινός, aut

* vet. ed. quæ eſt.

ἰση-

ἰσημερινὸς, aut *solstitialis*, aut *brumalis*, quæ sunt θεριναὶ τροπαὶ καὶ χειμεριναί. item cadit sol non in eundem semper locum. fit enim similiter *occasus* eius aut *æquinoctialis*, aut *solstitialis*, aut *brumalis*. qui ventus igitur ab oriẽte verno, id est, æquinoctiali venit nominatur *Eurus*, ficto vocabulo, vt isti ἐτυμολογικοὶ aiunt, ἀπὸ τοῦ ἐξ ἠοῦς ῥέων: is alio quoque à Græcis nomine ἀπηλιώτης, à Romanis nauticis *Subsolanus* cognominatur. sed qui ab æstiua & solstitiali oriẽtis meta venit, Latinè *Aquilo*, *Boreas*, Græcè dicitur: eúmque propterea quidam dicunt ab Homero αἰθρηγενέτην appellatum. *Boream* autem putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς, quoniam sit violenti flatus & sonori. * tertius ventus, qui ab oriente hiberno spirat, *Vulturnum* Romani vocant. eum plerique Græci mixto nomine, quod inter *Notum* & *Eurum* sit, εὐρόνοτον appellant: hi sunt igitur tres venti orientales, *Aquilo*, *Vulturnus*, *Eurus*: quorũ medius *Eurus* est. his oppositi & contrarij sunt alij tres occidui *Caurus*, quem solet Græci ἀργέστην vocare, is aduersus Aquilonem flat: item alter *Fauonius*, qui Græcè vocatur ζέφυρος, is aduersus *Eurum* flat: tertius Africus, qui Græcè vocatur λίψ, is aduersus *Vulturnum* flat. eæ duæ regio-

* tertiũ ventum: *vet. ed.*

nes cœli *orientis occidentiſque* inter ſeſe aduerſæ ſex habere ventos videntur. meridies autem, quoniam certo atque fixo limite eſt, vnum meridionalem ventum habet: is Latinè *Auſter*, Græcè νότος nominatur, quoniam eſt nebuloſus atque humectus νοτὶς enim Græcè *humor* nominatur. *Septentriones* autē habent ob eandem cauſam vnum. is obiectus directúſque in Auſtrum, Latinè *Septentrio arius*, Græcè ἀπαρκτίας * appellatus. ex his octo ventis alij quatuor detrahunt ventos; atque id facere ſe dicunt Homero auctore, qui ſolos quatuor ventos nouerit, *Eurum*, *Auſtrum*, *Aquilonem*, *Fauoniū* verſus Homeri ſunt:

* appellatur *vet. ed.*

Σὺν δ' εὖρός τ' ἔπεσε, ζέφυρός τε, νότος τε δυσαής,
Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

à quatuor cæli partibus, quas quaſi primas nominauimus, oriente ſcilicet atque occidente latioribus atque ſimplicibus, non tripertitis. Partim autem ſunt, qui pro octo duodecim faciunt, inter hos, quatuor, in media loca inſerentes, cum meridie ſeptentriones; eadē ratione, qua ſecundi quatuor interſiti ſunt inter primores duos apud orientem occidentémque. c Sunt porrò alia quædam nomina quaſi peculiarium ventorum, quæ inco-

ia in ſuis quiſque regionibus fecerũt, aut ex locorum vocabulis in quibus colunt, aut ex aliqua cauſa, quæ ad faciendũ vocabulum acciderat. *d* noſtri námque Galli ventum ex ſua terra flantem, quem ſæuiſſimum patiuntur, *Circium* appellant, à turbine, opinor, eius ac vertigine. Iapiga ex ipſius Apuliæ ore proficiſcẽtem, * eodem & ipſi nomine *Iapygem* dicunt. eum eſſe propemodum *Caurum* exiſtimo: nam & eſt occidentalis, & videtur aduerſus *Eurum* flare. Itaque Virgilius Cleopatrã à nauali prœlio in AEgyptum fugientem vento Iapyge ferri ait. Equum quoque Apulum, eodem quo ventum vocabulo, *Iapygem* appellauit. eſt etiam ventus nomine *Cæcias*, quem Ariſtoteles ita flare dicit, vt nubes non procul propellat, ſed vt ad ſeſe vocet, ex quo verſum iſtũ prouerbialem factum ait: κακὰ

ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ Καικίας νέφος.

Præter hos autẽ, quos dixi, ſunt alij plurifariam venti commentiti ſuæ quiſque regionis indigenæ, *e* vt eſt Horatianus quoque ille *Atabulus*, quos ipſe quoque exſequuturus fui: addidiſsémque eos, qui *f Eteſiæ* & *Prodromi* appellantur, quum certo tempore anni, quum canis oritur, ex

* quaſi ſinibus, Apuli eodẽ quo ipſi *vet. ed.*

NOTÆ.

a *Carmen Melici poetæ.* Male quidam legunt *Meliti poetæ* melius Melici poetæ. Dicimus enim Melicos Lyricos poetas, & ita Plinio Limonides, qui scriptor fuit Lyrici carminis Melicus nuncupatur. Hoc autem loco Melici poetæ, non pro nomine proprio accipiendum est, sicuti semidoctum vulgus existimat, sed pro nomine generali vniuscuiúsque poetæ qui Melicus sit, hoc est musicus & Lyricus: nam antiquitus teste Fabio musici item vates & sapientes iudicabantur. Vnde omnes poetas accommodato generalique epitheto Melicos appellare possumus. BEROAL. *in Gellium.*

b *Satis.* De ventis multi accuratè scripserũt, sed his quæ à Gellio hoc capite proferuntur, non multa, vt existimo vel à superstitioso lectore addi possunt. FRAN. FLOR. SAB. *subs. cap.* 5.

c *Inquit.* Ex Fauorini sententia ibid.

d *Sunt porro.* De quibusdam aliis peculiaribus nominibus à quarundam regionum incolis aliquot ventis impositis tractat. FLOR. SAB. *subs. lib.* 2. *cap.* 5.

e *Nostri namque Galli.* Retulit mihi olim L. Federicus Turcella, qui cum libenter ego de literis commentabat Christophorum Pierium Gigantem in ea fuisse opinione, vt Gellium Gallum crediderit, in cuius sentẽtia ego quoque aliquando fui, non sine multorum elegãtium hominum assensu propter ea verba quæ hoc loco proponuntur. Nam eo modo *nostri Galli*, dictum videtur quod apud Martialem *nostrique laus Hispaniæ* & Claudianum *nostro ce-*

Consultatio diiudicatioque locorum facta ex comœdia Menandri & Cæcilij, quæ Plociũ *inscripta est.*

CAP. XXIII.

Comœdias lectitamus nostrorum poëtarum sumptas ac versas de Græcis, Menandro ac Posidio aut Apollodoro aut Alexide & quibusdam, item aliis comicis. atqui quum legimus eas, nihil sanè displicent * quin lepidæ quoque & venustè scriptæ videantur, prorsus vt melius posse fieri nihil censeas. at enim si conferas & componas Græca ipsa, vnde illa venerunt. ac singula consideratè atque aptè iunctis & alternis lectionibus committas; opidò quàm iacere atque sordere incipiunt, quæ Latina sunt; ita Græcarum quas æmulari nequiuerunt, facetiis atque luminibus obsolescunt. Nuper adeò vsus huius rei nobis venit. Cæcilij Plocium legebamus: haudquaquam mihi & qui aderant displicebat. Libitum est Menandri quoque Plocium legere, à quo istã comœdiam verterat. sed enim postquam in manus Menander venit, à principio statim, di boni! quantum stupere atque frigere, quantúmque * mutare à Menandro Cæcilius visus est! Diomedis hercle arma & Glauci non dispari magis

* quin *H. St.* & videntur.

* *nutare vet. ed.*

Si taceam, tamen indicium est. quæ, nisi dotem, omnia
Quæ nolis, habet. qui sapit, de me discet, qui quasi
* *Ad hostes captus; liberè seruio, salua vrbe atque arce.*
Quæ mihi * *quidquid placet; eo priuatu' vin' me seruatum;*
Dū eius mortem inhio, egomet viuo mortuus
Inter viuos ea me clam se, cū mea ancilla ait
Consuetum, id me arguit. ita plorando, orādo,
Instando atque obiurgādo me obtudit, vti eā
Venumdarem. nunc credo inter suas æqualis
Et cognatas sermonem serit: Quæ * *vestrûm fuit*
Integra ætatula. quæ hoc itidem à viro
Imperarit suo, quod ego anus modò
Effeci, pellice vt meum priuarem virum?
Hæc erunt concilia hodie. differor sermone miser.

* Ab hoste *ve. ed.*

* quidquam *vet. ed.*

* nostrarum *vet. ed.*

Præter venustatem autem rerum atque verborum in duobus libris nequaquam parem, in hoc equidem soleo animum attendere; quòd quæ Menander præclarè & appositè & facetè scripsit, ea Cæcilius nequaquam potuit, * ne quidem conatus est, enarrare; sed quasi minimè probanda prætermisit; & alia nescio quæ mimica inculcauit, & illud Menandri de

* & q. conatus, en. *vet. ed.*

tiata est. ea res clam patre fuit : & habebatur pro virgine. ex eo vitio grauida mensibus exactis parturit. seruus bona frugi, quum pro foribus staret, & propinquare partum herili filiæ, atque omnino vitium esse oblatum ignoraret, gemitum & ploratum audit puellæ in puerperio enitentis: timet, irascitur, suspicitur, miseretur dolet. hi omnes motus eius, affectionésque animi, in Græca quidem comœdia mirabiliter acres & illustres: apud Cæcilium autem pigra hæc omnia, & à rerum dignitate atque gratia vacua sunt. Post, vbi idem seruus percunctando quod acciderat reperit, has apud Menandrum voces facit:

Ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅστις ὢν πένης γαμεῖ
Καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἔστ' ἀνὴρ,
Ὃς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει,
Εἰ μήτε ἀνατειχίσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου,
Ἐπαμφιέσασθαι δυνάται τοῦτο χρήμασιν,
Ἀλλ' ἐν ἀνακατακύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ
Χειμαζόμενον, ζητῶ, μὲν, ἀνιαρὸν δ' ἔχων τὸ μέσος,
Ἁπάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος.
Ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλγῶν, ἅπαντας νουθετῶ.

Ad horum autem sinceritatem veritatémque verborum an adspirauerit Cæcilius consideremus, versus sunt hi Cæcilij trunca quædam ex Menandro dicentis, &

CAP. XXIIII.

PArsimonia apud veteres Romanos, & victus atque cœnarum tenuitas, non domestica solùm obseruatione ac disciplina, sed publica quoque animaduersione, legúmque complurium sanctionibus, custodita est. Legi adeò nuper in Capitonis Atei coniectaneis senatus decretum vetus C. Fannio & M. Valerio Messala Coss. factum, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Magalensibus *a* antiquo ritu * mutitarent, id est, mutua inter sese dominia agitarent, iurare apud Consules verbis conceptis non amplius in singulas cœnas sumptus esse facturos, quàm centenos vicenósque æris præter olus & far & vinum, neque vino alienigena, sed patrio vsuros, neque argenti in conuiuio plus pondo, quàm libras centum illaturos. Sed post id senatusconsultum lex Fannia lata est, quæ ludis Romanis, item ludis plebeis & Saturnalibus, & aliis quibusdam diebus, *b* in singulos dies centenos æris insumi concessit, *c* decémque aliis diebus in singulis mensibus tricenos: *d* cæteris autem omnibus diebus denos. hanc Lucilius poëta legem signat, quum dicit

—Fanni centussisque misellos.

in quo errauerunt quidam commenta-

* mutuitarent *H. S.*

pecuniámque suam prandiorum gurgitibus proluissent, legem ad populum tulit, qua cautum est vt Kalendis, idibus, * nonísque, diebus ludorum, & feriis quibusdam solemnibus sestertios tricenos in cœnam insumere ius potestásque esset. cæteris autem aliis diebus omnibus non amplius ternos. Præter has leges Æmiliã quoque legem inuenimus, qua lege non sumptus cœnarum, sed ciborum genus & modus præfinitus est. Lex deinde Antia præter sumptum æris id etiam sanxit, vt, qui magistratus esset, magistratũve * capturus esset, ne quò ad cœnam, nisi ad certas personas, itaret. Postremò lex Iulia ad populũ peruenit Cæsare Augusto imperante, qua profestis quidem diebus ducenti finiuntur, Kalendis, idibus, nonis, & aliis quibusdam * festiuis trecenti, nuptiis autem & repotiis HS. milies. Esse etiam dicit Capito Ateius edictũ diuine Augusti, an Tiberii Cæsaris, non satis commemini: quo edicto per dierum varias solẽnitates à trecentis HS. adusque duo millia sumptus cœnarum propagatus est, vt his saltem finibus luxuriæ efferuescentis æstus coërceretur.

nonis. diebúsque *ex Vrs.*

*captaturus *ex Vr.*

* festis *ex Vrs.*

* mille *ex Vrs.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Antiquo ritu mutitarent.* Car. mutitarent.

& huius modi diebus, non denos sestertios, sed asses denos fuisse definitos scribit hoc loco Gellius. CASAVB. *in Atheneum.*

f *Lauius* Huius legis Lęlius poeta meminit in Eroto pægnijs, nos *Liuius* nō *Lælius*, Prisciano Liuium & non Lælium in Eroto pægnijs citante freti substituimur. SCOP. *collect. capite* 10.

g *In Eroto pægnijs.* Consule HAD. IVN. *in animaduers.*

Sermones M. Frontonis & Fauorini philosophi de generibus colorum, vocabulisque eorum Græcis & Latinis atque ibi color spadix cuiusmodi sit.

CAP. XXVI.

Fauorinus philosophus, quum ad M. Frontonem consularem pedibus ęgrū visoret, voluit me quoque ad eum secum ire ac deinde, quum ibi apud Frontonem plerísque viris doctis præsentibus sermones de coloribus vocabulísq; eorum agitarētur quod multiplex colorū facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent. Plura sunt, inquit Fauorinus, in sēsibus oculorum, quàm in verbis vocibúsque colorum discrimina. nam, vt alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti * rufi & virides colores singula quidē vocabula, multas autem species differentes habent. Atque eam vocum inopiam

* rufus & viridis col. *vet. ed.*

niceus, & rutilus, & luteus, & ſpadix appellationes ſunt rufi coloris, aut acuentes eum quaſi incendentes, aut cum colore viridi miſcētes, aut nigro infuſcantes, aut virenti ſenſim albo illuminātes. nam phœniceus, quē tu Grӕcè * α φοινικὸν dixiſti, noſter eſt, & rutilus, & ſpadix phœni- * φοινικὸν vet. ed.
cei * συνώνυμος, qui factus Grӕcè noſter * συνώνυ-
eſt, exuberantiam ſplendorémque ſignifi- μοις. ve. ed.
cat ruboris, quales ſunt fructus palmæ arboris non admodū ſole incocti, vnde ſpadicis & phœnicei nomen eſt. ſpadica enim Dorici vocant auulſum è palma termitem cum fructu. fuluus autem videtur de rufo atque viridi mixtus in aliis plus viridis, in aliis plus rufi habere: ſicut poëta verborum diligentiſſimus, *fuluam aquilam* dicit & *iaſpidem fuluos galeros & fuluum aurum & Arenam fuluam & fuluum leonem*. Sic Q. Ennius in annalibus *ære fuluo* dixit. *flauus* contra videtur ex viridi & rufo & albo concretus. Sic *flauētes comæ*, &, quod mirari quoſdā video, *frondes olearum* à Virgilio dicūtur *flauæ*. ſic multò antè Pacuuius *aquam flauam* dixit, & *flauū puluerem*. cuius verſus, quoniā ſunt iucundiſſimi, libens cōmemini:
Credo tamen pedem lymphis flauis flauum
vt puluerem

rietatem flaui coloris enarrasti, fecistique vt intelligerem verba illa ex annali quartodecimo Ennij amœnissima, quæ minimè intelligebam:

Καὶ ξυνειν ἢ ἀναφελασειν, ἢ ἀμφ. ἐθηκεν.

Verrũt extẽplo placide mare marmore flauo.
Cęruleum spumat mare conferta rate pulsũ.

non enim videbatur cęruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed quum sit, ita vt dixisti, flauus color viridi & albo mixtus, pulcherrimè prorsus spumas virentis maris flauo marmore appellauit.

NOTÆ VARIORVM.

a φοινικόν. Hac de re P. Fab. *in Comment. ad Tit. de orig. iur.*

b *Flauus.* De colore flauo vide plurimos.

Quid L. Castricius existimauerit super Sallustii verbis & Demosthenis, quibus alter Philippum descripsit, alter Sertorium.

CAP. XXVII.

VErba sunt hæc grauia atque illustria de rege Philippo Demosthenis: ἑώρων δ' αὐτὸν Φίλιππον, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγὼν ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον ὥστε τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν. Hæc æmulari volens Sallustius de Sertorio duce in histo-

r iis ita scripsit: *Magna gloria tribunus militũ in Hispania T. Didio imperante, magno vsu, bello Marsico, paratu militum & armorum fuit: multáq. tum ductu eius cœrata, primò per ignobilitatem. deinde per inuidiã scriptorũ celata sunt, quęmeminus facie sua ostẽtabat, aliquot aduorsis cicatricib. & effosso oculo. quo ille dehonestamẽto corporis maximè lętabatur: neq. illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat.* De vtriusq; his verbis T. Castricius quum pensitaret, Nônne, inquit, vltra naturæ modum humanæ est dehonestamento corporis lætari? siquidem lætitia dicitur exsultatio quędam animi cum gaudio efferuentiore * rerum expetitarum quanto illud sincerius & * humanis magis rationibus conueniens? πᾶν ὅ,τι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι τοῦτο προϊέμενον. Quibus verbis, inquit, ostenditur Philippus non, vt Sertorius, corporis dehonestamento lætus, quod est, inquit, insolens & immodicum, sed præ studio laudis & honoris, iacturarum damnorúmque corporis contemptor, qui singulos artus suos fortunę * producendos daret quæstu atque compendio gloriarum.

* euentu re. *vet. ed.*
* humanius, magísque *vet. ed.*
* prodigendos. *vet. ed.*

*Non esse compertum cui deo rem diuinam fieri oporteat, quum terra * mouet.*

* mouetur. *ve. ed.*

CAP.

CAP. XXVIII.

QVænam esse causa videatur, quamobrem terræmotus fiant, non modò his communibus hominum sensibus opinionibúsque compertum non est, sed ne inter physicas quidem philosophias satis constitit, ventorúmne vi accidant specus hiatúsque terræ subeuntium, an aquarum subter in terrarum cauis vndantium fluctibus pulsibúsque, ita vti videntur existimasse antiquissimi Græcorum, qui Neptunum ἐννοσιγαῖον καὶ σεισίχθονα appellauerunt, an cuius aliæ rei causa, alteriúsve dei vi ac numine, nondum etiam, sicut diximus, pro certo creditum. propterea veteres Romani, quum in omnibus aliis vitæ officiis, tum in cõstituendis religionibus, atque in diis immortalibus animaduertendis, castissimi cautissimíque, vbi terram mouisse senserant, nũciatúmve erat ferias eius rei causa edicto imperabãt, sed dei nomẽ, ita vti solet, cui seruari ferias oporteret statuere & edicere quiescebant, ne, alium pro alio nominando, falsa religione populũ alligarent. eas ferias si quis polluisset, piaculóque ob hãc rem* a opus esset, hostiam, SI DEO. SI DEÆ. immolabat. idque ita ex decreto pontificum obserua-

* remotus. ve. ed.

t um esse M. Varro dicit: quoniam & qua vi, & per quem deorum dearúmve terra tremeret incertum esset. sed de Lunæ motibus Solísque * defectibus, non minus in eius rei causa reperiẽda sese exercuerunt: quippe M. Cato, vir in cognoscendis rebus multi studij, incerta tamen & incuriosa super ea re opinatus est. Verba Catonis ex Originum quarto hæc sunt: *Non libet scribere quod in tabula apud pontificẽ maximum est, quotiẽs annona cara, quotiens Lunæ, aut Solis lumini caligo, aut quid obstiterit.* vsq. adeo parui fecit rationes veras Solis & Lunæ deficientium, vel scire, vel dicere.

*defectionibus *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Opus esset.* Ita scribendum esset, non autem *remotus* quod puero clarum. LIPS. *in Elect.*

Apologus AEsopi Phrygis memoratu non inutilis.

CAP. XXIX.

AEsopus ille è Phrygia fabulator haud immeritò sapiens existimatus est, quum quæ vtilia monitu, suasúque erant, non seuerè non imperiosè præcepit & censuit, vt philosophis mos est, sed festiuos delectabilésque apologos cõmentus *a* res salubriter ac *b* prospicienter ani-

ter animaduersas, in mentes animósque hominum cum audiendi quadam illecebra *c* induit. velut hæc eius fabula de auiculæ nidulo lepidè atque iucundè præmonet, spem fiduciámque rerum, quas efficere quid possit, haud vnquam in alio, sed in semetipso habendam.

Aucula, inquit, est parua. nomen est cassita *d* habitat nidulatúrque in segetibus id fermè temporis, vt appetat messis pullis iam iam plumantibus. Ea cassita in sementes fortè* *e* concesserat tempestiuiores. propterea frumentis flauescentibus, pulli etiam tunc inuolucres erant. Quum igitur ipsa iret cibum pullis quæsitum, monet eos vt, siquid ibi rei nouæ fieret diceretúrve animaduerterent. ídque vti sibi, vbi redisset, * nunciarent. Dominus postea segetum illarum filium adolescentem vocat: &, Vidésne, inquit, hęc ematuruisse, & manus iam postulare? idcirco die crastini, vbi primum diluculabit, fac amicos adeas, & roges veniant, operámque mutuam dent, & messem hanc nobis *f* adiuuent. Hæc vbi ille dixit, discessit: atque vbi rediit cassita, pulli trepiduli circumstrepere, oraréque matrem vt statim iam properet, atque alium in locū sese adsportet: nam dominus, inquiunt,

* renunciarent. *vet. ed.*

miſit qui amicos rogaret, vti luce oriente veniant & metant, mater iubet eos à metu otioſos eſſe. ſi enim dominus, inquit, meſſem ad amicos reiicit. craſtino ſeges non metetur, neque neceſſe eſt, hodie vti vos auferam. Die igitur poſtero mater in pabulum volat. dominus, quos rogauerat, operitur, ſol feruit: & fit nihil: & amici nulli erant. Tum ille rurſum ad filium, Amici iſti, inquit, magnam partem ceſſatores ſunt. * quàm potius imus, & cognatos affinéſque & vicinos noſtros oramus, vt aſſint cras tempori ad metendũ? itidem hoc pulli pauefacti matri nuntiãt, mater hortatur vt tum quoque ſine metu ac ſine cura ſint, cognatos affinéſque nullos ferme tam eſſe obſequibiles, * vt ad laborem capeſſendum nihil cuocentur, & ſtatim dicto obediant. Vos modò, inquit, aduertite, ſi modò quid denuò dicetur. Alia luce orta auis in paſtum profecta eſt. cognati & affines operam quam dare rogati ſunt ſuperſedent. Ad poſtremum igitur dominus filio, Valeãt, inquit, amici cũ propinquis. afferes prima luce falces duas, vnam egomet mihi, & tu tibi captes alteram, & frumentum noſmetipſi manibus noſtris cras metemus. id vbi ex pullis dixiſſe dominum mater audiuit, Tempus, inquit,

* quin, *vet. ed.*

* ait *additur in vet. ed.*

inquit, eſt cedendi & abeũdi, fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit: in ipſo enim iam vertitur, cuia eſt res, non in alio vnde petitur, atque ita caſſita nidum migrauit.* ſeges à domino demeſſa eſt. Hęc quidem eſt Æſopi fabula de amicorum & propinquorum leui & inani fiducia. Sed quid aliud ſanctiores libri philoſophorũ monent, quàm vt in nobis tantùm ipſis nitamur, alia autem omnia, quę extra nos, extráque noſtrum animum ſunt, neque pro noſtris, neque pro nobis ducamus: Hunc Æſopi apologum Q. Ennius in ſatyris ſcitè admodum & venuſtè verſibus quadratis compoſuit: quorum duo poſtremi iſti ſunt, quos habere cordi & memoriæ operæpretium eſſe herclè puto.

* & ſeges *vet. ed.*

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum,
*Nequid * expectes amicos, quod tute agere poſſies.*

* ab amico expectes quod *H. St.*

NOTÆ VARIORVM.

a Res ſalubriter ac *proſpicienter* animaduerſas in mentes animóſque hominum cum audiendi quadam illecebra *induit*.

b *Proſpicienter*. alij *perſpicienter*.

c *Induit*. Malè induxit, etenim eleganter induere animum artibus BROS.

d *Habitat*. Quidam legunt. *Habet*. SCHEM.

e *Concesserat.* Al. *congesserat.* SCHEN.
f *Adiuuent.* In quibusdam libris adunent scriptum reperitur. FOR. *in Cassiod.*

Quid obseruatum sit in vndarum motibus, qui in mari alio atque alio modo fiunt, Austris flantibus Aquilonibúsque.

CAPVT XXX.

HOc sæpenumero in vndarum motu obseruatum est, quas Aquilones vēti, quíque ex eadem cæli regione aër fluit, quásve faciunt in mari Austri atque Africi. Nam fluctus, qui flante Aquilone maximi * & crebrissimi excitantur, simul ac ventus posuit, sternuntur & conflaccescūt, & mox fluctus esse desinunt. at non idem fit flante Austro vel Africo: quibus iam nihil spirantibus vndæ tamen factæ diutiùs tument, & à vento quidem iamdudū tranquillæ sunt: sed mare est etiam atque etiam vndabundum. Eius rei causa esse coniectatur, quòd venti à septentrionibus ex altiore cœli parte in mare incidentes deorsum in aquarum profunda quasi præcipites deferuntur, vndásque faciunt non prorsus impulsas, sed vi intus commotas; quæ tātisper erutæ voluuntur, dum illius infusi desuper spiritus vis manet. Austri verò & Africi ad meridianum orbis circulum * atque ad partem axis infimā depressi, inferiores & humiles per suprema æquoris

* ac creberrimi *vet. edit.*

* & *ve. ed.*

æquoris euntes protrudunt magis fluctus quàm eruunt: & idcirco nō desuper læsæ, sed propulsæ in aduersum, aquæ etiam desistente flatu retinent aliquātisper de pristino pulso impetum. Id autem ipsum, quod dicimus, ex illis quoque Homericis versibus, si quis non incuriosè legat, adminiculari potest: nam de Austri flatibus ita scripsit:

Ἔνθα νότος πόντοιο κλυδῶνα εἰς λᾶαν ὠθεῖ.

Contrà autem de Borea, quem Aquilonem appellamus, alio dicit modo:

Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

ab Aquilonibus enim, qui alti superníque sunt, fluctus excitatos quasi per prona voluit dici: ab Austris autem iis, qui humiliores sunt, maiore vi quadam propelli sursum, atq; rursum subiici. Id enim significat verbum λᾶαν ὠθεῖ, sicut in alio loco, λᾶαν ἄνω ὤθει. Id quoque à peritissimis rerum philosophis obseruatum est, Austris spirantibus mare fieri glaucum & cæruleum, Aquilonibus obscurius atriúsque, cuius rei causam, quum Aristotelis libros problematum percepsimus, notaui. *Cur Austro spirante mare cæruleum fiat: Aquilone obscurius atriúsque? An propterea quòd Aquilo minus mare perturbat: omne autem, quod tranquillius est, atrum esse videtur?*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS

LIBER TERTIVS.

*

Quæsitum ac tractatum quam ob causam Sallustius auaritiam dixerit, non animum modò virilem, sed corpus quoque ipsum effeminare.

CAP. I.

HIEME iam discedente apud balneas. Sitia in area sub calido sole cum Fauorino philosopho ambulabamus: atque ibi inter ambulandum legebatur Catilina Sallustij, quem in manu amici conspectum legi iusserat, qúmque hæc verba ex eo libro lecta essent: *Auaritia pecuniæ studium habet, quam nemo sapiens concupiuit, ea quasi venenis malis imbuta corpus animúmque virilem effeminat: semper infinita & insatiabilis est, neque copia neque inopia minuitur.* Tum Fauorinus me aspiciens, Quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effeminat? quid enim istuc sit

ſit quod animum virilem ab ea effeminari dixit, videor fermè aſſequi. ſed, quonam modo corpus quoque hominis effeminet, nondum reperio. Et ego, inquam, longè iamdiu in eo ipſo quærendo fui, ac, niſi tu occupaſſes, vltrò te hoc rogaſſem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus, atque inibi quiſpiam de ſectatoribus Fauorini, qui videbatur eſſe in literis veterator, Valerium, inquit, Probum audiui * hoc dicere vſum eſſe Salluſtium circumloquutione quadam poëtica, &, quum dicere vellet hominem auaritia corrumpi, corpus & animum dixiſſe, quæ duæ res hominem demonſtrarent: námque homo ex anima & corpore eſt. Nunquam, inquit Fauorinus, quod equidem ſcio, tam importuna támque audaci argutia fuit noſter Probus, vt Salluſtium vel ſubtiliſſimum breuitatis artificem periphraſim poëtarum facere diceret. Erat tum nobiſcum in eodem ambulacro homo quiſpiam ſanè doctus. Is quoque à Fauorino rogatus, & quid haberet ſuper ea re dicere, huiuſcemodi verbis vſus eſt. Quos, inquit, auaritia minuit & corrũpit, quíq; ſeſe in quærenda vndiq; pecunia dediderunt, eos pleroſque tali genere vitæ occupatos videmus, vt, ſicuti alia in his

* *hæc vet. ed.*

omnia prę pecunia, ita labor quoque virilis, exercendíque corporis studium * relictui sit: negotiis se plerumque vmbraticis & sellulariis quæstibus intentos habent, in quibus omnis eorum vigor animi corporísque elanguescit, &, quod Sallustius ait, effeminatur. Tum Fauorinus legi denuo verba eadem Sallustij iubet, atq; vbi lecta sunt, Quid igitur dicemus, inquit, quòd multos videre est pecuniæ cupidos, & eosdem * cũ corpore esse vegeto & valenti? tum ille ita respondit, nõ hercle inscitè, Quisquis est, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen est bene habito ac strenuo, aliarum quoque rerum vel studio vel exercitio eũ teneri necessarium est, atque in sese colendo nõ æquè esse parcum. Nam si auaritia sola summa omnes hominis partes affectionésq; occupet, & si ad incuriam vsque corporis grassetur, vt per illam vnam neque virtutis, neque virium, neque corporis, neque animi cura adsit, tum denique is verè dici potest effeminato esse & animo & corpore, qui neque sese, neque aliud curet, nisi pecuniam. Tum Fauorinus, Aut hoc, inquit, quod dixisti probabile est, aut Sallustius odio auaritiæ plus quàm potuit, eam criminatus est.

* relictũ vet. ed.

* tamen cor e. v. ac v. vet. ed.

Quoniam

*Quemnam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam ſextam, póſtve eam nati ſunt: atque mihi de temporibus terminíſque dierum qui ciuiles nominantur, & vſquequaque gentium variè obſeruantur: & præterea quid Q. Mucius ſcripſerit ſuper ea * muliere quam maritus non iure vſurpauiſſet quia rationem ciuilis anni non habuerit.*

* *hac vox abeſt à vet. ed.*

CAP. II.

QVæri ſolitum eſt, qui noctis hora tertia, quartáve, ſiue qua alia nati ſunt, vter dies natalis haberi appellaríque debeat, íſne quem nox ea conſequuta eſt, an qui dies noctem conſequutus eſt. M. Varro in libro rerum humanarum, quem de diebus ſcripſit, *Homines*, inquit, *qui ex media nocte ad proximam mediam noctem in his oris vigintiquatuor nati ſunt, vna die nati dicuntur.* Quibus verbis ita videtur dierum obſeruationē diuiſiſſe, vt, qui poſt ſolem occaſum ante mediam noctem natus ſit, is ei dies natalis ſit, à quo die ea nox cœperit: contrà verò, qui in ſex noctis horis poſterioribus naſcatur, eo die videri natum qui poſt eam noctem diluxerit. Athenienſes autem aliter obſeruare idem Varro in eodem libro ſcripſit: eóſque à ſole occaſo ad ſolem iterum occidentem omne id medium tempus vnū diem eſſe dicere, Babylonios porrò ali-

ter: à ſole enim exorto ad exortum eiuſdem incipientem totum id ſpatium vnius diei nomine appellare: multos verò in terra Vmbria vnum & eundem diem eſſe dicere à meridie ad inſequentem meridiem. *Quod quidẽ*, inquit, *nimis abſurdum eſt: nã qui Calendis hora ſexta natus eſt apud Vmbros dies eius natalis videri debebit & Calendarũ* *dimidiatus, *& qui eſt poſt Calẽdas dies ante horam eiuſdem diei ſextã.* Populum autem Romanum ita, vti Varro dixit dies ſingulos annumerare à media nocte vſque ad mediam proximam multis argumentis oſtenditur. Sacra ſunt Romana partim diurna, partim nocturna: ſed ea, quæ inter noctem fiunt, diebus * addicuntur, non noctibus. quæ igitur ſex poſterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illuceſcit. ad hoc, ritus quoque & mos auſpicandi eandem eſſe obſeruationem docet. nam magiſtratus, quando vna die eis auſpicandum eſt, & id ſuper quo auſpicauerunt agendum, poſt mediam noctem auſpicantur, & poſt * meridiem ſole magno, auſpicatique eſſe & egiſſe ex eodem die dicuntur. præterea tribuni plebei, quos nullum diẽ *a* abeſſe Roma licet, quum *b* poſt mediam noctem

* dimidiarũ *vet. ed.*

* adiiciũtur *ve. ed.*

* exortum ſole magunt, auſ. *ve. ed.*

noctem proficiſcuntur & poſt primam facem ante mediam ſequentem reuertuntur,non dicuntur afuiſſe vnum diem, quando ante horam noctis ſextã regreſſi *parte aliqua illius in vrbe Roma ſunt. Quintum quoque Mucium iuriſconſultum dicere ſolitum legi, non eſſe vſurpatam mulierem, quæ * Calendis Ianuariis apud virum cauſa matrimonij eſſe cœpiſſet, * & ante diem quartum Calendas Ianuarias ſequentis vſurpatum eſſet: non enim poſſe impleri trinoctiũ,quod abeſſe à viro vſurpandi cauſa ex duodecim tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent,qui inciperet ex Calendis. Iſthæc autem omnia de dierum temporibus & finibus ad obſeruationem diſciplinámque iuris antiqui pertinentia quum in libris veterum inueniremus, non * dubitabamus quin Virgilius quoq; idipſum oſtenderit non expoſitè atque apertè, ſed,vt hominem decuit poëticas res agentem, recondita & quaſi operta veteris ritus ſignificatione.

—Torquet, inquit, *medios nox humida curſus:*
Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis

his enim verſibus obliquè. ſicuti dixi ad, onere voluit diem, quem Romani ciui-

* partem aliquam *vet.ed.*
* quum K. *vet.ed.*
* & abeſt à *vet.ed.*
* dubitamus *vet. ed.*

K

lem appellauerunt, à sexta noctis hora oriri.

NOTÆ VARIORVM.

a *Abesse Roma licet.* Tribuno plebi nullū diem abesse Roma licebat, vt Dio lib.4?.de Antonio Tribuno scribit, sed Romæ manebat. *Pet. Fab. comment. ad Tit. De Orig. iur.*

b *Post meridiem.* Libri plerique veteres habēt *post mediam noctem auspicātur, & post meridiem Sole magno auspicati esse*, ex quibus firmiter lego & post meridiem solem agunt, eoque exemplo tuta & diffensa hæc prisca dictio. Lips. *in Elect.*

De noscendis explorandisque Plauti comœdijs, quoniam promiscè veræ atque falsæ nomine eius inscriptæ feruntur: atque inibi quòd Plautus in pistrino, & Næuius in carcere fabulas scriptitarint.

CAP. III.

VErum esse comperior, quod quosdam bene literatos homines dicere audiui, qui plerasque Plauti comœdias curiosè atque contentè lectitauerunt, non indicibus Ælii, * nec Sedigiti, nec Claudii, nec Aurelii, nec Accii, nec Manilii super his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, crediturus, sed ipsi Plauto moribúsque ingenii atque linguæ eius. Hæc enim iudicii norma Varronem quoque * esse vsum videmus. Nam præter illas vnam & viginti, quæ Varronianæ vocantur, quas iccirco

* nec *abest à vet. nd.*

* esse. *abest à vet.*

idcirco à cæteris segregauit, quoniam dubiosæ non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur, quasdam item alias probauit adductus stylo atque facetia sermonis Plauto congruentis: eásque iam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicauit. sicuti istam quam nuperrimè legebamus, cui est nomen, *Bæotia*. nam quum in illis vna & viginti non sit, & esse Aquilij dicatur: nihil tamen Varro dubitauit, quin Plauti foret: neque alius quisquam non infrequens Plauti lecto. dubitauerit, si vel hos solos versus ex ea fabula cognouerit, qui quoniam sunt, vt de illius * more dicam, Plautinissimi, propter ea & meminimus eos & adscripsimus. Parasitus ibi esuriens hæc dicit;

* Plauti more *vet. ed.*

Vt illum di perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeò primus statuit hîc solarium.
Qui mihi cõminuit misero articulatim diẽ,
*Nam me puero * vterus erat solarium*
Multo omnium istorum optumum & verißimum,
Vbi iste monebat esse, nisi quum nihil erat,
*Nunc etiã quod est, non * est, nisi soli lubet.*
Itaque adeò tam oppletum est oppidum solariis.
Maior pars populi aridi reptant fame.

* Vetus hîc *vet. ed.*
* Estur, *vet. ed.*

Fauorinus quoque noster, quum Neruolariam Plauti legerem, quæ inter incertas est habita; & audisset ex ea comœdia versum hunc,

* Scraptę, scrupeę. vet. ed.

* *Strateæ, scrupedæ, stratiuolæ, sordidæ:*

delectatus faceta verborum antiquitate meretricum vitia atque deformitates significantium. Vel vnus hercle, inquit, hic versus Plauti esse hanc fabulam satis potest fidei fecisse. Nos quoque ipsi nuperrimè quum legeremus *Fretum* (nomẽ est id comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud quicquam dubitauimus quin * Plauti foret, & omnium maximè genuina. ex qua duos hos versus exscripsimus, vt historiam quæreremus oraculi arietini,

& Pl. vet. ed.

—nunc illud est

Quod arietinum responsum magnis ludis dicitur:

Peribo, si non fecero: si faxo, vapulabo.

Marcus autem Varro in libro de Comœdiis Plautinis primo * verba hæc ponit: *Nam nec Gemini, nec Leones, nec Condaliũ, nec Anus Plauti, nec Bis compressa, nec Bœotia vnquam fuit, neque adeò ἄγροικος, neque Commorientes; sed M. Acutici.* in eodem libro Varronis id quoque scriptum * est, Plautium fuisse quempiam poëtam comœdia-

* actu hæc vet. ed.

* etiã Pl. vet. ed.

mœdiarum, cuius quoniam fabulæ Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas, quum essent non à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ. Feruntur autem sub Plauti nomine comœdiæ circiter centum atque triginta. sed homo eruditissimus L. Ælius quinque & viginti esse eius solas existimauit. non tamen dubium est, quin istæ & quæ scriptæ à Plauto non videntur; & nomini eius * adduntur, veterum poëtarum fuerint, & ab eo retractatæ & expolitæ sint; ac propterea resipiant * dictum Plautinum. Sed enim Saturionem & Addictum & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino eum scripsisse Varro & plerique alij memoriæ tradiderunt, quum pecunia omni, quam in operis artificum scenicorum pepererat, in mercationibus perdita inops Romam redisset; & ob quærendum victum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellantur, operam pistori locasset: c sicuti de Næuio quoque accepimus fabulas eum in carcere duas scripsisse, Hariolum & Leontem; quum ob assiduam maledicentiam & probra in principes ciuitatis de Græcorum poëtarum more dicta, in vincula Romæ a triumviris coniectus esset. vnde pòst à

* adiiciũtur *ve. ed.*

* stylum *vet. ed.*

more dicta, in vincula Romæ à triumviris coniectus esset. vnde pòst à tribunis plebei exemptus est, quum in iis quas suprà dixi, fabulis delicta sua & petulantias dictorum, quibus multos antè læserat, diluisset.

NOTÆ VARIORVM.

a *Nam me puero.* Quid opus inquit solariis, & his obseruationum nugis? Me puero vnumcuique & non fallax solarium, venter vbi is monebat cibum sumere, sumebatur. Lisp. *in Elect.*

b *Peribo, si non fecero, si faxo, vapulabo.* Arietinum vocabulum refertus Gellio vno versu contextum, id cur Arietinum dicatur, qui quæret, nodum in scirpo non videbitur quærere. ego arietinum putem vocatum ob Iouem Ammonem, cuius oracula exploratæ indubitatæque fidei habebantur. Is autem specie arietis, vt satis notum esse confido, colebatur. Cuidam autem oraculum Iupiter Ammon ita anceps ediderat. vt vtruncunque faceret, malum haberet: peribis videlicet si non feceris, si feceris vapulabis: Tur 4. aduer. 18.

c *Sicut de Nauio.* Hac de re vide Turneb. *lib.* 11. *aduers. cap.* 28.

Quòd P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem senectam barbam & genas radere moris fuit.

CAP. IIII.

IN libris, quos de vita P. Scipionis Africani compositos legimus, scriptum esse animad-

animaduertimus P. Scipioni Pauli f. postquam de Pœnis triumphauerat, censórque fuerat, eidem diem dictum esse ad populum à Claudio * Asello tribuno plebei, cui equum in censura ademerat: eúmque, quum esset reus, a neque barbam desisse radi, b neque non candida veste vti, neque fuisse cultu solito reorum. Sed, quum in eo tempore Scipionem minorem quadraginta annorum fuisse constaret, quod de barba rasa ita scriptum esset mirabamur. comperimus autem cæteros quoque in iisdem temporibus nobiles viros barbam in eiusmodi ætate rasitauisse: iccircóque plerasque imagines veterum non admodum senum, sed in medio ætatis ita factas videmus.

* Asellio vet. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Neque barbam desisse radi, neque fuisse cultu solito reorum.* Quando radendæ barbæ mos cœperit Romæ dubitant quidam (etenim barbam aluisse antiquos satis constat) Liuius eum agnoscere videtur sub annũ vrbis CCCLXIX, quem tamen Varro lib. 2. de re rust. refellit, ita vt meritò aberrauerit Liuius, Punicis belli s in vsu crebro iam rasarum fuisse docent Authoris verba, & quæ sequuntur: & iuuenes soli olim barbati, vt testatur Cicero ad Atticum & barbati appellati absque vlla lasciniæ

nota: ponebant eam serius citiúsque & plerumque sub XXI annū, vt videre est apud Macrobium in somnium Scipionis: Caligulam tamen xx. anno posuit verb. Suetonius cap. 10. at Cæsar Octauianus anno demum xxv. vt ex Dione clarum est. Ab hoc nō mutauit primus Romanorum Imperatorum Habrianus adnotante Xiphilino: is enim barbam reduxit, Hæc Romæ. Quid autem in Græcia, quandóque apud Græcos radi cœperit satis constat: etenim barbam in pretio mansisse ad tempora Alexandri Atheneus ex Chrysippo asserit lib. 13. cap. 6. & inter Philosophos primus barbam aluisse traditur Antisthenes. BROS.

b *Candida veste.* Dixit pro alba toga vt Martialis *candidus sederet* pro *albatus sederet* plura autem de colore togæ congerit. ALDVS MANVTIVS *de quæst. per epistol.*

Delitiarum vitium & mollicies oculorum & corporis ab Archesilao philosopho cuidam exprobata acerbè simul & festiuiter.

CAP. V.

PLutarchus refert Archesilaum philosophum vehementi verbo vsum esse de quodam nimis delicato diuite; qui incorruptus tamē & castus & perinteger dicebatur. nam quum vocem eius infractam capillúmque arte compositum & oculos ludibundos atque illecebræ voluptatísque plenos videret: Nihil interest, inquit, quibus membris cinædi sitis, posterioribus an prioribus.

De vi

De vi atque natura palmæ arboris, quòd lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur.

CAP. VI.

PEr Hercle rem mirandam Ariſtoles in ſeptimo Problematum & Plutarchus in * octauo ſymposiacorum dicit. Si ſuper palmæ, inquit, arboris lignum magna pondera imponas, ac tam grauiter vrgeas oneréſque, vt magnitudo oneris ſuſtineri non queat; non deorſum palma cedit nec intra flectitur, ſed aduerſus pondus reſurgit, & ſurſũ nititur recuruatúrq;: propterea inquit Plutarchus, in certaminibus palmam ſignum eſſe placuit victoriæ; quoniam ingenium eiuſmodi ligni eſt, vt vrgentibus opprimentibúſque non cedat.

* ſeptimo vet. ed.

Hiſtoria ex annalibus ſumpta de Q. Cædicio tribuno militum: verbáque ex Originibus M. Catonis appoſita, quibus Cadicij virtutem cum Spartano Leonida æquiparat.

CAP. VII.

PVlchrum, dij boni! facinus Græcarúmque facundiarum magniloquẽtia condignum, M. Cato in libris Originum de Q. Cædicio tribuno militum ſcriptum reliquit. id profectò eſt ad hanc fermè ſententiam. Imperator Pœnus in terra Sicilia, bello Karthaginienſi primo, ob-

niam Romano exercitui progreditur, collés, locósque idoneos prior occupat, milites Romani, vti res * nata est in locū insinuāt fraudi & perniciei obnoxiū, tribunus ad cōsulē venit: ostēdit exitiū de loci importunitate & hostiū circunstantia. Maturum censeo, inquit, si rem seruare vis, faciundū, vt quadringentos * aliquot milites ad verrucam illam (si enim M. Cato locū editum asperúmque appellat) ire iubeas; eámque vti occupēt imperes hortérisque hostes profectò vbi id viderint, fortissimus quisque & promptissimus ad occursandum pugnandúmque in eos præuertētur, vnóque illo negotio sese alligabunt: atque illi omnes quadringēti proculdubio obtruncabuntur, tu interea, occupatus in ea cæde hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis alia, nisi hæc, salutis via nulla est. consul tribuno respondit, consilium quidem fidum atque prouidens sibi viderier: sed istos, inquit, milites quadringentos ad eum locum in hostium cuneos quisnam erit qui ducat? Si alium, inquit tribunus, neminem reperis; me licet ad hoc periculum vtare. ego hanc tibi & reipublicæ animam do. consul tribuno gratias laudésque egit. tribunus & quadringenti ad moriendum proficiscuntur

hostes

* narrata vet. ed.

* aliquos vet. ed.

hoſtes eorum audaciam demirãtur: quorſum ire pergant in expectando ſunt. ſed vbi apparuit ad eandem verrucam occupandam iter intẽdere, mittit aduerſum illos imperator Karthaginiẽſis peditatum equitatúmque, * quos in exercitu viros habuit ſtrenuiſſimos. Romani milites circumueniuntur, circumuenti repugnant. fit prœlium diu anceps. tandem ſuperat multitudo. quadringenti omnes tum vnà perfoſſi gladiis aut miſſilibus operti cadunt. conſul interibi dum ea pugnã fit ſe in locos tutos atque editos ſubducit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum diuinitus * in eo prœlio vſus venit, non iam noſtris, ſed ipſius Catonis verbis ſubiecimus. verba Catonis: *Dÿ immortales tribuno militum fortunã ex virtute eius dedere: nam ita euenit: quum ſaucius multifariã ibi factus eſſet, tũ vulnus capiti nullum euenit: eúmque inter mortuos defetigatum vulneribus * ægréque ſpirantem, quòd ſanguinẽ defluxerat cognouere: eum ſuſtulere: iſque conualuit: ſæpéque poſt illa operam reipublicæ fortem atque ſtrenuam perhibuit: illóque facto, quòd illos milites ſubduxit, exercitũ cęterum ſeruauit. Sed idem benefactũ in quo loco ponas, nimium intereſt. Leonidas Lacedæmo-*

* illos q. *vet. ed.*

* in *abeſt* *ve. ed.*

* atque *vet. ed.*

*nius laudatur, qui simile apud Thermopylas fecit. propter eius virtutes omnis Græcia gloriam atque gratiam præcipuam claritudinis inclutissimæ decorauere monimẽtis, signis, statuis, elogiis, historiis, aliisque rebus gratissimũ id eius factum habuere. at tribuno militum parua laus pro facto relicta, qui idẽ fecerat, atque rem * seruauerat.* Hanc Q. Cædicij virtutem M. Cato tali suo testimonio decorauit. Claudius autem Quadrigarius annali tertio, non Cædicio nomen fuisse refert, sed * Valerio.

* apud. ser. *ve. ed.*

* Laberio *vet. ed.*

Literæ eximiæ consulum C. Fabricij & Æmilij ad regem Pyrrhum à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ.

CAP. VIII.

QVum Pyrrhus rex in terra Italia esset, & vnam atque alteram pugnam prosperè pugnasset, a satisque angerentur Romani, & pleraque Italia ad regem desciuisset: tum Ambraciensis quispiam Timochares, regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabricium consulem furtim venit, ac præmium petiuit, &, si de præmio conueniret, promisit regem venenis necare, ídque facile esse factu *, quoniam filij sui pocula in conuiuio regi ministraret, eam rem Fabricius ad senatum scripsit. senatus

* dixit, *additur in vet. ed.*

tus legatos ad regem miſit, mandauítque, vt de Thimocare nihil proderent, ſed monerent vti rex circumſpectiùs ageret, atque à proximorum inſidiis ſalutem tutaretur hoc ita, vti diximus, in Valerii Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt. Quadrigarius autem in libro tertio non Timocharem, ſed Niciam adiſſe ad conſulem ſcripſit, neque legatos à ſenatu miſſos, ſed à conſulibus, & regem populo Romano laudes atque gratias ſcripſiſſe, captiuóſque omnes, quos tum habuerit, reſtituiſſe & reddidiſſe, conſules tum fuerunt C. Fabricius & Qu. Æmilius. Literas, quas ad regem Pyrrhum ſuper ea cauſa miſerunt, Claudius Quadrigarius ſcripſit fuiſſe hoc exemplo: *Conſules Romani ſalutem dicunt Pyrrho regi. Nos pro tuis iniuriis cõtinuo animo* * *ſtrenui, commoti inimiciter tecum bellare ſtudemus, ſed communis exempli & fidei* * *viſum eſt, vti te ſaluum velimus: vt eſſet quem* * *vincere poßimus. Ad nos venit Nicias familiaris tuus, qui ſibi preciũ à nobis peteret, ſi te clàm interfeciſſet, id nos negauimus velle, néue ob eam rem quicquam cõmodi expectaret & ſimul viſum eſt, vt te certiorem faceremus, ne quid eiuſmodi, ſi accidiſſet, noſtro conſilio ciuitates putarent factũ: & quòd nobis non placet precio aut præmio aut dolis*

* ſtrennè. *et. ed.*

* ergo *additur in vet. ed.*

* armis *additur in vet. ed.*

pugnare,tu,nisi * *caues,iacebis.*

* caueas, vet. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Satisque angerentur.* Vetus lectio, *satisque agerentur.* Scribo, *satisque agerent Romani.* Propria quædam & venusta eius verbi notio, in magna aliqua & laboriosa cura. LIPS. *in Elect.*

Quis & cuiusmodi fuerit, qui in prouerbio fertur equus Seianus, & qualis color equorum sit qui spadices vocantur: déque istius vocabuli ratione.

CAP. IX.

* GAbius Bassus in commentariis suis, item Iulius Modestus in secundo quæstionum confusarum historiam de equo Seiano tradunt dignam memoria atque admiratione. Cn. Seium quempiam scribunt fuisse eúmque habuisse equum natum Argis in terra Græcia: de quo fama constans esset tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent: quos Hercules Diomede occiso è Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse dicunt magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore phœniceo, flaua & comanti iuba, omnibúsque aliis equorum laudibus quoque longè præstitisse: sed eundem equum tali fuisse fato siue fortuna ferunt, vt, quisquis haberet eum possideretque, is cum omni domo, familia,

* Caius *ve. ed. & ita semper.*

familia, fortuniſque omnibus ſuis ad internecionem deperitet. itaque primum illum Cn. Seium dominum eius à M. Antonio, qui poſtea III. VIR. R. P. C. fuit, capitis damnatum miſerando ſupplicio affectum eſſe: eodem tempore Cornelium Dolabellam conſulem in Syriam proficiſcentem fama iſtius equi adductum Argos deuertiſſe, cupidinéque habendi eius exarſiſſe emiſſéque * HS. centũ millibus: ſed ipſum quoque Dolabellam in Syria bello ciuili obſeſſum atque interfectum eſſe: mox eundem equum qui Dolabellæ fuerat, C. Caſſium, qui Dolabellam obſederat, abduxiſſe. * eum Caſſium poſtea ſatis notum eſt a victis Parthis fuſóque exercitu ſuo miſeram mortẽ oppetiiſſe: deinde Antonium poſt interitum Caſſij, parta victoria, equum illum nobilem Caſſij requiſiſſe, &, cum eo potius eſſet, ipſum quoque poſtea victum atque deſertum deteſtabili exitio interiſſe. hinc prouerbiũ de hominibus calamitoſis ortum, diciéque ſolitum, *ille homo habet equum Seianum*. Eadem ſententia eſt illius quoque veteris prouerbii, quod ita dictum accepimus: *aurum Tholoſanum*. nam quum oppidũ Tholoſanum in terra Gallia Q. Cæpio conſul diripuiſſet, multúmque auri in eius oppi-

* eum H. S. *vet. ed.*

* quẽ *vet. ed.*

di templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum attigit, miſero cruciabilique exitu periit. Hunc equum Gabius Baſſus vidiſſe ſe Argis refert haud credibili pulchitudine, vigoréque & colore exuberantiſſimo; quem colorem nos, ſicuti dixi * Phœniceum, Græcè partim φοίνικα, alii σπαδικα appellant, quoniā *b* palmæ termes ex arbore cū fructu auulſus ſpadix dicitur.

* Puniceū *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Victis Parthis.* Quorſum hic Parthorum mentio cùm intelligat exitium Caſſij in campis Philippicis bello ciuili? audacter ego emendo *victis partibus.* Partes ſunt factiones αἱρέσεις, & id verbi in diſſentione ciuili vſurpant plerique ſcriptores. Lipſ. *in Elect.*

b *Palmæ termes.* Mihi admodū placet, quod de ramorū palmæ natura Plutarchus *in ſymp. lib. 8. q. 4.* qua de re vide *P. Fab. agon. lib. 2.*

Quod eſt quadam ſeptenarij numeri vis & facultas, in multis naturæ rebus animaduerſa: de qua M. Varro in Hebdomadibus diſſerit copioſè.

CAP. X.

M. Varro in primo librorum qui inſcribuntur, *Hebdomades vel de imaginibus* ſeptenarii numeri. quem Græci ἑβδομάδα appellant, virtutes poteſtatéſque variáſque dicit. *is námque numerus*, inquit, *ſeptentriones maiores minoréſque facit in cælo: item vergillas, quas πλειάδας vocant, facit*

etiã ſtellas, quas alijs erraticas, P. Nigidius errones appellat. circulos quoq. ait in cęlo circum longitudinem axis ſeptem eſſe: è quîs duos minimos, qui axem extimum tangunt, πόλοις appellari dicit; ſed eos in ſphæra, quæ κρικωτὴ vocatur, propter breuitatem non ineſſe. Atqui neque * ipſe Zodiacus ſeptenario numero caret: nam in ſeptimo ſigno fit ſolſtitium à bruma; in ſeptimo bruma à ſolſtitio. in ſeptimo æquinoctium ab æquinoctio. dies deinde illos, quibus halcyones hieme anni in aqua nidulantur, eos quoque ſeptem eſſe dicit. præterea ſcribit lunæ curriculũ confici * integris quater ſeptenis diebus. *nam duodetriceſimo luna* inquit, *ex quo veſtigio profecta eſt, eodẽ redit:* auctorémque opinionis huius Ariſtidem eſſe Samium, in qua re non id ſolùm animaduerti debere dicit, quòd quater ſeptenis, id eſt, octo & viginti diebus conficeret iter luna ſuum; ſed quod is numerus ſeptenarius, ſi ab vno profectus dum ad ſemetipſum progreditur, omnes, per quos progreſſus eſt, numeros comprehendat, ipſúmque ſe addat, facit numerum octo & viginti: quod dies ſunt curriculi lunaris: ad homines quoque naſcendos vim numeri iſtius porrigi pertineréque ait:

* ipſe *abeſt à vet. ed.*

* integrũ *vet. ed.*

nã quum in vterũ, inquit, *mulieris genitale semẽ datum est, primis septẽ* a *dieb. conglebatur coagulatúrq. fitque ad *capiendum figurã idoneum. post deinde quarta hebdomade quod eius* b *viri e fœtus futurũ est, caput & *spinã, quę est in dorso, informatur. septima autẽ ferè hebdomade, id est nono & quadragesimo die totus,* inquit, *homo in vtero absoluitur.* Illam quoq. vim numeri hui⁹ obseruatã refert, quòd ante mensem septimum neque masculus neque femina salubriter ac secundùm naturam nasci potest & quod hi, qui iustissimè in vtero sunt, post ducentos * octuaginta dies, postquam sunt concepti, quadragesima denique hebdomade ita nascuntur. pericula quoque vitæ fortunarúmque hominum, quæ climacteras Chaldęi appellant grauissima quęque fieri affirmat septenariis, præter hoc modum esse dicit summum adolescendi humani corporis septem pedes. quod esse magis verum arbitramur, quàm quod Herodotus homo fabulator, in primo historiarum, inuentum esse sub terra scripsit Oresti corpus cubita longitudinis habens septem, quæ faciunt pedes duodecim & quadrantẽ: nisi si, vt Homerus opinatus est, vastiora prolixioráque fuerint corpora hominum antiquorum, & nunc,

* capiendã vet. ed.

* spina Vet. ed.

* septuaginta tres vet. ed.

& nunc, quaſi iam mundo ſeneſcente rerum atque hominum decrementa * ſunt dentes quoque & in primis ſeptem menſibus & ſeptenos ex vtraque parte gigni ait, & cadere annis * ſeptimis, & genuinos annaſci annis ferè bis ſeptenis, venas etiam in hominibus, vel potiùs arterias, medicos muſicos dicere ait numero moueri ſeptenario: quod ipſi appellant, τὴν διὰ πασῶν συμφωνίαν quæ fit in collatione quaternarij numeri. diſcrimina etiam periculorum in morbis maiore vi fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex numero ſeptenarij: eóſque dies omnium maximè, ita vt medici appellant, κριτικοὺς ἢ κρισίμους, * cuique videri, primam hebdomadam & ſecundam & tertiam. Nec non id etiam eſt ad vim facultatéſque eius numeri augendas, quod, quibus inedia, mori conſilium eſt, ſeptimo demum die mortem oppetunt. Hæc Varro de numero ſeptenario ſcripſit admodum conquiſitè, ſed alia quoque ibidem congerit frigidiuſcula, veluti ſeptem opera eſſe in orbe terrarum miranda, & ſapientes item veteres ſeptem fuiſſe, & curricula ludorum circenſium ſollemnia ſeptem eſſe, ad oppugnandas Thebas duces ſeptem electos, tum ibi addit ſe quo-

* ſint vet. ed.

*ſeptenis vet. ed.

* cuiquã vet. ed.

que iam duodecimam annorum hebdomadã ingressum esse, & ad eũ diẽ septuaginta hebdomadas librorũ conscripsisse: ex quib. * aliquantũ, quũ proscript⁹ esset, direptis bibliothecis suis non cõparuisse.

* aliquadiu. *ve. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Septem.* De numero septenario multa congessit *Pet. Fab. ager. lib.* 1. *cap.* 28. *in fine* quem consule.

b *Viride fœtus.* Lege viriles fœcus vide Scaligeri ad Ausonium notas. LIPS. *in Elect.*

Quibus & quàm friuolis argumentis Accius in Didascalicis vtatur, quibus docere nititur Hesiodũ esse quàm Homerum natu antiquiorem.

CAP. XI.

SVper ętate Homeri atque Hesiodi nõ consentitur, alij Homerũ quã Hesiodum, maiorem natu fuisse scripserunt, in quîs Philochorus, & Xenophanes. alij minorem; in quîs L. Accius poëta & Ephorus historiæ scriptor. Marcus autem Varro, in primo de imaginibus, vter natus prior sit parum constare dicit, sed nõ esse dubium, quin aliquo tempore eodem vixerint, idque ex epigrammate ostẽdit, *a* quod in tripode scriptum est, qui in monte Helicone ab Hesiodo positus traditur.

traditur. Accius autem in primo Didaſcalico leuibus admodum argumentis vtitur, per quæ oſtendit Heſiodum natu priorē. *Quòd Homerus*, inquit, *quū in principio carminis Achillē eſſe filiū Pelei diceret, quis eſſet Peleus nō addidit. quā rem procul, inquit, dubio dixiſſet, niſi ab Heſiodo iā dictū videretur.* de *Cyclope itidem*, inquit, *vel maximè quòd vnoculus fuit, rem tam inſignem non præteriſſet, niſi ęquè prioris Heſiodi carminibus vulgatum eſſet.* De patria quoque Homeri multò maximè diſſenſum eſt. alij Colophonium, alij Smyrnæum, ſunt qui Athenieſem, ſunt qui Ægyptium dicant fuiſſe Ariſtoteles tradit * ex inſula Ionatum, M. Varro, in libro de Imaginibus primo, Homeri imagini b hoc epigramma appoſuit: (* in *vet. ed.*)

c *Capella Homeri candida hęc tumulum indicat.*
d *Quod * ara Ietę mortuo faciunt ſacra.*

Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν Ὁμήρου,
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφών, Σαλαμίν, Ἴος,
Ἄργος, Ἀθῆναι.

NOTÆ VARIORVM.

a *Quod in tripode.* Mos erat veteribus ſculpendi in tripodibus epigrammata. Tripottès crateres erāt à ternis pedibus ſic dicti, qui in templis Deis, cum inſcriptionibus ac epi-

grammatis dicabantur vt testatur hoc loco i. Gellius in monte heuioe ab Hesiodo poëta n quodam tripode epigrãmata scripsit, quod etiam Herodotus, & Pausanias tradiderunt, plura hac de re notat. BARTOL. Barr. *annotat. Sylua cap.2.*

b *Hoc epigramma.* His duobus versibus plerique allucinãtur, sine structura, sine continuatione confusi, astronomica tamen eruditus pensi inopissimum quoque sedabit, duo enim duntaxat verba, quibus mens inquietatur, id est, capella atque ariete quæ cum perstrinxerimus & structurã & continuationem consequemur, vt Cleonides & Farmicus authores sunt, hic in Metaphisicis, ille autem in signerum momentis. LVIS. 2. *parer.* 17.

c *Capella* Capella inter astra locata est, siue Æga siue Amalthea fuerit parum refert, nisi quod Æga solis filia pulchro candore legitur cõspicua quarũ vtraque Iouis nutrix, fuit capellam verò æternitate donatam narrat Manilius lib. 1. LVIS. 2. *parer.* 17.

d *Quod ara.* Alij legunt ariete, aries enim inter signa cœcus est tametsi signorum omnium directissimus sit dux LVIS. 2. *parer.* 17.

Largum atque auidum bibendi à P. Nigidio doctissimo viro nouo & propemodum absurdo vocabulo bibosum *dictum.*

CAP. XII.

Bibendi auidum à P. Nigidius in commentariis grammaticis *bibacem* & *bibosum* dicit. *bibacem* ego, vt *edacẽ* à plerisque aliis dictum lego. *bibosum* dictum etiam nusquã reperi, nisi apud Laberium, neque

neque aliud eſt quod ſimili in clinatu dicatur. non enim ſimile eſt, vt, *vinoſus*, aut, *vitioſus*, cęteráq., quæ hoc modo dicũtur: quoniã à vocabulis nõ à verbis inclinata ſunt. Laberi[9] in mino* vel primo qui S. linator inſcriptus eſt, verbo hoc ita vtitur.

* libro primo *vet. ed.*

Non mammoſa, non annoſa, non bidoſa, non procax.

Quòd Demoſthenes etiã tum adoleſcẽs, quum Platonis philoſophi diſcipulus foret, audito ſortè Calliſtrato rhetore in concione populi deſtitit à Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum.

CAP. XIII.

HErmippus hoc ſcriptum reliquit, Demoſthenem admodum adoleſcentem ventitare in academiam, Platonémque audire ſolitum atque is, inquit, Demoſthenes domo egreſſus, vt ei mos erat, quum ad Platonem pergeret, complurísque populos concurrentis videret, percunctatur eius rei cauſam cognoſcítque curren eos auditum Calliſtratum. is Calliſtratus Athenis orator in republica fuit,* illi δημαγωγοὺς appellant. viſum eſt paulum deuertere, experirique an ad digna auditu tanto properatum ſtudio foret, venit, inquit, atque audit Calliſtratum nobilem illam τὴν περὶ Ωρωποῦ δίκην

*è populo *H.St.*

* quem illi *vet. ed.* ex iisquos illi *conuicit leg. H. St.*

dicentem: atque ita motus & demulctus & captus est, vt Callistratum iam inde sectari cœperit, academiam cum Platone reliquerit.

Dimidium librum legi, *aut*, dimidium fabulã audiui, *aliáque eiuscemodi qui dicat, vitiosè dicere, eiusque vitij causas reddere M. Varronem: nec quemquam veterum iisce verbis ita vsum esse.*

Cap. XIIII.

D*Imidium librum legi*, aut *dimidiam fabulam audiui*, vel quid aliud huiuscemodi, malè ac vitiosè dici existimat Varro. *oportet enim*, inquit, *dicere dimidiatũ librũ*, non, *dimidiũ*, &, *dimidiatam fabulã*, nõ, *dimidiam. Contrà autem si è sextario hemina fusa est, dimidium, non dimidiatum sexteriũ fusum dicendum est, & qui***ex mille nummũ quod ei debebatur, quingentos recepit, dimidiatum recepisse dicemus, sed dimidium. atsi scyphus*, inquit, *argẽteus mihi cum alio communis in duas partes***disiectus sit, dimidiatũ eum dicere esse scyphum debeo, non dimidiũ: argenti autẽ, quod in eo scypho inest, dimidiũ meũ esse non dimidiatum.* Disserit ac diuidit subtilissimè, quid *dimidum dimidiato* intersit, & Q. Ennium scienter hoc in annalibus dixisse ait:

Sicuti siquis ferat vas vini dimidiatum.

* quoq. ex vet. ed.

* dissectus vet. ed.

* sicuti

* ſicuti pars, quæ deeſt * ei vaſi, nō *dimidiata* dicenda eſt, ſed *dimidia*. Omnis autem diſputationis eius, quam ſubtiliter quidem, ſed ſubobſcurè explicat, ſumma hæc eſt. *Dimidiatum* eſt quaſi *diſmediatū*, & in partis duas pares diuiſum. *dimidiatum* ergo niſi ipſum quod diuiſum eſt dici haud conuenit. * *dimidium* verò eſt non quod ipſum *dimidiatum* eſt, ſed quæ ex *dimidiato* pars altera eſt. quum igitur partem libri dimidiam legiſſe volumus dicere, aut partem dimidiam fabulæ audiſſe: ſi *dimidiam fabulam*, aut, *dimidium librum* dicimus, * peccamus. totum enim ipſum quod *dimidiatum* atque diuiſum eſt, *dimidium* dicis. itaque Lucilius eadem ſequutus,

* ſic vet. edit.
* à vaſe. vet. ed.
* peccabimus, vet. ed.

Vno oculo, inquit, *pedibuſque duobus dimidiatus.*

Vt porcus.

& alio loco:

Quid ni? & ſcruta quidem vt vendat ſcrutarius laudat.

Præfractam ſtrigilem, oleam improbus dimidiatam.

Iam in viceſimo manifeſtius *dimidiam horam* dicere ſtudioſè fugit: ſed pro, *dimidia*, *dimidium* ponit in hiſce verſibus,

Tempestate sua atque eodem uno tempore & horæ
Dimidio, tribus confectis duntaxat eandē
Et quartam

nam quum obuium proximúmque esset dicere,

--& hora
*Dimidia * tribus confectis:*

* & tr. vet.ed.

vigilatè atque attentè verbum non probum mutauit. per quod satis apparet ne *horam* quidem *dimidiam* rectè dici, sed vel *dimidiatam horam*, vel *dimidiam partem horæ* propterea Plautus in Bacchidibus *dimidium auri* dicit, non, *dimidiatum aurum*. item in Aulularia *dimidium obsonij*, non, *dimidiatum obsonium*, in hoc versu:

Et adeò obsonij hinc iussit dimidium dari.

In Menæchmis autem *dimidiatum diem*, non *dimidium*, in hoc versu:

Dies quidem iam ad umbilicum dimidiatus mortuu -st.

M.Cato libro, quem de agricultura conscripsit: *Semen cupressi serito crebrum, ita uti linum seri solet. eo crebro terrā insternito, dimidiatum digitum. iam id bene tabula aut pedibus aut manibus complanato. dimidiatū* autem, inquit *digitum*, non, *dimidium*. nam digiti quidem *dimidium*, digitum autem * ipsum, *dimidiatum* dici oportet. item M. Cato de

de Carthaginienſibus ita ſcripſit: *Homines deſoderunt in terram dimidiatos ignémque circumpoſuerunt ita interfecerunt.* neque * quiſquam omnium, qui probè locuti ſunt, his verbis ſecus, quã dixi, vſus eſt. di. vet.ed. * quiſpiã vet.ed.

Exſtaco in literis pérque hominum memoriat traditum quòd repentè multis mortem attulit gaudium ingens imperatum, interclusa anima, & vim magni nouique motus non ſuſtinente.

Cap. XV.

COgnito repentè inſperato gaudio expiraſſe * animam refert Ariſtoteles philoſophus * Polycrytam nobilem feminam Naxo inſula. a Philippides quoque comœdiarum poëta haud ignobilis, b ętate iam edita, quum in certamine poëtarum præter ſpem viciſſet, & lætiſſimè gauderet, inter illud gaudium repentè mortuus eſt. De Rhodio etiam Diagora celebrata hiſtoria eſt. is Diagoras tres filios adoleſcentes habuit, vnum pugilem alterum pancratiaſten, tertium luctatorem: eóſque omnes vidit vincere coronaríque eodem Olympiæ die: & quum ibi eum tres adoleſcentes amplexi, coronis ſuis in caput patris poſitis, * ſauiarentur, quúmque populus gratulabundus flores vndique in eum iaceret; ibi in ſtadio, * Polycratam ne f.e.N. vet.ed. * ſuau.vet.ed.

inspectante populo, in * osculis atque in manibus filiorum animam efflauit: Præterea in nostris annalibus scriptum legimus, qua tempestate apud Cannas exercitus populi Romani cæsus est, anum matrem nuncio de morte filij allato, luctu atque mœrore affectam esse. sed is nuncius non verus fuit: atque is adolescens nõ diu pòst ex ea pugna in vrbem rediit. anus repentè filio viso, copia atque turba & quasi ruina incidentis inopinati gaudij oppressa exanimatáque est.

NOTÆ VARIORVM.

a *Philippides quoque.* Vult dicere Philippidẽ ætate senecta fuisse, LIPS. *in Elect.*

b *Ætate iam edita.* Ea vis an vocis Editæ sit ignoro. potius scripserim *ætate iam exita* LIPS. *in Elect.*

Temporis varietas in puerperiis mulierum quænam sit & à medicis & à philosophis tradita: atque inibi poetarum quoque veterum super eadem re opiniones: multáque alia auditu atque memoratu digna, verbáque ipsa Hippocratis medici ex libro illius sumpta, qui inscriptus est περὶ τροφῆς.

CAP. XVI.

ET medici & philosophi illustres de tempore humani partus quæsiuerunt, τίνες ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος & mul-

multa opinio eſt, eáque iã pro vero recepta, poſtquam mulieris vterus conceperit ſemen, gigni hominem ſeptimo rarenter, nunquam octauo, ſæpe nono, *ſæpius numero decimo menſe, eúmque eſſe hominem gignendi ſummum finem, decem menſes non inceptos, ſed exactos. ídque Plautum veterem poëtã dicere videmus in comœdia Ciſtellaria his verbis: * ſæpen. vet.ed.

-tum illa quam compreſſerat.
** Decimo poſt menſe exacto hic peperit filiam.* * Decumo vet. ed.

Hoc * idem tradit etiam Menander poëta vetuſtior, humanarum opinionum vel peritiſſimus. Verſus eius ſuper ea re de fabula Plocio poſui: * itidem vet.ed.

Γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος.

Sed noſter Cæcilius, quum faceret eodem nomine & eiuſdem argumenti comœdiam, ac pleraque à Menandro ſumeret, in menſibus tamen genitalibus nominandis, non prætermiſit octauum quem prætererat Menander. Cæcilij verſus * hicce ſunt, * hi ſunt vet..ed.

Inſolétne mulier decimo menſe parere?
Pol nono etiam ſeptimo, atque octauo.

Eam rem Cæcilium non inconſideratè dixiſſe, neque temerè à Menandro, atque à multorum opinionibus deſciuiſſe M.

Varro vti credamus facit. Nam mense nonnunquam octauo editum esse partum in libro quartodecimo rerum diuinarum scriptum reliquit, quo in libro etiam vndecimo mense aliquando nasci posse hominem dicit: eiúsque sententiæ, tam de octauo quam de vndecimo mense, Aristotelem laudat auctorem. Sed huius de mense octauo dissensionis causa cognosci potest in libro Hippocratis, qui inscriptus est περὶ τροφῆς. ex quo libro verba hæc sunt: ἐστι δὲ καὶ οὐκ ἐστιν ὀκτάμηνων γονῇσι. id tã obscurè atque precisè támque aduersè dictum Sabinus medicus, qui Hippocratem commodissimè commentatus est, his verbis enarrauit: ἐστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν· οὐκ ἐστι δὲ, ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἐστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἐστι. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse huiuscemodi quasi monstruosas raritates: sed nono mense aut decimo, neque præter hos, alios partionem mulieris secundùm naturam fieri existimasse, iccircóque eos nomina parcis tribus fecisse à pariendo & à nono atque decimo mense. Nam *Parca*, inquit, *immutata litera vna à partu nominata: item Nona & Decima à partus tempestiui tempore*. Cæsellius autem Vindex in lectio-

lèctionibus ſuis antiquis, *Tria*, inquit, *nomina Parcarum ſunt, Nona, Decima, Morta*: & verſum hunc Liuij antiquiſſimi poëtæ ponit ex Ὀδυσσείᾳ.

Quando dies adueniet, quẽ profata Morta eſt? ſed homo minimè malus Cæſellius, *Mortam*, quaſi nomen accepit, quum accipere quaſi Mœram deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ ſcripta in libris legi hoc quoque veniſſe vſu Romæ comperi. Feminam bonis atque honeſtis moribus, non ambigua pudicitia, in vndecimo menſe, poſt mariti mortem, peperiſſe, factúmque eſſe negotium propter rationem temporis, quaſi marito mortuo poſtea concepiſſet, quoniam decemviri in * decem menſibus gigni hominem, non in vndecimo ſcripſiſſent: ſed diuis Hadrianum, cauſa cognita, decreuiſſe in vndecimo quoque menſe partum edi poſſe: ídque ipſum eius rei decretum nos legimus. in eo decreto Hadrianus id ſtatuere ſe dicit requiſitis veterum philoſophorum & medicorum ſententiis. Hodie quoque in ſatyra * M. Varronis quæ inſcribitur, *teſtamentum*, légimus verba hæc: *Si quis mihi filius vnus pluréſve in decem menſibus* * *genitur*, *ij ſi erũt ὄνοι λύρας, exheredes ſunto, quòd ſi-*

* decimo menſe vet. ed.

* forte Mæ vet. ed.

* gignuntur ve. ed.

quis vndecimo mense, κατ' ἀριστοτέλην, natus est. Accij idem quod Titio ius esto apud me. Per hoc vetus prouerbium Varro significat, sicuti vulgo dici solitum erat de rebus inter se nihil distantibus, *idem Accij quod Titij*: ita pari eodemque iure esse in decẽ mensibus natos & in vndecim. Quod si ita neque vltra decimum mensem fetura mulierum protolli potest: quæri oportet, cur Homerus scripserit Neptunum dixisse puellæ à se recens compressæ.

Χαῖρε γυνὴ φιλότητι· περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
Τέξεις ἀγλαὰ τέκν'· ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
ἀθανάτων.

Id quum ego ad compluris grammaticos attulissem, partim eorum disputabant, Homeri quoque ætate, sicuti Romuli, annum fuisse non duodecim mensium, sed decem. Alij conuenisse Neptuno maiestatique eius dicebant, vt longiore tempore fetus ex eo grandesceret. alij alia quædam nugalia. Sed Fauorinus mihi ait περιπλομένου ἐνιαυτοῦ non confecto esse anno, sed affecto. in qua re vsus est verbo non vulgariæ significationis. *Affecta* enim, sicuti M. Cicero & veterum elegantissimi locuti sunt, ea propriè dicebantur quæ non ad finem ipsum, sed proximè finem progressa deductave erant. Hoc verbum

verbum ad hanc ſententiam in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de prouinciis conſularibus. Hippocrates autem in eo libro, de quo ſupra ſcripſi, quũ & numerum dierum, quibus conceptum in vtero coagulum confirmatur, & tempus ipſius partionis nono aut decimo menſe definiſſet, neque id tamen ſemper eadem eſſe fini dixiſſet, ſed aliàs ocius fieri, aliàs ſerius, hiſce ad poſtremũ verbis vſus eſt, γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω καὶ ἐλάσσω καὶ ὅλον καὶ κατὰ μέρος, καὶ οὐ πολὺ δὲ καὶ πλείω πλειόνων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων. quibus verbis ſignificat quod aliquando ocius fieret, nũ multò tamen fieri ocius, neque, quod ſerius, multo ſerius. Memini ego Romæ accuratè hoc atque ſolicitè quæſitum, negotio non rei tunc paruæ poſtulante, an octauo menſe infans ex vtero viuus editus & ſtatim mortuus ius trium liberorum ſuppleuiſſet; quum abortio quibuſdam, non partus, videtur menſis octaui intempeſtiuitas. Sed quoniam de Homerico annuo partu ac de vndecimo menſe diximus quæ cognoueramus, viſum eſt non prætereundum quod in Plinij Secundi libro ſeptimo naturalis hiſtoriæ legimus. Id autem quia extra fidem eſſe videri poteſt, verba ipſius Plinij poſuimus: *Maſſu-*

M

Massurius auctor est, L. Papiriū pretorē secūdo hærede lege agēte, bonorum possessionem contra eum dedisse, quum mater partum se tredecim mensibus tulisse diceret, quoniā nullum certum tempus pariendi statum ei videretur. in eodem libro Plinij Secundi verba hæc scripta sunt: *Oscitatio in nixu lethalis est. sicut sternuisse à coitu abortiuum.*

Id quoque esse à grauissimis viris memoriæ mandatum, quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi, mercati sunt preciis fidem non capientibus.

Cap. XVII.

MEmoriæ mandatum est Platonem philosophum tenui admodum pecunia familiari fuisse, atque eum tamen tris Philolai Pythagorici libros decem millibus denariûm mercatum. Id ei precium donasse quidam scripserunt amicum eius Dionem Syracusanum: Aristotelem quoque traditum libros pauculos Speusippi philosophi, post mortem eius emisse talentis Atticis tribus ea summa fit numi nostri HS. duo & septuaginta. * Timon amarulentus librum maledicentissimum conscripsit, qui σίλλος inscribitur. in eo libro Platonem Philosophū, quem dixeramus tenui admodum pecunia

* millia *additur in ver. ed.*

nia

nia familiari fuisse, contumeliosè appellat, quòd impenso precio librum Pythagoricæ disciplinæ emisset, éxque eo Timæum nobilem illum dialogum continuasset. Versus super ea re Timonis hi sunt:

Καὶ σὺ Πλάτων. καὶ γάρ σε * μαθητείης πόθος ἔσχε. — * μαθητείην

Πολλῶν δ' ἀργυρέων ὀλίγην * ἠλλάξας βίβλον. — * πόθος coniicit leg. H. S. & ἠλλάξαο

* Οθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης. — * & Ενθεν.

Quid sint pedarij senatores, & quam ob causam ita appellati: quámque habeant originem verba hæc ex edicto tralatitio consulum SENATORES. Q. IN. SENATV. SENTENTIAM. DICERE. LICET.

CAP. XVIII.

NOn pauci sunt qui opinantur *pedarios senatores* appellatos, qui sententiam in senatu non verbis dicerent, sed in alienam sententiam pedibus irent. quid igitur? quum senatusconsultum per discessionem fiebat, nónne vniuersi senatores sententiam pedibus ferebant? * atque hæc etiã vocabuli istius ratio dicitur, quam Gabius Bassus in commentariis suis scriptam reliquit. Senatores enim dicit in veterum ætate, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos hono- — * atqui vet. ex.

ris gratia in curiam vehi. In quo curru sella esset, supra quam considerent, quæ ob eam causam *currulis* appellaretur: sed eos senatores, qui magistratum currulem nondum ceperant, pedibus itauisse in curiam: propterea senatores nondum maioribus honoribus functos *pedarios* nominatos. Marcus autem Varro in satyra Menippea, quæ Ἱπποκύων inscripta est, equites quosdam dicit pedarios appellatos: videturque eos significare, qui nondum à censoribus in senatum lecti *, erant, senatores quidem non erant, sed quia honoribus populi vsi quidem erant, in senatum veniebant & sententiæ ius habebant: Nam & curulibus magistratibus functi, qui nondum à censoribus in senatum lecti erant, senatores non erant: & quia in postremis scripti erant, non rogabantur sententias: sed quas principes dixerant, in eas * discedebant. Hoc significabat edictum, quo nunc quoque consules quum senatores in curiam vocant, seruandæ consuetudinis causâ tralatitio vtuntur. Verba edicti hæc sunt: SENATORES. QVIBVS. Q. IN. SENATV. SENTENTIAM. DICERE LICET. versum quoque Laberij, in quo id vocabulum positum est, notari

* erant *abest à vet. ed.*

* descendebant *vet. ed.*

notari iuſſimus, quem legimus in mimo qui, *ſcriptura* inſcriptus eſt,

Caput ſine lingua pedaria ſententia eſt.

Hoc vocabulum à pleriſque barbarè dici animaduertimus. Nam pro *pedariis*, *pedaneos* appellant.

Qua ratione Gabius Baſſus ſcripſerit, parcum hominem appellatum, & quam eius vocabuli cauſam putarit: & contrà; quem in modũ, quibúſque verbis Fauorinus hanc traditionem eius eluſerit.

CAP. XIX.

APud cœnam Fauorini philoſophi quum diſcubitum fuerat, cœptúſque erat apponi cibus: ſeruus aſſiſtens menſæ eius legere inceptabat, aut Grȩcarũm quid literarũ aut noſtratium: velut eo die, quo affui ego, legebatur Gabij Baſſi eruditi viri liber de origine verborum & vocabulorum. in quo ita ſcriptum fuit: *Parcus cõpoſito vocabulo dictus eſt, quaſi par arcæ: * quoniam ſicut in arca omnia recunduntur, eiúſque cuſtodia ſeruantur & continentur, ita homo tenax paruóque contentus omnia cuſtodita & recondita habet ſicuti arca. Quam ob cauſam parcus, quaſi par arcæ nominatus eſt.* Tum Fauorinus vbi hæc audiuit, Superſtitioſè, inquit, & nimis moleſtè atque odioſè conſabricatus commolitúſque magis

* quando vet. ed.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS.

LIBER QVARTVS.

*

*Sermo quidam Fauorini philosophi cum grammatico iactantiore factus in Socraticum modum: atque * indi in sermone dictum quibus verbis* Penus *à Q. Scæuola definita sit.**

* ibi *vet. ed.*

**vet. ed.* addit. Quódque eádem definitio culpata reprehensáque sit.

Cap. I.

IN vestibulo ædium Palatinarũ omnis ferè ordinum multitudo opperientes salutationẽ Cæsaris constiterant: atque ibi, in circulo doctorum hominum, Fauorino philosopho præsente, ostentabat quispiam grammaticæ rei * doctor scholica quædam nugalia de generibus & casibus vocabulorum dísserẽs, cum arduis superciliis vocisque & vultus grauitate composita tãquam interpres & arbiter Sibyllæ oraculorum. tum adspiciens ad Fauorinum, quanquam ei etiam

* doctior scholastica. *vet. ed.*

nondum ſatis notus eſſet. *Penus quoque, inquit, variis generibus dictum & variè declinatum eſt. nam & hoc penus & hæc penus, & huius peni & peneris & *peniteris & penoris veteres dictauerũt. mundum quoque muliebrem Lucilius in Satyrarum ſextodecimo non virili genere, vt cæteri, ſed neutro appellauit his verſibus:*

* peniti-tis vet.ed.

Legauit quidã vxori mũdũ omne penimq;
**Quid mundum? quid non? nam quis liiucet iſthuc?*

*quod m. atque penũ ve.ed.

atque omnium horum & teſtimoniis & exemplis conſtrepebat. quúmque nimis * odioſè ſibi placeret, interceſſit placidè Fauorinus, &, iam bone, inquit, magiſter, quicquid eſt nomen tibi, abundè multa docuiſti, quæ quidem ignorabamus, & ſcire haud ſanè poſtulabamus. quid enim refert mea, eiúſque quîcum loquor, quo genere *penum* dicam, aut in quas extremas literas declinem, ſi nemo id *nõ nimis barbarè fecerit? ſed hoc planè indigeo addiſcère, quid ſit *penus*, & quo ſenſu id vocabulum dicatur, ne rem cotidiani vſus, tanquam qui in venalibus Latinè loqui tentant, alia, quàm oportet, voce appellem. Quæris, inquit: rẽ minimè obſcuram. quis adeò ignorat *penũ* eſſe vinũ, & triticum, & oleum, & lentem, & fabam, atque

* otioſè vet.ed.

* non abeſt à vet. ed.

atq; huiuſcemodi cætera? Etiámne, inquit Fauorinus, milium, & panicum, & glans, & ordeum *penus* eſt? ſunt enim propemodû hæc quoque eiuſmodi. cúmque ille reticens hæreret: Nolo inquit, hoc iam labores an iſta, quæ dixi, *penus* appellentur. ſed poteſne mihi non ſpeciem aliquam de penu dicere, ſed definire genere propoſito & differẽtiis appoſitis quid ſit *penus*? *quæ genera & quas differentias dicas, non hercle, inquit, intelligo. rem, inquit Fauorinus, planè dicam, poſtulas, * quod non eſt difficillimum, dici planiùs. nam hoc quidem peruulgatum eſt, definitionem omnem ex genere & differentia conſiſtere. ſed ſi item* mihi præmandare, quod aiũt, poſtulas; faciam ſanè id quoque honoris tui habendi gratia. atque deinde ita exorſus eſt: Si inquit, ego te nunc rogem vti mihi dicas & quaſi circùmſcribas verbis, quid *homo* ſit; non, opinor, reſpondeas hominem eſſe te atque me. hoc enim, quis homo ſit, oſtendere eſt; non, quid homo ſit, dicere. ſed ſi inquam, peterem vt ipſum illud, quod homo eſt, definires; tum profectò mihi diceres hominem eſſe mortale animal rationis & ſcientiæ capiens; vel quo alio modo diceres; vt tum a cæteris animalibus omnibus

* quot ſint penus gẽ. *vet. ed.*

* quod difficilius eſt, dici p. *vet. ed.*

* me tibi præmandere, q. *vet. ed.*

separares. proinde igitur nunc te rogo vt, quid sit *penus*, dicas, nõ vt aliquid ex *penu* nomines. Tum ille ostẽtator voce iã molli atque demissa, Philosophias, inquit, ego non didici nec discere appetiui; &, si ignoro an ordeum ex *penu* sit, aut quibus verbis *penus* definiatur, non ea re literas quoque alias nescio. Scire, inquit ridens iam Fauorinus, quid *penus* sit, non ex nostra magis est philosophia quàm grammatica tua. meministi enim credo quæri solitum quid Virgilius dixerit, *penum instruere* vel *longam* vel *longo ordine*. vtrumque enim profectò scis legi soiltum. sed, vt faciam æquiore animo vt sis: ne illi quidem veteris iuris magistri, a qui sapientes appellati sunt, definisse satis rectè existimãtur quid sit *penus*. nam Q. Scæuolam ad demonstrandum *penum*, his verbis vsum audio: *penus est*, inquit *quod esculentum aut poculentum est. quod enim ipsius patrisfamilias, aut liberorum patrisfamilias eiúsque familiæ, quæ circum eum aut liberos eius est & opus non facit, causa paratum est, vt Mucius ait, penus videri debet. nam quæ ad edendum bibendúmque in dies singulos prandij aut cœnæ causa parantur, penus non sunt: sed ea potius quæ huiusce generis longæ vsionis gratia contrahuntur & reconduntur, ex*

eo quod non in promptu sint, sed intus & penitus habeantur, penus dicta sunt. hæc ego, inquit, quum philosophiæ me dedissem, non insuper tamen habui discere: quoniã ciuibus Romanis Latinè loquentib. rem non suo vocabulo demonstrare non minus turpe esset, quàm hominem non suo nomine appellare. Sic Fauorinus sermones in genus * cõmunes à rebus paruis & frigidis abducebat ad ea, quæ esset magis vtile audire ac discere, non allata extrinsecus, non per ostentationem, sed indidem nata acceptáque. Præterea de penu adscribendum hoc etiam putaui, Seruium Sulpicium in reprehensis Scæuolæ capitibus scripsisse Seio Ælio placuisse non quæ esui tantùm & potui forent, sed tus quoque & cereos in *penu* esse, quódque esset eius fermè rei causa comparatum. Massurius autem Sabinus in * libro iuris ciuilis secundo, etiam quod iumentorum causa apparatum esset, quibus dominus vteretur, *penori* attributum dicit. Ligna quoque & virgas & carbones, quibus conficeretur *penus*, quibusdam ait videri esse in *penu*: ex his autem quæ promercalia & vsuaria in locis isdem essent, ea sola esse *penoris* putat, quæ sint vsui annuo.

* commune *vt. ed. forsan legendum* id genus cõmunes.

* libro *abest à vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Qui sapientes.* Ciuilis sapientia siue iurisc-

prudentia & politica veræ Philoſophiæ titulo cenſetur, ac meritò quidem cum & veteres, iuris magiſtri ſapientes appellati ſint. *Pet. Fab. ad Tit. de iuſt. & iur.*

Quid differat morbus & vitium, & quam vim habeat vocabula iſta in edicto ædilium, & an eunuchus & ſteriles mulieres redhiberi poſſint diuerſæque ſuper ea re ſententiæ.

CAP. II.

IN edicto ædilium curulium, qua parte de mancipiis vendundis cautum eſt, ſcriptum ſic fuit; TITVLVS. SERVORVM. SINGVLORVM. VTEI. SCRIPTVS. SIT. COERATO. ITA. VTEI INTELLEGI. RECTE. POSSIT. QVID. MORBI. VITII. * VE. QVOI. Q. SIT. QVIS. FVGITIVVS. ERRO. VE. SIT. NOXA. VE. SOLVTVS. NON. SIT. propterea quæſierunt iureconſulti veteres, quod *mancipium morboſum*, *quódve vitioſum* rectè diceretur; quantúmque *morbus à vitio* differret. Cæcilius Sabinus in libro quem de edicto ædilium Curulium compoſuit, Labeonem refert quid eſſet *morbus* hiſce verbis definiſſe: *Morbus eſt habitus cuiuſque corporis cõtra naturam, qui vſum eius facit deteriorem.* ſed *morbum* aliàs in toto corpore accidere dicit, aliàs in parte corporis. totius corporis *morbum* eſſe, veluti * phthiſis aut febris; partis autem

* que *vet. ed.*

* ſunt additur in *vet. ed.*

tem, veluti cæcitas aut pedis debilitas. *balbus autem, inquit, & atypus vitiosi magis quàm morbosi sunt; * vt equus mordax aut calcitro, vitiosus non morbosus est. sed * cui morbus est, id etiam vitiosum est. neque id tamen contrà fit. potest enim, qui vitiosus est, nõ morbosus esse. quamobrem, quum de homine morboso ageretur, nequaquã,* inquit, *ita diceretur:* QVANTI. OB. ID. VITIVM. MINORIS, ERIT. De eunucho quidem quæsitũ est, an contra edictum ædilium videretur venundatus, si ignorasset emptor eum eunuchum esse Labeonem respondisse aiũt, redhiberi posse quasi morbosum. sues autem feminas, si steriles essent, & venum issent, ex edicto Ædilium posse agi Labeonem scripsisse. de sterili autem muliere, si natiua sterilitate sit, Trebatium contra Labeonem respondisse dicunt. nam quum redhiberi eam Labeo, quasi minus sanam, putasset * necesse: nõ *oportere* aiũt Trebatiũ * ex edicto apposuisse, *si ea mulier à principio genitali in sterilitate esset.* at si ea valetudo ei⁹ offẽdisset, exq; ea vitiũ factũ esset, vt cõcipere fœt⁹ nõ posset, tũ sanã nõ videri, & esse in causa redhibitionis de *b* myope quoq; qui *luscitiosus*. Latinè appellatur, & .... dissẽsũ est. alii enim redhiberi * omnimodis debere, alii cõtra, nisi id vitiũ

* & vet. ed. morbosus est, is e. vitiosus est. vet. ed.

* necesse abest a ve. ed.

* ex ve. e.

* omnino vet. ed.

morbo contractum esset. cum verò, cui dens deesset, Seruius redhiberi posse respõdit: Labeo in causa esse redhibẽdi negauit. *nam & magna*, inquit, *pars dente aliquo carent: neque eo magis plerique homines morbosi sunt, & absurdum admodum est dicere, non sanos nasci homines: quoniam cum infantibus nõ simul dentes gignũtur.* Non prætereundum est, id quoque in libris veterum iurisperitorum scriptum esse, *morbum* & *vitiũ* distare, quòd *vitiũ* perpetuũ, morbus cũ accessu discessũq; sit, sed hoc ita est, neque cæcus neque eunuchus morbosus est, contra Labeonis, quam suprà dixi, sententiam. verba Massurii Sabini apposui ex libro iuris ciuilis secundo: *Furiosus mutúsue cuíve quod membrum lacerum læsúmque est, aut obest quominus ipse aptus sit, morbosi sunt, qui non longè videt, tam sanus est, quàm qui tardius currit.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Atypus.* Quidam mendum esse, & vocẽ hanc futilem esse aiunt, alii *aphtham* hic repcnere pro *atypho* asseuerant. Aphtha morbus potius dicitur quàm vitium. Est enim aphtha vlcus, quod pueris maximè innasci solet GYRALD. *dial.* 22.

¶ Sic

¶ Sic autem probè legit Gellius non *apohpthipthus*. Atypus autem eſt qui impeditè implicatéque loquitur. BROD. *te in miſcellan.*

b *Myope.* Myopas Græci vocant in die parum videntes, quæ dictio cõpoſita eſt à verbo Greco μυω, quod ſign. *claudo, & ops* quod dicitur *oculus*, quaſi *myopes* propter viſus hebetationẽ clauſis oculis intuere videantur BEROALD. *in annot.*

c *Luſcitioſus* Latinè id genus homines luſcitioſos appellitant, à luſcatione quadam, vt opinor, quòd ſcilicet luſcos imitentur alio nomine Greci *luſcioſos nyctilopas* vocant à nocturno videlicet aſpectu Feſtus pro *luſcioſo muſcioſum* ſcribit, tanquam à nyctilopa, hoc eſt à nocturno aſpectu deriuatum ſit BEROAL. *in annot.*

d Περὶ νωδοῦ Nodos Græcè, Latinè dicitur edentulus, hoc eſt, ille qui dentibus caret. BEROAL. *in annot.*

Quòd nullæ fuerint rei vxoriæ actiones in vrbe Roma ante Caruilianum diuortium: atque inibi quid ſit propriè pellex: quæque eius vocabuli ratio ſit.

CAP. III.

MEmoriæ traditum eſt quingentis ferè annis poſt Romam conditam, nullas rei vxoriæ neque actiones, neque cautiones in vrbe Romana, aut in Latio fuiſſe, quia profectò nihil deſiderabantur,

nullis etiam tunc matrimoniis diuertentibus. a Seruius quoque Sulpitius in libro, quem composuit de dotibus, tũ primum cautiones rei vxoriæ necessarias esse visas scripsit, quum Sp. * Caruilius, cui Ruga cognomentum fuit, vir nobilis diuortium cum vxore fecit, quia liberi ex ea corporis vitio, non gignerentur, anno vrbis cõditæ * IↃ XXIII. M. Attilio P. Valerio coss. atque is Cauilius traditur vxorem, quam dimisit, egregiè dilegisse, carissimámque morum eius gratia habuisse, sed iurisiurandi religionem animo atque amori præuertisse, quod iurare à censoribus coactus erat vxorem se liberûm quærendorum gratia habiturum. *Pellicem* autem appellatam probrosámque habitam * eã quæ iuncta consuetáque esset cum eo, in cuius manu mancipióque alii matrimonii causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numæ regis fuisse accepimus. * PELEX. ASAM. IVNONIS. NE TAGITO. SI. TACET. IVNONI. CRINIBOBVS. DEMISIS. ARNVM. FEMINAM. CAIDITO. pellex aut ẽ quasi πάλλαξ id est παλλακίς: vt pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum est.

* Carbilius *vet. ed.*

* *c. vlt. li. 17. ãnus hic dicitur esse* 519.

* eã *abest à vet. ed.*

* pellex a dẽ *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Seruius.* Duo ex tẽpore rei cautiones vxoriæ necessariæ.

necessariæ visæ, ex Ser. Sulpitij libro de dotibus refert hoc loco Gellius, & tamen Plutarchus in Romanis quæstionibus refert Domitianum primum repudia permisisse. GOD. lib. 5. tit. 17. Cod.

Quid Seruius Sulpicius in libro, qui est de dotibus, scripserit de iure atque more veterum sponsaliorum.

CAP. IV.

SPonsalia in ea parte Italiæ, quæ *Latium* appellatur, hoc more atque iure solita fieri scripsit Seruius Sulpicius in libro, quem scripsit de dotibus, *Qui uxorem*, inquit, *ducturus erat ab eo, unde ducẽda erat, stipulabatur eam in matrimonium ductum iri. qui daturus erat, itidẽ spondebat daturũ. is cõtractus stipulationum sponsionúmq. dicebatur sponsalia.* * *tum quæ promissa erat, sponsa appellabatur, qui spopõderat ducturũ, sponsus: sed si post eas stipulationes uxor non dabatur, aut non ducebatur? qui stipulabatur ex spõsu agebat. iudices cognoscebant. iudex, quamobrẽ data acceptáve nõ esset uxor, quærebat. si nihil iustæ causæ videbatur, litem pecunia æstimabat: quantíq. interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum, qui spopõderat aut qui stipulatus erat condemnabat* hoc ius sponsaliorum obseruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas vniuerso Latio, lege Iulia, data est. hæc eadem Ne-

*tunc vet. ed.

ratius scripsit in libro, quem de nuptiis composuit.

Historia narrata de perfidia haruspicum Etruscorum: quódque ob eam rem versus hic à pueris Romæ vrbe cantatus est, Malum consilium consultori pessimum est.

Cap. V.

Statua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis fortissimi viri de cœlo tacta est. ob id fulgur piaculis luendum, haruspices ex Etruria acciti, inimico atque hostili in populum Romanum animo, instituerant eam rem contrariis religionibus procurare. atq. illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperàm transponi, quem sol oppositu circum vndique aliarum ædium nunquam illustraret. quod quum ita fieri persuasissent, delati ad populum proditíque sunt, & quum de perfidia confessi essent, necati sunt, cõstititq. eam statuam, proinde vt veræ rationes pòst compertę monebant, in locũ editum subducendam, atque ita in area Volcani sublimiori loco statuendam, eáque res bene & prosperè reip. cessit. tunc igitur quòd in Etruscos haruspices malè consulentes animaduersum vindicatúmque fuerat, versus hic scitè factus cantatúsque esse* à pueris vrbe tota fertur,

* à *abest à vet. ed.*

Malum

Malum consilium consultori pessimum est.
Ea historia de haruspicibus ac de versu isto senario scripta est in Annalibus Maximis libro vndecimo, & in Verrij Flacci libro primo rerum memoria dignarũ. videtur autem hic versus de Græco illo Hesiodi versu expressus:

Η δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

Verba veteris S.C. in quo decretum est hostiis maioribus expiandum quod in sacrario hastæ Martiæ mouissent, atque mihi enarratum quid sint hostiæ succidaneę, *quid item* tempora pręcidanea: *quódque Capito Ateius ferias quasdã,* præcidaneas *appellauit.*

CAP. VI.

VT *terram mouisse* nunciari solet, eáque res procuratur. ita in veteribus memoriis scriptum legimus, nunciatum esse senatui, in sacrario, in regia, hastas Martias mouisse. eius rei causa senatusconsultum factum est M. Antonio A. Postumio COSS. eiúsq. exemplum hoc est: QVOD C. IVLIVS. L. F. PONTIFEX. NVNCIAVIT. INSACRARIO. IN. REGIA. HASTAS. MARTIAS. MOVISSE. DE. EA. RE. ITA. CENSVERVNT. VTI. M. ANTONIVS. CONSVL. HOSTIIS. MAIORIBVS. IOVI. ET MARTI. PROCVRARET. ET. CÆTERIS. DIS. QVI-

BVS VIDERETVR. PLACANDIS. VTI PROCVRASSET. SATIS. HABENDVM. CENSVERVNT. SIQVID. SVCCIDANEIS. OPVS ESSET. ROBIGVS. ACCEDERET

Quòd *succidaneas hostias senatus* appellauit, quęri solet quid verbũ id significet. in Plauti quoque comœdia, quæ Epidicus inscripta est, super eodem ipso verbo requiri audio in his versibus:

Men' piacularem oportet fieri od stultitiam tuam,
Vt meum tergum stultitię tuę subdas succidaneum?

Succidaneę autem *hostię* dicuntur, *e*, litera per morem compositi vocabuli in, *i*, literam commutata: nam quasi, *succædaneę* appellatæ: quoniam, si primis hostiis litatum non erat aliæ post easdem ductæ hostiæ cædebantur, quæ quasi prioribus iam cæsis, luendi piaculi gratia, subdebantur & succidebantur, ob id *succidaneę* nominatæ, litera *i*, scilicet tractim pronunciata. audio enim quosdam eam literam in hac voce barbarè corripere. Eadem autem ratione verbi præcidaneæ quoque hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solemnia pridie cæduntur: *porca* etiam *prȩcidanea* appellata, quam piaculi gratia, ante

gratia, ante fruges nouas * captas immolari Cereri nos fuit, ſiqui familiam funeſtam aut non purgauerant, aut aliter eam rem, quàm oportuerat, procurauerant, ſed porcam & hoſtias quaſdam præcidaneas, ſicuti dixi appellari, vulgò notum eſt. *ferias præcidaneas* dici, id opinor, à vulgo remotum eſt: propterea verba Ateij Capitonis ex quinto librorũ, quos de pontificio iure compoſuit, ſcripſi. *Ibi Corũcanio pontifici maximo feriæ præcidaneæ in atrum diem inauguratæ ſunt. collegiũ decreuit non habendum religioni, quin eo die feriæ prĕcidaneĕ eſſent.*

* fieri cœptas vet. ed.

De epiſtola Valerij Probi grammatici ad Marcellum ſcripta ſuper accentu nominum quorundam Pœnicorum.

CAP. VII.

VAlerius Probus grammaticus inter ſuam ĕtatem prĕſtanti ſcientia fuit. is *Hannibalem & Haſdrubalem & Hamilcarem* ita pronunciabat. vt penultimam circumflecteret: vt teſtis epiſtola eius ſcripta ad Marcellum, in qua Plautum & Ennium, multóſque alios veteres eo modo pronunciaſſe affirmat. ſolitus tamen Ennij verſum vnum ponit, ex libro, qui *Scipio* inſcribitur. eum verſum quadrato numero factum ſubiecimus: in quo, niſi

tertia syllaba de Hannibalis nomine circumflexa ponatur, numerus claudus est. versus Ennij, quem dixit, ita est:

Qui propter Hannibalis copias considerat

Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit, quem quum odisset inimicúsque esset, designandum tamen consulem curauit.

CAP. VIII.

*Luscini° *ve.ed.*

FAbricius * Luscinus magna gloria vir magnísque rebus gestis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem strenuus & bellator bonus, militarísque disciplinæ admodum peritus fuit, sed furax homo & auaritia acri erat. hunc Fabricius non probabat, neque amico vtebatur, osusque eũ morum causa fuit. Sed quũ * in temporib. reip. difficillimis cõsules creãdi forent, & is Rufinus peteret consulatũ, cõpetitorésq; eius essent imbelles * quidam & futiles: summa ope adnisus est Fabrici⁹, vti Rufino consulatus deferretur. eam rem plerísque ammirantibus, quòd hominem auarum, cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat Fabricius inquit, *Nihil est quod miremini, si malui compilari quàm venire*. Hũc Rufinũ postea bis consulatu & dictatura functum censor Fabricius senatu mouit, ob luxu-

* in *abest à vet. ed.*

*quidem *vet. ed.*

ob luxuriȩ notam,quòd decẽ põdo libras argẽti factitaret. id autẽ,quod ſuprà ſcripſi,Fabricium de Cornelio Rufino ita, vt in pleraque hiſtoria eſt,dixiſſe,M.Cicero nõ aliis à Fabricio:ſed ipſi Rufino gratias agenti, quòd eius gratiã dedignatus non eſſet, dictũ eſſe refert in libro 2. de Oratore, verba Ciceronis hȩc ſunt, *Arguta etiã ſignificatio eſt quũ parua re & ſȩpe verbo res obſcura & latens illuſtratur: vt quum C. Fabricio P. Cornelius homo, vt exiſtimatur, auarus & furax, ſed egregiè fortis & bonus imperator gratias ageret, quòd ſe homo inimicus conſulẽ feciſſet bello prȩſertim magno & graui, Nihil eſt quo mihi gratias agas, inquit, ſi malui compilari quàm venire.*

Quid ſignificet propriè religioſus, *& in qua diuerticula ſignificatio vocabuli iſtius flexa ſit, & verba Nigidii Figuli ex commentariis eius ſuper ea re ſumpta.*

Cap. IX.

NIgidius Figulus, homo, vt ego arbitror, iuxta M. Varronem doctiſſimus, in vndecimo commentariorum grammaticorum refert verſum ex antiquo carmine memoria Hercle dignum.

a *Religentem eſſe oportet, religioſum nefas.*

Cuius autem id carmen ſit non ſcribit. atque in eodem loco Nigidius, *Hoc*, in-

quit, *inclinamentũ ſemper huiuſcemodi verborum, vt, vinoſus, mulieroſus, religioſus, nũmoſus, ſignat copiam quamdam immodicam rei, ſuper qua dicitur. quocirca religioſus is appellabatur, qui nimia & ſuperſtitioſa religione ſeſe alligauerat, eáq. res vitio aſsignabatur.* Sed prętcr iſta, quę Nigidius dicit, alio quodã diuerticulo ſignificationis *religioſus* pro caſto atque obſeruanti cohibentíque ſeſe certis legibus finibúſque dici cœptus. ſimili autem modo illa quoque vocabula, ab eadem profecta origine diuerſum ſignificare videntur, *religioſi dies*, &, *religioſa delubra. religioſi* enim *dies* dicũtur triſti omine infames impeditíque: in quibus & res diuinas facere & rem quampiam nouam exordiri temperandum eſt. quos multitudo imperitorum prauè & perperam *nefaſtos* appellant. itaque M. Cicero in libro epiſtolarum nono ad Atticum, *Maiores*, inquit, *noſtri funeſtiorẽ diẽ eſſe voluerunt Alienſis pugnæ, quàm vrbis captæ, quòd hoc malum ex illo. itaq. alter religioſus etiamnunc dies, alter in vulgus ignotus.* idẽ tamẽ M. Tullius, in oratione de accuſatorę conſtituendo, *religioſa delubra* dicit, non ominoſa nec triſtia, ſed maieſtatis venerationíſque plena. Maſſurius autem Sabinus, in commentarijs

mentariis quos de [b] indigenis compoſui[c], *Religioſum, inquit, eſt quod propter ſanctitatem aliquam remotum ac ſepoſitum à nobis eſt, verbum à relinquendo dictum, tanquam cærimoniæ à carendo.* Secundùm hanc Sabini interpretationem templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in vituperationem non cadit, vt illorum, quorum laus immodeſta eſt, *religioſa* ſunt, quæ non vulgò ac temerè, ſed cum caſtitate cærimoniáque adeunda & reuerenda & reformidanda ſunt magis quàm inuulganda, ſed dies *religioſi* dicti, quos ex contraria cauſa, propter ominis diritatem, relinquimus. iccirco ait Terentius in Heautontimorumeno.

Tum, quod dem ei, rectè eſt. nam nihil eſſe
mihi, religio eſt dicere.

Quòd ſi, vt ait Nigidius, omnia iſtiuſmodi inclinamenta nimium ac præter modum ſignificant, & iccirco in culpas cadunt, vt, *vinoſus, mulieroſus, verboſus, moroſus, famoſus*: cur *ingenioſus*, *formoſus & officioſus & ſpecioſus*, quæ pariter ab ingenio & forma & officio inclinata ſunt, cur etiam *diſciplinoſus, conſilioſus, victorioſus*, quæ M. Cato ita affigurauit, cur item *facundioſa*, quod Sempronius Aſellio tertiodecimo rerum geſtarum ita ſcripſit, *Facta ſua ſpe-*

ctari oportere, dicta non, si minus facundiosa essent: cur inquam, ista omnia nunquam in culpam, sed in laudem dicuntur, quamquam hæc quoque incrementum sui nimium demonstrent? an propterea, quia illis quidem, quæ suprà * posuit, adhibendus est modus quidam necessarius? nam & *gratia*, si nimia * quidem atque immodica. & *mores*, si multi atque varij, & *verba*, si perpetua atque * infrunita & obtundentia, & *fama*, si magna & inquieta & inuidiosa sit, neque laudabilia neque vtilia sunt. *ingenium* autem & *officium* & *forma* & *disciplina* & *consilium* & *victoria* & *facundia*, sicut ipsę virtutum amplitudines, nullis finibus cohibentur: sed quantò maiora auctioráque sint, etiam tantò laudatiora sunt.

* posui *vet. ed.*

* quidem *abest à ve. ed.*

* infinita *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Religentem*. Placet ille versus, sed saniter intellectus. LIPS. *in politicis*.

b *De indigenis*. Probabilius me iudice Massuriani libri titulum fecero, de *indigitamentis*, qui aptus ad religionem & sacra: ita certè L. Flacci librum nominat Censorinus cap. 2. argumēto scilicet eodem LIPS. *in Elect.*

*Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum * in senatu, iurgiorúmque in senatu C. Cæsaris Consulis & M. Catonis diem dicendo eximentis.*

* in senatu, *non agnoscit ve. ed.*

CAP. X.

CAP. X.

ANte legem, quæ nunc de ſenatu habendo obſeruatur ordo rogandi ſententias varius fuit. aliàs primus rogabatur, qui à cenſoribus princeps in ſenatum lectus fuerat, aliàs qui deſignati conſules erant. quidam è conſulibus, ſtudio aut neceſſitudine aliqua adducti, quem iis viſum erat, honoris gratia, extra ordinem ſententiam primum rogabant. obſeruatum tamen eſt quum extra ordinem fieret, ne quis quemquam, ex alio quàm ex conſulari loco, ſententiam primum rogaret. C.Cæſar in conſulatu quem cum M.Bibulo geſſit, quatuor ſolos extra ordinem rogaſſe ſententiam dicitur. ex iis quatuor principem rogabat M. Craſſum. ſed, poſtquam filiam Cn.Pompeio deſponderat, primum cœperat Pompeium rogare. eius rei rationem reddidiſſe eum ſenatui Tiro Tullius M. Ciceronis libertus refert: itaque ſe ex patrono ſuo audiſſe ſcribit. id ipſum Capito Ateius in libro, quem de officio * ſenatoris compoſuit, ſcriptum reliquit. in eodem libro Capitonis id quoque ſcriptum eſt, *Caius*, inquit, *Cæſar Conſul M.Catonem ſententiam rogauit. Cato rem *quam conſulebatur, quoniam non è rep.*

* ſenatorio ve. ed.

* quæ ve. ed.

*videbatur, perfici nolebat. eius rei gratia ducendæ, longa oratione vtebatur, eximebátque dicendo diem. erat enim ius senatori, vt, sententiā rogatus, diceret antè quicquid vellet * alij rei & quoad vellet. Cæsar consul viatorem vocauit, eúmque, quum finem nō faceret, prehendi loquentem & in carcerem duci iussit. senatus consurrexit: & prosequebatur Catonem in carcerem. hac, inquit, inuidia facta Cæsar destitit, & mitti Catonem iussit.*

* alius vet. edit.

Quæ qualiáque sint, quæ Aristoxenus, quasi magis comperta, de Pythagora memoriæ commendauit, & quæ item Plutarchus eundem in modum de eodem Pythagora scripsit.

* scripserit vet. ed.

Cap. XI.

OPinio vetus falsa occupauit & conualuit, Pythagoram philosophum non esitauisse ex animalibus: item abstinuisse fabulo, quem κύαμον Græci appellant. ex hac opinione Callimachus poëta scripsit:

> Καὶ κυάμων ἄπο χεῖρας * ἔχεν ἀνιῶντος ἔδεσθαι
> Κἀγὼ Πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

* ἔχειν, καὶ ἄχιμον H. St. ex coniectura.

Ex eadem item opinione M. Cicero, in libro de diuinatione primo, hæc verba posuit, *Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, vt nihil sit quod errorem animis perturbationémque afferat. ex quo etiā Pythagoreis interdictum putatur, ne fabæ*

faba veſcerentur. quòd habet inflammatio-nem magnam is cibus tranquillitatem mentis quærentibus * contrariam* hæc quidem M. Cicero. ſed Ariſtoxenus muſicus, vir literarum veterum diligentiſſimus, Ariſtotelis philoſophi auditor, in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo ſæpius legumẽto Pythagorum dicit vſum quàm fabis, quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim aluum & læuigaret. verba iſta Ariſtoxeni ſubſcripſi: Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε λίαν κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν· διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ. porculis quoque minuſculis & hœdis teneríoribus victitaſſe idem Ariſtoxenus refert. quam rem videtur cognouiſſe ex Xenophilo Pythagorico familiari ſuo, & ex quibuſdam aliis natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ haud multum aberant. ac de animalibus Alexis etiam poëta in comœdia, quæ Pythagoræ vita inſcribitur, docet. videtur autem de κυάμῳ non eſitato cauſam erroris fuiſſe, quia in Empedoclis carmine, qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt, verſus hic inuenitur:

Δειλοί, πάνδειλοι, κυάμων ἄπο χεῖρας ἰχέσθαι.*

opinati enim ſunt plerique κύαμον legumentum vulgò dici. ſed qui diligentius

* quæ res h. inflatio nem magnam. I. c. tt. m. q. cõſtat eſſe contrarius *vet. ed.*

* ἔχεσθαι. *vet. ed.*

anquisitiúsque carmina Empedocli arbitrati sunt. κυάμους hoc in loco testiculos significare dicunt, eósque, more Pythagorę opertè atque symbolicè κυάμους appellatos, quia sint εἰς τὸ κυεῖν δ᾽ αἰτιοὶ καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν, * & genituræ humanæ vim præbeant, iccircóque in Empedocli versu isto non à fabulo edendo, sed a rei Venereæ proluuio, voluisse homines deducere. Plutarchus quoque homo in disciplinis graui auctoritate in primo librorum, quos de Homero cōposuit Aristotelem philosophū scripsit eadē ipsa de Pythagoricis scripsisse: quòd non abstinuerunt edundis animalibus, nisi pauca carne quadam. verba ipsa Plutarchi, quoniam res inopinata est, subscripsi: Ἀριστοτέλης δὲ μήτρας, καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλύφης, καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαι φησὶ τοὺς Πυθαγορικοὺς· χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις. Ἀκαλύφη autem est animal marinū quod vrtica appellatur. sed & piscibus nonnullis abstinere Pythagoricos Plutarchus in Symposiacis dicit. Pythagoram verò ipsum sicuti celebre est Euphorbum primo se fuisse dictitasse, ita hæc remotiora sunt his, quæ Clearchus & Dicæarchus memoriæ tradiderunt, fuisse eum postea Pyrandrum, deinde * Callicleam, deinde feminam pulchra facie

* has 5. voces non agnoscit vet. ed.

* Callideā v. ed.

cie meretricem, cui nomen * fuerat Alce. * fuerat abest à vet. ed.

Notæ & animaduersiones censoriæ in veteribus monumentis repertæ memoria dignæ.

CAP. XII.

SI quis agrum suum passus fuerat sordescere, eúmque indiligenter curabat ac neque arauerat neque purgauerat siue quis arborem suam vineámque habuerat derelictui: non * id sine pœna fuit, sed erat opus [a] cẽsorium: [b] censoréśque ærarium faciebant. item si quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum visus erat, *impolicię* notabatur. id verbum significat, quasi * si tu dicas, *incurię*. * cuius rei vtriusque auctoritates sunt: & M. Cato id sæpenumero attestatus est.

*is vet. ed.

* si abest à vet. ed.

* Cuius rei non agnoscit vet. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Opus censorium.* Opus censorium vocat, quod notam censoriam meruit. CAS. *in Suet.*

b *Censoréśque.* Operis censorij meminit duobus locis Gellius præter Ciceronem *lib. 2. de oratore in fine*, & *lib.* 14. *cap.* 7.

Quòd incentiones quædam tibiarum certo modo factæ ischiacis mederi possint.

Cap. XIII.

* Creditũ vet. ed.

a PRoditum hoc à plerisq; est & memoriæ mandatum, ischiaci quum maximè doleant, tum si modulis lenibus tibicem incinat, minui dolores. ergo nuperrimè in libro Theophrasti scriptum inueni b viperarum morsibus tibicinem scitè modulatéque adhibitum mederi. refert etiam idem Democriti liber, qui inscribitur, c περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν. in quo docet plurimis hominum morsibus medicinam fuisse incentiones tibiarum. tanta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibúsque, & propterea quoque vitiis aut medelis animorum & corporum.

NOTÆ VARIORVM.

a *Creditum hoc à plerisque est, & memoriæ mandatum, Ischiaci cùm maximè doleant, tum si modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores. Ego nuperrimè in libro Theophrasti scriptum inueni, viperarum morsibus tibicinem scitè modulatéque adhibitum mederi.* Vereor vt ab eo satis fideliter relata sint. Certè quidem Theophrastus non lenibus modulis leuari ischiacos scripserat: sed harmonia Phrygia, quæ omnium vehementissima est, & aptissima ad animos audientium diuino quodam furore incitandos. Ideóque eam adhibebant in orgiis

giis Bacchi & Berecynthiæ, & hoc eſt quod ait Catullus:

Tibicen vbi canit Phryx curuo graue calamo.

Et propterea ait Ariſtoteles tibiam adhibendam eſſe ἐν τοῖς ἣ θεωρία κάθαρσιν μᾶλλον δύναται ἢ μάθησιν. quod non animaduerterunt, qui eum Ariſtotelis locum interpretati ſunt. Verum autem eſſe quod dixi de Theophraſto, conſtat ex his quæ ſunt apud Athenæum libro xiiij. ὅτι δὲ καὶ νόσους ἰᾶται μουσικὴ Θεόφραστος ἱστόρησεν ἐν τῷ περὶ ἐνθουσιασμοῦ, ἰσχιακοὺς φάσκων ἀνόσους διατελεῖν, εἰ καταυλήσειε τις τοῦ τόπου τῇ φρυγιστὶ ἁρμονίᾳ. MVR. *Var. lect.* 13.

b *Viperarum morſibus.* Quod ſubiicit de viperarum morſibus vereor ne non de viperis ſcripſerit Theophraſtus, ſed de iis phalangiis, quæ hodie vulgo Tarantolæ vocantur, quarum morſus hic Romæ, quod ſciam, innoxius, in Appulia ſi negligatur, lethalis eſt: neque aliud mali vſitatius aut exploratius remedium, quàm in citharœdis & tibicinibus: quibus auditis, velut è graui ſomno excitatus, qui morſus eſt, attonitus & extra ſe poſitus ſaltare ac tripudiare incipit; neque vnquam deſinit, dum ne illi quidem intermittant, donec delaſſatus, ac ſudore fluens, propè exanimis concidat. Hoc quidem & certiſſimum ac notiſſimum eſt, & à præſtanti medico Matthiolo literis proditum. MVR. *Var. lect.*

c περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν Non dubium eſt quin λοιμικῶν non λογικῶν legi debeat. MVR. *Var. lect.*

Narratur historia de Hostilio Mancino ædili & Mamilia meretrice: verbáque decreti tribunorum ad quos à Mamilia prouocatum est.

CAP. XIIII.

*VIII. *vet. ed.*

QVum librum * nonum Atei Capitonis Coniectaneorum legeremus, qui inscriptus est, *de iudiciis publicis*: decretum tribunorum visum esse grauitatis antiquæ plenum. Propterea id meminimus, idque ob hanc causam & in hanc sententiam scriptum est: A. Hostilius Mancinus ædilis curulus fuit. is Mamiliæ meretrici diem ad populum dixit, quòd de ambulacro eius noctu lapide ictus esset, vulnúsque ex eo lapide ostendebat. Mamilia ad tribunos plebei prouocauit, apud eos dixit comissatorem Macinum ad ædes suas venisse: eum sibi * fas recipere non fuisse in æde sua, sed quum vi irrumperet, lapidibus depulsum. Tribuni decreuerunt ædilem ex eo loco iure deiectum, quo eum venire cum coronario non decuisset: propterea, ne cum populo ædilis ageret, intercesserunt.

* *fas abest à vet. ed.*

*Defensa à culpa sententia ex historia Sallustij, quam inimici eius cum insectatione malignè * reprehenderint.*

* repre-

CAP.

Cap. XV.

Elegantiæ orationis Salluſtij verborúmque facundia & nouandi ſtudium cum multa prorſus inuidia fuit, multíque non mediocri ingenio viri conati ſunt reprehendere pleraque & obtrectare. in quibus plura inſcitè aut malignè vellicāt: nonnulla tamen videri poſſunt non indigna reprehenſione. quale illud in Catilinæ hiſtoria repertū eſt, quod habeat eam ſpeciem, quaſi parum attētè dictum. Verba Salluſtij hæc ſunt, *Ac mihi quidem, tametſi haud quaquā par gloria ſequatur ſcriptorē, & auctorem rerū, tamen in primis arduū videtur res geſtas ſcribere. Primùm quòd facta dictis exæquenda ſunt, dein, quòd plerique quæ delicta reprehenderis, maliuolentiæ & inuidia dicta putant. vbi de magna virtute atq; gloria bonorū memores: quæ ſibi quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit: * ſuprà veluti ficta pro falſis ducit.* Propoſuit, inquiunt, dicturū cauſas, quamobrem videatur eſſe arduū res geſtas ſcribere: atq; ibi nō primū * cauſam, ſed querelas dicit. non enim cauſa videri debet, cur hiſtoriæ opus arduū ſit, quòd ij, qui legunt, aut iniquè interpretātur quæ ſcripta ſunt, aut vera eſſe non credunt. Obnoxiam quippe & obiectam falſis exiſtimationibus eam rē

*ſupra ea, ve.ed.

* cauſas vet.ed.

dicendam magis aiunt quàm arduam. quia, quod arduum est, sui operis difficultate est arduum, non opinionis alienæ erroribus. Hæc illi maliuoli reprehensores dicunt. sed *arduum* Sallustius non pro difficili tantùm, sed pro eo quoque ponit. quod Græci δυσχερὲς aut χαλεπὸν appellant: quod est tum difficile tum molestũ quoque & incommodum & intrectabile. quorum verborum significatio à sententia Sallustij suprà scripta non abhorret.

De vocabulis quibusdam à Varrone & Nigidio contra quotidiani sermonis consuetudinem declinatis: atque inibi id genus quædam cum exemplis veterum relata.

CAP. XVI.

M. Varronem & P. Nigidium, viros Romani generis * disertissimos, comperimus non aliter locutos esse & scripsisse, quàm *senatuis*, & *domuis*, & *fluctuis*, qui est patrius casus, ab eo quod est, *senatus*, *domus*, & *fluctus*. * hinc *senatui*, *domui fluctui*, cęteráq; his consimilia pariter dixisse. Terentij quoque comici versus in libris veteribus itidem scriptus est:

* doctissimos *vet. ed.*

* huic *ve. ed.*

Eius anuis, opinor, causa, quæ est mortua.

Hanc eorum auctoritatem quidam à veteribus grammaticis ratione etiam firmare vo-

re voluerunt: quod omnis datiuus ſingularis litera finitus, *i*, ſi non ſimilis eſt genitiui ſingularis , * litera addita genitiuum, ſingularem facit. vt, *patri patris, duci ducis, cædi cædis*, Quum igitur, inquiunt, in caſu dandi *huic ſenatui*, dicamus, genitiuus ex eo ſingularis *ſenatuis* eſt, & nõ *ſenatus*. Sed non omnes concedunt in caſu datiuo *ſenatui* magis dicendũ, quàm *ſenatu*. ſicut Lucilius in eodem caſu, *victu*, & *anu*, dicit, non, *victui*, & *anui*, in hiſce verſibus, s* litera vet. ed.

Quod ſumptum atque epulas victu præponis honeſto. & alio in loco

Anu noceo, inquit.

Virgilius quoque in caſu dandi *aſpectu*, dicit, non *aſpectui*:

Teque aſpectu ne ſubtrahe noſtro.

& in Georgicis;

Quòd nec concubitu indulgent.

Caius etiam Cæſar grauis auctor linguæ Latinæ in Anticatone, *Vnius*, inquit, *arrogantiæ ſuperbiæque, dominatúque* item * in Dolabellam actioni III. *ibi iſti quorum in ædibus fanisque poſita & honori erant & ornatu.* in libris quoque analogicis omnia iſtiuſmodi ſine, *i*, litera dicenda cenſet. * Dolabella actionis illibus iſti quorũ vet. ed.

De natura quarumdam particularum, quæ præpoſitæ verbis intendi atq; produci barbarè atq; inſcitè videntur, exẽplis rationibúſq; pluſculis diſceptatũ.

CAP. XVII.

LVcilij ex vndecimo versus sunt:

Scipiadę magno improbus obiiciebat
Asellus
Lustrũ, illo censore, malũ infælixque fuisse.

obiiciebat, o, litera producta multos legere audio idque eo facere dicunt, vt ratio numeri salua sit. idem infrà:

—& iam
*Coniicere in versus dictum præconis volebam * GranI.*

* Gratij vet. ed.

* in hoc quoque prima verbi præpositio ob eãdem causam producitur. item quinto decimo,

* in hac q. p. v. præpositione o. e. c. producunt.

Subiicit hinc humilem, & suffercitus posteriorem.

subiicit, u, litera longa legunt, quia primam syllabam breuem esse in versu heroico non conuenit. item apud Plautum in Epidico, *con,* syllabam productam pronuntiant.

Age nunc iam, orna te Epidice & pallium in collum coniice.

Apud Virgilium quoque, *subiicit,* verbum produci à plerisque audio.

—etiam Parnasia laurus.
Parua sub ingẽti matris se subiicit vmbra.

Sed neque *ob*, neque *sub*, præpositio producendi habent naturam, neque item, *con,*

nisi

niſi quum eam literæ ſequuntur, quæ in verbis, *conſtituit*, &, *confecit* ſecundum eam primæ ſunt, vel quum eliditur ex ea, *n*, litera: ſicut Salluſtius, *Fenoribus*, inquit, *coopertus*. In his autem, quæ ſuprà poſui, & metrum eſſe integrum poteſt, & præpoſitiones iſtæ poſſunt non barbarè protẽdi. ſecunda enim litera in his verbis per duo *ij*, non per vnum ſcribenda eſt. Nam verbum iſtud, cui ſupradictæ particulæ præpoſitæ ſunt, nõ *icio* eſt, ſed *iacio*, & præteritum non *icit*, ſed *iecit*. ídque vbi compoſitum eſt ex *a* litera, *a* in *i* mutatur, ſicuti fit in verbis *inſilio* & *incipio*: atque ita vim conſonantis capit. & idcirco ea ſyllaba productiùs latiúſque paulò pronunciata priorem ſyllabam breuem eſſe non patitur, ſed reddit eam poſitu longam, proptereáque & numerus in verſu & ratio in pronunciatu manet. hæc, quæ diximus, eo etiam conducunt, vt, quod apud Virgilium in ſexto poſitum inuenimus,

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terrã
Iniice:

ſic eſſe, *iniice*, vt ſuprà dixi, & legendum & ſcribendum ſciamus: niſi quis tam indocilis eſt vt, in hoc quoque verbo *in* præpoſitionem metri cauſa protendat.

* obiicib. vet. ed.
* obiicio vet. ed.
☞ ita infra.

quærimus igitur in* *odicibus* , *o* litera qua ratione intendatur, quum id vocabulum sit factum à verbo, * *obicio* , & nequaquam simile sit, quod à verbo *moueo motus*, *o*, litera longa dicitur. Equidem memini Sulpicium Apollinarem, virum præstanti literarum scientia, *obices* & *obicibus*, *o*, litera correpta dicere, in Virgilio quoque sic eum legere,

qua vi maria alta tumescant
Obicibus ruptis.

sed ita, vt diximus, *i*, literam quæ in vocabulo quoque gemina esse debet, paulo; vberius largiúsque pronũciabat. congruẽs igitur est vt *subices* etiam quod proinde vt *obices* compositum est, *u*, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inscribitur, *subices* pro aëre alto ponit, qui cœlo subiectus est, in his versibus:

* ergo d. vet. ed.

* *Per ego deum sublimes subices, humidus*
vnde oritur imber sonitu sæuo & spiritu.

* omnes vet. ed.

plerosque* homines tamen legere audias, *v*, litera producta. Id ipsum autem verbum M. Cato sub alia præpositione dicit, in oratione, quam de consulatu suo habuit. *Ita hos*, inquit, *fert ventus ad priorem Pyrenæum, quos proiicit in altum.* & Pacuuius item in Anchise, *Id promontorium, cuius* * *linguam in altum proiicit.*

* lingua vet. ed.

De Afri-

De Africano superiore sumpta quædam ex annalibus memoratu dignissima.

CAP. XVIII.

SCipio Africanus antiquior quanta virtutum gloria præstiterit, & quàm fuerit altus animo atque magnificus, & qua sui conscientia *nixus pluribus rebus quæ dixerit quæque fecerit declaratum est, ex quibus sunt hæc duo exempla eius fiduciæ atque exsuperantiæ ingentis. Quum M. Næuius tribunus plebei accusaret eum ad populum, dicerétque à rege Antiocho accepisse pecuniam, vt conditionibus gratiosis ac mollibus pax cum eo populi Romani nomine fieret, & quædam item alia crimini daret indigna tali viro: tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas vitæ suæ atque gloria postulabat, *Memoria,* inquit, *Quirites, repeto diē esse hodiernum, quo Hannibalem Pœnum imperio nostro inimicissimum, magno prælio vici in terra Africa: pacémque & victoriam vobis peperi insperabilem. non igitur simus aduersum deos ingrati: *& censeo relinquamus nebulonē hunc, *eamus nunc protinus Ioui optimo maximo gratulatum.* id quum dixisset, auertit, & ire in Capitolium cœpit. tum concio vniuersa, quæ ad sententiam de Scipione * dicendam conuenerat, relicto tribuno, Sci-

* subnixus *ve. ed.*

* sed *vet. ed.*

* eamúsque *vet. ed.*

* ferendā *v. t. ed.*

pionem in Capitolium comitata , atque inde ad ædes eius , cum lætitia & gratulatione solemni prosecuta est. Fertur etiam oratio , quæ videtur habita eo die à Scipione. &, qui dicunt eam non veram , non eunt inficias , quin hæc quidem verba fuerint , quæ dixi Scipionis. item aliud est factum eius præclarum. Pœtilius quidam tribunus plebei à Marco , vt aiunt, Catone inimico Scipionis comparatus in eum atque immissus desiderabat insenatu instantissimè, vt pecuniæ Antiochenæ, prædæq; quæ eo in bello capta erat, rationem redderet. fuerat enim L. Scipioni Asiatico fratri suo imperatori in ea prouincia legatus. ibi Scipio exsurgit ; & *a* prolato è sinu togæ libro , rationes in eo scriptas esse dixit omnis pecuniæ omnísque prædæ: allatum vt palàm recitaretur, & ad ærarium deferretur. sed enim id iam non faciam, inquit, nec me ipse afficiam contumelia, eúmque librum statim discidit suis manibus , & concerpsit; ægrè passus, quòd, cui salus imperij ac reip. accepta ferri deberet, *rationem pecuniæ prędaticiæ posceretur.

* ab eo ratio pec. *vet. ed.*

NOTÆ.

a *Prolato è sinu togæ libro.* Sinum togæ partem esse ostenditur ita Seneca *epist. 75. lib. 6. de be-*

de beneſ. cap. 43. Sueton. *in Veſpaſiano.* Lamprid. *in Commodo.*

Quid M. Varro in logiſtorico ſcripſerit de moderando victu puerorum impubium.

CAP. XIX.

PVeros impuberes compertum eſt, ſi plurimo cibo nimióque ſomno vterentur, hebetiores fieri: aduertimúſque hinc el ci tarditatem; corporáque eorum improcera fieri, minúſque adoleſcere. idē pleriq; alij medicorũ philoſophorúmque, & M. Varro in logiſtorico ſcripſit; quæ inſcripta eſt *Capys aut de liberis educandis.*

Notaui à cenſoribus, qui audientibus iis dixerant ioca quædam intempeſtiuiter, ac de eius nota deliberatũ, qui ſteterat fortè apud eos oſcitabundus.

CAP. XX.

INter cenſorias ſeueritates tria hæc exempla in literis ſunt caſtigatiſſimæ diſciplinæ. vnum eſt huiuſmodi. *a* Cenſor agebat de * vxore ſolemne iuſiurandum. verba ita erant concepta: VT. TV. EX. ANIMI. TVI. SENTENTIA. VXOREM. HABES. *b* qui iurabat cauillator quidam & *c* canicula & nimis ridicularius fuit. is locum eſſe ſibi ioci dicendi ratus, quum ita, vti mos erat, cenſor dixiſſet; TV. EX. ANIMI. TVI. SENTENTIA. VXOREM. HABES? *Habeo, equidem,* inquit, *vxorem, ſed non* * *ex animi tui ſententia*

* vxorib, *vet. ed.*

* hercle, ex *vet. ed.*

tum censor eum, quòd intempestiuè lasciuisset, in ærarios retulit; causámque hanc ioci scurrilis apud se dicti subscripsit. Altera seueritas eiusdem sectæ disciplinæque est. deliberatum est de nota eius, qui ad censores ab amico aduocatus est, &, in iure stans, clarè nimis ac sonorè oscitauit atque inibi, prope vt plecteretur, fuit; tanquam illud indicium vagi animi foret & allucinantis, & fluxæ atque apertæ securitatis. sed quum ille deierasset inuitissimum sese ac repugnantem oscitatione victum, tenerique eo vitio quod *oscedo* appellatur; tum notæ iam destinatæ exemptus est. P. Scipio Africanus Pauli F. vtramque historiam posuit in oratione, quam dixit in censura, quum ad maiorum mores populum * adhortaretur. item aliud refert Sabinus Massurius in septimo * memoriali seuerè factum. *Censores*, inquit, *P. Scipio Nasica & M. * Popilius quum equitum censum agerent; equum nimis strigosum & male habitũ, sed equitem eius vberrimum & habitissimum viderunt. Et cur, inquiunt, ita est, vt tu sis quàm equus curatior? quoniam, inquit, ego me curo; equum Statius meus * seruus. visum est parum reuerens esse responsum, relatúsque in ærarios, vt mos est. Statius* autẽ Seruile nomen

* hortar. *vet. ed.*
* memorabilium *vet. ed.*
* Pompilius *vet. ed.*
* *seruus abest à vet. ed.*

men fuit. plerique apud veteres serui eo nomine fuerunt. Cæcilius quoque ille comœdiarum poeta inclutus seruus fuit: & propterea nomen habuit *Statius*. sed postea versum est quasi in cognomentum, appellatúsque *Cæcilius Statius*.

NOTÆ VARIORVM.

a *Censor*. De Censoribus morum apud Romanos Ascon. orat *ad Pisonem* Donat. *in Terent*. Varro 5 *de ling. Lat.* GOD. *lib. 5. tit. 17. Cod.*

b *Qui iurabat*. Non canis hic non canina facundia satis apta: non enim res est sine vllo morsu. Lips. *in Elect.*

c *Canicula* Alii legunt *Canalicola*: ita enim dicti olim homines forenses dicaces, quia ad canalem crebri. Lips. *in Elect.*

d *Oscedo*. Vitium est, quo sæpe oscitamus, osque didicimus, verum Sereno significat potius oris vlcuscula. TVR. 10. *aduers.* 26.

A GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS LIBER QUINTUS.

*

Quòd Musonius philosophus reprehēdit improbauitque laudari philosophum disserentem à vociferantibus & in laudando gestientibus.

Cap. I.

MVSONIVM philosophum solitum dicere accepimus, quum philosophus, inquit hortatur, monet, suadet, obiurgat, aliúdve quid disciplinarū disseri t: tum qui audiunt, si de summo & soluto pectore obuias vulgatásque laudes effutiunt, si clamitant etiam, * si vocum eius festiuitatibus, si modulis verborum, si quibusdam quasi frequentamentis orationis mouentur, exagitentur, & gestiunt: tum scias & qui dicit & qui audit frustrà esse: neque illic philosophum loqui, sed tibicinem canere. animus is, inquit, audientis philoso-

* si gestiunt, si vo. vet. ed.

philoſophum, ſi, a quæ dicuntur vtilia ac ſalubria ſunt & errorum atque vitiorum medicinas ferunt, laxamentum atque otium prolixè profuſéque laudandi non habet: quiſquis ille eſt qui audit, niſi ille eſt planè deperditus, inter ipſam philoſophi orationem & perhorreſcat neceſſe eſt, & pudeat tacitus & pœniteat & gaudeat & admiretur: varios adeò vultus diſparileſque ſenſus gerat: proinde vt eum conſcientiámque eius affecerit vtrarúmque animi partium aut ſincerarum aut ægrarum philoſophi pertrectatio. præterea dicebat magnam laudem non abeſſe ab admiratione: admirationem autem, quæ maxima eſt, non parere verba, ſed ſilentium: iccirco, inquit, poetarum ſapientiſſimus auditores illos Vlyxi labores ſuos illuſtriſſime narrantis, vbi loquendi finis factus, non exultare nec ſtrepere nec vociferari facit: ſed conſiluiſſe vniuerſos dicit, quaſi attonitos * obſtipidos delenimentis aurium ad origines vſque vocis permanantibus.

* & obſtu. *vet. ed.* obſtitos *Scheg.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Quæ dicuntur vtilia.* Sententia & verba ſuſpenſa, tu ſiſte & ſcribe, *quæ dicundo vtilia.* Lipſ. *in Elect.*

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus est.

CAP. II.

EQuus Alexãdri regis & capite & nomine *Bucephalus* fuit emptum Cares scripsit talentis tredecim & regi Philippo donatum: æris nostri summa est HS. CCCXII. Super hoc equo dignum memoria visum, quòd, vbi ornatus erat armatúsque ad prælium, haud vnquam inscendi sese ab alio nisi à rege passus sit. id etiam de isto equo memoratum est, quod quum in eo insidens Alexander, bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostium cuneũ non satis sibi prouidens immisisset,* coniectis vndique in Alexandrum telis vulnerib' altè in ceruice atq; in latere equus perfossus est: moribundus tamen ac propè iam exsanguis è medijs hostibus regem viuacissimo cursu retulit: atque, vbi eum extra tela extulerat,* ilico cõcidit, & deinde iam superstitis securus, quasi cũ sensus humani solatio, expirauit. tum rex Alexãder, parta eius belli victoria, oppidum in iisdem locis condidit: atque, ob equi honores, Bucephalon appellauit.

*coniectisque ve. ed.

*illic ve. ed.

Quæ causa, quódque initium fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ literas adeundi.

CAP.

CAP. III.

a PRotagaram, virũ in studiis doctrinarum egregium, cuius nomen Plato libro illi suo incluto inscripsit, adolescentem aiunt, victus quęrendi gratia, in * mercedem missum; vecturásque onerum corpore suo factitauisse. quod genus Græci βαςαζοντας vocant; latinè *baiulos* appellamus. is de proximo rure in Abderam oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circumdatos portabat. tum fortè Democritus ciuitatis eiusdem ciuis, homo ante alios virtutis & philosophiæ gratia venerandus, quum egrederetur extra vrbem, videt eum cum illo genere oneris tam impedito ac tam incohibili, facilè atque expeditè incedentem: & propè accedit; & *vincturam posituramque ligni scitè peritéque factam considerat; petitque vt paulum acquiescat. quod vbi Protagoras, vti erat petitum, fecit, atque itidem Democritus aceruũ illũ & quasi orbem caudicum, breui vinculo* comprehensum, ratione quadam quasi geometrica librari contineríque animaduertit: interrogauit quis id lignum ita composuisset: &, quum ille a se compositum dixisset, desiderauit vti solueret, ac denuo in modum

* mercede *vet. ed.*

* iuncturã *vet. ed.*

* cõpressũ *vet. ed.*

eundem collocaret. at postquam ille soluit ac similiter composuit: tum Democritus, animi aciem solertiámque hominis non docti demiratus, Mi adolescens, inquit, quum ingenium benefaciendi habeas, sunt maiora melioráque quæ facere mecum possis: abduxítque eum statim, secúmque habuit, & sumptum ministrauit, & philosophias docuit, & esse eum fecit, quantus postea fuit. is tamen Protagoras insincerus quidem philosophus, sed acerrimus sophistarū fuit. pecuniā quippe ingentem quum à discipulis acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quanā verborum industria causa infirmior, fieret fortior. quam rem Græcè ita dicebat; τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν.

NOTÆ VARIORVM.

a *Protagoram.* De Prodagora vide cap. 10. infrà hoc libro. & LEOP. *emend. lib.* 16. *cap.* 5.

De verbo, duoetvicesimo, *quòd vulgò incognitum* * *est, à viris doctis multifariam in libris scriptum est.*

* est *non agnoscit vet. ed.*

CAP. VIII.

APud Sigillaria forte in libraria ego & Iulius Paulus * vir memoria nostra doctissimus consederamus; atque ibi expositi erant Fabij annales, bonę atque sinceræ

* poëta, vir, *v. e. ed.*

ſinceræ vetuſtatis libri, quos venditor ſine mendis eſſe contendebat: Grāmaticus autem quiſpiam* de nobilioribus, ab emptore ad ſpectādos libros adhibitus, reperiſſe vnum in libro mendum dicebat, ſed contra librarius in quodvis pignus vocabat, * ni in vna nuſpiam litera delictum eſſet. oſtendebat grammaticus ita ſcriptum in libro quarto. *Quapropter tū primum ex plebe alter conſul factus eſt duoetuicesimo anno poſtquam Romam Galli ceperunt.* non, inquit, *duoetvicicesimo*, ſed, *duodevicesimo* ſcribi oportuit, quid enim eſt, *duoetviciſimo*? alio quoq; loco hic ita ſcripſit, *mortuus eſt anno duoetviceſimo. rex fuit* * *anno viginti & vnum.*

* è vet. ed.

* ſi in vna vſp., vet. ed.

* anno viceſimo primo. ve. ed.

Cuiuſmodi ioco cauillatus ſit Antiochum regem Pœnus Hannibal.

CAP. *

IN libris veterum memoriarum ſcriptum eſt Hānibalem Carthaginenſem apud regem Antiochum facetiſſimè cauillatum eſſe, ea cauillatio huiuſcemodi fuit. Oſtendebat ei Antiochus in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano facturus comparauerat: conuertebátque exercitum inſignibus argenteis & aureis florentem, inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum

turribus, equitatúmque frenis, ephippijs, *a* monilibus, *b* phaleris prefulgentẽ atque ibi rex contemplatione tanti ac tã ornati exercitus gloriabundus Hannibalem aspicit: &, Putásne, inquit, conferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? tum Pœnus eludẽs ignauiam imbelliámque militum eius pretiosè armatorum: Satis planè, inquit, satis esse credo Romanis hæc omnia, etiãsi auarissimi sunt. Nihil prorsus neque tam lepidè neque tã acerbè dici potest. rex de numero exercitus sui ac de æquiperatione æstimanda quæsierat: respondit Hannibal de præda.

NOTÆ VARIORVM.

a *Monilibus.* A Plinio & Seruio dissentit hoc loco Gellius perspicuè distingues à monilibus phaleras. ALD. MANVT. *de quæs. per epist.*

b Phaleris. Dubitatur apud scriptores vtrum phaleræ sit ornamentum frontis in equo vt sensit Suidas, an maxillarum vt Herodotus an pectoris, vt Seruius & Plinius. Nam vt à Seruio & Plinio dissentit planè Gellius, cum eas à monilibus separat, sic vtrum frontale cum Suida, an vt ita dicam maxillare cũ Herodoto putet in dubio relinquit. Equidem controuersiæ dirimendæ gratia, (nam veteres in ea re, quam oculis quotidie cernerent deceptas esse nõ libenter credo) ita sentirem, quidquid equorum frontibus, maxillis, pectorib. ad speciem ad-

ciem adderetur communi vocabulo phaleras esse nominatas, nisi manifestè eas Plinius à frontalibus & Gellius à monilibus diuersas ostenderet. ALD. MANVT. *de quæst. per epist.*

De coronis militaribus, quæ sit earũ triumphalis, *quæ* obsidionalis, *quæ* ciuica. *quæ* muralis, *quæ* castrensis, *quæ* naualis, *quæ* oualis, *quæ* oleaginea.

CAP. VI.

a MIlitares coronæ multifariæ sunt: quarum quæ nobilissimæ sunt, has fermè esse accepimus, *triũphalē, obsidionalem, ciuicam, muralem, castrensem naualem.* est ea quoque corona quæ *oualis* dicitur, est item postrema *oleaginea* qua vti solent qui in prœlio non fuerunt, sed triumphũ procurãt *triumphales* coronæ sunt aureę, quæ imperatoribus ob honorẽ triumphi mittũtur, id vulgò dicitur *aurum coronarium.* hæ antiquitus è * lauru erant, pòst fieri ex auro cœptę. *obsidionalis* est, quàm ij, qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberauit, ea corona graminea est, obseruaríque solitũ vt fieret è gramine, quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant, qui obsidebantur. Hanc coronam gramineam senatus populúsque Romanus Qu. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum secundo, quod

* lauro *vet. ed.*

vrbem * Romanam obsidione hostium liberasset. *ciuica* corona appellatur, quam ciuis ciui à quo seruatus est in prœlio testem vitæ salutísque perceptæ dat, ea fit è fronde querna, quoniam cibus victúsq. antiquissimus * quernus capi solitus sit * etiam ex ilice, quod genus superiori proximum est, sicut scriptum est in quadam comœdia Cæcilij:

* Romam vet. ed.

* quercus Ve ed.

* fit etiã vt. ed.

Aduehuntur, inquit, *cum ilignea corona*
& chlamyde. Di vostram fidem!

Massurius autem Sabinus, in vndecimo librorum * memorialium ciuicam coronam tum dari solitum dicit, quum is, qui ciuem seruauerat, eodem tempore etiam hostem occiderat, neque locum in ea pugna reliquerat: aliter ius ciuicæ coronę negat concessum: Tiberium tamẽ Cęsarẽ consultum an ciuicam coronam capere posset, qui ciuem in prœlio seruasset & hostos ibidem duos interfecisset, sed locum iñ quo pugnabat, non retinuisset eóq; loco hostes potiti essent rescripsisse dicit eum quoque ciuica dignum videri, quòd appareret tam iniquo loco ciuem ab eo seruatum, vt etiam à fortiter pugantibus retineri non quiuerit. hac corona ciuica L. Gellius vir censorius in senatu Ciceronem consulem donari * è republica

*memorabilium, vet. ed.

* à vet. ed.

publica censuit, quòd eius opera esset atrocissima illa Catilinę coniuratio detecta vindicatáque *muralis* est corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum subiit, ínque oppidum hostium per vim escendit. idcirco quasi muri pennis decorata est, *castrensis* est corona qua donat eum imperator, qui primus hostium castra pugnans introiuit, eo corona insigne valli habet, *naualis* est, qua donari solet maritimo prœlio, qui primus in hostium nauē armatus vi transiliuit. ea quasi nauium rostris insignita est, & *muralis* autem & *castrensis* & *naualis* fieri ex auro solent. *ouualis* verò corona myrtea est. ea vtebātur imperatores qui ouantes introibant vrbem: ouandi autem ac non triumphandi causa est, quum aut bella non ritè indicta neque cum iusto hoste gesta sunt, aut hostium nomen humile & non idoneum est, vt seruorum piratarúmque aut deditione repente facta * impuluerea, vt dici solet, incruentáque victoria obuenit, cui facilitati aptam esse Veneris frondem crediderunt, quòd non Martius, sed quasi Venerius quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Crassus, quum bello fugitiuorum confecto ouans rediret, insolenter aspernatus est, sena-

*inpuluere *vet. ed.*

túsque consultum faciendum per gratiã curauit, vt lauro, non myrto coronaretur. M. Cato obiecit M. Fuluio Nobiliori, quòd milites per ambitionem coronis de causis leuissimis, donasset. de qua re verba ipsa apposui Catonis. *Nam principio quis vidit corona donari quemquam, quũ oppidũ captum non esset, aut castra hostium nõ incensa essent?* Fuluius autem, in quem hoc à Catone dictum est, coronis donauerat milites, quia vallum curauerant, aut quia puteum strennuè foderant. Prætereundum non est, quod ad ouationes attinet, super quo dissensisse veteres scriptores * scio. partim enim scripserunt, qui * ouaret introire solitum equo vehentem, at Sabinos Massurius pedib. ingredi ouantes dicit, sequentibus eos non militibus, sed vniuerso senatu.

* accipio *vet. ed.*
* ouarent i. s. e. vehente. *ve. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Militares coronæ.* Coronæ plures & ob plures causas, & duæ præsertim nominantur à scriptoribus, nempe muralem & ciuicam, de ciuica loquitur hic author *&* è quercu siue ilice fuisse notat vt & Festus & Claudianus. Causas autem cur è quercu, vide apud Plutarchum. Cætera quæ ad hanc coronam spectant suppeditat Plinius LIPS. *de mil. Rom.*

Persona

Personę vocabulum quàm lepidè interpretatus sit, quámque esse vocis eius originem dixerit Gabius Bassus.

CAP. VII.

LEpidè mehercules & scitè Gabius Bassus in libris, quos de origine vocabulorum composuit, vnde appellata *persona* sit interpretatur. à *personando* enim id vocabulum factum esse coniectat. *Nã caput, inquit, & os cooperimento personæ tectum vndique vnáque tantùm vocis emittendæ via peruium,* quoniam non vaga neque diffusa est, in vnum tantummodo exitum collectam coactámque vocem, & magis claros canoróśque sonitus facit, quoniam igitur indumentum illud oris clarescere & resonare vocem facit, ob eam causam persona dicta est, o, litera, propter vocabuli formam, productiore.* (* quod ve. ed.)

Defensus error à Virgilij versibus quos arguerat Iulius Higinus grammaticus: & ibidem quid sit lituus,* *déque etymologia vocis eius.* (*atque de vet. ed.)

CAP. VIII.

IPse Quirinali lituo paruáque sedebat
Succinctus trabea, læuáq; ancile gerebat.

in his versibus errasse Virgilium Higinus scripsit, tanquam non animaduerterit deesse aliquid hisce verbis,

Ipse Quirinali lituo.

nam si nihil, inquit, deesse animaduerti-

mus, videtur ita dictū vt fiat, *lituo & trabea succinctus*, quod est, inquit, absurdissimum, quippe quum *lituus* sit virga breuis in parte, qua robustior est, incurua, qua augures vtuntur: quonammodo *lituo succinctus* videri potest? immo ipse Higinus parum animaduertit sic hoc esse dictum, vt pleraque dici per defectionem solent. veluti quum dicitur, *M. Cicero homo magna eloquentia*. & *quasi *Roscius histrio summa venustate*. non plenum hoc vtrumque, *non perfectum est, sed enim pro pleno atque perfecto auditur. vt Virgilius alio in loco, dixit,

* quasi *abest à vet. edit.*
* neque *vet. ed.*
* dixit. *abest à vet. ed.*

Victorem Buten immani corpore, id est, corpus immane habentem. & item alibi;

In mediū geminos immani pōdere cæstus
Proiecit --ac similiter,
--*domus sanie dapibúsque cruentis, Intus opaca, ingens.*

sic igitur id quoque videri dictum debet, *Picus Quirinali lituo erat*, sicuti dicimus. *statua grandi capite erat*, *est* autem, & *erat*, & *fuit*, plerumque absunt, cum elegantia, sine detrimento sententiæ. Et, quoniam facta *litui* mentio est non prætermittendum est, quod posse quæri animaduertimus, vtrum lituus auguralis à tuba, quæ *li-*

tuus

tuus appellatur, an tuba à lituo augurum *lituus* dicta sit. vtrumque enim pari forma & pariter * incuruum est. sed si, vt quidam putant, tuba à sonitu lituus appellata est ex illo Homerico versu Λίγξε βιός: necesse est ita accipi vt virga auguralis à tubæ similitudine *lituus* vocetur. vtitur autem vocabulo isto Virgilius & pro tuba *:

Et lituo pugnas insignis obibat & hasta.

* in capite inc. *ve. ed.*

* vt ibi *additur in vet. ed.*

Historia de Crœsi filio sumpta ex Herodoti libris.

Cap. IX.

FIlius Crœsi regis, quum iam per ætatem fari posset, infans erat, & quum iam multum adoleuisset, item nihil fari quibat. mutus * adeò & elinguis diu habitus est. quum verò in patrem eius bello magno victum, & vrbe, in qua erat, capta hostis gladio deducto regem esse ignorans inuaderet: diduxit adolescens os clamare nitens: eóque nisu * & impetu spiritus vitium nodúmque linguæ rupit; planéque & articulatè elocutus est, clamans in hostem ne rex Crœsus occideretur. tum & hostis gladium reduxit, & rex vita donatus est, & adolescens loqui prorsum deinceps incœpit. Herodo-

* autem *vet. ed.*

* atque *vet. ed.*

tus in historiis huius memoriæ scriptor est. eiúsque verba sunt, quæ prima dixisse filium Crœsi refert; * Ἄνθρωπε μὴ κτεῖνε Κροῖσον. Sed & quispiam Samius athleta, nomen illi fuit Αἴγλης, quum antea non loquens fuisset, ob similem dicitur caussam loqui cœpisse. nã quum in sacro certamine sortitio inter ipsos & aduersarios non bona fide fieret, & sortem nominis falsam subiici animaduertisset: repentè in eum, qui id faciebat, sese videre quid faceret magnum inclamauit. atque is oris vinculo solutus, per omne inde vitæ tempus, non turbidè neque adhæsè locutus est.

* ὤνθρωπε vet. ed.

De argumentis quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis reciproca dici possunt.

Cap. X.

INter vitia argumentorum longè maximum esse vitium videtur, eorũ, quæ ἀντιστρέφοντα Græci dicunt. ea quidam ex nostris non Hercules nimis absurdè *reciproca* appellauerunt. id autem vitium accidit hoc modo, quum argumentum propositũ referri contrà controuertíque potest in eum à quo dictum est, & vtrũque pariter valet: quale est peruulgatum illud, quo a Protagoram b sophistarum

acerrimum vsum esse ferunt aduersus Euathlum discipulum suum. Lis namque inter eos & controuersia super pacta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens diues eloquentiæ discendæ causarúmque orandi cupiens fuit. is in disciplinam Protagoræ sese dedit, daturúmque promisit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat: dimidiúmque eius iam tunc dedit statim prius quàm disceret: pepigítque vt reliquum dimidium daret, quo primo die causam apud iudices orasset & vicisset. postea quum diutulè auditor assectatórque Protagoræ fuisset, & in studio quidem facũdiæ abundè promouisset, causas tamen non reciperet, tempúsque iam longum transcurreret, & facere id videretur ne reliquum mercedis daret: capit consilium Protagoras, vt tum existimabat, astutum. petere * instituit ex pacto mercedem, litem cum Euathlo contestatur, & quum ad iudices, coniiciendæ consistendǽque causæ gratia, * venissen t, tum Protagoras sic exorsus est. Disce, inquit, stultissime adolescens, vtroque id modo fore vt reddas quod peto, siue contra te pronunciatum erit, siue pro te. Nam, si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur; quia

* institit. vet. ed.

* venisset. vet. ed.

ego vicero: sin verò secundùm te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. ad ea respondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni isse obuiam, si verba non ipse facerem, * atque alio patrono vterer. Sed magis mihi in ista victoria [d] proludiũ est: quum te non in caussa tantùm, sed in argumento quoque isto vinco. Disce igitur tu quoque magister sapientissime, vtroque modo fieri vti non reddam quod petis, siue contra me pronunciatum erit, siue pro me. Nam si iudices pro caussa mea senserint, nihil tibi ex sententia debebitur: quia ego vicero. sin contra me pronunciauerint, nihil tibi ex pacto debebo, quia non vicero. tum iudices dubiosum hoc inexplicabiléque esse, quod vtrimque dicebatur, rati, ne sententia sua, vtramcumque in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt: caussámque in diem longissimam distulerunt. sic ab adolescente discipulo magister disciplinę eloquentiæ inclutus suomet argumento confutatus est: & captionis versutè * excogitatu frustratus fuit.

* sed vet. ed.

* excogitare v. ed.

NOTÆ.

a *Protagoram.* De Protagora vide *cap. 3. suprà hoc libro.*

b *Sophistarum.* Sophistæ appellati sunt qui o-

ſtentationis & quæſtus cauſa philoſophantur. vt ait Cicero *in Acad.* 2. in quo Iſocrates orationẽ ſcripſit. PET. FAB. *ad Tit. De inst. & iur.*

c *Et cùm ad iudices coniiciendæ conſiſtendæq́; cauſæ gratia veniſſent, &c.* Cauſæ coniectio fiebat olim à litigatoribus, vt cùm ad iudicium veniſſent, antequam ageretur cauſa, rem quaſi per indicem exponerent, & cauſam in breue ſuam cogerent quod antiquitatis monumentum Pandectæ Florentinæ integrum ſartúmque nobis conſeruarunt.

¶ Cauſæ autem coniectio videtur à XII. tabulis originem habuiſſe, iñ quibus ita eſt. In foro aut comitio ante meridiem cauſam coniicito. Atque vt in foro antequam haberetur oratio, ita in ſcholis quoque ante declamationem aliqua velut litis imago exponebatur; ídque Quintilianus. ſcribit *in cap.* 1. *libro* 4. *Inſt. orat.* BROS.

¶ *Ad proludum eſt.* Hæc vox in Gellij vulgatis codicibus excidit, neque probo vulgatam ſcripturam *proludium* IAN. MELL. *ſpicilegio.*

Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non videri poſſe ἀντιςρέφοντα.

CAP. XI.

EXiſtimauit quidam etiam illud Biantis, viri ſapientis ac nobilis reſponſum conſimile eſſe atque eſt Protagorion illud, de quo dixi modò, antiſtrephon. Nam quum rogatus eſſet à quodam Bias, deberétne vxorem ducere, an vitam viuere cælibem, ἤτοι, inquit, καλλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχρόν, καὶ εἰ καλλὴν, ἕξεις κοινήν· εἰ δὲ αἰ-

χρὰν, ἕξεις ποινήν. ἑκάτερον δ' οὐκ ἀγαθόν. οὐ ληπτέον ἄρα. sic autem hoc responsum conuertunt, εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινήν. εἰ δ' αἰσχρὰν, οὐχ ἕξω κοινήν. γαμητέον ἄρα. sed minime hoc esse videtur ἀντιστρέφον, quoniam ex altero latere conuersum frigidius est infirmiúsque: nam Bias proposuit non esse ducendam vxorem propter alterutrum incommodum, quod necessariò patiendum erit ei qui duxerit. qui conuertit autem, * non ab eo se defendit incommodo quod adest, sed carere se altero dicit quod non adest, satis est autem tuendæ sententiæ quam Bias dixit, quòd eum, qui duxit vxorem. pati necesse est ex duobus incommodis alterum, vt aut κοινὴν habeat aut ποινήν. sed Fauorinus noster, quum facta esset forte mentio syllogismi istius, quo Bias vsus est, cuius prima πρότασις * est, ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν, non ratum id neque iustum disiunctum esse ait: quoniam non * necessarium est alterum ex duobus, quæ disiunguntur, verum esse. quod in proloquio disiunctiuo necessarium est. eminentia enim quædam significari formarum turpes & pulchræ videntur. est autem, inquit, tertium quoque inter duo ista quæ disiunguntur: cuius ratione pro-

* est, abest à vet. ed.

* necessū vet. ed.

spe-

ſpectúmque Bias non habuit. inter enim pulcherrimam feminam & deformiſſimam media quædam forma eſt, quæ à nimiæ pulchritudinis periculo & à ſummo deformitatis odio vacat, qualis à Q. Ennio in Menalippa perquam eleganti vocabulo, ſtata, dicitur, quæ neque κοινὴ futura ſit, neque ποινή. quam formam modicam & modeſtam Fauorinus non mehercle inſcitè appellabat vxoriam. Ennius autem in iſta, quam dixi, tragœdia, eas ferè feminas ait incolumi pudicitia eſſe, quæ ſtata forma forent.

De nominibus deorum populi Romani Diiouis & Veionis.

CAP. XII.

IN antiquis* ſpectionibus nomina hæc deorum ineſſe animaduertimus, *Diiouis* & *Veiouis*. Eſt autem etiam ædes Veiouis Romæ inter arcem & capitoliũ. Eorum nominum rationem eſſe hanc comperi, *Iouem* Latini veteres à iuuando appellauere: eundémque alio vocabulo iuncto patrem dixerunt. nam quod eſt in eliſis aut immutatis quibuſdam literis Iuppiter, id plenum atque integrum eſt *Iouiſpater*. ſic & *Neptunuſpater* coniunctè dictus eſt, & *Saturnuſpater* & *Ianuſpater*, &

*) ſpectationibus vet. ed.

Marſpater, hoc enim eſt, *Marſpiter*. item Iouis *Dieſpater* appellatus eſt, id eſt, diei & lucis pater. ideoque ſimili nomine *Diiouis* dictus eſt, & *Lucerius*: quòd nos die & luce quaſi vita ipſa afficeret & iuuaret. *Lucetium* autem *Iouem* Cn. Næuius in libris belli Pœnici appellat. Quum Iouem igitur & Diiouem à iuuando nominaſſent, eum quoque contrà deum, qui non iuuandi poteſtatem, ſed vim nocendi haberet: (nam deos quoſdã vt prodeſſent celebrabant, quoſdam ne obeſſent placabant). *Vejouem* appellauerunt dempta atque detracta iuuandi facultate. *Ve* enim particula, quæ, in aliis atque aliis vocabulis * varia, tum per has duas literas, tum *a*, litera media immiſſa dicitur, duplicem ſignificatum eundémque inter ſeſe diuerſum capit, nam & augendæ rei & minuendæ valet, ſicuti aliæ particulæ plurimæ. propter quod accidit, vt quædam vocabula, quibus particula iſta præponitur, ambigua ſint & vtroqueuerſum dicantur, *veſcum*, *vehemens*, & *vegrande*, de quibus alio in loco, vberiore tractatu facto, admonuimus: * *veſani* autem & *vecordes* ex vna tantum parte, * quæ priuatiua eſt, quam Græci στερητικὸν μόριον dicunt. Simulachrum igitur die *Veio-*

* variatim per h. d. l. cum. *vet. ed.*

* veſanos *vet. ed.*

* dici, quę *vet. ed.*

Veiouis, quod est in æde, de qua suprà dixi, sagittas tenet, quæ sunt videlicet paratæ ad nocendum. quapropter eum deum plerique Apollinem esse dixerunt, immolatúrque illi, ritu humano, capra: eiúsque animalis figmentum iuxta simulachrum stat. propterea Virgilium quoque aiunt, multæ antiquitatis hominem sine ostentatione odio peritum, numina læua in Georgicis * quoque deprecari, significantem quandam vim esse huiuscemodi deorum in lædendo magis quàm in iuuando potentem. Versus Virgilij hi sunt:

* quoque abest à vet. ed.

In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem
Numina læua sinunt, auditque vocatus
Apollo.

In istis autem dîs, quos placari oportet vti mala à nobis vel à frugibus natis amoueantur, a *Auerruncus* quoque habetur & *Rodigus*.

NOTÆ VARIORVM.

a *Auerruncus.* Alij *Arungus*, melius autem *Auerruncus*, & ita corrigendum esse censemus. facti authoritate eruditissimorum, namque Auerruncus Deus est qui malorum auertendorum causa colebatur ab auerruncando nominatus, vt docet Varro *de ling. latin.* Auerruncare, autem vocabulo antiquo significat auertere atque depellere. Auerruncum itaque Deum

Romani colebant & ab eo precabantur, vt pericula auerruncaret, hoc est, auerteret, amoliretur, atque propulsaret. Arungus autem nihil significat, éstque dictio illaterata. Auerrũcus verò est Deus Romanorum & dictio vetustissima atq; ex interioribus literis ac peritissimis deprompta. BEROALD. *in serui.*

*De officiorum genere atque ordine * moribus populi Romani obseruatio.*

* est mer. vet. ed.

CAP. XIII.

SEniorum hominum & Romæ nobilium, atque in morum disciplinarúmque veterum doctrina memoriáque præstantium, disceptatio quædam fuit, præsente & audiente me, de gradu atque ordine officiorum quúmque quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribúsque facere oporteret, si necesse esset in opera danda faciundóque officio alios aliis anteferre: non constabat. Conueniebat autem facile, constabátque, ex moribus populi Romani, primum iuxta parentes locum tenere pupillos debere fidei tutelæque nostræ creditos: secundùm eos proximum locum clientes habere, qui sese itidem in fidem patrociniúmque nostrum dediderunt, tum in tertio loco esse hospites postea esse cognatos affinésque. Huius moris obseruationísque multa sunt testimonia documentáque in antiquitatibus per-

perſcripta. ex quibus vnum hoc interim, de clientibus cognatíſque, quod præ manibus eſt, ponemus. M. Cato in oratione, quam dixit apud cenſores in Lentulum, ita ſcripſit: *Quod maiores ſanctius habuere defendi pupillos, quam cliẽtem non fallere. aduerſus cognatos pro cliente teſtatur te ſtimoniũ aduerſum clientem nemo dicit: patrẽ primùm, *deinde patronum proximum nomen habere.* Maſſurius autem Sabinus, in libro iuris ciuilis tertio, antiquiorem locum hoſpiti tribuit quàm cliẽti. Verba ex eo libro hęc ſunt: *In officiis apud maiores ita obſeruatum eſt, primùm tutelæ, deinde hoſpiti. deinde cliẽti tum cognato, poſtea affini. de qua cauſa feminæ viris potiores ſunt habitæ, pupillariſque tutela muliebri prælata: etiã aduerſus quẽ affuiſſent eius filij tutores relicti in eadẽ cauſa pupillo aderant.* Firmũ atque clarum iſti teſtimoniũ rei perhibet auctoritas C. Cæſaris pontificis maximi, qui in oratione, quam pro *Bithynis dixit, hoc principio vſus eſt, *Vel pro hoſpitio regis Nicomedis, vel pro horũ neceſsitate quorum res agitur, * defugere hoc munus * M. V. non potui. Nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur, neque clientes ſine ſumma infamia deſeri poſſunt: quibus etiam à propinquis noſtris opem ferre inſtituimus.*

* poſtea pa. 1 et. ed.

* Bithyniis *ve. ed.*
* ref. *vet. ed.*
* Mumi *vet. ed.*

*Quòd Appion doctus homo, qui * Plistonices appellatus est, vidisse se Romæ scripsit recognitionem inter * se mutuam ex vetere notitia hominu & leonis.*

* Polyhistor *vet. ed.* & *ita infrà.*
* sese *vet. ed.*

Cap. XIIII.

APpion, qui Plistonices appellatus est literis homo multis præditus, rerúmque Græcarum plurima atque varia scientia fuit, eius libri non incelebres feruntur, quibus * omnium fermè, quæ mirifica in Ægypto visuntur audiuntúrque, *historia comprehenditur, sed in his, quæ audiuisse vel legisse sese dicit, fortasse à vitio studióque ostentationis fit loquacior. Est enim sanè quàm in prædicandis doctrinis suis vendicator. Hoc autem, quòd in libro Ægyptiacorum quinto scripsit, neque audisse neque legisse, sed ipsum sese in vrbe * Romana vidisse oculis suis confirmat. In circo maximo, inquit, venationis amplissimæ pugna populo dabatur. eius rei, Romæ quum forte essem spectator, inquit, fui. multæ ibi sæuientes feræ magnitudine bestiarum excellentes: omniúmq; inusitata aut forma erat aut ferocia. Sed præter alia omnium leonum, inquit, immanitas admirationi fuit, pręterque omnes cæteros vnius. is vnus leo corporis impetu, * & vastitudine,

* omnibus *vet. ed.*
* historiã comprehendit *vet. ed.*
* Roma *vet. ed.*
* & *abest à vet. ed.*

dine, terrificóque fremitu & sonoro, toris comísque ceruicum fluctuantibus animos oculósque omnium in se * conuertit. introductus erat inter complures cæteros ad pugnam bestiarum * datus seruus viri consularis. Ei seruo b Androclus nomen fuit. hunc ille leo vbi vidit procul, repentè, inquit, quasi ammirans stetit: ac deinde sensim atque placidè tanquam noscitabundus ad hominem accedit: tum caudam more atque ritu adulantium canum clementer & blandè mouet, hominísque sese corpori adiungit, cruráque eius & manus propè iam exanimati metu lingua leniter demulcet. homo Androclus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amissum animum recuperat: paulatim oculos ad contuendum leonem refert: tum, quasi mutua recognitione facta, lætos, inquit, & gratulabundos videres hominem & leonem. ea re prorsus tam admirabili * maximus populi clamor excitatur. accersitur à Cæsare Androclus. quæritur ab eo causa, cur ille atrocissimus leo vni pepercisset. ibi Androclus rem mirificam narrat atque ammirandam. Quum prouinciam, inquit, Africam proconsulari imperio meus dominus obtineret. ego ibi iniquis eius &

* econuerterat *vet. ed.*

* Dacus *vet. ed.*

* maximos p. clamores excitatos dicit, arcessitúmque à C. Androdum quæsitámque causam c. i. a. leonum *vet. ed.*

quotidianis verberibus ad fugã sum coactus,&,vt mihi à domino terrę illius pręside tutiores latebræ forent, in camporum & harenarum solitudines concessi: ac, si defuisset cibus,consilium fuit mortem aliquo pacto quærere.tum e sole, inquit, medio rapido & flagrante specum quamdam nactus remotam latebrosámque,in eam me penetro & recondo.neque multò pòst ad eandem specum venit hic leo,debili vno & cruēto pede, gemitus edens & murmura dolorem cruciatūq; vulneris commiserātes. atque illi primo quidem conspectu aduenientis leonis territū sibi & pauefactum animum dixit.sed postquam introgressus, inquit, leo,vti re ipsa apparuit,in habitaculum illud suum*vidit me procul delitescentem,mitis & mansuetus accessit,*ac sublatum pedem ostendere*ac porrigere, quasi opis petendæ gratia,visus est.ibi,inquit,ego stirpem ingentem vestigio pedis eius hærentem*reuelli conceptámque saniem vulnere intimo expressi, accuratiúsque, sine magna iam formidine, siccaui penitus atque detersi cruorem. Ille tunc mea opera & medela leuatus, pede in manibus meis posito recubuit & quieuit. atque, ex eo die triennium totum ego & leo in eadem specu eodémque

* Videt *vet.ed.*
* & *ve.ed.*
* mihi & *vet.ed.*
* reuulsi *vet.ed.*

eodémque victu viximus. Nam, quas venabatur feras, membra opimiora ad specũ mihi suggerebat. quæ ego ignis copiam non habens sole meridiano * tosta edebã. Sed vbi me, inquit, vitæ illius ferinæ iam pertæsum est, leone in venatum profecto, reliqui specum, &, viam fermè tridui permensus, à militibus visus apprehensúsque sum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me statim rei capitalis damnandum, dandúmque ad bestias curauit. Intelligo, autem inquit, hunc quoque leonem, me tunc separato, captum gratiam mihi nunc * etiam beneficij & medicinæ referre. Hæc Appion dixisse Androclum tradit: eáque omnia scripta circumlatáque tabella populo declarat: atque ideo, cunctis petentibus, dimissum Androclum & pœna solutum, leonémque ei suffragiis populi donatum. postea, inquit, videbamus Androclum & leonem loro tenui reuinctum vrbe tota circum tabernas ire, donari ære Androclum, floribus spargi leonem, * omnes ferè vbique obuios dicere:

* torrens vet. ed.

* etiam abest à vet. ed.

* omnésque ve. ed.

Hic est leo hospes hominis, hic est homo medicus leonis.

NOTÆ VARIORVM.

a *Appion.* De hac Appionis historia tractat

χρὰν, ἕξεις ποινήν. ἑκάτερον δ' οὐκ ἀγαθόν. οὐ ληπτέον ἄρα. ſic autem hoc reſponſum conuertunt, εἰ μὲν καλὴν ἄξω, οὐχ ἕξω ποινήν. εἰ δ' αἰσχράν, οὐχ ἕξω κοινήν. γαμητέον ἄρα. ſed minime hoc eſſe videtur ἀντιστρέφον, quoniam ex altero latere conuerſum frigidius eſt infirmiúſque: nam Bias propoſuit non eſſe ducendam vxorem propter alterutrum incommodum, quod neceſſariò patiendum erit ei qui duxerit. qui conuertit autem, non ab eo ſe defendit incommodo quod adeſt, ſed carere ſe altero dicit quod non adeſt, ſatis eſt autem tuendæ ſententiæ quam Bias dixit, quòd eum, qui duxit vxorem, pati neceſſe eſt ex duobus incommodis alterum, vt aut κοινὴν habeat aut ποινήν. ſed Fauorinus noſter, quum facta eſſet forte mentio ſyllogiſmi iſtius, quo Bias vſus eſt, cuius prima πρότασις * eſt, ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν, non ratum id neque iuſtum diſiunctum eſſe ait: quoniam non * neceſſarium eſt alterum ex duobus, quæ diſiunguntur, verum eſſe. quod in proloquio diſiunctiuo neceſſarium eſt. eminentia enim quædam ſignificari formarum turpes & pulchræ videntur. eſt autem, inquit, tertium quoque inter duo iſta quæ diſiunguntur: cuius rationē proſpe-

* eſt, abeſt à vet. ed.

* neceſſū vet. ed.

ſpectúmque Bias non habuit. inter enim pulcherrimam feminam & deformiſſimam media quædam forma eſt, quæ à nimiæ pulchritudinis periculo & à ſummo deformitatis odio vacat. qualis à Q. Ennio in Menalippa perquam eleganti vocabulo, *ſtata*, dicitur, quæ neque κοινὴ futura ſit, neque ποινή. quam formam modicam & modeſtam Fauorinus non mehercle inſcitè appellabat vxoriam. Ennius autem in iſta, quam dixi, tragœdia, eas ferè feminas ait incolumi pudicitia eſſe, quæ ſtata forma forent.

De nominibus deorum populi Romani Diiouis & Veionis.

Cap. XII.

IN antiquis * ſpectionibus nomina hæc deorum ineſſe animaduertimus, *Diiouis* & *Veiouis*. Eſt autem etiam ædes Veiouis Romæ inter arcem & capitoliū. Eorum nominum rationem eſſe hanc comperi, *Iouem* Latini veteres à iuuando appellauere: eundémque alio vocabulo iuncto patrem dixerunt. nam quod eſt in eliſis aut immutatis quibuſdam literis Iuppiter, id plenum atque integrum eſt *Iouiſpater*. ſic & *Neptunuſpater* coniunctè dictus eſt, & *Saturnuſpater* & *Ianuſpater*, &

* *i. ſpectationibus vet. ed.*

Marspater, hoc enim est, *Marspiter*. item Iouis *Diespater* appellatus est, id est, diei & lucis pater. ideoque simili nomine *Diiouis* dictus est, & *Lucerius*: quòd nos die & luce quasi vita ipsa afficeret & iuuaret. *Lucetium* autem *Iouem* Cn. Næuius in libris belli Pœnici appellat. Quum Iouem igitur & Diiouem à iuuando nominassent, eum quoque contrà deum, qui non iuuandi potestatem, sed vim nocendi haberet: (nam deos quosdã vt prodessent celebrabant, quosdam ne obessent placabant). *Vejouem* appellauerunt dempta atque detracta iuuandi facultate. *Ve* enim particula, quæ, in aliis atque aliis vocabulis * varia, tum per has duas literas, tum *a*, litera media immissa dicitur, duplicem significatum eundémque inter sese diuersum capit, nam & augendæ rei & minuendæ valet, sicuti aliæ particulæ plurimæ. propter quod accidit, vt quædam vocabula, quibus particula ista præponitur, ambigua sint & vtroqueuersum dicantur, *vescum*, *vehemens*, & *vegrande*, de quibus alio in loco, vberiore tractatu facto, admonuimus: * *vesani* autem & *vecordes* ex vna tantum parte, * quæ priuatiua est, quam Græci στερητικὸν μόριον dicunt. Simulachrum igitur dei

*variatim per h. d. l. cum. *vet. ed.*

* vesanos *vet. ed.*

*dici, quę *vet. ed.*

Veio-

Veiouis, quod est in æde, de qua suprà dixi, sagittas tenet, quæ sunt videlicet paratæ ad nocendum. quapropter eum deum plerique Apollinem esse dixerunt, immolatúrque illi, ritu humano, capra: eiúsque animalis figmentum iuxta simulachrum stat. propterea Virgilium quoque aiunt, multæ antiquitatis hominem sine ostentatione odio peritum, numina læua in Georgicis * quoque deprecari, significantem quandam vim esse huiuscemodi deorum in lædendo magis quàm in iuuando potentem. Versus Virgilij hi sunt:

* quoque abest à vet. ed.

In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem
Numina læua sinunt, auditque vocatus Apollo.

In istis autem dîs, quos placari oportet vti mala à nobis vel à frugibus natis amoueantur, a *Auerruncus* quoque habetur & *Rodigus*.

NOTÆ VARIORVM.

a *Auerruncus.* Alij *Arungus*, melius autem *Auerruncus*, & ita corrigendum esse censemus. facti authoritate eruditissimorum, namque Auerruncus Deus est qui malorum auertendorum causa colebatur ab auerruncando nominatus, vt docet Varro *de ling. latin.* Auerruncare, autem vocabulo antiquo significat auertere atque depellere. Auerruncum itaque Deum

Romani colebant & ab eo precabantur, vt pericula auerruncaret, hoc est, auerteret, amoliretur, atque propulsaret. Arungus autem nihil significat, éstque dictio illaterata. Auerrũcus verò est Deus Romanorum & dictio vetustissima atq; ex interioribus literis ac peritissimis deprompta. BEROALD. *in serui.*

* est mer. ver. ed.

*De officiorum genere atque ordine * moribus populi Romani obseruatio.*

CAP. XIII.

SEniorum hominum & Romæ nobilium, atque in morum disciplinarúmque veterum doctrina memoriáque præstantium, disceptatio quædam fuit, præsente & audiente me, de gradu atque ordine officiorum quúmque quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribúsque facere oporteret, si necesse esset in opera danda faciundóque officio alios aliis anteferre: non constabat. Conueniebat autem facile, constabátque, ex moribus populi Romani, primum iuxta parentes locum tenere pupillos debere fidei tutelæque nostræ creditos: secundùm eos proximum locum clientes habere, qui sese itidem in fidem patrociniúmque nostrum dediderunt, tum in tertio loco esse hospites postea esse cognatos affinésque. Huius moris obseruationísque multa sunt testimonia documentáque in antiquitatibus per-

perſcripta. ex quibus vnum hoc interim, de clientibus cognatíſque, quod præ manibus eſt, ponemus. M. Cato in oratione, quam dixit apud cenſores in Lentulum, ita ſcripſit: *Quod maiores ſanctius habuere defendi pupillos, quam clietem non fallere. aduerſus cognatos pro cliente teſtatur teſtimoniũ aduerſum clientem nemo dicit: patrẽ primùm, *deinde patronum proximum nomen habere.* * poſtea pa. vet. ed.

Maſurius autem Sabinus, in libro iuris ciuilis tertio, antiquiorem locum hoſpiti tribuit quàm clieti. Verba ex eo libro hæc ſunt: *In officiis apud maiores ita obſeruatum eſt, primùm tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clieti, tum cognato, poſtea affini. de qua cauſa feminæ viris potiores ſunt habitæ, pupillaríſque tutela muliebri prælata: etiã aduerſus quẽ affuiſſent eius filij tutores relicti in eadẽ cauſa pupillo aderant.* Firmũ atque clarum iſti teſtimoniũ rei perhibet auctoritas C. Cæſaris pontificis maximi, qui in oratione, quam pro *Bithynis dixit, hoc principio vſus eſt, *Vel pro hoſpitio regis Nicomedis, vel pro horũ neceſsitate quorum res agitur, * defugere hoc munus * M. V. non potui. Nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur, neque clientes ſine ſumma infamia deſeri poſſunt: quibus etiam à propinquis noſtris opem ferre inſtituimus.* * Bithyniis ve. ed. * ref. vet. ed. * Mumi vet. ed.

*Quòd Appion doctus homo, qui * Plistonices appellatus est, vidisse se Romæ scripsit recognitionem inter * se mutuam ex vetere notitia hominis & leonis.*

* Polyhistor vet. ed. & ita infra.
* sese vet. ed.

CAP. XIIII.

APpion, qui Plistonices appellatus est literis homo multis præditus, rerúmque Græcarum plurima atque varia scientia fuit, eius libri non incelebres feruntur, quibus * omnium fermè, quæ mirifica in Ægypto visuntur audiuntúrque, *historia comprehenditur, sed in his, quæ audiuisse vel legisse sese dicit, fortasse à vitio studióque ostentationis fit loquacior. Est enim sanè quàm in prædicandis doctrinis suis vendicator. Hoc autem, quòd in libro Ægyptiacorum quinto scripsit, neque audisse neque legisse, sed ipsum sese in vrbe * Romana vidisse oculis suis confirmat. In circo maximo, inquit, venationis amplissimæ pugna populo dabatur. eius rei, Romæ quum forte essem spectator, inquit, fui. multæ ibi sæuientes feræ magnitudine bestiarum excellentes: omniúmq; inusitata aut forma erat aut ferocia. Sed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit, prętérque omnes cæteros vnius. is vnus leo corporis impetu, * & vastitudine,

*omnibus vet. ed.
* historiā comprehendit vet. ed.
* Roma vet. ed.
* & abest à vet. ed.

ōine, terrificóque fremitu & sonoro, toris comísque ceruicum fluctuantibus animos oculósque omnium in se * conuerterat. introductus erat inter complures cæteros ad pugnam bestiarum * datus seruus viri consularis. Ei seruo *b* Androclus nomen fuit. hunc ille leo vbi vidit procul, repentè, inquit, quasi ammirans stetit: ac deinde sensim atque placidè tanquam noscitabundus ad hominem accedit: tum caudam more atque ritu adulantium canum clementer & blandè mouet, hominísque sese corpori adiungit, cruráque eius & manus propè iam exanimati metu lingua leniter demulcet. homo Androclus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amissum animum recuperat: paulatim oculos ad contuendum leonem refert: tum, quasi mutua recognitione facta, lætos, inquit, & gratulabundos videres hominem & leonem. ea re prorsus tam admirabili * maximus populi clamor excitatur. accersitur à Cæsare Androclus. quæritur ab eo causa, cur ille atrocissimus leo vni pepercisset. ibi Androclus rem mirificam narrat atque ammirandam. Quum prouinciam, inquit, Africam proconsulari imperio meus dominus obtineret. ego ibi iniquis eius &

* conuerterat *vet. ed.*

* Dacus *vet. ed.*

* maximos p. clamores excitatos dicit, arcessitúmque à C. Androdum quæsitámque causam c. i. a. leonum *vet. ed.*

quotidianis verberibus ad fugã sum coactus,&,vt mihi à domino terrę illius pręside tutiores latebræ forent, in camporum & harenarum solitudines concessit ac, si defuisset cibus,consilium fuit mortem aliquo pacto quærere.tum e sole, inquit, medio rapido & flagrante specum quamdam nactus remotam latebrosámque,in eam me penetro & recondo.neque multò pòst ad eandem specum venit hic leo,debili vno & cruẽto pede, gemitus edens & murmura dolorem cruciatũq; vulneris commiserãt. atque illi primo quidem conspectu aduenientis leonis territũ sibi & paucefactum animum dixit.sed postquam introgressus, inquit, leo,vti re ipsa apparuit,in habitaculum illud suum*vidit mé procul delitescentem,mitis & mansuetus accessit,*ac sublatum pedem ostendere*ac porrigerè, quasi opis petendæ gratia,visus est.ibi,inquit,ego stirpem ingentem vestigio pedis eius hærentem*reuelli conceptámque saniem vulnere intimo expressit, accuratiúsque, sine magna iam formidine, siccaui penitus atque detersi cruorem. Ille tunc mea opera & medela leuatus, pede in manibus meis posito recubuit & quieuit. atque, ex eo die triennium totum ego & leo in eadem specu eodémque

* Videt *vet.ed.*

* & *ve.ed.*

* mihi & *vet.ed.*

* reuulsi *vet.ed.*

eodémque victu viximus. Nam, quas venabatur feras, membra opimiora ad ſpecũ mihi ſuggerebat. quæ ego ignis copiam non habens ſole meridiano * toſta edebã. Sed vbi me, inquit, vitæ illius ferinæ iam pertæſum eſt, leone in venatum profecto, reliqui ſpecum, &, viam fermè tridui permenſus, à militibus viſus apprehenſúſque ſum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me ſtatim rei capitalis damnandum, dandúmque ad beſtias curauit. Intelligo, autem inquit, hunc quoque leonem, me tunc ſeparato, captum gratiam mihi nunc * etiam beneficij & medicinæ referre. Hæc Appion dixiſſe Androclum tradit: eáque omnia ſcripta circuinlitáque tabella populo declarat: atque ideo, cunctis petentibus, dimiſſum Androclum & pœna ſolutum, leonémque ei ſuffragiis populi donatum. poſtea, inquit, videbamus Androclum & leonem loro tenui reuinctum vrbe tota circum tabernas ire, donari ære Androclum, floribus ſpargi leonem, * omnes ferè vbique obuios dicere:

Hic eſt leo hoſpes hominis, hic eſt homo medicus leonis.

* torrens vet. ed.

* etiam abeſt à vet. ed.

* omnéſque ve. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Appion.* De hac Appionis hiſtoria tractat

PET. FAB. *Senect. lib.* I.
b *Androclus.* Quidam legunt *Androdus*, sed melius Androclus, vt apud Ælianum. FOR. *in Cassiod.* Lips. *in Elect.*
c *Sole medio rapido.* Priscianus scribit *sole arido*, nos *sole ardido* fuisse vix ambigimus. EROS.

Corpúsne sit vox, an ἀσώματον varias esse philosophorum sententias.

CAP. XV.

VEtus atque perpetua quæstio inter nobilissimos philosophorum agitata est, corpúsne sit vox an incorporeum. Hoc enim vocabulum quidam finxerunt, proinde quòd Græcè dicitur ἀσώματον. Corpus autem est, quod aut efficiens est aut patiens. id Græcè * definitur, τὸ δρώμενον ἢ πάσχον σῶμά ἐστι. Quam definitionem significare volens Lucretius ita scripsit,

Tangere enim aut tangi nisi corpus nulla potest res.

Alio quoque modo corpus esse Græci dicunt τὸ τριχῇ διαστατόν. Sed vocem Stoici corpus esse contendunt, eámque esse dicunt ictum aëra. Plato autem non esse vocem corpus putat: non enim percussus inquit, aër, sed plaga ipsa atque percussio, vox est. οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή. πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος * παραγόμενος καὶ οὐδέπω ποιεῖ φωνὴν, ἀλλ' ἡ * πόση πληγὴ, καὶ σφοδρὰ, καὶ, πόση ἢ ὥστε ἀκουστὴν γενέσθαι. De mocritus

* περιαγόμενος H. ST.
* & ποσή.

mocritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus vocem constare dicunt, eámque vt ipsis eorum verbis vtar, ῥεῦμα λόγων appellant. Hos aliósque tales argutæ delectabilisque desidiæ aculeos quum audiremus, vel lectitaremus, neque in his scrupulis, aut emolumentum aliquod solidum ad rationem vitæ pertinens, aut finem vllum quærendi videremus: Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profectò ita ait,

Philosophandum est paucis: nam omnino haud placet.

NOTÆ VARIORVM.

a *Incorporeum.* Incorporeum pro incorporali ponitur, inuectum ac fictum fuit ad huius vocabuli interpretationem ἀσώματον Gell. hoc loco vest. *annot. cap.* 21.

De vi oculorum * *atque videndi rationibus.*

* deque *vet. ed.*

CAP. XVI.

DE videndi ratione déque cernendi natura diuersas esse opiniones philosophorum animaduertimus. Stoici caussas esse videndi dicunt, radiorum ex oculis in ea quæ videri * queunt, emissionem, aërisque simul intentionem. Epicurus * autem affluere semper ex omnibus corporibus simulachra quædam corporum ipsorum, eáque sese in oculos inferre, atque ita fieri sensum videndi putat. Plato existi-

* queant, *vet. ed.*

* autem *abest à vet. ed.*

existimat genus quoddam ignis lucísque de oculis exire, ídque coniunctum continuatúmque vel cum luce solis vel cum alterius ignis lumine, sua vi & externa nixum, efficere. vt, quæcumque offenderit illustraueritque, cernamus. sed & hîc ea, quæ diximus, imaginandum, eiusdémque illius Enniani Neoptolemi, de quo suprà scripsimus, consilio vtendum est, qui degustandum ex philosophia censet, non in eam ingurgitandum.

Quam ob causam dies primi post calendas, nonas, idus, atri habeantur, & cur diem quoque quartum ante calendas, vel nonas, vel idus, quasi religiosum plerique vitant.

CAP. XVII.

VErrius Flaccus, in quarto de verborũ significatione, dies, qui sunt postridie calendas, nonas, idus, quos vulgus imperitè *nefastos* dicit, propter hanc causam dictos habitósque atros esse scribit. *Vrbe*, inquit, *à Gallis Senonibus reciperata, L. Atilius in senatu verba fecit Q. Sulpicium Tribunum militũ ad Aliam aduersus Gallos pugnaturum rem diuinam dimicandi gratia postridie idus fecisse tum exercitũ populi Romani occidione occisum & post diem tertium eius diei vrbem præter Capitolium captã esse: cõpluré sq; alÿ senatores recordari sese dederunt*

quotiens

*quotiens belligerendi gratia res diuina postridie calendas, nonas, idus, à magistratu populi Romani facta esset, eius belli proximo deinceps præliorum * publicam malè gestam esse, tum senatus eam rem ad pontifices reiecit, vt ipsi, quod videretur, statuerent pontifices decreuerunt nullũ his diebus sacrificium rectè futurũ* Ante diem quoque quartum calendas, vel nonas, vel idus, tanquam inominalem diẽ, plerique vitant. Eius obseruationis an religio vlla sit tradita, quæri solet. nihil super ea re rescriptũ inueuimus: nisi quod Q. Claudius Annalium quinto clade * pugnæ Cannensis vastissimam factam dicit ante diem quartum nonas Sextilis.

* publicã abest à ve. ed.

* ille p. ve. ed.

*In * quid & quantum differat historia ab annalibus supérque ea re verba posita ex libro rerũ gestarũ Sempronij Asellionis primo.*

* quo ve. ed.

CAP. XVIII.

HIstoriam ab annalibus quidam differre eo putaui, quòd, quum vtrumque sit rerum gestarum narratio, earum tamen propriè rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is, qui narret. eámque esse opinionem quorundam Verrius Flaccus refert, in libro de significatu verborum quarto, ac se quidem dubitare super ea re dicit: posse autem videri putat

nonnihil esse rationis in ea opinione, quòd historia Græcè significet rerum cognitionem præsentium. sed nes audire soliti sumus annales omnino id esse quòd historiæ sint, historias non omnino esse id quod annales sint. sicuti, quod est homo, id necessariò animal esse, quod est animal non id necesse est hominem esse: ita historias quidem esse aiunt rerum gestarum vel expositionem vel demonstrationem vel quo alio nomine id dicendum est: annales verò esse quum res gestæ plurium annorum, obseruatio cuiúsque anni ordine, deinceps componuntur, quū verò non per annos, sed per dies singulos res gestæ scribuntur, ea historia Græco vocabulo ἐφημερὶς dicitur: cuius Latinum interpretamentum scriptum est in libro Sempronij Asellionis primo, ex quo libro plura verba adscripsimus, vt simul ibidem quid ipse inter res gestas & annales esse dixerit ostenderemus: *Verùm inter eos,* inquit, *qui annales relinquere voluissent, & eos qui res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit annales libri tantummodo quod factum quoque anno gestum sit, id demonstrabant. id * est eorum, * quasi qui diarium scribunt, quam Græci ἐφημερίδα vocant, nobis non modò satis esse*

* eorū est q. *vet. ed.*
* qui quasi *H. St.*

esse video quod factum esset id pronunciare: sed etiam quo consilio quáque ratione gesta essent demonstrare. paulò pòst idem Asellio in eodem libro. *Nam neq. alacriores ad rē publicā defendendam, neque segniores ad rem perperam faciundam annales libri cōmouere quicquā possunt. scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo cōfectū sit, & quis triumphans introierit,* * *& quæ in bello gestæ sint iterare: non prædicare autē interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatióve lata sit, neque quibus consilys ea gesta sint* *, *id fabulas pueris est narrare, nō historias scribere.*

* exq. eo libro quę in b. *v. ed.*

* iterare *dicitur ve. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Historiam* Hac de re vide Beroald. *in Ser. annot.*

Quid sit adoptio. *quid item sit* arrogatio, *quātúmque* * *inter se differant, verbáque eius quæ qualiáque sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.*

* hæc inter *vet. ed.*

Cap. XIX.

QVum in alienam familiam ínque liberorum locum extranei, sumuntur tut per prætorem fit, aut per populum. quod per prætorem fit, adoptio dicitur: *b* quod per populum, arrogatio, adoptantur autem, quum à parente, in cuius po-

testate sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atque ab eo qui adoptat, apud eum, apud quem legis actio est, vindicantur. arrogantur ij, qui quum sui iuris sunt, in alienam sese potestatem tradunt: eiúsque rei ipsi auctores fiunt. sed arrogationes non temerè nec inexploratè committuntur. nam comitia arbitriis etiam Pontificibus præbentur, quæ *curiata* appellantur: * ætásque eius, qui arrogare vult, an liberis potius gignundis idonea sit, bonáque eius qui arrogatur ne insidiosè appetita sint, consideratur: iúsque iurandũ à Q. Mucio pōtifice maximo conceptum dicitur quod in arrogando iuraretur, sed arrogari non potest nisi iam vesticeps. arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit. eius rogationis verba hæc sũt: VELITIS. IVBEATIS. QVIRITES. VTI. LVCIVS. VALERIVS. LVCIO. TITIO. TAM. IVRE. LEGE. Q. FILIVS. SIBI. SIET. QVAM. SI. EX. EO. PATRE. MATRE. Q. FAMILIAS. EIVS. NATVS. ESSET. VTI. Q. EI. VITAE. NECIS. Q. IN. EO. POTESTAS. SIET. VTI. PATRI. ENDO. FILIO. EST. HAEC. ITA. VTI. DIXI. ITA. VOS. QVIRITES. ROGO. Neque pupillus autem, neque mulier, quæ in parentis potestate * non est, arrogari possunt:

*ætas quoque *ve. ed*

*non *abest à vet. ed.*

ſunt: quoniã & quũ fœminis nulla comitiorũ communio eſt; & tutoribus in pupillos tantam eſſe auctoritatem poteſtatémq; fas non eſt, vt caput liberum fidei ſuæ commiſſum alienæ ditioni ſubijciãt. Libertinos verò ab ingenuis adoptari quidem iure poſſe Maſſurius Sabinus ſcripſit. ſed id neque permitti dicit, neque permittendum eſſe vnquam putat, vt homines libertini ordinis per adoptationem in iura ingenuorum inuadant. alioquin, c * ſi iuris iſta antiquitas ſeruetur, etiam ſeruus à domino per prætorem dari in adoptionem poteſt. idque ait pleróſque iuris veteris auctores poſſe fieri ſcripſiſſe. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam cenſor habuit ad populum de moribus, inter ea, quæ reprehendebat quòd contra maiorum inſtituta fierent, id etiam eum culpauiſſe, quòd filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodeſſet. verba ex ea oratione hęc ſunt: *In alia tribu patrem, in alia filium ſuffragium ferre; filium adoptiuum tã * prodeſſe, quàm ſi ex ſe natum habeat; abſentes cenſeri iubere, vt ad cenſum nemini ne eſſe ſit venire.*

* inquit *additur in vet. ed.*

*procedere, q. ſi ſe n. h. abſentis *vet. edit.*

NOTÆ VARIORVM

a *Cum in alienam familiam. &c. De adoptione*

vide Sueton. *in vita Tiberij* & *Dion lib.* 55. Inst. Tit. *de adoptionibus.* Vlp. *in Fragm. tit.* 8. Caius *lib.* 1. *tit.* 5.

b *Quod per populum arrogatio.* Testatur hoc loco Gellius arrogationem sua ætate per populum fieri consueuisse: sed quæ per principem non meminit, sed, qui plura hac de re scire volet, consulat HIERON. MAGIVM. *miscel. lib.* 4. *cap.* 6.

c *Prodesse.* Alij legunt *procedere* quod idem significat quã prodesse. MAG. *misce.* 4. 3.

d *Si iuris ista antiquitas.* Legendum, si iuris tantum æquitas seruetur, quæ voces confusæ & in aliam sententiam falsámque aptæ. LIPS *in Elect.*

* Capito Asinius *vet. ed. & ita semper.*

*Quod vocabulum Latinum Solœcismo * fuerit Capitoni Sinnio. quid autem id ipsum appellauerint veteres Latini, quibúsque verbis Solœcismum definierit idem * Capito Sinnius.*

CAP. XX.

SOlœcismus à Sinnio Capitone eiusdéq; ætatis aliis imparilitas appellatus, * vetustiorib. Latinis stribligo dicebatur, à versura videlicet & prauitate tortuosa orationis, * quasi sterobiligo quædam. quod vitium Sinnius Capito in literis, quas ad Clodium Tuscum dedit, hisce verbis definit: Solœcismus est, inquit, impar & inconueniens compositura partiũ orationis. quum Græcum autem vocabulũ sit solœcismus; an Attici homines, qui elegantius locuti sunt, vsi eo sint, quæri

*à vet. Li- stribiligo *vet. ed.*

*tanquam *vet. ed.*

quæri solet. sed nos neque solœcismum neque barbarismum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. nam sicut βάρβαρον, ita σόλοικον dixerunt, nostri quoque antiquiores Solœcum facilè, Solœcismum haud scio an vnquam dixerint. quòd si ita est; neque in * Græca neque in Latina solœcismus probè dicitur.

* Græco n. 1. Latino *vet. ed.*

Pluria *qui dicat & compluria & compluries, non barbarè dicit, sed Latinè.*

Cap. XXI.

P*Luria* fortè quis dixit sermocinans vir apprimè doctus, amicus meus: non Herclè studio * ostentandi, neque quo *plura* dicendum nō putaret. est enim doctrina homo seria & ad vitæ officia deuincta ac nihil de verbis laborante. sed, opinor, assidua veterum scriptorum tractatione inoleuerat linguæ illius vox, quum ille hoc dixit, reprehensor audaculus verborum, qui perpauca eadémque à vulgo protrita, legerat: habebátque nonnullas disciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudes inchoatásque, partim non probas: eásque quasi puluerem ob oculos: quum adortus quemq; fuerat, adspergebat: sicut tunc amico nostro: Barbarè, inquit, dixisti *pluria*. nam

* feruens ost. *vet. ed.*

neque rationem verbum hoc neque au-ctoritatem habet. ibi ille amicus ridens, Amabo te, inquit, vir bone, qua nũc mihi à * magis seriis rebus otium est, velim doceas nos cur *pluria* siue *compluria* (nihil enim differt) non Latinè sed Barbarè dixerint M. Cato. Q. Claudius, Valerius Antias, L. Aelius, P. Nigidius, M. Varro, quos subscriptores approbatorésque huius verbi habemus, prętor poëtarum oratorúmque veterum multam copiam. Ad quę ille nimis arroganter: Tibi, inquit, habeas auctoritates istas ex Faunorũ & Aboriginũ sæculo repetitas: atque huic rationi respõdeas. nullum enim vocabulum neutrum comparatiuum, numero pluratiuo, casu recto, ante * extremam, *a* habet, *i*, literam; sicuti, *meliora*, *maiora*, *grauiora*. proinde igitur *plura* & non *pluria* dici * consueuit; ne contra formã perpetuam in comparatiuo, *i*, litera sit ante extremam *, *a* tum ille amicus noster, quum hominem cõfidentem plurib. verbis non dignum existimaret, Sinnij, inquit, Capitonis doctissimi viri epistolæ sunt vno in libro multæ, opinor, positę in templo Pacis. * prima epistola scripta est ad Pacuuium Labeonem: cui titulus præscriptus est, PLVRIA NON PLVRA DICI

* magnis seriisque *vet. ed.*

* extremũ *vet. ed. & ita infrà.*

* cõuenit; *vet. ed.*

* primáq. *vet. ed.*

DE-

DEBERE. in ea epiſtola rationes Grammaticas poſuit, per quas docet, *pluria* Latinum eſſe, *plura* barbarum. ad Capitonem igitur te dimittimus. ex eo id quoq. ſimul diſces, ſi modò aſſequi poteris quod in ea epiſtola ſcriptum eſt, *pluria* ſiue *plura* abſolutum eſſe ſiue ſimplex; non, vt tibi videtur, comparatiuum. Huius opinionis Sinnianæ id quoque adiumentum eſt, quòd, *compluries* quum dicimus, non comparatiuè dicimus. ab eo autem quod eſt, *compluria*, aduerbium eſt factum *compluries*. id quoque quoniam minus vſitatum eſt; verſum Plauti ſubſcripſi, ex comœdia, quę Perſa inſcribitur.

Quid metuis? Metuo Hercle verò. Senſi ego compluries.

item M. Cato in quarto Originū, eodem in loco ter hoc verbum poſuit: *Cōpluries eorum milites mercenarij inter ſeſe multi alteri alteros occidere: compluries multi ſimul ad hoſtes transfugere: compluries in imperatorem impetum* *facere.

*fecere vet. ed. & *ita ſuprà* occidere trāsfugere.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS.

LIBER SEXTVS.

*

Quem in modum responderit Chrysippus aduersus eos, qui prouidentiam consistere negauerunt.

CAP. I.

**** homines fecisse * dicatur: tantam vim esse ærumnarum & malorum. aduersus ea Chrysippus quum in libro περὶ προνοίας quarto dissereret, Nihil est prorsus istis, inquit,* imperitius, nihil insubidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent * ibidem mala. nam quum bona malis contraria sint; vtraque necessarium est, opposita inter sese & quasi mutuo, aduerso * quæq; fulta nisu, consistere. nullum adeò contrarium sine cõtrario altero. quo enim pacto iustitiæ, sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? aut quid aliud iustitia est, quàm iniustitiæ priuatio?

* dicitur: ve. edit.

* insipidi⁹, qui op. ve. edit.

* itidem vet. ed.

q; f. ve. ed.

priuatio ? quid item fortitudo intelligi posset, nisi ex ignauiæ oppositione? quid continentia nisi ex intemperantia ? quo item modo prudentia esset, nisi foret cõtrà imprudentia? proinde, inquit, homine, stulti cur non hoc etiam desiderant vt veritas sit & non sit mendacium? namque itidem sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & voluptas. alterũ enim ex altero, sicuti Plato ait, verticibus inter se contrariis * deligatum est, sustuleris vnum; abstuleris vtrumque. Idem Chrysippus in eodem libro tractat consideratq; dignumque esse id quæri putat, εἰ αἱ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται. i. naturane ipsa rerum vel prouidentia, quę compagem hanc mundi & genus hominum fecit, morbos quoque & debilitates & ægritudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit. existimat autem non fuisse hoc principale naturæ consilium, vt faceret homines morbis obnoxios. nunquam enim hoc conuenisse naturę auctori parentíque rerum omnium bonarum. sed quum multa, inquit, atque magna gigneret pareretque aptissima & vtilissima: alia quoque simul agnata sunt incommoda ijs ipsis, quæ faciebat, cohærentia: eáque non per-

*delignatum est. sic tua *ve. ed.*

naturam, sed per sequelas quasdam necessarias facta dicit. quod ipse appellat, κατὰ παρακολούθησιν. sicut, inquit, quum corpora hominum, natura fingeret, ratio subtilior & vtilitas ipsa operis postulauit, vt tenuissimis minutisque ossiculis caput compingeret. sed hanc vtilitatem rei maioris alia quædam incommoditas extrinsecus consecuta est; vt fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offensionibúsque paruis fragile. proinde morbi quoque & ægritudines partę sunt, dum salus paritur. sic Hercle, inquit, dum virtus hominibus per consilium naturæ gignitur, vitia * ibidem per affinitatem contrariam nata sunt.

* itidem vo. cd.

Quo itidem modo & vim necessitatémque ati constituerit, & esse tamen in nobis consilij, iudiciique nostri arbitrum confirmauerit.

Cap. II.

Fatum, quod Græci πεπρωμένην, vel εἱμαρμένην vocant, ad hanc fermè sententiam Chrysippus Stoicæ princeps philosophiæ definit: *Fatum* est, inquit, sempiterna quædam & indeclinabilis series rerum & catena, voluens semetipsa sese & implicans per ęternos consequentię ordines, ex quibus apta connexáque est. ipsa

ar-

autem verba Chrysippi, quantum valui memoria, adscripsi; vt, si cui meum istud interpretamentum videbitur esse obscurius, ad ipsius verba animaduertat. In libro enim περὶ προνοίας quarto εἱμαρμένην esse dicit φυσικήν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων, καὶ μετ᾽ πολὺ μὲν οὖν ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς. aliarum autem opinionum, disciplinarúmque auctores huic definitioni ita obstrepunt. si Chrysippus, inquiunt, fato putat omnia moueri & regi, nec declinari transcendíque posse agmina fati & volumina: peccata quoque hominum & delicta non sustentanda neque * condicenda sunt ipsis voluntatibúsque eorum, sed necessitati cuidam & instantiæ, quæ oritur ex fato; omnium quæ sit rerum domina & arbitra, per quam necesse sit fieri quicquid futurum est: & propterea nocentium pœnas legibus iniquè constitutas, si homines ad maleficia non sponte veniunt, sed fato trahuntur. contra ea Chrysippus tenuiter multa & argutè disserit. sed omnium ferè, quæ super ea re scripsit, sententia huiuscemodi est: Quamquam ita sit, inquit, vt ratione quadam * principali necessariò coacta atque connexa sint fato omnia; ingenia

* inducenda s.i. voluntatib. *ve. ed.*

* necessaria principali & coacta, *vet. ed.*

nonnihil esse rationis in ea opinione, quòd historia Græcè significet rerum cognitionem præsentium. sed nes audire soliti sumus annales omnino id esse quòd historiæ sint, historias non omnino esse id quod annales sint. sicuti, quod est homo, id necessariò animal esse, quod est animal non id necesse est hominem esse: ita historias quidem esse aiunt rerum gestarum vel expositionem vel demonstrationem vel quo alio nomine id dicendum est: annales verò esse quum res gestæ plurium annorum, obseruatio cuiúsque anni ordine, deinceps componuntur, quũ verò non per annos, sed per dies singulos res gestæ scribuntur, ea historia Græco vocabulo ἐφημερὶς dicitur: cuius Latinum interpretamentum scriptum est in libro Sempronij Asellionis primo, ex quo libro pluria verba adscripsimus, vt simul ibidem quid ipse inter res gestas & annales esse dixerit ostenderemus: *Verùm inter eos,* inquit, *qui annales relinquere voluissent, & eos qui res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit annales libri tantummodo quod factum quoque anno gestum sit, id demonstrabant. id* * *est eorum,* * *quasi qui diarium scribunt, quam Græci* ἐφημερίδα *vocant, nobis non modò satis esse*

* eorũ est q. vet. ed.
* qui quasi H. St.

esse video quod factum esset id pronunciare: sed etiam quo consilio quáque ratione gesta essent demonstrare. paulò pòst idem Asellio in eodem libro. *Nam neq. alacriores ad rẽ publicã defendendam, neque segniores ad rem perperam faciundam annales libri cõmouere quicquã possunt. scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo cõfectũ sit, & quis triumphans introierit,* * *& quæ in bello gestæ sint iterare: non prædicare autẽ interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatióve lata sit, neque quibus consilijs ea gesta sint* *, *id fabulas pueris est narrare, nõ historias scribere.*

* éxq. eo libro quę in b. v. ed. * iterare dicitur ve. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Historiam* Hac de re vide Beroald. *in Ser. annot.*

Quid sit adoptio. *quid item sit* arrogatio, *quãtúmque * inter se differant, veri áque eius quæ qualiáque sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.*

* hæc inter vet. ed.

Cap. xix.

QVum in alienam familiam ínque liberorum locum extranei, sumuntur rut per prætorem fit, aut per populum. quod per prætorem fit, adoptio dicitur: *b* quod per populum, arrogatio, adoptantur autem, quum a parente, in cuius po-

testate sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atque ab eo qui adoptat, apud eum, apud quem legis actio est, vindicantur. arrogantur ij, qui quum sui iuris sunt, in alienam sese potestatem tradunt: eiúsque rei ipsi auctores fiunt. sed arrogationes non temerè nec inexploratè committuntur. nam comitia arbitriis etiam Pontificibus præbentur, quæ *curiata* appellantur: * ætásque eius, qui arrogare vult, an liberis potius gignundis idonea sit, bonáque eius qui arrogatur ne insidiosè appetita sint, consideratur: iúsque iurandum à Q. Mucio pótifice maximo conceptum dicitur quod in arrogando iuraretur, sed arrogari non potest nisi iam vesticeps. arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit. eius rogationis verba hæc sũt: VELITIS. IVBEATIS. QVIRITES. VTI. LVCIVS. VALERIVS. LVCIO. TITIO. TAM. IVRE. LEGE. Q. FILIVS. SIBI. SIET. QVAM. SI. EX. EO, PATRE. MATRE. Q. FAMILIAS. EIVS. NATVS. ESSET. VTI. Q. EI, VITAE. NECIS. Q. IN. EO. POTESTAS. SIET. VTI. PATRI. ENDO. FILIO. EST. HAEC. ITA. VTI. DIXI. ITA. VOS. QVIRITES. ROGO. Neque pupillus autem, neque mulier, quæ in parentis potestate * non est, arrogari possunt:

*ætas quoque *ve. ed*

*non *abest à vet. ed.*

ſunt: quoniã & quũ fœminis nulla comitiorũ communio eſt; & tutoribus in pupillos tantam eſſe auctoritatem poteſtatémq; fas non eſt, vt caput liberum fidei ſuæ commiſſum alienæ ditioni ſubijciãt. Libertinos verò ab ingenuis adoptari quidem iure poſſe Maſſurius Sabinus ſcripſit. ſed id neque permitti dicit, neque permittendum eſſe vnquam putat, vt homines libertini ordinis per adoptationem in iura ingenuorum inuadant. alioquin, c * ſi iuris iſta antiquitas ſeruetur, etiam ſeruus à domino per prætorem dari in adoptionem poteſt. idque ait pleróſque iuris veteris auctores poſſe fieri ſcripſiſſe. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam cenſor habuit ad populum de moribus, inter ea, quæ reprehendebat quòd contra maiorum inſtituta fierent, id etiam eum culpauiſſe, quòd filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodeſſet. verba ex ea oratione hęc ſunt: *In alia tribu patrem, in alia filium ſuffragium ferre; filium adoptiuum tã* * *prodeſſe, quàm ſi ex ſe natum habeat; abſentes cenſeri iubere, vt ad cenſum nemini ne eſſe ſit venire.*

* inquit *additur in vet. ed.*

*procedere, q. ſi ſe n. h. abſentis *vetiꝗ edit.*

NOTÆ VARIORVM

a *Cum in alienam familiam. &c. De adoptione*

vide Sueton. *in vita Tiberij* & *Dion lib.* 55. Inst. *Tit. de adoptionibus.* Vlp. *in Fragm. tit.* 8. Caius *lib.* 1. *tit.* 5.

b *Quod per populum arrogatio.* Testatur hoc loco Gellius arrogationem sua ætate per populum fieri consueuisse: sed quæ per principem non meminit, sed, qui plura hac de re scire volet, consulat HIERON. MAGIVM. *miscel. lib.* 4. *cap.* 6.

c *Prodesse.* Alij legunt *procedere* quod idem significat quā prodesse. MAG. *misce.* 4. 3.

d *Si iuris ista antiquitas.* Legendum, si iuris tantum æquitas seruetur, quæ voces confusæ & in aliam sententiam falsámque aptæ. LIPS *in Elect.*

*Quod vocabulum Latinum Solœcismo * fuerit Capitoni Sinnio. quid autem id ipsum appellauerint veteres Latini, quibúsque verbis Solœcismum definierit idem * Capito Sinnius.*

* Capito Asinius *vet. ed. & ita semper.*

CAP. XX.

SOlœcismus à Sinnio Capitone eiusdémq; ætatis, aliis imparilitas appellatus, * vetustiorib. Latinis stribligo dicebatur, à versura videlicet & prauitate tortuosa orationis, * quasi sterobiligo quædam. quod vitium Sinnius Capito in literis, quas ad Clodium Tuscum dedit, hisce verbis definit: Solœcismus est, inquit, impar & inconueniens compositura partiū orationis. quum Græcum autem vocabulū sit solœcismus; an Attici homines, qui elegantius locuti sunt, vsi eo sint, quæri-

* à vet. Li- stribiligo *vet. ed.*

* tanquam *vet. ed.*

quæri solet. sed nos neque solœcismum neque barbarismum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. nam sicut βαρβαρον, ita σόλοικον dixerunt, nostri quoque antiquiores Solœcum facilè, Solœcismum haud scio an vnquam dixerint. quòd si ita est; neque in * Græca neque in Latina solœcismus probè dicitur.

* Græco n.1. Latino *vet.ed.*

Pluria *qui dicat & compluria & compluries, non barbarè dicit, sed Latinè.*

Cap. XXI.

P*Luria* fortè quis dixit sermocinans vir apprimè doctus, amicus meus: non Herclè studio * ostentandi, neque quo *plura* dicendum nō putaret. est enim doctrina homo seria & ad vitæ officia deuincta ac nihil de verbis laborante. sed, opinor, assidua veterum scriptorum tractatione inoleuerat linguæ illius vox, quum ille hoc dixit, reprehensor audaculus verborum, qui perpauca eadémque à vulgo protrita, legerat: habebátque nonnullas disciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudes inchoatásque, partim non probas: eásque quasi puluerem ob oculos: quum adortus quemq; fuerat, adspergebat: sicut tunc amico nostro: Barbarè, inquit, dixisti *pluria*. nam

* feruens ost. *vet.ed.*

neque rationem verbum hoc neque auctoritatem habet. ibi ille amicus ridens, Amabo te, inquit, vir bone, qua nūc mihi à * magis seriis rebus otium est, velim doceas nos cur *pluria* siue *compluria* (nihil enim differt) non Latinè sed Barbarè dixerint M. Cato. Q. Claudius, Valerius Antias, L. Aelius, P. Nigidius, M. Varro, * quos subscriptores approbatorésque huius verbi habemus, preter poëtarum oratorúmque veterum multam copiam. Ad quę ille nimis arroganter: Tibi, inquit, habeas auctoritates istas ex Faunorū & Aboriginū sæculo repetitas: atque huic rationi respōdeas. nullum enim vocabulum neutrum comparatiuum, numero pluratiuo, casu recto, ante * extremam, *a* habet, *i*, literam; sicuti, *meliora*, *maiora*, *grauiora*. proinde igitur *plura* & non *pluria* dici * consueuit; ne contra formā perpetuam in comparatiuo, *i*, litera sit ante extremam*, *a* tum ille amicus noster, quum hominem cōfidentem plurib. verbis non dignum existimaret, Sinni, inquit, Capitonis doctissimi viri epistolæ sunt vno in libro multæ, opinor. positę in templo Pacis. * prima epistola scripta est ad Pacuuium Labeonem: cui titulus præscriptus est, PLVRIA NON PLVRA DICI

* magnis seriísque vet. ed.

*extremū vet. ed. & ita infrà.

* cōuenit; vt. ed.

* primáq. vet. ed.

DE-

DEBERE. in ea epiſtola rationes Grammaticas poſuit, per quas docet, *pluria* Latinum eſſe, *plura* barbarum. ad Capitonem igitur te dimittimus. ex eo id quoq. ſimul diſces, ſi modò aſſequi poteris quod in ea epiſtola ſcriptum eſt, *pluria* ſiue *plura* abſolutum eſſe ſiue ſimplex; non, vt tibi videtur, comparatiuum. Huius opinionis Sinnianæ id quoque adiumentum eſt, quòd, *compluries* quum dicimus, non comparatiuè dicimus. ab eo autem quod eſt, *compluria*, aduerbium eſt factum *compluries*. id quoque quoniam minus vſitatum eſt; verſum Plauti ſubſcripſi, ex comœdia, quę Perſa inſcribitur.

Quid metuis? Metuo Hercle verò. Senſi
ego compluries.

item M. Cato. in quarto Originũ, eodem in loco ter hoc verbum poſuit: *Cõpluries eorum milites mercenarij inter ſeſe multi alteri alteros occidere: compluries multi ſimul ad hoſtes transfugere: compluries in imperatorem impetum * facere.*

* fecere vet. ed. & ita ſuprà occidere trãsfugere.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

LIBER SEXTUS.

*

Quem in modum responderit Chrysippus aduersus eos, qui prouidentiam consistere negauerunt.

CAP. I.

* diitur: ve. edit.

*insipidi⁹, qui op. ve. edit.

* itidem vet. ed.

q: [illegible] ve. ed.

**** homines fecisse * dicatur: tantam vim esse ærumnarum & malorum. aduersus ea Chrysippus quum in libro περὶ προνοίας quarto dissereret, Nihil est prorsus istis, inquit,* imperitius, nihil insubidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent* ibidem mala. nam quum bona malis contraria sint; vtraque necessarium est, opposita inter sese & quasi mutuo, aduerso * quæq; fulta nisu, consistere. nullum adeò contrarium sine cõtrario altero. quo enim pacto iustitiæ sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? aut quid aliud iustitia est, quàm iniustitiæ priuatio?

priuatio ? quid item fortitudo intelligi posset, nisi ex ignauiæ oppositione? quid continentia nisi ex intemperantia ? quo item modo prudentia esset, nisi foret cōtrà imprudentia? proinde, inquit, homine, stulti cur non hoc etiam desiderant vt veritas sit & non sit mendacium? namque itidem sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & voluptas. alterū enim ex altero, sicuti Plato ait, verticibus inter se contrariis * deligatum est, sustuleris vnum; abstuleris vtrumque. Idem Chrysippus in eodem libro tractat consideratq; dignumque esse id quæri putat, εἰ αἱ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται. i. naturane ipsa rerum vel prouidentia, quę compagem hanc mundi & genus hominum fecit, morbos quoque & debilitates & ægritudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit. existimat autem non fuisse hoc principale naturæ consilium, vt faceret homines morbis obnoxios. nunquam enim hoc conuenisse naturę auctori parentíque rerum omnium bonarum. sed quum multa, inquit, atque magna gigneret pareretque aptissima & vtilissima: alia quoque simul agnata sunt incommoda ijs ipsis, quæ faciebat, cohærentia: eáque non per-

*deliquatum est. si tua *ve. ed.*

autem verba Chrysippi, quantum valui memoria, adscripsi; vt, si cui meum istud interpretamentum videbitur esse obscurius, ad ipsius verba animaduertat. In libro enim περὶ προνοίας quarto εἱμαρμένην esse dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων, καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὖν ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς. aliarum autem opinionum, disciplinarúmque auctores huic definitioni ita obstrepunt. si Chrysippus, inquiũt, fato putat omnia moueri & regi, nec declinari transcendique posse agmina fati & volumina: peccata quoque hominum & delicta non sustentanda neque * condicenda sunt ipsis voluntatibúsque eorum, sed necessitati cuidam & instantiæ, quæ oritur ex fato; omnium quæ sit rerum domina & arbitra, per quam necesse sit fieri quicquid futurum est: & propterea nocentium pœnas legibus iniquè constitutas, si homines ad maleficia non sponte veniunt, sed fato trahuntur. contra ea Chrysippus tenuiter multa & argutè disserit. sed omnium ferè, quæ super ea re scripsit, sententia huiuscemodi est: Quamquam ita sit, inquit, vt ratione quadam * principali necessariò coacta atque connexa sint fato omnia; ingenia

* inducenda s.i. voluntatib. *vet. ed.*

* necessaria principali & coacta, *vet. ed.*

tamen ipſa mentium noſtrarum proinde ſunt fato obnoxia, vt proprietas eorum eſt * ipſa & qualitas. nam ſi ſunt per naturam primitus ſalubriter vtilitérque ficta; omnem illam vim, quæ de fato extrinſecus ingruit, inoffenſiùs tractabiliúſque tranſmittunt. ſin verò ſunt aſpera & inſcita & rudia, nulliſque artium bonarum adminiculis fulta: etiam ſi paruo ſiue nullo fatalis incommodi conflictu vrgeantur; ſua tamen * ſæuitate & voluntario impetu in aſſidua delicta & in errores ruunt. ídque ipſum vt ea ratione fiat naturalis illa & neceſſaria rerum conſequentia efficit, quæ fatū vocatur: eſt enim genere ipſo quaſi fatale & conſequens, vt mala ingenia peccatis & erroribus non vacent. huius deinde rei exemplo non herclè nimis alienè neque illepidè vtitur. ſicut, inquit, lapidem cylindrum ſi per ſpatia terræ prona atque * deruta iacias, cauſam quidem ei & initium præcipitantiæ feceris; mox tamen ille præceps voluitur, nō quia tu id iam facis, ſed quoniam ita ſeſe modus eius & formæ volubilitas habet: ſic ordo & ratio & neceſſitas fati genera ipſa & principia cauſarū mouet: impetus verò conſiliorum mentiúmque noſtrarum, actionéſque ipſas, volutas cuiuſque

* ipſa qualitas *vet. ed.*

* lenitate *vet. ed.* læuitate *H. St. ex coniectura.*

* dirupta *ve. ed.*

cuiusque propria & animorum ingenia moderantur. Infert deinde verba hæc, his, quæ dixit, congruentia.

Διὸ ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων οὕτως εἴρηται,

Γνώσῃ δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήματ' ἔχοντας, ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν, ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν. Propterea negat oportere ferri audiríque homines aut nequam aut ignauos & nocentes & audaces; qui, quum in culpa & in maleficio reuicti sunt, perfugiunt ad fati necessitatem, tãquam in aliquod * Fati asylum; &, quæ pessimè fecerunt, ea nõ suæ temeritatis, sed fato esse attribuenda dicũt. primus autem Homerus sapientissimus & antiquissimus poëtarum dixit in hisce versibus.

* fani vet. ed.

Ὢ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.

Ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ', ἔμμεναι· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ

Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν.

Itaque M. Cicero in libro, quem de fato conscripsit, quum quæstionem istam diceret obscurissimam esse & implicatissimam; Chrysippum quoque philosophũ non expedisse se in ea refert, his verbis: *Chrysippus æstuans laboránsque, quonam pacto explicet & fato omnia fieri, & esse aliquid in nobis, intricatur hoc modo.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Consequentiæ.* Quidam pertinaciter negant. Consequentiam esse vocabulum Latinum, & apud nullum Latinorum reperire. Difficilis est prouincia & audacia maior id dictitare, quod nusquam legitur: inuenitur enim in hoc authore & Cicerone. SCOP. COLLECT. lib. 1. cap. 19.

Historia sumpta ex libris Tuberonis de serpente inusitate longitudinis.

CAP. III.

TVbero in historiis scriptum reliquit, bello primo Pœnico Attilium Regulum consulem, in Africa, castris apud Bagradam flumen positis, prœlium grande atque acre fecisse aduersus vnum serpentem illic stabulantem, inusitatæ immanitatis: eúmque magna totius exercitus *cōflictione, ballistis atque catapultis diu oppugnatum: eiúsque interfecti corium longum pedes centum & viginti Romam misisse.

* conflictatione vet. edit.

NOTÆ VARIORVM.

a *Serpentem in illis locis stabulantem inusitatæ immanitatis.* De hoc serpente meminit BROSIVS *lib.* 4. *cap.* 8. Val. Max. *lib.* 1. *cap. vlt.* Iulius obsequens PLIN. *lib.* 8. *cap.* 15. SILIVS *lib.* 6. alij, quibus maius vtrum est, quàm mihi loca cum locis si volent, conferant. BROS.

Qui

Qui idem Tubero * *noua historia de Attilio Regulo à Carthaginiensibus capto literis mandauerit, quid etiam Tuditanus super eodem Regulo scripserit.* (* vet. ed. in historiis de.)

CAP. IIII.

QVod satis celebre * est de Attilio Regulo: id nuperrimè legimus scriptum in Tuditani libris: Regulum captum, ad ea quæ in senatu Romæ dixit, suadens ne captiui cum Karthaginiensibus permutarentur, id quoque addidisse; venenum sibi Karthaginienses dedisse non * præsentarium, sed eiusmodi quod mortem in diem proferret, eo consilio, vt viueret quidem tantisper quoad fieret permutatio, post autem grassante sensim veneno cor tabesceret. Eumdem * Regulum Tubero in historiis redisse Karthaginem, nouísque exemplorum modis excruciatum à Pœnis dicit. *In atras*, inquit, *& * profundas tenebras eũ claudebant: ac diu post, vbi erat visus sol ardentissimus, repente educebant, & aduersus ictus solis oppositum continebant, atque intendere in cælũ oculos cogebant. palpebras quoque eius, ne cõniuere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant.* Tuditanus autem somno diu prohibitum atq; ita vita priuatum refert. idque vbi Romæ cognitum est, nobilissi-

* est *abest à vet. ed.*

* præsentaneum, *vet. ed.*

* verò Reg. *vet. ed.*

* profundissimas *vet. ed.*

mos Pœnorum captiuos liberis Reguli à senatu deditos, & ab iis in armario muricibus præfixo destitutos, eadémque insomnia cruciatos interisse.

* errauit. vet. ed.

Quòd Alfenus iurisconsultus in verbis veteribus interpretandis * *errauerit.*

CAP. V.

ALfenus iurisconsultus, Seruij Sulpicij discipulus, rerúmque antiquarum non incuriosus, in libro Digestorum trigesimo & quarto, * Coniectaneorum autem secundo, *In fœdere*, inquit, *quod inter populum Romanum & Karthaginienses factum est, scriptum inuenitur, vt Karthaginienses quotquot annis populo Romano darent certũ pondus* a *argenti puri puti. quæsitúmque est quid esset argentum purum putũ. respõdi ego*, inquit, *esse purum putum valdè purum: sicut nouum nouiciũ dicimus & proprium propicium augere atque intendere volentes noui & proprij significationẽ.* Hoc vbi legimus, mirabamur eandem affinitatem visam esse Alfeno *puri & puti*, quæ sit *noui* & *nouicij*. nam si esset *puricium*, tum sanè videretur dici, quasi *nouicium*, id etiã mirũ fuit, quòd *nouicium* per augendi figuram dictum existimauit: quum sit *nouicium* nõ quod magis nouum sit, sed quod à *nouo* dictum inclinatúmque sit. his ergo assentimus,

* collect. vet. ed.

timus,qui *putum* esse dicunt à *putando* dictum: & ob eã causam prima syllaba breui pronunciant,non longa: vti existimasse*Alfenum videtur,qui à *puro* id esse factum scripsit. *putare* autem veteres dixerunt,vacantia ex quaque re ac non necessaria aut etiam obstantia & aliena auferre & excidere,&,quod esse vtile ac sine vitio videretur, relinquere. sic namque arbores & vites, & sic etiam rationes * *putari* dictum. verbum quoque ipsum *puto*,quod declarandæ sententiæ nostræ causa dicimus, non signat profectò aliud quàm id agere nos in re dubia obscuráque, vt, decisis amputatísq; falsis opinionibus,quod videatur esse verum & integrum & incorruptum, retineamus. argentum ergo in Karthaginiensi fœdere *putum* dictum esse, quasi *exputatum*, excoctúmque,omníque aliena materia carens, omnibúsque ex eo vitiis detractis emaculatum & candefactum. scriptum est autem *purum putum*,non in Karthaginiensi solùm fœdere, sed tum in multis aliis veterum libris,tum * in Q. quoque Ennij tragœdia, quæ inscribitur *Alexander*, & in satyra M. Varronis,quæ inscripta est Δὶς παῖδες οἱ γέροντες.

* Alfenus *vet. ed.*

* dictæ putari: ver. *vet. ed.*

* etiam in *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Argenti puri puti.* Budæus exponit argentum purum putum, valdè purum expurgatúmque & excoctum, omníque aliena materia carens, omnibúsque ex eo vitijs detractis emaculatum & candefactum vt hoc loco loquitur Gellius, ait Budęus assentitur: sed neuter eorum percepit quid sit argentum purum putum, sed purum putum significat, vt Festo placet: purũ autem id est sine signis & emblematis, nam veteres præsertim Siculi pręclara quædã & operosa emblemata, argenteis poculis addebant, quæ cùm essent detracta argentum purum remanebat Cicero ipse demonstrat in actione sexta in Verrem. FRANC. LVIS. *pareg.* 1. 26.

Temerè ineptéque reprehensum esse à Iulio Higino Vergilium, quòd præpetes *Dædali* pennas *dixit, *atque inibi quid sint* aues præpetes, *& quid illæ sint aues, quas Nigidius* inferas *appellauit.*

* dixerit, *vet. ed.*

CAP. VI.

D*Ædalus, vt fama est, fugiens Minoïa regna*

Præpetibus pennis ausus se credere cælo.

In his Virgilij versibus reprehendit Higinus, *præpetibus pennis*, quasi impropriè & inscitè dictum. nam *præpetes*, inquit, *aues* ab auguribus appellantur, quæ aut opportunè præuolant, aut idoneas sedes capiunt. non aptè igitur vsum verbo augurali existimauit in Dædali volatu nihil ad augurum disciplinam pertinente. sed

Higi-

Higinus nimis Herclè ineptus est, quum quid *præpetes* essent se scire ratus est: Vergilium autem & Cn. Mattium doctum virum ignorasse, qui in * septimo Iliadis victoriam volucrem, præpetem appellauit * hoc versu:

* secundo *vet. ed.*
* in hoc *vet. ed.*

*Dum * det vincenti præpes victoria palmã.*

* dat *vet. ed.*

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in annalibus, non * pennas Dædali præpetes, sed longè diuersius, inquit,

* vt Virgilius penn. *vet. ed.*

-*Quid*

Brũdusiũ pulchro præcinctũ præpete portu?

&, si vim potius naturámque verbi considerasset, neque id solum quod augures dicerent inspexisset: veniam prorsus poëtis daret similitudine ac translatione verborum, non significatione * propria, vtentibus: nam quoniam non ipsæ tantùm aues quæ prosperiùs præuolant, sed etiam loci, quos capiunt, * qui idonei felicésq; sunt, *præpetes* appellantur, idcirco Dædali pennas *præpetes* dixit: quoniam ex locis in quibus periculũ metuebat in loca tutiora peruenerat, *locos* porrò *præpetes* & augures appellant: & Ennius in annalium primo dixit,

* propria abest à *vete. edit.*
* quòd *veter. edit.*

Præpetibus hilares sese pulchrisq. locis dant.

auibus autẽ *præpetibus* contrarias aues *in-*

feras appellari Nigidius Figulus in libro primo augurij priuati ita dicit, *Discrepat dextra sinistræ: * præpes inferæ.* ex quo est coniectare *præpetes* appellatas, quæ altius sublimiúsque volitent: quum differre à *præpetibus* Nigidius *inferas* dixerit. Adolescens ego Romæ, tum quum etiam ad grammaticos itarem, audiui Appollinarem Sulpicium, quem in primis sectabar, quum de iure augurio quæreretur, & & mentio *præpetum auium* facta esset, * a Erucio Claro præfecto vrbi dicere, *præpetes* sibi videri esse alites, quas Homerus ταυυπτέρυγας appellauerit: quoniã istas potissimum augures spectarent, quæ ingentibus alis patulæ atque porrectæ præuolarent. Atque ibi hos Homeri versus dixit:

* præpetibus *ve. ed.*

* Lucio *vet. ed.*

Τιωὴ δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι, τῶν οὔτι μεταπρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω.

NOTÆ VARIORVM.

a *Erutio Claro.* Quidam habent L. Claro, nominatur & in Pandectis *lib. 2. de off. præf. vig.* sed is alius ab isto (fortasse eius proles) qui sub Antonino vixit, nec vrbi, sed vigiliis præfuit Lips. *in Elect.*

* *Notata quædam de Alexandro & de P. Scipione memoratu digna.*

* hæ duæ voces.

Cap.

CAP. VIII.

APpion Græcus homo, qui * Pliſtonices eſt appellatus, facili atque alacri facundia fuit. is quum de Alexandri regis laudib⁹ ſcriberet, Victi, inquit, hoſtis vxorem facie inclyta mulierem vetuit in cōſpectum ſuum deduci; vt eam ne oculis ſuis quidem contingeret. lepida igitur quæſtio agitari poteſt, vtrum videri continentiorem par ſit, Publiúmne Africanũ ſuperiorem, qui, Karthagine ampla ciuitate in Hiſpania expugnata, virginem tempeſtiuam, forma egregia, nobilis viri Hiſpani filiam captam perductámque ad ſe patri inuiolatam reddidit; an regem Alexandrum, qui Darij regis vxorem eamdémque eiuſdem ſororem prœlio magno captam, quam eſſe audiebat exſuperanti forma, videre noluit, perducíque ad ſeſe prohibuit. ſed hanc vtramque declamatiũculam ſuper Alexandro & Scipione celebrauerint, quibus abundè & ingenij & otij & verborum eſt. nos ſatis habebimus, quod ex hiſtoria eſt, id dicere; Scipionem iſtum veróne an falsò incertum; fama tamen, quum eſſet adoleſcens, haud ſincera fuiſſe, & propemodum conſtitiſſe hoſce verſus à Cn. Næuio poëta in eum ſcriptos eſſe;

absunt à vet. ed.

* Polyphiſtor *vet. ed.*

Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriosè;
Cuius facta viua nunc vigent ; qui apud gentes solus.
Præstat: eum suus pater cum pallio vno ab amica abduxit.

His ego versibus credo adductum Valerium Antiatem aduersum cæteros omnes scriptores de Scipionis moribus sensisse ; & eam puellam captiuam non redditam patri scripsisse , contrà quàm nos suprà diximus , sed retentam à Scipione atque in deliciis amoribúsque ab eo vsurpatam.

De Acca Larentia & Caia Tarratia, déq. origine sacerdotij fratrum Arualium.

CAP. VII.

ACcæ Larentiæ & Caiæ Tarratiæ, siue illa Fufetia est , nomina in antiquis annalibus celebria sunt. earum alteræ post mortem , Tarratiæ autem viuæ amplissimi honores à populo Romano habiti *sunt. & Tarratiam quidem Virginem Vestæ fuisse lex Horatia testis est, quæ super ea ad populum lata. qua lege ei plurimi honores fiunt. inter quos , ius quoque testimonij. dicendi tribuitur : *testabilísque* vna omnium feminarum vt sit datur. Id verbum est ipsius legis Horatiæ:

* sunt abest à vet. ed.

tiæ; *contrarium est in* XII. *tabulis scriptum.* IMPROBVS. a INTESTABILIS. Q. ESTO. præterea si quadraginta annos nata sacerdotio abire ac nubere voluisset, ius ei potestásque exaugurandi atque nubendi facta est, munificentiæ & beneficij gratia, quòd campum Tiberinum siue Martium populo Romano condonasset. sed Acca Larentia corpus in vulgus dabat, penuniámque emeruerat ex eo quæstu vberem. ea testamento, vt in Antiatis historia scriptum est, Romulum regem, vt quidam alij tradiderunt, populum Romanum bonis suis hæredem fecit. ob id meritum à flamine Quirinali sacrificium ei publicè fit: & dies è nomine eius in fastos additus. Sed Sabinus Massurius in primo* Memorialium secutus quosdam historię scriptores Accam Larentiam Romuli nutricem fuisse dicit. *Ea*, inquit, *mulier ex duodecim filiis maribus vnum morte amisit. in illius locum Romulus Accæ Larentiæ sese filium dedit, séque & cæteros eius filios fratres aruales appellauit. ex eo tempore collegium mansit fratrum arualium numero duodecim. cuius sacerdotij insigne est spicea corona & albæ insulæ.*

* Memorabilium 2 et. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Intestabilis esto.* Antestatus ille dicebatur ho-

mo, qui adductus aut inuentus & testis factus erat. nam patiendi fungendíque significatione Antestatus dicitur: vt in lege XII. Tab. Sic enim summotis familia, alienis quibusdam & subditiis verbis, hanc legem apud Gellium legi debere arbitror. Existimo enim Antestatum & Libripendem ad testimonium dicendũ hac lege compelli: ac qui testimonium non perhibebant, cũ antestati erant, TVRN. 29. *aduer.* 14.

Locus exemptus ex annalibus L. Pisonis historiæ & orationis lepidissimæ.

CAP. IX.

QVòd res videbatur memoratu digna, quam fecisse Cn. Flauium Annij filium ædilem curulem, L. Piso in tertio annali scripsit, eáque res perquam purè & venustè narrata à Pisone: locũ istum totũ huc ex Pisonis annali* composuimus. *Cn.* inquit, *Flauius patre libertino natus scriptũ faciebat: isque in eo tempore ædili curuli apparebat, quo tempore ædiles subrogãtur: eúmque * pro tribu ædilem curulem renunciauerunt. at ædilis, qui comitia habebat, negat accipere, neq; sibi placere, qui scriptum faceret, eum ædilem fieri. Cn. Flauius Annij filius dicitur tabulas posuisse, scriptu sese abdicasse: isque ædilis curulis factus est. idem Cn. Flauius Annij filius dicitur ad collegã venisse, visere ægrotũ. & in cõclaue postquã introiuit, adolescentes ibi cõplures nobiles sedebant contemnentes eũ, assurgere ei nemo voluit. Cnæus*

* transp. vet. ed.

* primæ tribus æd. vet. ed.

Flauius

Flauius Annij filius ædilis id arrisit. a *sellā curulem iussit sibi afferri eam in limine apposuit, nequis illorū exire posset: vtique ij omnes inuiti viderent sese in sella curuli sedentem.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Sellam curulem iussit sibi afferri.* Non solùm consules, sed etiam magistratus alios Romæ sellas habuisse suas legimus: nam sellæ prætoris mentio fit in *l.1.ff.de postul. & apud Quintil. lib.6.cap 3.* vt hic sellæ ædilium curulium & apud Liu.*lib.9.*& Valer.*lib.2.cap.1.*IVR.*in Symma.*BROS.

Historia super Euclide Socratico, cuius exēplo Taurus Philosophus adhortari adolescentes suos solitus est ad philosophiam gnauiter sectandam.

CAP. X.

PHilosophus Taurus, vir memoria nostra in disciplina Platonica celebratus, cùm aliis bonis multis salubribúsque exemplis hortabatur ad philosophiam capessendam, tum vel maximè ista re animos iuuenum expergebat, Euclidem quam dicebat Socraticum factitauisse. *Decreto*, inquit, *suo Athenienses cauerant, vt, qui Megaris ciuis esset, si intulisse Athenas pedem prehensus esset,* * *ea res ei homini capitalis esset, tanto Athenienses*, inquit, *odio flagrabant finitimorum hominum Megarensium. tum Euclides, qui indidem Megaris e-*

* vt ea *vet. ed.*

*rat, quique * ante id decretum & esse Athenis & audire Socratem consueuerat postquam id decretum sanxerunt, sub noctem, * quum aduesperasceret, tunica longa muliebri indutus & pallio versicolore amictus, & caput *rica velatus è domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat; ut vel noctis aliquo tempore consiliorum, sermonúmque eius fieret particeps: rursúsque sub lucem milia passuum paulò amplius viginti, eadem veste illa tectus redibat. At nunc,* inquit, *videre est philosophos ultro currere, ut doceant ad fores iuuenum diuitum; eósque ibi sedere atque operiri prope ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne vinum edormiant.*

* etiam ante vet. ed.
* priusquam ve. ed.
* & ora vel ve. ed.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse, ad officium grauitatis dignitatísque vitæ decentia.

CAP. XI.

CVm inquinatissimis hominibus non esse conuicio decertandum, neque in maledictis aduersus impudentes & improbos velitandum, quia tantisper similis & compar eorum fias dum paria & consimilia dicas atque audias, non minus ex oratione Q. Metelli Numidici sapientis viri cognosci potest, quàm ex libris & disciplinis philosophorũ. verba hæc sunt Metelli aduersus Cn. Mãlium tribunum plebei.

bei, à quo apud populum in concione lacessitus iactatúsque fuerat dictis petulantibus. *Nunc quod ad illum attinet, Quirites, quoniã se ampliorem putat esse, si se mihi inimicum * dictitauerit, quem ego mihi neque amicum recipio neque inimicum * respicio, in eum ego non sum plura dicturus. nam eum indignissimum arbitror, cui à viris bonis benedicatur, tum ne idoneum quidem cui à probis maledicatur. nã si in eo tempore huiuscemodi homunculum nomines, in quo punire non possis, maiore honore quàm contumelia afficias.*

* dictaverit, vet. ed.
* respicio abest à vet. ed.

Quòd neque testamentum, *sicuti Seruius Sulpitius existimauit, neque* sacellum, *sicuti C. Trebatius, duplicia verba sunt, sed * ei* testatione, *alterum productum, alterum à sacro diminutum.*

* à t. p. alterũ, alt. *vet. ed.*

CAP. XII.

SEruius Sulpicius iureconsultus, vir ætatis suæ doctissimus, in libro de * sacris detestandis secundo, qua ratione adductus testamentum verbum esse duplex scripserit, non reperio. nam compositum esse dixit à mentis contestatione, quid igitur *calceamentum*, quid *paludamentum*, quid *pauimentum*, quid *vestimentum*, quid alia mille per huiuscemodi formam producta: etiámne ista omnia composita dicemus? obrepsisse autem videtur Seruio,

* testamẽtis sec. *ve. ed.*

vel si quis alius est qui id prior dixit, falsa quidem, sed non abhorrens neque inconcinna quasi mẽtis quædam in hoc vocabulo significatio. sicut herclè C. quoque Trebatio eadem concinnitas obrepsit: nam in libro de religionibus secundo. *Sacellum est*, inquit, *locus paruus deo sacratus cum ara.* deinde addit verba hæc: *Sacellum ex duobus verbis arbitror compositum sacri & cellæ, quasi sacra cella*, hoc quidem scripsit Trebatius, sed quis ignorat *sacellum* & simplex verbum esse & non ex *sacro* & *cella* * copulatum, sed ex *sacro* diminutum?

* compositũ, vet. ed.

De quæstiunculis apud Taurum philosophum in conuiuio agitatis, quæ sympotiaca vocantur.

CAP. XIII.

FActitatum obseruatúmque hoc Athenis est ab iis, qui erant philosopho Tauro iunctiores. quum domum suam nos vocaret, ne omnino, vt dicitur, immunes & asymboli veniremus, coniectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum, sed argutias quæstionum. vnusquisque igitur nostrûm commentus paratúsque ibat quod quæreret: erátque initium loquendi, edundi finis: querebantur autem * non grauia nec * reuerenda, sed ἐνθυμήματα quædam lepida & minuta & flo-

* nec vet. ed.
* verenda, vet. ed.

florentem vino animum lacessentia: quale hoc fermè est subtilitatis ludicræ, quod dicam. quæsitum est *a* quando moriens moreretur; quum iam in morte esset, an tum etiam quum in vita foret: & quando surgens surgeret; quum iam staret, an tum etiam quum sederet: &, qui artem disceret, quando artifex fieret; quum iam esset, an tum quum etiam non esset: vtrum enim horum dicas; absurdè atque ridiculè dixeris: multóque absurdius * esse videbitur, si aut vtrúmque esse dicas, aut neutrum. sed ea omnia quum captiones esse quidam futiles & inanes dicerent: Nolite, inquit Taurus, hæc quasi nugatum aliquem ludum aspernari. grauissimi philosophorum super hac re serio quæsiuerunt: * & alij moriendi verbum atque momentum manente adhuc vita dici atque fieri putauerunt; alij nihil in eo tempore vitæ reliquerunt; *b* totúmque illud, quod mori dicitur, morti vindicauerunt. item de cęteris similibus in diuersa tempora & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato, inquit, noster neque vitæ id tempus neque morti dedit; idémque in omni consimilium rerum disceptatione fecit. vidit quippe vtrumque esse pugnans: neque posse ex duo-

a an quum *vet. ed.* & *ita hic infrà.*

* esse *a.* est *à ve. ed.*

* at *ve. ed.*

bus contrariis altero manente alterum constitui: quæstionémque fieri per diuersorum inter sese finium mortis & vitæ cohærentiam: & idcirco peperit ipse expressitque aliud quoddam nouum in confinio tempus: quod verbis propriis atque integris τὴν ἐξαίφνης φύσιν appellauit: ídque ipsum ita, vt dico, inquit, in libro cui Parmenides titulus est, scriptum ab eo reperiens: τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιόνδε τι ἔοικε σημαίνειν, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἑκάτερον. * tales apud Taurum symbolæ, taliáque erant secundarum mensarum, vt ipse dicere solitus erat, τραγήματα.

* talia a. π. symbola, & alia quæ *vet. ed.*

NOTÆ.

a *Quando moriens moreretur.* Quæ prima proponitur quæstio, non dubito quin eo agitata modo fuerit quem videmus in isto Sexti philosophi loco, libro tertio Pyrrhoniarum hypotyposeων (quas olim à me interpretatas luce donaui) capite De generatione & corruptione, εἰ ἀπέθανε Σωκράτης, ἤτοι ὅτε ἔζη ἀπέθανεν, ἢ ὅτε ἀπέθανεν. &c. Totius autem loci hæc est mea interpretatio, Si mortuus est Socrates, mortuus est vel dum viueret, vel quum iam esset mortuus. Atqui non dici potest mortuus esse dum viueret: alioqui idem vixisset simul & mortuus fuisset. Nec verò dici potest mortuus quum iã mortuus esset: alioqui bis mortuus esse diceretur. Non igitur mortuus est Socrates.

Quàm

Quàm autē difficile ſit ad hanc quæſtionem reſpondere, vel ex iis Tauri verbis quæ à Gellio ſubiunguntur colligere poſſumus. H. S. Sched. lib. 1.

b *Totum illud tempus quod mori dicitur.* Videtur intelligere de tempore quod Latini moribundi appellatione exprimunt: quod certè eſt in mortis & vitæ confinio: ideoque non video cur illi totum id morti vindicauerint. Nam qui moribūdus à Latinis dicitur, ſicut ex parte mortuus, ita ex parte viuus eſt. H. S. Sched. lib. 1.

Pœniendis peccatis tres eſſe rationes à Philoſophis attributas, & quamobrem Plato tantùm duarum ex his meminerit.

CAP. XIV.

PŒniēdis peccatis tres eſſe debere cauſas exiſtimatum eſt. vna eſt, quæ, νουθεσία vel κόλασις, vel παραίνεσις dicitur, quū pœna adhibetur, caſtigādi atque emēdādi gratia, vt is, qui fortuito deliquit, attētior fiat correctiórque: altera eſt, quam ij, qui vocabula iſta curioſiùs diuiſerunt, τιμωρίαν appellant. ea cauſa animaduertēdi eſt, quū dignitas auctoritáſque eius, in quem eſt peccatum, tuenda eſt, ne prætermiſſa animaduerſio cōtemptum eius pariat & honorem leuet: idcircóque id ei vocabulum à conſeruatione honoris factum putant. tertia ratio * vindicādi eſt, quæ παράδειγμα à Græcis nominatur, quum pœnitio- * vindictæ vet. ed.

propter exemplum eſt neceſſaria: vt cæteri ſimilibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus intereſt, metu cognitæ pœnæ deterreantur. idcirco veteres quoque noſtri exempla pro maximis grauiſſimíſque pœnis dicebant: quando igitur aut ſpes magna eſt, vt is, qui peccauit, citra pœnam ipſe ſeſe vltro corrigat: aut ſpes contrà nulla eſt emendari eum poſſe & corrigi: aut iacturam dignitatis, in quam peccatum eſt, metui non neceſſum eſt: aut non id peccatum eſt, cuius exemplo neceſſario metu * ſuccurrendum ſit: tum, quicquid ita delictum eſt, non ſanè dignum eſſe imponendæ pœnæ ſtudium viſum eſt. Has tres vlciſcendi rationes & philoſophi alii plurifariam & noſter Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis compoſuit, ſcriptas reliquit. Plato autem ipſe verbis apertis duas ſolas eſſe pœniendi cauſas dicit: vnam, quam primo in loco propter corrigendum: alteram, quam in tertio propter exempli metum poſuimus. Verba ſunt hæc Platonis in Gorgia: προσήκει δὲ παντὶ, τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ ἢ βελτίονι γίνεσθαι, καὶ ὀνίνασθαι: ἢ παράδειγμα τοῖς ἄλλοις γίνεσθαι, ἵνα ἄλλοι ὁρῶντες πάσχοντα ἃ ἂν πάσχῃ, φοβούμενοι βελτίους γίνονται. in hiſce

* ſãciẽdũ *vet. ed.*

in hisce verbis facilè intelligas τιμωρίαν Platonem dixisse, non vt suprà scripsi quosdam dicere, sed ita vt promiscuè dici solet, pro omni pœnitione: an ne autem quasi omnino paruam & contemptu dignam præterierit pœnæ sumendæ causam propter tuendam læsi hominis auctoritatem, an magis, quasi ei, quam dicebat, rei non necessariam prætermiserit, quum de pœnis, non in vita, neque inter homines, sed post vitæ tempus capiendis scriberet, ego in mediũ relinquo.

NOTÆ.

Pœnitẽdis. Vide quæ notãtur à Pe. Fa. *cẽ. li.* 2.

De verbo, quiesco, *an e litera corripi an produci debeat.*

CAP. XV.

AMicus noster homo multi studii atque in bonarum disciplinarum opere frequẽs verbũ, *quiescit*, vsitatè, e litera correpta dixit. alter itẽ amic⁹ homo in doctrinis, quasi in præstigiis, mirificus, cõmuniúmq; vocũ respuẽs nimis & fastidiẽs, barbarè eũ dixisse opinat⁹ est: quoniã producere debuisset nõ corripere. nã, *quiescit*, ita oportere dici prædicauit, vt *calescit*, *nitescit*. *stupescit*, atque alia huiuscemodi multa. id etiam addebat, quod, *quies*, e, * producta, non breui diceretur. noster autem,

* productio *ve. ed.*

qua eſt omnium rerum verecũda mediocritate, ne ſi Ælii quidem, Cincii, & Satyri dicendum ita cenſuiſsẽt, obſecuturum ſeſe fuiſſe ait cõtra perpetuam Latinæ linguæ conſuetudinẽ: neque ſe tam inſignitè locuturum, abſona * inauditáque vt diceret. literas autẽ ſuper hac re fecit inter exercitia quædam ludicra: & *quieſco*, nõ eſſe his ſimile, quæ ſuprà poſui, nec à *quiete* dictũ, ſed, ab eo *quietem* Græcæque vocis ἔσχων καὶ ἔσκον, Ionicè à verbo ἔχω ἴσχω & modũ & originẽ verbum illud habere demonſtrauit: rationibúſque haud ſanè frigidis docuit, *quieſco*, e litera longa dici non conuenire.

* aut inaudita *ve. ed*

* Notum *vet. ed.*

* *Notatum verbũ*, deprecor, *à poeta Catullo inuſitatè quidem, ſed aptè poſitum & propriè: déque ratione eius verbi: exempliſque veterum ſcriptorum.*

CAP. XVI.

EIuſmodi quiſpiam qui tumultuariis & modicis linguæ exercitationibus ad famam ſe facũdiæ permiſerat, neque orationis Latinæ * vſurpationes veras didicerat, quum in Lycio fortè veſpera ambularemus, ludo ibi & voluptati nobis fuit: nam cùm eſſet verbum, a *deprecor*, doctiuſculè poſitũ in Catulli carmine: quia id ignorabat frigidiſſimos verſus eſſe dicebat,

* modos vſurpationéſve vllas d. *vet. ed.*

cebat, omnium quidem meo iudicio venustissimos, quos subscripsi:

Lesbia mî dicit semper malè, nec tacet vnquam
De me Lesbia: me dispeream nisi amat.
Quo signo? quasi non totidem mox deprecer illi.
Assiduè. verùm dispeream nisi amo.

deprecor hoc in loco vir bonus ita dictum esse * putabat, vt plerumque à vulgo dicitur: quod significat valdè precor & oro & supplicio. in quo, *de*, præpositio ad augendum & cumulandum valet. quod si ita esset: frigidi sanè versus forent. nunc enim contrà omnino est. nam, *de*, prępositio, quoniam est anceps, in vno eodemque verbo diuersitatem significationis capit. sic enim, *deprecor*, à Catullo dictum est, quasi detestor, vel exsecror vel depello, vel abominor. contra autem valet quũ Cicero pro P. Sylla ita dicit: *Quàm multorum hic vitam à Sylla deprecatus* * item in dissuasione legis agrariæ: *Si quid deliquero, nullę sunt imagines quę me à vobis deprecetur*. Sed neque solus Catullus ita isto verbo vsus est. pleni adeò sunt libri veterum similis in hoc verbo significationis, ex quibus vnum & alterum, quæ suppetierant, apposui. Q. Ennius in Erech-

* putat vet. ed.

* est *additur in vet. ed.*

theo non longè secus dixit quàm Catullus:

Quibus nunc, inquit, *ærumna mea libertatem paro*,*
*Quib. seruitutem mea miseria deprecor *.*

significat abigo & amolior, vel prece adhibita, vel quo alio modo. item Ennius in Chresphonte:

Ego quum meæ vitæ parcam, letum inimico deprecor.

Cicero in libro sexto de republica ita scripsit: *Quod quidẽ eo fuit maius, *qui quũ causa pari collegę essent, nõ modò inuidia pari nõ erãt. sed etiã Claudij inuidiam Gracchi caritas deprecabatur.* hîc quoque item nõ est valde precabatur, sed quasi populsabat* inuidiam. quod Græci propinqua significatione παραιτοῦμαι dicunt. Item pro A. Licinio * consimiliter Cicero verbo isto vtitur. *Quid,* inquit, *huic homini facias? nonne concedas interdũ vt excusatione * stultitię summæ improbitatis odiũ deprecetur?* item in Verrem actionis secundæ * primo, *Nunc verò quid faciat Hortẽsius? auaritiæne crimina frugalitatis laudibus deprecetur? ad hominẽ flagitiosissimũ, libidinosissimũ, nequissimumq. defendat?* Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, quærens, veniam quod & malediceret ei palam, respueretque &

* nota? ad finem vtri⁹que versus additur in ve. ed.

*quia q. in c. vet. ed.

*& defensabat inu. vet. ed.

*similiter vet. ed.

* summæ stult. sum. vet. ed.

*procemio vetus edit.

*laude ve. ed.

rétque & recusaret detestatúrque assiduè, & tamen eam penitus deperiret.

NOTÆ VARIORVM

a. *Deprecor.* Valla à Gellio dissentit in hac voce deprecor. At Alexander ab Alexandro, se inter hos duos arbitrum constituit. Hac de re plura FLOR. SABINVS subcis. *lib. 1. cap.* 8.

Quis omnium primus libros publicè præbuerit legẽdos, quantúsque numerus fuerit Athenis ante clades Persicas. librorum in bibliothecis publicorum.

CAP. XVII.

a LIbros Athenis disciplinarum Liberalium publicè ad agendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus: * deinceps studiosius accuratiúsque ipsi Athenienses auxerunt: sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potius, vrbe ipsa præter arcem incensa abstulit asportauítque in Persas. hos porrò libros vniuersos multis pòst tempestatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus *, referendos Athenas curauit. ingens postea numerus librorum in Ægypto à Ptolemæis regibus vel conquisitus, vel confectus est ad milia fermè voluminum septingenta: sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non-

* deinde *vet. ed.*

* est. ref. *vet. ed.*

ſponte neque opera conſulta, ſed à militibus forte auxiliariis incenſa ſunt.

NOTÆ VARIORVM.

a *Libros.*] De Alexandrino gymnaſio & Bibliotheca nemo melius ampliúſque ſcripſit quantum memini vitruuio Pollione. PET. FAB. *in agonoſtic.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS LIBER SEPTIMVS.

*

Admiranda quædam de P. Africano ſuperiore ex annalibus ſumpta.

CAP. I.

QVOD de Olympiade Philippi regis vxore Alexandri matre, in hiſtoria Græca ſcriptum eſt; idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus eſt, memo-

memoriæ datum est. nam & C. Oppius & Iulius Higinus, aliique, qui de vita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterilem existimatam tradunt, Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos desperauisse. postea in cubiculo atque in lecto *, quum absente marito cubans sola obdormisset, visum repente iuxta eam cubare ingentem anguem, eúmque, iis qui viderant territis & clamantibus, elapsum inueniri nequisse: idipsum P. Scipionem ad haruspices retulisse: eos, sacrificio facto, respondisse fore vt liberi * generentur: neque multis diebus * post, quàm ille anguis in lecto visus est, mulierem concepisse: concepti fetus signa atque sensum pati: exinde mense decimo peperisse: natúmque esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Hannibalem & Karthaginienses in Africa bello Pœnico secundo vicit. Sed & eum impendio magis ex rebus gestis quàm ex illo ostento virum esse virtutis diuinæ creditum est. Id etiam dicere haud piget, quod idem illi, quos suprà nominaui, literis mandauerint Scipionem hunc Africanum solitauisse noctis extremo, prius quàm dilucularet, in capitolium ventitare, ac iubere aperiri

*mulieris, q. *vet. ed.*

* signer. *vet. ed.*

* postea, *vet. ed.*

cellam Iouis, atque ibi solum diu demorari quasi consultantem de republica cum Ioue; æditnósque eius templi sæpe esse demiratos, quòd solum id temporis in capitolium ingredientem canes semper in alios sæuientes, neque latrarent eum, neque incurrerent. Has vulgi de Scipione opiniones confirmare atque approbare videbantur dicta factáque eius pleráque admiranda. ex quibus est vnum huiuscemodi. Assidebat oppugnabátque oppidum in Hispania, situ, mœnibus *, defensoribus validum & mœnitum, re etiã cibaria copiosum: nulláque eius potiundi spes erat. a & quodam die ius in castris sedens dicebat: atque ex eo loco id oppidum procul videbatur. tum è militibus qui in iure apud eum stabant interrogauit quispiã ex more in quem diem locũque vadimonium promitti iuberet, & Scipio manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens, Perendie, inquit, sese sistant illo in loco: atque ita factum. die tertio, in quem vadari iusserat: oppidum captum est: eodémque die in arce eius oppidi ius dixit.

*q; ac def. *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Et quodam die.* Ex his verbis liquet non eodem in loco in iure versari & iudicium dari

solere

solere, & dũ in iure versãtur arma illos à prætore accipere, quibus ad tribunalia ad victoriam causæ decertent. NAN. *misc.* 9.6.

De Cæsellij Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius, quos inscripsit Antiquarum Lectionum.

CAP. II.

TVrpe erratum offendimus in illis celebratissimis cõmentariis Lectionum antiquarum Cæsellij Vindicis, hominis Herclè pleraque haud indiligentis: quod erratum multos fugit, quanquam multa in Cæsellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. scripsit autem Cæsellius. Q. Ennium in tertiodecimo libro annalium, *cor.* dixisse masculino genere. verba Cęsellij subiecta sunt: *Masculino genere,* cor, *ut multa alia, enunciauit Ennius. nam in tertiodecimo annali, quem cor, dixit.* adscripsit deinde versus Ennij duos:

Hãnibal audaci cũ pectore a dehortatur* * dum ve
Ne bellum faciam; quem credidit esse ed.
meum cor?

Antiochus est, qui hoc dicit, Asiæ rex. is admiratur & permouetur, quòd Hãnibal Karthaginienus bellum se facere populo Romano volentem dehortetur. hos autem versus Cęsellius sic accipit; tam-

quam si Antiochus sic dicat: Hannibal me, ne bellum geram, dehortatur. quod quum facit, æquale cor putat habere me ei. quàm stultum esse me credit, quum id mihi persuadere vult! hoc Cæsellius quidem, sed aliud longè Ennius. nam tres versus sunt, non duo, ad hanc Ennij sententiam pertinentes. ex quibus tertium versum Cæsellius non respexit:

*Hannibal audaci * cum pectore « dehortatur,*
Ne bellũ faciã, quem credidit esse meũ cor
Suasorem summum & studiosum robore belli.

* dum vet. ed.
* de me hortatur c. Soli.

horum versuum sensus atque ordo sic opinor est: Hannibal ille audentissimus, atque fortissimus, quem ego credidi (hoc enim est, * *cor meum credidit*: proinde atque diceret, quem ego stultus homo credidi) fore summum suasorem ad bellandũ, is me dehortatur, dissuadétque ne bellum faciam. Cæsellius autem forte ῥαθυ-μότερον ῥαφῇ ista verborũ captus *quem cor* dictum putauit, & *quem* accentu acuto legit, quasi ad cor referatur, non ad Hannibalem, sed non fugit me, si aliquis sit tam inconditus, sic posse defendi *cor* Cæsellij masculinum, vt videatur tertius versus separatim atque diuisè legendus: proinde

* quẽ credidit esse meũ cor, perinde vet. ed.

inde quasi præcisis interruptísque verbis exclamet Antiochus, *suasorem summum!* sed non dignum est eis, qui hoc dixerint, responderi.

NOTÆ VARIORVM.

a *Dehortatur.* Manuscripti cum Menio habent *de me hortatur.*

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensi ut in senatu dixit, & quid ad ea, quæ reprehenderat, responderimus.

CAP. III.

CIuitas Rhodiensis & insulæ opportunitate & operum nobilitate & nauigandi solertia naualibúsque victoriis celebrata est. ea Rhodiensis ciuitas, quum amica atque socia populi Romani foret, Persa * tunc Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum populo Romano fuit amico vsa est: connixique sunt Rhodienses, legationibus Romam sæpe missis, id bellum inter eos componere. sed, vbi ista pacificatio perpetrari nequiuit, verba à plerisque Rhodiensibus in concionibus eorum ad populum facta sunt, vt si pax nõ fieret, Rhodienses regẽ aduersus populum Romanũ adiutarent, sed nullum super ea re publicum decre-

* tamen vet. ed.

tum factum est. At, vbi Perses victus captúsque est: Rhodienses pertimuere ob ea quæ compluries in cœtibus populi acta dictáque erant: legatósque Romam miserunt, qui temeritatem quorundam popularium suorum deprecarentur, & fidem consiliúmque publicum expurgarent. legati postquam Romam venerunt, & in senatum intromissi sunt, verbísque suppliciter pro causa sua factis è curia excesserunt: sententiæ rogari cœptæ, quúmque partim senatorum de Rhodiēsibus quererentur, maléque eos animatos fuisse dicerent, bellúmque * eo illis faciendum censerent: tum M. Cato exsurgit, & optimos fidissimósque socios, quorum opibus diripiendis possidendísque non pauci ex summatibus viris intenti * infestique erant, defensum conseruatúmque pergit, orationémque inclytam dicit, quæ & seorsum fertur, inscriptaque est pro Rodiensibus, & in quinto Originum libro scripta est. Tiro autē Tullius M. Ciceronis libertus sanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarúmque veterum indoctus: eósque ab ineunte ætate liberaliter instituto adminiculatore & quasi * administro in studiis literarum

* eo *abest à vet. ed.*

* infensique *vet. ed.*

* administratore *vet. ed.*

Cicero

Cicero visus est, sed profectò plus ausus est quàm vt tolerari ignosciique possit. námque epistolam conscripsit ad Q. Axium familiarem patroni sui confidenter & nimis * calidè, in qua sibimet visus est orationem istam pro Rhodiensibus acri subtilíque ingenio & iudicio percensuisse ex ea epistola libitum forte nobis est reprehensiones eius quasdam attingere, maiore scilicet venia * reprehensuri Tironem, quàm tùm ille * reprehendit Catonem. culpauit autem primum hoc, quòd Cato ineruditè & ἀναγώγως, vt ipse ait, principio nimis insolenti nimísque acri & obiurgatorio visus sit, quum vereri sese ostendit, ne patres, gaudio atque lætitia rerum gestarum prosperè de statu mentis suæ deturbati, non satis consiperent: neque ad rectè intelligendum consulendúmque essent idonei. *In principiis autem*, inquit, *patroni, qui pro reis dicũt, conciliare sibi & cõplacare iudices debent: sensusq; eorũ exspectatione causæ suspensos rigentésq; honorificis verecũdisq; sentẽtiis cõmulcere: non iniuriis atque imperiosis * minationibus confutare.* ipsũ deinde principium apposuit: cuius verba hæc sunt: *Scio solere plerísque hominibus rebus secũdis atq; prolixis atque prosperis animũ * excelle-*

* callidè vet.ed.

* reprehẽsuri H.St.

* reprehẽderit vet. ed.

* comminationib. confrica-re. vet.ed.

* excellè-

* tem, atq. fer. ve. ed.
* quòd ve. ed.
* processerit vet. ed.
* confricet ve. ed.

re, superbiam atque ferociam augescere atque crescere, quod mihi nũc magnę curę est, * quia hęc res tam secundè * processit, ne quid in consulendo aduersi eueniat, quod nostras secundas res * confutet, néve hęc lętitia nimis luxuriose eueniat. aduorsæ res se domant & docent quid opus sit facto. secundæ res lætitia transuorsum trudere solent à recte consulẽdo atq. intelligendo. quo maiore opere edico suadeoque vti hæc res aliquot dies proferatur, dũ ex tanto gaudio in potestatẽ nostrã redeamus, quę deinde Cato iuxta dicit ea inquit confessionem faciunt non defensionem; neque populsationem translationémve criminis habent, sed cum pluribus aliis communicationem. quod scilicet nihil ad purgandum est. atque etiam, inquit, insuper profitetur Rhodienses, qui accusabantur quòd aduersus populum Romanũ regi magis cupierint fauerintque, id eos cupisse atq. fauisse vtilitatis suæ gratia; ne Romani, Persa quoq. rege victo, ad superbiam ferociámque & immodicum modum insolescerent. eáque ipsa verba ponit. ita vti infrà scriptum est. Atque ego quidẽ arbitror Rhodienses noluisse nos ita depugnare vti depugnatum est; neq. regem Persen vicisse; nõ Rhodienses id modò voluere, sed multos populos ac multas nationes idem * noluisse arbitror. atque haud scio an partim eorũ fuerint, qui non nostrę

* voluisse vet. ed.

nostrę contumelię causa id noluerint euenire; sed enim* id metuere, si nemo esset homo quē vereremur, *& quicquid luberet faceremus: ne sub solo imperio nostro in seruitute nostra essēt. libertatis suę causa in ea sētētia fuisse arbitror. a atq. Rhodienses tamē Persen publicè nunquā adiuuere: cogitate quanto nos* b priuatim cautius facimus. nā vnusquisq; nostrū, si quis aduersus rem suam quid fieri arbitratur, summa vi contrà nititur, ne aduersus eam fiat. quod illi tamen perpessi.* Sed, quod ad principium reprehensum attinet; scire oportuit Tironem defensos esse Rhodienses à Catone, sed vt à senatore & consulatori & censorio viro, * id, quod optimum esse publicum existimabat, suadente, non vt à patrono * causam pro reis dicente. alia namque principia conducunt reos apud iudices defendenti, & clementiam misericordiámque vndique indaganti: alia, quum senatus de republica consulitur, viro auctoritate præstanti, sententiis quorundam iniquissimis permoto, & pro vtilitatibus publicis ac pro salute sociorum grauiter ac libere indignanti simul ac dolenti. quippe rectè & vtiliter in disciplinis rhetorum præcipitur iudices de capite alieno déque causa ad sese non pertinenti cogni-

* voluerūt *vet. ed.*
* id *abest à vet. ed.*
* quia quid lub. *vet. ed.*
* nostri natiuic. *vet. ed. alij* cōcernati.
* quod quidem op. *vet. ed.*
* solet caus. *vet. ed.*

turos, ex qua præter officium iudicandi nihil ad eos simul periculi vel emolumenti redundaturum est, conciliandos esse ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter & leniter existimationi salutique eius qui apud eos accusatus est, at quum dignitas & fides & vtilitas omniū communis agitur, ob eámque rem aut suadendum quid vt fiat, aut fieri iam cœpto differendum est: tum qui se in huiusmodi principiis occupat vt beniuolos benignósque sibi auditores paret, otiosam operam in non necessariis verbis sumit. iamdudum enim negotia periculáque ipsa rerum communia consiliis eos capiendis conciliant: & ipsi potius sibi exposcunt consultoris beniuolentiam. Sed quod ait confessum Catonem noluisse Rhodienses ita depugnari vti depugnatum est, neque regem Persen à populo Romano vinci, atque id eum dixisse non Rhodienses modò, sed multas quoque alias nationes voluisse, sed id nihil ad purgandum extenuandúmve crimen valere: iam hoc primū Tiro improbè mentitur. verba ponit Catonis, & aliis tamen eum verbis calumniatur. non enim Cato confitetur Rhodienses noluisse victoriā esse populi Romani, sed sese arbitrari di-

xit id eos noluisse: quod erat proculdubio suæ opinionis professio, non Rhodiensium culpæ confessio. in qua re, vt meum quidem iudicium est, non culpa tantũ vacat, sed dignus quoque laude admirationéq; est: qui & ingenue & religiosè dicere visus est contra Rhodienses quod sentiebat, & parta sibi veritatis fide ipsũ illud tamẽ, quod contrariũ putabatur, flexit & transtulit: vt eos idcirco vel maximè æquum esset acceptiores carioresque fieri populo Romano, quòd quum & * vtiles illi essent & vellent regi, nihil tamen adiuuandi eius gratia facerent. postea verba hæc ex eadem oratione ponit: *Ea nunc de repente tanta nos beneficia vltro citroque, tãtam amicitiam relinquemus? quod illos dicimus voluisse facere id nos priores facere occupabim⁹?* hoc inquit, enthymema nequam & vitiosum est. responderi enim potuit, occupabimus certè: nam, si non occupauerimus, opprimemur, incidendúmq; erit in insidias à quibus ante nos nõ cauerimus. rectè, inquit, hoc vitio dat Lucilius * poëtæ Euripidi, quod, quum Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quòd ipse ante consiliũ de nece eius cepisset, * Merope fratris vxor hisce eũ verbis eluserit.

* v.c. & v. t. esse factum n. t. a. e. g. fecerint. *vet. edit.*

* poëta *vet. ed.*

* *Æropa vet. ed.*

Εἰ γὰρ σε ἔμελλεν, ὡς σὺ φῂς κτείνειν πόσις,
Χρὴ καὶ σε μέλλειν, ὡς χρόνος παρῆν δῆθεν.

At hoc enim, inquit. planè ſtultitiæ plenum eſt, eo conſilio atque ea fini facere * velle aliquid, vti nunquam id facias quod velis. ſed videlicet Tiro animum non aduertit non eſſe in omnibus rebus cauendis eandem cauſam, neque humanæ vitæ negotia & actiones & officia, vel occupandi, vel differendi, vel etiam vlciſcendi, vel cauendi ſimilia eſſe pugnæ gladiatoriæ. nam gladiatori, compoſito ad pugnandũ pugnæ hæc præpoſita ſors eſt, aut occidere ſe occupauerit, aut occumbere ſi ceſſauerit. hominum autem vita non tam iniquis, neque tam indomitis neceſſitatibus circum ſcripta eſt, vt idcirco prior iniuriam facere debeas, quam, niſi feceris, pati poſſis quod tantum aberat à populo Romano, * vt ſæpe etiam in ſeſe, factas iniurias vlciſci neglexerit poſt deinde vſum eſſe Catonem dicit in eadem oratione argumẽtis parũ honeſtis & nimis audacibus, ac non viri eius, qualis fuit, ſed vafris ac fallacioſis, & quaſi Græcorũ ſophiſtarum ſollertiis. nam, *quum obiiceretur* inquit, *Rhodienſibus quòd bellum populo Romano facere voluiſſent, c negauit pæne,* * *& ignoſci popoſcit,*

* nolle vet.ed.

* manſuetudine occupare, vt ſ. iã in vet.ed.

* ſed vet. ed.

quia

quia id non fecissent & si maximè voluissent, induxisséque eum dicit quam dialectici epagogen appellant, rem admodum insidiosam & sophisticam, neque ad veritatem magis quàm ad captiones repertam, quum conatus sit exemplis decipientibus colligere confirmaréque, neminem, qui malè facere voluit, plecti æquum esse, nisi, quod factum voluit, etiam fecerit. verba autem ex ea oratione M. Catonis hæc sunt: *Qui acerrimè aduersus eos dicit, ita dicit hostes voluisse fieri. Et quis tandem est nostrûm, qui quod ad sese attinet, æquum censeat quemquam pœnas dare ob eam rem, quòd arguatur malè facere voluisse? nemo opinor. nam ego, quod ad me attinet, nolim.* deinde paulò infrà * ita dicit. *Quid nunc? & quæ tandem lex est tam acerba, quæ dicat: Si quis illud facere voluerit, mille nūmis dimidiū familiæ multa esto: Si quis plus quinquaginta iugera habere voluerit: tanta pœna esto: Si quis maiorē pecudum numerū habere voluerit: tātum dāni esto. atqui nos omnia plura habere * voluimus, & id nobis impune est.* postea ita dicit: *Sed si honorem non æquum est * haberi ob eā rem, quòd bene facere voluisse quis dicit neq; fecit tamen: Rhodiensibus tale erit, non quòd malè fecerunt, sed quia voluisse dicuntur facere.* His argumentis Tiro Tullius M.Ca-

* ita abest à vet. ed.

* volum^9 vet. edit.

* habere vet. ed.

nem contendere & conficere dicit Rhodiensibus quoque impune esse debere, quod hostes quidem esse populi Romani voluissent, etsi maxime non fuissent. dissimulari autem non posse ait quin paria & consimilia non sint plus quingenta iugera habere velle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit, & bellum iniustum atque impium populo Romano facere velle, neque item inficiari posse, quin alia causa in praemio sit, alia in poenis. nam beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neque ante remunerari, quam facta sint: iniurias autem imminentes praecauisse iustum est * quam exspectauisse. summa enim professio stultitiae, inquit, est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere opperirique; vt, quum admissa & perpetrata fuerint, tum denique, vbi quae facta sunt infecta fieri nō possunt: poeniantur. haec Tiro in Catonem non * nimis frigide neque sane inaniter. Sed enim Cato non nudam neque solitariam nec improtectam hanc epagogen facit: sed multis eam modis praefulcit, multisque aliis argumentis conuelat: &, quia non Rhodiensibus magis quam reipublicae * consultabat, nihil sibi dictu factuque in ea re turpe duxit, quin

* magis quam *vet. ed.*

* minus fr. sanè quā inan. *vet. ed.*

* consulebat *vet. ed.*

quin omnium sententiarum via seruatum ire socios miteretur. ac primùm ea non incalidè conquisiuit, quæ non iure naturæ aut iure gentium fieri prohibentur, sed iure legum rei alicuius medendę aut temporis causa iussarum: sicut est de numero pecoris & de modo agri præfinito aut eiusmodi aliquo. in quib. rebus, quod prohibitum * est fieri, per leges quidem non licet: velle id tamen facere, si liceat, inhonestum non est. atque eas res contulit seorsum miscuitque cum eo quod neque facere neque velle per sese honestum est: tum deinde, ne disparilitas collationis euidens fieret, pluribus id propugnaculis defensit: neque tenues istas & enucleatas voluntatum in rebus illicitis reprehēsiones, qualia in philo sophorum otio disputantur, magnifacit: sed id solùm ex summa ope nititur. vt causa Rodiensium, quorum amicitiam retineri ex republica fuit, aut æqua iudicaretur, aut quidem certè ignoscenda: atque interim neque fecisse Rhodienses bellum, neque facere voluisse dicit; interim autem facta sola censenda dicit atque in iudicium vocanda: sed voluntates nudas inanésque, neque legibus, neque pœnis fieri obnoxias: interdū autem, quasi deliquisse eos cōcedat,

* est *abest à vet. ed.*

ignosci postulat, & ignoscentias vtiles esse rebus humanis docet: ac, nisi ignoscant, metus in republica rerum nouarum *mouet: sed enim contrà, si ignoscatur, conseruatum iri ostendit populi Romani magnitudinem. superbiæ quoque crimen, quod tunc præter cætera in senatu Rhodiensibus obiectum erat. mirifica & prope diuina responsionis figura elusit & eluit. verba adeò ipsa ponemus Catonis: quoniam Tiro ea prætermisit. *Rhodienses superbos esse aiunt, id obiectantes quod mihi à liberis meis minimè dici velim. sint sanè superbi. quid id ad nos attinet? idne irascimini si quis superbior est quàm nos?* nihil prorsus hac compellatione dici potest, neque grauius, neque munitius aduersus homines superbissimos facta, qui superbiam in sese amarent: in aliis reprehenderent. præterea animaduertere est in tota ista Catonis oratione omnia disciplinarum rhetoricarum arma atque subsidia mota esse: sed non proinde vt in decursibus ludicris aut simulachris præliorum voluptariis fieri videmus; non, inquam, distinctè nimis *nimísque comptè atque modulatè res acta est. sed quasi in ancipiti certamine, quum sparsa acies est, multis locis Marte vario pugnatur: sic in ista tum causa Ca-

* monet: vet. ed.

* accomptè, ve. ed.

ſa Cato, quum ſuperbia illa Rhodienſium famoſiſſima multorum odio atque inuidia flagraret, omnibus promiſcuè tuendi atque propugnandi modis vſus eſt: & nunc vt optimè meritos commendat; nunc tanquam ſi innocentes * purgaret, ne bona diuitiæque eorum expetantur, obiurgat: nunc etiam quaſi ſit erratum deprecatur: nunc vt neceſſarios reipublicæ oſtendat: nunc clementiæ, nunc manſuetudinis maiorum, nunc vtilitatis publicæ commonefacit. eáque omnia diſtinctiùs numeroſiúſque ac comptiùs fortaſſe audici potuerunt: fortiùs atque viuidiùs potuiſſe dici non videntur: iniquè igitur Tiro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter ſeſe & cohærentibus paruum quippiam nudúmque ſumpſit: quod obtrectaret; tanquam non dignum Marco Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorum voluntates * tantum non cenſuerit pœniendas: Commodiùs autem erectiúſque de his meis verbis, quibus Tullio Tironi reſpondi modò, * exiſtimabit iudiciúmque faciet, qui & orationem ipſam Catonis totam acceperit in manus, & epiſtolam Tironis ad Axium ſcriptam requirere & legere curauerit. ita enim nos

* purgat, & n. vet. ed.

* tantùm *abeſt à vet. ed.*

* æſtim. *vet. ed.*

sincerius exploratiusque vel corrigere poterit vel probare.

NOTÆ VARIORVM.

a *Atque Rhodienses.* Verba sunt ex oratione M. Catonis pro Rhodiis dicta. LIPS. *in Elect.*

b *Priuatim cautius facimus.* Quin vera hæc correctio sit non ambiget quisquis sententiam & cætera Catonis verba peruidebit. LIPS. *in Elect.*

c *Negauit.* Scribe & interpunge, nec *negauit plenè* sed ignosci, retracta syllaba qua effugerat. LIPS. *in Elect.*

Cuiusmodi seruos & quam ob causam Cælius Sabinus iuris ciuilis auctor pileatos *venundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more maiorum venierint. atque idipsum* sub corona, * *quid sit.*

* venire. quid sit, *vet. ed.*

CAP. IIII.

PIleatos seruos venum solitos ire, quorum nomine venditor nihil præstaret, Cælius Sabinus iurisperitus scriptum reliquit cuius rei causam esse ait, quod huiusmodi condicionis mancipia insignia esse in vendundo deberent, vt emptores erarre & capi non possent, neque lex vendundi opperienda esset: sed oculis iam perciperent quodnam esset mancipiorum genus, *sicuti.* inquit, a *antiquitus mancipia iure belli capta coronis* * *inducta veniebant, & idcirco dicebãtur sub corona venire. namque*

* n[illegible]ta vet. ed.

que vt ea corona signum erat captiuorum venalium, ita pileus impositus demonstrabat eiusmodi seruos venum dari, quorum nomine emptori venditor nihil præstaret: est autem alia rationis huius opinio, cur dici solitum sit captiuos sub corona venundari, quòd milites, custodiæ causa, captiuorum venalium greges circumstarent: eáque circunstatio militum corona appellata sit. sed id magis verum esse, quod suprà dixi, Cato quoque in libro, quem cōposuit de re militari, docet. verba sunt hæc Catonis: *Vt populus sua opera potius ob rem benè gestam coronatus supplicatum eat, quàm re malè gesta coronatus veniat.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Antiquitus mancipia.* Peracto triumpho Romæ, vel in ipsis etiam castris parta victoria & subactis hostibus, illico cum cætera præda captiuos subiici hastæ publicæ, atque sub corona vendi ab Imperatoribus, hoc est, à belli ducibus penes quos rei militaris summa consisteret, ac per hoc seruari nec occidi solitos vt Florentinus in *l. 4. ff. de stat. homin.* scribit: sic author hoc loco. *Fab. Semest. lib. 2.*

Historia de Polo histrione memoratu digna.

CAP. V.

HIstrio in terra Græcia fuit fama celebri, qui * gestus & vocis claritu- * gesta vel ed

dine & venustate cæteris antestabat. nomen fuisse aiunt Polum. tragœdias poëtarum nobilum scitè atque asseueratè actitauit. is Polus vnicè amatum filium morte amisit: cum luctum quum satis visus est eluxisse, rediit ad questum artis. in eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus gestare vrnam quasi cum Orestis ossibus debebat. ita compositum fabulæ argumentum est, vt veluti fratris reliquias ferens Electra comploret commiseratúrque interitum eius qui per vim exstinctus existimatur. igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus ossa atque vrnam è sepulchro tulit filij, & quasi Oresti amplexus oppleuit omnia non simulachris neque imitamentis, sed luctu atque lamentis veris & spirantibus. itaque quum agi fabula videretur, dolor* accitus est.

*actitatus vet. ed.

Quid de quorundam sensuum naturali defectione Aristoteles scripserit.

CAP. VI.

EX quinque * his sensibus quos animantibus natura tribuit, visu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci * ὄψιν, ἀκοὴν, γεῦσιν, ἁφὴν, ὄσφρησιν appellant, quædam animalium alia alio carent; & aut cæca natura gignuntur, aut inora inauri-

*his abest à vet. ed.

*αἰσθήσεις ὄψ. ve. ed.

inauritáve. nullum autem gigni animal Aristoteles dicit, quod aut gustus sensu careat, aut tactus. verba ex libro eius, quem περὶ μνήμης composuit, hæc sunt: τὴν δὲ ἁφὴν καὶ τὴν γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν ὅσα τῶν ἀτελῆ ζώων.

An, affatim, quasi admodum prima acuta pronunciandum sit: & quædam itidem non incuriose tractata super aliarum vocum accentibus.

CAP. VII.

ANnianus poëta, præter ingenij amœnitates literarum quoque veterum & rationum in literis oppido quam peritus fuit: & sermocinabatur mira quadam & scita suauitate. is *affatim*, vt *admodum*, prima acuta non media pronunciabat; atque ita veteres locutos censebat. itaque se audiente Probum Grammaticum hos versus in Plauti Cistellaria, legisse dicit:

Potin' es tu homo facinus facere strenuum?
Aliorum est affatim qui faciant. sane ego
Me volo fortem perhiberier virum.

causámque esse huic accentui dicebat, quòd, *affatim*, non essent duæ partes orationis, sed vtraque pars in vnam vocem coaluisset, sicuti in eo quoque, quod *exaduersum* dicimus, secundam syllabam debere acui existimabat; quoniam vna

non duæ essent orationis partes: atque ita oportere apud Terentium legi dicebat in his versibus:

In quo hæc discebat ludo ex aduersum loco
Tonstrina erat quædam.

addebat etiam quòd, ad præuerbium tum fermè acueretur, quum significaret ἐπίτασιν, quam intentionem nos dicimus, sicuti *adfabrè* & *admodum* & *adprobè* dicuntur. cætera quidem satis commodè Annianus. sed * hanc particulam, *ad*, quum intentionem significaret acui putauit. non id perpetuum videtur. nam & *adpotus* quum dicimus & *adprimus* & *adprime*: intentio his in verbis demonstratur: neque tamen, *ad*, particula satis commodè accentu acuto pronunciatur. *adprobus* tamen, quod significat *valde probus*, nō inficias eo quin prima syllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inscribitur TRIVMPHVS, vocabulo isto vtitur:

* quòd h. p. a. semperque *vet. ed.*

Hierocles hospes est mihi adolescens adprobus.

num igitur in istis vocibus, quas * nos acui diximus, ea causa est quòd syllaba insequitur natura longior, quæ non fermè patitur acui priorem in vocabulis syllabarum plurium quàm duarum? *adprimus* autem *longè primum* L. Liuius in Odyssea

* non *vet. ed.*

dyſſea dicit in hoc verſu:

Ibi deniq; vir ſummus adprimus Patroclus.

idem Liuius in Odyſſea *præmodum* dicit, quaſi *admodum*. *Parcentes*, inquit, *præmodum*. quod ſignificat *ſupra modum*; dictúmque eſt quaſi *præter modum*: in quo ſcilicet prima ſyllaba acui debuit.

Res vltra fidem tradita ſuper amatore delfino & puero amato.

CAP. VIII.

DElfines Venerios eſſe & amaſios non modò hiſtoriæ veteres; ſed recentes quoque memoriæ declarant. nam & ſub Cæſaribus, in Puteolano mari, vt Appion ſcriptum reliquit, & aliquot ſæculis antè apud Naupactum, vt Theophraſtus tradidit, amatores flagrantiſſimi * quidam delfinorum cogniti compertíque ſunt. neque ij amauerunt, quod ſunt ipſi genus; ſed pueros forma liberali in nauiculis fortè aut in vadis litorum conſpectos miris & humanis modis arſerunt. Verba ſubſcripſi Appionis eruditi viri ex Ægyptiacorum libro quinto: quibus delfini amantis & pueri non abhorrentis conſuetudines, luſus, geſtationes, * aurigationes refert: eáque omnia ſeſe ipſum multóſque alios vidiſſe dicit, καὶ αὐτὸς εἶδον τὸν περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα

* delfini cog. vet. ed.

* ac aur. vet. ed.

ἐρῶντες παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπτοημένον φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθὺς ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας προσέστελλεν, ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξῃ, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. ἐξεχεῖτο δ' ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία θεάσασθαι ἰχθὺν ἡνιοχούμενον ὑπὸ ἔρωτος. Ad hæc adiicit rem non minus mirandam. Postea, inquit, idem ille puer delfino amœnus morbo affectus obiit suum diem. at ille amans, vbi sæpe ad litus solitum adnauit, & puer qui in primo vado aduentum eius opperiri consueuerat, nusquam fuit; desiderio tabuit exanimatúsque est; & in litore iacens, inuentus ab his qui rem cognouerant, in sui pueri sepulchro humatus est.

* Pep. mem. pep spe. & occecurri *vet. ed.*

* Poposci *&* momordi, pupugi, *&* spopondi, & cucurri *pleró que veterum dixisse, non uti postea receptum est dicere per, o, aut per, u, literam in prima syllaba positam, sed per, e, atque id Græcæ rationis exemplo dixisse: præterea notatũ, quod viri non indocti, neque ignobiles, à verbo* descendo *non* descendi, *sed* descendidi *dixerunt.*

Cap. IX.

P*Oposci, momordi, pepugi, cucurri,* probabiliter dici videntur; atque ita nunc omnes fermè doctiores huiusmodi verbis

vtuntur

morderit, dixit per, e, literam, non *momorderit*. *Meum*, inquit, *non eſt*, * *at ſi me canis memorderit.* item Laberius in Gallis: *de integro patrimonio meo centum milia nummûm memordi.* item idem Laberius in Colorato re: *Itaque leui pruna percoctus ſimul ſub dẽtes mulieris veni, bis ter memordit.* item P. Nigidius de animalibus libro ſecundo: * *Serpẽs ſi memordit, gallina deligitur & opponitur.* item Plautus in Aulularia: *Vt* * *ad memordit hominem.* ſed idẽ Plautus in Trigeminis nõ *præmordiſſe* neque *præmemordiſſe* dixit, ſed *præmorſiſſe.*

* ac ve. ed.

* Vt ſer. vet. ed.

* admemordi ve. ed.

Ni fugiſſem, inquit, medium, credo, præmorſiſſet

item * Atta in Conciliatrice: *Vrſum ſe memordiſſe autumat*, *peposci* quoque non *poposci* Valerius Antias libro Annaliũ quadrageſimo quinto ſcriptum reliquit. *Denique Licinius tribunus plebi perduellionis diem dixit, & comitijs diem à Q. Martio pretore peposcit.* *pepugero* æquè Atta in Ædilitia dicit: *Sed ſi pepugero metuer.* Ælium quoque Tuberonem libro ad C. Oppium ſcripto * *occecurrerit* dixiſſe Probus annotauit, & hæc eius verba appoſuit. *Si generalis ſpecies occecurrit.* idem Probus Valerium Antiatem libro hiſtoriarum duodecimo *ſpeponderãt* ſcripſiſſe annotauit; verbáque ei⁹

* Actius vet. ed. & ita infrà.

* occecurrit. vet. ed.

CAP. X.

VT hæc *vsuscatio* dicitur copulato vocabulo, *a*, litera, in eo tractim pronũciata, ita *pignoriscapio* iunctæ sunt partes. & producte dicebatur, verba Catonis sunt ex primo epistolicarũ quæstionũ: *Pignoriscapio ob æs militare, quod æs à tribuno ærario miles accipere debebat, vocabulum seorsũ fit.* per quod * satis dilucet hanc *capionem* posse dici, quasi hanc *capionem*: & in vsu & in pignore.

* satis abest a vet. ed.

Neque leuitatem neque nequitiam ea significatione esse, qua in vulgi sermonibus dicuntur.

CAP. XI.

LEuitatem plerunque nunc pro inconstantia & mutabilitate dici audio, & *nequitiam*, pro solertia astutiáque. sed veterum hominum qui propriè atque integrè locuti sunt *leues* dixerunt, quos vulgo nunc viles & nullo honore dignos dicimus, & *leuitatem* appellauerunt proinde quasi *leuitatem*, & *nequam* hominem * nulli rei neque frugis bonæ, quod genus Græci ferè ἄσωτον ἢ ἀκόλαστον ἢ ἀχρεῖον ἢ ἄχρηστον ἢ κακότροπον ἢ μιαρὸν dicũt. Qui exẽpla horum verborum requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inueniet ea in M. Tullii secunda Antonianarum. nam quum genus quoddam sordidissimum

* nihili: neq. rei, neque fr. vet. ed.

tum, nec opinato quum oſtendiſſes prȩter ſpē mulier aſpiceret, idcirco vrbem terrore nocturno, Italiam multorum dierũ metus perturbaſti? conſimiliter Q. quoque Claudius in primo annalium, *nequitiam* appellauit luxum vitæ prodigum effuſumquè in hiſce verbis: *Perſuadenti cuidam adoleſcenti Lucano, qui apprimè ſummo genere gnatus erat, ſed luxuria & nequitia pecuniam magnam cōſumpſerat,* M. Varro in libris de lingua Latina, *Vt ex non & volo, inquit, nolo ſit. ſic ex ne & quicquam, media extrita ſyllaba, compoſitum eſt, nequam.* P. Africanus pro ſe contra Tib. Aſellum de multa ad populũ: *omnia mala, probra, flagitia, quȩ homines faciunt, in duabus rebus ſunt, malitia atque nequitia. vtrum defendis, malitiam an nequitiam, an vtrumque ſimul? ſi nequitiam defendere vis, licet, ſed tu in vno ſcorto maiorem pecuniam abſumpſiſti, quàm quanti omne inſtrumentum fundi Sabini in cenſum dedicauiſti.* **ni hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummûm? ſed tu plus tertia parte pecuniȩ paternȩ perdidiſti atque abſumpſiſti in flagitiis. ni hoc ita eſt, qui ſpondet nummûm? non vis nequitiam. age malitiam ſaltem* * *defendes. ſed tu verbis conceptis* * *coniurauiſti ſciens ſciente animo tuo: ni hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummûm?*

*ſi *vet. ed. & ita in*

* defende *ve. ed.*

* iuraſtē *vet. ed.*

X

De tunicis chiridotis, quòd earum vsum P. Africanus Sulpicio Gallo obiecit.

Cap. XII.

TVnicis vti virum prolixis vltra brachia & vsque in primores manus ac propè in digitos, Romæ atque omni in Latio indecorum fuit. eas tunicas Græco vocabulo nostri chiridotas apellauerunt: feminísque solis vestem longè latéque diffusam * decoram existimauerunt, ad vlnas crutáque aduersus oculos protegenda. viri autem Romani primò quidem sine tunicis toga sola amicti fuerunt; posteà substrictas & breues tunicas citra humerum desinentes habebant, quod genus Græci dicunt ἐξωμίδας. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli F. vir omnibus bonis artibus atque omni virtute præditus P. Sulpicio Gallo homini delicato, inter pleraque alia quæ obiectabat id quoque probro dedit, quòd tunicis vteretur manus totas operientibus. verba sunt hæc Scipionis: *Nam qui quotidie unguentatus aduersum speculũ ornetur, cuius supercilia radantur, qui barba volsa feminibúsque subuolsis ambulet, qui in conuiuijs adolescentulus cum amatore, cum*

* indecorũ vet. ed.

cum chiridota tunica inferior accubuerit, qui nō modò vinoſus, ſed viroſus quoque ſit: eúmne quiſquam dubitet quin idem fecerit quod cinędi facere ſolent? Virgilius quoque tunicas huiuſmodi, quaſi femineas ac probroſas criminatur,

Et tunicę, inquit, *manicas, & habent redimicula * vittas.* * mitrę, *v. ed.*

Quintus quoque Ennius Karthaginienſium tunicatam iuuentutem non videtur *b* ſine probo dixiſſe.

NOTÆ VARIORVM.

a *Tunicis.* Tunicæ priſcis temporibus non fuere, quod Pediano & Gellio teſtibus probare libet ALD. MANVT. *de quaſ. per epiſt.*

b *Non ſine probro.* His verbis inuſitatas fuiſſe tunicas Ennij ætatē, id eſt inter ſecundum & tertium bellum Punicum ſatis conſtat, cæpere tamen paulò pôſt, ſed breues & citra humerum deſinentes ALD. MANVT. *de quaſ. per epiſt.*

Quem claſſium *dicat M. Cato, quem* infra claſſem.

CAP. XIII.

C*Laſsici* dicebantur non omnes qui in claſſibus erant, ſed primæ tantum claſſis homines, qui centum & viginti quinque milia æris ampliúſve cenſi e-

rant *infra classem* autem appellabantur secundæ classis cæterarúmque omnium classium, qui minore summa æris, quam suprà dixi, censebantur. Hoc eo strictim notaui, quoniã in M. * Catonis oratione, qua Voconiam legem suasit, quæri solet quid sit *classicus*, quid *infra classem*

* Ciceronis ve. ed.

De tribus dicẽdi generibus, ac de trium philosophis qui ab Atheniensibus ad senatum Romanum legati missi sunt.

* missi abest à vet. ed.

CAP. XIIII.

ET in carmine & in soluta oratione genera dicẽdi probabilia sũt tria, quæ Græci χαρακτῆρας vocant, nomináque eis fecerunt * apponi, ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. nos *, quem primum posuimus, *vberem* vocamus, secundum *gracilem*, tertium *mediocrem vberi* dignitas atque amplitudo est: *gracili* venustas & subtilitas: *medius* in confinio est vtriusque modi particeps. His singulis orationis virtutibus vitia agnata sunt pari numero: quę earum modum & habitum simulachris falsis ementiuntur. sic plerumque sufflati atque tumidi fallunt pro vberibus, squallentes & ieiuni dicti pro gracilibus, incerti, & ambigui pro mediocribus: vera autem & propria huiuscemodi formarum exempla in Latina lingua M. Varro esse

* apposita H. St. ex coniect.

* que, q. vet. ed.

ro eſſe dicit vbertatis Pacuuium gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium, ſed ea ipſa genera dicendi iam antiquitus tradita ab Homero ſũt tria in tribus: magnificum in Vlyxe & * vbertum, ſubtile in Menelao & cohibitum, mixtum moderatúmq; in Neſtore, animaduerſa eadẽ tripertita varietas eſt in tribus philoſophis, quos Athenienſes Romam ad ſenatum Pop. Q. R. legauerant, impetratum, vti multam remitterent: quam fecerant propter Oropi vaſtationem: ea multa fuerat talentûm ferè quingentum: erant iſti philoſophi Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus. & in ſenatum quidem introducti interprete vſi ſunt * a Cæcilio ſenatore: ſed antẽ ipſi ſeorſum quoque quiſque oſtentandi gratia magno conuentu hominum diſſertauerunt. tum admirationi fuiſſe aiunt Rutilius & Polybius philoſophorum trium ſui cuiuſque generis facundiam. violenta, inquiunt, & rapida Carneades dicebat, ſcita & teretia Critolaus, modeſta Diogenes & ſobria. vnumquodque autem genus *, vt diximus, quum caſtè pudicéque ornatur, ſit illuſtrius: quum fucatur atque prælinitur, ſit præſtigioſum.

* vber eſt ſ. vet. edit.

* *Scrib.* C. Acilio: *Plut. in Catone Cenſoris.*

* eorum quæ d. *H. St. ex coniect.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Cæcilio Senatore.* Hæc ipſa tota res narrata Macrobio, in quo *Cælio* legitur, narrata Plutarcho in Catone maiore. Igitur hic quoque diuiſim legerim. *C. Acilio.* LIPS. *in Elect.*

*Quàm ſeuerè moribus maiorum in fures vindicatum ſit, & quid * ſcripſerit Mucius Scæuola ſuper eo quod ſeruandum datum * commendatúmve eſſit.*

* ſcripſit ve.ed.
* cõmod. vet. ed.

CAP. XV.

LAbeo, in libro de duodecim tabulis ſecũdo, acria & ſeuera iudicia de furtis habita eſſe apud veteres ſcripſit: ídque Brutum ſolitum dicere, furti damnatum eſſe, qui iumentũ aliorſum duxerat quàm quo vtendum acceperat: item qui longius produxerat, quàm quem in locum petierat. itaque Q. Scæuola in librorum, quos de iure ciuili compoſuit, ſextodecimo verba hęc poſuit: *Quod cui ſeruandum datum eſt, ſi id vſus eſt: ſiue, quod vtendum acceperit, ad aliam rem atq. * acceperit vſus eſt: furti ſe obligauit.*

* accepit ve.ed.

Locus exſcriptus ex ſatyra M. Varronis, qua περὶ ἐδεσμάτων inſcripta eſt, de peregrinis ciborũ generibus: & appoſiti verſus Euripidis, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutauit.

CAP. XVI.

VArro in Satyra, quam περὶ ἐδεσμάτων * inſcripſit, lepidè admodum & ſcitè factis

* id eſt,

tè factis verſibus cœnarum ciborúmque exquiſitas dilitias comprehendit. nã pleraque id genus, quę helluones iſti terra & mari conquirunt, expoſuit, inluſitque in numeros ſenarios. & ipſos quidem verſus, cui otium erit, in libro, quo dixi, poſitos legat. genera autem nomináque edulium & domicilia ciborum omnibus aliis præſtantia, quæ profunda ingluuies veſtigauit, quæ Varro opprobrans executus eſt, hæc ſunt fermè, quantum nobis memoriæ eſt. Pauus è Samo, Phrygia attagena, grues Melicæ, hœdus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, muræna Tarteſſia, aſelli Peſſinuntij, oſtrea Tarentina, pectunculus Chius, elops Rhodius, ſcari Cilices, nuces Thaſiæ, palma Ægypitia, glans Hiberica. hanc autem peragrantis gulæ & in ſuccos inſuetos inquirentis induſtriam atque has vndiqueuerſum indagines cupediarum maiore deteſtatione dignas cenſebimus, ſi verſus Euripidis recordemur, quibus vtebatur ſæpiſſime Chryſippus philoſophus, tanquam edendi irritationes quaſdam repertas eſſe, non per vſum vitæ neceſſarium, ſed per luxum animi parata atque facilia faſtidientis, per improbam ſatietatis laſciuiam

de cibis & peregrinis & lautitiis inſcr. *vet. ed.*

versus Euripidis adscribendos putaui:

Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι, πλὴν δυοῖν μόνον,
Δήμητρος ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδρηχόου,
Ἅπερ πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν,
Ὡς οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ, τρυφῇ δέ τοι.
Ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

Sermo habitus cum grammatico insolentiarum & imperitiarum pleno de significatione vocabuli, quod est obnoxius, *deque eius vocis origine.*

CAP. XVII.

PErcunctabar Romæ quempiã grammaticum primæ in docendo celebritatis, non herclè experiundi vel tentandi gratia, sed discendi magis studio & cupidine, quid significaret *obnoxius*, quæque eius vocabuli origo ac ratio esset. atque ille adspicit me illudens leuitatem quęstionis paruitatemque: Obscuram, inquit, sanè rem quæris, multáque prorsus vigilia indagandam. quis adeò tam linguæ Latinæ ignarus est, qui nesciat eum dici *obnoxium*, cui quid ab eo, cui esse obnoxius dicitur, incommodari & noceri potest ei, qui habeat aliquẽ noxæ, id est, culpæ suæ conscium? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quę digna quæri tractarique sint? tum verò ego permotus agendum iam obliquè

oblique, vt cum homine ſtulto, exiſtimaui. Et cætera, inquam, vir doctiſſime, & grauiora remotioráque ſi diſcere & ſcire debuero, quando mihi vſus venerit, tum quæram ex te atque diſcã. ſed enim quia dixi ſæpe *obnoxius*, & quid dicerem neſciui; didici ex te & ſcire nunc cœpi quod non ego omnium ſolus, vt tibi ſum viſus, ignoraui; ſed, vt res eſt, Plautus homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps quid eſſet *obnoxius* neſciuit. verſus enim eſt in Sticho illius ita ſcriptus:

Nunc ego herclè perij planè, non obnoxiè.

quod minimè congruit cum iſta, quam me docuiſti, ſignificatione: compoſuit enim Plautus tanquam duo inter ſe contraria *planè & obnoxiè*. quod à tua ſignificatione longè abeſt. at ille grammaticus ſatis ridiculè, quaſi *obnoxius & obnoxiè* non declinatione ſola, ſed re atque ſententia differrent, Ego, inquit, dixi quid eſſet *obnoxius*, non quid *obnoxiè*. at tunc * admirans inſolentis hominis inſcitiam, Mittamus, inquam, ſicuti vis quod Plautus *obnoxiè* dixit, * ſi id eſſe nimis remotum putas? atque illud quoque prætermittamus quod Salluſtius in Catilina ſcribit: *Minari etiam ferro, ni ſibi*

* admiratus *ve. ed.*
* ſed ſi *vet. ed.*

obnoxia foret: & , quod videtur vobis peruulgatius esse id me doce. versus enim Vergilii sunt notissimi:

Nam neque tunc astris acies obtusa videri,
Nec fratris radiis obnoxia surgere luna.

quod tu ais, *culpæ suæ conscium*, alio quoque loco Vergilius verbo isto vtitur, à tua sententia diuersè his versibus:

-iuuat arua videre
Non rastris hominum, non vlli obnoxia curæ.

cura enim prodesse aruis solet non nocere, quod tu de *obnoxio* dixisti. iam verò illud etiam Q. Ennij quo pacto congruere tecum potest, quod scribit in *Phænice* in hisce versibus.

*Sed virum vera virtute viuere animatum * addecet,*
Fortitérque innoxeum vacare aduersus aduersarios.
Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat.
Aliæ res obnoxiæ nocte in obscura latent.

* adiecit fortiter, Eúmque inn. voc. *vet. ed.*

at ille oscitans & allucinãti similis, Nũc, inquit, mihi operæ non est. quum otiũ erit, reuises ad me atque disces quid in verbo isto & Virgilius & Sallustius & Plautus & Ennius senserint. & nebulo quidem

quidem ille, vbi hoc dixit, digreſſus eſt. Si quis autem volet non originem ſolā verbi iſtius, ſed ſignificationem quoque eius varietatémque recenſere; vt hoc etiam Plautinum ſpectet, adſcripſi verſus ex Aſinaria:

Maxumas * *opimitates gaudio effertiſſimas*
Suis heris ille vna mecum pariet gnatóque & patri;
* *Adeò vt ætatem ambo ambobus nobis ſint obnoxij*
Noſtro deuincti beneficio:

* optumas, & g. *vet. ed.*

* Deuota vt ætate *vet. ed.*

Qua verò ille grammaticus finitione vſus eſt, ea videtur in verbo tam multiplici vnam tantummodo vſurpationem eius notaſſe; quæ quidem congruit cum ſignificatu quo Cæcilius vſus eſt in Chryſio in his verſibus:

-Quāquā ego mercede huc conductus tua
Aduenio, ne tibi me eſſe ob eam rem obnoxium
Reare. audibis malè, ſi malè * *dixis mihi.*

* dicis *vet. ed.*

De obſeruata cuſtoditaq; apud Romanos iuriſiurādi ſanctimonia: atque inibi de decē captiuis, quos Hannibal Romam deiurio ab iis accepto legauit.

CAP. XVIII.

IVſiurandum apud Romanos inuiolatè ſanctéque habitum ſeruatúmque

tuitam cauſam iſſent, * atque ita iureiu-rãdo ſatis facto rurſum in iurati abiſſent. *a* hæc eorum fraudulenta calliditas tam eſſe turpis * exiſtimata eſt, vt contempti vulgò * diſpretique ſint: cenſoreſque eos poſtea omnium notarum & damnis & ignominiis affecerint: quoniam, quod * facturos dictitauerant, non feciſſent. Cornelius autem Nepos, in libro exemplorum quinto, id quoque literis mandauit, multis in ſenatu placuiſſe, vt ij, qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Hannibalem deducerentur: ſed eam ſententiam numero plurium, quibus id non videretur, ſuperatam: eos tamen, qui ad Hannibalem non rediſſent, vſque adeò inteſtabiles inuiſóſque fuiſſe, vt tædium vitæ ceperint, necémque ſibi conſciuerint.

* itaque iur. vet. ed.

* æſtim. vet. ed.

* diſcerptique. vet. ed.

* ſe fact. vet. edit.

NOTÆ VARIORVM.

a *Dari argent. pondo libram.* Ita ſolitum antiquis, cautionis quaſi gratia geminatis iis vocibus dicere, pondo libra aut libræ. LIPS. *in Elect.*

b *Hæc eorum.* Loquitur de captiuis duobus, qui fraudulento in caſtra reditu, ſolutos ſe religione iuramenti interpretabantur, quod Annibali præſtiterant, ſed quid diſcerptius illi & interfecti? Falſa hiſtoria. LIPS. *in Elect.*

c *Diſpretique ſint.* Ita legit Lipſius Diſpretus ſiue Deſpretus priſca vox LIPS. *in Elect.*

Historia ex annalibus sumpta de Tib. Sempronio Graccho patre Gracchorũ trib. uno plebei: atq; inibi tribunicia plebis decreta cum ipsis verbis relata.

CAP. XII.

PVlchrum atque liberale atque magnanimũ factũ Tib. Sẽpronii Gracchi in exẽplis repositũ est. id exẽplũ * huiusmodi est: L. Scipioni Asiatico P. Scipionis Africani superioris fratris C. Minucius Augurinus tribunus plebei multam irrogauit: eúmque ob eam causam praedes poscebat. Scipio Africanus fratris nomine ad collegium tribunorum prouocabat; petebátque vt virum consularem triũphalémque à collegæ vi defẽderẽt. octo tribuni, cognita causa, decreuerũt. eius decreti verba quę posui, ex annaliũ monumẽtis exscripta sunt. QVOD. P. SCIPIO. AFRICANVS. POSTVLAVIT. PRO. L. SCIPIONE. ASIATICO. FRATRE. QVVM. CONTRA. LEGES. CONTRA. Q. MOREM. MAIORVM. TRIBVNVS. PLEBEI. * OMNIBVS. ACCITIS. PER. VIM. INAVSPICATO. SENTENTIAM. DE. EO. TVLERIT. MVLTAM. Q. NVLLO. EXEMPLO. IRROGARIT. PRAEDES. Q. * OB. EAM. REM. DARE. COGAT. AVT. SI. NON. DET. IN. VINCVLA. DVCI. IVBEAT. VT. EVM. A. COLLEGAE. VI. PROHIBEA.

* huiusce-modi. vet. ed.

* hominibus ve. ed.

* eum ob vet. ed.

HIBEAMVS. ET. QVOD. CONTRA. COLLEGA. POSTVLAVIT. NE. SIBI. INTERCEDAMVS. QVO. MINVS. SVAPTE. POTESTATE. VTI. LICEAT. D. E. R. * NOSTRVM. SENTENTIA. OMNIVM. DATA. EST. SI. L. CORNELIVS. SCIPIO. ASIATICVS. COLLEGAE. ARBITRATV. PRAEDES. DABIT. COLLEGAE. NE. EVM. IN. VINCVLA. DVCAT. INTERCEDEMVS. SI. EIVS. ARBITRATV. PRAEDES. NON. DABIT. QVO. MINVS. COLLEGA. SVA. POTESTATE. VTATVR. NON. INTERCEDEMVS. Poſt hoc decretum, quum Augurinus tribunus plebei L. Scipionem prædes non dantem prehendi & in carcerem duci iuſſiſſet: tum Tib. Sempronius Gracchus trib. pl. pater Tiberij atque Caij Gracchorum, quum P. Scipioni Africano inimicus grauis ob pleraſque in republica diſſentiones eſſet, iurauit palàm in amicitiam inque gratiam ſe cum P. Africano non rediſſe: atque ita decretum ex tabula recitauit. eius decreti verba hæc ſunt: CVM. L. CORNELIVS. SCIPIO. ASIATICVS. TRIVMPHANS. HOSTIVM. DVCES. IN. CARCEREM. CONIECTAVERIT. ALIENVM. VIDETVR. ESSE. * DIGNITATE. REIPVBLICAE. IN. EVM. LOCVM. IMPERATOREM. POPVLI. ROMANI. DVCI.

* de ea re *vet. ed.*

* à dig. *vet. ed.*

IN. QVEM. LOCVM. AB. EO. CONIECTI. SVNT. DVCES. HOSTIVM. ITA Q. L. CORNELIVM. SCIPIONEM. ASIATICVM. A. COLLEGAE. VI. PROHIBEO. Valerius autem Antias contra hanc decretorum memoriam, contráque auctoritates veterum annalium post Africani mortem intercessionem istam pro Scipione Asiatico factam esse à Tib. Graccho dixit: neque multam irrogatam Scipioni: sed damnatum eum peculatus ob Antiochenam pecuniam, quia prædes non daret in carcerem duci captum, atq; ita intercedente Graccho exemptum.

Quod Virgilius ob aquam à Nolanis sibi non permissam sustulit è versu suo, Nola, & posuit, Ora: atque ibi quadam alia de consonantia literarum iucunda.

Cap. XX.

SCriptum in quodam commentario reperi versus istos à Virgilio ita primùm esse recitatos atque editos.

Talē diues arat Capua & vicina Vesevo.
Nola iugo:

postea Virgilium petiisse à Nolanis aquā vti duceret in propinquum ius; Nolanos beneficium petitum non fecisse; poëtam offensum nomen vrbis eorum, quasi ex hominum memoria, sic ex carmine suo derasisse,

deraſiſſe; *oráque* pro *Nola* mutaſſe; atque ita reliquiſſe:

> a *& vicina Veſeuo*
> *Ora iugo.*

ea res veráne an falſa ſit nõ laboro, quin tamen melius ſuauiúſque ad aures ſit, quã *Nola, Ora,* dubium id non eſt. nam vocalis in priore verſu extrema eadémque in ſequenti prima canoro ſimul atque iucũdo hiatu tractim ſonat. eſt adeò inuenire apud nobiles poëtas huiuſcemodi ſuauitatis multa, quæ apparet nouata eſſe nõ fortuita: ſed præter cæteros omnes apud Homerum plurima. vno quippe in loco tales tanquam hiatus & ſonitus in aſſiduis vocibus pluris facit.

* appareant *vet. ed.*

> Ἡ δ' ἑτέρη θέρεϊ προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ
> Ἢ χιόνι ψυχρῇ ἢ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ.

atque item alio loco;

> Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον.

Catullus quoque elegantiſſimus poëtarum in hiſce verſibus;

> *Miniſter vetuli puer falerni*
> *Ingere mi calices amariores,*
> *Vt lex Poſthumiæ iubet magiſtræ*
> *Ebrioſa acina ebrioſioris.*

quum, *ebrioſo*, dicere poſſet, & quod erat vſitatius, *acinum* in neutro genere appellare; amans tamen hiatus illius Home-

rici suauitatem, *ebriosa*, dixit propter consequentis literæ concentum. qui *ebrios* autem Catullum dixisse putant, aut *ebriosos* (nam id quoque temerè scriptum inuenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.

NOTÆ VARIORVM.

a *Et vicina*. Ait suauius esse in Virgilio, *Vicina Veseuo ora iugo*, quam *vicina Veseuo Nola iugo* MANVT. *de quæst. per epistol.*

Quoad viuet, & quoad morietur, *cur idipsum temporis significent quum ex duobus sint facta contrariis.*

CAP. XXI.

a QVoad *viuet* quū dicitur, item *quoad morietur*, videntur quidem duæ res dici contrariæ: sed idem atque vnúm tempus vtraque verba demōstrant. item quum dicitur *quoad senatus habebitur*, & *quoad senat' dimittetur*: tametsi *haberi* atq; *dimitti* contraria sunt: vnum atque idipsum tamen vtroque in verbo ostenditur: tēpora enim duo quum inter se opposita sunt atque ita cohærentia, vt alterius finis cum alterius initio misceatur; nō refert vtrum per extremitatem prioris, an per initium sequentis locus ipse confinis demonstretur.

NOTÆ

NOTÆ VARIORVM.

a *Quoad viuet.* Mea obseruatio est hæc, quòd & quum dicitur Periculum vitæ & Periculum mortis, res vna eadémque significatur. Quoniã periculum vitæ amittendæ (hoc enim subaudiendum est) non aliud est quàm mortis periculum.

Quòd censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & præpinguibus : quæsitúmque vtrum ea res cum ignominia an incolumi dignitate equitum facta sit.

Cap. XXII.

NImis pingui homini & corpulento censores equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus. non enim pœna id fuit, vt quidam existimant, sed munus sine ignominia remittebatur. tamen Cato in oratione, quam *de sacrificio commisso* scripsit, obiicit hanc rem criminosius, vti magis videri possit cum ignominia fuisse. quod si ita accipias: id profectò existimandum est, non omnino inculpatum neq; indesidem visum esse, cuius corpus in tam immodicum luxuriasset exuberassétque.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS.

LIBER OCTAVVS.

*

Commentario octauo hæc insunt.

Hesterna noctu, *rectène an cum vitio dicatur: & quænam super istis verbis grammatica traditio sit:* * *item quod decemuiri in* XII. *tabulis* nox *pro* noctu *dixerunt.*

* itémque vet. ed.

CAP. I.

Quæ mihi decem verba ediderit Fauorinus, quæ vsurpentur quidem à Græcis, sed sunt adulterina & barbara: quæ item à me totidem acceperit, quæ ex medio communique vsu Latinè loquentium minimè Latina sint. neque in veterum libris reperiantur.

CAP. II.

Quem in modum & quàm seuerè increpuerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum ex equestri familia stantem segnem apud se & aßiduè oscitantem.

CAP. III.

Quòd Herodotus scriptor historiæ memoratißimus parùm verè dixerit vnam solámque vinum arbo-

rum

rum omnium cæſam nunquam denuò ex iiſdem radicibus pullulare, & quòd idem de aqua pluuiali & niue rem non ſatis exploratam pro comperta poſuerit.

CAP. IIII.

Quid illud ſit quod Virgilius cælum ſtare puluere, & quod Lucilius pectus ſentibus ſtare dixit.

CAP. V.

Quum poſt offenſiunculas in gratiam redeatur, expoſtulationes fieri mutuas minimè utile eſſe ſuperque ea re & ſermo Tauri expoſitus, & verba ex Theophraſti libro ſumpta: & quid M. quoque Cicero de amore amicitiæ ſenſerit cum ipſius verbis additum.

CAP. VI.

Ex Ariſtotelis libro, qui περὶ τῆς μνήμης inſcriptus eſt, cognita acceptáque de natura & habitu memoriæ: atque inibi alia quædam de exuberantia aut interitu eius lecta auditáque.

CAP. VII.

Quid mihi vſu venerit interpretari & quaſi effingere volenti * locos quoſdam Platonicos Latina oratione. * iocos vet. ed.

CAP. VIII.

Quòd Theophraſtus philoſophus omnium ſuæ ætatis facundiſſimus verba pauca ad populum Athenienſem facturus deturbatus verecũdia obticuerit, quòdque idem hoc Demoſtheni apud Philippum regem verba facienti euenerit.

CAP. IX.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleuſino diſceptatio cum grammatico quodam præſtigioſo tĕpora verborum & medi tamenta puerilia ignorante: remota-

rum autem quæstionum nebulas & formidines * capiendis imperitorum animis ostentante.

* ad capiendos i. animos vet. ed.

CAP. X.

*Quàm festiuè responderit Xantippæ vxori Socrates petenti vt per Dionysia largiore sumptu * cœnitarent.*

* Cœnitaret. ve. ed.

CAP. XI.

Quid significet in veterum libris scriptum, plerique omnes, & quòd ea verba accepta à Græcis videntur.

CAP. XII.

Quisones *quod homines Afri dicunt, non esse verbum Pœnicum, sed Græcum.*

CAP. XIII.

*Lepidissima altercatio Fauorini philosophi aduersus quemdam intempestiuum de ambiguitate verborum disserentem, atque inibi verba quædam ex Næuio poeta & Cn. * Gellio non vsitatè collocata, atque ibidem à P. Nigidio origines vocabulorum explorata.*

* Gallo vet. ed.

CAP. XIIII.

Quibus modis ignominiatus tractatúsque sit à C. Cæsare Laberius poeta: atque inibi appositi versus super eadem re eiusdem Laberij.

a *Liber octauus.* Huius libri factum est naufragium vel hominum vel temporis iniuria & remansere tantum inscriptiones capitulorum. DVR. *variar.*

¶ Totus & perpetuus ille liber intercidit. TVR. *in aduers.*

b *Nox pro noctu.* Nox ἀρχαικῶς pro noctu, & veteres ita locutos discimus ex Agellio, caput autem ipsum quo in pluribus *docuit* Agellius etsi vna cum libro periit tamen verba ex XII. quæ ille

ille in mente habuit reperi apud Macrobium, qui eiuſmodi multa vtenda ab Agellio ſumpſit ſi fatetur, furatus eſt ſi negat LIPS. *in ant. q. lect.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS

LIBER NONVS.

*

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in vndeuiceſimo annali ſcripſerit rectiores certioréſque ictus fieri ſi ſurſum quid mittas, quàm ſi deorſum.

In c. Tor. vbique ita ſe habent librorum inſcriptiones, Incipit. lib. x. feliciter Decimo commentario hæc inſunt, *deinde ſequuntur omnia lemmata capitum vniuſcuiuſque libri.*

CAP. I.

Q. Claudius in vndeuiceſimo annali, quum oppidum à Metello proconſule oppugnari, cõtra ab oppidanis deſuper è muris propugnari deſcriberet, ita ſcripſit, *Sagittarius cum funditore vtrimque ſummo ſtudio ſpar-*

gunt fortißimè, sed sagittam atque lapidem deorsum an sursum mittas hoc interest: nam neutrum potest deorsum versum rectè misti, sed sursum vtrumque optimè. quare milites Metelli sauciabantur multò minus, & , quod maximè opus erat, à pinnis hostes defendebant facillimè. Percunctabar ego Antonium Iulianum rhetorē, cur hoc ita vsu veniret, quod Quadrigarius dixisset, vt contigui magis directioresque ictus fiant, si vel lapidem vel sagittam sursum versus iacias quam deorsum: quum procliuior faciliórque iactus sit ex supernis in infima, quàm ex infimis in superna. tum Iulianus comprobato genere quæstionis, *Quod de sagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni fere * a missili telo dici potest. facilior autem iactus est, sicuti dixisti, si desuper iacias, si quid iacere tantùm velis non ferre. sed quum modus & impetus iactus temperandus dirigendúsque est: tum, si in prona iacias, moderatio atque ratio mittentis præcipitantia ipsa & pondere cadentis teli corrūpitur. at si in editiora mittas, & ad percutiendum supernè aliquid, manum & oculos collimes: quo* motus à te datus tulerit, eo telū ibit, quod ieceris.* Ad hanc fermè sentētiam Iulianus super istis Q. Claudij verbis nobiscum sermocinatus est. * Quod autem ait

* *Lip.* missili dici p.

* Quod ait, *c. Tor.*

ait idem Q. Claudius: *à pinnis hoſtes defendebant facillimè;* animaduertendum eſt, vſum eſſe eum verbo *defendebant*, non ex vulgari conſuetudine, ſed admodum propriè & Latinè. nam *defendere*, & *offendere*, inter ſeſe aduerſa ſunt: quorum alterum ſignificat, ἐμποδὼν ἔχειν,* alterum ἐκποδὼν ποιεῖσθ. quod hoc in loco à Q. Claudio dicitur.

NOTÆ VARIORVM.

a *Miſſili telo.* Abeſt à quibuſdam exempl. *telo* LIPS. *epiſt. quæſt.*

b *Conlimes.* Al. *collimes*, vel *conlimes* LIPS. *epiſt. quæſt.*

Quibus verbis notâris Herodes Atticus falſò quempiam cultu amictúque nomen habitúmque philoſophi ementientem.

CAP. II.

AD Herodem Atticum, conſularem virum ingenióque amœno & Græca facundia celebrem, adiit, nobis præſentibus, palliatus quiſpiam & crinitus, barbáque propè ad pubem vſque porrecta; ac *a* petiit æs ſibi dari εἰς ἄρτους. tum Herodes interrogat * quis homo eſſet. atque ille, vultu ſonitúque vocis obiurgatorio, *b* philoſophum ſeſe eſſe dicit; &

* quiſnā eſſet c. Tor.

mirari quoque addit cur quærendum putaſſet quòd videret. Video, Herodes, barbam & pallium; philoſophum nondum video. quæſo autem te, cum bona venia dicas mihi, quibus nos vti poſſe argumentis exiſtimas, vt eſſe te philoſophum noſcitemus? * interibi quum aliquot ex his, qui cum Herode erant;* erraticum hominem eſſe dicerent & c nulli rei, incolámque eſſe ſordentium ganearum: ac, *niſi acciperet quod petit, conuicio turpi ſolitum inceſſere: * ibi Herodes, *Demus*, inquit, *huic aliquid æris, cuicuimodi eſt: tanquam homines, non tanquam homini.* & iuſſit dari precium panis triginta dierum. tum nos adſpiciens, qui eum ſectabamur, *Muſonius*, inquit, *æruſcanti cuipiam id genus, & philoſophum ſeſe oſtentanti dari iuſſit mille nummûm &, quum plerique dicerent nebulonem eſſe hominem, malum, & malicioſum, & nulla re bona dignum: tum Muſonium ſubridentem dixiſſe aiunt:* ἄξιος οὖν ἀργυρίου: *ſed hoc potius*, inquit, *dolori mihi & ægritudini eſt, quòd iſtiuſmodi animalia ſpurca atque probra nomen vſurpant ſanctiſſimum, & philoſophi appellantur. maiores autem mei Athenienſes nomina iuuenum fortiſſimorum Harmodij & Ariſtogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia Hip-* piam

* int. aliquot e.h. q.c.H.
*erraticũ eſſe hom. dicere, &c. *Tor.*
* atque ibi c. *Tor.*

piam tyrannum interficere adorsi erant, ne vnquam seruis indere liceret, decreto publico sanxerunt. quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ deuota seruili cõtagio pollui. cur ergo nos patimur nomen philosophiæ illustrissimum in hominibus deterrimis exsordescere? simili autem, inquit, *exemplo ex contraria specie antiquos Romanorum audio prænomina patriciorum quorundam malè de republica meritorum, & ob eam causam capite damnatorum, censuisse ne cui eiusdem gentis patricio inderentur: vt vocabula quoque eorũ desamata atque demortua cũ ipsis viderẽtur.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Petiit æs sibi dari.* Ea facie est quod Cicero & Æmilius Probus, si is author est, dicunt, in more fuisse Persarum regibus bene meritis dono dare aliquot vrbium reditus, in panem, in vestem, in vinum, inquiunt. IAN. MELLE. *Spic lег.* 10.

b *Philosophum se esse dicit.* Apuleius quodam loco arguit quosdam nebulones qui Palliotenus philosophi disciplinas sapientiæ contaminarent. Etsi autem verum sit ex habitu neminem metiri oportere, crinis tamen & habitus indicio solet esse philosophis IVR. *in Symma.*

c Nullius rei. Al. *nullius rei.*

d *Nomina iuuenum.* Liberis hominibus cognomen vsurpare licuit seruis non licuit, sic apud Athenienses decreto sancitum fuit, ne fortissimorum virorum nomina Harmodij & Aristogitonis. Vt hoc loco videre est.

Epistola Philippi Regis ad Aristotelem philosophum super Alexandro recens nato.

CAP. III.

PHilippus * Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cuius virtute industriáque a Macetæ locupletissimo imperio aucti gentium nationúmque multarum potiri cœperant, & cuius vim atque arma toti Græciæ * cauenda metuendáque * inclutæ illæ b Demosthenis orationes concionésque vocificant. is Philippus, cùm in omni ferè tempore negotiis belli, victoriísque affectus exercitúsque esset, à liberali tamen Musa & à studiis humanitatis nunquam abfuit, quin lepidè comitérque pleraque & faceret & diceret. feruntur adeò libri epistolarum eius munditiæ & venustatis & prudentiæ plenarum. velut sunt illæ literæ, quibus Aristoteli philosopho natum esse sibi Alexandrum nunciauit. ea epistola, quoniam curæ diligentiæq; in liberorum disciplinas hortamentum est, exscribenda visa est ad commouendos parẽtum animos. exponenda igitur est ad hanc fermè sentẽtiam. Philippus Aristoteli salutem dicit. Filiũ mihi genitũ scito. quod equidem dis habeo gratiam, non proinde quia natus est, quam pro eo quòd eum nasci contigit temporibus vitæ tuæ.

* Amyntæ terræ Macertæ, ex Scal.

* H. Stephanus reddit leg. metuẽda cauẽdáque * inclytæ c. Tor. & ita vbique.

ſpero enim fore vt eductus eruditúſque ab te dignus exſiſtat & nobis & rerum iſtarum ſuſceptione. ipſius autem Philippi verba hæc ſunt: Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. Ἴσθι μοι γεγονότα υἱόν. πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδός, ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ, αὐτὸν ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα, ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

NOTÆ VARIORVM.

a *Maceta.* Alii *Macedones.*

b Demoſthenis orationes concionéſque notificant. Alij vocificant, & ita legunt *membranæ ſcriptæ & ad oram eadem* vix quaſi notandi cauſa poſita.

De barbararũ gentium prodigioſis miraculis, déque diris & extioſis faſcinationibus, atque inibi de feminis repente verſis in mares. * c. Tor. eſ faſcin.

CAP. IIII.

QVum è Græcia in Italiam rediremus, & Brunduſium iremus: egreſſique è naui in terram in portu illo inclyto ſpatiaremur, quem Qu. Ennius remotiore paulum, ſed admodum ſcito vocabulo, *præpetem*, appellauit: faſces librorum venalium expoſitos vidimus. atque ego auidè ſtatim pergo ad libros. erant autem iſti omnes libri Græci miracu-

lorum fabularúmque pleni res inauditæ, incredulæ, scriptores veteres non paruæ auctoritatis, Aristeas Proconnesius & Isigonus Nicæenses & Ctesias & Onesicritus & Polystephanus & Hegesias. ipsa autem volumina ex diutino situ squallebant, & habitu adspectúque tætro erant. accessi tamen, percunctatúsque precium sum &, adductus mira atque *a* insperata vtilitate, libros plurimos ære pauco emo, eósque omnes duabus proximis noctibus cursim transeo: atque in legendo carpsi exinde quædam & notaui mirabilia & scriptoribus ferè nostris intentata, eáque his commentariis adspersi: vt, qui eos lectitabit, is ne rudis omnino & ἀνήκοος in istiusmodi rerum auditiones reperiatur. erant igitur in illis libris scripta *a* huiuscemodi: Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septemtrionibus ætatem agunt, corporibus hominum vesci, eiúsque victus alimento vitam ducere & ἀνθρωποφάγους nominari: item esse homines sub eadem regione cæli vnum oculum in frontis medio habentes, qui appellantur Arimaspi, qua fuisse fecie Cyclopas poëtæ ferunt: alios item esse homines, apud eandem cæli plagam *b* singularis velocitatis,

vestigia

veſtigia nedum habentes retro porrecta, non, vt cæterorum hominum, proſpectantia: præterea traditum eſſe memoratúmque in vltima quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines, qui in pueritia caneſcant, & plus cernant oculis per noctem, quàm inter diem: item eſſe compertum & creditum. Sauromatas, qui vltra Boryſthenem fluuium longè colunt, cibum capere ſemper diebus tertiis, medio abſtinere. id etiam in iiſdem libris ſcriptum offendimus quod poſtea quoque in libro Plinii Secundi naturalis hiſtoriæ ſeptimo legi: eſſe quaſdam in terra Africa hominum familias voce atque lingua effaſcinantium: qui ſi impenſiùs fortè laudauerint pulchras arbores. ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pactu atque cultu optimas: emoriantur repente hæc omnia nulli aliæ cauſæ obnoxia: oculis quoque exitialem faſcinationem fieri in iiſdem libris ſcriptum eſt; traditúrque eſſe homines in Illyricis, qui interimant videndo quos diutius irati viderint: eóſq; ipſos mares feminaſque, qui viſu tam nocenti ſunt,* pupulas in ſingulis oculis binas habere. item eſſe in montibus terræ Indiæ homines caninis capitibus & latran-

* *c. Tor.* pupillas.

tibus: eóſque veſci auiũ & ferarum venatibus: atque eſſe item alia apud vltimas orietis terras miracula homines, qui monocoli * appellatur, ſingulis crurib' ſaltuatim currentes, viuacíſſimæ pernicitatis: quoſdam etiam eſſe nullis ceruicibus, oculos in humeris habentes. iam verò hoc egreditur omnem modum admirationis, quod idem illi ſcriptores gẽtem eſſe aiũt, apud extrema Indiæ, corporibus hirtis & auium ritu plumantibus, nullo cibatu veſcentem, ſed ſpiritu florum naribus hauſto victitantem: Pygmæos quoque haud lõgè ab his naſci: quorum qui longiſſimi ſint, non longiores eſſe quàm pedes * duo & quadrantem. Hæc atque alia iſtiuſmodi plura legimus, ſed cùm ea ſcriberemus, tenuit nos non idoneæ ſcripturæ tædiũ nihil ad ornandum iuuandúmque vſum vitę pertinentis. libitum tamen eſt in loco hoc miraculorum notare id etiã, quod Plinius Secundus vir in temporibus ætatis ſuæ ingenij dignitatíſque gratia, auctoritate magna præditus, non audiſſe, neque legiſſe, ſed ſcire ſeſe atque vidiſſe in libro naturalis hiſtoriæ ſeptimo ſcripſit. Verba igitur * quæ infra poſui, ipſius ſunt, ex eo libro ſumpta: quæ * profectò faciunt, vt neque reſpuenda, neque ridenda ſit notiſſima

* c.Tor. appellentur
* c.Tor. duos
* hæc, quę c.Tor.
* proſpectà c. Tor.

ſima illa veterum poëtarum de Cænide & Cæneo cantilena. *Ex fœminis*, inquit, *mutari in mares non eſt fabuloſum. inuenimus in annalibus Q. Linicio Craſſo, C. Caßio Longino Conſulibus* f * *C. Aſiny puerum factum ex virgine ſub parentibus iuſſúque haruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licenius Mucianus prodidit viſum eſſe à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſę fuiſſet; nupſiſſe etiam, mox barbam & virilitatem proueniſſe vxorémque duxiße: eiuſdem ſortis & Smyrnę puerum à ſe viſum. ipſe in Africa vidi mutatum in marem die nuptiarum. L. Coßicium ciuem Thyſdritanum: viuebátque quum proderem hęc.* Idem Plinius eodem in libro verba hęc ſcripſit: *Gignuntur homines vtriuſq. ſexus; quos hermaphroditos vocamus, olim androgynos vocatos & in prodigiis habitos, nunc verò in delicijs.*

* C. Aſini c. Tor. alij Caſſini.

NOTÆ VARIORVM.

a *Inſperata vtilitate.* Legendũ *inſpirata vilitate.*

b *Singularis velocitatis.* At *ſingulariæ velocitatis.*

c *In pueritia* Non temerariũ eſt quod ibi ſcribitur *inpueritia*, ne errorem ſuſpiceris in margine, repetita vox eſt & id eius libri ollm ſcriſcriptor ſolitus in rationibus vocibus LIPS. epiſtos. quæſt.

d *Pactu.* Al paſtu. Meminequæ partu atque cultu optimus LIPS. *quæſt. in epiſt.*

e *Monocoli.* Ita emendãdum, aut dubio vt Plinius. LIBS, *epiſt. quæſt.*

f *C. Asinij.* Alij scribunt *Cassini*, non rectè, vt opinor. LIPS. *epist. quaest.*

Diuersa nobilium philosophorũ sententiae de genere ac natura voluptatis, verbáq. Hieroclis philosophi quibus decreta Epicuri insectatus est.

CAP. V.

DE voluptate veteres philosophi diuersas sẽtẽtias dixerũt. Epicurus voluptatẽ summũ bonũ esse ponit: eã tamen ita difinit, σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα. Antisthenes Socraticus summũ malũ dicit. eius nãque hoc verbũ est: μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. Speusippus vetúsq. omnis academia voluptatẽ & dolorẽ duo mala dicunt esse opposita inter sese; bonum autẽ esse quod vtriusq. mediũ foret. Zeno censuit voluptatẽ esse indifferẽs, id est, neutrũ, neque bonũ neq. malũ, quod ipse Graeco vocabulo ἀδιάφορον appellauit. Critolaus Peripateticus & malũ esse voluptatem ait, & multa alia mala parere ex sese, iniurias, desidias, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omnes ita variè & multiformiter de voluptate disseruit, vt cũctae istae sentẽtiae, quas suprà posui, videãtur ex sermonũ eius fõtib. profluxisse. nam proinde vnaquaq. vtitur, vt & ipsius voluptatis natura fert, quę est multiplex, & causarũ, quas tractat, rerúmq. quas efficere vult, ratio desiderat. Taurus autem noster, quotiens facta mẽtio Epicuri

tio Epicuri * esset, in ore atque in lingua habebat verba hæc Hieroclis Stoici viri sancti & grauis: * ἡδονὴς τέλος πόρνης δόγμα· οὐκ ἔστιν * πορνεία, οὐδὲν πόρνης δόγμα.

* erat, c. Tor.

ἡ δο ἡ, τέλος π. δόγμα οὐκ ἐ. π. οὐ δὲ. π. H. St.

πρόνοια c. Tor.

Verbum, quod est ab ago, frequentatiuum, in prima syllaba quonam sit modulo pronunciandum.

CAP. VI.

AB eo quod est, *ago*, & *egi*, verba sunt quæ appellant grammatici frequentatiua, *actito*, &, *actitaui*. hęc quosdam non sanè indoctos viros audio ita pronunciare, vt primam in his literam corripiant: rationémque dicunt quoniam in verbo principali quod est, *ago*, prima litera breuiter pronunciatur. cur igitur ab eo quod est *edo*, &, *vngo*, in quibus verbis prima litera breuiter dicitur *esito*, & *vnctito*, quæ sunt eorum frequentatiua, prima litera longa promimus? & contrà, *dictito*, ab eo verbo quod est, *dico*, correptè dicimus? num ergo potius *actito*, & *actitaui*, producenda sunt? quoniam frequentatiua fermè omnia eodem modo in prima syllaba dicuntur, quo participia præteriti temporis ex his verbis vnde ea profecta sunt in eadem syllaba pronũciantur, sicut *lego, lectus* *, *lectito*, facit, *vngo, vnctus, vnctito*: *scribo scriptus, scri*-

* facit, lectito. c. Tor.

*ptito:*a *moneo,motus,motito:pendeo,pēsus,pēsito:edo,esus,esito:* *dico* autem, *dictus, dictito* facit: *gero,gestus,gestito:veho,vectus,vectito:rapio,raptus,raptito capio,captus,captito: facio,factus,factito,* sic igitur, *actito*, productè in prima syllaba pronunciandum: quoniam ex eo fit quod est, *ago*, & *actus*.

NOTÆ VARIORVM.

a *Moueo.* Meliùs quàm *moneo.* LIPS. *epi. quæst.*

De conuersione foliorum in arbore olea, brumali & solstitiali die: déque fidibus * *id temporis ictu alieno sonantibus.*

* id tēporis c. Tor.

CAP. VII.

VOlgo & scriptum & creditū est folia olearum arborum brumali & solstitiali die conuerti, & quæ pars eorum fuerat inferior atque occultior, eam a suprafieri atque exponi ad oculos & ad solem. quod nobis quoque semel atque iterum experiri volentibus ita esse propemodum visum est. sed de fidelibus rarius dictu & mirabilius est. quam rem & alij docti viri & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ historiæ primo satis compertam esse, satisque super ea constare affirmat, neruias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias sonare.

NOTÆ VARIORVM.

a *Suprafieri.* Alij volunt *supra ferri*, in illis *superfieri* optimè LIPS. *epist. quæst.*

Necessum

Necessum esse, qui multa habeat, multis indigere, déque ea re Fauorini philosophi cum breuitate eleganti sententia.

CAP. VIII.

VErum est profectò, quod obseruato rerum vsu sapientes viri * dixerunt, multis egere, qui multa habeat, magnã que indigẽtiam nasci non ex inopia magna, sed ex magna copia. multa enim desiderari ad multa, quæ habeas, tuenda. quisquis igitur multa habens cauere atque prospicere velit ne quid egeat, neue quid desit. iactura opus esse non quæstu: & minus habendum esse vt minus desit. Hãc sententiam memini à Fauorino inter ingentes omnium clamores detornatam inclusámque verbis his paucissimis: τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων δεόμενον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι. * οἷς γὰρ ἔχω προσδεόμενος, ἀφελὼν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.

* dixere, c. Tor.

* ὥσπερ ἔχω, vel οἷς ἄρτι ἔχω conijcit.

Quis modus sit verba vertendi in Græcas sententias, déque his Homeri versibus, quos Virgilius vertisse aut benè aptéque aut improsperè existimatus est.

CAP. IX.

QVando ex poëmatis Græcis vertendę, * imitandęque sunt insiges sententię, nõ semper aiunt enitẽdum vt om-

* mutandęque H. St.

nia omnino verba in eum :in quem dicta sunt, modum vertamus. perdũt enim gratiam pleráque si quasi inuita & recusantia violentius transferantur. scitè ergo & cõsideratè Virgilius, quum aut Homeri, aut Hesiodi, aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorundam aliorum locos effingeret, partim reliquit alia expressit. Sicuti nuperrimè apud mensam quum legerentur vtraque simul Bucolica Theocriti & Virgilii adnimaduertimus reliquisse Virgilium, quod Grçcum quidem mirè quàm suaue est, verti autem neque debuit neque potuit. sed enim quod substituit, pro eo quod omiserat, non abest quin iucundius lepidiúsque sit:

Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα
Τὰς αἶγας παρελῶντα, καὶ ἁδύ τοι ποππυλιάσδει.

Malo me Galatea petit, lasciua puella;
Et fugit ad salices, & se cupit antè videri.

illud quoque aliò in loco adnimaduertimus cautè omissum, quod est in Grçco versu dulcissimum.

Τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκε τὰς αἶγας,
Καὶ ποτὶ τὰν κρίναν ἄγε τίτυρε· καὶ τὸν ἐνόρχαν

Τὸν

Τὸν Λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κο-
ρύψῃ.

quo enim pacto diceret, τὸ καλὸν πεφιλαμένε, verba herclè non translatitia, sed cuiusdam natiuæ dulcedinis. hoc igitur reliquit, & cætera vertit non infestiuiter, nisi quòd caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαν appellauit. auctore enim M. Varrone is demum Latinè caper dicitur qui excastratus * est. * deest in Tor.

Tityre dum redeo, breuis est via, pasce capellas;
Et potum pastas age Tityre: & inter agendum,
Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de transferendis sententijs loquor, memini audisse me ex Valerij Probi discipulis, docti hominis & in * intelligendis pensitandísque veteribus scriptis bene callidi, solitum eum dicere, nihil quicquam tam * improsperè Virgilium ex Homero vertisse, quàm versus hos amœnissimos, quos de Nausicaa Homerus fecit.

* c. Tor. legendis.
* c. Tor. prosperè.

Οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα
Ἢ κατὰ Τηΰγετον περιμήκετον, ἢ Ἐρύμανθον,
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι.
Τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
Ἀγρονόμοι παίζουσι· γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ,

Πασάων δ' ὑπὲρ ἥ γε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα.
Ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται· καλαὶ δέ τε πᾶσαι.
Qualis in Eurotę ripis aut per iuga Cynthi.
Exercet Diana choros, quam mille secutę
Hinc atque hinc glomerantur Oreades. illa pharetram
Fert humero, gradiénsque duas superemnet omneis.
Latonę tacitum pertentāt gaudia pectus.

Primum omnium *b* id visum esse dicebāt Probo, quòd apud Homerum quidem virgo Nausicaa laudibunda inter familiares puellas in locis solis rectè atque commodè confertur cum Diana venante in iugis montium inter agrestes deas; nequaquam autem conueniens Virgilium fecisse, quoniam Dido in vrbe media ingrediens inter Tyrios Principes, cultu atque incessu serio, *instans operi*, sicut ipse ait, *regnísque futuris*, nihil eius similitudinis capere * posset, quæ lusibus atque venatibus Dianæ * congruit: tu postea quod Homerus studia atque oblectamenta in venando Dianæ honestè *c* aperteque dicit; Virgilius autem, quum de venatu deæ nihil dixisset, pharetram * tamen facit eam ferre * in humero, tanquam si onus & sarcinam: atque illud

* posſit, c. Tor.
*cōgruat: c. Tor.
* tantùm in Lip. &, c. Tor.
* deest in in c. Tor.

lud impensè Probum esse dimiratum in Virgilio dicebant, quòd Homerica quidem Αντῶ gaudium gaudeat genuinum & intimum, atque in ipso penetrali cordis & animæ vigens (siquidem non aliud est γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ:) ipse autem imitari hoc volens gaudia fecerit pigra & leuia, & cunctantia. & quasi in summo pectore supernantia: nescire enim sese quid significaret aliud, *pertentant*, præter ista omnia, florem ipsius totius loci Virgilium videri omisisse; quòd hunc Homeri versum exiguè secutus sit.

Ρεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται· καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

quando nulla maior cumulatiórque pulchritudinis laus dici potuerit quàm quòd vna inter omneis pulchras excelleret, vna facilè ex omnibus noscere-tur.

NOTÆ VARIORVM.

a *Imitandaq;.* Melius, quàm mutandæque LIPS. *epist. quæst.*

b *Id visum.* Malè quidam *diuersum*: refert enim hæc Agellius audita à Probi discipulis. LIPS. *epist. quæst.*

c *Apertéque.* Benè, non autem aptè LIPS. *epist. quæst.*

Quòd Annæus Cornutus versus Virgilij, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudicè opertéque

dixit, reprehensione spurca & odiosa inguinauit.

CAP. X.

ANnianus poëta & plerique cum eo eiusdem Musæ viri summis assiduísque laudibus hos Virgilii versus ferebant, quibus Volcanum & Venerem iunctos mixtósque iure coniugij, rem lege naturæ operiẽdam, verecunda quadam trãslatione verborum, quum ostenderet demõstraretque protexit. sic enim scripsit:

--ea verba locutus,
Optatos dedit amplexus; placidúmque petiuit
Coniugis infusus gremio per membra soporem.

minus autem difficile esse arbitrabantur * in istiusmodi re dicenda verbis vti vno atque altero breui tenuíque eam signo demonstrantibus, sicuti Homerus * dixit:

* deest in in c. Tor.
* dixerit: c. Tor.

-παρθενίην ζώνην καὶ λέκτροιο θεσμόν, & -ἔργα φιλοτήσια.

* Τὸν μὲν ἄρ ἐν τρητοῖσι κατευνάσατ' ἐν λεχέεσσιν.

* deest hic versus in c. Tor.

tot verò & tam euidentibus ac tamen nõ prætextatis, sed puris honestísque verbis venerandum illud concubij pudici secretum neminem quemquam alium dixisse. sed Annæus Cornutus, homo sanè pleráque

pleraque alia non indoctus neque imprudens, in secūdo tamen librorum, quos de figuris sententiarum cōposuit, egregiam totius istius verecundiæ laudem insulsa nimis & odiosa scrutatione violauit. nam quum genus hoc figuræ probasset, & satis circumspectè factos esse versus dixisset: *membra* tamen, inquit, paulò incautiùs nominauit.

De Valerio Coruino, & vnde a Coruinus.

CAP. XI.

b DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est, ob auxilium propugnationémque corui alitis, haud quisquam est nobiliū scriptorum, qui secus dixerit, ea res prorsus admiranda, sic profectò est in libris annalibus memorata: Adolescens c tali genere editus; Furio, & Appio consulibus fit tribunus militaris. atque in eo tempore copiæ Gallorū ingentes d agrum Pontinum insederant, instruebanturq; acies à consulibus de vi ac multitudine hostium satis agentibus. dux interea Gallorum, vasta & ardua proceritate, armisque auro præfulgentibus e, grandia ingrediens & manu telum reciprocans incedebat, pérque contemptum & superbiam circumspiciens

despiciénsque omnia venire iubet & congredi. si quis pugnare secum ex omni Romano exercitu auderet, tum Valerius tribunus, cæteris inter metum pudorémque ambiguis, impetrato prius à consulibus vt in Gallum tam immaniter arrogantem pugnare sese permitterét, progreditur intrepidè modestéque obuiam & congrediuntur, consistunt, & conserebantur iam manus: atque ibi vis quædam diuina fit. coruus repentè improuisus adiuuat, & super galeam tribuni insistit: atque inde in aduersarij os atque oculos pugnare incipit g insilibat, *h* obturbabat, vnguibus manum laniabat, & prospectum alis arcebat atque, vbi satis sæuierat, reuolabat in galeam tribuni. sic tribunus, spectante vtroque exercitu: & sua virtute *i* nisus & opera alitis k propugnatus, ducem hostium ferocissimum vicit interfecítque: atque ob hanc caussam cognomen habuit *Coruinus* id factum est * anno quadringẽtesimo quinto post Romam conditam. statuam Coruino isti diuus Augustus in foro suo statuendam curauit. in eius statuæ capite corui simulachrum est rei pugnæq; quam diximus, monumentum.

* annis quadringẽtis quinque. *c. Tor.*

NOTÆ

NOTÆ VARIORVM.

a *Coruinus*. *Coruini*. legit LIPS.

b *De Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est.* Is cẽtesimum annum compleuit, cuius inter primum & sextum consulatũ quadraginta septem anni intercesserũt, suffecitque integris viribus corporis, nõ solum speciosissimis Reip. ministeriis, sed etiam exactissimæ agrorũ suorum culturæ, & ciuis & patrisfamilias optabile exemplũ. De hoc item M. Valerio Coruino vide Cicer. *in Catone Maiore* Plutarchum *in Mario* PLIN. *li.* 7. *c.* 48. Val. Max. *li.* 8. *c.* 13. *&* 15.

c *Tali genere.* Emendat *Italo genere*: sciendum enim non esse hæc verba Agellij, sed antiqui cuiuspiam annalium scriptoris, cuius tamẽ nomen omissum & miror & indignor. Itaque cũ antea parentes nominasset Valerij & decora gẽtis, subiecit *tali genere*, nimirũ quale memoratò. Hoc verũ est, amico tamẽ cuidãmeo nulla vi persuadere hoc potui. LIPS. *inepi. quæst.*

d *Agrum Pontinum insederant.* Alij legunt Pomptinus. LIPS. *in epist. quæst.*

e *Grandia ingrediens.* Al. *gratia dimicandi ingrediens.* insanit qui hoc non videt. Grandia ingredi græcanicum. LIPS. *in epist. quæst.*

f *Adiuuat.* Al. aduelat.

g *Insilibat.* Al. *insibilat.*

h *Obturbabat.* Al. *obturbat.*

i *Nisus.* Al. nixus.

k *Propugnatus.* Al. *propugnantis.* LIPS.

De verbis quæ in utramque partem significat[*] ione reciproca & aduersa dicuntur.

[*] aduersa &reciproca c. Tor.

CAP. XII.

VT *formidolosus* dici potest & qui formidat & qui formidatur; *vt inuidiosus*,

& qui inuidet & qui inuidetur: *ut suspiciosus* & qui suspicatur & qui suspectus est: vt *ambitiosus*, & qui ambit & qui ambitur, vt item *gratiosus* & qui adhibet gratias & qui admittit: vt *laboriosus* & qui laborat & qui labori est: vt pleraque alia huiuscemodi in vtrãque partẽ dicũtur: ita *infe-ctus* ancipiti quoque significatione est. nã & is *infestus* appellatur, qui malũ infert cuipiam: & contrà, cui aliunde impendet malum, is quoque *infestus* dicitur. sed quod prius. posui profectò exemplis nõ indiget. sic adeò multi loquuntur vt *infestum* dicant inimicum atque aduersum. alterum autem illud ignorabilius obscuriúsque est. quis enim è medio facile dixerit, *infestum* esse, cui alter infestùs est: sed & veteres plerique ita dixerunt & M. Tullius in oratione, quàm pro Cn. *Planco scripsit, vocabulo hoc sic vsus est: *Dolebam*, inquit, *iudices & acerbè ferebam, si huius salus ob eã ipsam causam esset infestior, quòd is meam salutem atque vitam sua beniuolẽtia, prӕsidio, custodiáque texisset.* Nos igitur de origine & ratione verbi querebamus. atque ita in Nigidianis scriptum inuenimus. *Infestum à festinando dictum. nam qui instat*, inquit, *alicui, eúmque properans urget: opprimeréque eũ studet festinátque*

* Plancio c. Tor.

ſtinátque : aut contrà de alicuius periculo & exitio feſtinatur: is vterque infeſtus dicitur, ab inſtantia atque imminentia fraudis, quam vel facturus cupiã, vel paſſurus eſt. Nequis autem de *ſuſpicioſo* quod ſuprà poſuimus, & de *formidoloſo* in eà partem, quæ minus vſitata eſt, exemplum requirat: inueniet de *ſuſpicioſo* apud M.Catonem de re Floria, ita ſcriptum : *Sed niſi qui palam corpore pecuniam quæreret, aut ſe lenoni locauiſſet, & ſi famuloſus & ſuſpicioſus fuiſſet; vim in corpus liberum non æquum cenſuere afferri. Suſpicioſum* enim hoc in loco * ſupectum significat, non ſuſpicantem: *formidoloſum* autem, qui formidetur, Salluſtius in Catilinario ita dicit. *Igitur talibus viris non labos inſolitus, nõ locus vllus aſper aut arduus erat, non armatus hoſtis formidoloſus.* Item C.Caluus in Poematis *laborioſus*, dicit, nõ, vt vulgò dicitur, qui laborat, ſed in quo laboratur. * Cato ſuſp. e. Tor.

Durum, inquit, *rus * fugis & laborioſum.* eadem ratione Laberius quoque in Sororibus. * fugi ſed lab. e. Tor.

Æcaſtor, inquit, *multum ſomniculoſum*:

& Cinna in poëmatis:

Somniculoſam vt Pœnus aſpidẽ Pſyllus.

Metus * æquè & *iniuria*, atque alia quædam id genus, ſic vtroqueuerſum dici * quoque e. Tor.

possum. nam *metus* hostiũ rectè dicitur, & quum timent hostes & quum timentur. itaque Sallustius in historia prima, *metum Pompeij* dixit, non quòd Pompeius metueret (quod est vsitatius,) sed quòd metueretur. Verba hæc Salustij sunt: *Id bellum excitabat metus Pompeij victoris Hiempsalem in regnum restituentis.* Item alio in loco: *Postquam remoto metu Punico simultates exercere vacuum fuit. Iniurias* itidẽ dicimus tam illorum qui patiuntur, quàm qui faciunt. quarum dictionum exempla sunt facilia inuentu. Illud etiam dictum à Virgilio eamdem habet formam communicatæ vltrò & citrò significationis:

-Et vulnere, inquit, *tardus Vlyxi*,

quum diceret vulnus, non quod accepisset Vlyxes, sed quod dedisset. *Nescius* quoque dicitur tã is qui nescitur, quã qui nescit. sed super eo *qui nescit* frequens huius vocabuli vsus est: infrequens autem de eo est, *quod nascitur.* *ignatus* æquè vtroqueuorsum dicitur, non tantùm qui ignorat, sed & qui ignoratur. Plautus in Rudente:

Quę in locis nesciis nescia spe sumus. Sallustius: *Maiore humanę cupidinis ignara visundi* Virgilius.

-Ignarum *Laurens habet ora* Mimanta.

NOTÆ

NOTÆ VARIORVM.

a *Quæ in locis.* Ita habet Nonius *Quo in loco sis nescias possumus.* Sed ita legendus est, vt hic videre est CANT. *nouar. lect.*

Verba ex historia Claudij Quadrigarij : quibus Manlij Torquati nobilis adolescentis & hostis Galli prouocatoris pugnam depinxit.

CAP. XIII.

a T. Manlius summo loco natus apprimeq. nobilis fuit: ei Mãlio cognomentum factum est Torquatus: causam cognomenti fuisse accepimus torquis ex auro induuias, quam ex hoste, quem occiderat, detractam induit, b sed quid hostis & quod genus & quam formidandæ vastitatis, & quantum insolens prouocator, & * c cuimodi fuerit pugna decertatum. Q. Claudius primo annalium purissimè atque illustrissimè simplicique & inconta orationis antiquæ suauitate descripsit. quem locum ex eo libro Fauorinus philosophus quum legeret, non minoribus quati afficique animum suum motibus pulsibusque dicebat, quàm si ipse coram depugnantes eos spectaret. verba Q. Claudij, quibus pugna illa depicta est, adscripsi. *Quum interim Gallus quidam nudus, præter scutum & gladios duos, torque*

* cuiusmodi c. Tor.

atque armillis decoratus processit, qui & viribus & magnitudine, & adolescentia d simulque virtute cæteris ante stabat. is maxime prælio commoto atque * virisque summo studio pugnãtibus manu e significare cœpit, vtrique quiescerẽt pugnæ. facta pausa est, f exemplo silentio facto, g cum voce maxima h conclamat, i si qui secum depugnare vellet vti prodiret. nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatem facies. deinde Gallus irridere atque k lingua exerrare. id subito perdolitum est cuidam T. Manlio summo genere nato, tantum flagitium ciuitati l accidere, m ex tanto exercitu neminem prodire. is, vt dico, processit, neque passus est virtutem Romanam ab Gallo turpiter spoliari. scuto pedestri & n gladio Hispanico cinctus contra Gallum constitit. metu magno o ea congressio in ipso ponte, vtroque exercitu inspectante, facta est. ita, vt ante dixi, constiterunt; Gallus sua disciplina scuto proiecto cantabundus, Manlius animo magis quàm arte confisus scutum scuto percussit, atque statum Galli conturbauit. dum se Gallus p iterum eodem pacto constituere o studet, Mãlius iterum scutum scuto percutit. atq; de loco hominem r iterum deiecit: eo pacto ei sub Gallicum gladium successit, atque Hispanico pectus hausit, dein continuo humerum dexterum

* cœpit atque c. Tor.

rum eodem ſ concæſſu incidit; neque receſsit *uſquam donec ſubuertit, ne Gallus impetum* t *icti haberet.* v *bi eum euertit,* u *caput præcedit, torquem detraxit,* x *eámque ſanguinolentam ſibi in collum imponit. quo ex facto ipſe poſteriq; eius Torquati ſunt cognominati.* Ab hoc T. Manlio, cuius hanc pugnam. Quadrigarius deſcripſit, imperia & aſpera & immitia Manliana dicta ſunt: quoniã poſtea, bello aduerſum Latinos quum eſſet conſul, filium ſuum ſecuri percuſſit, qui ſpeculatũ ab eo miſſus, * ne pugnaret interdicto, hoſtem, à quo prouocatus fuerat, occiderat.

* ne pugnaret, *abſunt à c. Tor.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Titus Manlius ſummo loco natus, apprimèque nobilis fuit, ei Manlio cognomentum factum Torquato.* De hoc Tito Manlio Torquato vide Cicer. *lib.* 3. *Offic. lib.* 1. *&* 2. *de finibus.* Oroſium *lib.* 3. *cap.* 6.

b *Sed quid hoſtis.* Optimè, non autem *Sed quis hoſtis.* LIPS. *de quæſt. per epiſt.*

c *Cuimodi.* Membranæ Victoris Giſelini ſic habent. LIPS. *de quæſt. per epiſt.*

d *Simúlque virtute cæteris anteſtabat.* Hoc verbo vſus eſt Symmachus in Epiſtolis & Lucret. li. 5. legunt autem quidam hic *Antiſtabat* non *anteſtabat,* ſed perperã, vt Ludouicus. Carrio *antiquar. lect.*

e *Significare cæpit.* Ita legit. Ludou. Carr. *antiq. lect.*

g *Cum.* Recte, non autem *eum* Lud. Car. *antiq. lect.*

h *Conclamat.* Inclamat legit Lud. Carr. *antiq. lect.* vt etiam Lipſ.

i *Si qui.* Lege *Si quis* vt Lud. Carr. *antiq. lect.*

k *Lingua exerrare.* Quidam malunt legi *linguam exertare*: prior tamen lectio & elegantiſſima eſt & omnium aliorum hiſtoricorũ narratione confirmatur, qui in ea re vſi plerique verbo *exerere Caſ. in Suet.* Exerrare lingua nimirum aptè & ſignatè, linguam extra os proiectam per irriſum reciprocare. Verbum id Statius quoque habet. Lipſ. *epiſtol. quæſt.* 5.

l *Accidere.* Accedere legit Lud. Carr. *antiq. lect.*

m *Ex.* Lege è vt Ludo. Carr. notat *antiq. lect.*

n *Gladio Hiſpanico.* Vetus liber habet, *gladio ſpanico, conſtitit contra Gallum* vocem illam ſpanico capite truncatam eſſe exiſtimo LVD. CAR. *antiq. lect.*

o *Ea congreßio.* Lege eam congreſſionem in ipſo ponte vtroque exercitu inſpectante factum eſt. LVD. CAR. *antiq. lect.*

p *Studet.* Vetus codex habet *ſtuderet* LVD. CAR. *antiq. lect.*

q *Iterum deiecit.* Vel *iterum proiecit* & omittit vocem certo quæ certè inſerta eſt. Lipſ. *epiſtol. quæſt.*

r *Conceſſu.* Al. concuſſu vt teſtatur Lud. Carr. *antiq. lect.*

s *Icti.* Vetus Codex rectè *iſtius* LVD. CAR. *antiq. lect.*

t *Caput præcedit.* Membranæ caput præcedit, at ſcio veteres ita ſcripſiſſe. Lipſ. *epiſt. quæſt.*

v *Eamque ſanguinolentam.* Vetus Codex, cúmq; ſangui-

ſanguinolentum ſibi imponit, aliis amputatis, quæ tamen ſcriptura cum Nonio manifeſtè, *eámque ſanguinolentam ſibi in collum ponit*. legente aduerſetur, mihi quidem non eſt certa.

Quòd idem Quadrigarius, huius facies *patrio caſu probè & Latinè dixit, & quædam alia appoſita de ſimilium vocabulorum declinationibus.*

CAP. XIIII.

QVod autem ſuprà ſcriptum eſt in Q. Claudij verbis, *propter magnitudinem atque immanitatem facies*, id nos aliquot veteribus libris inſpectis explorauimus, atque ita eſſe, vt ſcriptum eſt, comperimus. ſic enim pleráque ætas veterum declinauit, *hæc facies, huius facies*, quod nunc propter rationem grammaticã *a faciei* dicitur, corruptos autem quoſdam libros reperi, in quibus faciei ſcriptum eſt illo, quod antè ſcriptum erat, obliterato. meminimus & in Tiburti bibliotheca inuenire nos in eodem Claudij libro ſcriptum vtrumque, *facies & facij*. ſed *facies*, in * ordine ſcriptum fuit, & contrà *per ij* geminum, *facij*. neque id abeſſe à quadam conſuetudine priſca exiſtimauimus. nam & ab eo quod eſt *hic dies tam huius dij*: & ab eo quod eſt *hæc fames tam huius famij* dixerunt. Q. Ennius in ſextodecimo an-

* ordinẽ gif.

nali *dies* ſcripſit pro *diei* in hoc verſu:

Poſtrema longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoque affirmat Cæſellius in oratione quá pro P. Seſtio fecit, *dies*, ſcripſiſſe, pro *diei*, quod ego impenſa opera conquiſitis veteribus libris pluſculis ita, vt Cæſellius ait, ſcriptum inueni. verba ſunt hæc Marci Tullij: *Equites verò daturos illius dies pœnas.* quo circa factum herclè eſt, vt facilè iis credam, qui ſcripſerunt idiographum librum Virgilij * ſeſe inſpexiſſe, in quo ita ſcriptum eſt.

*ſe c. Tor.

Libra dies ſomnique pares vbi fecerit horas.

id eſt, *Libra diei ſomnique*, ſed ſicut hoc in loco dies à Virgilio ſcriptum videtur, ita in illo verſu * nihil dubium eſt, quin *dij* ſcripſerit pro, *diei*:

*nō c. Tor.

Munera lætitiámque dij,

quod imperitiores, *dei*, legunt ab inſolentia ſcilicet vocis iſtius abhorrentes. ſic autem *dies dij* à veteribus declinatum eſt, vt *fames famij*, *pernicies pernicij*, *progenies progenij*, *luxuries luxurij*, *acies acij*. Marcus enim Cato in oratione, quam de bello Karthaginienſi compoſuit, ita ſcripſit: *Pueri atque mulieres extrudebantur famij cauſa.* Lucilius in * quintodecimo *Rugoſum atque famij plenum.* Siſenna in hiſto-

* XII. c. Tor.

riarum

riarum libro sexto. *Romanos inferendæ perniciÿ causa venisse.* Pacuuius in Paulo:

Pater supreme nostræ progeniÿ patris.

Cn. Matius in Iliadis XXI.

Altera pars aciÿ vitassent fluminis vndas. * XIII. c. Tor.

idem Matius in * tertio & vicesimo.

An maneat speciÿ simulachrum in morte silentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis: *Ea luxuriÿ causa aiunt institui.* & ibidem infrà ita scriptum est: *Nō est ea luxuries quæ necessariò parentur vitæ causa.* per quod apparet eum, ab eo quod est *luxuries*, *luxuriÿ* patrio casu dixisse. Marcus quoque Tullius in oratione, qua Sex. Roscium defendit, *perniciÿ* scriptum reliquit. verba hæc sunt: *Quorum nihil perniciÿ causa diuino consilio, sed vt ipsa & magnitudine rerum factū putamus.* aut *facies* ergo in casu patrio, aut *faciÿ*, Quadrigarium scripsisse existimandum est. *facie* autem in nullo veteri libro scriptum reperi. In casu autē dādi, qui purissimè locuti sunt, non *faciei*, vti nūc dicitur, sed *facie* dixerunt. Lucilius in Satyris: *Primū*, inquit, *facie quod * honestatis accedit.* * honestè satis c. To.

Lucilius in libro septimo:

Qui te diligat, ætatis faciéque tuæ se
*Fautorē ostendat, * fore amicum polliceatur.* * se fore c. Tor.

sunt tamen non pauci qui vtrobique fa-

cij legant. ſed C. Cæſar in libro de analogia ſecundo, *huius die & huius ſpecie*, dicendum putat. ego quoque in Iugurtha Salluſtij ſummæ fidei & reuerendæ vetuſtatis libro, *die*, caſu patrio ſcriptum inueni. verba hæc ita erant: *Vix decima parte die reliqua*. non enim puto argutiolam iſtam recipiendam, vt, *die*, dictum quaſi *ex die*, exiſtimemus.

NOTÆ VARIORVM.

a *Faciei*. Hoc eſt facie ἀρχαϊκῶς MEV. *in Plaut.*

De genere controuerſiæ quod Græcè ἄπορον appellatur.

CAP. XV.

CVm Antonio Iuliano rhetore, per feriarum tempus æſtiuarum, decedere ex vrbis æſtu volentes Neapolim conceſſeramus. atque ibi erat adoleſcens tunc quiſpiam ex ditioribus. cum vtriuſque linguæ magiſtris meditãs & exercẽs, ad cauſas Romæ orãdas, eloquentiæ Latinæ facultatem. atque is rogat Iulianum vti ſeſe audiat declamantem. it auditum Iulianus, imúſque nos cum eo: ſimul introit adoleſcens, & præfatur arrogantius & elatius quàm ætati eius decebat; ac deinde iubet exponi controuerſias. aderat ibi nobiſcum Iuliani ſectator, iuuenis promptus, & proficiens, & offendens

dens iam in eo quòd ille apud Iuliani aures in præcipiti ſtare & ſubitaria dictione, periculum ſui facere audebat, exponit igitur tentamenti gratia controuerſiam parum conſiſtentem, quod genus Græci ἄπορον vocant; Latinè autem id non nimis incommodè *inexplicabile* dici poteſt: ea controuerſia fuit huiuſcemodi: *De reo ſeptem iudices cognoſcant; eáque ſententia ſit rata, quam plures ex eo numero dixerint. quum ſeptem iudices cognouiſſent; duo cenſuerunt reum exſilio multandum, duo alij pecunia, tres reliqui capite pæniendum petitur ad ſupplicium ex ſententia trium iudicum: & contradicit.* hac ille audita nec conſiderata, neque aliis, vt proponerentur, expectatis, incipit ſtatim mira celeritate in eandem hanc controuerſiam principia neſcio quæ dicere, & inuolucra ſenſuum verborúmque volumina vocúmque turbas fundere; cæteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum ſoliti erant, clamore magno exſultantibus; Iuliano autem malè ac miſerè rubente & ſudante. ſed vbi deblateratis verſuum multis milibus finem aliquando fecit, egreſsíque inde ſumus: amici familiaréſque eius Iulianum proſecuti quidnam exiſtimaret percunctati ſunt. atque

ibi Iulianus festiuissimè, *Nolite quærere,* inquit, *quid sentiam: adolescens hic sine controuersia disertus est.*

Quod Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritque vitium argumenti, quod ἀντιστρέφον Græci dicunt.

CAP. XVI.

PLinius Secundus existimatus est esse ætatis suæ doctissimus. is libros reliquit, quos *Studiosorum* inscripsit; * haud medius fidius vsquequaque aspernandos. in his libris multa variè ad oblectandas eruditorum hominum aures ponit. refert etiam plerásque sententias, quas, in declamandis controuersiis, lepidè argutéque dictas putat. sicut hanc quoque sententiam ponit ex huiuscemodi controuersia. *Vir fortis præmio, quod optauerit, donetur. qui fortiter fecerat, petit alterius vxorem in matrimonium; & accepit. is deinde, cuia ea vxor fuerat, fortiter fecit. repetit eandem. contradicitur.* Eleganter, inquit, & probabiliter ex parte posterioris viri fortis vxorem sibi reddi postulantis hoc dictum est: *Si placet lex, redde. Si non placet, redde.* Fugit autem Plinium sententiolam istam, quam putauit esse argutissimam, vitio non carere, quod Græcè ἀντιστρέφον dicitur. & est vitium insidiosum &

* non e. Tor.

ſum & ſub falſa lemmatis ſpecie latent: nihilo enim minus conuerti ex cõtrario idipſum aduerſus eundem poteſt; atque ita à priore illo viro fortè dici: *Si placet lex, non reddo: ſi non placet, non reddo.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS.

LIBER DECIMVS.

*

Tertiúmne conſul *an tertio dici, oporteat, & quonam modo Cn. Pompeius quum in theatro, quod erat dedicaturus, honores ſuos inſcriberet, quæſtionem ancipitem iſtius verbi de conſilio Ciceronis vitauerit.*

CAP. I.

FAMILIARI meo cuipiam literas Athenis Romam miſi. in his ſcriptum fuit me illi iam *tertium* ſcripſiſſe. is ad me reſcripſit, petiuitque vt rationem redderem cur *tertium*, ac non *tertio* ſcripſiſſem, id etiam adſcripſit, vt eâdem quid ſuper illo quoque mihi vi-

* *c. Tor. in fine lib. hoc habet tetraſtichon, C. Aur. Rom.* Cecropias noctes doctorum exẽpla virorum Donat habere mihi nobilis Euſtathius Viuat. & æternum lętus bona tempora ducat. Qui ſic dilecto tãta docenda dedit. *quod & Liſſius teſtatur legi in fragm. Giſelini.*

deretur facerem se certiorem: *tertiúmne consul & quartum*, an *tertio & quarto* dicendum esset: quoniam Romæ doctum virum dicere audisset *tertio & quarto consul*, non *tertium quartúmque*: idque in principio libri Cælium scripsisse: & Q. Claudium in libro vndeuicesimo C. Marium creatum septimò consulem dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, quàm verba M. Var. hominis, opinor, quàm fuit Claudius cum Cælio, doctioris. quibus verbis vtrumque de quo ad me scripserat, decideretur. nam & Varro satis apertè quid dici oporteret edocuit: & ego aduersus eum, qui doctus esse dicebatur, litem meam facere absens nolui. verba M. Varronis, ex libro disciplinarum * IIII. hęc sunt: *Aliud est quarto prætorem fieri & quartum: quòd quarto locum adsignificat ac tres ante factos: quartum tempus adsignificat & ter ante factum, igitur Ennius rectè quòd scripsit,*

* c. Tor. quinto.

Quintus pater quartum fit consul:

& Pōpeius timidè; quòd in theatro, ne adscriberet, cō ul tertiū aut tertio, extremas literas non scripsit. Quod de Pōpeio Varro breuiter & subobscurè dixit: Tito Tullius Ciceronis libertus in epistola quadam enarratius scripsit ad hunc fermè modum:

Quum

Quum Pompeius, inquit, *ædem Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus vicem theatri essent. nomenque eius & honores inscriberentur: quæri cœptum est vtrum* consul tertio *inscribendum esset, an* tertium, *eam rem Pompeius exquisitissimè retulit ad doctissimos ciuitates. quúmque dissentiretur, & pars* tertio, *alij* tertium *scribendum contenderent: rogauit*, inquit, *Ciceronē Pompeius, vt quod ei rectius videretur, scribi iuberet: tum Ciceronem iudicare de viris doctis veritum esse, ne quorum* * *opiniones improbasset, ipsos videretur improbasse: persuasit igitur Pompeio vt neque* tertiū *neque* tertio *scriberetur: sed ad secundū vsque t fierent literæ: vt verbo nō perscripto res quidem demonstraretur, sed dictio tamen ambigua verbi lateret.* Id autem quod & Varro & Tiro dixerūt, in eodem nunc theatro non est ita scriptum. nam quum multis annis postea scena, quæ prociderat, refecta esset, numeros tertij consulatus, non, vti initio, primoribus literis, sed tribus tantùm lineolis incisis significatus est. in M. autem Catonis quarta Origine ita * scriptum est, *Karthaginienses sextum de fœdere decessere.* id verbum significat quinquies antè eos fecisse contra fœdus, & tum sextum. Græci quoque in significandis huiuscemodi

* opinione c. Tor.

* perscriptū c. Tor.

deretur facerem se certiorem: *tertiúmne consul & quartum*, an *tertio & quarto* dicendum esset: quoniam Romæ doctum virum dicere audisset *tertio & quarto consul*, non *tertium quartúmque*: idque in principio libri Cælium scripsisse: & Q. Claudium in libro vndeuicesimo C. Marium creatum septimò consulem dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, quàm verba M. Var. hominis, opinor, quàm fuit Claudius cum Cælio, doctioris. quibus verbis vtrumque de quo ad me scripserat, decideretur. nam & Varro satis apertè quid dici oporteret edocuit: & ego aduersus eum, qui doctus esse dicebatur, litem meam facere absens nolui. verba M. Varronis, ex libro disciplinarum * IIII. hęc sunt: *Aliud est quarto prætorem fieri & quartum: quòd quarto locum adsignificat, ac tres ante factos: quartum tempus adsignificat & ter ante factum, igitur Ennius rectè quòd scripsit,*

Quintus pater quartum fit consul:

& Pōpeius timide; quòd in theatro, ne adscriberet, cōsul tertiū aut tertio, extremas literas non scripsit. Quod de Pōpeio Varro breuiter & subobscurè dixit: Tito Tullius Ciceronis libertus in epistola quadam enarratius scripsit ad hunc fermè modum: *Quum*

* c. Tor. quinto.

Quum Pompeius, inquit, *ædem Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus vicem theatri essent. noménque eius & honores inscriberentur: quæri cœptum est vtrũm* consul tertio *inscribendum esset, an* tertium, *eam rem Pōpeius exquisitissimè retulit ad doctissimos ciuitates. quúmque dissentiretur, & pars* tertio, *alij* tertium *scribendum contenderent: rogauit*, inquit, *Ciceronẽ Pompeius, vt quod ei rectius videretur, scribi iuberet: tum Ciceronem iudicare de viris doctis veritum esse, ne quorum* * *opiniones improbasset, ipsos videretur improbasse: persuasit igitur Pompeio vt neque* tertiũ *neque* tertio *scriberetur: sed ad secundũ vsque t fierent literæ: vt verbo nō perscripto res quidem demonstraretur, sed dictio tamen ambigua verbi lateret.* Id autem quod & Varro & Tiro dixerũt, in eodem nunc theatro non est ita scriptum. nam quum multis annis postea scena, quæ prociderat, refecta esset, numeros tertij consulatus, non, vti initio, primoribus literis, sed tribus tantùm lineolis incisis significatus est. in M. autem Catonis quarta Origine ita * scriptum est, *Karthaginienses sextum de fædere decessere.* id verbum significat quinquies antè eos fecisse contra fœdus, & tum sextum. Græci quoque in significandis huiuscemodi

* opinionẽ c. Tor.

* perscriptũ c. Tor.

rerum numeris, τρίτον καὶ τέταρτον dicunt: quod congruit cum eo quod Latinè dicitur, *tertium quartúmque.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Familiari meo.* Hac de re memini me aliquid legere apud Vallam lib. 4. eleg. cap. 18. MAG. *miscel. 3. cap 9.*

* c. Tor. emandauerat.

*Quid Aristoteles de numero puerperij memoriæ * mandauerit.*

CAP. II.

ARistoteles philosophus memoriæ tradidit mulierem in Ægypto vno partu a quinque enixam pueros: eúmque esse finem dixit multiiugæ hominum partionis, neque plures vnquam simul genitos compertum. hūc autem esse numerū ait rarissimum, sed &, diuo Augusto imperante, qui temporum eius historiam scripserunt, ancillam Cæsaris Augusti in agro Laurente peperisse quinque pueros dicūt, eósque pauculos dies vixisse, matrē quoque eorum: non multò pòst quā peperit, mortuam, monumentúmque ei factum, iussu Augusti, in via Laurentina, inque eo scriptum esse numerum puerperij eius de quo diximus.

NOTÆ VARIORVM.

a *Quinque enixam.* Paulus in *l. antiqui. D. si par hæred.*

hered. Pet. mulierem quandam Alexandrinã quatuor liberos vno partu enixã refert, quintum verò post quadragesimum diem edidisse Iulianus in l. *si Pater D. de solut.* quinque simul eam peperisse testatur: nec id sanè incredibile videtur, quippe cum Aristoteles, vt ipse sentit, vuluas muliebres totidem receptacula habere posse docuerit. BAOD. *in miscellan.*

Locorum quorundam illustrium collatio contentióque facta ex orationibus C Gracchi & M. Ciceronis & M. Catonis.

CAP. III.

FOrtis ac vehemẽs orator existimatur esse C. Gracchus. nemo id negat, sed quòd nõnullis videtur seuerior, acrior, ãpliórq; esse M. Tullio: ferri id qui potest? Legebamus adeò nuper orationẽ Gracchi de legibus promulgatis, in qua M. *Mariũ & quosdam ex municipiis Italicis honestos viros virgis per iniuriam cæsos à magistratibus populi Romani quanta maxima inuidia potest conqueritur. verba hæc sunt, quæ super ea re fecit. *Nuper Teanum Sidicinũ cõsul venit. vxor* * *edixit se in balneis virilib⁹ lauare velle. quæstori Sidicino à M. Mario datũ est negotiũ vti balneis exigerẽtur qui lauarentur. vxor renũciat viro parũ citò sibi balneas traditas esse, & parũ lautas fuisse, a idcirco pal⁹ destitut⁹ est in foro eóq; adductus*

* Mauriũ c. Tor. & ita deinceps.

* eius dixit c. Tor.

suæ ciuitatis nobilißimus homo M. Marius. vestimẽta detracta sunt, virgis cæsus est. Caleni, vbi id audierunt, edixerunt ne quis in balneis lauisse vellet, quum magistratus Romanus ibi esset. Ferentini ob eandem causam prætor noster quæstores arripi iussit. alter se de muro deiecit, alter prehensus & virgis cæsus est. in tam atroci re, ac tam misera atque mœsta iniuriæ publicæ contestatione & quid est quod aut ampliter insignitéq;, aut lachrymosè atque miseranter, aut copiosáque inuidia, grauique & penetrabili querimonia dixerit? breuitas sanè & venustas & mundities orationis est, qualis haberi fermè in comœdiarum festiuitatibus solet. item Gracchus alio in loco ita dicit. *Quanta libido quantáque intemperantia sit hominum adolescentium vnum exemplum vobis ostendam his annis paucis ex Asia missus est, qui id tempus magistratũ non ceperat, homo adulescens pro legato. is in lectica ferebatur. ei obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit, & per iocum, quum ignoraret qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent. vbi id audiuit: lecticam iußit deponi: stuppis quibus lectica deligata erat, vsque adeò verberari iußit, dum animam efflauit.* Hæc quidem oratio super tã violẽto atq; crudeli facinore nihil profectò abest a quotidianis sermonibus

monib⁹ at, quũ in ſimili cauſa, apud M. Tul liũ ciues Romani innocentes viri, contra ius cõtráq; leges, virgis cæduntur aut ſupplicio extremo necantur, quæ ibi tũc miſeratio? quæ comploratio? quæ totius re ſub oculos ſubiectio? quod & quale inuidiæ atque acerbitatis fretum efferueſcit? animum herclè meum, quum illa M. Ciceronis lego, imago quædam & ſonus verborum & vocum & eiulationum circumplectitur. velut ſunt iſta, quæ de C. Verre dicit: quæ nos, vt in præſens potuimus, quantum memoria ſuppeditabat, adſcripſimus, *ipſe inflammatus ſcelere & furore in forum venit. ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emanabat. expectabant omnes quò tandem progreſſurus aut quidnam acturus eſſet, quum repente hominem proripi atque in foro medio nudari ac deligari & virgas expediri iubet.* iã hæc medius fidius ſola verba, *nudari ac deligari & virgas expediri iubet*, tãti motus horroríſque ſunt, vt non narrari, quæ geſta ſunt, ſed rem geri prorſus videas. Gracchus autem non querentis neq; implorantis, ſed nunciantis vicem, *Palus*, inquit, *in foro deſtitutus eſt, veſtimẽta detracta ſunt, virgis cæſus eſt.* ſed enim M. Cicero præclarè, cum diutina repræſentatione, non cæſus eſt, ſed *cædebatur*, inquit, *virgis*

in medio foro Messanę ciuis Romanus: quum intereà nullus gemitus, nulla vox illius miseri inter dolorem crepitúmq; plagarum audiebatur, nisi hęc: Ciuis Romanus sum hac commemoratione ciuitatis omnia verbera depulsurum, cruciatúmq; à corpore deiecturũ arbitrabatur. comploratione deinde tã acerbæ rei, & odiũ in Verrẽ detestationéque apud ciuos Romanos *incẽsè atque acriter atq; inflammãter fecit, quũ hæc dicit: *ô nomen dulce libertatis! ô ius eximiũ nostræ ciuitatis! ô lex Porcia legésque Semproniæ! ô grauiter desiderata & aliquando reddita plebi Romanæ tribunicia potestas! huccine tandem hæc omnia reciderunt, vt ciuis Romanus in prouincia populi Romani, in oppido fœderatorum, ab eo, qui beneficio populi Romani fasces ac securis haberet, deligatus in foro virgis cæderetur? quid, quum ignes ardentésque laminæ cęterique cruciatus admouebantur? si te acerba illius imploratio & vox miserabilis non leniebat: ne ciuium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu gemitúque maximo commouebare?* hæc M. Tullius atrociter, grauiter, copiosè aptéque miseratus est. Sed si quis est tum agresti, anteac tam hispida, quẽ lux ista & amœnitas orationis. verborúmque modificatio parum delectat: amat autem priora idcirco quòd incom-

* intentè *H. St. ex contect.*

incompta, & breuia & non operoſa, ſed natiua quadam ſuauitate ſunt, quódque in his vmbra & color quaſi opacæ vetuſtatis eſt: is ſi quid iudicij habet conſideret in cauſa pari M. Catonis, hominis antiquioris, orationem; ad cuius vim & copiam Gracchus nec adſpirauit: intelliget, opinor, Catonem contentum eloquentia ætatis ſuæ non fuiſſe; & id iam tum facere voluiſſe, quod Cicero poſtea perfecit. in eo namque libro, qui de *falſis pugnis* inſcriptus eſt, ita de Q. Termo conqueſtus eſt: *Dixit à decemuiri parum ſibi bene cibaria curata eſſe. iuſſit veſtimenta detrahi, atque flagro cædi decemuiro* * *Bruttiani verberauere. videre multi mortales. quis hanc contumeliam, quis hoc imperium, quis hanc ſeruitutem ferre poteſt? nemo hoc rex auſus eſt facere eáne fieri bonis genere gnatis boni conſulitis? vbi ſocietas? vbi fides maiorum? inſignitas iniurias, plagas, verbera, vibices, eos dolores atque carnificinas, per dedecus atque maximam contumeliam, inſpectantibus popularibus ſuis atque multis mortalibus, te facere auſū eſſe, ſed quātum luctū, quātum gemitū, quid lachrymarum, quantū fletū factū audiui? ſerui iniurias nimis ægrè ferunt. quid illos bono genere gnatos, magna virtute preditos opinamini*

* 1. Sch. Brettiani.

animi habuisse atq; habituros dum viuerent. Quod Cato dixit, *Bruttiani verberauere;* ne qui fortasse de *Brutianis* requirat, id significat. Quum Hannibal Pœnus cum exercitu in Italia esset, & aliquot pugnas populus Romanus aduersas pugnauisset, primi totius Italiæ Bruttij ad Hãnibalem desciuerunt. id Romani ægrè passi, postquam Hãnibal Italia decessit superatíque Pœni sunt, Bruttios ignominiæ causa nõ milites scribebant, nec pro socijs habebãt, sed magistratibus in prouincias euntibus parere & perministrare, seruorum vicem, iusserunt. itaque hi sequebantur magistratus, tanquam in scenicis fabulis qui dicebantur lorarij, &, quos erant iussi, vinciebant aut verberabant. quod autem ex Bruttijs erant, appellati sunt *Bruttiani.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Idcirco palus destitutus est in toro.* Vltimum supplicium subituri olim afficiebantur verberibus inserto furcis capite deligati ad Palum, scissa iussu magistratus à lictoribus & laniata veste, vt nudi virgis cæderẽtur, & de hac ligatione ad Palum loquitur hoc loco Gellius, testantur Cicero, Liuius, Dio etiã Antigonum Iudææ regem, cui successor Herodes datus est, ab Antonio ita punitum refert, vt Palo alligatus flagris cęderetur atque obtruncaretur. *Fab. Semest. lib. 2.*

b *Vb-*

b *Vbi societas vbi fides maiorum.* Solebant qui fidem non seruatam quærerentur inter expostulandum rogare *vbi est fides?* Nero Imperator cùm *sibi* manus attulisset, irrumpenti quasi in auxilium centurioni, nihil aliud respondit quàm *sero & hæc est fidei*, inquit Suetonius. IAN. MELLERI. *Spicil.*

Quòd P. Nigidius argutissimè docuit nomina non positiua esse, sed naturalia.

CAP. IIII.

NOmina verbáque non positu fortuito, sed quadam vi & ratione naturæ facta esse P. Nigidius, in grammaticis commentarijs docet, rem sanè in philosophiæ dissertationibus celebrem. quæri enim solitum apud philosophos, φύσει τὰ ὀνόματα sint, ἢ θέσει. in eam rem multa argumenta dicit cur videri possint verba esse naturalia magis quàm arbitraria. ex quibus hoc visum est lepidum & festiuum. *Vos*, inquit, *quum dicimus; motu quodam oris conueniente cum ipsius verbi demonstratione vtimur. & labias sensim primores emouemus, ac spiritum atque animã porrò versum & ad eos quibus consermocinamur intendimus. at contrà quumdicimus, nos, neque profuso intētóque flatu vocis, neq; proiectis libris pronunciamus; sed & spi-*

ritum & labias quasi intra nosmetipsos coercemus. hoc fit idem & in eo quod dicimus, tu & ego, & tibi & mihi. nam sicuti, quũ adnuimus & abnuimus, motus quidam ille vel capitis vel oculorum, à natura rei, quam significat, non abhorret; ita in his vocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. eadem ratio est in Grecis quoque vocibus, quam esse in nostris animaduertimus.

Auarus *simpléxne vocabulum sit, an compositum & duplex, sicut P. Nigidio videtur.*

CAP. V.

A*Varus* non simplex vocabulum, sed iunctum compulatúmque esse Nigidius dicit in commentariorum vndetricesimo. *Auarus enim*, inquit, *appellatur qui auidus æris est. sed in ea copula*, e, inquit, *litera detrita est. itẽ locupletem dictum* ait *ex compositis vocibus, qui pleraque loca, hoc est, qui multas possessiones teneret*, sed probabilius id firmiúsque est, quod de *locuplete* dixit. nam de *auaro* ambigitur, cur enim nõ videri possit ab vno solùm verbo inclinatum, quod est *aueo*; eadémque fictura, qua est *amarus*? de quo nihil dici potest quin duplex non sit.

Multam dictam esse ab Aedilibus plebei Appij Cæci filia mulieri nobili, quòd locuta esset petulantius.

CAP.

CAP. VI.

NOn in facta modò, ſed in voces etiã petulantiores publicè * Romæ vindicatum eſt. ita enim debere eſſe viſa eſt Romanę diſciplinæ dignitas inuiolabilis. Appij namq; illius Cęci filia à laudis, qi os ſpectauerat, exiens turba vndique cõfluẽtis fluctuantiſque populi iactata eſt: atque inde egreſſa quum ſe malè habitam diceret, *Quid me nunc factum eſſet*, inquit, *quantóque arctius preſsiúſque conflictata eſſem, ſi P. Claudi⁹ frater meus nauali prælio claſſem nauium cum ingenti ciuium numero non perdidiſſet? certè quidem maiore nunc copia popuá oppreſſa intercidiſſem. ſed vtinã*, inquit, *reuiuiſcat frater, aliámque claſſem in Siciliã ducat, atque iſtam multitudinem perditum eat, quę me malè nunc miſeram conuexauit.* Ob hæc mulieris verba tam improba ac tam inciuilia C. Fundanius & Tib. Sempronius Ædiles plebei multam dixerunt ei æris grauis viginti quinque milia. id factum eſſe dicit Capito Atteius in commentario de iudiciis publicis, bello Pœnico primo Fabio * Licino & Otacilio Craſſo conſulibus.

*Romanæ abeſt à c. Tor.

* Licinio & T. Acilio c. Tor.

Fluminum, quæ vltra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine eſſe Nilum, ſecunda Hi-

strum proxima Rhodanum, sicuti M. Varronem memini scribere.

CAP. VII.

OMnium fluminũ quæ in maria, qua imperium Romanum est, fluunt, quam Græci τλὼ εἴσω θάλασσαν appellant, maximum esse Nilum cõsentitur: proxima magnitudine esse Histrũ scripsit Sallustius. Varro autem quum de parte orbis, quæ Europa dicitur, dissereret, in tribus primis eius terrę fluminibus Rhodanum esse ponit. per quod videtur eum facere Histro æmulum. Histrus enim quoque in Europa fluit.

Inter ignominias militares, quibus milites coercebantur, fuisse sanguinis dimißionem, & quænam esse videatur causa huiuscemodi castigations.

CAP. VIII.

FVit hęc quoque antiquitus militaris animaduersio, *a* iubere ignominię causa *b* militi venam solui & sanguinem dimitti. cuius rei ratio in literis veteribus, quas equidem inuenire potui, non extat. sed opinor factum hoc primitus in militibus stupentis animi atque a naturali habitu declinatis, vt non tam pœna quàm medicina videretur. postea tamen ob pleraque alia delicta idem factitatum esse credo per consuetudinem, quasi minus

ſi minus ſani viderentur omnes qui delinquerent.

NOTÆ VARIORVM.

a *Iubere ignominiæ cauſa.* Inter ignominias militares fuit ſanguinis dimiſſio, hac enim milites coërcebantur, cuius rei rationem & & originē, ſubtiliter indagat author. Marcus Cato memoriæ tradidit, in furto cōprehenſis inter commilitones dextras eſſe præciſas aut ſi lintius animaduertere voluiſſent in principijs ſanguinem miſſum.

b *Militi venam ſolui & ſanguinem dimitti.* Muretus id cenſet factum, vt ſanguinem quem cum gloria fundere pro patria noluerant, eum cum ignominia amitterent, quod tamen Lipſio nō probatur: cenſet enim id fuiſſe notam meritæ ſummæ & vltimæ animaduerſionis cum clementia remiſiſſet, ſpeciem tamen eius vſurpabat in pauculo ſanguine fundendo. *De milit. Rom.*

Quibus modis quoque habitu acies Romana inſtrui ſolita ſit; quæq; earum inſtructionum ſint vocabula.

CAP. IX.

a VOcabula ſūt militaria, quibus inſtructa certomodo acies appellari ſolet, *frōs, ſubſidia,* b *cuneus, orbis,* c *globus,* d *forfices,* e *ſerra, alę,* f *turres*: hæc & quædam itē alia inuenire eſt in libris eorum qui militari diſciplina ſcripſerunt. tranſlata autem ſunt ab ipſis rebus, quæ ita propriè no-

minantur: earúmque rerum in acie instruenda sui cuiusque vocabuli imagines ostenduntur.

NOTÆ VARIORVM.

a *Vocabula sunt militaria.* Eadem narrantur à Catone seniore quem scripsisse scimus de re militari, Festus quoque ea citat. LIPS. *de milit. Rom.*

b *Cuneus.* Qui est cum angusta in fronte acies trigoni forma paulatim se pandit, igitur & Trigonum vocant. LIPS. *de mil. Rom.*

c *Globus.* Quem Vegetius explicat & dici ait, *qui à sua acie separatus vago superuentu incursat inimicos*, sed credo & figura globosa, & in rotundum fuisse. LIPS. *de milit. Rom.*

d *Forfices.* Vocatur in Catone Forceps, sed in figura idem est, dicitur cum contrario cuneo acies instruitur latioribus primis & apertis ac paulatim desinentibus in angustum. Vegetius de ea loquitur LIPS. *de milit. Rom.*

e *Turres.* Hac de re vide LIPS. *de milit. Rom.*

f *Serra.* De qua in Festo. Serra præliari dicitur: cùm assiduè acceditur receditúrque, neque vllo consistitur tempore. Id fiebat cùm manipuli primæ aciei modò inuadebant, modò resiliebant, & reddebatur dentata quędam forma. LIPS. *de milit. Rom.*

Quæ eius rei causa sit quòd & Græci veteres & Romani annulum in eo digito gestauerunt, qui est in manu siniftra minimo proximus.

CAP.

CAP. X.

VEteres Græcos annulum habuiſſe in digito accepimus ſiniſtrę manus, qui minimo eſt proximus. Romanos quoque homines aiunt ſic plerúmq; annulis vſitatos. cauſam eſſe huius rei Appion in libris Ægyptiacis hanc dicit, quòd inſectis apertiſque humanis corporibus, vt mos in Ægypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς appellant, repertum eſt neruum quẽdam tenuiſſimum ab eo vno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac peruenire: propterea non inſcitum viſum eſſe, eum potiſſimum digitum tali honore decorandum, qui continens & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis videretur.

Verbum, maturè, *quid ſignificet, quæq́; vocis eius ratio ſit, & quòd eo verbo vulgus hominum improprie vtitur: atque inibi quòd* pracox *declinatum* pracocis * *facit non* pręcoquis.

* faciat c. Tor.

CAP. XI.

MAturè nunc ſignificat *properè & citò*, contra ipſius verbi ſententiam. aliud enim eſt *naturè* quàm quod dicitur *properè*. propterea P. Nigidius homo in omnium bonarum artium diſciplinis egregius, *Maturè* inquit, *eſt quod neq; citius eſt neque ſerius: ſed medium quiddã &*

temperatum est. bene atque propriè Nigidius nam & in frugibus & in pomis *matura* dicuntur quæ neque cruda & immitia sunt, neque caduca & decocta, sed tempore suo adulta maturáque. quoniam autem id, quod non segniter fiebat, *maturè* fieri dicebatur, progressa plurimum verbi significatio est, & non iam quod non segnius, sed quod festinatius fit id fieri *maturè* dicitur, quando ea, quæ præter sui temporis modum properata sunt, *immatura* verius dicantur. Illud verò Nigidianum rei atque verbi temperamentum diuus Augustus duobus Græcis verbis elgantissimè exprimebat. namque & dicere in sermonibus & scribere in epistolis solitum esse aiunt, *σπεῦδε βραδέως.* per quod monebat vt ad rem agendam simul adhiberetur *a* & industriæ celeritas & diligentiæ tarditas. ex quibus duobus contrarijs fit *maturitas.* Virgilius quoque, si quis animum attendat, duo ista verba *properare* & *maturare* tanquàm planè contraria scitissimè separauit in hisce versibus:

* nam & c. Ter.

Frigidus agricolam si quando continet imber,
Multa forent, quæ mox cælo properanda sereno,

Maturare datur.

elegãtiſſimè iſta duo verba diuiſit. namque in præparatu rei ruſticæ per tempeſtates, pluuias, quoniam otium eſt, maturari poteſt: per ſerenas, quoniam tempus inſtat, properari neceſſum eſt. quum ſignificandum autem eſt coactius quid factum & feſtinatius; tum rectius præmaturè factum id dicitur *quàm maturè*. ſicut Afranius dixit togata, cui titulus * nomen eſt.

* νόμοι vet. ed.

Appetis dominatum demens præmaturè præcocem.

in quo verſu animaduertendum eſt, quod *præcocem*, inquit, non *præcoquem*: eſt enim caſus eius rectus non *præcoquis*, ſed *præcox*.

NOTÆ VARIORVM.

a Induſtria celeritas & diligentiæ. Hæc duo nomina *induſtriæ* & *diligentiæ*, non ſolùm dandi, ſed & gignendi caſus eſſe poſſunt: vt Celeritas induſtriæ ſit quam affert induſtria (quum omnia eo celerius fiant quo maiori ad ea facienda induſtria vtimur) itidémque Tarditas diligentiæ, intelligatur quam poſcit diligentia: quoniam quo quid accuratius diligentiúſque fit, eo etiam fieri tardius conſueuit. Alioqui ſanè hæc duo, In-

dustria & diligentia, quæ hîc tanquam non eodem pertinentia ponuntur, à Cicerone copulantur, scribente libro De oratore primo, tantum studium tantúmque laborem in Demosthene fuisse vt impedimenta naturæ diligentia industriáque superaret.

Nunc, ad Græca illa verba vt veniam, quamuis duas illas voces σπεῦδε βραδέως, proximè sequantur hæc apud Suetonium,

Ἀσφαλὴς γάρ ἐστ᾽ ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης,

non tamen ex eodem petita esse loco credendum est, vt Erasmum videmus credidisse. Is enim, ista verba,

Σπεῦδε βραδέως. ἀσφαλὴς γάρ ἐστ᾽ ἀμείνων ἢ θρασὺς

efficere ait versum trochaicum tetrametrum catalecticum, (nam Στρατηγὸς his quidem subiungit, sed à verbis illis separans) quem ex poëta quopiam Cæsar decerpserit, & cui στρατηγὸς de suo subiecerit. Atqui audimus apud Euripidem in Phœnissis hoc dicentem Polynicen,

Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ᾽ ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης.

(quæ verba trochaicum quidem & ipsa versum efficiunt, sed dimetrum catalecticum) quum tamen illæ voces σπεῦδε βραδέως minimè præcedant. Neque verò vel ipsum Cæsarem vel ipsum Suetonium ita hæc coniun-

xiſſe puto, ſed ſcriptum ita fuiſſe à Suetonio, *Crebrò itaque illa iactabat*, Σπεῦδε βραδέως: & illa, Ἀσφαλὴς γὰρ ἐςʼ ἀμ. &c. vel ſic, *Crebrò itaque illa iactabat*, Σπεῦδε βραδέως: *& illum verſum*, Ἀσφ. &c. Illud porrò ςρατηγὸς pro ςρατηλάτης, ex quibuſdam prioribus editionibus ſumpſit Eraſmus: quod locum habere hîc nõ poſſe (quamuis alioqui idem ſonet) videmus. Haberet autem aptiſſimum ſi ex illo trochaico dimetro catalectico iambicum trimetrum facere quis vellet. Ita enim fieri poſſet, omiſſo verbo ἐςʼ, & particula γὰρ,

Στρατηγὸς ἀσφαλὴς ἀμείνων ἢ θρασύς.

Vel, iiſdem verbis aliter collocatis,

Ἀμείνων ἀσφαλὴς ςρατηγὸς ἢ θρασύς.

Habebant porro huius dicti præclarum teſtimonium Romani in ſuo Q. Fabio Maximo, qui dum διὰ τοῦ σπεύδειν βραδέως vult ἀσφαλὴς eſſe, adeò cunctator fuit vt etiam cunctatoris cognomen indè habuerit. Sed ita vt quàm felix eius cunctatio, & σπεύδουσα βραδυτής, fuerit, teſtem & Ennij verſum habeamus,

Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem.

Cæterùm de illo præcepto Σπεῦδε βραδέως, hoc etiam addam, feliciorem in eius expoſitione fuiſſe eundem illum parœmiographum quàm in ea quam modò ex eo propoſui cõiectura. Dicit enim eo declarari, *Tutiora eſſe*

quæ lentis consiliis prouidentur quàm quæ calidis consiliis properantur. Vbi tamen paulò magis placeret *maturantur* in priori parte. Sed & quædam alia in tota hac expositione partim mutari, partim adiici (seruata alioqui eius sententia) possint, quomodo, *Tutiora esse quæ cautis lentísque consiliis maturantur quàm quæ feruidis consiliis properantur.* HENR. STEPH. *Sched.*

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indignißimè in Democritum philosophum confert: ibidem de simulacro volucri columbæ.

CAP. XII.

LIbrum esse Democriti nobilissimi philosophorum de vi & natura chamæleontis, eúmque se legisse Plinius Secundus in naturalis historiæ vicesimo octauo refert; multáque vana atque intoleranda auribus, deinde quasi à Democrito scripta tradit ex quibus pauca hæc inuiti meminimus, quia pertæsum est. Accipitrem auium rapidissimum à chamæleonte, humi reptante; si eum fortè superuolet, detrahi & cadere vi quadam in terram; cæterísque auibus laniandum sponte sua obijcere sese & dedere, item aliud vltra humanam fidem. caput & collum chamæleontis si vratur ligno, quod

quod appellatur *robur*, imbres & tonitrus fieri derepente; idque ipſum vſu venire ſi iecur eiuſdem animalis in ſummis tegulis vratur. item, aliud quod herclè an ponerem dubitaui ita eſt deridiculæ vanitatis: niſi idcirco plane poſui, quòd oportuit nos dicere quid de iſtiuſmodi admirationum fallaci illecebra ſentiremus, qua pleraque capiuntur & ad perniciem elabuntur ingenia maximè ſollertia: eáque potiſſimũ quæ diſcendi cupidiora ſunt: ſed redeo ad Plinium. ſiniſtrum pedem ait chamæleontis ferro ex igni calefacto torreri cum herba, quæ appellatur eodem nomine chamæleontis, & vtrumque macerari vnguento, colligique in modum paſtilli, atque in vas mitti ligneum, & eum, qui id vas ferat, etiamſi is in medio palam verſetur, à nullo videri poſſe. His portentis atque præſtigijs à Plinio Secundo ſcriptis non dignum eſſe cognomen Democriti puto. Vel illud quale eſt, quod idem Plinius in decimo libro Democritum ſcripſiſſe aſſeuerat: aues quaſdam eſſe certis vocabulis: & earum auium confuſo ſanguine gigni ſerpentem: eum ſiquis ederit, linguas auium & colloquia interpretaturum. Multa autem videntur ab homini-

bus istis malè sollertibus huiuscemodi commenta in Democriti nomen data nobilitatis auctoritatísque eius perfugio vtentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum esse atque fecisse traditur, neque minus admirabile, neque tamen vanum æquè videri debet. nam & plerique nobilium Græcorum & Fauorinus philosophus memoriarum veterum exsequentissimus affirmatissimè scripserunt, simulachrum columbæ è ligno ad Archyta ratione quadā disciplinâq. mechanica factū volasse. ita erat scilicet libramentis suspensum & aura spiritus inclusa atque occulta concitum. Libet herclè, super re tam abhorrenti à fide ipsius Fauorini verba ponere: Ἀρχύτας Ταραντῖνος, φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὤν, ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην, πετομένην ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκέτι ἀνίστατο, μέχρι γὰρ τούτου.

NOTÆ VARIORVM.

a *Librum.* Pro intellectu huius loci vide notata à MARSIL. GAG. NAT. *obseru. lib.* 2. *cap.* 7.

Cum partim hominum, *qua ratione veteres dixerint*

CAP.

CAP. XIII.

P*Artim hominum venerunt*, plerumque dicitur quod significat *pars hominũ venit*, id est, *quidam homines*. nam *partim* hoc in loco aduerbium est neque in casus inclinatur, sicuti, *cum partim hominum*, dici potest, id est, *cum quibusdam hominibus*, & quasi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit: *Ibi pro scorto fuit in cubiculum, surrectitauit è conuiuio, cum partim illorum tam sæpe ad eumdem modum erat.* imperitiores autem *cum parti* legunt, tanquam declinatum sit quasi vocabulum, non dictum quasi aduerbium. sed Q. Claudius in vicesimoprimo annali insolentius paulo hac figura est ita vsus est. *Enim cum partim copiis hominum * adolescentem placentem sibi.* itémque Claudij in vicesimo tertio annali verba hæc sunt: *Sed idcirco me fecisse quod vtrum negligentia partim magistratuum, an auaritia, an calamitate populi Romani euenisse dicam, nescio*

* adolescentum c. Ter.

Iniuria mihi factum dicitur, *quali verborum ordine Cato dixerit.*

CAP. XIIII.

A Vdio illi *iniuriam factum iri*, audio *contumeliam dictum iri*, vulgò quoque ita dici, vulgò & istam esse verborum fi-

guram iam in medio loquendi vsu: idcircóque exemplis supersedeo. *sed a contumelia illi, vel iniuria factum itur*, paulò est remotius: exemplum igitur ponemus. M. Cato pro se contra C. Cassium. *Atque euenit ita, Quirites, uti in hac contumelia, quæ mihi per huiusce petulantiam factum itur, rei quoque publicæ medius fidius miserear, Quirites.* sicut autem *contumeliam factum iri*, significat iri ad contumeliam faciendam, id est, operam dari quo fiat, ita *contumelia mihi factum itur*, casu tantùm immutato idem dicit.

NOTÆ VARIORVM.

a *Contumelia mihi factum itur.* Hac de re vide LVD. CARR. *antiq. lect.*

De flaminis Dialis déque flaminicæ cerimoniis: verbáque ex edicto prætoris apposita, quibus dicit non coacturum se ad iurandum, neque virgines Vestæ, neque Diales.

CAP. XV.

CErimoniæ impositæ flamini Diali multæ: item *a* casus multiplices, quos in libris, qui de sacerdotibus publicis compositi sunt, item in Fabij Pictoris librorum primo scriptos legimus. vnde hæc ferinè sunt quæ commeminimus. *Equo Dialem flaminem vbi religio est: classem procinctam extra promœriū*, id est, *exercitum*

citum armatum videre. idcirco rarenter flamen Dialis creatus conſul eſt, quum bella cõſulibus mandabãtur. item iurare Dialem fas nunquam eſt. item annulo uti niſi peruio caſsóque fas non eſt. ignem è flaminia, id eſt, flaminis Dialis domo,[b] *niſi ſacrũ efferri ius non eſt. vinctum ſi ædes eius introierit, ſolui neceſſum eſt & vincula per impluuium in tegulas ſubduci, atq; inde foras in viam dimitti.*[c] *nodum in apice neque in cinctu, neque alia in parte vllum habet. ſi quis ad verberandum ducatur, ſi ad pedes eius ſupplex procubuerit, eo die verberari piaculum eſt. capillum Dialis, niſi qui liber homo eſt, nõ detonſet, capram & carnem incoctam & ederam & fabam, neque tangere Diali mos eſt neque nominare. propagines è vitibus altius prætentos non*[d] *ſuccidet. pedes lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos eſſe oportet: & de eo lecto trinoctium continuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas eſt,*[e] *neq; apud eius lecti fulcrum capſulam eſſe cum ſtrue atque ferto oportet. vnguium Dialis & capilli ſegmina ſubter arborem felicem terra operiuntur. Dialis quotidie fertatus eſt. ſine apice ſub diuo eſſe licitum non eſt: ſub tecto vtiliter, & non pridem à pontificibus conſtitutum* Maſſurius Sabinus ſcripſit, & alia talia quædam remiſſa: gratiámque ali-

liquot ceremoniarum factam dicit. *farinã fermento imbutam attingere ei fas non est, tunicam intimam, nisi in locis tectis non exuit, ne sub cælo, tanquam sub oculis Iouis, nudus sit. super flaminem Dialem in conuiuio, nisi rex sacrificulus, haud quisquam alius accumbit. vxorem si amisit, flaminio decedit. matrimonium flaminis f nisi morte dirimi * non est ius, locum, in quo bustum est, nunquam ingreditur. mortuum nunquam attingit. funus tamen exsequi non est religio.* Eædem fermè ceremoniæ *sunt, g quas flaminicas Dialis seorsum aiunt obseruitate, veluti est, quòd venenato operitur, & h quòd in rica surculum de arbore * feiici habet: & quòd scalas, nisi quę * Græcè κλιμακες appellantur, eas ascendere ei plus tribus gradibus religiosum est: atque etiam quum it ad Argeos quòd neque comit caput, neq; capillum depectit.* Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali & de sacerdote Vestæ adscripsi. SACERDOTEM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNI. MEA. IVRISDICTIONE. IVRARE. NON. COGAM. Verba Varronis ex secundo rerum diuinarum super flamine Diali hæc sunt: *Is solus album habet galerum, vel quòd maximus, vel quòd Ioui immolata hostia * alba fieri oporteat.*

* ius non est *c. Tor.*

* *Scal.* siliqua.

* *Scal.* Cręcæ appellantur. as.

* albata *c. Tor.*

NOTÆ

NOTÆ VARIORVM.

a *Caſus multiplices.* Falſa haud dubiè vox *caſus*, legebam olim *caſtus* reſipui poſtquam inſpexi libros priſcos qui habent *cautus*. Amplector propriæ ſignificationis vocem, & eo nomine accipio quidquid in ſacris cauẽdum & religionis gratia vitandum aut omittendum ſit. IVS. LIPS. *in Elect.*

b *Niſi ſacrum.* Scribe voce inſerta *niſi in ſacrum* poſtulante ſententia quam expreſſit Feſtus LIPS. *in Elect.*

c *Nodum in apice.* Flamen habet nodum in apice, & ideo malè quidam libri addunt particulam *neque.* Eſt autem ſententia, vt nuſquam nodo vinctus Dialis præter in apice eſſet LIPS. *in Elect.*

d *Non ſuccidet.* Moneo in priſca lege obſeruandam priſcam ſcripturam *ſuccidet* pro *ſuccedet*, non enim vetatur ſuccidere propagines vitium Flamen, ſed ſubire LIPS. *in Elect.*

e *Neque apud eius lecti fulcrum capſulam eſſe cum ſtrue & ſerto.* Non ferro vt obtinuit. ſtrues autem genus eſt libi, cuius in ſolo tracta farinacea multa, velut toruli aut digiti, ordine ſtructa & ſerie coniuncta ponebantur: velut in ſphærita ſphæræ & globuli multi in ſolo placentæ ponebantur. fertum à ferẽdo interpretatur Verrius, quòd ad ſacrum ferretur: alij ferctum dicunt, vt libi genus ſit, quod intus aliqua re farciebatur, quod genus etiam hodie faciunt. *Strues*, inquit Feſtus lib. 17. *genera liborum ſunt, digitorum coniunctorũ non diſſimilia, qui ſuperiecta pannicula continentur.*

f *Niſi morte.* Flaminicæ, hec eſt vxori Flami-

nis non licuit diuortium facere. G O D. *lib.* 5. *&* 17.

g *Quas Flaminicas.* Dele inculcatam vocem reposita etiam phrasi antiqua *quas Flaminicas Diali seorsum.* Flaminica, Flaminis vxor seorsum autem Diali eleganter, id est, separatum & proprias quasdam cerimanias seruat sibi Lips. *in Elect.*

h *Quod in rica surculum de arbore felici.* Idem arbitror hîc aliis vsuuenire quod mihi, vt in hoc vocabulo stupeant quòd non intelligant: non multū operę sumam in ista voce enodāda, quam nullam in lingua Latina esse puto, potiúsque legam, *& quod in rica surculum de arbore felici habet*: vt & paulò antè, *dialis quotidie feriatus est*: non, festatus est, vt incleuisse video T V R. 14. 18.

Quos errores Iulius Higinus in sexto Virgilij animaduerterit in historia Romana erratos.

CAP. XVI.

Reprehendit Higinus Virgilium, correcturúmque eam fuisse existimat, quòd in libro sexto scriptum est. Palinurus est apud inferos petens ab Ænea vt suum corpus requirendum & sepeliendum curet. is hoc dicit:

Eripe me his inuictè malis : aut tu mihi terram
Iniice, namque potes, portúsque require Velinos.

quo, inquit, modo aut Palinurus nouisse

& nomi-

& nominare potuit portus Velinos, aut Æneas ex eo nomine locum inuenire, quum Velia oppidum, à quo portum, qui in eo loco eſt, Velinum dixit, Seruio Tullio Romæ regnante, poſt annum amplius ſexcenteſimum, quàm Æneas in Italiam venit, conditum in agro Lucano & eo nomine appellatum eſt? nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto ex terra Phocide fugati ſunt; alij Veliam, partim Maſſiliam condiderunt. inſcitiſſimè igitur petit, vt Æneas portum Velinum requirat, quum id nomen eo tempore fuit nuſquam gentium, neque ſimile, inquit, illud videri debet, quod eſt in primo carmine.

Italiam fato profugus Lauináque venit
Littora.

& æquè in ſexto libro:

Chalcidicáque leuis tandem ſuper adſtitit
arce.

quoniam poëtæ ipſi quædam κατὰ πρόληψιν hiſtoriæ dicere ex ſua perſona concedi ſolet, quæ facta ipſe poſtea ſcire potuit: ſicut Virgilius ſciuit de Lauinio oppido & de colonia Chalcidineſi. ſed Palinurus quî potuit, inquit, ſcire ea quæ pôſt annos ſexcentos facta ſunt? niſi quis eum diuinaſſe apud inferos putat, pro-

inde vt animæ defunctorum solent. sed & si ita accipias, quanquam non ita dicitur, Æneas tamen, qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum, cui nomen tunc, sicuti diximus, nullum vsquam fuit? item hoc quoque in eodem libro reprehēdit, & correcturum esse Virgilium putat nisi mors occupasset. nam quum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent; dixissétque,

-Quid Thesea, magnum
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Ioue summo est.

postea tamen infert;

sedet, æternúmque sedebit
Infelix Theseus.

qui autem, inquit, fieri potest vt æternum apud inferos sedeat quem supra cum iis nominat qui descenderint illuc, atque inde rursum euaserint, præsertim quum ita sit fabula de Theseo atque si Hercules eum euellerit è petra, & in lucem ad superos eduxerit? Item in his versibus errasse Virgilium dixit,

Eruet ille Argos Agamemnoniásque Mycenas,
Ipsúmque Æacidem genus armipotentis Achilli,

Vltus

*Vltus auos Troiæ, templa * & temerata Mineruæ.* * intemeratae. Torr

confudit, inquit, & perſonas diuerſas & tempora. nam neque eodem tempore, neque per eoſdem homines cum Achæis & cum Pyrrho bellatum eſt. Pyrrhus enim, quem dicit Æacidem, de Epiro in Italiam tranſgreſſus cum Romanis depugnauit aduerſus M. Curium in eo bello ducem: Argiuum autem bellum, id eſt, Achaicum, multis pòſt annis à L. Mummio imperatore geſtum eſt. poteſt, inquit, igitur medius eximi verſus, qui de Pyrrho importunè immiſſus eſt. quem Virgilius proculdubio exempturus, inquit, fuit.

Quam ob cauſam & quali modo Democritus philoſophus luminibus oculorum ſeſe priuauerit: & ſuper ea re verſus Laberij purè admodum & venuſtè facti.

CAP. XVII.

DEmocritum philoſophum in monumentis hiſtoriæ Græcæ ſcriptum eſt, virum præter alios venerandum, auctoritatéque antiqua præditum, luminibus oculorum ſua ſponte ſe priuaſſe, quia exiſtimaret cogitationes commentationéſque animi ſui in contemplandis naturæ rationibus vegetiores & exactiores fore, ſi eas videndi illecebris & oculo-

tum impedimentis liberasset: id factum eius modúmque ipsum, quo cæcitatem facile solertia subtilissima consciuit, Laberius poëta in mimo, quem scripsit Rectorem, versibus quidem satis mundè atque graphicè factis descripsit; sed caussam voluntariæ cæcitatis finxit aliam: vertítque in eam rem quantum agebat nòn inconcinniter. est enim persona, quæ hoc apud Laberium dicit, diuitis auari & parci sumptum plurimum b asotiámque adolescentis * viri deplorantis. Versus Laberiani sunt:

* filii *vet. ed.*

Democritus Abderites physicus philosophus
Clypeū constituit contra exortū Hyperionis,
Oculos effodere vt posset splendore æreo.
**Ita radiis solis aciem effodit luminis,*
Malis bene esse ne videret ciuibus.
Sic ego fulgentis splendorem pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ;
Ne in re bona esse videam nequam filium.

* Radiis solis sibi ac *Lamb.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Rectorem.* Præ intellectu huius loci consule LVD. CARR. *antiq. lect.*

b *Asotiámque.* Quidam addunt & *propinationem*, ne quid tamen dissimile suspicor scribendum *propinationē* IAM. MELLER. *in Spici leg.*

c *Sic ego.* Conturbati sunt Laberiani versus de Democrite quos tamen facilè distinguet. qui modulum senariorum tenuerit: in quibus hos sic lego.

Sic ego

Sic ego ſplendore ſulgenti pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ.

id eſt, me ſenem luce priuare, me priuare oculis T v R. 4. 18.

Hiſtoria de Artemiſia, déque eo certamine quod apud Mauſoli ſepulchrum à ſcriptoribus inclytis decertatum eſt.

CAP. XVIII.

ARtemiſia Mauſolum virum amaſſe fertur ſupra omneis amorum fabulas, vltráque affectionis humanæ fidem. *a* Mauſolus autem fuit, vt M. Tullius ait, rex terræ Cariæ, vt quidam Græcarum hiſtoriarum ſcriptores, prouinciæ Græciæ præfectus * ſatrapen Græci vocāt, is Mauſolus vbi fato perfunctus inter lamenta & manus vxoris funere magnifico ſepultus eſt, Artemiſia luctu atque deſiderio mariti flagrans vxor oſſa cinerémque eius mixta odoribus contuſáque in faciē pulueris aquæ indidit, ebibítque multáque alia violenti amoris indicia feciſſe dicitur. molita quoque eſt ingēti impetu operis, conſeruandæ mariti memoriæ, ſepulchrū illud memoratiſſimum, dignatúmque numerari inter ſeptem omnium terrarum ſpectacula. monumentum Artemiſia quū Dis Manibus Mauſoli dicaret, ἀγῶνα, laudibus eius dicundis, facit, ponítque præmia pecuniæ aliarúmque rerum bonarū

* σατράπην ζ. T. B.

amplissima. ad eas laudes decertandas venisse dicuntur viri nobiles ingenio atque lingua præstabili Theopompus, Theodectes, Naucrites. sunt etiam qui Isocratem ipsum cum ijs certauisse memoriæ mādauerint. sed eo certamine vicisse Theopōpum iudicatum est. is fuit Isocratis discipulus. extat nūc quoque Theodecti tragœdia, quæ inscribitur, Mausolus: in qua eum magis quàm in prosa placuisse Higinus in exemplis refert.

NOTÆ VARIORVM.

a *Mausolus.* Mausolū prouinciæ Græciæ præfectum, in nulla historia quod sciamus scriptū est. Et quomodo potuit, aut quando Græcia in Prouinciam redacta à rege magno? Profectò fraudem aliquam hic transi librarij & aut deleta ea voce scribendum, prouinciæ præfectus aut mutata *prouinciæ à rege præfectus.* Alterum horum verissimum est: in eo scilicet dissentio scriptorū, rex ne terræ Cariȩ fuerit an præfectus, præfectum tantum fuisse sensit Suidas, cōtra cum Tullio Pausanias regem, quem adi si lubet lib. 8. LIPS. *in Elect.*

*Non purgari neque * lauari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alij quoque peccauerunt similitudo.*

* leuari *c. To. vbi & post* similitudo *hæc adduntur,* atq; inibi verba ex oratione super ea

CAP. XIX.

INcessebat quempiam Taurus philosophus seuera atque vehementi obiurgatione adolescentem à rhetoribus & à facundiæ studio ad disciplinas philosophiæ

trans-

tranſgreſſum, quod factum quidem eſſe ab eo diceret inhoneſtè & improbè. at ille non ibat inficias feciſſe, ſed id ſolitum eſſe fieri defendebat, turpitudinémque delicti exemplorum vſu & conſuetudinis venia deprecabatur. atque ibi Taurus iſto ipſo defenſionis genere irritatior, Homo, inquit, ſtulte & nihili, ſi te à malis exemplis auctoritates & rationes philoſophiæ non abducũt, ne illius quidem Demoſthenis veſtri ſententiæ tibi in mentem venit? quæ, quia lepidis & venuſtis vocum modis vincta eſt, quaſi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. nam ſi me, inquit, non fallit, quod quidem in * primore pueritia legerim, verba hæc ſunt Demoſthenis, aduerſus eum, qui, vt tu nũc facis, peccatũ ſuũ peccatis alienis exẽptum purgatúmque ibat. σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, ἀλλ' ὡς προσήκει γίγνεσθαι· οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκείνων ἑάλω, σὺ τάδ' οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως, ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει. Sic Taurus omni ſuaſionum, admonitionúmque genere vtens ſectatores ſuos ad rationes bonæ inculpatæque indolis ducebat.

re Demoſthenis.

* primori c. Tor.

Quid ſit rogatio, *quid* lex, *quid* plebiſcitum, *quid* priuilegium, *& quantum iſta omnia differant.*

CAP. XX.

QVæri audio quid *lex* ſit, quid *plebiſcitum*, quid *rogatio*, quid *priuilegium*, Ateius Capito publici priuatíque iuris peritiſſimus, quid *lex* eſſet hiſce verbis definiuit. *Lex*, inquit, *eſt generale iuſſum populi aut plebis rogante magiſtratu.* Ea definitio ſi probè facta eſt, neque de imperio Cn. Pompei, neque de reditu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodij quæſtio, neque alia id genus populi plebíſue iuſſa, *leges* vocari poſſunt. non ſunt enim generalia iuſſa, neque de vniuerſis ciuibus, ſed de ſingulis concepta: quocirca priuilegia potius vocari debent. quia veteres *priua* dixerunt, quæ nos *ſingula* dicimus. quo verbo Lucilius in primo Satyrarum libro vſus eſt.

a *ab domina thynni.*
Aduenientibus priua dabo b *cephalæáque* **carne.*

* *Cil.* atarne. c. *Tor.* car ne.

Plebem autem Capito in eadem definitione ſeorſum à populo diuiſit: quoniam in populo omnis pars ciuitatis omnéſque eius ordines contineantur. plebes verò ea dicitur, in qua gentes ciuium patriciæ nõ inſunt.

inſunt. *plebiſcitum* igitur eſt, ſecundùm eum Capitonem, lex quam plebes non populus accipit, ſed totius huius rei iuriſque, ſiue quum populus, ſiue quum plebs rogatur, ſiue quod ad vniuerſa pertinet, caput ipſum & origo & quaſi fons *rogatio* eſt. iſta enim omnia vocabula cenſentur * *rogationis* principali genere & nomine continentúrque. nam, niſi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iuſſum fieri poteſt. ſed quamquam hæc ita ſunt, in veteribus tamen ſcriptis nō magnam vocabulorum iſtorum differentiam eſſe animaduertimus, nam & *plebiſcita* & *priuilegia* tranſlato nomine *leges* appellauerunt; eadémque omnia confuſo & indiſtincto vocabulo *rogationes* dixerunt. Salluſtius quoque proprietatum in verbis retinentiſſimus conſuetudini conceſſit: & *priuilegium*, quod de Cn. Pōpeij reditu ferebatur, *legem* appellauit. verba ex ſecunda eius hiſtoria hæc ſunt: *Nam Sullam conſulem de reditu eius legem ferentem ex compoſito TR. PL. C. Herennius prohibuerat.*

* contineturq; rog. principali g. & n. nā c. *Tor.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Ab domina thynni.* Ac vt cephalæam dixit Lucillius. ita & Plautus ophthalmiam in Captiuis, Sc. Iupiter ſupreme ille carnem capitis intelligit, hic oculis vicinam oculóſque. TVR. 4. 18.

liquot ceremoniarum factam dicit. *farinã fermento imbutam attingere ei fas non est, tunicam intimam, nisi in locis tectis non exuit, ne sub cælo, tanquam sub oculis Iouis, nudus sit. super flaminem Dialem in conuiuio, nisi rex sacrificulus, haud quisquam alius accumbit. uxorem si amisit, flaminio decedit. matrimonium flaminis f nisi morte dirimi * non est ius, locum, in quo bustum est, nunquam ingreditur. mortuum nunquam attingit. funus tamen exsequi non est religio. Eædem fermè ceremoniæ sunt, g quas flaminicas Dialis seorsum aiunt obseruitate, veluti est, quòd venenato operitur, & h quòd in rica surculum de arbore * felici habet: & quòd scalas, nisi quę * Græcè κλιμακες appellantur, eas ascendere ei plus tribus gradibus religiosum est: atque etiam quum it ad Argeos quòd neque comis caput, neq; capillum depectit.* Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali & de sacerdote Vestæ adscripsi. SACERDOTEM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNI. MEA. IVRISDICTIONE. IVRARE. NON. COGAM. Verba Varronis ex secundo rerum diuinarum super flamine Diali hæc sunt: *Is solus album habet galerum, vel quòd maximus, vel quòd Ioui immolata hostia * alba fieri oporteat.*

* ius non est c. Tor.

* Scal. siliqua.

* Scal. Crę cæ appellantur. as.

* albata c. Tor.

NOTÆ

NOTÆ VARIORVM.

a *Caſus multiplices.* Falſa haud dubiè vox *caſus*, legebam olim *caſtus* reſipui poſtquam inſpexi libros priſcos qui habent *cautus*. Amplector propriæ ſignificationis vocem, & eo nomine accipio quidquid in ſacris cauẽdum & religionis gratia vitandum aut omittendum ſit. IVS. LIPS. *in Elect.*

b *Niſi ſacrum.* Scribe voce inſerta *niſi in ſacrum* poſtulante ſententia quam expreſſit Feſtus LIPS. *in Elect.*

c *Nodum in apice.* Flamen habet nodum in apice, & ideo malè quidam libri addunt particulam *neque*. Eſt autem ſententia, vt nuſquam nodo vinctus Dialis præter in apice eſſet LIPS. *in Elect.*

d *Non ſuccidet.* Moneo in priſca lege obſeruandam priſcam ſcripturam *ſuccidet* pro *ſuccedet*, non enim vetatur ſuccidere propagines vitium Flamen, ſed ſubire LIPS. *in Elect.*

e *Neque apud eius lecti fulcrum capſulam eſſe cum ſtrue & ſerto.* Non ferro vt obtinuit. ſtrues autem genus eſt libi, cuius in ſolo tracta farinacea multa, velut toruli aut digiti, ordine ſtructa & ſerie coniuncta ponebantur: velut in ſphærita ſphæræ & globuli multi in ſolo placentæ ponebantur. fertum à ferẽdo interpretatur Verrius, quòd ad ſacrum ferretur: alij ferctum dicunt, vt libi genus ſit, quod intus aliqua re farciebatur, quod genus etiam hodie faciunt. *Strues*, inquit Feſtus lib. 17. *genera liborum ſunt, digitorum coniunctorũ non diſſimilia, qui ſuperiecta pannicula continentur.*

f *Niſi morte.* Flaminicæ, hec eſt vxori Flami-

nis non licuit diuortium facere. GOD. *lib. 5. & 17.*

g *Quas Flaminicas.* Dele inculcatam vocem reposita etiam phrasi antiqua *quas Flaminicas Diali seorsum.* Flaminica, Flaminis vxor seorsum autem Diali eleganter, id est, separatim & proprias quasdam cerimanias seruat sibi Lips. *in Elect.*

h *Quod in rica surculum de arbore felici.* Idem arbitror hîc aliis vsuuenire quod mihi, vt in hoc vocabulo stupeant quòd non intelligant: non multū opere sumam in ista voce enodāda, quam nullam in lingua Latina esse puto, potiúsque legam, *& quod in rica surculum de arbore felici habet*: vt & paulò antè, *dialis quotidie feriatus est*: non, festatus est, vt inoleuisse video TUR. 14. 18.

Quos errores Iulius Higinus in sexto Virgilij animaduerterit in historia Romana erratos.

CAP. XVI.

REprehendit Higinus Virgilium, correcturúmque eam fuisse existimat, quòd in libro sexto scriptum est. Palinurus est apud inferos petens ab Ænea vt suum corpus requirendum & sepeliendum curet. is hoc dicit:

Eripe me his inuicte malis: aut tu mihi terram
Iniice, namque potes, portúsque require Velinos.

quo, inquit, modo aut Palinurus nouisse & nomi-

& nominare potuit portus Velinos, aut Æneas ex eo nomine locum inuenire, quum Velia oppidum, à quo portum, qui in eo loco eſt, Velinum dixit, Seruio Tullio Romæ regnante, poſt annum amplius ſexcenteſimum, quàm Æneas in Italiam venit, conditum in agro Lucano & eo nomine appellatum eſt? nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto ex terra Phocide fugati ſunt; alij Veliam, partim Maſſiliam condiderunt. inſcitiſſimè igitur petit, vt Æneas portum Velinum requirat, quum id nomen eo tempore fuit nuſquam gentium, neque ſimile, inquit, illud videri debet, quod eſt in primo carmine.

Italiam fato profugus Lauináque venit
Littora.

& æquè in ſexto libro:

Chalcidicáque leuis tandem ſuper adſtitit arce.

quoniam poëtæ ipſi quædam κατὰ πρόληψιν hiſtoriæ dicere ex ſua perſona concedi ſolet, quæ facta ipſe poſtea ſcire potuit: ſicut Virgilius ſciuit de Lauinio oppido & de colonia Chalcidinẽſi. ſed Palinurus quî potuit, inquit, ſcire ea quæ pôſt annos ſexcentos facta ſunt? niſi quis eum diuinaſſe apud inferos putat, pro-

inde vt animæ defunctorum solent. sed & si ita accipias, quanquam non ita dicitur, Æneas tamen, qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum, cui nomen tunc, sicuti diximus, nullum vsquam fuit? item hoc quoque in eodem libro reprehēdit, & correcturum esse Virgilium putat nisi mors occupasset. nam quum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent; dixissétque,

-Quid Thesea, magnum
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Ioue summo est.

postea tamen infert;

sedet, æternúmque sedebit
Infelix Theseus.

quì autem, inquit, fieri potest vt æternum apud inferos sedeat quem supra cum iis nominat qui descenderint illuc, atque inde rursum euaserint, præsertim quum ita sit fabula de Theseo atque si Hercules eum euellerit è petra, & in lucem ad superos eduxerit? Item in his versibus errasse Virgilium dixit,

Eruet ille Argos Agamemnoniásque Mycenas,
Ipsúmque Æacidem genus armipotentis Achilli,

Vltus

Vltus auos Troiæ, templa * *& temerata Mineruæ.*

* intemeratae. Ter.

confudit, inquit, & perſonas diuerſas & tempora. nam neque eodem tempore, neque per eoſdem homines cum Achæis & cum Pyrrho bellatum eſt. Pyrrhus enim, quem dicit Æacidem, de Epiro in Italiam tranſgreſſus cum Romanis depugnauit aduerſus M. Curium in eo bello ducem: Argiuum autem bellum, id eſt, Achaicum, multis pòſt annis à L. Mummio imperatore geſtum eſt. poteſt, inquit, igitur medius eximi verſus, qui de Pyrrho importunè immiſſus eſt. quem Virgilius proculdubio exempturus, inquit, fuit.

Quam ob cauſam & quali modo Democritus philoſophus luminibus oculorum ſeſe priuauerit: & ſuper ea re verſus Laberij purè admodum & venuſtè facti.

CAP. XVII.

DEmocritum philoſophum in monumentis hiſtoriæ Græcæ ſcriptum eſt, virum præter alios venerandum, auctoritatéque antiqua præditum, luminibus oculorum ſua ſponte ſe priuaſſe, quia exiſtimaret cogitationes commentationéſque animi ſui in contemplandis naturæ rationibus vegetiores & exactiores fore, ſi eas videndi illecebris & oculo-

rum impedimentis liberasset: id factum eius modúmque ipsum, quo cæcitatem facile solertia subtilissima consciuit, Laberius poëta in mimo, quem scripsit Rectorem, versibus quidem satis mundè atque graphicè factis descripsit; sed causam voluntariæ cæcitatis finxit aliam: vertítque in eam rem quantum agebat non inconcinniter. est enim persona, quæ hoc apud Laberium dicit, diuitis auari & parci sumptum plurimum [b] asotiámque adolescentis * viri deplorantis. Versus Laberiani sunt:

* filii *vet. ed.*

Democritus Abderites physicus philosophus
Clypeũ constituit contra exortũ Hyperionis,
Oculos effodere ut posset splendore æreo.
**Ita radiis solis aciem effodit luminis,*
Malis bene esse ne videret ciuibus.
Sic ego fulgentis splendorem pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ;
Ne in re bona esse videam nequam filium.

* Radiis solis sibi ac *Lamb.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Rectorem.* Præ intellectu huius loci consule LVD. CARR. *antiq. lect.*

b *Asotiámque.* Quidam addunt & *propinationem*, ne quid tamen dissimile suspicor scribendum *propinationẽ* IAM. MELLER. *in Spicileg.*

c *Sic ego.* Conturbati sunt Laberiani versus de Democrite quos tamen facilè distinguet, qui modulum senariorum tenuerit: in quibus hos sic lego.

Sic ego

Sic ego ſplendore ſulgenti pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ.

id eſt, me ſenem luce priuare, me priuare oculis TVR. 4. 18.

Hiſtoria de Artemiſia, déque eo certamine quod apud Mauſoli ſepulchrum à ſcriptoribus inclytis decertatum eſt.

CAP. XVIII.

ARtemiſia Mauſolum virum amaſſe fertur ſupra omneis amorum fabulas, vltráque affectionis humanæ fidem. *a* Mauſolus autem fuit, vt M. Tullius ait, rex terræ Cariæ, vt quidam Græcarum hiſtoriarum ſcriptores, prouinciæ Græciæ præfectus * ſatrapen Græci vocāt, is Mauſolus vbi fato perfunctus inter lamenta & manus vxoris funere magnifico ſepultus eſt, Artemiſia luctu atque deſiderio mariti flagrans vxor oſſa cinerémque eius mixta odoribus contuſáque in faciē pulueris aquæ indidit, ebibítque multáque alia violenti amoris indicia feciſſe dicitur. molita quoque eſt ingēti impetu operis, conſeruandæ mariti memoriæ, ſepulchrū illud memoratiſſimum, dignatúmque numerari inter ſeptem omnium terrarum ſpectacula. monumentum Artemiſia quū Dis Manibus Mauſoli dicaret, ἀγῶνα, laudibus eius dicundis, facit, ponítque præmia pecuniæ aliarúmque rerum bonarū

* σατράπην c. T'o.

amplissima ad eas laudes decertandas venisse dicuntur viri nobiles ingenio atque lingua præstabili Theopompus, Theodectes, Naucrites. sunt etiam qui Isocratem ipsum cum ijs certauisse memoriæ mãdauerint: sed eo certamine vicisse Theopõpum iudicatum est. is fuit Isocratis discipulus. extat nũc quoque Theodecti tragœdia, quæ inscribitur, Mausolus: in qua eum magis quàm in prosa placuisse Higinus in exemplis refert.

NOTÆ VARIORVM.

a *Mausolus*. Mausolũ prouinciæ Græciæ præfectum, in nulla historia quod sciamus scriptũ est. Et quomodo potuit, aut quando Græcia in Prouinciam redacta à rege magno? Profectò fraudem aliquam hic transi librarij & aut deleta ea voce scribendum, prouinciæ præfectus aut mutata *prouinciæ à rege præfectus*. Alterum horum verissimum est: in eo scilicet dissentio scriptorũ, rex ne terræ Cariç fuerit an præfectus, præfectum tantum fuisse sensit Suidas, cõtra cum Tullio Pausanias regem, quem adi si lubet lib. 8. LIPS. *in Elect.*

Non purgari neque * *lauari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alij quoque peccauerunt similitudo.*

* leuari *c. To. vbi & post* simili tudo *hac adduntur*, atq; inibi verba ex oratione super ea

CAP. XIX.

INcessebat quempiam Taurus philosophus seuera atque vehementi obiurgatione adolescentem à rhetoribus & à facundiæ studio ad disciplinas philosophiæ trans-

tranſgreſſum, quod factum quidem eſſe ab eo diceret inhoneſtè & improbè. at ille non ibat inficias feciſſe, ſed id ſolitum eſſe fieri defendebat, turpitudinémque delicti exemplorum vſu & conſuetudinis venia deprecabatur. atque ibi Taurus iſto ipſo defenſionis genere irritatior, Homo, inquit, ſtulte & nihili, ſi te à malis exemplis auctoritates & rationes philoſophiæ non abducũt, ne illius quidem Demoſthenis veſtri ſententiæ tibi in mentem venit? quæ, quia lepidis & venuſtis vocum modis vincta eſt, quaſi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. nam ſi me, inquit, non fallit, quod quidem in * primore pueritia legerim, verba hæc ſunt Demoſthenis, aduerſus eum, qui, vt tu nũc facis, peccatũ ſuũ peccatis alienis exẽptum purgatúmque ibat. σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, ἀλλ' ὡς προσήκει γίγνεσθαι· οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκείνων ἑάλω, σὺ τάδ' οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως, ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει. Sic Taurus omni ſuaſionum, admonitionúmque genere vtens ſectatores ſuos ad rationes bonæ inculpatæque indolis ducebat.

re Demoſthenis.

* primori c. Tor.

inſunt. *plebiſcitum* igitur eſt, ſecundùm eum Capitonem, lex quam plebes non populus accipit, ſed totius huius rei iuriſque, ſiue quum populus,ſiue quum plebs rogatur, ſiue quod ad vniuerſa pertinet, caput ipſum & origo & quaſi fons *rogatio* eſt. iſta enim omnia vocabula cenſentur * *rogationis* principali genere & nomine continentúrque.nam, niſi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iuſſum fieri poteſt. ſed quamquam hæc ita ſunt, in veteribus tamen ſcriptis nō magnam vocabulorum iſtorum differentiam eſſe animaduertimus, nam & *plebiſcita* & *priuilegia* tranſlato nomine *leges* appellauerunt;eadémque omnia confuſo & indiſtincto vocabulo *rogationes* dixerunt. Salluſtius quoque proprietatum in verbis retinentiſſimus conſuetudini conceſſit: & *priuilegium*,quod de Cn. Pōpeij reditu ferebatur, *legem* appellauit.verba ex ſecunda eius hiſtoria hæc ſunt: *Nam Sullam conſulem de reditu eius legem ferentem ex compoſito TR.PL.C.Herennius prohibuerat.*

* contineturq; rog.principali g. & n. nā c.*Tor.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Ab domina thynni.* Ac vt cephalæam dixit Lucillius. ita & Plautus ophthalmiam in Captiuis, Sc.Iupiter ſupreme ille carnem capitis intelligit, hic oculis vicinam oculóſque. TVR.4.18.

Cap. XXII.

PLato veritatis homo amicissimus, eiúsque omnibus exhibendę promptissimus, quæ omnino dici possint in desides istos ignauósque, qui obtéto philosophiæ nomine inutile otium & linguæ vitæque tenebras sequuntur, ex persona quidem non graui, neque idonea, verè tamen ingenuéque dixit. nam & si Callicles, quem dicere hæc facit, veræ philosophiæ ignarus, inhonesta indignáque in philosophos confert: proinde tamen accipienda sunt quæ dicuntur, vt nos sensim moueri intelligamus, ne ipsi quoque culpationes huiuscemodi mereamur, néve inerti inaníque desidia cultum & studium philosophiæ mentiamur. verba ipsa super hac re Platonis ex libro, qui appellatur Gorgias, scripsi: quoniam vertere ea consilium non fuit: quum ad proprietates eorum nequaquam possit Latina oratio adspirare, ac multominus etiam mea φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν, ὦ Σώκρατες, χάριεν, ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ, καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐστὶν, ὧν χρὴ ἔμπειρον

εἶναι τὸν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ, καὶ δημοσίᾳ· καὶ τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων. καὶ συλλήβδην, τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἴς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται. ὥσπερ γε, οἶμαι, οἱ πολιτικοὶ, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι· συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ Εὐριπ.

Λαμπρός τε ἐστὶν ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ᾽ ἐπείγεται
Νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος
Ἵν᾽ αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν.

ὅπου δ᾽ ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει καὶ λοιδορεῖ τοῦτο· τὸ δ᾽ ἕτερον ἐπαινεῖ, εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ᾽ οἶμαι, τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρων μετασχεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν, καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν· ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν

ἄνθρωπος, ἔτι φιλοσοφεῖ, καταγέλαστον ὦ Σώκρατες τὸ χρῆμα γίνεται· καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι, οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε, καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ· ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τε μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι· καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα· καί μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται, καὶ ἄνανδρον, καὶ πληγῶν ἄξιον. ταὐτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας· παρὰ νέῳ μὲν γὰρ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα εἶναι τοῦτον τὸν ἄνθρωπον· τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα, ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ, οὔτε γενναίου πράγματος· ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα, καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μοὶ δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι, ὦ Σώκρατες, οὗτος ὁ ἀνήρ. ὃ

γὰρ νῦν δὴ ἔλεγον, ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ, κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ, ἀνάνδρῳ γενέσθαι, φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγοράς, ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀειπρεπεῖς γίγνεσθαι· καταδεδυκότι δὲ, τὸ λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων, ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα, ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέποτε φθέγξασθαι. ἐγὼ δέ, ὦ Σώκρατες, πρός σε ἐπιεικῶς ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ Ζῆθος πρὸς τὸν Ἀμφίονα ὁ Εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην· καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττα ἐπέρχεται πρός σε λέγειν, οἷάπερ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν· ὅτι ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι. καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προθεῖο ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις, οὔθ' ὑπὲρ ἄλλον νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. καίτοι, ὦ φίλε Σώκρατες (καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς· εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ) οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν ὡς ἐγώ σε οἶμαι ἔχειν, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας

ἐλαύ-

ἐλαύνοντας· νῦν γὰρ εἴ τι, σοῦ λαβόμενος, ἢ ἄλλου ὁτουοῦν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἶσθ᾽ ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅ,τι χρήσαιο σαυτῷ, ἀλλ᾽ ἰλιγγιῴης ἂν καὶ χασμῷο, οὐκ ἔχων ὅ,τι εἴποις; καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβὰς, κατηγόρου τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἂν, εἰ βούλοιτό σοι θανάτου τιμᾶσθαι· καίτοι πῶς σοφὸν τοῦτό ἐστιν, ὦ Σώκρατες, εἴ τις εὐφυᾶ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὑτῷ δυνάμενον βοηθεῖν, μηδ᾽ ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα, ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶσαν τὴν οὐσίαν· ἀτεχνῶς δὲ ἄτεμον ζῆν ἐν τῇ πόλει. τὸν δὲ τοιοῦτον (εἴ τι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι ἔξεστιν) ἐπὶ κόρρης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ᾽ ὠγαθὲ ἐμοὶ πείθου· παῦσαι δ᾽ ἐλέγχων· πραγμάτων δ᾽ εὐμουσίαν ἄσκει· καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ᾽ ἀφεὶς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας.

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις·
ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦ-

τα, ἀλλ' οἷς ἔστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά.

Hæc Plato ſub perſona quidem ſicuti dixi, non proba, ſed cum ſenſu tamen intelligentiæque communi fide, & cū quadam indiſſimulabili veritate diſſeruit; non de illa ſcilicet philoſophia, quę virtutum omnium diſciplina eſt, quæque in publicis ſimul & priuatis officiis excellit, ciuitatéſque & rempublicā, ſi nihil prohibeat, conſtanter & fortiter, & peritè adminiſtrat; ſed de iſta futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil ad vitam neque tuendam neque ordinandam promouente: in qua id genus homines conſeneſcunt malè feriati; quos philoſophos eſſe & vulgus putat, & is putabat, ex cuius perſona hæc dicta ſunt.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus; atque inibi, quòd fuerit ius marito in adulterio vxorem deprehenſam necare.

CAP. XXIII.

QVi de victu atque cultu populi Romani ſcripſerunt, mulieres Romæ atque in Latio ætatem [a] abſtemias egiſſe, hoc eſt, vino ſemper, quod [b] temetum priſca lingua appellatur, abſtinuiſſe dicunt; inſtitutúmque vt cognatis oſculum ferrent reprehendendi cauſſa, vt odor, indicium faceret ſi bibiſſent

bibere

bibere autem ſolitas ferunt loream,*paſſam,c murinam , & quæ id genus ſapiant, potu dulcia. atque hæc quidem, in his, quibus dixi, libris peruolgata ſunt. ſed M. Cato non ſolùm existimatas , ſed multatas quoque à iudice mulieres refert non minus ſi vinum in ſe quam ſi probrum & adulterium *d* admiſiſſent. verba M. Catonis adſcripſi, ex oratione quæ inſcribitur DE DOTE. in qua id quoque ſcriptum eſt, in adulterio vxores deprehenſas ius fuiſſe maritis necare ** Vir , inquit , quum diuortium fecit ; mulieri iudex pro cenſore eſt imperium , quod videtur , habet ſi quid perverſe tetréque factum eſt à muliere , multatur. ſi vinum bibit , ſi cum alieno viro probri quid fecit, condamnatur.* De iure autem accidendi ita ſcriptum. *In adulterio vxorem tuam ſi deprehendiſſes , ſine iudicio impune necares. illa te, ſi adulterares , digito non auderet contingere: neque ius eſt.*

* paſſum, murrinã, c. Tor.

* *Lip. ex coniectura legit* , Vir, niſi quũ.

NOTÆ VARIORVM.

a *Abſtemias egiſſe.* Non tamen prorſus abſtemiæ fuerunt Romanorũ mulieres: hoc enim ab omni vino abſtinebant , ſed tantùm à temeto, vt hoc loco colligere eſt. CAS. *in Athen.*

b *Temetum,* Hæc vox in antiqua Romuli lege ea de re lata ſcripta eſt CAS. *in Athen.*

c *Murinam.* Quale vinum fuerit murina pluribus declarat. HAD. IVN. *animaduerſ.* Hæc

τα, ἀλλ' οἷς ἐστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά.

Hæc Plato sub persona quidem sicuti dixi, non proba, sed cum sensu tamen intelligentiæque communi fide, & cũ quadam indissimulabili veritate disseruit; non de illa scilicet philosophia, quę virtutum omnium disciplina est, quæque in publicis simul & priuatis officiis excellit, ciuitatésque & rempublicã, si nihil prohibeat, constanter & fortiter, & peritè administrat; sed de ista futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil ad vitam neque tuendam neque ordinandam promouente: in qua id genus homines consenescunt malè feriati; quos philosophos esse & vulgus putat, & is putabat, ex cuius persona hæc dicta sunt.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum victu & moribus; atque inibi, quòd fuerit ius marito in adulterio vxorem deprehensam necare.

CAP. XXIII.

QVi de victu atque cultu populi Romani scripserunt, mulieres Romæ atque in Latio ætatem [a] abstemias egisse, hoc est, vino semper, quod [b] temetum prisca lingua appellatur, abstinuisse dicunt; institutúmque vt cognatis osculum ferrent reprehendendi caussa, vt odor, indicium faceret si bibissent

bibere

bibere autem solitas ferunt loream, *passam, c murinam, & quæ id genus sapiant, potu dulcia. atque hæc quidem, in his, quibus dixi, libris peruolgata sunt. sed M. Cato non solùm existimatas, sed multatas quoque à iudice mulieres refert non minus si vinum in se quam si probrum & adulterium *d* admisissent. verba M. Catonis adscripsi, ex oratione quæ inscribitur DE DOTE. in qua id quoque scriptum est, in adulterio vxores deprehensas ius fuisse maritis necare *Vir, inquit, quum diuortium fecit; mulieri iudex pro censore est imperium, quod videtur, habet si quid peruerse tetrèque factum est à muliere, multatur. si vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fecit, condamnatur.* De iure autem accidendi ita scriptum. *In adulterio vxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio impune necares. illa te, si adulterares, digito non auderet contingere: neque ius est.*

* passum, murrinã, c. Tor.

* *Lip. ex coniectura legit*, Vir, nisi quũ.

NOTÆ VARIORVM.

a *Abstemias egisse.* Non tamen prorsus abstemiæ fuerunt Romanorũ mulieres: hoc enim ab omni vino abstinebant, sed tantùm à temeto, vt hoc loco colligere est. CAS. *in Athen.*

b *Temetum*, Hæc vox in antiqua Romuli lege ea de re lata scripta est CAS. *in Athen.*

c *Murinam.* Quale vinum fuerit murina pluribus declarat. HAD. IVN. *animaduers.* Hæc

autem verba repetita videntur ex Varrone lib.I.de vita populi Romani.

d *Admisissent.* Admittere in se vinum admittere adulterium. lepida vocis alternatio est. LIPS. *in Elect.*

Die pristini, die crastini, & die quarti, & die quinti, *qui elegantius locuti sunt, dixisse, non vt ea vulgò dicuntur nunc.*

CAP. XXIIII.

DIe quarto & die quinto, quod Græci εἰς τετάρτην καὶ εἰς πέμπτην dicũt, ab eruditis: nunc quoque dici audio: & qui aliter dicit, pro rudi atq; inducto despicitur. sed M. Tullij ætas ac supra eam non, opinor, ita dixerunt, *die quinte* enim & *die quinti* pro aduerbio copulatè dictum est, & secunda in eo syllaba correpta. Diuus etiam Augustus linguæ Latinæ non nescius, * munditiarum patris sui in sermonibus sectator, in epistolis plurifariam significatione ista dierum non aliter vsus est. is autem erit, perpetuæ veterum consuetudinis demonstrandæ gratia, verba sollemnia prætoris ponere: quibus more maiorum ferias concipere solet, quæ appellantur compitalia. ea verba hæc sunt: DIE. NONI. POPOLO. ROMANO. QVIRITIBVS. COMPITALIA. ERVNT. QVANDO. CONCEPTA. FVERINT. NEFAS. *die noni* prætor dicit, non *die nono*. neque prætor solùm, sed pleráque omnis vetustas sic lo-

* munditiatúmq; c. Tor.

cuta est. venit ecce illius versus Pomponiani in mentem, qui est ex Attellana, quę Mæuia scribitur:

Dies hic sextus, quum nihil egi: die quarte moriar fame.*

* quarti e. Tor.

suppetit etiam Cælianũ illud ex libro historiarum secundo: *Si vis mihi equitatum dare, & ipse cum cætero exercitu me sequi: die quinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœna sit cocta.* & historiã autẽ & verbũ hoc sumpsit Cælius ex Origine M. Catonis: in quo ita scriptum est: *Igitur dictatorem Karthaginiensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatũ die quinti in Capitolium tibi cœna cocta erit.* Extremam istius vocis syllabam tũ per *e*, tum per *i*, scriptã legi. nam sanè* quàm consuetum iis veteribus fuerit literis his plerumq; vti indifferẽter; sicuti *a præfiscini* & *prẹfiscine, proclini* & *procline*. atq; alia itẽ multa hoc genus variè dixerunt *die pristini* quoque eodem modo dicebatur: quod significabat *die pristino*, id est, priore: quod vulgò *pridie* dicitur, conuerso compositionis ordine, quasi *pristino die*. atque item simili figura *die crastini* dicebatur. id erat, *crastino die*. sacerdotes quoque populi Romani quum condicunt in diem tertium, diem perendini dicunt. sed vt plerique *die pristini*, ita M. Cato in oratione contra Furium, *die*

* *Scal. lect. sequuti sumus.*

proximi, dixit, *quarto* autem Cn. Matius homo impēsè doctus. in mimiambis pro eo dicit, quod *nudiusquartus* nos dicimus; in his versibus:

Nuper die quarto vt recordor, & certè
Aquarium vrceum vnicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, vt *die quarto* quidem de præterito dicamus; *die* autem *quarto* de futuro.

NOTÆ VARIORVM.

a *Præfiscini*. Legitur *pristini* & *pristine*, in Veteribus legi, *præfiscini*. & *præfiscine*. certéque in vetere Macrobio quem mihi commodauit Hercules Ciofanus Sulmonensis, vbi illa omnia ex Gellio, vt solet Macrobius, descripta referuntur, legitur *fiscine* & *fiscini*, deprauatis quidem, sed tamen manifestis rectę scripturæ vestigiis.

Telorum & iaculorum gladiorúmque atque inibi nauium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur.

CAP. XXV.

TElorum, iaculorum, gladiorúmve vocabula, quæ in historiis veteribus scripta sunt: item nauigiorum genera & nomina, libitum fortè nobis est sedentibus in rheda conquirere; * iisque vicem aliarum ineptiarum vacantem stupentémque animum occupare. quæ tum igitur suppetierant, hæc sunt: *hasta, pilum, phalari-*

* neque idem al. c. Tor.

Phalarica, semiphalarica soliferrea, gesæa, lācea, spari, a *rumices, trifaces, tragulæ, frameæ,* b *mesanculę, cateiæ, rumpiæ, scorpij,* c *sibones, sicilices, veruta, enses, sicæ, macharæ, spatæ, lingulæ, pugiones,* d *clunaculæ.* de *lingula* quoniam est minus frequens, admonendum existimo lingulam veteres dixisse gladiolum oblongum in speciem linguæ factum, cuius meminit Næuius in tragœdia Hesiona. versum Næuij apposui:

*Sine mihi gerere morem videar *, haud lingua, verum lingula.*

item * *rumpia* genus teli est Thracæ nationis, positúmque hoc vocabulum in Q. Ennij annalium quartodecimo. Nauium autem, quas reminisci tunc potuimus, appellationes hæ sunt: *gauli, * coruitę, caudicę, longę, hippagines,* e *cercuri, celoces,* vel, vt Gręci dicunt, *ceretes, lembi, * orię, lenunculi, actuariæ,* quas Græci * ἰσόποδας vocāt vel *epicaridas, prisomiæ,* vel *gescoretæ,* vel * *orcæ stlatæ, scaphæ pontones, vætitiæ, mædiæ, phaseli, parones myoparones, lintres,* f *caupuli,* g *camaræ, placidæ, cydarum, ratariæ, catascopium.*

* deest haud *in c. Tor.*

* rupia *c. Tor.*

* coibitæ, *ex Brod.*

* oxiæ, tenunculi *c. Tor.*

* πεϱίπλους vocant, vel ἀποκτεϱίδας *ex Br.*

* *oriolæ.* stattæ *c. Tor.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Rumices.* Emendandum censeo nunæ, *rumæ cestri.* Cestrius enim Græcis verutum significat, cuius teli etiam apud Liuium *lib.* 42. mentio est TVR. *in aduers.* Me censore vera lectio

hæc, *rumices, trisaces*, diuulsis vocibus quæ turpiter cohæserant, & authores credendi libri veteres, in quibus *faces* reperio non falces, nimium blanditur coniectura & artem diuinãdi in perpetuũ desino si hic erro. LIPS. *in elect.*

b *Mesancula.* Legendum censeo *me saucyla*, sic enim à Græcis iacula vocantur, ex eo appellata quòd in medio hastili amentum habeant, quod verbum etiam in Pompeio deprauatum est, in eo enim me fancilum legitur, interpretatúrque genus teli missilis. TVR. *in aduers.*

c *Sibones.* Legito *Sibynæ* genus enim hastæ est Græcis, eo verbo vsus est Ennius *lib.* 17. TVR. *in aduers.*

d *Clunacula.* Clunaculum, vt inquit Pompeius, culter sanguinarius vocabatur, vel quòd eo clunes hostiarum diuideret, vel quòd ad clunes penderent, in eo malè clunadum legitur pro cunaculo. TVR. *in adu.*

e *Cercuri.* Cercuri naues sunt, quæ nomen habuerunt à Corcyrensibus, vt grammatici Græci suspicãtur. sed &, *quas Græci vocant* κερκούρους, putauerim legendum, non ἱςόπους. móxque, *vel* ἐπακτρίδας, rursum *horiolæ, stlatæ.* de catis enim nihil quicquam vnquam legi: erat autẽ stlata nauis piratica: Caper de Orthographia, *stlataris sine c litera scribẽdum est, à stlata rate piratica.* in antiquo lexico scriptum extat, Stlata, πειρατικοῦ σκάφους εἶδος. hinc fortasse stlataria purpura dicitur à Iuuenale, hoc versu,

Spondet enim tyrio stlataria purpura filo.

purpurea vestis, velut piratica & latrocinans, cuius splendore spoliantur & falluntur venditores, diuitem censentes, qui eam gestat: vel

potius

potius fallax & deceptrix, & irridens exponetur, quòd eo vestimento homines decipiatur. stlatarius enim in antiquo lexico exponitur ὀργάμωνες. In mare placidis animi pendeo, parúmque abest, quin putem Salustium à Gellio malè intellectum. videtur enim Salustius dicere cohortem, quæ fasello vehebatur, à prædonibus, cùm mare placidum esset, exceptam fuisse: Gellius intellexisse videtur mareplacidam à prædonibus circumuentam fuisse. Salustij verba sunt apud Non. è.l. 3. historiarum, *& fortè in nauigando cohors vna grandi fasello vecta à cæteris deerrauit, marique placido à duobus prædonum myoparonibus circumuenta.* legisse videtur in Salustio Gellius *maréque placida.* Sed nimirum ipse calumnior, & librariorũ errorẽ Gellio adscribo, in quo cùm scribatur, *Caupulica, mareplacidæ, cidarum*, emendandum existimo, *cydali, camara, phylacides cydari.* Cydali & cydari nauium nomina extant apud Pollucẽ: Camaræ apud Arrianum & Strabonem: phylacides commenti sunt mei & inuenti, à custodia naualis exercitus. Sed *nuctutia, mædie*, mediæ & intempestæ noctis tenebras exuperant. pro his *acatia, hemiolia* legendum puto, quæ nauium genera Græcis sunt notissima, & veterem scripturam quàm proximè ad emendationem meam accedere audio. geseoretæ in vitio quoque sunt: gestoriæ lego: vt enim à Plauto in Mercat. sc. 1. dicitur nauis geraria: gestoria quoque à gerendo nomen habebit, vt vectoria à vehendo.

f *Caupuli.* Eruimus partim ex priscis libris qui referunt *caupulica.* canpulus autem est genus cymbæ. LIPS. *in Elect.*

m

Inscitè ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium quòd transfretationes transgressum *dixerit*, & transgressos qui transfretassent.

Cap. XXVI.

Asinio Pollioni in quadam epistola, quam ad Plancum scripsit, & quibusdam aliis C.* Sallustij iniquis dignum nota visum est, quòd in primo historiarum maris transitum transmissúmque nauibus factum, *transgressum* appellauit, eósque qui fretum transmiserant, quos *transfretasse* dici solitum est, *transgressos* dixit. verba ipsa Sallustij posuit: *Itaque Sertorius leui præsidio relicto in Mauritania nactus obscuram noctem, æstu secundo furtim aut celeritate vitare prælium in transgressu conatus est.* ac deinde infrà ita scripsit: *Transgressos omnis recipit mons præceptus à Lusitanis.* hoc igitur & minus propriè & nullo graui auctore dictum aiunt. nam *transgressus*, inquit, à transgrediendo* dicitur, ídque ipsum ab ingressu & à pedum gradu appellatum. idcirco verbum, *transgredi*, conuenire non putauit. neque volantibus, neque serpentibus, neque nauigantibus; sed his solis qui gradiuntur & pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud scriptorem idoneum aut nauium

*Salluctio *H.St.*

* dicũtur, *c.Tor.*

uium *tranſgreſſum* reperiri poſſe, aut pro transfretatione *tranſgreſſum*. ſed quæro ego cur non, ſicuti *curſus* nauium rectè dici ſolent, ita *tranſgreſſus* etiam nauibus factus dici poſſit? præſertim quum breuitas tam auguſti freti, qui terram Africam Hiſpaniámque interfluit, elegantiſſimè trāſgreſſionis vocabulo quaſi paucorum graduum ſpacium definita ſit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi tranſgredíve in nauigantibus; volo vti reſpondeant, quantum exiſtiment intereſſe, ingredi atque ambulare. Atqui Cato in libro de re ruſtica, *Fundus* inquit; *eo in loco habendus eſt, vt & oppidum propè amplum ſit, & mare aut amnis, qua naues ambulant.* Appetitas porrò huiuſcemodi tranſlationes habitáſque eſſe pro honeſtamentis orationis, Lucretius quoque teſtimonium in hac eadem voce dicit: in quarto enim libro clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod eſt nimio confidentius, quàm illud de nauibus Salluſtianum. verſus Lucretij hi ſunt:

Præterea radit vox fauces ſæpe: facitque
Aſperiora foras gradiens arteria clamor.

Propterea Salluſtius in eodem libro non eos ſolùm, qui nauibus veherentur, ſed & ſcaphas quoque nantes progreſſas di-

Ee

cit. Verba ipſa de ſcaphis poſui. *Earum a-liæ paululum progreſſæ nimio ſimul & incerto onere, quum pauor corpora agitauerat, deprimebantur.*

Hiſtoria de populo Romano déq; populo Pœnico, quòd pari propemodum vigore fuerint æmuli.

CAP. XXVII.

IN literis veteribus memoria exſtat, quòd par fuit quondam vigor & acritudo amplitudóque populi Romani atque Pœni, neque immeritò æſtimatum. nam cum aliis quidem populis de vniuſcuiuſque reipublicæ, cum Pœnis autem de omnium terrarum imperio decertatum. eius rei ſpecimen eſt in illo vtriuſque populi verbo factum: quòd Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Karthaginienſes epiſtolam, vbi ſcriptum fuit populum Romanum miſiſſe ad eos haſtam & caduceum, ſigna duo belli aut pacis: éxque iis vtrum vellent eligerent: quod elegiſſent, id vnum vt eſſe miſſum exiſtimarét. Karthaginienſes reſponderunt ſeſe eligere: ſed poſſe qui attuliſſent, vtrum mallent relinquere quod reliquiſſent, id ſibi pro lecto futurum. Marcus autem Varro nō haſtam ipſam, neque ipſum caduceum

missa dicit, sed duas tesserulas: in[1] quarum altera caduceum, in altera hastæ simulachra fuerunt incisa.

De ætatum finibus pueritiæ, iuuentæ, senectæ, *ex Tuberonis historia sumptum.*

CAP. XXVIII.

C. Tubero * historiarum primo scripsit Seruium Tullium, regem populi Romani, quum illas quinque classes iuniorum, census faciendi gratia; instituerret, pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim: atque inde ab anno septimodecimo, quòd idoneos iam esse reipublicę arbitraretur, [a] milites scripsisse: eósque ad annum quadragesimum sextum iuniores, [b] supráque eum annum seniores appellasse. Eam rem propterea notauit, vt discrimina quæ fuerint iudicio moribúsque maiorum pueritiæ, iuuentæ, senectę, ex ista censione Seruij Tullij prudentissimi regis noscerentur.

*in histor. c. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Milites scripsisse.* Qui & quot fuerint legitimæ militiæ anni non rectè constat, nec tam in procliui ea res quàm imber cùm pluit. Etenim antiquitus Seruianā formulā tenuisse credo, vt initium militiæ esset annus decimus septimus, finis quadragesimus sextus, & hoc loco videre est. De initio nihil immutatū fuisse existimo,

nisi fortè sub bella Punica accisis patriæ rebus qua de re vide Liu.lib.25.Plutarchus in Gracchis.At de fine posterior ętas aliquid mutauit, non enim quadragesimus sextus annus vacationem militiæ dabat,vt vult author.

b *Supraque eum*.Hac de re vide. LIPS,*de milit.Roman.lib*.1.

Quòd particula, atque, non complexiua tanquam sit,sed vim habeat plusculam variámque.

CAP. XXIX.

ATque particula, à grammaticis quidem coniunctio esse dicitur connexiua : & plerumque sanè coniungit verba & connectit : sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas, nisi in veterum literarum tractatione atque cura exercitis. nam & pro aduerbio valet,quum dicimus: *aliter ego feci atque tu* : significat enim: *aliter quàm tu* : & gemina si fiet, auget intenditque rem, de qua agitur : vt animaduertimus in Q. Ennij annalibus , nisi memoria in hoc versu labor.

Atque atque accedit muros Romana iuuentus.

Cui significationi contrarium est, quod itidem à veteribus dictū est; *déque*. & præterea pro alio quoque aduerbio dicitur, id est,

id est, *statim.* quod in his Virgilij versibus existimatur obscurè & insequenter particula ista posita esse.

sic omnia fatis
In peius ruere ac retro sublapsa referri.
Non aliter quàm qui aduerso vix flumine lembum
Remigiis subigit, si brachia fortè remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS

LIBER VNDECIMVS.

De origine vocabuli terræ Italiæ, déque ea multa quæ ſuprema *appellatur, déque eius nominis ratione: ac de lege Ateria, & quibus verbis antiquitus multa minima dici ſolita ſit.*

Cap. I.

TIMAEVS in hiſtoriis, quas oratione Græca de rebus populi Romani compoſuit, & M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum terram Italiam de Græco vocabulo appellatam ſcripſerunt; quoniam boues Græca vetere lingua italoe vocitati ſunt, quorum in Italia magna copia fuerit: bucetáque in ea terra gigni paſcíque ſolita ſint complurima. cõiectare autem poſſumus ob eandem cauſam, quòd Italia tunc eſſet armẽtoſiſſima, multam, quæ appellatur *ſuprema*, inſtitutam in

* ſingulos

* singulos duarum ouium, boum triginta: pro copia scilicet boum, próque ouium penuria. Sed quum eiusmodi multa pecoris armentíque à magistratibus dictæ erat; adigebantur boues ouésque aliàs precij parui, aliàs maioris: eáque res faciebat inæqualem multæ pœnitionem. idcircò postea lege Ateria constituti sunt in oues singulas æris deni, in boues æris centeni. *Minima* autem multa est ouis vnius. *Suprema* multa est eius numeri, cuius diximus: vltra quem multam dicere in * singulos ius non est, & propterea *suprema* appellatur, id est, summa & maxima. quando igitur nunc quoque à magistratibus populi Romani more maiorum multa dicitur vel minima vel suprema obseruari solet, vt *oues* genere virili appellentur: atque ita M. Varro verba hæc legitima: quibus minima multa diceretur, concepit. *M. Terentius quando citatus, neque respondit, neque excusatus est*, a *ego ei vnum ouem multam dico.* ac nisi eo genere diceretur, negauerunt iustam videri multam. Vocabulum autem ipsum *multæ* idem Marcus Varro in vno & vicesimo rerum humanarum non Latinum, sed Sabinum esse dicit; idque ad suam memoriam mansisse ait in lingua

sing. dies du. c. *Tor.*

* dies sing. *vt suprà, quamuis perperam habet c. Tor.*

proximi, dixit, *quarto* autem Cn. Matius homo impēsè doctus. in mimiambis pro eo dicit, quod *nudiusquartus* nos dicimus; in his versibus:

Nuper die quarto ut recordor, & certè
Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut *die quarto* quidem de præterito dicamus; *die* autem *quarto* de futuro.

NOTÆ VARIORUM.

a *Præfiscini.* Legitur *pristini* & *pristine*, in Veteribus legi, *præfiscini.* & *præfiscine.* certéque in vetere Macrobio quem mihi commodauit Hercules Ciofanus Sulmonensis, ubi illa omnia ex Gellio, ut solet Macrobius, descripta referuntur, legitur *fiscine* & *fiscini*, deprauatis quidem, sed tamen manifestis rectę scripturæ vestigiis.

Telorum & iaculorum gladiorúmque atque inibi nauium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur.

Cap. XXV.

TElorum, iaculorum, gladiorúmve vocabula, quæ in historiis veteribus scripta sunt: item nauigiorum genera & nomina, libitum fortè nobis est sedentibus in rheda conquirere, * iísque vicem aliarum ineptiarum vacantem stupentémque animum occupare. quæ tum igitur suppetierant, hæc sunt: *hasta, pilum, phalari-*

* neque idem al. c. Tor.

Phalarica, semiphalarica soliferrea, gesæa, lãcea, spari, a *rumices, trifaces, tragulæ, frameæ,* b *mesanculę, cateiæ, rumpiæ, scorpij,* c *sibones, sicilices, veruta, enses, ficæ, macharæ, spatæ, lingulæ, pugiones,* d *clunaculæ.* de *lingula* quoniam est minus frequens, admonendum existimo lingulam veteres dixisse gladiolum oblongum in speciem linguæ factum, cuius meminit Næuius in tragœdia Hesiona. versum Næuij apposui:

*Sine mihi gerere morem videar *, haud lingua, verum lingula.*

item * *rumpia* genus teli est Thracæ nationis, positúmque hoc vocabulum in Q. Ennij annalium quartodecimo. Nauium autem, quas reminisci tunc potuimus, appellationes hæ sunt: *gauli,* * *coruitę, caudicę, longę, hippagines,* e *cercuri, celoces,* vel, vt Gręci dicunt, *ceretes, lembi,* * *orię, lenunculi, actuariæ,* quás Græci * ἰσόποδας vocãt vel *epiçaridas, prisomiæ,* vel *gescoretæ,* vel * *orcæ stlatæ, scaphæ pontones, vætitiæ, mædiæ, phaseli, parones myoparones, lintres,* f *caupuli,* g *camaræ, placidæ, cydarum, ratariæ, catascopium.*

* deest haud *in c. Tor.*

* rupia *c. Tor.*

* coibitæ, *ex Brod.*

* oxiæ, tenunculi *c. Tor.*

* μακρόπλους vocant, vel ἀποκτεῖ-δας *ex Br.*

* *oriola,* stattæ *c. Tor.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Rumices.* Emendandum censeo nunc, *rumacestri.* Cestrius enim Græcis verutum significat, cuius teli etiam apud Liuium *lib.* 42. mentio est TVR. *in aduers.* Me censore vera lectio

hæc, *rumices, trisaces*, diuulsis vocibus quæ turpiter cohæserant, & authores credendi libri veteres, in quibus *faces* reperio non falces, nimium blanditur coniectura & artem diuinãdi in perpetuũ desino si hic erro. LIPS. *in elect.*

b *Mesancula.* Legendum censeo *me saucyla*, sic enim à Græcis iacula vocantur, ex eo appellata quòd in medio hastili amentum habeant, quod verbum etiam in Pompeio deprauatum est, in eo enim me fancilum legitur, interpretatúrque genus teli missilis. TVR. *in aduers.*

c *Sibones.* Legito *Sibynæ* genus enim hastæ est Græcis, eo verbo vsus est Ennius *lib.* 17. TVR. *in aduers.*

d *Clunacula.* Clunaculum, vt inquit Pompeius, culter sanguinarius vocabatur, vel quòd eo clunes hostiarum diuiderẽt, vel quòd ad clunes penderent, in eo malè clunadum legitur pro cunaculo. TVR. *in adu.*

e *Cercuri.* Cercuri naues sunt, quæ nomen habuerunt à Corcyrensibus, vt grammatici Græci suspicãtur. sed &, *quas Græci vocant* κερκούρους, putauerim legendum, non ἵσοπως. mòxque, *vel* ἐπακτρίδας, rursum *horiolæ, stlatæ.* de catis enim nihil quicquam vnquam legi: erat autẽ stlata nauis piratica: Caper de Orthographia, *stlataris sine c littera scribẽdum est, à stlata rate piratica*, in antiquo lexico scriptum extat, Stlata, πειρατικῆς σκάφους εἶδος. hinc fortasse stlataria purpura dicitur à Iuuenale, hoc versu,

Spondet enim tyrio stlataria purpura filo.

purpurea vestis, velut piratica & latrocinans, cuius splendore spoliantur & falluntur venditores, diuitem censentes, qui eam gestat: vel

potius

potius fallax & deceptrix, & irridens exponetur, quòd eo vestimento homines decipiātur. stlatarius enim in antiquo lexico exponitur ἐργόμωνος. In mare placidis animi pendeo, parúmque abest, quin putem Salustium à Gellio malè intellectum. videtur enim Salustius dicere cohortem, quæ fasello vehebatur, à prædonibus, cùm mare placidum esset, exceptam fuisse: Gellius intellexisse videtur mareplacidam à prædonibus circumuentam fuisse. Salustij verba sunt apud Non. è.l. 3. historiarum, *& fortè in nauigando cohors vna grandi fasello vecta à cæteris deerrauit, marique placido à duobus prædonum myoparonibus circumuenta.* legisse videtur in Salustio Gellius *maréque placida.* Sed nimirum ipse calumnior, & librariorũ errorẽ Gellio adscribo, in quo cùm scribatur, *Caupulica, mareplacidæ, cidarum,* emendandum existimo, *cydali, camara, phylacides cydari:* Cydalĩ & cydari nauium nomina extant apud Pollucẽ: Camaræ apud Arrianum & Strabonem: phylacides commenti sunt mei & inuenti, à custodia naualis exercitus. Sed *nuctutia, mædie,* mediæ & intempestæ noctis tenebras exuperant. pro his *acatia, hemiolia* legendum puto, quæ nauium genera Græcis sunt notissima, & veterem scripturam quàm proximè ad emendationem meam accedere audio. geseoretæ in vitio quoque sunt: gestoriæ lego: vt enim à Plauto in Mercat. sc. 1. dicitur nauis geraria: gestoria quoque à gerendo nomen habebit, vt vectoria à vehendo.

f *Caupuli.* Eruimus partim ex priscis libris qui referunt *caupulica.* caupulus autem est genus cymbæ. L I P S. *in Elect.*

Inscitè ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium quòd transfretationes transgressum *dixerit,* & transgressos qui transfretassent.

Cap. XXVI.

Asinio Pollioni in quadam epistola, quam ad Plancum scripsit, & quibusdam aliis C.* Sallustij iniquis dignum nota visum est, quòd in primo historiarum maris transitum transmissúmque nauibus factum, *transgressum* appellauit, eósque qui fretum transmiserant, quos *transfretasse* dici solitum est, *transgressos* dixit. verba ipsa Sallustij posuit: *Itaque Sertorius leui præsidio relicto in Mauritania nactus obscuram noctem, æstu secundo furtim aut celeritate vitare prælium in transgressu conatus est.* ac deinde infrà ita scripsit: *Transgressos omnis recipit mons præceptus à Lusitanis.* hoc igitur & minus propriè & nullo graui auctore dictum aiunt. nam *transgressus*, inquit, à transgrediendo* dicitur, idque ipsum ab ingressu & à pedum gradu appellatum. idcirco verbum, *transgredi*, conuenire non putauit. neque volantibus, neque serpentibus, neque nauigantibus; sed his solis qui gradiuntur & pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud scriptorem idoneum aut nauium

*Salluctio *H.St.*

* dicũtur, *c.Tor.*

uium *transgressum* reperiri posse, aut pro transfretatione *transgressum*. sed quæro ego cur non, sicuti *cursus* nauium rectè dici solent, ita *transgressus* etiam nauibus factus dici possit? præsertim quum breuitas tam angusti freti, qui terram Africam Hispaniámque interfluit, elegantissimè trāsgressionis vocabulo quasi paucorum graduum spacium definita sit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgredíve in nauigantibus; volo vti respondeant, quantum existiment interesse, ingredi atque ambulare. Atqui Cato in libro de re rustica, *Fundus* inquit; *eo in loco habendus est, vt & oppidum propè amplum sit, & mare aut amnis, qua naues ambulant.* Appetitas porrò huiuscemodi translationes habitásque esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoque testimonium in hac eadem voce dicit: in quarto enim libro clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit; quod est nimio confidentius, quàm illud de nauibus Sallustianum. versus Lucretij hi sunt:

Præterea radit vox fauces sæpe: facitque
Asperiora foras gradiens arteria clamor.

Propterea Sallustius in eodem libro non eos solùm, qui nauibus veherentur, sed & scaphas quoque nantes progressas di-

cit. Verba ipsa de scaphis posui. *Earum aliȩ paulùlum progressȩ nimio simul & incerto onere, quum pauor corpora agitauerat, deprimebantur.*

Historia de populo Romano déq; populo Pœnico, quòd pari propemodum vigore fuerint æmuli.

CAP. XXVII.

IN literis veteribus memoria exstat, quòd par fuit quondam vigor & acritudo amplitudóque populi Romani atque Pœni, neque immeritò æstimatum. nam cum aliis quidem populis de vniuscuiusque reipublicæ, cum Pœnis autem de omnium terrarum imperio decertatum. eius rei specimen est in illo vtriusque populi verbo factum: quòd Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Karthaginienses epistolam, vbi scriptum fuit populum Romanum misisse ad eos hastam & caduceum, signa duo belli aut pacis: éxque iis vtrum vellent eligerent: quod elegissent, id vnum vt esse missum existimarét. Karthaginienses responderunt sese eligere: sed posse qui attulissent, vtrum mallent relinquere quod reliquissent, id sibi pro lecto futurum. Marcus autem Varro nõ hastam ipsam, neque ipsum caduceum

missa dicit, sed duas tesserulas: in quarum altera caduceum, in altera hastæ simulachra fuerunt incisa.

De ætatum finibus pueritiæ, iuuentæ, senectæ, *ex Tuberonis historia sumptum.*

CAP. XXVIII.

C. Tubero * historiarum primo scripsit Seruium Tullium, regem populi Romani, quum illas quinque classes iuniorum, census faciendi gratia, institueret, pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim: atque inde ab anno septimodecimo, quòd idoneos iam esse reipublicę arbitraretur, [a] milites scripsisse: eósque ad annum quadragesimum sextum iuniores, [b] supráque eum annum seniores appellasse. Eam rem propterea notauit, vt discrimina quæ fuerint iudicio moribúsque maiorum pueritiæ, iuuentæ, senectę, ex ista censione Seruij Tullij prudentissimi regis noscerentur.

* in histor. c. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Milites scripsisse.* Qui & quot fuerint legitimæ militiæ anni non rectè constat, nec tam in procliui ea res quàm imber cùm pluit. Etenim antiquitus Seruianā formulā tenuisse credo, vt initium militiæ esset annus decimus septimus, finis quadragesimus sextus, & hoc loco videre est. De initio nihil immutatū fuisse existimo,

nisi fortè sub bella Punica accisis patriæ rebus qua de re vide Liu.lib.25.Plutarchus in Gracchis.At de fine posterior ętas aliquid mutauit, non enim quadragesimus sextus annus vacationem militiæ dabat,vt vult author.

b *Supraque eum*.Hac de re vide. LIPS.*de milit.Roman.lib.1.*

Quòd particula, atque, *non complexiua tanquam sit,sed vim habeat plusculam variámque.*

CAP. XXIX.

ATque particula, à grammaticis quidem coniunctio esse dicitur connexiua: & plerumque sanè coniungit verba & connectit: sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas, nisi in veterum literarum tractatione atque cura exercitis. nam & pro aduerbio valet,quum dicimus: *aliter ego feci atque tu*: significat enim: *aliter quàm tu*: & gemina si fiet, auget intenditque rem, de qua agitur: vt animaduertimus in Q. Ennij annalibus, nisi memoria in hoc versu labor,

Atque atque accedit muros Romana iuuentus.

Cui significationi contrarium est, quod itidem à veteribus dictū est; *déque*. & præterea pro alio quoque aduerbio dicitur, id est,

id est, *statim.* quod in his Virgilij versibus existimatur obscurè & insequenter particula ista posita esse.

sic omnia fatis
In peius ruere ac retro sublapsa referri.
Non aliter quàm qui aduerso vix flumine lembum
Remigiis subigit, si brachia fortè remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.

* singulos duarum ouium, boum triginta: pro copia scilicet boum, próque ouium penuria. Sed quum eiusmodi multa pecoris armentíque à magistratibus dictæ erat; adigebantur boues ouésque aliàs precij parui, aliàs maioris: eáque res faciebat inæqualem multæ pœnitionem. idcircò postea lege Ateria constituti sunt in oues singulas æris deni, in boues æris centeni. *Minima* autem multa est ouis vnius. *Suprema* multa est eius numeri, cuius diximus: vltra quem multam dicere in * singulos ius non est, & propterea *suprema* appellatur, id est, summa & maxima. quando igitur nunc quoque à magistratibus populi Romani more maiorum multa dicitur vel minima vel suprema obseruari solet, vt *oues* genere virili appellentur: atque ita M. Varro verba hæc legitima: quibus minima multa diceretur, concepit. *M. Terentius quando citatus, neque respondit, neque excusatus est, ego ei vnum ouem multam dico.* ac nisi eo genere diceretur, negauerunt iustam videri multam. Vocabulum autem ipsum *multæ* idem Marcus Varro in vno & vicesimo rerum humanarum non Latinum, sed Sabinum esse dicit; idque ad suam memoriam mansisse ait in lingua

sing. di. du. *c. Tor.*

* dies sing. *vt suprà, quamuis perperam habet c. Tor.*

Samnitiũ, qui sunt à Sabinis orti. sed turba grammaticorum nouitia κατ' ἀντίφρασιν, vt quædam alia, hoc quoque dici tradiderunt. Quum autem vsus & mos sermonum is sit vt ita & nunc loquamur, vt plerique veterum locuti sunt, *multam dixit*, &, *multa dicta est*: non esse ab re putaui notare, quod M. Cato aliter dixit, nam in quarto Originum, verba hæc sunt: *Imperator noster, si quis extra ordinem depugnatum iuit, ei multam facit.* potest autem videri consulta elegãtia mutasse verbum, quum in castris & in exercitu multa fieret; non in comitio nec ad populum diceretur.

NOTÆ VARIORVM.

a *Ego ei vnum ouem multam dico.* Hac de re vide quæ notantur à LIPS. *de milit. Rom. lib.* I.

Quòd eligantia *apud antiquiores non de amœniore ingenio, sed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eáque in vitio ponebatur.*

CAP. II.

ELigans homo non dicebatur cum laude: sed id ferè verbum ad ætatem M. Catonis, vitij non laudis fuit. est namque hoc animaduertere, cùm in quibusdam aliis, tum in libro * Catonis qui inscri-

* Catonis *deest in c. Tor.*

inscriptus est, Carmen de moribus. Ex quo libro verba hæc sunt, *Auaritiam omnia vitia habere putabant: sumptuosus, cupidus, eligans, vitiosus, irritus qui habebatur, is laudabatur.* ex quibus verbis apparet *eligantem* dictum antiquitus, non * ob ingenij eligantiam, sed qui nimis lecto amœnóque cultu victúque esset. postea *eligans* reprehendi quidem desiit, sed laude nulla dignabatur, nisi cuius eligantia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso & Q. Scæuolæ non meram eligantiam, sed * multam parsimonia mistam laudi dedit. *Crassus*, inquit, *erat paucißimus eligantium; Scæuola parcorum elegantißimus.* præterea ex eodem libro Catonis hæc etiam sparsim & intercisè commeminimus. *Vestiri*, inquit, *in foro honestè mos erat: domi quod satis erat. equos carius quàm coquos emebant. poëticæ artis honos non erat. si qui in ea re studebat, aut sese ad conuiuia applicabat; grassator vocabatur.* illa quoque ex eodem libro præclarę veritatis sententia est: *Nam vita*, inquit, *humana propè vti ferrum est, si exerceas, conteritur: si non exerceas, tamen rubigo interficit. itidem homines exercendo videmus conteri. si nihil exerceas; inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quàm exercitio.*

* ab ing. elegãtia, c. Tor.

* multá vet. ed.

Qualis quantáque sit, pro, particulæ varietas; déque exemplis eius varietatis.

CAP. III.

QVando ab arbitris negotiísque otium est, & motandi corporis gratia aut spatiamur aut vectamur: quærere non nunquam apud memetipsum soleo res eiusmodi, paruas quidem minutásque & hominibus non bene eruditis aspernabiles. sed ad veterum scripta penitus noscenda & ad sciētiam linguæ Latinæ cum primis necessarias: velut est, quòd fortè nuper in Prænestino recessu vespertina ambulatione solus ambulans considerabam, qualis quantáque esset particularum quarumdam in oratione Latina varietas. quod genus est præpositio, *pro*. aliter enim dici videbam, *pontifices pro collegio decreuisse*, aliter, *quempiam testem introductum pro testimonio dixisse*, aliter M. Catonem in Originum quarto, *prælium factum depugnatúmque pro castris*, scripsisse, & item in quinto, *vrbeis, insulásque omneis pro agro Illyrio esse*, aliter etiam dici, *pro æde Castoris*, aliter, *pro rostris*, aliter *pro tribunali*, aliter *pro concione*, atque aliter, *tribunum plebis pro potestate intercessisse*. sed has omneis dictiones. qui aut omnino similes & pares,

res, aut vſquequaque diuerſas exiſtimaret, errare arbitrabar. nam varietatem iſtam eiuſdem quidem fontis & capitis, non eiuſdem tamen eſſe finis putabam. Quod profectò facilè intelliget, ſi quis adhibeat ad meditationem ſuam intentionem, & habeat veteris orationis vſum atque notitiam celebriorem.

Quem in modum Q. Ennius verſus Euripidis æmulatus ſit.

CAP. IIII.

EVripidis verſus ſunt in Hecuba, verbis, ſententia, breuitate inſignes illuſtréſque, Hecuba eſt ad Vlyxem dicens:

> Τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν,
> * Πείσει· λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν, Νικᾷ c. Tor.
> Κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σθένει.

Hos verſus Q. Ennius, quum eam tragœdiam verteret, non ſanè incommodè æmulatus eſt. verſus totidem Enniani hi ſunt:

> *Hæc tu etſi peruersè dices, facilè Achiuos flexeris:*
> *Nam quum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles:*
> *Eadem dicta, eadémque oratio æqua, non æquè valet.*

bene, ſicuti dixi, Ennius: ſed ignobiles tamen & opulenti, ἀντὶ ἀδοξούντων * & δο- ἢ c. Tor.

κειμένων satisfacere sententiæ non videntur. nam neque omnes ignobiles ἀδόξοι, neque omnes opulenti, ἔνδοξοι.

De Pyrrhoniis philosophis quædam, déque Academicis strictim notata, déque inter eos differentia.

CAP. V.

*σκεπτικοὶ alij.

QVos Pyrrhonios philosophos vocamus, ij Græco cognomento * σκεπτικοὶ appellantur, id fermè significat quasi quæsitores & consideratores: nihil enim decernunt, nihil constituunt, sed in quærendo semper considerandóque sunt, quídnam sit omnium rerum de quo decerni constituíque possit. ac ne videre quoque planè quicquam neque audire sese putant, sed ita pati afficíque quasi videant vel audiant. eáque ipsa, quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint cunctantur atque insistunt, omniúmque rerum fidem veritatémque mixti confusísque signis veri atque falsi ita incomprehẽsibilem videri aiunt, vt quisquis homo est non præceps neque iudicij sui prodigus, his vti verbis debeat, quibus auctorem Philosophiæ istius Pyrrhonem esse vsum tradunt: οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε ἢ ἐκείνως ἢ οὐδετέρως. iudicia enim rei cuiusque & sinceras proprietates negant

gant posse nosci & percipi, ídque ipsum docere atque ostendere multis modis conantur. super qua re Fauorinus quoque subtilissimè argutissiméque decem libros composuit, quos πυῤῥωνείων τρόπων inscribit. Vetus autem quæstio & à multis scriptoribus Græcis tractata * est, in quid & quantum Pyrrhonios & Academicos philosophos intersit. vtrique enim σκεπτικοί, ἐφεκτικοί, ἀπορητικοί dicuntur, quoniam vtrique nihil affirmant, nihílque comprehendi putant, sed ex omnibus rebus proinde visa fieri dicũt, quas φαντασίας appellant: non vt rerum ipsarum natura est, sed affectio animi corporísve est eorum, ad quos ea visa perueniunt. Itaque omnes omnino res, quæ sensus * omnium mouent, τὸ πρός τι. esse dicunt. id verbum significat, nihil esse quicquam quod ex sese constet, nec quod habeat vim propriam & naturam, sed omnia prorsum ad aliquid referri, taliáque videri esse, qualis sit eorum species dum videntur, qualiáque apud sensus nostros, quò peruenerunt, creantur, non apud sese, vnde profecta sunt. Quum hæc autem consimiliter tam Pyrrhonij dicant quàm Adademici: differre tamen inter sese & propter alia quæ-

* an quid e. Tor.

* hominũ c. Tor.

dam, & vel maximè propterea existimati sunt, quòd Academici quidem ipsum illud nihil posse comprehendi, quasi comprehendunt, & nihil posse decerni, quasi decernunt: Pyrrhonij ne id quidem vllo pacto, videri verum dicunt, quòd nihil esse verum videtur.

Quòd mulieres Romæ per Herculem non iurauerũt, neque viri per Castorem.

CAP. VI.

IN veteribus scriptis neque mulieres Romanæ per Herculem deiurant: neq; viri per Castorem. sed cur illæ non iurauerint Herculem non obscurum est. nam Herculaneo sacrificio abstinent. cur autem viri Castorem iurantes non appellauerint, non facilè dictu est, Nusquam igitur scriptum inuenire est apud idoneos quidem scriptores, aut *meherclè* feminam dicere, aut *mecastor* virum. *Ædepol* autem, quod iusiurandum per Pollucem est, & viro & feminæ commune est. Sed Marcus Varro asseuerat antiquissimos viros, neque per Castorem, neque per Pollucem deiurare solitos: sed id iusiurandum fuisse tantùm feminarum ex initiis Eleusiniis acceptum: paulatim tamen, inscitia antiquitatis, viros dicere *ædepol* cœpisse: factúmque esse ita dicendi morem:

di morem: sed *mecastor* à viro dici, in nullo vetere scripto inueniri.

Verbis antiquissimis relictisque iam & desitis minime vtendum.

CAP. VII.

VErbis vti aut nimis obsoletis exculcatísque, aut insolentibus nouitatísque duræ & illepidæ, par esse delictum videtur; sed molestius equidem culpatiúsque esse arbitror, verba noua, incognita, inaudita dicere; quàm inuulgata & sordentia. Noua autem videri dico etiam ea, quæ sunt inusitata & desita, tametsi sunt vetusta. Est adeò id vitium plerúnque seræ eruditionis, quam Græci ὀψιμαθίαν appellant: vt, quod nunquam didiceris, diu ignoraueris, quum id scire aliquando cœperis; magnifacias quo in loco cumque & quacumque in re dicere: veluti Romæ, nobis præsentibus, vetus celebratúsque homo in causis, sed repentina & quasi tumultuaria doctrina præditus, quum apud præfectum vrbi verba faceret, & dicere vellet inopia quendam miseróque victu viuere & furfureum panem esitare, vinúmque eructum & fœtidum potare, *Hic*, inquit, *eques Romanus apludam edit, & flocces bibit.* Aspexerunt omnes qui aderant alius

alium, primò triſtiores turbato & requirente voltu quídnam illud vtriuſque verbi foret: poſt * inde, quaſi neſcio quid Tuſcè aut Gallicè dixiſſet, vniuerſi riſerunt. Legerat autem ille *apludam* veteres ruſticos frumenti furfurem dixiſſe ídque à Plauto in comœdia; ſi ea Plauti eſt, quæ Aſtraba inſcripto eſt, poſitum eſſe. Item *flocces* audierat priſca voce ſignificare vini fæcem è vinaceis expreſſam, ſicuti fraces ex oleis: ídque apud Cæcilium in Polymenis legerat, eáque ſibi duo verba ad orationum ornamenta ſeruauerat. Alter quoque à lectionibus id genus paucis * apirocalus, quum aduerſarius cauſam differri poſtularet, Rogo prætor, inquit, ſubueni, ſuccurre: quoniam vſque nos *bouinator* hic demoratur? Atque id voce magna ter quatérque inclamauit: *bouinator eſt*. Commurmuratio fieri cœpta eſt à pleriſque, qui aderant quaſi monſtrum verbis admirantibus. At ille iactans & geſtiens, Non enim Luciliū, inquit, legiſtis, qui tergiuerſatorem *bouinatorem* dicit. Eſt autem in Lucilij vndecimo verſus hic:

** Eſt tricoſus, bouinatórque ore improbus duro.*

** deinde c. Tor.*

** ἀπειρόκαλος ve. ed.*

** Stricoſus, c. Tor.*

Quid

Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino: qui homo Romanus Græca oratione res Romanas, venia sibi antè eius imperitiæ petita, composuit.

CAP. VIII.

IVstè venustéque admodum reprehendisse dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione Greca scriptitauit. In eius historiæ principio scriptum est ad hanc sententiam: Neminem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parum compositè aut minus eleganter scriptum foret. nam sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alienissima est: ideóque veniam gratiámque malæ existimationis, si quid esset erratum, postulauit. Eam quum legisset M. Cato; Ne tu, inquit, Aule nimium nugator es, quum maluisti culpam deprecari, quàm culpa vacare. nam petere veniam solemus, aut quum imprudentes errauimus, aut quum compulsi peccauimus. Tibi, inquit, oro te quis perpulit vt id committeres quod, priusquam faceres, peteres vt ignosceretur? Scriptum est hoc in libro Cornelij Nepotis de illustribus viris *.

* in c. Tor. additur XIII.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore in libris Critolai reperta.

CAP. IX.

CRitolaus scripsit legatos Mileto publicę rei causa venisse Athenas, a fortasse an auxilij petendi gratia; tum qui pro sese verba facerent, quos visum erat, aduocauisse; aduocatos, vti erat mandatum, verba pro Milesijs ad populum fecisse: Demosthenem Milesiorum postulatis acriter respondisse, neque Milesios auxilio dignos, neque ex republica id esse contendisse; rem in posterum diem prolatam; legatos ad Demosthenem venisse; magnóque opere orasse vti contrà ne diceret, eum pecuniam petiuisse, & quantam petiuerat abstulisse, postridie, quum res agi denuò cœpta esset, Demosthenem lana multa collum ceruicésque circumuolutum ad populum prodisse, & dixisse se synanchen pati, eo contra Milesios loqui non quite, tum à populo vnum exclamasse, non synanchen, quod Demosthenes pateretur, sed argyranchen esse. Ipse etiam Demosthenes, vt idem Critolaus refert, non id postea concelauit: quin gloriæ quoque hoc sibi assignauit. nam quum interrogasset Aristodemum actorem fabularum

larum quantum mercedis, vti ageret, accepisset, & Aristodemus talentum respondisset. At ego plus, inquit, accepi vt tacerem.

NOTÆ VARIORVM.

a *Fortassean.* Interpositum verbum ab ijs quibus ignara ea vox *Fortassean.* LIPS. *in Elect.*

Quòd C. Gracchus in oratione sua historiam suprà scriptam Demadi rhetori non Demosthenì attribuit: verbáque ipsius C. Gracchi relata.

CAP. X.

QVod in capite superiore à Critolao scriptum esse diximus super Demosthene, id C. Gracchus in oratione, qua legem Aufeiam dissuasit, in Demadem contulit verbis hisce: *Nam, vos, Quirites, si velitis sapientia atque virtute vti, & si quęritis, neminē nostrū inuenietis sine pretio huc prodire. omnes nos qui verba facimus, aliquid petimus: neq; vlli⁹ rei caussa quisquā ad vos prodit, nisi vt aliquid auferat. ego ipse, qui apud vos verba facio vti vectigalia vestra augeatis, quò faciliùs vestra cōmoda & remp. administrare possitis, nō gratis prodeo: verùm peto à vobis non pecuniā, sed bonā existimationē atq; honorem. qui prodeunt dissuasuri ne hāc legē accipiatis, petunt non honorem à vo-*

*bis, verùm à Nicomede pecuniam. qui suadet vt accipiatis, hi quoque petūt non à vobis bonam existimationem, verùm à Mithridate rei familiaris suæ pretium & præmium. qui autem ex eodem loco atque ordine placent, hi vel acerrimi sunt: nam ab omnibus pretium accipiunt, & omneis fallunt, Vos, quum putatis eos ab his reb. remotos esse, impertitis bonā existimationem. Legationes autem à regibus, quū putant eos sua causa reticere, sūptus aque pecunias maximas prębent, vti in terra Gręcia, quo in tēpore tragædus glorię sibi ducebat, talentum magnum ob vnam fabulam datū esse: homo eloquentißimus ciuitatis suę Demades ei respondisse dicitur: Mirum tibi videtur, si tu loquendo talentum *acquisiuisti. ego, vt tacerem, decem talenta à Rege accepi. Idem nunc isti pretia maxima ob tacendum accipiunt.*

* quæsisti, Tor. c.

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit mentiri & mendacium dicere.

Cap. XI.

VErba sunt hæc ipsa P. Nigidij, hominis in studiis bonarum artium præcellentis: quem M. Cicero ingenij doctrinarúmque nomine summè reueritus est. *Inter mēdacium dicere & mentiri distat qui mentitur, ipse non fallitur, *sed alterum*

* sed abest à c. Ter.

terum fallere conatur : qui mendacium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: *Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est:* item quoque super eadē re dicit: *Vir bonus,* inquit, *præstare debet ne mentiatur: prudens ne mendacium dicat. alterum incidit in hominem, alterū non.* Variè meherclè & lepidè Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atque aliud diceret, disparauit.

Quòd Chrysippus philosophus omne verbum ambiguū dubiumque esse dicit: Diodotus contrà nullum verbum ambiguum esse putat.

CAP. XII.

CHrysippus ait omne *a* verbū ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo vel plura accipi possunt. Didorus autem, cui Crono cognomētum fuit, *Nullum,* inquit, *verbum est ambiguum : nec quisquā ambiguum dicit aut sentit: nec aliud dici videri debet, quàm quod se dicere sentit is qui dicit. at quum ego,* inquit, **aliter sensi, tu aliud accepisti: obscurè magis dictū quàm ambiguè videri potest. ambigui enim verbi natura illa esse debuit, vt qui id diceret, duo vel plura diceret. nemo autem duo vel plura dicit, qui se sentit vnum dicere.* * aliud c. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Verbum ambiguum.* De amphibologia eiúsque speciebus vide *Quintil. lib. 7. cap. 7.* GOD. *in Ciceron.*

Quid T. Castricius de verbis déque sententia quadam C. Gracchi existimauerit, quódque esse eam sine vllo sensus emolumento docuerit.

CAP. XIII.

APud T. Castricium disciplinæ rhetoricæ doctorem, graui atque firmo iudicio virum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. in eius orationis principio collocata verba sunt accuratiùs modulatiúsque, quàm veterũ oratorum consuetudo fert. ea verba sicuti dixi composita hæc sunt: *Quę vos cupidè per hosce annos appetistis atq; voluistis, ea si temerè repudiaritis, abesse non potest, quin aut olim cupidè appetisse, aut nunc temerè repudiasse dicamini.* Cursus igitur hic & sonus rotundæ volubilisque sententiæ eximiè nos & vnicè delectabat, tanto id magis, quòd iam tunc C. Graccho viro illustri & seuero eiusmodi compositionem fuisse cordi videbamus. sed enim, quum eadem ipsa verba sępius petentibus nobis lectitarentur, admoniti à Castricio sumus vt consideraremus, quę vis quódve *emolumentum

* momen-

lumentum

luimentum eius sententiæ foret; neque pateremur: vt aures nostræ cadentis aptè orationis modis eblanditæ animum quoque nobis voluptate inani perfunderent. quúmque nos admonitione ista attentiores fecisset. Inspicite, inquit, penitus, quid efficiant verba hæc, dicátque mihi quæso aliquis vestrûm, an sit vlla huiusce sententiæ aut grauitas, aut gratia: *Quæ vos cupidè per hosce annos appetistis atq; voluistis: ea temerè si repudiaritis, abesse non potest, quin aut olim cupidè appetisse, aut nunc temerè repudiasse dicamini.* Cui enim omniū hominū in mētem non venit id profectò vsu venire, vt quod cupidè appetieris, cupidè appetisse, &, quod temerè repudiaueris, temerè repudiasse dicaris? at si opinor, inquit, ita scriptum esset, *Quæ vos per hosce ānos appetistis atq; voluistis, ea nūc si repudiaritis, abesse nō potest quin aut olim cupidè appetisse, aut nunc temerè repudiasse dicamini.* si, inquit, ita diceretur, grauior scilicet solidiórque fieret sententia, & acciperet aliquid iustę in audiendo expectationis. nunc autem verba hæc, *cupidè* & *temerè*, in quibus verbis omne momentum rei est, non in concludenda sententia tantùm dicuntur, sed suprà quoq; nōdum desiderata ponuntur:

tum *H. St. ex coniect.*

&, quę nasci orirīque ex ipsa rei conceptione debebant, antè omnino, quàm res postulat, dicuntur. nam qui ita dicit: si hoc faceris, cupidè fecisse diceris, rem dicit sensus alicuius ratione collectam & confectam. qui verò ita dicit, si cupidè feceris; cupidè fecisse diceris, non longè secus dicit, atque si diceret, si cupidè feceris, cupidè feceris. Hæc ego, inquit admonui, nō vt C. Graccho vitio darem (dij enim mentem meliorem mihi: nam, si quicquam in tam fortis facundiæ viro vitij vel erroris esse dici potest id omne & auctoritas eius exhausit, & vetustas consumit) sed vti caueritis, ne vos facilè perstringere modulatus aliquis currentis facundiæ sonitus, atque vt vim ipsam rerum virtutémque verborum priùs pensitaretis: &, si quidem grauis atque integra & sincera sententia diceretur, tum, si ita videretur, gressibus quoque ipsis orationis & gestibus plauderetis, si verò frigidi & leues & futiles sensus in verba aptè numeroséque pôsita includerentur, non esse id secus crederetis, * quàm cum hominibus insigni deformitate ad facienda ridicula imitantur histriones & gestiunt.

* quū homines ve. edit.

Sobria

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio circa vini vsum.

CAP. XIIII.

SImplicissima suauitate & rei & orationis L. Piso Frugi vsus est in primo annali, quũ de Romuli regis vita atque victu scriberet: ea verba, quæ scripsit, hæc sunt: *Eundem Romulum dicunt ad cœnam vocatum, ibi non multum bibisse, quia postridie negotium haberet. ei dicunt: Romule, si istuc omnes homines faciant, vinum vilius sit. is respondit, imò verò carum, si quantum quisque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui.*

De ludibũdo *&* errabundo*, atque id genus verborum productionibus: & quod Laberius* sic amorabundam *dixit, vt dicitur* ludibunda *&* errabunda*: atque inibi quod Sisenna per huiuscemodi verbum noua figura vsus est.*

CAP. XV.

LAberius in *lacu Auerno* mulierem amantem verbo inusitatius facto, *amorabundam* dixit. id verbum Cæsellius Vindex in commentario lectionum antiquarum ex figura scriptum dixit, qua *ludibunda, ridibunda, & errabunda* dicitur, *ludẽs & ridens & errans.* Terentius autem Scaurus, diui Hadriani temporibus grãmaticus vel nobilissimus, inter * alia quæ

* illa *e. Ter.*

de Cæsellij erroribus composuit, in hoc quoque verbo erraſſe eum ſcripſit; quòd idẽ eſſe putauerit, *ludens* & *ludibunda*, *ridẽs*, & *ridibunda*, *errãs* & *errabunda*. *nã ludibunda*, inquit, *& ridibunda*, *& errabunda ea dicitur quæ ludentem vel ridentẽ vel errantem agit aut ſimulat.* Sed qua ratione Scaurus adductus ſit, vt Cæſellium in eo reprehenderet, non herclè reperiebamus. non eſt enim dubium, quin hæc genere ipſo duntaxat idem ſignificent. quod ea demonſtrant, à quibus producuntur, quid eſſet autem ludentem agere vel imitari, non intelligere videri maluimus, quàm inſimulare eum tanquam ipſum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Cæſellij criminantem,* & hoc ab eo præteritum requirere, quod non dixerit, an quid & quantulum differret à *ludibũdo ludẽs* & *ridibũdo ridẽs* & *errabundo errans*, cæteraque eorũ ſimilia; an à principalibus verbis paulum aliquid diſtarent, & quam omnino vim haberet particula hæc extrema cuiuſmodi vocabuli addita. hoc enim fuit potius requirendum in iſtiuſmodi figuræ tractatu, ſicuti requiri ſolet in *vinolento* & *lutulento* & *turbulento* vacuáne & inanis ſit iſta hæc productio; cuiuſmodi ſunt, quæ

* & abeſt à c. Tor.

παϱα-

παράγωγα Græci dicunt; an extrema illa particula habeat aliquid suæ propriæ significationis. Quum reprehensionem autem illam Scauri notaremus, in memoriã nobis rediit, quòd Sisenna in quarto historiarum eiusdem figuræ verbo ita vsus est: *Populabundus*, inquit, *agros ad oppidum peruenit*. quod scilicet significat, quum agros popularetur: non, vt Scaurus in consimilibus verbis ait, quum populantem ageret vel quum imitaretur. sed inquirẽtibus nobis quænam ratio & origo esset huiuscemõdi figuræ, *populabundus*, & *errabundus*, & *lætabundus*, & *ludibundus*, multorúmque aliorum id genus verborum, εὐεπιβόλως herclè Apollinaris noster sibi videri ait, particulam istam postremã, in quam verba talia exeunt, vim & copiã & quasi abundantiam rei, cuius id verbum esset, demonstrare: vt *lætabundus* is dicatur qui abundè lætus sit, & *errabundus* qui longo atque abundanti errore sit: cæteráque omnia ex ea figura ita dici ostendit: vt productio hæc & extremitas largam & fluentem vim & copiam declararet.

Quòd Græcorum quorundam verborum difficillima est in Latinam linguam mutatio, velut quod Græcè dicitur πολυπραγμοσύνη.

CAP. XVI.

ADiecimus ſæpe animum ad vocubula rerum non pauciſſima, quæ neque ſingulis verbis, vt à Græcis, neque, ſi maximè pluribus eas res verbis dicamus, tam dilucidè támque aptè demonſtrari Latina oratione poſſunt, quàm Græci ea dicunt priuis vocibus. Nuper etiam quum allatus eſſet ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legiſſemus, qui erat περὶ πολυπραγμοσύνης: percunctanti cuipiam, qui & literarum & vocum Græcarum expers fuit, cuiuſnam liber, & qua de re ſcriptus eſſet: nomen quidem ſcriptoris ſtatim diximus: rem, de qua ſcriptum fuit, dicturi hæſimus. ac tum quidem primò, quia non ſatis commodè opinabar interpretaturum eſſe, ſi dicerem librum ſcriptum eſſe de negotioſitate, aliud inſtitui apud me exquirere, quod, vt dicitur, verbum de verbo expreſſum eſſet. nihil erat prorſus quod aut meminiſſem legere me: aut, ſi etiam vellem fingere, quod non inſigniter aſperum abſurdúmque eſſet, ſi ex multitudine & negotio verbum vnum compingerem: ſicuti *multiiuga* dicimus & *multicolora* & *multiformia*. ſed non minus illepidè ita diceretur, quàm ſi interpre-

tari

tari, voce vna velis πολυφιλίαν, aut πολυτεκνίαν, aut πολυσαρκίαν, quamobrem quum diutilè tacitus in cogitando fuissem: respondi tandem, non videri mihi significari eam rem posse vno nomine: & idcirco iuncta oratione, quid vellet Græcum id verbum, pararam dicere: ad multas igitur rês adgressio, earúmque omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη, inquam, Græcè dicitur: de qua hunc librum compositum esse inscriptio ista indicat, tum ille opicus verbis meis inchoatis & inconditis adductus, * virtutem esse πολυπραγμοσύνην, Hortatur, inquit, vos profectò nescio quis hic Plutarchus ad negotia capessenda & ad res obeundas plurima cum industria & celeritate: noménque ipsius virtutis, de qua loquuturus esset, libro ipsi, sicuti dicis, non incommodè præscripsit. minimè, inquam, verò. neque enim ista omnino virtus est, cuius Græco nomine argumentum hoc libri demonstratur: neque id, quod tu opinare, aut ego me dicere sentio, aut Plutarchus facit. deterret enim nos hoc quidem in libro, quàm potest maximè, à varia promiscuáq; & non necessaria rerū cuiuscemodi plurimarum & cogitatione & peti-

* virtutē quidem *vet.ed.* virtutémque *c.Tor.*

tione. ſed huius, inquam, tui erroris culpam eſſe intelligo in mea ſcilicet infacundia; qui ne pluribus quidem verbis potuerim non obſcuriſſimè dicere, quod à Græcis perfectiſſimè vno verbo & planiſſimè dicitur.

Quid ſignificet in veteribus prætorum edictis quòd flumina retanda publicè redempta habent.

CAP. XVII.

EDicta veterum prætorum, ſedentibus fortè nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, quũ in manus incidiſſent, legere atque cognoſcere libitum eſt. Tum in quodam edicto antiquiore ita ſcriptum inuenimus: QVI. FLVMINA. RETANDA. PVBLICE. REDEMPTA. HABENT. SI. QVIS. EORVM. AD. ME. EDVCTVS. FVERIT. QVI. DICATVR. QVOD. EVM. EX. LEGE. LOCATIONIS. FACERE. OPORTVERIT. NON. FECISSE. *retanda* igitur quid eſſet quærebatur. dixit ibi quiſpiam nobiſcum ſedens amicus meus, in libro ſe Gauij de origine vocabulorum * ſeptimo legiſſe *retas* vocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alueis eorum exſtarent, appellataſque eſſe à retibus, quòd prætereuntes naues impedirent

** IIII. videtur legi in c. Tor. quãuis ſæpe dũ ſcribit V. quinque.*

rent & quasi irretirent: idcircóque sese arbitrari *retanda* flumina locari solita esse, id est, purganda: ne quid aut moræ aut periculi nauibus in ea virgulta incidentibus fieret.

ita de linees illud v, vt affine sit duabus ll.

Qua pœna Draco Atheniensis in legibus, quas populo Atheniẽsi scripsit, fures affecerit, & qua postea Solon. & qua item x. viri nostri, qui XII. tabulas scripserunt. atque inibi adscriptum, quòd apud Aegyptios furta licita & permissa sũt, apud Lacedæmonios autem cum studio quoque affectata & pro exercitio vtili celebrata, ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoria sententia.

CAP. XVIII.

DRaco Atheniensis vir bonus multáque esse prudétia existimatus est, iurísq; diuini & humani peritus fuit. is Draco leges, quibus Athenienses vterentur, primus omnium tulit, in illis legibus furem, cuiuscumque modi furti, supplicio capitis puniendum esse; & alia pleraque nimis seuerè censuit sanxitque. Eius igitur leges, quoniam videbantur impendio acerbiores, non decreto iussóque, sed tacito illiteratóque Atheniensium consensu obliteratæ sunt. Postea

legibus aliis mitioribus à Solone compositi vsi sunt. is Solò ex septem illis inclytis sapientibus fuit. is sua lege in fures, non, vt Draco antea mortis, sed dupli pœna vindicandum existimauit. Decem viri autem nostri, qui post reges exactos leges, quibus populus Romanus vteretur, in duodecim tabulis scripserūt, neque pari seueritate in pœniendis omnium generum furibus, neque remissa nimis lenitate vsi sunt. Nam furem, qui manifesto furto prensus esset, tum demū occidi permiserunt, si aut, quum faceret furtum, nox esset, aut interdiu, telo se, quū prenderetur, defenderet. Ex cæteris autē manifestis furibus *a* liberos verberari addicíque iusserunt ei, cui factum furtum esset, si modò id luci fecissent, neque se telo defendissent: seruos item furti manifesti prensos verberibus affici & è saxo præcipitari, sed pueros impuberes prætoris arbitratu verberari voluerunt, noxámque ab his factam sarciri. ea quoque furta, quæ per lancem liciúmque concepta essent, proinde ac si manifesta forent, vindicauerunt. Sed nunc a lege illa decemuirali discessum est. nam si qui super manifesto furto iure & ordine experiri velit: actio in quadruplum datur.

tur. *Manifestum* autem *furtum est, vt* ait Massurius, *quod deprehenditur dũ fit. faciẽdi finis est quũ perlatum est, quo ferri cœperat.* furti concepti, item oblati, tripli pœna est. sed quod sit *oblatum*, quod *conceptũ* & pleraque alia ad eam rem, ex egregiis veterum moribus accepta, neque inutilia cognitu neque iniucunda qui legere volet, inueniet Sabini librum, cui titulus est, *de furtis*. in quo id quogue scriptum est, quod vulgò inopinatũ est, non hominum tantùm neq; rerum mouentiũ, quæ * efferri occultè & surripi possunt, sed fundi quoque & ædiũ fieri furtum: condemnatum quoque furti colonum, qui, funeo, quem conduxerat, vendito, possessione eius dominũ interuertisset, atque id etiam, quòd magis inopinabile est, Sabinus dicit furẽ esse hominis indicatum, qui, quũ fugitiuus præter oculos forte domini iret, obtentu togæ, tanquam se amiciens, ne videretur à domino obstitisset. Alijs deinde furtis omnibus, quæ nec manifesta appellantur, pœnam imposuerunt dupli. id etiã memini legere me in libro Aristonis iureconsulti, haud quaquam indocti viri, apud veteres Ægyptios, quod genus hominum constat & in artibus reperiendis

* auferri *c. Tor. & ita in vet. ed.*

solertes exstitisse, & in cognitione rerũ indaganda sagaces, furta omnia fuisse licita & impunita. Apud Lacedæmonios quoque, sobrios illos & acres viros, cuius rei non adeò vt Ægyptijs fides longinqua est, non pauci neque ignobiles scriptores, qui de moribus legibúsque eorum memorias condiderũt, ius atque vsum fuisse furandi dicunt, ídque à iuuentute eorum, non * ob turpia lucra, neque ad sumptum libidini præbendum, comparendáve opulentiã, sed pro exercitio disciplináque rei bellicæ factitatum: quòd & furandi solertia & assuetudo acueret firmarétque animos adolescentium & ad insidiarum astus & ad vigilandi tolerantiam & obrependi celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda militibus diuidunda scripsit, * vehementiùs & illustribus verbis de impunitate *b* peculatus atque licentia conqueritur. ea verba, quoniam nobis impensè placuerunt, adscripsimus. *Fures* inquit, *priuatorum furtorum in neruo atque in cõpedibus ætatẽ agunt: fures publici in auro atq; in purpura.* Quàm castè autem ac religiosè à prudentissimis viris quid esset *furtum* definitum sit, præter eundum non puto, ne quis eum solum furem esse putet

* ad c. Tor.

* vehementibus c. Tor.

putet,qui occultè tollit,aut clàm ſurripit. Verba ſunt Sabini ex libro iuris ciuilis ſecundo : *Qui alienam rem attrectauit,quum id ſe inuito domino facere iudicare deberet, furti tenetur.*Item alio capite.*Qui alienum iacens lucri faciundi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur,ſiue ſcit cuius ſit,ſiue neſcit.* Hæc quidem ſic in eo , quo nunc dixi, Sabinus ſcripſit de rebus furti faciendi cauſa attrectatis.Sed meminiſſe debemus, ſecundùm ea,quæ ſuprà ſcripſi,furtum ſine vlla quoque attrectatione fieri poſſe , ſola mente atque animo vt furtum fiat annitente. quocirca ne id quidem Sabinus dubitare ſe ait,quin dominus furti ſit condemnandus,qui ſeruo ſuo , vti furtum faceret,imperauit.

NOTÆ VARIORVM.

a *Liberos verberari.* Duodecim tabulæ manifeſtos fures ſi liberi eſſent verberari addicíque iuſſerant , & cui furtum factum eſſet.Hac de re plura. PET. FAB. *ſem.lib.2.*

b *Peculatus.* De crimine peculatus ,multa loquitur PET.FAB *ſem.lib.2.quem conſule.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS

LIBER DVODECIMVS.

*

Diſſertatio Fauorini philoſophi, qua ſuaſit nobili feminæ, vt liberos, quos peperiſſet, non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret.

CAP. I.

NVNCIATVM quōdam eſt Fauorino philoſopho, nobis præſentibus, vxorem auditoris, ſectatoríſque ſui paululum ante enixā: auctúmque eum eſſe nato filio. Eamus, inquit, & puerperam viſū & patri gratulatum. Is erat loci ſenatorij ex familia nobiliore. Imus vnà, qui tum aderamus: proſecutíque eum ſumus ad domum quo pergebat: & cum eo ſimul introgeſſi ſumus. tum in primis ædibus cōplexus hominem congratulatúſque aſſedit: atque ibi percunctatus eſt, quàm diutinum

tinum puerperium & quàm laborioſi nixus fuiſſent: puellámque * defeſſam labore ac vigilia ſomnum capere cognouit, fabulari inſtituit prolixius *. Et nihil inquit, dubito quin filium lacte ſuo nutritura ſit. Sed quum mater puellæ parcendum eſſe ei diceret, adhibendáſque puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitendo tuliſſet, munus quoque nutricationis graue ac difficile occideret: Oro te, inquit, mulier, ſine eam totam integram eſſe matrem filij ſui. quod eſt enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperiſſe, ac ſtatim ab ſeſe abieciſſe? aluiſſe in vtero ſanguine ſuo neſcio quid, quod non videret: non alere nunc ſuo lacte quod videat, iam viuentem, iam hominem, iam matris officia implorantem? an tu quoque, inquit, putas naturam feminis mammarum * vbera quaſi quoſdam næuulos venuſtiores, non liberûm alendorum, ſed ornandi pectoris cauſa dediſſe? ſic enim, quod à vobis ſcilicet abeſt, pleræque iſtæ prodigioſæ mulieres fontem illum ſanctiſſimum corporis, generis humani educatorem, areſacere & extinguere cum periculo quoque auerſi corruptíque lactis laborant: tãquam

* vbi *inter ſerit H.S.*

* &, N.*H.St.*

* tubera q.q. torulos *H.St. ex coniectura.*

pulchritudinis sibi insignia deuenustet. quòd quidem faciunt eadem vecordia, qua quibusdam commentitiis fraudibus nituntur, vt fetus quoque ipsi in corpore suo concepti aboriantur; ne æquor illud ventris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fatiscat. quod quum sit publica detestatione communique odio dignum, in ipsis hominem primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas artificis naturæ manus interfectum ire: quantulum hinc abest, iam perfectum, iam gemitum, iam filium, proprij atque consueti atque * cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest, (hoc enim dicitur,) dum alatur & viuat, cuius id lacte fiat. cur igitur iste, qui hoc dicit, si in capessendis naturæ sensibus tam obsurduit, non id quoque nihil interesse putat cuius in corpore cuiusque ex sanguine concretus homo & coalitus sit? an quia spiritu multo & calore exalbuit, non idem sanguis est nunc in vberibus, qui in vtero fuit? nonne hac quoque in re solertia naturæ euidens est, quòd postquam sanguis ille, opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore, in superans se, par-

* congeniti *H. St. ex coniectura.*

tis* profert, ad fouenda vitæ atque lucis rudimenta præstò est, & recens natis notum & familiarem victum offert? Quãobrem non frustrà creditum est, sicuti valeat ad fingendas corporis atque animi similitudines vis & natura seminis, non secus ad eandem rem lactis quoque ingenia & proprietates valere. neque in hominibus id solùm, sed in pecudibus quoque animaduersum. nam si ouium lacte hœdi aut caprarum agni alantur; cõstat fermè in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. in arboribus etiam & frugibus maior plerunque vis & potestas est, ad earum indolem vel * detrectandam vel augendam, aquarum atque terrarum quæ alunt, quàm ipsius quod iacitur seminis, ac sæpè videas arborem lætam & nitentem in locum alium transpositam, deterioris terræ succo, deperisse. Quæ, malum, igitur ratio est, nobilitatem istam nati modò hominis, corpúsque & animũ bene ingeniatis primordiis inchoatum insitiuo degeneríque alimento lactis alieni corrumpere? præsertim si ista, quàm ad præbendum lactem adhibebitis, aut serua aut seruilis est, * vt plerunque solet, externæ atque barbaræ nationis

* perfert. *c. Tor.*

* detractãdam *vet. ed.* deterẽdam *H. S. ex coniectura.*

* & vt *c. Tor.*

si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. nam plerunque sine discrimine, quæcunque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patiemúrne igitur infantem hunc nostrum pernicioso contagio infici, & spiritum ducere in animum atque in corpus suum ex corpore & animo deterrimo? id herclè ipsum est, quòd sępenumero miramur quosdam pudicarum mulierum liberos parentum suorum neq; corporibus, neque animis similes existere: scitè igitur & peritè noster Maro, quòd quum versus illos Homeri consectaretur,

οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς
Οὐδὲ Θέτις μήτηρ· γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα,
Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

non partionem solam, tanquam ille quem sequebatur, sed alituram quoque feram & sæuam criminatus est: addidit enim hoc de suo

Hyrcanæque admorunt vbera tigres.

quoniam videlicet in moribus inolescendis magnam ferè partem ingenium altricis & natura lactis tenet: quæ iam a principio imbuta paterni seminis concretione ex matris etiam corpore & animo recentē indolem configurat. & præter hæc autem, qui illud etiam negligere aspernaríque possit, quòd quæ partus suos deserunt able-

ablegántque à sese, & aliis nutriendos dedunt, vinculum illud coagulúmque animi atque amoris, quo parentes cum filiis natura consociat; interscindunt, aut certè quidem diluunt deterúntque. nam vbi infantis aliorsum dati facta ex oculis amolitio est; vigor ille maternæ flagrantiæ sensim atque paulatim restinguitur, omnísque impatientissimæ solicitudinis strepitus consilescit. neque multò minor * amendati ad nutricem aliam filij, quàm morte amissi obliuio est. ipsius quoque infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, vnde alitur, occupatur, & proinde, vt in expositis vsu venit, matris quæ genuit, neque sensum * vllum, neque desiderium capit. ac propterea obliteratis & abolitis natiuæ pietatis elementis quicquid ita educati liberi amare patrem atque matrem videntur, magnam ferè partem non naturalis ille amor est, sed ciuilis & opinabilis. Hæc Fauorinum dicentem audiui Græca oratione: cuius sententias, communis vtilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli: amœnitates verò & copias vbertatésque verborum Latina omnia facundia vix quidem indipisci potuerit, mea tenuitas nequaquam.

* amandati *vet. ed.* commendati *habet. c. Tor. verißimile est ex nota c. qua designatur syllaba con factum fuisse* 2.

* illum *c. Tor.*

Quòd Annæus Seneca iudicans de Q. Ennio, déque M. Tullio, leui futilíque iudicio fuit.

CAP. II.

DE Annæo Seneca partim exiſtimant vt de ſcriptore minimè vtili, cuius libros attingere nullum pretium operæ ſit: quòd oratio eius vulgaris videatur & protrita: res atque ſententiæ aut inepto inaníque impetu ſint, aut vt leui & quaſi dicaci argutia: eruditio autem vernacula & plebeïa, nihilque ex veterum ſcriptis habens neque gratiæ neque dignitatis. alij verò eligantiæ quidem in verbis parum eſſe non inficias eunt, ſed & rerum, quas dicat, ſcientiam doctrinámque ei non deeſſe dicunt, & in vitiis morum obiurgandis ſeueritatem grauitatémque non inuenuſtam. Mihi de omni eius ingenio déque omni ſcripto iudicium cenſurámque facere non neceſſum eſt: ſed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio & P. Virgilio iudicauit: ea res cuimodi ſit ad conſiderandum ponemus, in Libro enim viceſimo ſecundo Epiſtolarum moralium, quas ad Lucilium compoſuit, deridiculos verſus Quint. Ennium de Cethego antiquo viro feciſſe hos dicit:

Dictus ollis popularibus olim

Qui

Qui tum viuebant homines, atque æuum agitabant,

a *Flos delibatus populi, & suada medulla.* ac deinde scribit de iisdem versibus verba hæc: *Admiror eloquentissimos viros & deditos Ennio pro optimis ridicula laudasse. Cicero certè inter bonos eius versus & hos refert.* atque id etiam de Cicerone dicit: *Non miror,* inquit, *fuisse qui hos versus scriberet, quũ fuerit qui laudaret: nisi forte Cicero summus orator agebat causam suam, & volebat hos versus videri bonos.* postea hoc etiam addidit insulsissimè: *Apud ipsũ quoque,* inquit, *Ciceronem inuenies etiam in prosa oratione quædam, ex quibus intelligas illum non perdidisse operam, quòd Ennium legit.* ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendat, quasi Enniana, quod ita scripserit in libris de repub. *Vt Menelao Laconi quædam fuit suauiloquens iucunditas.* & quod alio in loco dixerit, *breuiloquentiam in dicendo colat,* atque ibi homo nugator Ciceronis errores deprecatur: &, *Non fuit,* inquit, *Ciceronis hoc vitium, sed temporis necesse erat hæc dici, quum illa legerentur.* deinde adscribit Ciceronem hæc ipsa interposuisse ad effugiendam infamiam nimis lasciuæ orationis & nitidæ. De Virgilio quoque eodem in loco verba hæc ponit: *Vir-*

gilius quoque noster non ex alia causa duros quosdam versus & enormes, & aliquid supra mensuram trahētes interposuit, quàm vt Ennianus populus agnosceret in nouo carmine aliquid antiquitatis. Sed iam verborum Senecæ piget. hæc tamen * & inepti [b] & insipidi hominis ioca non præteribo. *Quidā sunt*, inquit, *tam magni sensus Q. Ennij, vt, licet scripti sint inter hircosos, possint tamē inter vnguentatos placere*, & quum reprehendisset versus quos suprà de Cethego posuimus, *Qui huiuscemodi*, inquit, *versus amāt, liceat sibi eosdem admirari & c Soterici lectos.* Dignus sanè Seneca videatur lectione ac studio adolescētium, qui honorē coloremq; veteris orationis Soterici lectis comparauit, quasi minimè scilicet gratiæ, & relictis iam cōtemptísque. audias tamē commemorari ac referri pauca quædam quæ idem ipse Seneca bene dixerit. quale est illud, quod in hominem auarum & auidum & pecuniæ sitientem dixit. *Quid enim refert quantum habeas? multò illud plus est quod non habes.* bene hoc sanè, bene. sed adolescentium indolem non tam iuuant quæ benedicta sunt, quàm inficiunt quæ pessimè, * multóque magis, si & plura tantò quæ deteriora sunt. & quædam in his non pro enthymemate aliquo rei

* abest & à c. Tor.

* multóque tanto m. si & p. sunt quæ c. Tor.

paruæ

paruæ ac simplicis, sed in re ancipite pro consilio dicuntur.

NOTÆ VARIORVM.

Flos delibatus populi. Hoc sumptum est à veteribus Græcis. TVR. *in aduer.*

b *Et insipidi.* Turnebus legit *insubidi*, quæ quidem vox non est notionis vulgaris, mihi quidẽ à sue deduci videtur, vt turpis sit & sue similis & ineptus. TVRN. *in aduers.* vide notata infrà lib. 13 cap. 19.

c *Soterici lectos.* Vocat lectos Sotherici de artifici nomine, rudes, imperitos, inelegantes antiquos TVR. *in aduers.*

Lictoris *vocabulum qua ratione conceptum ortúmque sit, & super eo diuersæ sententiæ Valgij Rufi a & Tullij Ciceronis.*

CAP. III.

VAlgius Rufus in secundo librorum, quos inscripsit de rebus per epistolã quæsitis, lictorem dicit à ligando appellatum esse. quod quũ magistratus P.R. virgis quempiam verberari iussissent, crura eius & manus ligari vincirique à viatore solita sint: ísque, qui ex cóllegio viatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus: vtitúrque ad eam rem testimonio M. Tullij, verbáque eius refert ex oratione, quæ dicta est pro C. Rabirio. *Lictor*, inquit, *Colliga manus.* Hæc ita Valgius, & nos sanè cum illo sentimus. sed Tiro Tullius

M.Ciceronis libertus *lictorem* vel à *limo*, vel à *licio* dictum ſcripſit. *licio enim tranſuerſo, quod limum appellatur, qui magiſtratibus*, inquit, *præminiſtrabant cincti erant.* Si quis autem eſt qui propterea putat probabilius eſſe, quod Tiro dixit, quoniam prima ſyllaba in lictore, ſicuti in licio producta eſt, & in eo verbo, quod eſt ligo, correpta eſt: nihil ad rem iſtuc pertinet. nã ſic vt à ligando lictor, & à legendo lector, & à viuendo victor, & à tuendo tutor, & à ſtruendo ſtructor, productis quæ corripiebantur vocabulis dicta ſunt.

* Q.Ennij c.Ter.

*Verſus accepti ex * Ennij ſeptimo annalium, quibus depingitur finiturque ingenium, comitáſque hominis minoris erga amicum ſuperiorem.*

CAP. IIII.

DEſcriptum definitúmque eſt à Q. Ennio, in annali ſeptimo, graphicè admodum ſcitéque ſub hiſtoria Gemini Seruilij, viri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modeſtia, qua fide, qua linguæ parſimonia, qua loquendi opportunitate, quanta rerum antiquarum morúmque veterum ac nouorum ſcientia, quantáque ſeruandi tuendíque ſecreti religione, qualibus denique ad mœniendas vitæ moleſtias fomentis, leuamentis, ſolatiis, amicum eſſe conueniat hominis genere & fortuna ſuperioris. Eos

ego

ego versus non minus frequenti assiduóque memoratu dignos puto, quam philosophorum de officiis decreta. ad hoc color quidam vetustatis in his versibus tã reuerendus est, suauitatis tã impromiscua támque à fuco omni remota est, vt, mea quidem sententia, pro antiquis sacratísque amicitiæ legibus obseruandi, tenēdi, colēdíque sint. quapropter adscribendos eos existimaui, si quis iam statim desideraret,

a *Hæc eloquutus vocat, quo quum bene sæpè libenter*
Mensam sermonésque suos rerúmque suarum
Comiter impertit: magnam b *quum lassus diei*
c *Partem fuisset, de summis rebus gerundis,*
Consilio, indu foro lato sanctóque senatu,
Cui res audacter magnas paruásque iocúmque
d *Eloqueretur: cuncta malúsque & quæ bona dictu*
Euomeret si qui vellet, tutóque locaret.
e *Quo cum multa volup ac gaudia clámque palámque.*
f *Ingenium: cui nulla malum sententia suadet*
g *Vt faceret facinus leuis, haud malus, doctus, fidelis.*

Suauis homo, facundus, suo contentus, beatus.

Scitus, secunda loquens in tempore, commodus, verbûm

h *Paucûm, multa tenens antiqua sepulta, vetustas.*

i *Quæ facit, & mores veterésque nouósque tenentem.*

Multorum veterum leges Diuûmque hominûmque

Prudētem, qui dicta loquive tacerève posset.

Hunc inter pugnas compellat Seruilius sic.

T.c.Tor. * L. Ælium Stilonem dicere solitum ferunt Q. Ennium de semetipso hæc scripsisse: picturámque istam morum & ingenij ipsius Ennij factam esse.

NOTÆ VARIORVM.

a *Hæc locutus.* Dij boni: nō enim possum quin exclamem nunquam Hyppolytum tam malè equi sui acceperunt, quam imperiti nebulones hos versus, in quibus sigillatim emendandis ne ludam operam, optima ratio est vt inductis vna litum omnibus adscribam istos partim à libris, partim ab ingenio nostra. Lips. *in antiq. lect.*

b *Magnam quum.* Turnebus sic legendū esse existimat: *Magna cum lapsu diei iam parte fuisset, de summis rebus secundis.*

c *Quum laßus diei.* Secutus sum sententiæ ductum, & M. Antonij Mureti fidem, qui in vete-

re libro.

re libro diserte sic scriptum vidisse corã mihi confirmauit Vaticani quatuor *Lapsus* habebant Lips. *in antiq lect.*

c *Partem fuisset.* Discrepant libri quorum alij *parte fuisset definibúsque regundis*, plerique, *partis f. de summis reb. g.* sic tamen vt nulli stent à lectione vulgata mihi probatur *parti* pro *parte* more antiquo ,& *fuuisset* geminatione literæ productum, vt *habuerit, fuuerit* apud Plautum *Fluuida* apud Lucret. *Luuit* apud Lucil. si quis malit *magnam cum lassas diei , partem fuuisset* non repugnabo. LIPS. *in antiq. lect.*

d *Eloqueretur tincta.* Sic libri antiqui omnes habebant sic ratio flagitabat. Facetos illos nebulones *qui eloqueret* maluerunt, quid aliud existimemus, quàm more Imperatorũ solutos legibus fuisse qui Prisciani regulas, tam protes migrarent. LIPS. *in antiq. lect.*

e *Quo quum multa.* Sic erat in vaticanis, quos ita sequor, vt non reiiciam tamen vulgatos. LIPS. *antiq. lect.*

f *Ingenium cui.* Al. *Ingenio cu.* & huius versus emendatio a diuinatione mea est, à qua audacter dissentiet qui melius inueniet. LIPS. *in antiq. lect.*

g *Vt faceret facinus.* Ab hoc versu sequentes omnes contra leges militiæ turpiter palantes ad signa & ordines retraxi authoribus libris. In quibus scire licet ista omnia solutæ orationis more perscripta fuisse, eo tamen verborum ordine quem religiose seruaui vulgati pro arbitrio additis, emptis inculcatis vocibus sic turbant vt quatuor istorum versuum nec caput nec pes appareat. LIPS. *in antiq. lect.*

pida afflictari:gemitúsq; ex eo cõpressos erũpere:spiritúsque &anhelitus è pectore eius euadere, non dolorem magis indicãtes, quàm pugnam aduersum dolorẽ. post deinde quũ Taurus & medicos accersisset, collocutúsq; de facienda medela esset, & eum ipsum ad retinendã patientiam testimonio tolerantiæ, quã videbat perhibito, stabilisset, egressíq; *deinde ad vehicula & ad comites rediremus: Vidistis, inquit Taurus, nõ sanè iucũdũ spectaculũ, sed cognitu tamẽ vtile, congredientes cõpugnãtésque philosophũ & dolorem. faciebat vis illa & natura morbi, quod erat suũ, distractionẽ cruciatúmq; membrorũ; faciebat contrà ratio & natura animi, quod erat ęquè suũ: perpetiebatur & cohibebat coërcebátque intra sese violentias effrenati doloris. nullos eiulatus, nullas complorationes, ne vllas quidem voces indecoras edebat: signa tamen quædam, sicut vidistis, exsistebant virtutis & corporis de possessione hominis pugnantium. Tum è sectatoribus Tauri iuuenis in disciplinis philosophiæ non ignauus, Si tanta, inquit, doloris acerbitas est, vt contra voluntatem contráque iudicium animi nitatur, inuitúmque hominem cogat ad gemendum confitendúmque de malo

* inde c. Tor.

morbi sæuientis, cur dolor apud Stoicos indifferens esse dicitur, non malum? cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere, quum & dolorem Stoici nihil cogere, & sapientem nihil cogi posse dicant? Ad ea Taurus, vultu iam propemodum lætiore, (delectatus enim videbatur illecebra quæstionis:) Si iam amicus, inquit, hic noster meliùs valeret, gemitus eiusmodi necessarios à calumnia defendisset, & hanc, opinor, tibi quæstionem dissoluisset: me autem scis cum Stoicis non bene conuenire, vel cum Stoica potius * disciplina. est enim pleraque & sibi & nobis incongruens: sicut libro, quem super ea re composuimus declaratur. sed, vt tibi à me mos geratur, dicam ego indoctiùs, vt aiunt, & apertiùs; * quæ fuisse dicturum puto sinuosiùs atque solertiùs si quis nunc adesse Stoicorum. (nosti enim, credo, verbum illud vetus & peruulgatum, ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ, καὶ σαφέστερον λέγε.) atque hinc exorsus de dolore atque de gemitu Stoici ægrotantis ita disseruit, Natura, inquit omnium rerum, quæ nos genuit, induit nobis inoleuitque in ipsis statim principiis, quibus nati sumus, amorem

* disciplina *abest à c. Tor.*

* *quæ secunda ab hinc linea includuntur parenthesi, ea hic inserenda putat H. St. creditque delendũ esse* λέγε.

morem noſtri & caritatem : ita prorſus vt nihil quicquam eſſet carius penſiúſque nobis, quàm noſmetipſi. atque hoc eſſe fundamentum rata eſt conſeruandæ hominum perpetuitatis, ſi vnuſquiſque noſtrûm, ſimul atque editus in lucem foret, harum prius rerum ſenſum affectionémque caperet, quæ à veteribus philoſophia τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν appellata ſunt: vt omnibus ſcilicet corporis ſui commodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. poſtea per incrementa ætatis exorta è ſeminibus ſuis ratio & vtendi conſilij reputatio, & honeſtatis vtilitatíſque veræ contemplatio ſubtiliórque * exploratio commodorúmque delectus: atque ita præ cæteris omnibus enituit & pręfulſit decori & honeſti dignitas: ac, ſi ei retinendæ obtinendęve incommodum extrinſecus aliquod obſtaret, contemptum eſt. neque aliud eſſe verè & ſimpliciter bonum niſi honeſtum, neque aliud quicquam malum niſi quod turpe eſſet, exiſtimatum eſt. reliqua omnia, quæ in medio forent; ac neque honeſta eſſent, neque turpia, neque bona eſſe, neque mala decretum eſt. productiones tamen & * relationes ſuis quæque momentis diſtinctæ diuiſæque

*& exploratior c. Tor.

* reiectiones vel remotiones

ſunt. quæ * προηγμένα καὶ ἀποπροηγμένα ipſi vocant. propterea voluptas quoque & dolor, quod ad finem ipſum bene beatéque viuendi pertinet, & in mediis relicta, & neque in bonis, neque in malis iudicata ſunt. Sunt enim quoniam his primis ſenſibus doloris voluptatíſque ante conſilij & rationem exortum, recens natus homo imbutus eſt, & voluptati quidem natura conciliatus, à dolore autem quaſi * ab graui quodam inimico abiunctus alienatúſque eſt, iccirco affectiones iſtas primitus penitúſque inditas ratio poſt addita conuellere ab ſtirpe atque exſtinguere vix poteſt. pugnat autem cum his ſemper * : exſultantis eas opprimit obteritque, & parere ſibi atque obedire cogit. itaque vidiſtis philoſophum ratione decreti ſui nixum cum petulantia morbi doloríſque exſultantia colluctantem, nihil cedentem, nihil confitentem, neque, vt plerique dolentes ſolent, * heiulantem atque lamentantem, ac miſerum ſeſe & infelicem appellantem, ſed acres tantùm anhelitus & robuſtos gemitus edentem, ſigna atque indicia non victi neque oppreſſi à dolore, ſed vincere eum atque opprimere enitentis. ſed haud ſcio, inquit, an dicat aliquis

* προηγμένα καὶ ἀποπροηγμένα. H St.

* à vet. ed.

* & exſult. c. Tor.

* eiul vet. ed.

quis ipſum illud quòd pugnat, quòd gemit, ſi malum dolor non eſt, cur neceſſe & gemere & pugnare? quia enim omnia, quæ non ſunt mala, moleſtia quoque omni non carent; ſed ſunt pleráque noxa quidem magna pernicie priuata, quia non ſunt tu pia: contra naturæ tamen manſuetudinem lenitatémque oppoſita ſunt, & infeſta, per * obſcuram quandam & neceſſariam ipſius naturæ conſequentiam. hæc ergo vir ſapiens tolerare & cunctari poteſt: non admittere omnino in ſenſum ſui non poteſt. ἀναλγησία enim atque ἀπάθεια non meo tantùm, inquit, ſed quorundam etiam ex eadem porticu prudentiorum hominum, ſicuti Panætij grauis atque docti viri, iudicio improbata abiectáque eſt. Sed cur contra voluntatem ſuam gemitus facere cogitur philoſophus Stoicus, quem nihil cogi poſſe dicunt? nihil ſanè poteſt cogi vir ſapiẽs quum eſt rationi obtinendæ locus. quum verò natura cogit: ratio quoque à natura data cogitur, quære etiam, ſi videtur, cur al cuius manu ob oculos ſuos repentè agitata inuitus conniueat: cur fulgente cœlo à luminis iactu non ſua ſponte & caput & oculos declinet: cur tonitru vehemens

* in obſcurã c. Tor.

tius facto sensim pauescat: cur * sternumentis quatiatur: cur aut in ardoribus solis æstuet, aut in pruinis immanibus obrigescat. Hęc etenim, & pleráque alia non voluntas nec consilium nec ratio moderatur: sed naturæ necessitatísque decreta sunt. fortitudo autem non ea est, quę contra naturam, monstri vicem, nititur vltráque modum eius egreditur, aut stupore animi, aut immanitate, aut quadam misera & necessaria in perpetiendis doloribus exercitatione: qualem fuisse accepimus ferum quemdam in ludo Cæsaris gladiatorem: qui, quum vulnera eius à medicis exsiccabantur, ridere solitus fuit: sed ea vera & proba fortitudo est, quam maiores nostri, scientiam esse dixerunt rerum tolerandarum & non tolerandarum. per quod apparet esse quędam intolerabilia, quibus fortes viri aut obeundis abhorreant aut sustinendis. Quum hæc Taurus dixisset, videretúrque in eandem rem plura etiam dicturus, peruentum est ad vehicula, & conscendimus.

* sternutā *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Quum Delphos.* Has de re plura Pet. Fab. agon. *lib. 1. cap.* 17.

De

De ænigmate.

CAP. VI.

QVæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam è noſtris veteribus ſcripos appellauerunt: quale eſt quod nuper inuenimus perherclè antiquum perquam lepidum; tribus verſibus ſenariis compoſitum ænigma: quod reliquimus inenarratum, vt legentium coniecturas in requirendo acueremus. verſus tres hi ſunt:

a *Semel minúſne, an bis minus ſit non ſat ſcio,*
An vtrumque eorum, vt quondam audiui dicier,
Ioui ipſi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud ſeſe quærere, inueniet quid ſit in M. Varronis de ſermone Latino ad Marcellum libro ſecundo.

NOTÆ VARIORVM.

a *Semel.* Terminum ſignificare videtur qui Deus concedere Ioui noluit cum capitolium exaugurabatur. dubitat ergo hic author, ſemel minus, an bis minus fuerit, an vtrumque horum, ex vtroque autem, hoc eſt ex ſemel & bis reſultat ter. Quare non ſemel minus, nō bis minus, ſed terminus fuit qui Ioui ipſe regi noluit concedere. POLIT. *miſcel. cap. 36.*

Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul ream mulierem veneficij confitentémque ad Areopagitas reiecerit.

CAP. VII.

AD. Cn. Dolabellam proconsulari imperio prouinciam Asiam obtinentē deducta mulier Smyrnæa est. eadem mulier virum & filium eodem tempore venenis clàm datis vita interfecerat: atque id fecisse se confitebatur, dicebátque habuisse se faciendi causam, quoniam idem illi maritus & filius alterum filium mulieris ex viro priore genitum adolescentem optimum & innocentissimum exceptum insidijs occidissent. idque ita esse factum controuersia non erat Dolabella retulit ad consilium. nemo quisquam ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat, quod & confessum veneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impœnitum videbatur, & digna tamen pœna in homines sceleratos vindicatum fuisset. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, vt ad iudices grauiores exercitarioresque, reiecit. Areopagitæ cognita causa accusatorem mulieris, & ipsam, quæ accusabatur, centesimo anno adesse iusserunt. sic neque absolutum mulieris

mulieris veneficium est, quod per leges non licuit, neque nocens damnari pœnitáque, quæ digna venia fuit. Scripta hæc historia est in libro Valerij Maximi factorum & dictorum memorabilium * octauo.

* nono c. T.

Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu digna.

CAP. VIII.

P. Africanus superior, & Tib. Gracchus, Tib. & C. Gracchorũ pater, rerum gestarum magnitudine, & honorum atque vitæ dignitate illustres viri, dissenserunt sæpenumero de republica: & ea, siue qua alia re, non amici fuerunt ea simultas quum diu mansisset, a & solemni die * Ioui libaretur, atque ob id sacrificium senatus in Capitolio epularetur, fors fuit, vt apud eandem mensam duo illi iunctim locarentur. tum, quasi dis immortalibus arbitris in conuiuio Iouis optimi maximi dexteras eorum conducentibus, repente amicissimi facti, neque solùm amicitia incœpta, sed affinitas simul instituta. nam P. Scipio filiam virginem habens iam viro maturam. ibi tunc eodem in loco despondit eam Tib. Graccho, quem probauerat elegeratque exploratissimo iudicij tem-

* epulum Ioui c. *Tor. & vet. ed.*

pore, dum inimicus est. Æmilius quoque Lepidus & Fuluius Flaccus, nobili genere amplissimísque honoribus & summo loco in ciuitate præditi, odio inter sese graui & simultate diutina conflictati sunt. postea populus eos simul censores facit. atque illi, vbi voce præconis renunciati sunt, ibidem in campo statim, nondum dimissa concione, vltro vtérque & pari voluntate coniuncti complexíque sunt: éxque eo die & in ipsa censura & postea iugi concordia fidissimè amicissiméque vixerunt.

NOTÆ VARIORVM.

a *Et solemni die epulum libraretur, atque ob id sacrificium Senatus in capitolio epularetur.* Hoc de cœna diali intelligendum est, hęc enim ante Iouis cellam in capitolio fiebat erátque publica, vt ex duobus Senecæ locis colligere est, nempe epist. 96. & 99. & ex eo quod Valerius Maximus scribit lib. 2. cap. 1. meminit etiam Lampridius in Alexandro Seuero, itémque Dio lib. 48. hist. ad finem, meminit & lib. 39. Fiebat itaque id Iouis epulum ludorum causa vt ex multis Liuij locis apertum est. PET. FAB. *Sem. lib.* 1.

Quæ dicantur vocabula ancipitia & quòd honoris quoque vocabulum ancipiti senténtia fuerit.

CAP.

CAP. IX.

ESt plurifariam videre atque animaduertere in veteribus ſcriptis pleráque vocabula, quæ nunc in ſermonibus volgi vnam certámque rem demonſtrent, ita fuiſſe media & communia, vt ſignificare & capere poſſent duas inter ſe res contrarias. ex quibus quædam ſatis nota ſunt, *vt tempeſtas, valetudo, facinus, dolus, gratia, induſtria.* hæc enim fere iam volgatum eſt ancipitia eſſe, & vtroqueuerſus dici poſſe, *periculum* etiam, *& venenum, & contagium*, non vti nunc dicuntur, pro malis tantùm dicta eſſe, multum exemplorum huiuſmodi reperias, ſed *honorem* quoque mediam vocem fuiſſe, & ita appellatum vt etiam *malus honos* diceretur, & ſignificaret *iniuriam*, id profectò rariſſimũ eſt. Quintus autẽ Metellus Numidicus in oratione, quam de triumpho ſuo dixit, his verbis vſus eſt: *Qua in re quanto vniuerſi me vnum antiſtatis: tanto vobis quàm mihi maiorem iniuriam atque contumeliam facit, Quirites: & quanto probi iniuriam facilius accipiunt, quàm alteri tradunt: tanto ille vobis quàm mihi peiorem honorem habuit. nam me iniuriam ferre, vos facere vult, Quirites: vt hic conqueſtio, iſtic vituperatio relinquatur. hono-*

rem, inquit, *peiorem vobis habuit, quam* * *mihi* cuius verbi sententia est, quam ipse quoque suprà dicit; *maiore vos affecit iniuria & contumelia, quàm me*. Præter huius autem verbi notionem adscribendam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimaui, vt definiremus Socratis esse decretum, κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν, ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι.

* gratiam mihi, c. Tor.

Quòd æditumus *verbum Latinum sit.*

CAP. X.

AEditumus verbū Latinum est & vetus, ea forma dictum, qua *finitimus & legitimus*. sed pro eo à plerísque nunc *æditutus* dicitur noua & commentitia vsurpatione, quasi à tuendis ædibus appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi gratia dixisse, * præter agrestes quosdam & indomitos certatores, qui nisi auctoritatibus adhibitis non comprimuntur M. Varro, in libro secundo ad Marcellum de Latino sermone, *æditumum* dici oportere censet, magis quam *æditutum*, quòd alterum sit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Læuius quoque, vt opinor, in Protesilaodamia *claustritumum* dixit, qui claustris ianuæ, præesset: eadem scilicet

* propter c. Tor. & vet. ed.

licet figura, qua *æditumum* dici videbat qui ædibus præest. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fidelissimis ita inueni scriptum, *æditumi custodésque maturè sentiunt*. in libris autem hoc vulgariis, *æditui*, scriptum est. Pomponij fabula Attellana est, quæ ita inscripta est, *Aeditumus*, in qua hic versus est:

Qui postquam tibi appareo atque æditumor in templo tuo.

Titus autem Lucretius in carmine suo, *pro æditui*s, *æditu*entes appellat.

Errare istos: qui spe & fiducia latendi peccent; quũ latebra peccati perpetua nulla sit: & super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophoclis poetæ sententia.

CAP. XI.

PHilosophum nomine Peregrinum, cui postea cognomentũ Proteus factum est, virum grauem atque constantẽ vidimus, quum Athenis essemus, * deuersantem in quodam tugurio extra vrbem. quúmque ad eam frequenter ventitaremus, multa herclè dicere eum vtiliter & honestè audiuimus: in quibus id fuit, quod præcipuum auditum meminimus. Virum quidem sapientem non peccaturum esse dicebat, etiam si peccasse * eum dij atque homines ignoraturi forent. non

* diuers. c. T. & vet. ed.

* audita vet. ed.

* etiam c. T.

enim pœnæ aut infamiæ metu non eſſe peccãdum *, ſed iuſti honeſtíque ſtudio, & officio. ſi qui tamẽ non eſſent* tali ingenio vel diſciplina præditi, vti ſe vi ſua ac ſponte facilè à peccando tenerent; eos omneis tunc peccare procliuiùs exiſtimabat, quum latere poſſe id peccatum putarent; impunitatémque ex ea latebra ſperarent. at ſi ſciant, inquit, homines nihil omnium rerũ diutiùs poſſe celari, * ſuppreſſiùs pudẽtiúſq; peccabitur. propterea verſus iſtos Sophoclis prudentiſſimi poëtarum in ore eſſe habendos dicebat:

* cẽſebat, ſed c. Tor. & vet. ed.
* tali vel. c. T.
* repreſſiùs c. T.

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν· ὡς ὁ πάνθ' ὁρῶν.
Καὶ πάντ' ἀκούων, πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος.

Alius quidam veterum poëtarum, cuius nomen mihi nunc memoriæ non eſt, Veritatem Temporis filiam eſſe dixit.

NOTÆ VARIORVM.

a *Philoſophum nomine peregrinum cui poſtea cognomentum Proteus factum eſt.* Is ſe Olympiæ in ignem coniecit, quantum ex Philoſtrati verbis conijcere licet *lib. 2. de vita ſophiſtarum in Herode.* BROS.

Faceta reſponſio M. Ciceronis amolientis à ſe crimen manifeſti mendacij.

CAP. XII.

HÆc quoque diſciplina rhetorica eſt, callidè & cum aſtu res crimino-

ſas

ſis citra periculum confiteri: vt ſi obiectum ſit turpe aliquid, quod negari non queat, reſpōſione ioculari eludis, & rem facias riſu magis dignā quàm crimine, ſicut feciſſe Ciceronem ſcriptum eſt, quum id, quod inficiari non poterat, vrbano facetóque dicto diluit. nam quum emere vellet in palatio domum, & pecuniam in præſens non haberet, à P. Sulla, qui tum reus erat, mutua ſeſtertia viciens tacita accepit. ea res tamen, priuſquam emeret, prodita eſt, & in vulgus exiuit: obiectúmque ei eſt, quòd pecuniam, domus emendæ cauſa, à reo accepiſſet. tum Cicero, inopinata opprobatione permotus, accepiſſe ſe negauit, * ac domum quoque ſe empturum negauit: atque adeò, inquit, verum ſit accepiſſe me pecuniam, ſi domum emero, ſed quum poſtea emiſſet, & hoc mendacium in ſenatu ei ab inimicis obiiceretur, riſit ſatis, atque inter ridendum * ἀκοινονόητοι, inquit, homines eſtis, quum ignoratis prudentis & cauti patrisfamilias eſſe, quod emere velit, empturum ſeſe negare, propter cōpetitores emptionis.

* *ſex ſeq. ver. ex c. Tor. & ve. ed. repoſuimus.*

* *ἀνοικονόμητοι. H. St.*

Intra Kalendas *quum dicitur, quid ſignificet, vtrum* ante Kalendas, *an* Kalendis, *an vtrumq; atque inibi quid ſit in oratione M. Tullij,* intra

Oceanum & intra montem Taurum, & *in quadam epistola*, intra modum.

CAP. XIII.

QVum Romæ à Cõsulibus iudex extra ordinem datus pronunciare intra Kalendas iussus essem, * Apollinarem Sulpicium doctũ hominem percunctatus sum an his verbis, *intra Kalendas*, ipsæ quoque Kalēdæ tenerētur: dixíq; ei me videlicet datũ *, Kalendásque mihi prodictas, vt intra eũ diē pronunciarē. Cur, inquit, hoc me potiùs rogas, quã ex istis aliquem peritis studiosísque iuris, quos adhibere in consiliũ iudicaturi soletis? tum illi ego ita respõdi: Si aut de vetere, inquã, iure, aut recepto, aut controuerso & ambiguo, aut nouo & constituto discendum esset, issem planè sciscitatum * ad istos quos dicis. sed quum verborum Latinorum sententia, vsus, ratio exploranda sit, * scæuus profectò & cæcus animi forem, si, quum haberem tui copiam, issem magis ad alium quàm ad te. Audi igitur, inquit, de ratione verbi quid existimem. sed eo tamen pacto, vt id facias, non quod ego de proprietate vocis disseruero, sed quod in ea re omnium pluriúmve consensu obseruari cognoueris: non enim verborum tantùm communium

* Sulp. Apo. c. Tor. *

* iudicem additur in vet. ed.

* ab istis, c. Tor.

* læuus a ÿ.

munium veræ atque propriæ ſignificationes longiore vſu mutantur, ſed legum quoque ipſarum iuſſa conſenſu tacito obliterantur. Tum deinde diſſeruit, me & pleriſque aliis audientibus, in hunc fermè modum: Quum dies, inquit, ita præfinita eſt, vt iudex intra Kalendas pronunciet, occupauit iam hæc omneis opinio, non eſſe dubium quin ante Kalendas iure pronuncietur. & id tantùm ambigi video, quod tu quæris, an Kalendis quoque iure pronuncietur. ipſum autem verbum ſic proculdubio natum eſt, atque ita ſeſe habet, vt, quum dicitur, *intra Kalendas*, non alius accipi dies debeat quàm ſolæ Kalendæ. nam tres iſtæ voces, *intra*, *citra*, *vltra*, quibus certi locorum fines demonſtrantur, ſingularibus apud veteres ſyllabis appellabantur, *in*, *cis*, *vls*, hæ deinde particulæ, quoniam paruo exiguóque ſonitu obſcuriùs premebantur, addita eſt tribus omnibus eadem ſyllaba: & quod dicebatur, *cis Tiberim*, & *vls Tiberim*, dici cœptum eſt, *citra Tiberim*, & *vltra Tiberim*: item quod erat, *in*, accedente eadem ſyllaba, *intra* factum eſt. ſunt ergo hæc omnia quaſi contermina iunctis inter ſe finibus cohærentia, *intra oppidum*, *vltra oppidum*, *citra oppidum*

ex quibus *intra*, ſicuti dixi, *in* ſignificat, nam qui dicit *intra oppidum*, *intra cubiculum*, *intra ferias*, dicit aliud quàm *in oppido*, *in cubiculo*, *in feriis*. *intra Kalendas* igitur non *ante Kalendas* eſt, ſed *in Kalendis*: id eſt, eo ipſo die quo Kalendæ ſunt. itaque, ſecundum verbi ipſius rationem, qui iuſſus eſt *intra Kalendas* pronunciare, niſi Kalendis pronunciet, contra iuſſum vocis facit, nam, ſi ante id fiat, non *intra* pronunciat, ſed *citra*. neſcio quo autem pacto recepta vulgo interpretatio eſt abſurdiſſima. vt *intra Kalendas* ſignificare videatur etiam *citra Kalendas* vel *ante Kalendas*: nihil enim ferme intereſt; atque inſuper dubitatur, an *ante Kalendas* quoque pronunciari poſſit: quando neque vltra, neque citra, ſed quod inter hæc medium eſt, *intra Kalendas*, id eſt, *Kalendis* pronunciandum ſit, ſed nimirum conſuetudo vicit: quę quũ omnium domina rerũ tum maximè verborum eſt. Ea omnia quum Apollinaris ſcitè per quam atque enucleatè diſputauiſſet: tum ego hæc dixi Cordi, inquam, mihi fuit, priuſquam ad te irē quærere, exploraréque quonam modo veteres noſtri particula iſta, qua de agitur, vſi ſint. atque ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem ſcripſiſſe. *Eſt autem*

modò

modò locus intra Oceanum iam nullus, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quo non per hæc tempora noſtrorum hominum libido iniquitáſque peruaſerit, intra Oceanum dicit, contra rationem tuam. non enim vult, opinor, dicere in *Oceano*. terras enim demonſtrat omneis, quæ Oceano ambiũtur, ad quas à noſtris hominibus adiri poteſt, quæ ſunt *citra Oceanum*, non *in Oceano*. neque enim videri poteſt inſulas ſignificare neſcio quas, quæ penitus eſſe intra æquora ipſa Oceani dicuntur. tunc Sulpicius Appollinaris renidens, Non mehercle inargutè, inquit, ne incallidè oppoſuiſti hoc Tullianum, ſed Cicero *intra Oceanum*, non vt interpretare, *citra Oceanum* dixit. Quid enim poteſt dici *citra Oceanum* eſſe, quum vndique Oceanus circumſcribat omnes terras & ambiat? nam *citra* quod eſt, id *extra* eſt, quî autẽ poteſt *intra* eſſe dici quod *extra* eſt? ſed ſi ex vna tantum parte orbis Oceanus foret; *citra Oceanum* eſſe dici poſſet, vel *ante Oceanum*: quum verò omneis terras omnifariam & vndiqueuerſum circumfluat, nihil citra eum eſt: ſed, vndarum illius ambitu terris omnibus conuallatis, in medio eius ſunt omnia, quæ intra oras eius incluſa ſunt. ſicuti herclè ſol non citra cælum verti-

tur, ſed in cælo & intra cælum. Hæc tunc Apollinaris ſcitè acutéque dicere viſus eſt. ſed poſtea in libro M. Tullij epiſtolarum ad Ser. Sulpicium ſic dictum eſſe inuenimus, *intra modum*, vt *intra Kalēdas* dicunt, qui dicere *citra Kalendas* volunt. verba hæc Ciceronis ſunt, quæ appoſui: *Sed tamen quoniam effugi eius occaſionem, fortaſſe arbitraretur me hanc rem imperitè non putare, ſi perpetuò tacerem: modicè hoc faciam aut etiam intra modum, vt & illius voluntati & meis ſtudiis ſeruiam. modicè,* dixerat, id eſt, cum modo æquo & pari. deinde, quaſi hoc diſpliceret & corrigere id vellet, addit: *aut etiam intra modum*, per quod oſtendit minus * ſeſe id facturũ eſſe, quàm quod fieri modicè videretur: id eſt, non ad ipſum modum, ſed cetro paululum & citra modum. In oratione etiã, quam pro P. Seſtio ſcripſit, *intra montem Taurum*, ſic dicet, vt non ſignificet *in mōte Tauro*, ſed *vſque ad mōtem Taurum cum ipſo monte.* verba ſunt hæc ipſius M. Tullij, ex ea, quam dixi, oratione: *Antiochum magnum illum maiores noſtri magna belli contentione terra marique ſuperatum intra montem Taurum regnare iuſſerunt: Aſiam, qua illum multarunt, Attalo, vt is in ea regnaret, condonarunt. intra montem*, inquit, *Tau-*

* ſæpe c. Tor.

Taurum regnare iusserunt. quod nõ proinde est, vt, *intra cubiculum*, dicimus: nisi videri potest id esse, *intra montem*, quod est, *intra regiones* quæ Tauri montis obiectu separantur. nam sicuti qui *intra cubiculum* est, is non in cubiculi parietibus, sed intra parietes est quibus cubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque parietes, in cubiculo sunt: ita, qui regnat intra montem Taurum, non solùm in monte Tauro regnat, sed in his etiam regionibus quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur secundùm istam verborum M. Tullij similitudinem, qui iubetur *intra Kalendas* pronunciare, is & *ante Kalendas*, & *ipsis Kalendis* iure pronũciare potest? neque id fit quasi priuilegio quodam insitæ consuetudinis, sed certa rationis obseruatione: quoniam omne tempus, quod Kalendarum die includitur, intra Kalendas esse rectè dicitur.

NOTÆ.

a *Scæuus profectò*. Id est Græcè σκαιὸς, quod suum Latini fecere interposito digamma TVRN. *in aduer*. IVR. *in Symmac*.

Saltem *particula quam vim habeat & quam originem*.

CAP. XIIII.

* Gul. contendit legendum saltim.

a * SAltem particula quã haberet principem significationem, quæque vocis istius origo esset, quærebamus. ita enim primitus factam esse apparet, vt non videatur, sicuti quædam supplementa orationis, temerè & inconditè assumpta. atque erat qui diceret legisse se in grammaticis commentariis P. Nigidij, *saltem* ex eo dictum, quod esset. si aliter: idque ipsum dici solitum per defectionem: nam plenam esse sententiam. *si aliter non potest.* sed id nos in iisdem cõmẽtariis Nigidij, quum eos non, *opinor*, incuriosè legissemus, nusquam inuenimus. videntur autem verba ista, *si aliter non potest*, à significatione quidem voculæ huius, de qua quærimus, non * aberrare, sed tot verba tamen in paucissimas literas cludere improbæ cuiusdam subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret homo in libris atque * literis assiduus, *saltem*, sibi dictum videri, *u*, litera media * extrita, *salutem* enim ante dictum, quod nos *saltem* diceremus. nam quum alia quædam petita & non impetrata sunt: tum solemus, inquit, quasi extremũ aliquid petituri, quod negari minimè debeat, dicere; *hoc saltem fieri aut dari oportere*: tanquam salutem postremò petentes, quam impetrari certè & obti-

* abhorrere c. Tor.

* in litt. c. Tor.

* trita. c. Tor.

obtineri sit æquissimum. sed hoc itidem non illepidè quidem fictum, nimis tamen esse videtur commenticium, censuimus igitur amplius quærendum.

NOTÆ VARIORVM.

a. *Saltem.* Quærit hoc capite Gellius de significatione & origine particulæ *saltem* & recenset duas opiniones hominum, vt apparet ingeniosorum, sed tamen argutias istas acutas quam verisimiles indicat, pronuntiátque amplius LVIS. *verif.*10.

Quòd Sisenna in libris historiarum aduerbiis huiuscemodi sæpenumero vsus est. celatim, vellicatim, saltuatim.

CAP. XV.

QVum lectitaremus historiam Sisennæ assiduè, huiuscemodi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertimus, cuimodi sunt hæc, *cursim, properatim, celatim, vellicatim, saltuatim*. ex quib9 duo prima, quia sunt notiora, exemplis non indigebant. reliqua in historiarum sexto sic scripta sunt: *Quàm maximè celatim poterat, in insidiis suos disponit.* item alio in loco: *Nos vna æstate in Asia & Græcia literis gesta idcirco continentia mandauimus, ne villicatim aut saltuatim scribendo lectorum animos impediremus.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS.

LIBER TERTIVSDEcimus.

Inquiſitio verborum iſtorum M. Tullij curioſior, quæ fuit primo Antonianarũ libro, Multa autẽ impendere videntur præter naturã etiam, præterque fatum: *tractatúmque an idem duo iſta ſignificent*, ſatum, *atque* natura, *an diuerſum.*

CAP. I.

M CICERO in primo Antonianarum ita ſcriptum reliquit: *Hunc igitur vt ſequerer properaui, quem præſentes non ſunt ſequuti: non vt proficerem aliquid: neque enim ſperabam id, nec præſtare poteram, ſed vt ſi quid mihi humanitus accidiſſet (multa autem impendere videntur præter naturam etiam præterque fatum) huius diei vocem teſtem reipublica relinquerem meæ perpetuæ erga ſe voluntatis præter naturam*, inquit, *præterque fatum*, an vtrumq; idem

idem valere voluerit *fatum* atque *naturam*, & duas res καθ' ἑνὸς ὑποκειμένου poſuerit, an verò diuiſerit ſepararítque, vt alios caſus natura ferre videatur, alios fatum, conſiderandum equidem puto: atque id maximè requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitùs poſſe præter fatum: quando ſic ratio & ordo & inſuperabilis quædam neceſſitas fati conſtituitur: vt omnia intra fatum claudenda ſint, niſi illud ſanè Homeri ſequutus eſt;

Μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον ἄϊδος εἰσαφίκηαι.

Nihil autem dubium eſt, quin violentam & inopinatam mortem ſignificauerit: quę quidem poteſt rectè videri accidere præter naturam. ſed cur id quoque genus mortis extra fatum poſuerit, neque operis huius eſt explorare, neque temporis. illud tamen prætermittendum eſt, quòd Virgilius quoque idipſum quod Cicero de fato opinatus eſt, quum hoc in quarto libro dixit de Eliſa, quæ mortem per vim potita eſt;

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

tanquam in faciendo fine vitæ quæ violenta ſunt non videntur è fato venire.

Demosthenis autem, viri prudentia pari atque facundia præditi, verba idem ferè significãtia de natura atque fato M. Cicero sequutus videtur. ita enim scriptum est in oratione illa egregia, cui titulus est * ὑπὲρ στεφάνου. Ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι μόνον γεγενῆσθαι νομίζων τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι, ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν ἀποθνήσκειν ἐθελήσει. Quòd Cicero fatum atque naturam videtur dixisse, id multo ante Demosthenes τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον appellauit. Αὐτόματος enim θάνατος, quasi naturalis & fatalis, nulla extrinsecus vi coactus venit.

*περὶ ve. ed.

Super poetarum Pacuuij & Accij colloquio familiari in oppido Tarentino.

CAP. II.

QVibus otium & studium fuit vitas atque ætates doctorum hominum quærere ac memoriæ tradere, de M. Pacuuio & L. Accio tragicis poëtis historiam scripserunt huiuscemodi. Quum Pacuuius, inquiunt, grandi iam ætate & morbo corporis diutino affectus, Tarentum ex vrbe Roma concessisset, Accius tunc haud paruo iunior proficiscens in Asiam, quum in oppidum venisset, deuertit ad Pacuuium: comitérque inuitatus

uitatus, pluſculíſque ab eo diebus retentus, tragœdiam ſuam, cui *Atreus* nomen eſt, deſideranti legit.tum Pacuuium dixiſſe aiunt, ſonora quidem eſſe,quæ ſcripſiſſet: & grandia:ſed videri ea tamen ſibi duriora paulum & acerbiora .Ita eſt, inquit Accius, vti dicis, neque id ſanè me pœnitet: meliora enim fore ſpero quæ deinceps ſcribam:nam quod in pomis eſt, itidem, inquit,eſſe aiunt in ingeniis: quæ dura & acerba naſcuntur, pòſt fiunt mitia & iucunda: ſed quæ gignuntur ſtatim victa & mollia,atque in principio ſunt vuida,nõ matura mox fiunt,ſed putria.relinquendum igitur viſum eſt ingenio quod dies atque ætas mitificet.

An vocabula hæc, neceſſitudo *&* neceſſitas,*differenti ſignificatione ſint.*

CAP. III.

RIſu prorſus atque ludo res digna eſt, quum pleríq; grammaticorum aſſeuerant,*neceſſitudinem* & *neceſſitatem* mutare longè, * longéque differre: ideo quòd *neceſſitas* ſit vis quæpiam premens & cogens,*neceſſitudo* autem dicatur ius quoddam & vinculum religioſę coniunctionis: ídque vnum ſolitarium ſignificet. ſicut autem nihil quicquam intereſt *ſuauitudo*

* differréque ideo c. Tor. & vet. ed.

cerbitudo an *acerbitas acritudo*, an quod Accius in Neoptolemo scripsit, *acritas*: ita nihil rationis dici potest, qui *necessitudo* & *necessitas* separentur. itaque in libris veterum vulgò reperias *necessitudinem* dici, pro eo quod necessum est. sed *necessitas* sanè pro iure officióque obseruantiæ affinitatis * que infrequens est, quáquam, qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatísve coniuncti sunt, necessarij dicuntur, reperi tamen in oratione C. Cæsaris, qua Plautiam rogationem suasit, *necessitatem* dictam pro *necessitudine*, id est, iure affinitatis. verba hæc sunt. *Equidem mihi videor pro nostra necessitate non labore, non opera, non industria defuisse.* Hoc ego scripsi de vtriúsque vocabuli indifferentia, admonitus fortè verbi istius, quum legerem Sempronij Asellionis veteris scriptoris quartum ex historia librum. in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est: *Nam se patrem suum audisse dicere L. Æmilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis non decertare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset.*

*c. Tor. ve.

Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum rescriptio.

CAP.

CAP. IIII.

IN pleriſque monumentis rerum ab Alexando geſtarum, & paulò antè in libro Marci Varronis, qui inſcriptus eſt *Oreſtes vel de inſania*, Olympiadem Philippi vxorem feſtiuiſſimè reſcripſiſſe legimus Alexandro filio. nam quum is ad matrẽ ita ſcripſiſſet: REX. ALEXANDER. IOVIS. HAMMONIS. FILIVS. OLYMPIADI MATRI. SALVTEM. DICIT. Olympias ei reſcripſit ad hanc ſententiam: *Amabo*, inquit, *mi fili quieſcas, neque deſeras me, neque criminere aduerſum Iunonem. malum mihi prorſum illa magnum dabit, quum tu me literis tuis pellicem illi eſſe confiteris.* Ea mulieris ſcitæ atque prudẽtis erga ferocem filium comitas ſenſim & comiter admonuiſſe eum viſa eſt; deponendam eſſe opinionem vanam, quam ille ingentibus victoriis & adulantium blandimentis & rebus ſupra fidẽ proſperis imbiberat, genitum eſſe ſeſe de Ioue.

De Ariſtotele, Theophraſto, & Menedemo philoſophis, déque eleganti verecundia Ariſtotelis ſucceſſore in diatribæ ſuæ eligentis.

CAP. V.

ARiſtoteles philoſophus annos iam ferè natus duos & ſexaginta, corpore ægro affectóque, ac vi ſpe vitæ tenui fuit, tunc omnis eius ſectatorum cohors

ad eum accedit, orantes obſecrantéſque vt ipſe deligeret loci ſui & magiſterij ſucceſſorem; quo, poſt ſummum eius diem, proinde vt ipſo, vterentur ad ſtudia doctrinarum complenda excolendáque, quibus ab eo imbuti fuiſſent. Erant tunc in eius ludo boni multi, ſed præcipui duo, Theophraſtus & Menedemus. ingenio hi atque doctrinis cæteros præſtabant. alter ex inſula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo. Ariſtoteles reſpondit facturum eſſe quod vellent, quum id ſibi foret tempeſtiuum. poſtea breui tempore quum idẽ illi, qui de magiſtro deſtinando petierant, præſentes eſſent: vinum ait, quod tum biberet, non eſſe id ex valetudine ſua, ſed inſalubre eſſe atque aſperum; ac propterea quæri debere exoticum, vel Rhodium aliquod, vel Lesbium: id ſibi vtrumque vt curarent, petiuit; vſurúmque eo dixit, quod ſeſe magis iuuaſſet. eunt, curant, inueniũt, adferunt. tum Ariſtoteles Rhodium petit, deguſtat. Firmum, inquit, herclè vinum & iucundum, petit mox Lesbium: quo item deguſtato, Vtrũque, inquit, oppido bonũ, ſed ἡδίων ὁ λέσβιος. id vbi dixit; nemini fuit dubium, quin, lepidè ſimul & verecundè, ſucceſſorem illa voce ſibi non vinum delegiſſet. is erat è Lesbo Theophraſtus

ſuauitate

ſuauitate homo inſigni linguę pariter atque vitæ. itaque non diu poſt, Ariſtotele vita defuncto, ad Theophraſtum omnes conceſſerunt.

Quid veteres Latini dixerunt quas Graeci προσῳδίας appellant; & item quod vocabulum barbariſmi non vſurpauerint neque Romani antiquiores, neque Attici.

CAP. VI.

QVas Gręci προσῳδίας dicunt, eas veteres docti tum notas vocum, tum moderamenta, tum accentiunculas, tum voculationes appellabant. quod nunc autem barbarè quem loqui dicimus, id vitium ſermonis non barbarum eſſe, ſed ruſticum, & cum eo vitio loquentes ruſticè loqui dictitabant. P. Nigidius, in commentariis grammaticis, *Ruſticus fit ſermo,* inquit, *ſi adſpires perperam.* itaque id vocabulum, quod dicitur vulgò barbariſmus, qui ante diui Auguſti ætatem purè atque integrè loquuti ſunt an dixerint, nondum equidem inueni.

Diuerſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtoriis.

CAP. VII.

LEęnas inter omnem vitam ſemel parere, eóque vno partu nunquam edere plures quàm vnum, Herodotus in

tertia hiſtoria ſcriptis reliquit. verba ex eo libro hæc ſunt: ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν. τίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. Homerus autem leones (ſic enim feminas quoque virili genere appellat, quod grammatici ἐπίκοινον vocant, pluris gignere atque educare catulos dicit. verſus, quibus hoc apertè demonſtrat, hi ſunt:

> Εἱστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν,
> Ὧι ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσονται ἐν ὕλῃ
> Ἄνδρες ἐπακτῆρες.

item alio in loco idem ſignificat:

> Πυκνὰ μάλα στενάχων ὥσπερ λὶς ἠΰγένειος,
> Ὧι ῥά θ' ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἁρπάσῃ ἀνὴρ
> Ὕλης ἐκ πυκινῆς.

Ea nos diſſenſio atque diuerſitas quum agitaret inclytiſſimi poëtarum & hiſtoricorum nobiliſſimi, placuit libros Ariſtotelis philoſophi inſpici, quos de animalibus exquiſitiſſimè compoſuit. in quibus, quod ſuper iſta re ſcriptum inuenimus, cum ipſius Ariſtotelis verbis, in his commentariis ſcriberemus. verba Ariſtotelis hæc ſunt ex libro de hiſtoria animalium ſexto: Λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν, καὶ ἐστὶν ὀπισθουρητικὸν, εἴρηται πρότερον. ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πάσας ὥρας, καθ' ἕκα-

ςον μὲν τοι τὸν ἐνιαυτόν. τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔαρος. τίκτει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύο. τὰ μέν τοι πλεῖστα ἕξ. τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς ὑστέρας τίκτοντα, ληρώδης ἐστίν. συνετέθη δ' ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας ἀπορῶν τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθέντος. σπάνιον γὰρ τὸ γένος τῶν λεόντων ἐστί, καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίγνεται τόπῳ· ἀλλὰ τῆς Εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Ἀχελώου καὶ τοῦ Νέσσου ποταμοῦ. τίκτει δ' ὁ λέων πάνυ μικρά, οὕτως ὥστε τὰ δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν. οἱ δ' ἐν Συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε, εἶτα ἀεὶ ἑνὶ ἐλάττονα. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔτι οὐδὲν τίκτουσιν, ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην ἀλλ' ὁ ἄρρην λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους, δύο μὲν ἄνωθεν, δύο κάτωθεν. βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὴν ἡλικίαν.

Quòd Afranius poëta prudenter & lepidè sapientiam filiam esse Vsus & Memoriæ dixit.

CAP. VIII.

EXimiè hoc atque verissimè Afranius poëta de gignenda comparandáque sapientia opinatus est, quòd eam filiam esse Vsus & Memoriæ dixit. eo namque argumento demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum velit, non libris solis neque disciplinis rhetoricis dialecti-

ciſque opus eſſe; ſed oportere eum verſari quoque exercerique in rebus cominus noſcendis periclitandiſque; eaque omnia acta & euenta firmiter meminiſſe, & proinde ſapere ac conſulere ex his quæ pericula ipſa rerum docuerint, non quæ libri tantum * ac magiſtri per quaſdam inanitates verborum & imaginum, tam quam in mimo aut in ſomnio, a dictitauerint. Verſus Afranij ſunt in togata, cui Sellæ nomen eſt:

* aut c. Tor.

Vſus me genuit, mater peperit Memoria.
Sophiam vocant me Graij, vos Sapientiam.

item verſus eſt in eandem fermè ſententiam Pacuuij quem Macedo philoſophus vir bonus, familiaris meus, ſcribi debere cenſebat pro foribus omnium templorum:

Ego odi homines ignaua opera & philoſopha ſententia.

nihil enim fieri poſſe indignius, neq; intolerantius dicebat, quàm quòd homines ignaui ac deſides, operti barba & pallio, * mores & emolumenta philoſophiæ in linguæ verborúmque artes conuerterent; & vitia facundiſſimè accuſarent intercutibus ipſis vitiis * madentes.

* honores H. St. ex coniectura. vt & ſcatentes pro madentes

* in fine cap.

NOTÆ

NOTÆ VARIORVM.

a *Dictitauerint.* Melius quàm delectauerint, Delectare autem antiqui scribebant. LIPS. *in Elect.*

Quid Tullius Tiro in commentarijs scripserit de Suculis & Hyadibus, quæ sunt stellarum vocabula.

CAP. IX.

TVllius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutórque in literis studiorum eius fuit. is libros compluréis de vsu atque ratione linguę Latinæ, item de varijs atque promiscuis quæstionibus cõposuit. in his esse pręcipui videntur, quos Græco titulo πανδέκτας inscripsit, tãquam omne rerum atque doctrinarum genus continentis. ibi de his stellis, quę appellantur suculæ, hoc scriptum est: *Adeò,* inquit, *veteres Romani literas Gręcas nescierunt, & rudes Græcę linguę fuerunt, vt stellas, quę in capite Tauri sunt, propterea suculas appellarint, quòd eas Gręci ὑάδας vocant, tanquam id verbum Latinum Græcè verbi interpretamentum sit. quia Gręcè ὗς, sues Latinè dicantur. sed ὑάδες,* inquit, *οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν*, ita vt nostri opici putauerunt, sed ab eo, quod est ὕειν, appellantur. nam & quum oriuntur & quum occidunt, tempesta-*

* id est, nõ à subus, ita ... Tor.

tes, pluuias largóſque imbres cient: pluere autem & Gręca lingua ὕειν dicitur. Hæc quidem Tiro in pandectis. ſed enim veteres noſtri nō vſque eo rupices & agreſtes fuerunt, vt ſtellas hyades idcirco ſuculas nominarent, quòd ὕες Latinè ſues dicantur; ſed vt quod Græci ὑπὲρ, nos ſuper dicimus: quod illi ὕπτιος, nos ſupinus; quod ὑφορβὸς, nos ſubulcus: quod item illi ὕπνος, nos primò *ſypnus*, deinde per *y* Græcæ Latinæque * literæ, cognationem *ſumpnus*: ſic quod ab illis ὑάδες, à nobis primò ſyades, deinde ſuculæ appellatæ. ſtellæ autem iſtæ non in capite Tauri ſunt, vt Tiro dicit: (nullum enim videtur præter eas ſtellas Tauri caput) ſed hę ita circulo, qui zodiacus dicitur, ſitę locatæque ſunt, vt ex earum poſitu ſpecies quædam & ſimulacrum eſſe videatur Tauri capitis: ſicuti cæteræ partes & reliqua imago Tauri conformata & quaſi depicta eſt locis regionibúſque earum ſtellarum, quas Græci πλειάδας, nos vergilias vocamus.

*o.lit.cog. ſop.ve.*ed.*

Quod ſororis *etymon eſſe dixerit Labeo Antiſtius, & quod* fratris *Nigidius.*

C A P. X.

LAbeo Antiſtius iuris quidem ciuilis diſciplinam principali ſtudio exercuit

xercuit, & conſulentibus de iure publicè reſponſitauit? cæterarum quoque bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam ſeſe atque dialecticam literáſque antiquiores altioréſque penetrauerat: Latinarúmque vocum origines rationéſque percalluerat: eáque præcipuè ſcientia ad enodandos pleróſque iuris laqueos vtebatur. Sunt adeò libri poſt mortem eius editi, qui *poſteriores* inſcribuntur, quorum librorum tres continui triceſimuſoctauus & triceſimusnonus & quadrageſimus pleni ſunt id genus rerum ad enarrandam & illuſtrãdam linguam Latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prętoris edictum ſcripſit, multa poſuit partim lepidè atque argutè reperta: ſicuti hoc eſt, quod in quarto ad edictum libro ſcriptum legimus; *Soror*, inquit, *appellata eſt, quòd quaſi ſeorſum naſcitur ſeperatúrq; ab ea domo in qua nata eſt, & in aliam familiam tranſgreditur.* Fratris autem vocabulum P. Nigidius, homo impensè doctus, non minus arguto ſubtilique ἐτύμῳ nterpretatur, *Frater*, inquit, *eſt dict⁹ quaſi ferè alter.*

Quem M. Varro optum iuſtúmque eſſe numerum conuiuarum exiſtimarit: ac de menſis ſecundis & bellariis.

CAP. XI.

LEpidissimus liber est M. Varronis ex satyris Menippæis, qui inscribitur, NESCIS. QVID. VESPER. SERVS. VEHAT. in quo disserit de apto conuiuarum numero, déque ipsius conuiuij habitu cultúque dicit autem conuiuarum numerum incipere oportere a Gratiarum numero, & progredi ad Musarum, id est, proficisci à tribus, & consistere in nouem: vt quum paucissimi conuiuæ sunt, non pauciores sint, quàm tres, quum plurimi, nō plures, quàm nouem: *nam multos*, inquit, *esse non conuenit, quòd turba plerumque est turbulēta*, † *& Romę* * inquit, *constat* * *nusquā aut cubat* †. *Ipsum deinde conuiuium constat*, inquit, *ex rebus quatuor, & tum denique omnibus suis numeris absolutum est, si belli homunculi collecti sunt, si* * *lectus locus, si tempus lectum si apparatus non neglectus. nec loquaces autem*, inquit, *conuiuas, nec mutos legere oportet. quia eloquentia in foro & apud subsellia; silentium verò non in conuiuio, sed in cubiculo esse debet.* Sermones igitur id temporis habendos censet non super rebus anxiis aut tortuosis, sed iucundos atque inuitabiles & cum quadam illecebra & voluptate vtiles, ex quibus ingenium nostrum venustius fiat & amœnius. *Quod proste-*

* quidem c. Tor.
* sed & Athenis: nu. c. Tor. & vet. ed.
* electus c. Tor.

profectò, inquit, *eueniet, ſi de idgen⁹ rebus ad cõmunem vitæ uſum pertinẽtibus confabulemur, de quibus in foro atq́ue negotiis agendis loqui non eſt otium. dominum autem*, inquit, *conuiuij eſſe oportet non tã lautum, quàm ſine ſordibus & in cõuiuio legi non omnia debent, ſed ea potiſſimùm quæ ſimul ſint βιωφελῆ & delectent.* neque non de ſecundis quoque menſis cuiuſmodi eſſe eas oporteat præcipit. his enim verbis vtitur: *Bellaria*, inquit, *ea maxime ſunt mellita, quæ mellita nõ ſunt. πέμμασιν enim cum πέψει ſocietas infida.* Quod Varro hoc in loco dixit, *bellaria*, ne quis fortè in iſta voce hæreat; ſignificat id vocabulum omne menſæ ſecundæ genus. nam quæ πέμματα Græci aut τραγήματα dixerunt, ea veteres noſtri bellaria appellauerunt. vina quoque dulciora eſt inuenire in comœdiis antiquioribus hoc nomine appellata, dictáque eſſe ea Liberi *. * bellaria addit. & vet. ed. & c. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Conuiuium conſtat.* Hac de re tractat TVRN. *in aduerſ.*

Tribunos plebis prenſionem *habere.* vocationem *non habere.*

CAP. XII.

IN quadam epiſtola Atei Capitonis ſcriptum legimus Labeonem Anti-

stium legem atque morũ populi Romani iurísque ciuilis doctum apprimè fuisse. *Sed agitabat*, inquit, *hominem libertas quędam nimia atque vecors, vsque eo vt Diuo Augusto iam principe & rempublicam obtinente, ratum tamen pensúmq; nihil haberet, nisi quod iustũ sanctúmq; esse in Romanis antiquitatibus legisset.* ac deinde narrat quid idem Labeo per viatorem à tribunis plebi, vocatus responderit. *Quum à muliere*, inquit, *quadam tribuni plebis aduersum eũ aditi Gellianũ ad eũ misissent vt veniret & mulieri responderet: iussit eũ, qui missus erat, redire, a & tribunis dicere ius eos nõ habere, neq; se, neq; alium quemquam vocandi. quoniam morib. maiorum tribuni plebis prensionem haberent, vocationem non haberent posse igitur eos venire & prendi se iubere: sed vocandi absentem ius non habere.* Quum hoc in ea Capitonis epistola legissemus: idipsum postea in M. Varronis rerũ humanarum vno & vicesimo libro enarratiùs scriptum inuenimus: verbáque ipsa super ea re Varronis adscripsimus: *In magistratu*, inquit, *habent alij vocationem, alij prensionem, alij neutrum. vocationem, vt consules & cæteri qui habent imperium: prensionem, vt tribuni plebis & alij qui habent viatorem. neque vocationem, neque prensionem: vt*

quęstores &

quæſtores & cęteri, qui neque lictorem habent neque viatorem. qui vocationem habent, iidem prendere, tenere, abducere poſſunt, & hęc omnia ſiue adſunt quos vocant, ſiue acciri iuſſerũt. tribuni plebis vocationem habent nullã. neq; minus multi imperiti proinde atque haberent ea ſunt vſi. nam quidam non modò priuatum, ſed etiã conſulem in noſtra vocari iuſſerunt. ego triumvir vocatus à P. Porcio tribuni plebis non iui auctoribus principibus: & vetus ius tenui. item tribunus quum eſſem, vocari neminẽ iuſſi: neq; vocatum à collega parere inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labeonem, arbitror, vana tunc fiducia, quum priuatus eſſet, vocatum à tribunis non iiſſe. quæ, malum, autem ratio fuit vocantibus nolle obſequi: quos confiteare ius habere prendendi? nam iure prendi qui poteſt, etiam in vincula duci poteſt. Sed quærentibus nobis quam ob cauſam tribuni, qui haberent ſummam coërcendi poteſtatem, ius vocandi non habuerint: quòd tribuni plebis antiquitus creati videntur non iuri dicundo, nec cauſis querelíſque de abſentibus noſcendis, ſed interceſſionibus faciendis quibus pręſentes fuiſſent: vt iniuria, quæ coram fieret, arceretur: ac propterea ius obno-

ctandi ademptum: quoniam, vt vim fieri vetarent, aſſiduitate eorum & præſentium oculis opus erat.

NOTÆ VARIORVM.

a *Et tribunis dicere ius eos non habere neque ſe neque alium quemquam vocandi, &c.* Nō mirū quippe qui nec Romæ vacationem habuerint vt author eſt Varro. BROSS.

Quòd in libris Humanarum M. Varronis ſcriptum eſt, ædiles & quæſtores populi Romani in ius à priuato ad prætorem vocari poſſe.

CAP. XIII.

QVum ex angulis ſecretiſque librorū ac magiſtrorum in medium iam hominum & in lucem fori prodiſſem: quæſitum eſſe memini in pleriſque Romæ ſtationibus ius publicè docentium aut reſpondentium, an quæſtor populi Romani ad prætorem in ius vocari poſſet. id autem non ex otioſa quæſtione agitabatur: ſed vſus fortè natæ rei ita erat: vt vocandus eſſet in ius quæſtor. non pauci igitur exiſtimabant ius vocationis in eum prætori non eſſe: quoniam magiſtratus populi Romani proculdubio eſſet: & neque vocari, neque ſi venire nollet, capi * aut prendi, ſalua ipſius magiſtratus maieſtate poſſet. ſed ego, cui tum aſſiduus in libris M. Varronis fui, quum hoc quæri dubitarique animad-

*atque c. Tor. & v. ed.

animaduertiſſem; protuli vnum & viceſimum rerum humanarum, in quo ita ſcriptum fuit, *Qui poteſtatem neque vocationis populi viritim habent, neque prenſionis, eos magiſtratus à priuato in ius quoque vocari eſt poteſtas M. Læuinus ædilis curulis à priuato a ad prætorem in ius eſt eductus. nunc ſtipati ſeruis publicis non modò prendi non poſſunt, ſed etiam vltro ſummouent populum.* Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. ſuprà autem in eodem libro quæſtores neque vocationem habere, neque prenſionem dicit, vtraque igitur libri parte recitata in Varronis omnes ſententiam conceſſerunt; quæſtórque in ius ad prætorem vocatus eſt.

NOTÆ VARIORVM.

a *Ad prætorem in ius eſt eductus.* Huc pertinet *l. ff. ſi quis in ius vocat.* non ierit, ad prætorem vel alios qui iuriſdictioni præſunt in ius vocatus, & in lege Seruilia ad iudicem in ius ducito *Cuiac. lib. 4. Inſt. Iuſt.*

Verba ex libro Meſſalæ auguris: quibus docet qui ſint minores magiſtratus, *&* conſulem prætorémque *collegas eſſe: & quædam alia de au*ſpiciis. *item verba eiuſdem Meſſalæ differentis aliud eſſe* ad populum loqui, *aliud* cum populo agere: *& qui magiſtratus a quibus auocent comitiatum.*

CAP. XIIII.

POmærium quid eſſet, augures P.R. qui libros de auſpiciis ſcripſerunt, iſtiuſ-

ſtu excluſerunt, quaſi auibus obſcœnis omino-ſum. Sed de Auentino monte prætermittendũ, non putaui, quod non pridẽ ego in Elidis grãmatici veteris commẽtario offendi: in quo ſcriptum erat, Auentinum antea, ſicuti diximus, extra pomœrium excluſum, pòſt auctore D. Claudio receptum & intra pomœrij fines obſeruatum. In edicto conſulum, quo edicunt * qui dies comitiis centuriatis futurus ſit, ſcribitur ex vetere forma perpetua. NE. QVIS. MAGISTRATVS. MINOR. DE. CAELO. SERVASSE. VELIT. quæri igitur ſolet, qui ſint magiſtratus minores. ſuper hac re meis verbis nihil opus fuit: quoniam liber * Meſſalæ auguris de auſpicijs primus, quum hoc ſcriberemus, forte adfuit. propterea ex eo libro, verba ipſius Meſſalæ ſubſcripſimus. *Patriciorum auſpicia in duas ſunt diuiſa poteſtates. maxima ſunt, conſultũ prætorum cenſorum. neque tamen eorum omnium inter ſe eadem, aut eiuſdẽ poteſtatis: ideò quòd collegę non ſunt cenſores conſulum aut prætorum, prętores conſulum ſunt. ideóque neque conſules aut prætores cenſoribus, neq; cenſores conſulibus aut prætoribus turbant aut retinent auſpicia. at cenſores inter ſe rurſus prætores conſuléſque inter ſe & vitiant*

* quis c. Tor. & vet. ed. Meſſ. & vet. ed.

* t. Tor. M.

*& obtinent, prætor, etsi collega consulis est, neque prætorem, neque consulem iure rogare potest, ut quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora seruatum est, & ut in commentario tertiodecimo. C. Tuditani patet, quia imperium minus prętor, maius habet consul: & à minore imperio maius aut maiore collega rogari iure non potest. nos his temporibus * prætores prætore creãte veterum auctoritatem sumus sequuti, neque ijs comitiis in auspicio fuimus Censores æquè nõ eodem rogantur auspicio atque consules & prætores. reliquorum magistratuum minora sũt auspicia: ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus tributis comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege, maiores centuriatis comitijs fiunt.* Ex his omnibus verbis Messalæ manifestum fit, & qui sint magistratus minores, & quamobrẽ minores appellẽtur. sed & *b* collegã esse prętorem consuli docet, quòd eodem auspicio creantur. Maiora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt, quàm aliorũ. Idem Messala in eodẽ libro de minoribus magistratibus ita scribit; *Consul ab omnibus magistratibus & comitiatum & c concionem auocare potest. prætor & comitiatum & concionem usquequaque*

* à mai. vet. ed.
* prætore prætores c. Tor.

quaque auocare potest, nisi à consule minores magistratus nusquam nec comitiatum nec concionem auocare possunt ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatum, is recte agit: quia bifariam cum populo agi non potest. nec auocare alius alij posset, si concionem habere volunt, vti ne cum populo agant: quamuis multi magistratus simul concionem habere possunt. Ex his verbis Messalæ manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere: nam cum populo agere, est rogare quid populum * quod suffragiis suis aut iubeat aut vetet, concionē autem habere, est verba facere ad populum sine vlla rogatione. * quid e. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Effatam.* Effata propriè dici augurum preces notat Seruius vnde & ager post pomarium vbi captantur auguria effatus vocabatur. HAD. IVN. *animaduer.*

b *Collegam esse prætorem.* Prætores cum munus consulare obirent eodémque vtriusque auspicio creabantur, hinc collegæ consulum haberi & dici cœperant, quod non modò ex hoc loco, sed etiam Plinij authoritate quę pluris faciēda est patet, qua de re plura. PET. FAB. *lib. de orig. iur.*

c *Concionem auocare.* Auocari concionem est concionem à magistratu qui eam aduocauit

abducere quod ius erat aliquibus magiſtratibus facere T V R N. *in aduerſ.*

Humanitatem *non id ſignificare quod vulgus putat, ſed eo vocabulo, qui ſinceriter locuti ſunt magis propriè eſſe vſos.*

CAP. XV.

QVi verba Latina fecerunt, quique his propè vſi ſunt, ***humanitatem*** non id eſſe voluerunt quod vulgus exiſtimat, quódque à Græcis φιλανθρωπία dicitur, & ſignificat dexteritatem quandam beneuolentiámque erga omneis homines promiſcuam: ſed ***humanitatem*** appellauerunt id propemodum quod Græci παιδείαν vocant, nos eruditionem inſtitutionémque in bonas artes dicimus: quas qui ſinceriter cupiunt appetúntque, hi ſunt vel maximè humaniſſimi. huius enim ſcientiæ cura & diſciplina ex vniuerſis animantibus vni homini data eſt, idcircóque humanitas appellata eſt. ſic igitur eo verbo veteres eſſe vſos, & cumprimis M. Varronem Marcúmque Tullium; omnes fermè libri declarant. quamobrem ſatis habui vnum interim exemplum * proponere. itaque verba poſui Varronis è libro rerum humanarum primo, cuius principium hoc eſt, *Praxiteles, qui pro-*

* promere c. Tor.

pter artificium egregium nemini est paulum modò humaniori ignotus. humaniori, inquit, non ita, vt vulgò dicitur, facili & tractabili & beniuolo, tametsi rudis literarum sit, (hoc enim cum sententia nequaquam cõuenit) sed eruditiori doctiorique, qui Praxitelem, quid fuerit, & ex libris, & ex historia cognouerit.

Quid apud M. Catonem significent verba hac, inter os * & offam.

CAP. XVI.

* atque e. Tor. & ve. ed.

ORatio est M. Catonis Censorij, de Ædilibus vitio creatis. ex ea oratione verba hæc sunt: *Nunc ita aiunt, in segetibus, in herbis, bona frumenta esse. nolite ibi nimiam spem habere: sæpe audiui, inter os atque offam multa interuenire posse. verùmuerò inter offam atque herbam, ibi verò longum interuallum est.* Erucius Clarus, qui præfectus vrbi & bis Consul fuit, vir morum & literarum veterum studiosissimus, ad Sulpicium Appollinatem scripsit hominem memoriæ nostræ doctissimum, quærere sese & petere, vt sibi rescriberet quænam esset eorum verborum sententia. tum Apollinaris, nobis præsentibus, (nam id temporis ego adolescens Romæ sectabar eum discendi gratia,) rescripsit Claro, vt viro erudito, breuissi-

mè: vetus esse prouerbium *inter os & offam*, idem significans quod Græcus ille παροιμιώδης versus,

*πέτει H. St.

Πολλὰ μεταξὺ * πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

Platonem tribuere Euripidi, Sophoclis versum: & inueniri versus verbis iisdem, aut paucis syllabis immutatis, apud diuersos poetas temporibus variis natos.

CAP. XVII.

Versus est notæ venustatis senarius:

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.

eum versum Plato in Theæteto Euripidis esse dicit. quod quidem nos admodum miramur. nam scriptum eum legimus in tragœdia Sophoclis, quæ inscripta est Αἴας ὁ Λοκρός. prior autem natus fuit Sophocles quam Euripides. sed etiam ille versus non minus notus,

Γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ᾽ ἐγώ,

*scriptum e. Tor.

& in tragœdia Sophoclis* scriptus est, cui titulus est ὁ φυλεπίδης, & in Bacchis Euripidis, id quoque animaduertimus apud Æschylum ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ, & apud Euripidem in tragœdia, quę inscripta est ἰνώ, eundem esse versum absque paucis syllabis. Æschylus sic:

* Σιγᾶν θ' ὅπου δεῖ κ.λ. τὸ ἀσφ. H. S.

Σιγῶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγων τὰ καίρια.

Euripides autem sic:

* Σιγᾶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγειν ἀσφαλές.

Fuit

Fuit autem Æſchylus nō breui antiquior.

NOTÆ VARIORVM.

a Σοφ λ. Verſus eſt notæ venuſtatis ſenarius. CASAVB. *in Athen.*

b φυλίτιδες. Non eſt græca dictio, Græca erit ſi τ in π mutetur φυλόπιδες. CASAVB. *in Authen.*

De genere atque nominibus familiæ Porciæ.

CAP. XVIII.

QVum in domus Tiberianæ bibliotheca ſederemus ego & Apollinaris Sulpicius, & quidem alij mihi aut illi familiares: prolatus fortè liber eſt ita inſcriptus: M. CATONIS NEPOTIS. tum quæri cœptum eſt, quiſnam is fuiſſet *M. Cato Nepos.* atque ibi adoleſcens quiſpiam, quod ex eius ſermonibus coniectare potuit, non abhorrens à literis: Hic, inquit, eſt M. Cato, non cognomento Nepos, ſed M. Catonis Cenſorij ex filio nepos, qui pater fuit *a* M. Catonis prætorij viri, qui bello ciuili Vticæ necem ſibi gladio manu ſua conſciuit. de cuius vita liber eſt M. Ciceronis, qui inſcribitur, *Laus Catonis*: quē in eodē libro idem Cicero pronepotem fuiſſe dicit M. Catonis Cenſorij. eius igitur, quem Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato: cuius orationes feruntur

inſcriptæ, M. Catonis Nepotis. tum Apollinaris, vt mos eius in reprehendendo fuit, placidè admodum leniterque: Laudo, inquit, te, mi fili, quòd in tantula ætate, etiam ſi hunc Marcum Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras: audiuncula tamen quadam de Catonis familia aſperſus es. non vnus autem, ſed complures M. illius Catonis Cenſorij nepotes fuerunt, geniti non eodem patre. duos enim M. ille Cato, qui & orator & cenſor fuit, filius habuit & matribus diuerſos, & ætatibus longè diſpares. nam iam adoleſcente altero, matre eius amiſſa, ipſa quoque iam multum ſenex, Salonij clientis ſui filiam virginem duxit in matrimonium, ex qua natus eſt ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit à Salonio patre matris datum. ex maiore autem Catonis filio, qui prætor deſignatus patre viuo mortuus eſt, & egregios de iuris diſciplina libros reliquit, naſcitur hic, de quo quæritur, M. Cato, M. filius, M. nepos. is ſatis vehemens orator fuit: multáſque orationes ad exemplum aui ſcriptas reliquit, & conſul cum Q. Marcio Rege fuit: * inque eo conſulatu, in Africam profectus, in ea prouincia, mortem obiit. ſed is non ita, vt dixiſti, M. Catonis prætorij

* in quo con. c. Tor.

torij viri, qui se Vticæ occidit, & quem Cicero laudauit, pater fuit: nec, quia hic nepos Catonis Censorij, ille autem pronepos fuit, propterea necessum est patrem hunc fuisse. hic enim nepos, cuius hoc modò prolata oratio est, filium quidem maiorem Catonem habuit: sed non eum qui Vticæ periit: sed qui, quum ædilis curulis & prætor fuisset, in Galliã Narbonensem profectus, ibi vita functus est. ex altero autem viro Censorij filio longè natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt L. Cato & M. Cato tribunus plebis fuit; & præturam petens mortem obiit: éxque eo natus est M. Cato prætorius, qui se bello ciuili Vticæ interemit. de cuius vita laudibúsque quum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censurij dixit fuisse. videris igitur hãc partem familiæ. quæ ex minore Catonis filio progenita est, non solùm generis ipsius tramitibus, sed temporum quoque spatio differre. nam quia ill. Salonianus in extrema patri ... iate, sicuti dixi, natus fuit: prognati quoque ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quàm qui à maiore fratre eius geniti erant. hanc temporum differẽtiã facilè animaduertetis ex hac ipsa oratione quũ eam legetis.

Hæc Sulpicius Apollinaris audientibus nobis dixit. quæ poſtea ita eſſe, vti dixerat, cognouimus, quum & laudationes funebres & librum commentariorum de familia Porcia legeremus.

NOTÆ VARIORVM,

a *M. Catonis prætorij viri qui bello ciuili vtica necem ſibi gladio manu ſua conſciuit.* De iis qui olim manus ſibi violentas intulerunt, vide Alciatū *lib.4 parerg.cap.4.* is enim varia authorum teſtimonia affert. Ex Lactantio item *lib.3.Inſt.cap.* 18. Empedoclem, & Cleanthem, itémque Chryſippum, Zenonem, & Catonem manus ſibi violentas intuliſſe diſcimus, de Catone vide Hirtium *de bello Affricano* Plutarchum *in Catone Vticenſi* in Dione *lib.43.hiſt.* in Senec. *epiſt.24. & 71. & cap.19. de vita beata.* BROS.

Quod à ſcriptoribus elegantiſſimis maior ratio habita ſit ſonitus vocum atque verborum iucundioris, quæ à Græcis εὐφωνία dicitur; quàm regula diſciplinaque quæ à grammaticis reperta eſt.

CAP. XIX.

INterrogatus eſt Probus Valerius quod ex familiari eius * quondam comperi, *has* ne *vrbis*, an *has vrbes*, &, *hanc turrem* an *hanc turrim* dici oporteret. *Si aut verſum*, inquit, *pangis aut orationem ſolutam ſtruis: atque ea verba tibi dicenda ſunt: non finitiones illas prærancidas neque fæcutinas*

* quodam c.Tor.

gram-

grammaticas ſpectaueris: ſed aurem tuã interroga quo quid loco conueniat dicere. quod illa ſuaſerit, id profectò erit rectiſſimum. tum is, qui quæſierat, quonam modo, inquit, vis aurem meam interrogem? & Probum ait reſpondiſſe, quo ſuam Virgilius percunctatus eſt, qui diuerſis in locis [a] *vrbes* & *vrbis* dixit arbitrio conſilióque vſus auris. nam in primo Georgicω̃n, quem ego, inquit, librum manu ipſius * correctum legi, *vrbis* per *i* literam ſcripſit. verba è verſibus eius hæc ſunt.

* collectũ c. Tor. & vet. ed

-vrbíſne inuiſere Cæſar,
Terrarúmque velis curam.

verte enim, & muta, vt *vrbes* dicas, [b] inſubidius neſcio quid facies & pinguius. contra in tertio Æneidos *vrbes* dixit per *e* literam.

Centum vrbes habitant magnas.

Hìc item muta, vt *vrbis* dicas: nimis exilis vox erit & exſanguis. tanta quippe iuncturæ differentia eſt in conſonentia vocum proximarum. præterea idem Virgilius *turrim* dicit, non *turrem*, & *ſecurim*, non *ſecurem*.

Turrim in præcipiti ſtantem. &
Incertam excuſſit ceruice ſecurim.

quæ ſunt, opinor, iucundioris gracilitatis, quam ſi ſuo vtrumque loco per *e* literam

dicas. At ille, qui interrogauerat, rudis profectò & aure agresti homo: Cur, inquit, aliud alio in loco potiùs rectiúsque esse dicas non sanè intelligo. tum Probus iam commotior, Noli, inquit, igitur laborare, vtrum istorũ debeas dicere, *vrbis* an *vrbes*. nã quum id genus sis, quod video, vt sine iactura tui pecces, nihil perdes vtrum dixeris. His tũ verbis Probus, & hac fini hominem dimisit, vt mos eius fuit erga indociles prope inclementer. Nos autem aliud quoque postea consimiliter à Virgilio duplicimodo scriptum inuenimus. nã & *tres* & *tris* posuit eodem in loco: ea iudicij subtilitate, vt si aliter dixeris mutauerísque, & aliquid tamen auris habeas, sentias suauitatem sonitus claudere. versus ex decimo hi sunt:

Tres quoque Threicios Boreæ de gente suprema.

Et tris quos Idas pater, & patria Ismaræ mittit.

tres illic, *tris* hîc. pensicula vtrumque * & moderare: reperies suo quodque in loco sonare aptissimè. sed in illo quoque itidem Virgilij versu.

* medulaтéque c. *Tor. ve. ed. habebat* vtr. pensiculatè modulatéque reper.

Hæc finis Priami fatorum,

simul vt & *hic finis* dicas, durum atque absonum erit, respuéntque aures, quod mutaueris.

taueris. sicut illud contrà eiusdem Virgilij insuauius facias si mutes:

Quem das finem rex magne laborum?

nam si ita dicas, *Quam das finem*, iniucundum nescio quo pacto & laxiorem vocis sonum feceris. Ennius item *rectos cupressos* dixit contra receptum vocabuli genus, hoc versu:

Capitibus nutantis pinos rectósq; cupressos.

firmior ei, credo, & vilidior sonus esse voc s visus est *rectos* dicere *cupressos*, quàm *rectas*. contrà verò idem Ennius in annali duodeuicesimo *aëre fulua* dixit, non *fuluo*, non ob id solùm quòd Homerus ἠέρα βαθεῖαν dicit, sed quod hic sonus, opinor, * hoc hab lior est visus & amœni or. sicuti etiam M. Ciceroni mollius teretiúsque visum, in quinta in Verrem, *fretu*, scribere, quàm *freto perangusto*, inquit, *fretu diuisa*. erat enim crassius vastiúsque, *perangusto freto*, dicere itidem in secunda, simili vsus modulamine, *manifesto peccatu*, inquit, non, *peccato*. hoc enim scriptum in vno atque in altero antiquissimæ fidei libro Tironiano reperi. verba sunt Ciceronis hæc: *Nemo ita viuebat, vt nulla eius vitæ pars summæ turpitudinis esset expers: nemo ita in manifesto peccatu tenebatur, vt quum impudens fuisset in facto, tum*

* vocabilior *c. Tor. & vet. ed.*

impudentior videretur si negaret. Huius autem vocis quum elegantior hoc in loco sonus est, tum ratio certa & probata est. Hic enim *peccatus*, quasi *peccati*, rectè Latinéque dicitur: sicut, hic *incestus*, non qui admisit, sed quod admissum est, & hic *tributus*, quod *tributum* nos dicimus, à plerísque veterum dicta sunt, hic quoque *allegatus*, & hic *arbitratus* pro *allegatione* próque *arbitratione* dicuntur. qua ratione seruata, *arbitratu* & *allegatu meo* dicimus. Sic igitur, *in manifesto peccatu*, dixit, vt, *in manifesto incestu*, veteres dixerunt. non quin Latinum esset *peccato*, dicere: sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem molliúsque est. Lucretius æquè auribus inseruiens *funem* fœminino genere appellauit, in hisce versibus,

Haud, vt opinor, enim mortalia sæcla superne
Aurea de cælo demisit funis in arua.

quum dicere vsitatius manente numero posset;

Aureus è cælo demisit funis in arua.

sacerdotes quoque feminas M. Cicero *antistitas* dicit, non, secundùm grammaticam legem, *antistites*. nam quum insolentias verborum à veteribus dictorum plerumque respueret, huius tamen verbi in ea parte sonitu delectat², *Sacerdotes*, inquit,

quit, *Cereris atque illius fani antistitæ*, vsque adeò in quibusdam neque rationem verbi neque consuetudinem, sed solam aurem secuti sunt suis verba modulis pensitantem. *quod qui non sentiunt*, inquit idem ipse M. Cicero quum de numerosa & apta oratione dissereret, *quas auris habeat, aut quid in his hominis simile sit, nescio*. Illud verò cumprimis apud Homerum veteres grammatici annotauerunt: quòd quũ dixisset.* quodam in loco κολοιούς τε ψῆράς τε, alio in loco non ψηρῶν τε, sed ψαρῶν dixit. *Ιλιαδ. π.

Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν.

sequutus non communem, sed propriam in quoque vocis situ iucunditatem. nam si alterum in alterius loco ponas, vtrumque feceris sonitu insuaue.

NOTÆ VARIORVM.

a *Urbes & vrbis.* Hinc liquet eo rem deuenisse, vt grammaticorum præceptiones irritæ fuerint, vsúque receptum sit, perinde scriberetur, vt loquerentur. 105. CASTAL. *obser.*

b *Insubidius.* Eo vocabulo velut molesto offensi emendatores, substituêre vicariam operam *insipidius*, qua de re vidé quæ notauimus suprà lib. 12. cap. 2.

Verba T. Castricij rethoris ad discipulos adolescẽtes. de vestitu atque calciatu non decoro.

CAP. XX.

T. Castricius rhetoricæ disciplinæ doctor, qui habuit Romæ locū principem declamandi ac docēdi, sūma vir auctoritate grauitatéque, & à diuo Hadriano in mores atque literas spectatus, quum me * præsente (vsus sim enim eo magistro) discipulos quosdam senatores vidisset die feriato tunici s & a lacernis indutos & gallicis calceatos: *Equidē*, inquit, *maluissem vos tagatos esse: pigitum est cinctos saltem esse & penulatos. sed si hic vester huiuscemodi vestitus de multo iam vsu ignoscibilis est: soleatos tamen vos populi Romani senatores per vrbis vias ingredi nequaquam decorum est, non herclè vobis minus, quàm illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiectauit.* Hæc me audiente Castricius: & quædam alia ad eam rem conducentia Romanè & seuerè dixit, plerique autem ex iis, qui audierant, requirebant, cur soleatos dixisset qui gallicas, non soleas, haberent. sed Castricius profectò scitè atque incorruptè loquutus, est omnia enim fermè id genus quibus plantarum calces tantùm infimæ teguntur, cætera prope nuda & teretibus habenis vincta sunt, soleas dixerunt: nonnunquam voce Græca crepidulas. *Gallicas* autem verbum esse

*, fortè c. T. ro

eſſe opinor nouum, non diu ante ætatem Marci Ciceronis vſurpari cœptum: itaque ab eo ipſo poſitum eſt in ſecunda Antonianarum. *Cum gallicis*, inquit, *& lacerna cucurriſti*, neque in ea ſignificatione id apud quenquam alium ſcriptum lego grauioris duntaxat auctoritatis ſcriptorem: ſed, vt dixi, crepidas & *a* crepidulas prima ſyllaba correpta, id genus calceamentum appellauerunt, quod Græci κρηπῖδας vocāt, eiuſque calceamenti ſutores crepidarios, dixerunt. Sempronius Aſellio in libro rerū geſtarū quatuordecimo, *Crepidariū*, inquit, *cultellū rogauit à crepidario ſutore.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Lacernis.* Taga non erat domeſtica veſtiis ſed lacerna. quod tamen planè non affirmo. ALD. MANVT. *de quæſt. per epiſt.*

b *Crepidas crepidulas.* Romæ etiam ſtatuæ aliquæ, quæ Senatoriç & antiquæ creduntur crepidas habent quales hic depictas videmus, licet Cellij ætate Sentoribus eſſent indecoræ, ſed crepidas & crepidulas prima ſyllaba correpta, ſed genus calceamentum appellarunt quod Græci κρεπιδας vocant, plura hac de re tangit MAG. *in miſcel.*

Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt dijs, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum, inter quas Marti Nerienē tribuūt, & quid Neriene *ſeu* Nerio *nomē importet.*

CAP. XXI.

COmprecationes deûm immortalium, quæ ritu Romano fiũt, expoſitæ ſũt in libris ſacerdotum populi Romani & in pleriſque antiquis orationibus, in iis ſcriptum eſt, [a] *Luam, Saturni,* [b] *Salaciam. Neptuni,* [c] *Horam Quirini,* [d] *Iurites Quirini,* * *Naiam Volcani,* [e] *Hercem Iunonis,* * [f] *Moas Martis Nerienẽque Martis.* ex quibus id, quod poſtremum poſui, ſic pleróſque dicere audio vt primam in eo ſyllabam producant: quo Græci modo dicitur Νηρεΐδας. ſed, qui * probè loquuti ſunt, primam * correptam dixerunt, tertiam produxerunt. eſt enim rectus caſus vocabuli eius, ſicut in libris veterum ſcriptũ eſt, *Nerio.* quanquam M. Varro in ſatyra Menippæa, quæ inſcribitur σκιαμαχία, non *Nerio*, ſed *Nerienes* vocatiuè dicit in his verſibus:

[g] * *Ted Anna Perenna,* [h] *Panda,* [i] *te Lato,* [k] *Pales,*
* *Nerienes, Minerua, Fortuna, ac Ceres.*

ex quo nominandĩ quoque caſum eundẽ fieri neceſſum eſt. ſed *Nerio* à veteribus ſic declinatur, quaſi Anio. nam proinde vt Anienem, *ſic Nerienem* dixerunt tertia ſyllaba producta. id autem ſiue *Nerio* ſiue *Nerienes* eſt, Sabinum verbum eſt, eóque ſignifica-

* Maiam *c.Tor.*
* propriè *c.Tor.*
* correptim *c. T.*
* Te Anna ac Per *c.T.*
* Te Neriones, *vel* Nerienes & M: *ex C.*

ſignificatur virtus & fortitudo, itaque ex Claudijs. quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præſtanti fortitudine *Nero* appellatus eſt. ſed id Sabini accepiſſe à Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum *neura* dicunt. vnde nos quoque Latinè *neruos* appellamus. *Nerio* igitur Martis vis & potentia & maieſtas quędam eſſe Martis demonſtratur. Plautus autem in Truculento coniugem eſſe Nerienem Martis dicit; atque id ſub perſona militis in hoc verſu:

> *Mars peregrè adueniens ſalutat Nerienem vxorem ſuam.*

Super ea re audiui non incelebrem hominem dicere, nimis comicè Plautum imperito & incondito militi filiam nouámque opinionem tribuiſſe, vt Nerienem coniugem eſſe Martis putaret. Sed id peritè magis quàm comicè dictum intelliget, qui leget Cn. Gellij annalem tertium, in quo ſcriptum, Herſiliam, quũ apud T. Tatium verba faceret pacémque oraret, ita precatam eſſe: *Neria Martis te obſecro pacẽ dare, vti liceat in nuptijs proprijs & proſperis vti quod de tui coniugis conſilio contigit, vti nos itidem integras raperent, vnde liberos ſibi, * ſui poſteris,*

* & ſ. e. *Tor. & ve. ed.*

Mm

patriæ pararent de tui, inquit, *coniugis consilio* Martem scilicet significans, per quod * apparet non esse id poëticè à Plauto dictum. sed eam quoque traditionem fuisse, vt Nerio à quibusdam vxor esse Martis diceretur. Inibi autem animaduertendum est, quod Gellius *Neria* dicit per *a* literam, non *Nerio*, neque *Neriones*. præter Plautum etiam prætérque Gellium Licinius Imbrex vetus comœdiarum scriptor in fabula, quæ Neæra inscripta est, ita scripsit:

* at re nō *c. Ter.*

Nolo ego Neæram te vocent, sed Nerienem.

Quum quidem Marties in connubiū data. ita * se numerus huiusce versus habet, vt tertia in eo nomine syllaba, contra quàm suprà dictum est, corripenda sit. cuius sonitus quanta apud veteres indifferentia sit, notius est, quàm vt plura in id verba sumenda sint: Ennius autem in annali in hoc versu;

*autem se n. *c. Ter.* *vetus autē ed.* senarij numerus.

Nerienem Mauortis & Herclem,

si, quod minimè soleti, numerum seruauit: primam syllabam intendit, tertiam corripuit, ac ne id quidem prætermittendum puto cuicuimodi est, quod in commentario quodam Seruij * Claudij scriptum inuenimus, *Nerio* dictum

* Cladij *c. tr.*

dictum quasi *neirio*, hoc est, sine ira & cum placiditate: vt eo nomine mitem tranquillúmque fieri Martem precemur. *ne* enim particula, vt apud Græcos, ita plerumque in Latina quoque lingua priuatiua est.

NOTÆ VARIORVM.

a *Luam Saturni*. Hæc vetusta dearum nomina ex vltima antiquitate repetenda & priscis pōtificum libris si qui extarent ex quibus sepulta iacerent, eruenda essent. quibus cum careamus, & vetustas nisi literis consignata ad posteros non perueniat. Ego Laciam scribi debere suspicor à Latio quod è latebra & fuga Saturni nomen habuit: vt eo nomine Saturni vel filia vel vxor quod potius reor intelligatur, Latij dea, quæ eadem ops fuerit. Est tamen qui censeat Laciam Saturni vxorem fuisse, ab illiciendo nomen consecutam, sed verius omnino sit vt antiquarij in veteribus libris extare dicunt, legere *Luam* vt Saturni vel vxor vel potius filia intelligatur. TVRN. *in aduers.*

b *Salatiam*. Salacia est quam poëtæ Amphitriten appellant Neptuni vxor. Legi & in antiquo lexico, Salmatiam esse ἀμφιτρίτην neq; supprimendum putaui. Salaciam quoque esse ἀμφιτρίτην, ποσειδῶνος. TVRN. *in aduers.*

c *Horam*. Hora vxor erat Romuli, sed vt Romulo in deos relato nomen mutatum est, sic eius vxori Hersiliæ in cœlestium concilium repositę Horæ nomen factum est, vt Romulo Quirini TVRN. *in aduers.*

d *Iurites Quirini.* Legendum coniecerim *Curitis Quiritis*: Curitis enim Iuno ab haſta vocabatur, vt Quiritius nomen Dei ſit cuius in matrimonio indigeretur Iuno quædam *Curitis*, nomen enim Iunonis multis deabus tribuebatur. Conueni qui hic non.

e *Quiritij*, ſed *Quirini* legendum contenderet, quod ne prætermittendum quidem duxi, vt ſi cui id probetur, ſequatur: à me enim id in medio relinquitur. Exiſtimo tamen ſiue *Quiritius* ſiue *Quirinus* legatur, deum aliquem belli præſidem ſignificari, cum Mars etiam Quirinus vocetur, & in antiquo lexico ſcribatur Quirinus ὁ γάλλος, præſtiterit tamen codicum fidem non damnare, & iurites à iure dearum nomen intelligere quæ *Quaritis* vel *Quirini* filiæ fuerit TVRN. *in aduerſ.*

f *Heriem Iunonis.* Nerionem Iunonis legendum exiſtimauerim. vt Nerio Iunonis Curitis filia habeatur. vt & Mars Nerienis maritus Neries in antiquo libro exponitur ἐξουσία θαλάσσης: ſed in eo fortaſſe Nereis ſcribendum. TVRN. *in aduerſ.*

g *Molas Martis.* Molas Martis filias crediderim, deáſque indigitari cenſuerim de nomine molarum, quod Mars vt molis fruges ſic bellis homines frangat & comminuat.

g *Ted Anna.* Quidam ita legendum eſſe exiſtimant. *Te Anna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales.* Sed multis modis falluntur, neque enim vident, quod tamen viſu facillimum erat, non duas eáſque diuerſas deas, ſed vnam mplorari. Eandem deinde *Perannam*, iidem illi non rectè indigebant, nam ſiue ab amne

Perenne, ſiue à temporis & annorum perennitate, vt Macrobio placuit, ex quacunque inquam earum cauſarum nomen illi veteres dederunt, *Perennam*, non perannam dici oportuit. LVD. CARR. *antiq. lect.* *Ted Anna.* Alij legunt *Theanna*, ego puto duas voces in vnam eſſe confuſas, & ex eo deformatam vtramque & velut perſonatam non apparere, niſi ſeorſim diſtrahatur. *Te Anna* enim à Varrone ſcriptum ſuſpicor, Annam enim à Romanis cultam fuiſſe. Ouidius vt alios omittam ſcribit lib. 3. Faſtor. TVRN. *in aduerſ.*

i *Panda.* Non *Pranda* ſcribi debet ex antiquis libris, declaratur autem in vetere lexico εἰρήνης θεός id eſt pacis, à pandendis & aperiẽdis vt reor portis. TVRN. *in aduerſ.*

k *Te Lato.* Hoc velut carie læſum putruit, repono Latona & Pales, niſi quis Varronem ſuſpicetur eſſe Græcè loquutum quod non inſolens facit, eúmque ſcripſiſſe Græcè *e Lato* Doricè vt antiquo libro ſcriptum ferunt pro τε λητῶ, ſic autem Latonem à Græcis nominari ſciunt, qui primis Græcarum literarum rudimentis initiati ſunt. TVRN. *in aduerſ.*

l *Pales.* Pales pabuli dea cenſetur alij dea paſtorum & pecoris à paſcendo nomen adepta, è Tibullo etiam quiſpiam eam credere palatij deam, quæ palatua dicebatur, quod equidẽ affirmare non auſim, in priſco lexico Pales ἐννομία exponitur. TVRN. *in aduerſ.*

m *Nuptiis propriis.* Vetere & eleganti loquendi more, vt *propria vxor*, nec enim vxor ad tẽpus

ſed in perpetuam vitæ conſuetudinem ducitur. FOR. *in Caſsiod.*

M. Catonis conſularis & cenſorij pulcherrima exprobratio contra philoſophantes nomine & non re.

CAP. XXII.

M. Cato, conſularis & cenſorius, publicis iam priuatíſque opulentus rebus, villas ſuas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitas fuiſſe dicit ad annum vſque ætatis ſuæ ſeptuageſimum. atque ibi poſtea his verbis vtitur: *Neque mihi*, inquit *ædificatio, neque vaſum, neque veſtimentum vllum eſt manu precioſum, neque precioſus ſeruus, neque ancilla eſt. ſi quid eſt*, inquit, *quod vtar, vtor. ſi non eſt,* * *ego. ſuum cuique per me vti atque frui licet.* tum deinde addit: *Vitio vertũt quia multa egeo. at ego illis quia nequeunt egere.* Hæc mera veritas Tuſculani hominis, egere ſe multis rebus, & nihil tamẽ cupere dicẽtis, plus herclè promouet ad exhortandam parſimoniam, ſuſtinendámque inopiam, quàm Græcæ iſtorũ præſtigię philoſophari ſeſe dicentium, vmbráſque verborum inanes fingentium, qui ſe nihil habere & nihil tamen egere ac nihil cupere dicunt, quum & habendo & egendo * & cupiendo ardeant.

* ego ſum cui te ſemper vti.

* & *tollit H. St.*

Quęſitum

Quæsitum tractatúmque quid sint manubiæ: *atque inibi dicta quædam de ratione vtendi verbis pluribus idem significantibus.*

CAP. XXIII.

IN factigijs fori Traiani simulacra sunt sita circumūdiq; inaurata equorum atque signorum militarium: subscriptúmque est, EX. MANVBIEIS. Quærebat Fauorinus, quum in area fori ambularet, & amicum suum consulem operiretur causas pro tribunali cognoscentem, nósque tunc eum sectaremur, quærebat, inquam, quid nobis videretur significare propriè *manubiarum* illa inscriptio. tum quispiam, qui cum eo erat, homo in studijs doctrinę multi atque celebrari nominis: *a Ex manubijs*, inquit, significat *b ex præda. manubiæ* enim dicuntur præda, quæ manu capta est. Etiam si, inquit Fauorinus, opera mihi princeps & prope omnis in literis disciplinísque Græcis sumpta est, non vsque eo tamen infrequens sum vocum Latinarum, quas subsiciuo aut tumultuario studio colo, vt hanc ignorem * interpretationem vulgariam, quod esse dicantur manubiæ præda. sed quæro an M. Tullius, verborum homo diligentissimus, in oratione quam dixit de lege agraria, Kalendis Ianuarijs contra Rulliū,

*manubiarum Int. c. Tor.

inani & illepida geminatione iunxerit. *manubias* & *prædam*, si duo hæc verba idem significant, neque vlla re aliqua dissident. atque, vt erat Fauorinus egregia vel diuina quadam memoria, verba ipsa M. Tullij statim dixit. ea nos adscribimus hîc, *Prędam, manubias, sectionem, castra denique Cn. Pompeij sedente imperatore decemviri vendent.* & infrà itidem duo hæc simul iunctim posita dixit; *Ex prędam, ex manubijs, ex auro coronario.* ac deinde ad eum conuertit, qui manubias esse prædam dixerat: &, Videtur ne tibi, inquit, vtróque in loco M. Cicero duobus verbis idem, sicuti tu putas, significantibus ineptè & frigidè esse vsus? ac tali ioco dignus, quali apud Aristophanem facetissimum comicorum Euripides Æschylum insectatus est? quum ait,

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.
Ἥκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ καὶ κατέρχομαι.
Ἥκω δὲ ταὐτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι.
Νὴ τὸν Δί' ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι,
Χρῆσον σὺ μάκτραν εἰ δὲ βούλει κάρδοπον.

Nequaquam verò. inquit ille, talia videntur, quale est μάκτραν & κάρδοπον; quæ * à poëtis vel oratoribus Græcis nostrísque celebrandæ & ornandæ rei gratia duobus eadem pluribúsve nominibus

vel à c. Ter.

frequen-

frequentantur. Quid igitur, inquit Fauorinus, valet hęc repetitio instauratióque eiusdem rei sub alio nomine in *manubijs* & in *pręda*? num ornat, vt alioqui solet, orationem? num eam modulatiorem aptiorémque reddit? num onerandi vel exprobrandi criminis caussa exaggerationem aliquam speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullij, qui de cõstituendo accusatore est, vna eadémque res pluribus verbis vehementer atque atrociter dicitur: *Sicilia tota, si vna voce loqueretur, hoc diceret, quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis vrbibus, sedibus, delubris fuit.* nam quum vrbes totas semel dixisset; sedes delubráque addidit, quæ sunt ipsa quoque in vrbibus. item in eodem libro simili mod *Siliciam*, inquit, *prouinciam C. Verres per triennium depopulatus esse. Siculorum ciuitates vastasse, donos exinanisse, fana spoliasse dicitur.* *Hęc, quid videtur, quum Siciliam prouinciam dixerit, atque etiam insuper ciuitates addiderit, domos etiam & fana, quæ infrà posuit, comprehendisset, verba hæc item multa atque varia, *depopulatus esse, vastasse, exinanisse, spoliasse*, nónne vnam & eandem vim in sese habent? sanè. sed quia cum dignitate orationis & cum graui verbo-

* Ecquid vid *ve. ed.*

rum copia dicuntur, quanquam eadem ferè ſint & ex vna ſententia cooriantur, plura tamen eſſe exiſtimantur: quoniam & aures & animum ſæpius feriunt. hoc ornatus genus, in crimine vno vocibus multis atque ſæuis extruendo, ille iam tunc M. Cato antiquiſſimus in orationibus ſuis celebrauit. ſicuti in illa, quæ inſcripta eſt; *De decem hominibus*: quum Thermum accuſauit quòd decem liberos homines eodem tempore interfeciſſet: hiſce verbis eandem omnibus rem ſignificantibus vſus eſt. quæ, quoniam ſunt eloquentiæ Latinæ, tunc primùm exorientis lumina quædam ſubluſtria, libitum eſt ea mihi ἀπομνημονεύειν. *Tuum nefariũ facinus peiore facinore operire poſtulas. ſuccidias humanas facis.* * *tãtas trucidationes facis. decẽ funera facis. decẽ capita libera interficis. decem hominibus vitam eripis, indicta cauſa, inindicatis, indẽnatis.* itẽ M. Cato in orationis principio, quam dixit in ſenatu pro Rhodienſibus, quum vellet res nimis proſperas dicere, tribus vocabulis idem ſentientibus dixit. verba eius hæc ſunt: *Scio ſolere pleriſque hominibus in rebus ſecũdis atq; prolixis, atque proſperis animũ excellere, atque ſuperbiam atque ferociã augeſcere.* Itidem Cato, ex Ori-

* tantam trucidationem c. Tor.

ex Originũ ſeptimo, in oratione quam contra Seruium Galbam dixit, compluribus vocabulis ſuper eadem re vſus eſt: *Multa me dehortata ſunt huc prodire, anni, ætas, vox, vires, ſenectus. verumenim verò quum tantam rempublicam agier arbitrarer.* ſed ante omneis apud Homerum eiuſdem rei atque ſententiæ luculenta exaggeratio eſt:

> Ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε Ζεὺς ἔκ τε κονίης
> ἔκ τ' ἀνδροκτασίης ἔκ θ' αἵματος ἔκ τε κυδοίμου;

item in alio verſu,

> ὑσμῖναί τε μάχαι τε φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

nam quum omnia iſta vtrobique multa & continua nomina nihil plus demonſtrent quàm prœlium, huius tamen rei varia facies delectabiliter ac decorè multis variiſque verbis depicta eſt. neque nõ illa quoque apud eumdem poëtam vna in duobus verbis ſententia cum egregia ratione repetita eſt. Idæus enim, quum inter Aiacem & Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos verbis vſus eſt:

> Μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε μηδὲ μάχεσθε.

in quo verſu non oportet videri alterum

verbum, idem quod ſuperius ſignificans, ſupplendi numeri cauſa extrinſecus additum & conſarcinatum. eſt enim hoc inane admodum & futile. ſed quum in iuuenibus gloriæ ſtudio flagrantibus peruicatiam ferociámque & cupidinem pugnæ: leniter tamen ac placidè obiurgaret: atrocitatem rei & culpam perſeuerandi bis idem dicendo alio atque alio verbo auxit, inculcauítque: dupléxque eadem compellatio admonitionem facit inſtantionem. nec illa quidem eiuſdem ſignificationis repetitio ignaua & frigida videri debet:

Μνηστῆρες δ' ἄρα Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε
ἤρτυον.

quòd bis idem θάνατον καὶ μόρον dixerit. indignitas enim moliendę tam acerbę támque iniuſtæ necis miranda mortis iteratione defleta eſt. Cæterùm quis tam * obtunſo ingenio eſt, quin intelligat,

* obtuſo vc. ed.

Βάσκ' ἴθι οὖλε Ὄνειρε, καὶ
Βάσκ' ἴθ' Ἶρι ταχεῖα,

verba duo idem ſignificantia non fruſtra poſita eſſe ἐκ παραλλήλων, vt quidam putant, ſed hortamentum eſſe acre imperatæ celeritatis. Verba quoque illa Marci Ciceronis in L. Piſonem trigemina, etiam

etiam ſi duæ auris nominibus non placent, non venuſtatem modò numeris quæſiuerunt, ſed figuram ſimulationémque oris pluribus ſimul vocibus verberauerunt. *Vultus denique*, inquit, *totus, qui ſermo quidem tacitus mentis eſt, hic in fraudem homines impulit: hic eos quibus erat ignot⁹ decepit, feſellit, induxit.* quid igitur? ſimile eſt, inquit, apud eūdē *in præda* & *manubijs*? nihil profectò iſtiuſmodi. nam neque ornatius fit additis manubiis; neque exaggeratius modulatiúſve: ſed aliud omnino *prǫda* eſt, vt in libris rerum verborúmque veterum ſcriptum eſt, aliud *manubiǫ*. nam *prǫda* dicitur corpora ipſa rerum, quæ capta ſunt: *manubiǫ* verò appellatæ ſunt pecunia à quǫſtore ex venditione prædæ redacta. vtrumque ergo dixit M. Tullius, cumulandæ inuidiæ gratia, decem viros ablaturos, perſequuturóſque & prædam quǫ nondum eſſet venundata, & pecuniam quǫ ex venditione prædæ percepta eſſet. Itaque hæc inſcriptio, quam videtis, EX MANVBIIS, non res corporáque ipſa præda * monſtrat: (nihil enim captum eſt horum à Traiano ex hoſtibus;) ſed facta eſſe hǫc comparatáque ex manubijs, id eſt, ex pecunia prǫdaticia declarat. *manubiǫ*

* demonſtrat c. T.

enim sunt, sicuti iam dixi, non præda, sed pecunia per quæstorem populi Romani ex præda vendita contracta. quod per quæstorem autem dixi, intelligi nunc oportet præfectum ærario significari. nam cura ærarij à quæstoribus ad præfectos ærarij trãslata est. Est tamen nõ nusquam inuenire ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, vt aut temerè aut incuriosè *prędam* pro *manubiis*, & *manubias* pro *præda* posuerint: aut trópica quadam figura mutationem vocabuli fecerint. quod facere concessum est scitè id peritéque facientibus. sed enim, qui propriè atque signatè loquuti sunt. sicuti hoc in loco M. Tullius *manubias* pecuniam dixerunt.

NOTÆ VARIORVM.

a *Ex manubiis*. Præda apud Romanos non singulorum, non ducum, non occupantium fuit, sed pecuniam ex ea vendita contractam manubias populo Romano cessisse Dionysius auctor. PET. FAB. *Sem. lib*. 2.

b *Ex præda*. Manubias esse vult Gellius pecuniam vel ex hoste captam vel ex præda vendita redactam, Suetonius contra, simpliciter pro qualicunque præda vsurpare videtur, nec ab hoste solùm, sed etiam à ciue petita. Et quanquam hic quidam existimant manubias dictas, quod manu capiantur, ego tamen arbitror

bitror à duabus vocibus eius etymon coalescere à manu & vi vel à Græca *βία*, vt hybridam dictionem faciamus. MAN. *in miscellan.*

Verba P. Nigidij, quibus dicit in nomine, Valeri *in casu vocandi primam syllabam acuendam esse: & item alia ex eisdem verbis ad rectam scripturam pertinentia.*

CAP. XXIIII.

P. Nigidij verba sunt ex commentariorum grammaticorum vicesimoquarto, hominis in disciplinis doctrinarum omniũ præcellentis. *Deinde*, inquit, *voculatio qui poterit seruari si non sciemus in nominibus, vt Valeri, vtrũ interrogãdi an vocãdi sint; interrogãdi secunda syllaba superiore tono est quã prima: deinde nouissima deijcitur. at in casu vocãdi sũmo tono est prima: deinde gradatim descẽdunt.* sic quidẽ P. Nigidius dici præcipit. sed si quis nũc Valerium appellans, in casu vocandi, secũdum id præceptum Nigidij acuerit primam, non aberit quin rideatur, Summum autem tonum *προσῳδίαν* acutam dicit: & quem *accentum* nos dicimus, *voculationem* appellat: & *casum interrogandi* eum dicit, quem nunc nos *genitiuum* dicimus. id quoque in eodem libro Nigidiano animaduertimus. *Si huius*, inquit, *amici vel huius magni scribas: vinũ i, facito*

*ſin verò hi * magnei, hi amicei, caſu multitudinis recto, tum ante, i, ſcribendũ erit, erátq; idipſum facies in ſimilibus. item ſi huius terrai ſcribas: i litera ſit extrema. ſi huic terrę: per, e, ſcribendum eſt. item qui ſcribit mei in caſu interrogandi, velut quum dicimus, mei ſtudioſus: * per, e, & i, ſcribat. at quũ mitũ per i vnũ ſcribendum eſt, non per e: quia dandi caſus eſt.* Hæc nos auctoritate doctiſſimi hominis adducti, propter eos qui harum quoque rerum ſcientiam quærunt, non prętermittenda exiſtimauimus.

* magni, hi amicij c. Tor.

* per i vnum ſcribat, non per e, at quũ mei, tum per e & i ſcrib. eſt quia d. c. Tor.

De verſibus, quos Virgilius ſectatus videtur. Homeri ac Partheniј.

CAP. XXV.

PArthenij poëtæ verſus eſt:

Γλαύκῳ καὶ Νηρεῖ καὶ Εἰναλίῳ Μελικέρτῃ.

eum verſum Virgilius æmulatus eſt: itaque fecit duobus vocabulis venuſtè immutatis parem:

Glauco & Panopeę & Inoo Melicertæ.

ſed illi Homerico non ſanè re parem, neque ſimilem fecit. eſſe enim videtur Homeri ſimplicior & ſincerior, Virgilij autem νεωτερικώτερος, & quodam quaſi ferrumine immiſſo fucatior:

Ταῦρον δ' Ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ Ποσειδάωνι

Taurum

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De sententia Panætij philosophi, quam scripsit in libro de officiis secundo: qua hortatur vt homines ad cauendas iniurias in omni loco intenti paratíq; sint.

CAP. XXVI.

LEgebatur Panætij philosophi liber de officijs secundus, ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius magno cũ studio maximóque opere æmulatus est. ibi scriptum est, cùm multa alia ad bonam frugem ducentia, tum vel maximè quòd esse hęreréque in animo debet, id autem est ad hanc fermè sententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac sibi suísque esse vsui volunt, negotia periculáque ex improuiso assidua & prope quotidiana fert. ad ea cauenda atque declinanda proinde esse oportet animo semper prompto atque intento, vt sunt athletarũ, qui * pãcratiæ vocantur. nam sicuti illi ad certandum vocati proiectis altè brachijs consistunt, capútque & os suum manibus oppositis quasi vallo præmœniunt: mẽbráque eorum omnia, priusquã pugna mota est, aut ad vitãdos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita animus

* pancratiastæ alij.

atque mens viri prudentis, aduersus vim & petulantias iniuriarum omni in loco atque in tempore prospiciens, debet esse erecta, ardua, septa solidè, expedita, nunquam conniuens, nusquam aciem suam flectens, consilia cogitationésque cōtra fortunę verbera contráque insidias iniquorū quasi brachia & manus protendens; ne qua in re aduersa & repentina incursio imparatis improtectísque nobis oboriatur.

Quod Quadrigarius, cum multis mortalibus *dixit: quid & quantam differret si dixisset*, cum multis hominibus.

Cap. XXVII.

Verba sunt Claudij Quadrigarij ex annalium eius tertiodecimo: *Concione dimissa Metellus in Capitoliū venit cū mortalibus multis. inde domum proficiscitur. tota ciuitas eū reduxit.* Quū is liber eáque verba M. Frōtoni, nobis ei ac plerisq; alijs assidētibus, legerentur: & cuidā haud sanè viro indocto videretur *multis mortalibus*, pro, *hominibus multis*, ineptè frigidéque in historia, nimísque id poëticè dixisse: tum Fronto illi, cui hoc videbatur, Ain' tu, inquit, aliarum homo rerum iudicij elegantissimi, *mortalibus multis* ineptū tibi videri & frigidum? nihil autem arbitrare

trare cauſæ fuiſſe quòd vir modeſtus atque puri ac propè quotidiani ſermonis, *mortalibus* maluit, quàm *hominibus* dicere? eãdémque credis futuram fuiſſe multitudinis demonſtrationem, ſi *cum multis hominibus*, ac nõ *cum multis mortalibus*, diceret? ego quidem, inquit, ſic exiſtimo, niſi ſi me ſcriptoris iſtius omníſque antiquæ orationis amor atque veneratio cæco eſſe iudicio facit, longè* atque longè eſſe amplius, prolixius, fortius, in ſignificanda totius propè ciuitatis multitudine *mortales* quàm *homines* dixiſſe. námque multorum hominũ appellatio intra modicum quoq; numerum cohiberi atque includi poteſt. *multi* autem *mortales* neſcio quo pacto & quodam ſenſu inenarrabili omne ferè genus, quod in ciuitate eſt, & ordinum & ætatum & ſexus, comprehendunt. quod ſcilicet Quadrigarius, ita vt res erat, ingentẽ atq; promiſcuã multitudinẽ volens oſtẽdere, *cum multis mortalibus Metellũ in Capitolium veniſſe* dixit, ἐμφατικώτερον, quàm ſi cum multis hominibus dixiſſet. Ea nos omnia, quæ Fronto dixit, quum ita, vt par erat, non approbantes tantùm, ſed admirantes quoque audiremus, Videte tamen, inquit, ne exiſtimetis ſemper atque in omni loco, *mortales multos*, pro, *mul-*

* longéq; eſſe *c. Tor.*

tis hominibus, esse dicendum: ne planè fiat Græcum illud a de Varronis satyra prouerbium: τὸ ὅπι τῇ φακῇ μύρον. Hoc iudicium Frontonis etiam de paruis minutísque vocabulis non prætermittendum putaui: ne nos fortè fugeret lateretque subtilior huiuscemodi verborum consideratio.

NOTÆ VARIORVM.

a *De Varronis Satyra prouerbium.* M. Varro in Latinis scriptis suis mentionem fecisse Græci huius prouerbij, testatur hic author. *Casaubon. in Athen.*

Non hactenus esse faciem, *qua vulgò dicitur.*

CAP. XXVIII.

ANimaduertere est pleraque verborum Latinorum ex ea significatione, in qua nata sunt, decessisse vel in aliam longè vel in proximam, eámque decessionem factam esse consuetudine & inscitia temerè dicentium, quæ cuimodi sint non didicerint. sicuti quidam faciem esse hominis putant os tantùm & oculos & genas, quod Græci πρόσωπον dicunt: quandò facies sit forma omnis & modus & factura quædam corporis totius, à faciendo dicta, vt ab aspectu species & à fingendo figura. itaque Pacuuius, in tragœdia, quæ Nitpra inscribitur, *faciem* dixit *homin*

minis,pro corporis longitudine.

Ætate,inquit, *integra, feroci ingenio,facie procera virum.*

Non solùm autem in hominum corporibus, sed etiam in rerum cuiusquemodi aliarum, facies dicitur, nam montis & cæli & maris facies, si tempestiuè dicatur,probè dicitur. Sallustij verba sunt ex historia secunda: *Sardinia in Africo mari facie vestigij humani in orientem quàm in occidentem latior prominet.* Ecce autem id quoque in mentem venit, quod etiam Plautus in Pœnulo *faciem*,pro totius corporis colorísque habitu dixit.verba Plauti hæc sunt:

Sed earũ nutrix qua sit facie mihi expedi.
Statura haud magna, corpore aquilo st. ipsa ea'st.
Specie venusta,ore paruo atque oculis pernigris.
Formam quidem herclè verbis depinxi probè.

Præterea memini Quadrigarium in vndecimo *faciem* pro statura totiúsque corporis figura dixisse.

Quid sit in satyra M. Varronis,caninũ prandium.

CAP. XXIX.

LAudabat venditabátq; se nuper quispiam in libraria sedens, homo ine-

ptè gloriosus, tanquam vnus esset sub omni cælo satyrarum M. Varronis enarrator, quas partim Cynicas, alij Menippæas appellant. & iaciebat inde quædam non admodum difficilia ad quæ coniiciēda adspirare posse neminem dicebat. tum fortè eum ego librum, ex iisdem satyris ferebam, qui * ὑδρεγκύων inscriptus est. propius igitur accessi: & Nosti, inquam, magister verbum illud scilicet egregiè vetus, Musicam, quæ sit abscondita, eam esse nulli rei? oro ergo te, legas hos versus pauculos, & prouerbij istius, quod in his versibus est, sententiam dicas mihi. lege, inquit, tu mihi potius, quæ non intelligis, vt ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego possum, quæ non assequor? indistincta namque fient & cōfusa quæ legero, & tuam quoque impedient intentionem, tunc aliis etiam, qui tibi aderant, compluribus idem comprobantibus desiderantibus, * accepit a me librum veterem, fidei spectatæ, luculentè scriptum. * accepit autem inconstantissimo vultu & mœstissimo, sed quid deinde dicam? non audeo herclè postulare, vt id credatur mihi. pueri in ludo rudes, si eum librum accepissent, non ij magis in legendo deridiculi fuissent, ita & senten-

* ὑδρεγκύων e. Tor.

* accipit. e. Tor.

* accipit. e. Tor.

tias intercidebat, & verba corruptè pronunciabat. reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus; & Vides, inquit, oculos meos ægros assiduísque lucubrationibus propè iam perditos? vix ipsos literarum apices potui comprendere: quum valebo ab oculis, reuise ad me, & librum istum tibi totum legam. Rectè, inquam, fit oculis magister tuis. sed, in quo illis nihil opus est id, rogo te, dicas mihi. *caninũ prandium* in hoc loco, quem legisti, quid significat? atque ille egregius nebulo, quasi difficili quæstione perterritus, exsurgis statim: & abiens. Non, inquit, paruam rem quæris. talia ego gratis non doceo. Eius autem loci: in quo id prouerbium est, verba sunt, *Non vides apud Mnesitheum scribi tria genera esse vini, nigrum, album, medium, quod vocant κιῤῥόν: nouum, vetus, medium: & efficere nigrũ virus, album vrinam. medium πέψιν: nouum refrigerare, vetus calefacere, medium esse prandium caninum?* quid significet, *prandium caninum*, rem leuiculam diu & anxiè quæsiuimus, prandium autem abstemium in quo nihil vini potatur, caninum dicitur. quoniam canis vino caret, quum igitur medium vinum appellasset, quod neque nouum esset neque vetus, & plerumque homines ita lo-

quantur, vt omne vinum aut nouum esse dicant aut vetus: nullam vim habere significauit, neque noui neque veteris quod medium esset; iccirco pro vino non habendum, quia neque refrigeraret, neque calefaceret. *refrigerare* id dicit, quod Græcè ἀναψύξαι dicitur.

NOTÆ VARIORVM.

a *Caninum prandium quid significat.* Prandium caninum idem est ac prandium abstemium, in quo nempe nihil vini potatur quoniam canis vino caret, qua ratione caninam à Plauto *in Casina est act.* 5. cœnam esse nominatam censeo. Bros.

A. GEL-

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS.

DECIMUSQUARTUS.

Dissertatio Fauorini philosophi aduersus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibúsque siderum & stellarum fata se hominum dicturos pollicen ur.

CAP. I.

ADVERSUM istos, qui sese Chaldæos seu genethliacos appellant, ac de motu déque positu stellarum dicere posse quæ futura sunt profitentur, audiuimus quĕdam Fauorinum philosophum Romę Gręcè disserentem egregia atque illustri oratione. exercendine autem anne ostĕtandi gratia ingenij, an quòd ita serio indicatóque existimaret, non habeo dicere. capita autem locorum argumentorúmque quibus vsus est, quod eius meminisse potui, egressus ibi ex auditione properè annotaui. eáq; fue-

tunt ad hanc fermè ſententiam: Diſciplinam iſtam Chaldæorum a tantæ vetuſtatis non eſſe,quantæ videri volunt: neque eos principes eius auctoréſque eſſe quos ipſi ferant: ſed id præſtigiarum atque offuciarum genus commētos eſſe homines æruſcatores, & cibum quæſtúmq; ex mēdaciis captantes: atque quoniam viderent terrena quædam inter homines ſita, cæleſtium rerum ſenſu atque ductu moueri: quale eſt, quòd oceanus quaſi lunæ comes cum ea ſimul ſeneſcit adoleſcitque: hinc videlicet ſibi argumentum ad perſuadendum parauiſſe. vt crederemus omnia rerum humanarum & parua & maxima, tanquam ſtellis atque ſideribus euincta, duci & regi. eſſe autem nimis quàm ineptum abſurdúmque:vt, quoniam æſtus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicuius, quod ei fortè de aquę ductu cum riualibus aut de communi pariete cum vicino apud iudicem eſt, vt exiſtimemus id negotium quaſi habena quadam de cælo vinctum gubernari. quod & ſi vi & ratione quapiā diuina fieri poteſt: nequaquam id tamen cenſebat in tam breui exiguóque vitæ ſpacio quantouis hominis ingenio comprehendi poſſe & percipi, ſed coniectari pauca quædam

verbo

verbo ipsius vtar, παχυμερέστερ' nullo scientiæ fundo concepta, sed vasa & vaga & arbitraria: qualis longinqua oculorum acies est per interualla mediaca ligãtium: tolli enim quod maximè inter deos atque homines differt, si homines quoque res omneis pòst futuras prænoscerent. ipsam deinde siderum stellarúmque obseruationem, quam esse originem scientiæ suæ prædicarent, haudquaquam putebat liquidè consistere. nam si principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, stellarum motus & vias & discessiones & cœtus intuentes, quid ex iis efficeretur obseruãuerunt, procedat, inquit, hæc sanè disciplina, sed sub ea modo inolinatione cæli, sub qua tunc Chaldæi fuerunt: non enim potest, inquit, ratio Chaldæorũ obseruationis manere, si quis, ea vti velit sub diuersis cæli regionibus. nam quanta, inquit, partium circulorúmque cæli ex deuergentia & conuexionibus mundi varietas sit, quis non videt? eædem igitur stellæ, per quas omnia diuina humanáque fieri contendunt, sicuti non vsquequaque pruinas aut calores cient: sed mutant & variant, tempestatésque eodem in tempore alibi placidas, alibi violentas mouent, cur non euenta quoque rerum ac negotio-

rum alia efficiunt in Chaldæis, alia in Getulis, alia apud Danubium: alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconſequens, ipſũ quidem corpus & habitum tam profundi aëris ſub alio atque alio cæli curuamine non eumdem manere; in hominem autem negotiis ſtellas iſtas opinari idem ſemper oſtendere, ſi eas ex quacunque terra conſpexeris. præterea mirabatur id cuiquam pro præcepto liquere, ſtellas iſtas, quas à Chaldæis & Babyloniis, ſiue Ægyptiis obſeruatas ferunt, (quas multi *erraticas*, Nigidus *errones* vocat) non eſſe plures quàm volgò diceretur. poſſe enim fieri exiſtimabat, vt & alij quidam planetes pari poteſtate eſſent, ſine quibus recta atque perpetua obſeruatio perfici non quiret; neque eos tamen cernere homines poſſint, propter exſuperantiam vel ſplendoris vel altitudinis. Nam & quædam, inquit, ſidera è quibuſdam terris conſpiciũtur, earúmque terrarum hominibus nota ſunt: ſed eadem ipſa ex alia omni terra nõ videntur, & ſunt aliis omnino * ignotiſſima. atque, vt demus, inquit, has tantum modo ſtellas, & ex vna parte terræ obſeruari debuiſſe: quæ tandem finis obſeruationis iſtius fuit, & quæ tempora ſatis eſſe viſa ſunt ad percipiendum, quid præmonſtraret

* ignariſſima *H. St.*

monſtraret aut cœtus ſtellarum, aut circumitus, aut tranſitus? nam ſi iſto modo cœpta fieri obſeruatio eſt, vt animaduerteretur quo habitu, quáque forma, quáque poſitura ſtellarum aliquis naſceretur: tũ deinceps ab ineunte vita, fortuna eius, & mores, & ingenium, & circunſtantia reaum negotiorúmque, & ad poſtremum finis etiam vitæ * expectaretur. eáque omnia, vt vſu venerant, literis mandarentur: * ſpectaretur. Tor. & vet. ed. ac poſtea longis temporibus, quum ipſæ illæ eodẽ in loco eodémque habitu forẽt eadem cæteris quíque euentura exiſtimarentur, qui eodem illo tempore nati fuiſſent: ſi iſto, inquit, modo obſeruari cœptũ eſt, & ex ea obſeruatione compoſita quædam diſciplina eſt: nullo id pacto poteſt procedere. dicant enim quot tandem annis, vel potius quot ſæculis orbis hoc obſeruationis perfici quiuerit. conſtare *quidem inter aſtrologos dicebat, ſtellas ipſas quas *erraticas* dicerent, quæ eſſe omnium rerum fatales viderentur, infinito prope & innumerabili numero annorum ad eadem locum, * quum eodẽ habitu ſimul omnes profectæ ſunt, regredi: vt neque vllus obſeruationis tenor neq; memoriæ vlla effigies literarum tanto æuo potuerint educare. atque illud etiam eiuſmodi

* quippe c. T. & vet. ed.

* cum e. h. ſo. vnde prof. vet. ed.

esset considerandum putabat: quod aliud stellarum agmen foret, quo primùm tempore conciperetur homo in vtero matris, aliud postea quum in decẽ mensibus proximis in lucẽ ederetur: quærebátque, qui conueniret diuersam super eodem fieri demonstrationem? si, vt ipsi putarent, alius atque alius earundem stellarum situs atque ductus alias fortunas daret. sed & nuptiarum tempore, ex quibus liberi quærerentur, atque ipso etiam illo maris atque feminæ coitu iam declarari oportere dicebat, certo quodam & necessario stellarũ ordine, quales qualique fortuna homines gignerentur: ac multò etiam antè quàm pater ipse atque mater nascerentur, ex eorum genitura debuisse iam tunc prospici, quinam olim futuri essent, quos ij creaturi forent, & suprà longè atque longè per infinitum: vt si, disciplina ista fundamento aliquo veritatis nixa est, centesimo vsque ab hinc sæculo, vel magis primo cæli atque mundi exordio, atque inde iam deinceps, continua significatione, quotiens generis auctores eiusdem homines nascerentur, stellæ istæ præmonstrare debuerint, qualis qualique fato futurus sit, quisquis hodie natus est. Quo autem, inquit, pacto credi potest, vnius-

niuſcuiúſque ſtellarum formæ & poſitionis ſortem atque fortunam vni omnino homini certam deſtinatámque eſſe eáque * formam. poſt longiſſima ſæculorũ ſpatia, reſtitui, ſi vitæ fortunarúmque eiuſdẽ hominis * iudicia, in tam breuibus interuallis, per ſingulos maiorum eius gradus pérque infinitum ſucceſſionum ordinem, tam ſæpè ac tam multipliciter eadem ipſa non eadem ſtellarum facie denotantur? quod ſi id fieri poteſt: eáque diuerſitas atque varietas admittitur per omnis antiquitatis gradus ad ſignificanda eorum hominum, qui poſt naſcẽtur, exordia: imparilitas hæc turba obſeruationem, omníſque ratio diſciplinæ confunditur. iam verò id minimè ferendum cenſebat, quòd nõ modò caſus euentáque, quæ euenirent extrinſecus, ſed conſilia quoque hominũ ipſa & arbitria, & varias voluntates appetitionéſque &, declinationes, & fortuitos repentinóſque in leuiſſimis reb⁹ animorum impetus receſſúſque moueri agitaríque deſuper è cælo putarẽt: tanquam quod fortè ire in balneas volueris, ac deinde nolueris, atque id rurſum volueris, non ex aliqua diſpari variáque animi agitatione, ſed ex neceſſaria quadam errantium ſiderum reciprocatione cõtigerit: vt planè homi-

* formaturã ex Scal.
* in iudicia c. Tor. & vet. ed.

nes non, quod dicitur, λογικὰ ζῶα. sed ludicra & ridenda quædam neurospasta esse videantur, si nihil sua sponte, nihil arbitratu suo faciunt: sed ducentibus stellis & aurigantibus. ac si, inquit, potuisset prædici affirmanter, Pyrrhúsne rex, an M. Curius prœlio victurus esset: cur tandem non de alea quoque, ac de calculis & alueolo audent dicere, * quinam ibi ludentium vincat? an videlicet magna sciunt. parua nesciunt, & minora maioribus imperceptiora sunt? sed si magnitudiues rerum sibi vindicant: magísque esse perspicuas & facilius comprehendi posse dicunt: Volo, inquit, mihi respondeant, quid in hac totius mundi contemplatione, præstantis naturæ operibus in tam paruis atque breuibus negotiis fortunísque hominum magnum putent? atque id velim etiam, inquit, vt respondeant: si tam parum atque rapidum est momentum temporis, in quo homo nascens fatum accipit, vt in eodem illo puncto sub eodem circulo cæli plures simul ad eandem competentiam nasci non queant: & si idcirco gemini quoque non eadē vitæ sorte sūt, quoniam non eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit. respondeant cursum illum temporis transuolentis

*quisnā i. l. vindicatus. c. To..

qui

qui vix cogitatione animi comprehendi potest, quonam pacto aut consilio assequi queant, aut ipsi perspicere & reprehendere: quum in tam præcipiti dierum noctiúmque vertigine minima momenta ingentes facere dicant mutationes. ad postremum autem, & quid esset, quod aduersum hoc dici posset, requirebat; quòd homines, vtriusque sexus omnium * ætatium, diuersis stellarum motibus in vitam editi, regionibus, sub quibus geniti sunt, longè distantibus: omnes tamen isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in naui fluctu obruti, eodem genere mortis, eodémque ictu temporis vniuersi simul interirent. quod scilicet, inquit, nunquam eueniret, si momenta nascendi, singulis attributa, suas vnumquodque leges haberent. quod si quædam, inquit, in hominum morte atque vita etiam diuersis temporibus editorum per stellarum pares quosdam postea conuentus, paria nonnulla & consimilia posse dicunt obtingere: cur non aliquando possint omnia quoque paria vsu venire, vt exsistant per huiuscemodi stellarum concursiones & similitudines Socratæ simul & Antisthenæ, & Platones mul-

* ætatum c. Tor.

ti, genere forma, ingenio, moribus, vita omni & morte pari? quod nequaquam, inquit: prorſus fieri poteſt. non igitur hac cauſa propè vti queunt, aduerſum hominum impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare ſe iis dicebat, quòd non id quoque requireret, ſi vitæ mortiſque hominum rerúmque humanarum omnium tempus & ratio & cauſa in cælo & apud ſtellas foret, quid de muſcis aut vermiculis aut * echinis, multiſque alijs minutiſſimis terra maríque animantibus dicerent? an iſta quoque iiſdem, quibus homines, legibus naſcerentur; iiſdémque itidem extinguerentur: vt aut ranunculis quoque & culicibus naſcendi fata ſint de cæleſtium ſiderum motibus attributa: aut, ſi id non putarent, nulla ratio videretur; cur ea ſiderum vis in hominibus valeret, deficeret in cæteris. Hæc nos ſicca & incondita & propemodum * vna ratione attigimus, * at Fauorinus, vt hominis ingenium fuit, * aut, quæ eſt Græcæ facundiæ copia ſimul & venuſtas, latiùs ea & amœniùs & ſplendidiùs & profluentiùs exſequebatur. atque idétidem commonebat, vt caueremus, ne quà nobis iſti ſycophantæ ad faciendam fidem irreperent, quòd viderentur

* ochinis *c. Tor.*

* ieiuna *aliy.*

* ſed *c. T.*

* vtque eſt *c. T. & ita ve. ed. niſi quod non habet* eſt.

rentur quædã interdum vera effutire aut spargere. non enim comprensa, inquit, neque definita neque percepta dicunt: sed lubrica atque ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque vera pedetentim quasi per tenebras ingredientes eunt: & aut multa tentando incidunt repentè imprudentes in veritatem, aut ipsorum, qui eos consulunt, multa credulitate ducente perueniunt callidè ad ea quæ vera sunt, & iccirco videntur in præteritis rebus quàm in futuris veritatem faciliùs imitari. ista tamen omnia, quæ aut temerè aut astutè vera dicunt, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non est millesima. Prȩter hæc autem, quæ dicentem Fauorinum audiuimus, multa etiam memini poetarum veterum testimonio, quibus huiuscemodi ambages fallaciosæ confutantur. ex quibus est Pacuuianum illud;

Nam siqui, quæ euentura sunt, prouideãt:
Aequiparent Ioui.

item Accianum illud:

Nihil, inquit, *credo auguribus, qui aures*
verbis diuitant
Alienas, suas vt auro locupletent domus.

Idem Fauorinus, deterrere volens ac depellere adolescentes à genethliacis istis

& quibusdã aliis id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, nullo pacto adeundos esse, consulendósque huiuscemodi argumentis cõcludebat. Aut aduersa, inquit, euentura dicunt, aut prospera. si dicunt prospera, & fallunt, miser fies frustrà expectando. si aduersa dicunt, & mentiuntur, miser fies frustrà timendo. sin vera respondent, eáque sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias. si felicia promittunt, eáque euentura sunt: tũ planè duo erunt incommoda: & expectatio te * spe suspensum fatigabit: & futurum gaudij fructum spes tibi iam * præflorauerit. nullo igitur pacto vtendum est istiusmodi hominibus res futuras præsagientibus.

* spei *alij.* * præflorabit *c. Tor.* deflorauerit *alij.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Tantæ vetustatis.* Al. legunt *tantæ venustatis*, vt NAN. *in miscellan.*

Quem in modum disseruerit Fauorinus consultus à me super officio iudicis.

CAP. II.

QVo primùm tempore à prætoribus lectus in iudices sum, vt iudicia, quæ appellantur priuata, susciperem; libros vtriusque linguæ de officio iudicis scriptos conquisiui: vt homo adolescens

à poëtarum

à poëtarum fabulis & à rhetorum epilogis ad iudicandas lites vocatus, rem iudiciariam, quoniam vocis, vt dicitur, viuæ penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerem. atque in rerum quidem diffisionibus comperendinationibúsque, & alijs quibusdam legitimis ritibus, ex ipsa lege Iulia & ex Sabini Massurij, & quorundam aliorum iurisperitorum commentarijs commoniti & adminiculati sumus. in his autem, quæ exsistere solent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diuersarum circumstantia, nihil quicquam nos huiuscemodi libri iuuerunt. nam, & si consilia iudicibus ex præsentium causarum statu capienda sunt, generalia tamen quædam præmonita & præcepta sunt, quibus ante causam præmœniri iudex præperaríque ad incertos casus futurarum difficultatum debeat, sicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ * scientiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numeratáque, sed qui petebat neque tabulis neque testibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur, sed eum constabat virum esse fermè bonum, notæque & expertæ fidei, & vitæ incul-

* sentētiæ

patissimę: multáque & illustria exempla probitatis sinceratísq; eius expromebantur: illum autem, vnde petebatur, hominem esse non bonæ rei, vitáque turpi & sordida, cõuictúmque vulgò in mendaciis, plenúmque esse perfidiarum & fraudum ostendebatur, is tamen, cum suis multis patronis, clamitabat probari apud me debere pecuniam datum consuetis modis, *expensi latione, mensæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obsignatione, testium intercessione.* ex quibus omnibus si nulla re probaretur, dimitti iam se oportere, & aduersarium de calumnia damnari. quod de vtriusque autem vita atque factis diceretur, frustrà id fieri atque dici. rem enim de petenda pecunia apud iudicem priuatum agi, non apud censores de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaueram in consilium, viri exercitati atque in patronicijs & in operis fori celebres, sempérque se circumundique distrahentibus causis festinantes, non sedendum diutius, ac nihil esse dubiũ dicebant, quin absoluendus foret, quem accepisse pecuniam nulla probatione solemni docebatur. sed enim ego homines quum considerabam, alterum fidei, alterum probri plenum, spurcissimæque vitæ ac de-

tæ ac deformatissimæ, nequaquam adduci potui ad absoluendum. a iussi igitur diem diffindi, atque inde à subselliis pergo ire ad Fauorinum philosophum, quem in eo tempore Romæ plurimum sectabar, atque ei de causa ac de * omnibus quæ apud me dicta fuerant, vt res erat, narro omnia, ac peto vt & ipsum illud in quo hęrebam, & cætera etiam, quę obseruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me vt earum rerum essem prudentior tum Fauorinus religione illa cunctationis & solicitudinis nosttæ comprobata, id quidem, inquit, super quo nunc deliberas, videri potest specie tenui paruáq; esse: sed si de omni quoque officio iudicis pręire tibi me vis: nequaquam est vel loci huius, vel temporis. est enim disceptatio ista multiiugę & sinuosę quæstionis, multáque & anxia cura & circumspicentia indigens, namque, vt pauca tibi nunc quæstionum capita attingam, iam omnium primum hoc de iudicis officio quęritur, si iudex fortè id sciat, super qua re apud eum litigatur, eáque res vni ei, prius quàm agi cœpta, aut in iudicium deducta sit, ex alio quodam negotio casúque alio quo cognita liquido & comperta sit: neque id ta-

* hominibus c. Tor. vet. ed.

men in agenda causa probatur : oporteátne eum secũdùm ea, quę sciens venit iudicare, an secundùm ea quæ aguntur. id etiam, inquit, quæri solet, an deceat atque conueniat iudici causa iam cognita, si facultas esse videatur componendi negotij, officio paulisper iudicis dilato communis amici. & quasi pacificatoris partes recipere. atque illud amplius ambigi ac dubitari scio, debeátne iudex inter cognoscendum ea, quæ * dictio quæstióque opus est, dicere & quærere, etiam si cuius ea dici quęríque interest, neque dicat, neque postulet. patrocinari enim prorsus hoc esse aiunt, non iudicare. pręter hęc super ea quoq; re dissentitur, an ex vsu éxq; officio sit iudicis ré causámq; de qua cognoscit: interloquutionib. suis ita exprimere consignaréque, vt ante sententię tépus ex his, quæ apud eum in pręsens confusè variéq; dicuntur, proinde, vt quoquo in loco ac tempore mouetur, signa & indicia faciat motus atq; sensus sui. nam qui iudices, inquit, acres atq; *celebres videntur, nõ aliter existimant ré. qua de agitur, indagari cõprehẽdíq; posse, nisi is, qui iudicat, crebris interrogationib. necessariísque interloquutionib. & suos sensus aperiat, & litigantium deprehendat. contrà autem

*dictoquæstúque c. T. ed. vet. dicto quæ sitóque.

* celeres c. Tor.

autem, qui ſedatiores & grauiores putantur, negant iudicem debere ante ſententiam, dum cauſa vtrimque agitatur, quotiens aliqua re propoſita motus eſt, totiens ſignificare quid ſentiat. euenturum enim aiunt, vt, quia pro varietate propoſitionum argumentorúmque alius atque alius motus animi patiendus eſt, aliter atque aliter eadem in cauſa eodémque in tempore ſentire & interloqui videatur. ſed de his, inquit, & cęteris huiuſcemodi iudicialis officij tractatibus, & nos poſthac, quũ erit otium, dicere quid ſentiamus conabimur, & pręcepta Ælij Tuberonis ſuper officio iudicis, quæ nuperrimè legi, recenſebimus. quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud iudicem peti dixiſti, ſuadeo herclè tibi, vtare M. Catonis prudentiſſimi viri conſilio: qui in oratione, quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita eſſe à maioribus memoriæ traditum obſeruatúmq; ait, vt ſi, quod inter duos actum eſt, neque tabulis neque teſtibus planum fieri poſſit, tum apud iudicem, qui de ea re cognoſceret, vter ex ijs vir melior eſſet quæreretur: &, ſi pares eſſent, ſeu boni pariter ſeu mali, tum illi, vnde petitur, crederetur, ac ſecundum eum iudicare-

tur. in hac autem causa, de qua tu ambigis, optimus est qui petit, vnde petitur, deterrimus; & res est inter duos acta sine testibus: eas igitur & credas ei qui petit; condemnésq; eum de quo petitur: quoniam, sicuti dicis, duo pares non sunt: & qui petit melior est. Hoc quidem mihi tum Fauorinus, vt virum philosophum decuit, suasit. sed maius ego altiúsque id esse existimaui, quàm quod meæ ætati & mediocritati conueniret, vt cognouisse & condemnasse de moribus non de probationibus rei gestæ videret: vt absoluerem tamen, inducere in animum non quiui, & propterea *b* iuraui mihi non liquere: atque ita * iudicato illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius commeminit Fauorinus, hæc sũt: *Atq; ego à maiorib⁹ memoria sic accepi: si quis quid alter ab altero peterent, siue ambo pares essènt, siue boni siue mali essent, quod duo res gessissent vti testes non interessent, illi vnde petitur ei potiùs credendum esse. nunc si sponsionem fecisset Gellius cum Turio,* N. I. VIR. MELIOR. ESSET. GELLIVS. QVAM. TVRIVS. *nemo, opinor, tam insanus esset, qui iudicaret meliorem esse Gellium quàm Turium. si non melior Gellius est Turio potius oportet credi vnde petitur.*

* iudicatu c. Tor.

NOTÆ

NOTÆ VARIORVM.

a *Iussi igitur diem diffundi.* Sic rectè excudit Aldina editio, falluntur autem qui *diem diffusum* scribunt. BROD. *in miscellan.*

b *Iuraui mihi non liquere.* Congruit hoc loco *L. Pomponius. D. de re iud.* Credóque Pomponium & Gellium ad veterem illum iurisiurãdi morem aspexisse, quemadmodum & ad veterem illam formam non liquet. Hac de re plura. PET. FAB. *de magist. Rom.*

An æmuli offensique inter sese fuerint Xenophon & Plato.

CAP. III.

QVi de Xenophontis Platonísque vita & moribus pleráque omnia exquisitissimè scripsere, non abfuisse ab eis motus quosdam tacitos & occultos simultatis æmulationísque mutuæ putauerunt: & eius rei argumenta quædam coniectatoria ex eorum scriptis protulerunt. ea sunt profectò huiuscemodi: quòd neq; à Platone in tot numero libris mentio vsquam facta sit Xenophontis, neque item contrà ab eo in suis Platonis, quanquam vterque, ac maximè Plato, complurium Socratis sectatorum in sermonibus, quos scripsit, commeminerit. id etiam esse non sinceræ neque amicæ voluntatis indicium crediderunt, quòd Xenophon inclyto illi operi Platonis,

quod de optimo ſtatu reipublicæ ciuitatiſq; adminiſtandæ ſcriptum eſt, lectis ex eo duob ferè libris, qui primi in vulgus exierant, oppoſuit contra * ſcripſitq; diuerſum regiæ adminiſtrationis genus, quod, παιδείας Κύρου inſcriptum eſt. eo facto ſcriptóque eius vſque adeò permotum eſſe Platonē ferunt, vt quodam in libro, mentione Cyri regis habita, retractandi leuandíque eius operis gratia, verū quidem Cyrum gnauum & ſtrenuum fuiſſe dixerit, παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἧφθαι τὸ παράπαν. hæc enim verba ſunt de Cyro Platonis. præterea putant id quoque ad iſta, quæ dixi, accedere, quòd Xenophon in libris, quos dictorum atque factorum Socratis commentarios compoſuit, negat Socratem de cæli atque naturæ cauſis rationibúſque vnquam diſputauiſſe, ac ne diſciplinas quidem cæteras, quæ μαθήματα Græci appellant, quæ ad bene beatéque viuendum non * pergerent, aut attigiſſe aut comprobaſſe: idcircóq; turpiter eos mentiri dicit, qui diſſertationes iſtiuſmodi Socrati attribuerent. hoc autem, inquiunt, Xenophon quū ſcripſit, Platonem videlicet notauit, in cuius libris Socrates de phyſica & muſica & geometria diſſerit. Sed enim de viris optimis

* conſcripſitque c. Tor. & v. ed.

* pertinerent *vet. ed.*

mis & grauissimis si credendum hoc aut suspicandum fuit, causam equidem esse arbiror non obtrectationis, nec inuidiæ, neque de gloria maiore parienda certationis: hæc enim procul à moribus philosophiæ absunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt. quæ igitur est opinionis istius ratio? hæc profectò est, æquiperatio ipsa plerúmque & parilitas virtutum inter sese consimilium, etiam si contentionis studium & voluntas abest, speciem tamen æmulationis creat. nam quum ingenia quædam magna duorum pluriúmve, in eiusdem rei studio illustrium, aut pari sunt fama aut proxima: oritur apud diuersos * fautores eorum industriæ laudísque æstimandæ contentio. tum postea ex alieno certamine ad eos quoque ipsos contagium certationis adspirat, cursúsque eorum ad eandem virtutis calcem pergentium, quando est compar vel ambiguus, in æmulandi suspiciones non suo, sed fauentium studio delabitur. proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina certare æmularíque inter sese existimati sunt: quia de iis apud alios, vter esset exsuperantior, certabatur; & quia duæ eminentiæ, quum si-

* fauisores *c. Tor.*

mul iunctæ in arduum nituntur, simulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

NOTÆ VARIORVM.

a *Qui de Xenophante.* A. Gellius aliquot argumenta collegit, quibus doceret, inter Platonem & Xenophontem nescio quid occultæ simultatis intercessisse. multo plura autem, & multo accuratiùs exposita apud Athenæum lib. vndecimo leguntur: sed eorum, quæ posuit Gellius, primum falsum esse, comperi. ait enim, *neque à Platone Xenophontis, neque contrà à Xenophonte Platonis vllam vnquam factam esse mentionem: cùm tamen vterque complurium Socratis sectatorum meminerit.* Ego autem, ecquid Plato Xenophontem vsquam nominauerit; non sanè pronunciare ausim. apud Xenophontem quidem libro tertio ἀπομνημονευμάτων, Platonem nominari video. Narrat enim Xenophon, Glauconem Aristonis filium, qui ad populum verba facere, & remp. gerere cuperet, cùm annos viginti nondum haberet, sæpè ob id delusum, & detractum è suggesto: neque tamen amicorum ac domesticorum precibus à tam temerario incepto eum reuocare cupientium obtemperantem, destitisse tandem Socratis auctoritate adductum. Socratem autem ei amicum fuisse ait propter Charmidem Glauconis filium, & propter Platonem. Γλαύκωνα δὲ, inquit, τὸν Ἀρίστωνος, ὅτ' ἐπεχείρει δημηγορεῖν ἐπιθυμῶν προστατεύειν τῆς πόλεως, οὐδέπω εἴκοσιν ἔτη γεγονὼς, ὄντων ἄλλων οἰκείων

καὶ

καὶ φίλον, οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι ἑλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ καταγέλαστον ὄντα. Σωκράτης δὲ εὔνους ὢν αὐτῷ διά τε Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος, καὶ διὰ Πλάτωνα, μόλις ἔπαυσεν. Hoc cũ primùm ſcripſi, nõ memineram, idem à Laërtio in Platonis vita notatum eſſe. MAR. 5.14.

Quòd aptè Chryſippus, & graficè imaginem Iuſtitiæ modulis coloribuſque verborum depinxit.

CAP. IIII.

COndignè meherclè & condecorè Chryſippus in librorum, qui inſcribuntur περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, primo, os & oculos Iuſtitiæ, vultúmque eius * ſeueris atque venerãdis verborum coloribus depinxit. facit quippe imaginem Iuſtitiæ, fieríque ſolitam eſſe dicit à pictoribus rethoribúſque antiquioribus, ad hũc fermè modum: *forma atque filo virginali, aſpectu vehemẽti & formidabili, luminibus oculorum acribus, neque humilis neque atrocis, ſed reuerendæ cuiuſdã triſtitiæ dignitate.* ex imaginis autem iſtius ſignificatione intelligi voluit, iudicem, qui iuſtitiæ antiſtes eſt, oportere eſſe grauem, ſanctum, ſeuerum, incorruptum, inadulabilem, cõtráque improbos nocentéſque immiſericordem, atque inexorabilem, erectúmque & arduũ ac potentẽ, vi & maieſtate æqui-

* totum cõ*ijcit addendum H. St.*

tatis veritatiſque terrificum. verba ipſa Chryſippi de iuſtitia ſcripta hæc ſunt: Παρθένος δὲ εἶναι λέγεται, κατὰ σύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις, μὴ δὲ προσίεσθαι, μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν. καὶ δέησιν μήτε κολακείαν, μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. οἷς ἀκολούθως καὶ σκυθρωπὴ γράφεται, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἔντονον, καὶ δεδορκὸς βλέπουσα, ὥστε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μὲν ὡς * πρὸς φίλους ὄντος τοῦ τοιούτου προσώπου, τοῖς δὲ ἑτέροις προσάντους. Hæc verba Chryſippi eo etiam magis ponenda oxiſtimaui: vt prompta ad conſiderandum iudicandúmque ſint: quoniam legẽtibus ea nobis delicatiores quidam diſciplinarum philoſophi Sæuitiæ imaginem iſtam eſſe, non Iuſtitiæ, dixerunt.

** προσφιλοῦς conjicit leg. H.St.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Oculos Iuſtitiæ.* De iuſtitia vide PET. FAB. *ad tit. 1. D. de iuſt. & iur.*

Lis atque contentio grammaticorum Romæ illuſtrium enarrata ſuper caſu vocatiuo vocabuli quod eſt, egregius.

CAP. V.

DEfeſſus ego quondam diutina commentatione, laxandi leuãdique animi

mi gratia, in Agrippę campo deambulabam: atque ibi duos forte grammaticos conspicatus non parui in vrbe Roma nominis, certationi eorum acerrimæ adfui; quum alter in casu vocatiuo, *vir egregi*, dicendum contenderet, alter *vir egregie*. ratio autem eius qui *egregi* oportere dici censebat, huiuscemodi fuit: Quæcumque, inquit, nomina seu vocabula recto casu numero singulari, *us*, syllaba finiuntur, in quibus ante vltimam syllabam posita est, *i*, litera: ea omnia casu vocatiuo, *i*, litera terminantur, vt *Cælius Cæli, modius modi, tertius terti, Accius Acci, Titius Titi*, & similia omnia. sic igitur *egregius* quoniā, *us* syllaba in casu nominandi finitur, eámque syllabam præcedit *i* litera, habere debebit in casu vocandi, *i* literam extremam, & idcirco, *egregi*, non *egregie* rectius dicetur. nam *diuus* & *riuus* & *cliuus*,* & similia nomina *us*, syllaba terminantur, sed ea quæ per duo *u* scribenda est, propter cuius syllabæ sonum declarandum reperta erat noua litera, quæ digamma appellabatur. hoc vbi ille alter audiuit: e, inquit, gregie grammatice, vel, si id mauis, egregiissime. dic, oro te, *inscius* & *impius* & *sobrius* & *ebrius* & *proprius* & *propitius* &

* non u syll. ter. sed c. *Tor.*

anxius & *contrarius*, quę *us* ſyllaba finiuntur, in quibus ante vltimam ſyllabam, *i* litera eſt, quem caſum vocandi habent? me enim pudor & verecundia tenet pronunciare ea ſecundùm tuam definitionem. ſed quum ille paulisper oppoſitu horum vocabulorum commotus riticuiſſet, & mox tamen ſe collegiſſet; eandémque illam, quam definierat, regulam retineret & propugnaret; dicerétque & *proprium* & *propitium* & *anxium* & *contrarium*: itidem in caſu vocatiuo dicẽdum, vt & *aduerſarius* & *extrarius* diceretur; *inſcitum* quoque & *impium*, & *ebrium* & *ſobrium* inſolentiùs quidem paulò, ſed rectiùs per *i* literam, non per *e* in caſu eodem pronunciandum; eáque inter eos contentio longiùs duceretur: non arbitratus ego operæprecium eſſe eadem iſta hæc diutius audire, clamantes compugnantéſque illos reliqui.

Cuimodi ſint quæ ſpeciem doctrinarum habeant: ſed neque delectent neque vtilia ſint, atque inibi de vocabulis ſingularum vrbium regionúmque immutatis.

CAP. VI.

HOmo nobis familiaris, in literarum cultu non ignobilis, magnámque ætatis partem in libris verſatus, Adiutum,

iutum, inquit, ornatúmque volo ire Noctes tuas.& ſimul dat mihi librum grandi volumine, doctrinis omnigenis, vt ipſe dicebat, præſcatentem; quem ſibi elaboratum eſſe, ait ex multis & variis & remotis lectionibus: vt ex eo ſumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. accipio cupidus & libens: tanquam ſi copiæ *cornum nactus eſſem: & recondo me penitus, vt ſine arbitris legam: at quæ ibi ſcripta erant prò Iupiter, mera miracula! quo nomine fuerit qui primus grammaticus appellatus eſt, & quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocratæ: & *cuimodi Homerus fuiſſe dicat in Vlexis domo *ἀδιφλῶες, quam ob cauſam Telemachus cubans iunctim ſibi cubantem Piſiſtratum non manu attigerit, ſed pedis ictu excitarit, & Euryclia Telemachum quo genere clauſtri incluſerit, & quapropter idem poëta roſam non norit, oleum ex roſa norit: atque illud etiam ſcriptum fuit, quæ nomina fuerint ſociorum Vlixis qui à Scylla rapti laceratíque ſunt: vtrum ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ, Vlixes errauerit κατὰ ἀρίσταρχον, an ἐν τῇ ἔξω κατὰ κράτητα. id etiã iſtic ſcriptũ fuit, qui ſint apud Homerũ verſus *iſoſephœ, & quorũ ibi nominũ παραστιχὶς reperiatur, & quis adeò verſus ſit, qui

* cornu *in vet. ed. vt & in mar. c. Tor. quum in ipſo textu deletum eſſet* m.

* cuiuſmodi *c. Tor.*

* ῥετεῶντες *vet. ed.*

* ioſephi *c. Tor.*

per ſingula vocabula ſingulis ſyllabis increſcat: ac deinde qua ratione dixerit ſingulas pecudes in ſingulos annos terna parere, & ex quinque operimentis, quibus Achillis clypeus mœnitus eſt, quod factum ex auro eſt, ſummum ſit an medium, & præterea quibus vrbibus regionibúſque vocabula iam mutata ſint, quod Bœotia antè appellata fuerit Aonia, quòd Ægyptus Aëria, quòd Creta eodem quoque nomine Aëria dicta eſt, quòd Attica ἀκτὴ, quòd Corinthus Ephyre, quòd Macedonis ἠμαθία, quòd Theſſalia αἱμονία, quòd Tyros Sarra, quòd Thracia antè Sithon dicta ſit, quòd Seſton ποσειδώνιον. Hæc atque item alia multa iſtiuſmodi ſcripta in eo libro fuerunt. quæ quum ſtatim properans redderem, ὄναιό σου, inquam, doctiſſime virorum, ταύτης τῆς πολυμαθίας: & librum hunc opulentiſſimum recipe, nihil prorſus ad noſtras paupertinas literas congruentem. nam meæ noctes, quas inſtructum ornatúmque iſti, de vno maximè illo verſu Homeri quærunt, quem Socrates præ omnibus ſemper rebus ſibi eſſe cordi dicebat,

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Quòd

*Quod Marcus Varro Cn. Pompeio conſuli primùm deſignato commentarium dedit, quem appellauit. *iſagogicum de officio ſenatus habendi.*

* ipſe iſa. c.Tor. & vet.ed.

CAP. VII.

CN. Pompeio conſulatus primus cum M. Craſſo deſignatus eſt. eum magiſtratum Pompeius quum initurus foret, quoniam, per militiæ tempora, ſenatus habendi conſulendíque rerum etiam expers vrbanarum fuit, M. Varronem familiarem ſuum rogauit, vti commentarium faceret εἰσαγωγικὸν: (ſic enim Varro ipſe appellat,) ex quo diſceret, quid facere diceréque deberet, quum ſenatum conſuleret. Eum librum commentarium, quem ſuper ea re Pompeio fecerat, periſſe Varro ait in literis quas ad Oppianum dedit: quæ ſunt in libro epiſtolicarum quæſtionum quarto. in quibus literis, quoniam quæ antè ſcripſerat non comparebant, docet rurſum multa ad eam rem ducentia, primùm ibi ponit qui fuerint, per quos more maiorum ſenatus haberi ſoleret, eóſque nominat *dictatorem*, **conſulem*, *prætores*, *tribunos plebi*, *interregem præfectum vrbi*: neque alij, præter hos, ius fuiſſe dixit facere ſenatuſconſultum: quotiénſq; vſu veniſſet vt omnes iſti magiſtratus eodem tempore Romæ eſſent,

* cõſules, c.Tor. & vet.ed.

tum quo ſupra ordine ſcripti eſſent, qui eorum prior aliis eſſet, ei potiſſimùm ſenatus conſulendi ius fuiſſe. addit deinde, extraordinario iure *tribunos militares*, qui *proconſulibus* fuiſſent, item *decem viros*, quibus imperium cõſulare tum eſſet, item *trium viros reipublicæ conſtituẽdæ* cauſa creatos ius conſulendi ſenatum habuiſſe poſtea ſcripſit de interceſſionibus: dixítque intercedendi, ne ſenatuſconſultum fieret, ius fuiſſe iis ſolis, qui eadem poteſtate, qua ij, qui ſenatuſconſultum facere vellent, maioréve eſſent. tum adſcripſit de locis, in quibus ſenatuſconſultum fieri iure poſſet, docuítque confirmauítque, niſi in loco per augures conſtituto quod templum appellaretur, ſenatuſconſultum factum eſſet, iuſtum id non fuiſſe: proptereà & in curia Hoſtilia & in Pompeia, & pòſt in Iulia, quum profana ea loca fuiſſent. templa eſſe per augures conſtituta, vt in iis ſenatuſconſulta more maiorum iuſta fieri poſſent. inter quæ id quoque ſcriptum reliquit, non omneis ædes ſacras templa eſſe, ac ne ędem quidem Veſtæ templũ eſſe. poſt hæc deinceps dicit, ſenatuſconſultum ante exortum aut poſt occaſum ſolem factum ratum non fuiſſe: opus etiã cenſorium feciſſe exiſtimatos,

matos per quos eo tẽpore ſenatuſconſultũ factum eſſet. docet deinde inibi multa, quibus diebus habere ſenatum ius non ſit immolaréque hoſtiam prius auſpicaríque debere, qui ſenatum habiturus eſſet de rebúſque diuinis priuſquam humanis ad ſenatum referendum eſſe : tum porrò referri oportere, aut infinitè de republica, aut de ſingulis rebus finitè: ſenatúſque conſultum fieri duobus modis : aut per diſceſſionem, ſi *conſentitur: aut, ſi res dubia eſſet, per ſingulorum ſententias exquiſitas: ſingulos autẽ debere conſuli gradatim: incipique à conſulari gradu. ex quo gradu ſemper quidem antea primum rogari ſolitum, qui princeps in ſenatum lectus eſſet: tum autem, quũ hæc ſcriberet, nouum morem inſtitutum refert, per ambitionem gratiámque, vt is primus rogaretur, quem rogare vellet, qui haberet ſenatum, dum is tamen ex gradu cõſulari eſſet, præter hæc de pignore quoque capiendo diſſerit, déque multa dicenda ſenatori, qui quum in ſenatũ venire deberet, non adeſſet. Hæc & alia quædam id genus in libro, quo ſuprà dixi, M. Varro in epiſtola ad Oppianum ſcripta exſequutus eſt. Sed quòd ait ſenatuſconſultum duobus modis fieri ſolere, aut conquiſitis ſen-

* *conſentiretur. c. Tor. & vet. ed.*

tentiis, aut per diceſſionem: parũ conuenire videtur cum eo quod Ateius Capito in coniectaneis ſcriptum reliquit. nam in libro ducenteſimo quinquageſimonono Tuberonem dicere ait, nullũ ſenatuſconſultum fieri poſſe non diſceſſione facta. quia in omnibus ſenatuſcõſultis etiam in iis quæ per * relationem fierent diſceſſio eſſet neceſſaria: idq; ipſe Capito verũ eſſe affirmat. ſed de hac omni re alio in loco plenius accuratiúſq; nos memini ſcribere.

* elationẽ c.Tor.

Quæſitum eſſe diſſenſúmque, an præfectus Latinarum cauſa creatus ius ſenatus conuocandi conſulendique habeat.

CAP. VIII.

PRæfectũ vrbi Latinarum cauſa relictũ ſenatum habere poſſe Iunius negat, quoniam ne ſenator quidem ſit; neque ius habeat ſentẽtiæ dicendæ: *b* quum ex ea ætate præfectus fiat quæ non ſit ſenatoria: Marcus autem Varro in quarto epiſtolicarum quæſtionum, & Ateius Capito in Coniectaneorum ducenteſimo quinquageſimonono, ius eſſe præfecto ſenatus habendi dicunt: déq; ea re aſſenſum eſſe Capitonem Tuberoni contra ſententiam Iunij refert. *nam* * *& tribunis*, inquit, *plebis ſenatus habendi ius erat, quanquam ſenatores non eſſent, ante Atinium plebiſcitum.*

* & abeſt à c.Tor.

NOTÆ

NOTÆ VARIORVM.

a *Præfectum urbi.* De præfecto feriarum Latinarum causa introducto exposuêre Budæus *in annot. ad Pandectas.* Balduinus *in notis ad Pandectas.* Hotomannus *in commẽt. verb. iur.* Id nondum quod sciam à quoquam fuit expositum, cur constitueretur præfectus vrbis, feriarum Latinarum causa. Ego reperio solitos in Albanum montem quotannis vrbe proficisci omnes vrbanos magistratus ad sacra Ioui per triduũ aut quatriduum pro Latino populo faciendã, quibus induciarum olim inter Romanum Latinúmque populum factarum renouabatur, & his cõceptiuis Latinarum feriarum diebus, ex Albano monte Latinis populis carmen ex sacris petere ius cum Romanis fuit. qui plura hac de re scire velit, consulat PET. FAB. *ad Tit. D. de origine iur.*

b *Cum ex ea ætate præfectus fiat, qua non sit senatoria.* Moris fuit vt Latinarum diebus præficetur vrbi adolescens aliquis ex prima nobilitate, qua de re vide Suetonium in Claudio *cap.* 7. BROS.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS

LIBER DECIMVS-quintus.

Quòd in Q. Claudij annalibus scriptum, lignum alumine oblitum non ardere.

Cap. I.

DECLAMAVERAT Antonius Iulianus rhetor præterquam semper aliàs, tum verò nimitum quantum delectabiliter & feliciter. sunt enim fermè scholasticæ istæ declamationes eiusdem hominis eiusdémque facundiæ, non eiusdem tamen quotidie felicitatis. nos ergo familiares eius circumfusi vndique eum prosequebamur domum: quum deinde subeuntes montem Caspium cōspicimus insulam quandam occupatam igni, multis arduísque tabulatis editam: & propinqua iam omnia flagrare vasto incendio. tum quispiam ibi ex comitibus Iuliani, Magni

gni, inquit, reditus vrbanorum prædiorum; sed pericula sunt longè maxima. si quid autem posset remedij fore, vt ne tam assiduè domus Romæ arderent, venũ herclè dedissem res rusticas, & vrbicas emissem. atqui illi Iulianus læta, vt mos eius fuit, inter fabulandum venustate, Si annalem, inquit, vndeuicesimum Q. Claudij legisses optimi & sincerissimi scriptoris, docuisset te profectò Archelaus regis Mithridati præfectus, qua medela quáque solertia ignem defenderes: vt ne vlla tua ædificatio è ligno correpta atque insinuata flammis arderet. Percunctatus ego sum sum quid esset *librum Quadrigarij petit. in eo igitur libro scriptum inueni; Quum oppugnaret L. Sulla in terra Attica Piræum; & contrà Archelaus regis Mithridati præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, quum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse, quòd alumine ab Archelao oblita fuisset. verba Quadrigari j ex eo libro hæc sunt: *Tum Sulla conatus est & tempore magno eduxit copias, vt Archelai turrim vnã quã ille interposuit, ligneã incẽderet, venit, accessit, lignã subdidit, submouit Græcos, ignẽ admouit, satis sunt diu conati, nunquã quiuerunt incendere.*

* illud *additur in c. Tor.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS LIBER DECIMVS-quintus.

Quòd in Q. Claudij annalibus scriptum, lignum alumine oblitum non ardere.

Cap. I.

DECLAMAVERAT Antonius Iulianus rhetor præterquam ſemper aliàs, tum verò nimium quantum delectabiliter & feliciter. ſunt enim fermè ſcholaſticæ iſtæ declamationes eiuſdem hominis eiuſdémque facundiæ, non eiuſdem tamen quotidie felicitatis. nos ergo familiares eius circumfuſi vndique eum proſequebamur domum: quum deinde ſubeuntes montem Caſpium cōſpicimus inſulam quandam occupatam igni, multis arduíſque tabulatis editam: & propinqua iam omnia flagrare vaſto incendio. tum quiſpiam ibi ex comitibus Iuliani, Magni

gni, inquit, reditus vrbanorum prædiorum; sed pericula sunt longè maxima. si quid autem posset remedij fore, vt ne tam assiduè domus Romæ arderent, venũ herclè dedissem res rusticas, & vrbicas emissem. atqui illi Iulianus læta, vt mos eius fuit, inter fabulandum venustate, Si annalem, inquit, vndeuicesimum Q. Claudij legisses optimi & sincerissimi scriptoris, docuisset te profectò Archelaus regis Mithridati præfectus, qua medela quáque solertia ignem defenderes: vt ne vlla tua ædificatio è ligno correpta atque insinuata flammis arderet. Percunctatus ego sum sum quid esset *librum Quadrigarij petit. in eo igitur libro scriptum inueni; Quum oppugnaret L. Sulla in terra Attica Piræum; & contrà Archelaus regis Mithridati præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, quum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse, quòd alumine ab Archelao oblita fuisset. verba Quadrigarij ex eo libro hæc sunt: *Tum Sulla conatus est & tempore magno eduxit copias, vt Archelai turrim vnã quã ille interposuit, ligneã incẽderet, venit, accessit, lignã subdidit, submouit Græcos, ignẽ admouit, satis sunt diu conati, nunquã quiuerunt incendere.*

* illud *additur in c. Tor.*

ita Archelaus omnem materiam a obleuerat alumine: quod Sulla atque milites mirabantur. & , postquam nō succendit, reduxit copias.

NOTÆ VARIORVM.

a *Obleuerat alumine.* Manuſcripti quidam legunt *albumine* quiqui illi fuerint cerebrum excuſſit, quod de alumine dixerat, ignem non metuere videbatur falſum, ideóque albumen è Plinio ſubſtituerunt SCHEN.

Quòd Plato in libris, quos de legibus compoſuit, largiores lætioréſque in conuiuiis inuitatiunculas vini non inutiles eſſe * *exiſtimauerit.*

* exiſtimauit. c. *Tor.*

CAP. II.

EX inſula Creta quiſpiam ætatem Athenis agens Platonicum* ſe eſſe philoſophum dicebat & viderier geſtibat. erat autem nihili homo & nugator, atque in Græcæ facundiæ gloria iactabundus, & præterea vini libidine aduſque ludibria ebrioſus. is in conuiuiis iuuenum, quæ agitare Athenis a hebdomadibus lunæ ſolemne nobis fuit, ſimulátque modus epulis factus, & vtiles delectabiléſque ſermones cœperant, tum ſilentio ad audiendum petito loqui cœptabat: atque id genus vili & incondita verborum caterua hortabatur omnes ad bibendum, ídque ſe facere ex decreto Platonico prædicabat: tanquam

* eſſe ſe c. *Tor.*

tanquam Plato in libris, quos de legibus composuit, * laudes ebrietatis copiosissimè scripsisset, vtilémque esse eam bonis ac fortibus viris censuisset. ac simul inter eiusmodi orationem crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat, fomitem esse quendam dicens & incitabulum ingenij virtutísque, si mẽs & corpus hominis vino flagraret. Sed enim Plato, in primo & secundo de legibus; non, vt ille nebulo opinabatur, ebrietatem istam turpissimam, quæ labefacere & imminuere hominũ mentes solet, laudauit, sed hãc largiorem paulò iucũdiorémque vini inuitationem, quæ fieret sub quibusdã quasi arbitris & magistris conuiuiorũ sobriis, non improbauit. nam & modicis honestísque inter bibendum remissionibus refici integrarísq; animos ad instaurãda sobrietatis officia existimauit, reddíque eos sensim lætiores atque ad intentiones rursum capiendas fieri habiliores: & simul, si qui penitus in iis affectionum cupiditatúmque errores inessent, quos * aliqui pudor reuerens concelaret, ea omnia sine graui periculo, libertate per vinum data, delegi, & ad corrigendum medendúmque fieri opportuniora, *b.* atq, hoc etiam Plato ibidem dicit, non defugiendas esse neque re-

* leges *c. Tor.*

* *c. Tor. sit. præpositum habet s in fine dictionis vet. ed.* aliquis forsã alioqui

ſpuẽdas ⁎ huiuſcemodi exercitationes aduerſum propulſandam vini violentiam: neque vllum vnquam continentem prorſum ac temperantem ſatis fideliter viſum eſſe, cuius vita virtúſque non inter ipſa errorum pericula & in mediis voluptatum illecebris explorata ſit. nam cui Libentiæ Gratiæque omnes conuiuiorum incognitæ ſint, quíque illarum omnino expers ſit; ſi eum fortè ad participandas eiuſmodi voluptates aut voluntas tulerit, aut caſus induxerit, aut neceſſitas compulerit, deleniri plerúmque & capi: neque mentem animúmque eius conſiſtere, ſed vi quadam noua iſtum labaſcere. congrediendum igitur cenſuit & tanquam in acie quadam cum voluptariis rebus, cúmque iſta vini licentia comminus dicernendum: vt aduerſum eas non fuga ſimus tuti nec abſentia: ſed vigore animi & conſtanti præſentia moderatóque vſu temperentiam continentiámque tueamur & calefacto ſimul refotóque animo, ſi quid in eo vel frigidæ triſtitiæ vel torpentis verecundiæ fuerit deluamus.

NOTÆ VARIORVM.

a *Hebdomadibus.* Etſi obſeruatio hebdomadũ ante tempora Theodoſis vulgò recepta non fuit, annotare tamen licet multò antè tale aliquid

quid Græcos præsertim & Asiaticos in fūctionibus vitæ quotidianæ solitos obseruare *Cas. in Suet.*

b *Atque hoc etiam.* Aduersum philosophum quempiam disserit hęc Agellius, qui Platonis verbis & exemplo adolescentes vocabat ad potandum, & subit deinde quatenus permissa à Platone, vini aliqua copia. LIPS. *in Elect.*

c *Huiusmodi exhortationes.* Lipsius legit huiuscemodi exerrationes, & transfert ad primas quasi aluci nationes mentis, ante plenam pubertatem. Probissima autem est vox exerrare, & optimis scriptoribus nota, sed imperitia librariorum sæpius corrupta, pro eo quod linguam extra os proiectam per irrisum reciprocare. *Bernard. in stat.*

¶ *Exhortationes.* Exhortationum verbū prorsum à subiecta sententia alienum, & spernunt libri veteres qui *exercitationes* ostendunt. Lego ego *huiuscemodi exerrationes*, ita appellat elegāter mentis illos errores, & quasi primas aluci nationes, ante plenam ebrietatem. LIPS. *in Elect.*

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritque qua præposita est verbis aufugio *&* aufero: *& an in verbo* autumo *eadē istæc præpositio esse videri debeat.*

CAP. III.

LEgimus librū * Cic. qui inscriptus est Orator. in eo libro Cic. cū dixisset hęc verba, *aufugio* & *aufero*, cōposita quidē esse ex prępositione *ab*, & ex verbis, *fugio*: & *fero*: sed eā præpositionē, quo fieret vox pronūciatu audituq; lenior, versā mutatāmq; * M Cic. c. Tor.

esse in *au* syllaba: cœptúmque esse dici *aufugio* & *aufero*, pro *absfugio* & *absfero*: quum hæc, inquam, ita dixisset: tum postea ibidẽ super eadem particula ita scripsit: *Hæc*, inquit, *præpositio, præter hæc duo ver. a nullo alio in verbo * reperitur*. Inuenimus autem in commẽtario Nigidiano verbum, *autumo*, cõpositum ex *ab* præpositione & verbo *æstumo*: dictúmque insignè, *autumo*, quasi *abæstumo*, quod significaret *totum æstumo*, tanquam *abnumero*. sed, quod sit cum honore multo dictum P. Nigidij hominis eruditissimi, audacius hoc argustiúsque esse videtur, quàm verius. *autumo* enim non id solùm significat *, sed & *dico* & *opinor* & *censeo*. cũ quibus verbis præpositio ista neque cohærentià vocis neq; significatione sententiæ conuenit, præterea vir acerrimæ in studio literarum licẽtiæ M. Tullius non sola esse hæc duo verba dixisset, si reperiri posset vllum tertiũ. Sed illud magis inspici quærique dignum est, versáne sit & mutata *ab*, præpositio in *au*, syllabam propter lenitatem vocis, an potius, *au*, particula sua sit propria origine, & proinde, vt pleræque aliæ præpositiones à Græcis, ita hæc quoque inde accepta sit: sicuti est in illo versu Homeri: αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν.

* reperiebatur. c. Ter.

* æstumo sed. c. To.

καὶ ἄβρυμοι ἂν ἰαχοὶ.

NOTÆ VARIORVM.

a Αὖ ἔρυσαν. Non eſt locus vnicus,ſed duo diuerſi;quorum prior Iliad.α habetur, poſterior Iliad.ν.qua de re.IOHAN. HARTVNG. *dec.* 3.7.8.

Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine: quē primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditū eſt.

CAP. III.

IN ſermonibus nuper fuit ſeniorum hominum & eruditorum,multos in vetere memoria altiſſimum dignitatis gradū aſcendiſſe ignobiliſſimos prius homines & deſpicatiſſimos. Nihil adeò de quoquam tantæ admirationi fuit,quantæ fuerunt quæ de Ventidio Baſſo ſcripta ſunt. eum Picentem fuiſſe,genere & loco humili,& matrem eius à Pompeio Strabone Pompeij magni patre bello ſociali, quo Æſculanos ſubegit, captam cum ipſo eſſe;mox triumphante Pompeio Strabone eum quoque puerum inter cæteros ante currum imperatoris ſinu matris vectum eſſe; poſt,quum adoleuiſſet, victum ſibi ægrè quæſiſſe, eúmque ſordidè inueniſſe comparandis mulis & vehiculis quæ magiſtratibus,qui ſortiti prouincias forent, præbēda publicè conduxiſſet,in iſto que-

ſtu notũ eſſe cœpiſſe C. Cæſari, & cum eo profectũ eſſe in Gallias: tũ, quia in ea prouincia ſatis nauiter verſatus eſſet, & deinceps ciuili bello mãdata ſibi plẽraq; impigrè ſtrenuè feciſſet, non modò in amicitiã Cæſaris, ſed ex ea in ampliſſimum quoque ordinem perueniſſe: mox tribunum quoque plebi ac deinde prætorem creatũ, atque in eo tempore iudicatum eſſe à ſenatu hoſtem cum M. Antonio: pòſt verò coniunctis partibus non priſtinam tantùm dignitatem recuperaſſe, ſed & pontificatum, ac deinde conſulatum quoque adeptum eſſe: eámque rem tam intoleranter tuliſſe populum Romanum, qui Ventidium Baſſum meminerat curandis mulis victitaſſe, vt vulgò per vias vrbis verſiculi proſcriberentur.

Concurrite omnes augures haruſpices:
Portentum inuſitatum conflatum eſt recẽs.
Nam mulos qui fricabat conſul factus eſt.

Eundem Baſſum Suetonius Tranquillus præpoſitum eſſe à M. Antonio prouinciis orientalibus, Parthóſque in Syriam introrumpẽtis tribus ab eo prœliis fuſos ſcribit, eúmque primum omnium de Parthis triumphaſſe, & morte obita publico funere ſepultum eſſe.

Verbũ profligo *à pleriſq; dici impropriè inſcitéq;.*

CAP.

Cap. v.

SIcut alia verba pleraque, ignoratione & inſcitia improbè dicentium quæ non intelligant, deflexa ac deprauata ſunt à ratione recta & conſuetudine: ita huius quoque verbi, quod eſt, *profligo*, ſignificatio verſa & corrupta eſt. nam quum ab affligendo & ad perniciem interitúmque deducendo inclinatum id tractúmque ſit: ſempérque eo verbo qui diligenter loquuti ſunt ita vſi ſint, vt *profligare* dicerent *prodigere & deperdere*, *profligatáſque* res quaſi *profli&as* & *perditas* appellarint: nunc audio ædificia & templa & alias ferè multa, quæ propè abſoluta affectáque ſunt, in profligato eſſe dici, ipſáque iam eſſe profligata. quapropter vrbaniſſimè reſpõdiſſe prætorẽ non indoctũ virũ Baruaſculo cuidã ex aduocatorũ turba Sulpicius Apollinaris in quadã epiſtola ſcriptũ reliquit. nam quum ille, inquit, tabula audaculus ita poſtulaſſet, verbáque ita feciſſet: Omnia, vir clariſſime, negotia, de quibus te cogniturum eſſe hodiè dixiſti, diligentia & velocitate tua profligata ſunt: vnum id ſolum relictum eſt de quo rogo audias: tum prætor ſatis ridiculè, An illa, * inquit, negotia de quibus iam cognouiſſe me dicis, profligata

* inquit *abeſt a c. Tor. & vet. ed.*

ſint equidem neſcio. hoc autẽ negotium quod in te incidit, proculdubio, ſiue id audiam, ſiue non audiam, profligatum eſt. Quod ſignificare autem volunt qui *profligatum* dicunt; ij qui Latinè loquuti ſunt non *profligatum*, ſed *adfectum* dixerunt. ſicut M. Cicero in oratione, quam habuit de prouinciis conſularibus. eius verba hęc ſunt: *Bellum adfectum videmus, &, verè vt dicam, pene confectum.* item infrà: *Nam ipſe Cæſar quid eſt quòd in ea prouincia commorari velit, niſi vt ea quę per eum adfecta ſunt perfecta reipublicæ tradat?* idẽ Cicero in Oeconomico. *Quum verò adfecta iam prope æſtate vuas à ſole miteſcere tempus eſt:*

In libro M. Ciceronis de gloria ſecundo manifeſtum erratum in ea parte, in qua ſcriptum eſt ſuper Hectore & Aiace.

Cap. VI.

IN libro M. Tullij, qui eſt ſecundus de gloria, manifeſtus error eſt non magnę rei. quem errorem eſſe poſſit cognoſcere aliquis eruditorum, ſed qui tantum legerit Ὁμήρου τὸ η. quamobrem nõ tam id mirabamur erraſſe in ea re M. Tulliũ quàm nõ eſſe animaduerſum hoc poſtea correctúmque, vel ab ipſo, vel à Tirone liberto eius, dil igentiſſimo homine, & librorum patroni ſui ſtudioſiſſimo. ita enim ſcriptũ

in eo libro est: *Apud eundem poëtam Aiax cum Hectore congrediens de pugnandi causa agit vt sepeliatur, si sit fortè victus: declarátque se velle vt suum tumulum multis etiam pòst sæculis prçtereuntes sic loquãtur:*

Hic situs est vitę iampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculsus concidit ense.
Fabitur hęc aliquis. mea semper gloria viuet.

Huius autem sententiæ versus, quos Cicero in linguam Latinam vertit, non Aiax apud Homerũ dicit neque Aiax agit vt sepeliatur: sed Hector dicit, & Hector de sepultura agit, priusquam sciat an Aiax secum depugnandi causa concessum sit.

Obseruatum esse in senibus, quòd annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agãt aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua insign tum: atque inibi super eadem obseruatione exemplum appositum epistolæ diui Augusti ad Caium filium.

CAP. VII.

OBseruatum in multa hominum memoria, expert úmque est in senioribus plerísque omnibus, sexagesimum tertium vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire aut corporis morbíque gra-

nioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. propterea qui rerum verborumque istiusmodi studio tenentur, eum ætatis annum appellant κλιμακτηρικόν. Nocte quoque ista proxima superiore, quum librum epistolarum diui Augusti, quas ad Caium nepotem suum scripsit, legeremus: duceremúrque eligantia orationis neque morosa neque anxia, sed facili herclè & simplici: idipsum in quadam epistola super eodem anno scriptum offendimus: eiúsque epistolæ exemplum hoc est: VIII. kalendas octobr. *Haue, mi Cai, meus ocellus iucundissimus quem semper medius fidius desidero quum à me abes: sed præcipuè diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium: quem, vbicúmque hoc die fuisti, spero lætũ & * beniuolentem celebrasse* a *quartũ & sexagesimum natalem meum. nã, vt vides,* κλιμακτῆρα *cõmunem seniorum omnium tertium & sexagesimum annum euasimus. deos autem oro, vt, * quantum mihi superest temporis, id saluis vobis traducere liceat in statu reipublicæ felicissimo* ἀνδραγαθούντων ὑμῶν καὶ διαδεχομένων *stationem meam.*

* benè valẽtẽ c. Tor.

* mihi quãtumcũque sup. c. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Quartum & sexagesimum.* Cæsarem Augustum

Tum nono Kal. octobris, quo die natus fuerat, quartum & sexagesimum vitæ annum ingressum, pridie verò eius diei tertium & sexagesimum absoluisse ex ipsius Augusti Epistola planè constat. Ios. CAST. *obser.*

*Locus ex oratione Fauorini veteris oratoris de cœnarũ atque luxuriæ * exprobatione; qua vsus est quum legem Liciniam de sumptu minuendo suasit.* * obprob. c. Ter.

CAP. VIII.

QVum legeremus orationem veterem Fauorini non indiserti viri, quam orationem totam, vt meminisse possemus, odio esse herclè istiusmodi sumptus atq; victus, perdidicimus. verba hęc, quę apposuimus, Fauorini sunt: *Præfecti popinę atque luxuriæ negent cœnam lautam esse, nisi, quum libetissimè edis, tum auferatur, & alia esca melior atque amplior succenturietur. is nunc flos cœnæ habetur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro facetiis procedit: qui negant vllam auem præter ficedulam totam comesse oportere, cęterarum auium atque altiliũ, nisi tãtùm apponatur à vt cluniculis inferiori parte saturi fiant, conuiuium putant inopia sordere: superiorem partem auium atque altilium qui edunt, eos palatum nõ habere si proportione luxuria pergit crescere: quid relinquitur, nisi vt delibari sibi cœnas iubeãt, ne edendo defatigentur? quando stratus, auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus quàm diis immortalibus adornatur.*

uioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. propterea qui rerum verborumque iſtiuſmodi ſtudio tenentur, eum ætatis annum appellant κλιμακτηρικόν. Nocte quoque iſta proxima ſuperiore, quum librum epiſtolarum diui Auguſti, quas ad Caium nepotem ſuum ſcripſit, legeremus: duceremúrque eligantia orationis neque moroſa neque anxia, ſed facili herclè & ſimplici: idipſum in quadam epiſtola ſuper eodem anno ſcriptum offendimus: eiúſque epiſtolæ exemplum hoc eſt: VIII. kalendas octobr. *Haue, mi Cai, meus ocellus iucundiſsimus quem ſemper medius fidius deſidero quum à me abes: ſed præcipuè diebus talibus, qualis eſt hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium: quem, vbicúmque hoc die fuiſti, ſpero lætũ & * beniuolentem celebraſſe* a *quartũ & ſexageſimum natalem meum. nã, vt vides, κλιμακτῆρα cõmunem ſeniorum omnium tertium & ſexageſimum annum euaſimus. deos autem oro, vt, * quantum mihi ſupereſt temporis, id ſaluis vobis traducere liceat in ſtatu reipublicæ feliciſsimo ἀνδραγαθούντων ὑμῶν καὶ διαδεχομένων ſtationem meam.*

* benè valẽtẽ c. Tor.

* mihi quãtumcũque ſup. c. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Quartum & ſexageſimum.* Cæſarem Auguſtum

tum nono Kal. octobris, quo die natus fuerat, quartum & sexagesimum vitæ annum ingressum, pridie verò eius diei tertium & sexagesimum absoluisse ex ipsius Augusti Epistola planè constat. Ios. CAST. *obser.*

*Locus ex oratione Fauorini veteris oratoris de cœnarũ atque luxuriæ * exprobatione; qua vsus est quum legem Liciniam de sumptu minuendo suasit.* * obprob. c. Ter.

CAP. VIII.

QVum legeremus orationem veterem Fauorini non indiserti viri, quam orationem totam, vt meminisse possemus, odio esse herclè istiusmodi sumptus atq; victus, perdidicimus. verba hęc, quę apposuimus, Fauorini sunt: *Præfecti popinę atque luxuriæ negant cœnam lautam esse, nisi, quum libetissimè edis, tum auferatur, & alia esca melior atque amplior succenturietur. is nunc flos cœnæ habetur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro facetiis procedit: qui negant vllam auem præter ficedulam totam comesse oportere, cęterarum auium atque altiliũ, nisi tãtùm apponatur à vt cluniculis inferiori parte saturi fiant, conuiuium putant inopia sordere: superiorem partem auium atque altilium qui edunt, eos palatum nõ habere si proportione luxuria pergit crescere: quid relinquitur, nisi vt delibari sibi cœnas iubeãt, ne edendo defatigentur? quando stratus, auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus quàm diis immortalibus adornatur.*

Quòd Cæcilius poëta frontem *genere virili, nō poëticè, sed cum probatione & cum analogia appellauit.*

CAP. IX.

* in sub. c. Tor.

VErè ac disertè Cæcilius hoc * Subditiuo scripsit:

Nam hi sunt inimici pessumi fronte hilari,
Corde tristi, quos neque vt apprendas neque vt mittas scias.

hos ego versus, quum de quodam istiusmodi homine sermones essent, in circulo fortè iuuenum eruditorum dixi. tum de grammaticorum vulgo quispiam nobiscum ibi assistens non sanè ignobilis, Quanta, inquit, licentia audaciáque Cæcilius hic fuit, quum *fronte hilaro*, non *fronte hilara*, dixit, & tam immanem solœcismum nihil veritus est? immo, inquam, potius nos & quàm audaces & quàm licentes sumus, qui frontem improbè indoctéque nō virili genere dicimus, quum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & veterum * auctoritas non *hanc*, sed *hunc frontem* debere dici suadeāt. quippe M. Cato in quinto Originum ita scripsit: *Postridie signis collatis æquo fronte peditatu equitibus atque* alijs cum hostium legionibus pugnauit. recto* quoque *fronte* idem Cato eodem in libro dicit. At ille semido-

* auctoritates. c. T.

* aliis c. Tor.

ſemidoctus grammaticus: Miſſas, inquit, auctoritates facias: quas quidẽ vt habeas, poſſe fieri puto. ſed rationem dic, quam non habes, atque ego his eius verbis, vt tum ferebat ætas, irritatior, Audi, inquam, mi magiſter, rationem falſam quidem, ſed quam redarguere falſam eſſe tu non queas. Omnia, inquam, vocabula tribus literis finita, quibus *frons* finitur, generis maſculini ſunt, ſi in genitiuo quoque caſu eadem ſyllaba finiantur: vt, *mons pons, frons*, at ille contrà renidens, Audi, inquit, diſcipule plura alia conſimilia, quæ non ſint generis maſculini. petebant ibi omnes vt vel vnum ſtatim diceret, ſed quum homo voltum intorqueret, & non hiſceret, & colores mutaret: tum ego interceſſi, &, Vade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum triginta dies: poſtquam inueneris, repetes nos. atque hominem nulli rei ad indagãdum vocabulum, quo reſcinderet finitionem fictam, dimiſimus.

De voluntario & admirando interitu virginum Milſiarum.

CAP. X.

PLutarchus in librorum, quos περὶ ψυχῆς inſcripſit, primo, quum de morbis diſſereret in animos hominum inciden-

tibus, virgines dixit Milesij nominis, ferè quot tum in ea ciuitate erant, repentè sine vlla euidenti causa, voluntatem cepisse obeundæ mortis. ac deinde plurimas vitam suspendio amisisse. id quum accideret in dies crebriùs, neque animis eorum mori perseuerantium * medicina adhiberi quiret, decreuisse Milesios, vt virgines, quæ corporibus suspensis demortuę forent, a vt eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui essent prçuinctæ, efferrentur: post id decretum virgines voluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

* medicinam adhiberi. cui rei d. c. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Vt ea.* Qui plura hac de re scire volet consulat MAG. *miscel.* 2. *cap.* 2.

Verba senatusconsulti, de exigendis vrbe Roma philosophis: item verba edicti Censorum, quo improbati & coërciti sunt qui disciplinā rhetoricam instituere & exercere Romæ cœperant.

CAP. XI.

C. Fannio Strabone, M. Valerio Messala coss. senatusconsultum de philosophis & de rhetoribus Latinis factum est. M. POMPONIVS. PRAETOR. SENATVM. CONSVLVIT. QVOD. VERBA. FACTA. SVNT. DE. PHILOSOPHIS. ET. DE. RHE-

RHETORIBVS. DE. EA. RE. ITA. CENSVERVNT. VTI. M. POMPONIVS. PRAETOR. ANIMADVERTERET. COERARET. Q. VTI. EI. E. REPVBLICA. FIDE. QVE. SVA. VIDERETVR. VTI. ROMAE. NE. ESSENT. Aliquot deinde annis post id senatusconsultum Cn. Domitius Aenobardus & L. Licinius Crassus Censores de coërcendis rhetoribus Latinis ita edixerunt: RENVNCIATVM. EST. NOBIS. ESSE. HOMINES. QVI. NOVVM. GENVS. DISCIPLINAE. INSTITVERVNT. AD. QVOS. IVVENTVS. IN. LVDVM. CONVENIAT. EOS. SIBI. NOMEN. IMPOSVISSE. LATINOS. RHETORAS. IBI. HOMINES. ADVLESCENTVLOS. DIES. TOTOS. DESIDERE. MAIORES. NOSTRI. QVAE. LIBEROS. SVOS. DISCERE. ET. QVOS. IN. LVDOS. ITARE. VELLENT. INSTITVERVNT. HAEC. NOVA. QVAE. PRAETER. CONSVETVDINEM. AC. MOREM. MAIORVM. FIVNT. NE. QVE. PLACENT. NE. QVE. RECTA. VIDENTVR. QVA. PROPTER. ET. HIS. QVI. EOS. LVDOS. HABENT. ET. HIS. QVI. EO. VENIRE. CONSVERVNT. VISVM. EST. FACIVNDVM. VT. OSTENDEREMVS. NOSTRAM. SENTENTIAM. NOBIS. NON. PLACERE. Neq; illis solũ tẽporib⁹ nimis rudibus, necdũ Græca * doctrina expo-

* disciplina c. Tor.

litis, philosophi ex vrbe Roma pulsi sunt; verumetiam Domitiano imperante senatusconsulto eiecti, atque vrbe & Italia interdicti sunt. qua tempestate Epictetus quoque philosophus propter id senatusconsultum Nicopolin Roma decessit.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus.

CAP. XII.

C. Gracchus, quum ex Sardinia rediit orationem ad populum in concione habuit. ea verba hæc sunt: *Versatus sum*, inquit, *in prouincia quomodo ex vsu vestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meę conducere arbitrabar. nulla apud me fuit pepina neque pueri eximia facie stabant. sed in conuiuio liberi vestri modestiùs erant, quàm apud principia*, pòst deinde hæc dicit: *Ita versatus sum in prouincia, vt nemo possit verè dicere assem aut eo plus in muneribus me accepisse: aut mea opera quemquam sumptũ fecisse. biennium* * *enim fui in prouincia: si vlla meretrix domum meam introiuit, aut cuiusquam seruulus propter me solicitus est,* a *omniũ nationum postremissimum, nequissimúmq; existimatote. quum à seruis eorum tã castè me habuerim, inde poteritis considerare quomodo me putetis cum liberis vestris vixisse.* Atque ibi ex interuallo, *Itaque*, inquit, *Quirites*

* enim *abest à c. Tor.*

*Quirites, b quũ Romã profectus sum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes, retuli. alij vini amphoras quas plenas tulerunt, eas argento * plenas domum reportauerunt.* * repletas c.Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Omnium nationum.* Id est omnium hominum qui vnquam & vsquam nati, nam nationes huc non aptè traxeris. LIPS. *in Elect.*

b *Cũ Roma profectus, sum, Zonas quas plenas argẽti extuli, eas ex prouincia inaneis extuli.* Quod Symmachus ait Benignum adeò fuisse innocentẽ, vt nihil ex Sardinia retulerit, nisi afflictam valetudinem & bonam conscientiam, id confirmat author. BROS.

De verbis inopinatis, quæ vtroqueuersum dicuntur, & à grammaticis communia vocantur.

CAP. XIII.

VTor & *vereor* & *hortor* & *consolor*, cõmunia verba sunt, ac dici vtroque versus possunt: *vereor te* & *vereor abs te* id est, tu me vereris. *Vtor te* & *vtor abs te*, id est, tu me vteris. *hortor te* & *hortor abs te*, id est, tu me hortaris. *consolor te* & *cõsolor abs te*, id est, tu me consolaris, *testor* quoque & *interpretor* significatione reciproca dicuntur. Sunt autem verba hæc omnia ex altera parte inusitata: & an dicta sint in eam quoque partem quæri solet. Afranius in Consobrinis:

* ex Lip. Horum cepar.
* bilis in c.Tor.
* ex Lip. Qui m.
* Ligatarea c.T. Ligararta vet. ed.

** Hem isto parentum est vita * vilis liberis:*
** Vbi malunt metui quàm vereri se ab suis.* hîc *vereri* ex ea parte dictum est, quæ est non vsitatior. Nouius in * Ligartaca verbum, quod est, *vtitur*, ex contraria parte dicit. *Quia suppellex multa, quę non vtitur, emitur tamen*: id est, quę vsui nō est. M. Cato in quinta origine. *Exercitum*, inquit, *suū pransum paratum cohortatum eduxit foras atque instruxit.* *consolor* quoque in partem alteram, præterquam dici solitum est, scriptum inuenimus in epistola Q. Metelli: quam quum in exilio esset, ad Cn. & ad ad L. Domitios dedit. *At quum animum*, inquit, *vestrū erga me video: vehemēter consolor: & a fides virtúsque vestra mihi ante oculos versatur. testata* itidem & *interpretata* eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de Diuinatione: vt *testor interpretórque* verba communia videri debeāt. Sallustius quoque eodem modo, *Dilargitis proscriptorum bonis*, dicit, tanquā verbum *largior* sit ex verbis communibus: *veritum* autem, sicut *puditum* & *pigitum*, non personaliter per infinitum modum dictum esse non à vetustioribus tantùm videmus, sed à M. quoque Tullio in secūdo de Finibus. *Primum*, inquit *Aristippi, Cyrenaicorúmque omnium, quos non est veritum*

vitũ in ea voluptate, quæ maxima dulcedine sensum moueret summum bonum ponere, dignor quoque & *veneror* & *confiteor* & *testor* habita sunt in verbis communibus. sic illa in Virgilio dicta sunt:

Coniugio Anchisa Veneris dignitate superbo. &:

Cursúsque dabis venerata secundos.

Confessi autem æris, de quo facta confessio est, in XII. tabulis scriptum est, his verbis: AERIS. CONFESSI. REBVS. QVE. IVDICATIS. TRIGINTA. DIES. IVSTI. SVNTO. item ex iisdem tabulis id quoque est, QVI. SE. SIERIT. TESTARIER. LIBRIPENSVE. FVERIT. NI. TESTIMONIVM. FARIATVR. IMPROBVS. INTESTABILIS. QVE. ESTO.

NOTÆ VARIORVM.

a *Fides virtúsque vestræ ante oculos versatur.* Hæc duo verba sæpissime coniunguntur in Authoribus, vt apud Salustium *in Coniuratione. Catilinæ* Tacitum *lib. 3. annal.* & *lib. 19. anna.* Hirt. in *libro de bello Alexandrino* Velleian. *volum. 2.* Valer. *lib. 7. cap 3.*

Quòd Metellus Numidicus figuram orationis nouã ex orationibus Græcis mutuatus est.

CAP. XIIII.

APud Q. Metellum Numidicum; in libro accusationis in Valerium Messalam tertio, nouè dictum esse annota-

uimus. verba ex oratione eius hæc ſunt:
* ſeſe c. Tor. *Quum* ſe ſciret in tãtũ crimen veniſſe, atque ſocios ad ſenatum queſtum flentes veniſſe, *ſe ſe pecunias maximas exactos eſſe.*
* ſe max. ex. pec. pro eo quod eſt, p. m. à ſe ex. ex. Car.
pecunias, inquit, *maximas exactos*, pro eo quod eſt *pecunias à ſe maximas exactas.* id nobis videbatur Græca figura dictum. Græci enim dicunt, εἰσεπράξατό με ἀργύριον: id ſignificat, *exegit me pecuniam* quod ſi id dici poteſt etiam *exactus eſſe aliquis pecuniam* dici poteſt: Cæciliúſque eadem figura in Hypobolimæo Aeſchino vſus videtur:

Ego illud minus nihilo exigor portorium.

id eſt: *nihilominus exigitur de me portorium,*

Paſſi; velis, & paſſis manibus *dixiſſe veteres non à verbo ſuo, quod eſt* patior. *ſed ab alieno, quod eſt* pandor.

CAP. XV.

AB eo quod eſt, *pando*, *paſſum* veteres dixerunt, non, *panſum*, & cum præpoſitione, *expaſſum*, non, *expanſum*. Cæcilius in Synariſtoſis:

* proſpexiſſe. c. Tor. *Heri verò * proſpexe eum ce exteguis:*
* nunciaſſe & vet. ed. *Hæc * nunciaſſet flammeum expanſum domi.*

capillo quoque eſſe mulier *paſſo* dicitur, quaſi porrecto & expanſo & *paßis* manibus & velis *paßis* dicimus, quod ſignificat

ficat diductis atque distentis. itaque Plautus in Milite glorioso, *a* litera in *e* mutata, per compositi vocabuli morem, *dispessis* dicit, pro eo quod est, *dispassis*:

Credo ego istboc exemplo tibi esse eundum actutum extra portam.

Dispessis manibus patibulum quum habebis.

NOTÆ VARIORVM.

a *Expassum.* Vide CASAVB. *in Athen. lib. 6.*

De nouo genere interitu: Crotoniensis Milonis.

CAP. XV.

a MIlo Crotoniensis athleta illustris, quem in chronicis scriptum est olympiade primo coronatum esse, exitum habuit vita miserandum & mirandum. quum iam natu grandis artem athleticam desisset, itérque faceret fortè solus in locis Italiæ siluestribus; quercum vidit proxime viam patulis in parte media ramis hiantem. tum, experiri, credo, etiam tunc volens an vllæ sibi reliquæ vires adessent, immissis in cauernas arboris digitis diducere & rescindere quercum conatus est, ac mediam quidem partem discidit diuellitque. quercus autem in duas diducta dartes, quum ille, quasi perfecto quod erat connixus, manu laxasset, cessante vi rediit in na-

nioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. propterea qui rerum verborumque istiusmodi studio tenentur, eum ætatis annum appellant κλιμακτηρικόν. Nocte quoque ista proxima superiore, quum librum epistolarum diui Augusti, quas ad Caium nepotem suum scripsit, legeremus: duceremúrque eligantia orationis neque morosa neque anxia, sed facili herclè & simplici: idipsum in quadam epistola super eodem anno scriptum offendimus: eiúsque epistolæ exemplum hoc est: VIII. kalendas octobr. *Aue, mi Cai, meus ocellus iucundißimus quem semper medius fidius desidero quum à me abes: sed præcipuè diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium: quem, vbicúmque hoc die fuisti, spero lætũ & * beniuolentem celebraße a quartũ & sexagesimum natalem meum. nã, ut vides, κλιμακτῆρα cõmunem seniorum omnium tertium & sexagesimum annum euasimus. deos autem oro, vt, * quantum mihi superest temporis, id saluis vobis traducere liceat in statu reipublicæ felicißimo ἀνδραγαθούντων ὑμῶν καὶ διαδεχομένων stationem meam.*

* benè valẽtẽ c. Tor.

* mihi quãtumcũque sup. c. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Quartum & sexagesimum.* Cæsarem Augustum

ctum nono Kal. octobris, quo die natus fuerat, quartum & sexagesimum vitæ annum ingressum, pridie verò eius diei tertium & sexagesimum absoluisse ex ipsius Augusti Epistola planè constat. Ios. CAST. *obser.*

*Locus ex oratione Fauorini veteris oratoris de cœnarũ atque luxuriæ * exprobatione; qua vsus est quum legem Liciniam de sumptu minuendo suasit.* * obprob. c. Tor.

CAP. VIII.

QVum legeremus orationem veterem Fauorini non indiserti viri, quam orationem totam, vt meminisse possemus, odio esse herclè istiusmodi sumptus atq; victus, perdidicimus. verba hęc, quę apposuimus, Fauorini sunt: *Præfecti popinę atque luxuriæ negant cœnam lautam esse, nisi, quum libetissimè edis, tum auferatur, & alia esca melior atque amplior succenturietur. is nunc flos cœnæ habetur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro facetiis procedit: qui negant vllam auem præter ficedulam totam comesse oportere, cęterarum auium atque altiliũ, nisi tãtùm apponatur à vt cluniculis inferiori parte saturi fiant, conuiuium putant inopia sordere: superiorem partem auium atque altilium qui edunt, eos palatum nõ habere si proportione luxuria pergit crescere: quid relinquitur, nisi vt delibari sibi cœnas iubeãt, ne edendo defatigentur? quando stratus, auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus quàm diis immortalibus adornatur.*

Quòd Cæcilius poëta frontem *genere virili, nō poëticè, ſed cum probatione & cum analogia appellauit.*

CAP. IX.

* in ſub. c. Tor.

VErè ac diſertè Cæcilius hoc * Subditiuo ſcripſit:

Nam hi ſunt inimici peſſumi fronte hilari,
Corde triſti, quos neque vt apprendas neque vt mittas ſcias.

hos ego verſus, quum de quodam iſtiuſmodi homine ſermones eſſent, in circulo fortè iuuenum eruditorum dixi. tum de grammaticorum vulgo quiſpiam nobiſcum ibi aſſiſtens non ſanè ignobilis, Quanta, inquit, licentia audaciáque Cæcilius hic fuit, quum *fronte hilaro*, non *fronte hilara*, dixit, & tam immanem ſolœciſmum nihil veritus eſt? immo, inquam, potius nos & quàm audaces & quàm licentes ſumus, qui frontem improbè indoctéque nō virili genere dicimus, quum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & veterum * auctoritas non *hanc*, ſed *hunc frontem* debere dici ſuadeāt. quippe M. Cato in quinto Originum ita ſcripſit: *Poſtridie ſignis collatis ęquo fronte peditatu equitibus atque* alijs cum hoſtium legionibus pugnauit.* *recto* quoque *fronte* idem Cato eodem in libro dicit. At ille ſemido-

* auctoritates. c. T.

* aliis c. Tor.

ſemidoctus grammaticus: Miſſas, inquit, auctoritates facias: quas quidẽ vt habeas, poſſe fieri puto. ſed rationem dic, quam non habes, atque ego his eius verbis, vt tum ferebat ætas, irritatior, Audi, inquam, mi magiſter, rationem falſam quidem, ſed quam redarguere falſam eſſe tu non queas. Omnia, inquam, vocabula tribus literis finita, quibus *frons* finitur, generis maſculini ſunt, ſi in genitiuo quoque caſu eadem ſyllaba finiantur: vt, *mons pons, frons*, at ille contrà renidens, Audi, inquit, diſcipule plura alia conſimilia, quæ non ſint generis maſculini. petebant ibi omnes vt vel vnum ſtatim diceret, ſed quum homo voltum intorqueret, & non hiſceret, & colores mutaret: tum ego interceſſi, &, Vade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum triginta dies: poſtquam inueneris, repetes nos. atque hominem nulli rei ad indagãdum vocabulum, quo reſcinderet finitionem fictam, dimiſimus.

De voluntario & admirando interitu virginum Milesiarum.

CAP. X.

PLutarchus in librorum, quos περὶ ψυχῆς inſcripſit, primo, quum de morbis diſſereret in animos hominum inciden-

tibus, virgines dixit Mileſij nominis, fere quot tum in ea ciuitate erant, repentè ſine vlla euidenti cauſa, voluntatem cepiſſe obeundæ mortis. ac deinde plurimas vitam ſuſpendio amiſiſſe. id quum accideret in dies crebriùs, neque animis eorum mori perſeuerantium * medicina adhiberi quiret, decreuiſſe Mileſios, vt virgines, quæ corporibus ſuſpenſis demortuę forēt,[a] vt eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, quî eſſent pręuinctæ, efferrentur: poſt id decretum virgines voluntariam mortem non petiſſe, pudore ſolo deterritas tam inhoneſti funeris.

* medicinam adhiberi. cui rei d. c.Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Vt ea.* Qui plura hac de re ſcire volet conſulat MAG.*miſcel.2.cap.2.*

Verba ſenatuſconſulti, de exigendis vrbe Roma philoſophis: item verba edicti Cenſorum, quo improbati & coërciti ſunt qui diſciplinã rhetoricam inſtituere & exercere Romæ cœperant.

CAP. XI.

C. Fannio Strabone, M. Valerio Meſſala coss. ſenatuſconſultum de philoſophis & de rhetoribus Latinis factum eſt. M. POMPONIVS. PRAETOR. SENATVM. CONSVLVIT. QVOD. VERBA. FACTA. SVNT. DE. PHILOSOPHIS. ET. DE. RHE-

RHETORIBVS. DE. EA. RE. ITA. CENSVERVNT. VTI. M. POMPONIVS. PRAETOR. ANIMADVERTERET. COERARET. Q. VTI. EI. E. REPVBLICA. FIDE. QVE. SVA. VIDERETVR. VTI. ROMAE. NE. ESSENT. Aliquot deinde annis post id senatusconsultum Cn. Domitius Aenobardus & L. Licinius Crassus Censores de coërcendis rhetoribus Latinis ita edixerunt: RENVNCIATVM. EST. NOBIS. ESSE. HOMINES. QVI. NOVVM. GENVS. DISCIPLINAE. INSTITVERVNT. AD. QVOS. IVVENTVS. IN. LVDVM. CONVENIAT. EOS. SIBI. NOMEN. IMPOSVISSE. LATINOS. RHETORAS. IBI. HOMINES. ADVLESCENTVLOS. DIES. TOTOS. DESIDERE. MAIORES. NOSTRI. QVAE. LIBEROS. SVOS. DISCERE. ET. QVOS. IN. LVDOS. ITARE. VELLENT. INSTITVERVNT. HAEC. NOVA. QVAE. PRAETER. CONSVETVDINEM. AC. MOREM. MAIORVM. FIVNT. NE. QVE. PLACENT. NE. QVE. RECTA. VIDENTVR. QVA. PROPTER. ET. HIS. QVI. EOS. LVDOS. HABENT. ET. HIS. QVI. EO. VENIRE. CONSVERVNT. VISVM. EST. FACIVNDVM. VT. OSTENDEREMVS. NOSTRAM. SENTENTIAM. NOBIS. NON. PLACERE. Neq; illis solũ tẽporib⁹ nimis rudibus, necdũ Græca * doctrina expo-

* disciplina c. Tor.

litis, philosophi ex vrbe Roma pulsi sunt; verumetiam Domitiano imperante senatusconsulto eiecti, atque vrbe & Italia interdicti sunt. qua tempestate Epictetus quoque philosophus propter id senatusconsultum Nicopolin Roma decessit.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus.

CAP. XII.

C. Gracchus, quum ex Sardinia rediit orationem ad populum in concione habuit. ea verba hæc sunt: *Versatus sum*, inquit, *in prouincia quomodo ex vsu vestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meę conducere arbitrabar. nulla apud me fuit popina neque pueri eximia facie stabant. sed in conuiuio liberi vestri modestiùs erant, quàm apud principia*, pòst deinde hæc dicit: *Ita versatus sum in prouincia, vt nemo posit verè dicere assem aut eo plus in muneribus me accepisse: aut mea opera quemquam sumptū fecisse. biennium * enim fui in prouincia: si vlla meretrix domum meam introiuit, aut cuiusquam seruulus propter me solicitus est*, a *omniū nationum postremißimum, nequissimúmq; existimatote. quum à seruis eorum tā castè me habuerim, inde poteritis considerare quomodo me putetis cum liberis vestris vixisse*. Atque ibi ex interuallo, *Itaque*, inquit, *Quirites*

* enim abest à c. Tor.

*Quirites, b quũ Romã profectus sum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes, retuli. alij vini amphoras quas plenas tulerunt, eas argento * plenas domum reportauerunt.*

* repletas c. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Omnium nationum.* Id est omnium hominum qui vnquam & vsquam nati, nam nationes huc non aptè traxeris. LIPS. *in Elect.*

b *Cũ Roma profectus, sum, Zonas quas plenas argẽti extuli, eas ex prouincia inanes extuli.* Quod Symmachus ait Benignum adeò fuisse innocentẽ, vt nihil ex Sardinia retulerit, nisi afflictam valetudinem & bonam conscientiam, id confirmat author. BROS.

De verbis inopinatis, quæ vtroqueuersum dicuntur, & à grammaticis communia vocantur.

CAP. XIII.

VTor & vereor & hortor & consolor, cõmunia verba sunt, ac dici vtroqueversus possunt: *vereor te* & *vereor abs te* id est, tu me vereris. *Vtor te* & *vtor abs te*, id est, tu me vteris. *hortor te* & *hortor abs te*; id est, tu me hortaris. *consolor te* & *cõsolor abs te*, id est, tu me consolaris, *testor* quoque & *interpretor* significatione reciproca dicuntur. Sunt autem verba hæc omnia ex altera parte inusitata: & an dicta sint in eam quoque partem quæri solet. Afranius in Consobrinis:

* *Hem iſto parentum eſt vita* * *vilis liberis:*
* *Vbi malunt metui quàm vereri ſe ab ſuis.* hîc *vereri* ex ea parte dictum eſt, quæ eſt non vſitatior. Nouius in * Ligartaca verbum, quod eſt, *vtitur*, ex contraria parte dicit. *Quia ſuppellex multa, quę non vtitur, emitur tamen*: id eſt, quę vſui nō eſt. M. Cato in quinta origine. *Exercitum*, inquit, *ſuũ pranſum paratum cohortatum eduxit foras atque inſtruxit.* *conſolor* quoque in partem alteram, præterquam dici ſolitum eſt, ſcriptum inuenimus in epiſtola Q. Metelli: quam quum in exilio eſſet, ad Cn. & ad L. Domitios dedit. *At quum animum*, inquit, *veſtrũ erga me video: vehemẽter conſolor: & fides virtúſque veſtra mihi ante oculos verſatur.* *teſtata* itidem & *interpretata* eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de Diuinatione: vt *teſtar interpretórque* verba communia videri debeãt. Salluſtius quoque eodem modo, *Dilargitis proſcriptorum bonis*, dicit, tanquã verbum *largior* ſit ex verbis communibus: *veritum* autem, ſicut *puditum* & *pigitum*, non perſonaliter per infinitum modum dictum eſſe non à vetuſtioribus tantùm videmus, ſed à M. quoque Tullio in ſecũdo de Finibus. *Primum*, inquit *Ariſtippi, Cyrenaicorúmque omnium, quos non eſt veritum*

* ex Lip. Horum cepar.
* bilis *in c.Tor.*
* *ex Lip.* Qui m.
* Ligatarea *c.T.* Ligararta *vet. ed.*

vitiũ in ea voluptate, quæ maxima dulcedine sensum moueret summum bonum ponere, dignor quoque & *veneror* & *confiteor* & *testor* habita sunt in verbis communibus. sic illa in Virgilio dicta sunt:

Coniugio Anchisa Veneris dignitate superbo. &:

Cursúsque dabis venerata secundos.

Confessi autem æris, de quo facta, confessio est, in XII. tabulis scriptum est, his verbis: AERIS. CONFESSI. REBVS. QVE. IVDICATIS. TRIGINTA. DIES. IVSTI. SVNTO. item ex iisdem tabulis id quoque est, QVI. SE. SIERIT. TESTARIER. LIBRIPENSVE. FVERIT. NI. TESTIMONIVM. FARIATVR. IMPROBVS. INTESTABILIS. QVE. ESTO.

NOTÆ VARIORVM.

a *Fides virtúsque vestra ante oculos versatur.* Hæc duo verba sæpissime coniunguntur in Authoribus, vt apud Salustium *in Coniuratione. Catilinæ* Tacitum *lib. 3. annal.* & *lib. 19. anna.* Hirt. in *libro de bello Alexandrino* Velleian. *volum. 2.* Valer. *lib. 7. cap. 3.*

Quòd Metellus Numidicus figuram orationis nouã ex orationibus Græcis mutuatus est.

CAP. XIIII.

APud Q. Metellum Numidicum; in libro accusationis in Valerium Messalam tertio, nouè dictum esse annota-

ficat diductis atque distentis. itaque Plautus in Milite glorioso, *a* litera in *e* mutata, per compositi vocabuli morem, *dispeßis* dicit, pro eo quod est, *dispaßis*:

Credo ego istboc exemplo tibi esse eundum actutum extra portam.

Dispeßis manibus patibulum quum habebis.

NOTÆ VARIORVM.

a *Expassum.* Vide CASAVB. in *Athen.lib.6.*

De nouo genere interitu: Crotoniensis Milonis.

CAP. XV.

a MIlo Crotoniensis athleta illustris, quem in chronicis scriptum est olympiade primo coronatum esse, exitum habuit vitæ miserandum & mirandum. quum iam natu grandis artem athleticam desisset, itérque faceret fortè solus in locis Italiæ siluestribus; quercum vidit proxime viam patulis in parte media ramis hiantem. tum, experiri, credo, etiam tunc volens an vllæ sibi reliquæ vires adessent, immissis in cauernas arboris digitis diducere & rescindere quercum conatus est, ac mediam quidem partem discidit diuellitque. quercus autem in duas diducta dartes, quum ille, quasi perfecto quod erat connixus, manu laxasset, cessante vi rediit in na-

turam: manibúſque eius retentis incluſíſque ſtricta denuo & cohæſa, dilacerandum hominem feris præbuit.

NOTÆ VARIORVM.

a *Milo Crotonienſis.* De Milone Plin. *lib.*7. *cap.* 20. Strabo. *lib.*6. Athen.*lib.*10. *Deipnoſ.*Cicero *lib.de ſenectute duobus locis.* Val.Max. *lib.*9. *c.*12. qui plura ſcire cupiet conſulat PET.FAB. *agon.lib.*1.*cap.*27.

Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere deſierint, quum patrium iſtum morem canendi haberent.

CAP. XVII.

ALcibiades Athenienſis quum apud auunculum Periclen puer artibus ac diſciplinis liberalibus erudiretur: & arceſſi Pericles Antegenidam tibicinem iuſſiſſet, vt eum canere a tibijs, quod honeſtiſſimum tum videbatur, doceret: traditas ſibi tibias, quum ad os adhibuiſſet inflaſſétque: pudefactus oris deformitate abiecit infregítque; ea res quum percrebuiſſet, omnium tum Athenienſium conſenſu, diſciplina tibijs canendi deſita eſt. ſcriptum hoc eſt in commentario Pamphilæ nono & viceſimo.

NOTÆ VARIORVM.

a *Tibijs.* Exploſam plane fuiſſe prorſúſque irriſam tibiam conſtat ex hoc loco, & ex Plu-

tarcho in Alcibiade ſub initium & ipſius vſum in adoleſcentibus ingenuíſque hominibus à maioribus fuiſſe improbatum teſtatur Ariſtoteles *lib.8.de Repub.* PET.FAB.*agen.lib.1.*

Quòd pugna belli ciuilis victoriáque C. Cæſaris. quã vicit in Pharſalicis campis, nunciata prædictaque eſt per cuiuſdam remigis vaticinium eodem ipſo die in Italia Patauij.*

* Cornelij ſacerdotis c. Tor.

CAP. XVIII.

QVo C. Cæſar & Cn. Pompeius die per ciuile bellũ ſignis collatis in Theſſalia conflixerunt, res accidit Patauij in tranſpadana Italia memorari digna. Cornelius quidam ſacerdos, & loco nobilis, & ſacerdotij religionibus venerandus, & caſtitate vitæ ſanctus, repentè mora mente conſpicere ſe procul duxit pugnam acerrimam pugnari: ac deinde cedere alios, alios vrgere, cædem, fugam, tela volantia, inſtaurationem pugnæ, impreſſionem, gemitus, vulnera, proinde vt ſi ipſe in prœlio verſaretur, coràm videre ſeſe vociferatus eſt: ac poſtea ſubitò exclamauit Cæſarem viciſſe. Ea Cornelij ſacerdotis hariolatio leuis tum quidem viſa eſt & vecors: magnæ mox admirationi fuit: quòd non modò pugnæ dies, quæ in Theſſalia pugnata eſt, neque prœlixij exitus, qui

erat prædicius, idem fuit: sed omnes quoque & pugnandi reciprocæ vices, & ipsa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu atq; verbis representata est.

Verba M. Varronis memoria digna, ex satyra quæ inscribitur, περὶ ἐδεσμάτων.

CAP. XIX.

NOn paucissimi sunt in quos potest conuenire id quod M. Varro dicit in satyra quæ inscribitur περὶ ἐδεσμάτων. verba hæc sunt: *Si, quãtum operæ sumpsisti vt tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimam philosophia dedisset: ipse bonus iam pridem esses factus. nunc illum qui norunt, volunt emere milibus centum, te, qui nouit, nemo cẽtußi.*

Notata quædam de Euripidis poëtæ genere, vita, moribus, déque eiusdem fine vitæ.

CAP. XX.

EVripidis poëtæ matrem Theopompus agrestia olera vendentem victum quęsisse dicit, patri autem eius nato illo responsum est à Chaldæis, eum puerum, quum adoleuisset, victorem in certaminibus fore. id ei puero fatũ esse. pater interpretatus athletam debere esse, roborato exercitóque filij sui corpore, Olympiam certarum eum inter athletas pueros deduxit, ac

xit. ac primo quidem in certamẽ per ambiguam ætatem receptus non est. post *a* Eleusinio & Thesæo certamine pugnauit, & coronatus est. mox à corporis cura ad excolendi animi studium transgressus, auditor fuit physici Anaxagoræ & Prodici rhetoris, in morali autem philosophia Socratis. tragœdiam scribere natus annos duodeviginti adortus est. Philochorus refert in insula Salamine speluncam esse tætram & horridam, quam nos vidimus; in qua Euripides tragœdias *b* scriptitarit. mulieres ferè omnes in maiorem modum exosus fuisse dicitur. siue quòd natura abhorruit à mulierum cœtu, siue quòd *c* duas simul vxores habuerat, quum id decreto ab Atheniensibus facto ius esset: quarum matrimonij pertædebat. Eius odij in mulieres Aristophanes quoque meminit ἐν ταῖς δευτέραις Θεσμοφοριαζούσαις, in his versibus:

Νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ καὶ λέγω.
Τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
Ἄγρια γὰρ ἡμᾶς ὦ γυναῖκες δρᾷ κακά,
Ἅτ' ἐν ἀγρίοισι λαχάνοις αὐτὸς τεθραφείς.

Alexander autem Ætolus hos de Euripide versus composuit:

Ὁ δ' Ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου
Στρυφνὸς μὲν ἔμοιγε ἔοικε προσειπεῖν,

Καὶ μισογέλως, καὶ τωθάζειν οὐδὲ παρ' οἶνον
Μεμαθηκώς· ἀλλ' ὅ,τι καὶ γράψαι, τοῦτ' ἂν
Μέλιτος καὶ Σειρήνων ἐτετεύχει.

is, quum in Macedonia apud Archelaum regem esset, vteretúrque eo rex familiariter; rediens nocte ab eius cœna canibus à quodam æmulo immissis dilaceratus est: & ex his vulneribus mors secuta est. sepulcrum autem eius & memoriam Macedones eo dignati sunt honore, vt in gloriæ quoque loco prædicarent: οὔποτε σὸν μνῆμα Εὐριπίδης ὄλοιτό που, quòd egregius poëta morte obita sepultus in eorum terra foret. quamobrem quum legati ad eos ab Atheniensibus missi petissent vt ossa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri, maximo consensu Macedones in ea re deneganda perstiterunt.

NOTÆ VARIORVM.

a *Eleusinio*. Apud Eleusinem pagum in terra Attica gymnicum fuit certamen quod Eleusinum diceretur, sicuti apud Athenis ipsis vt Pathenaicum ita Theseum ab ipsius instauratore Theseo fidem nō improbabilem facit. PET.FAB.*agen.lib.3.cap.29.*

b *Scriptitarit*. Quinque & septuaginta Tragedias scripsit, in quinque solis vicit, cum eam sæpe vincerent aliqui poëtę ignarissimi Varro tradit *lib.17.cap.4.* PET.FAB.*agen.lib.1.*

c *Duas*

c *Duas simul vxores.* Profectò Athenæus refert Socrati duas simul vxores in matrimonio fuisse Xantippem & Mirtonem Aristidis alicuius filiam, nec tamen vitio datum id Socrati ab comicis eius reprehensoribus, quoniam ex decreto Atheniensium ob raritatem hominum, cuilibet duas vxores habere tum liceret, vt testatur Laertius *in Socratis vita*, Euripidem quoque Socratis discipulum duas vxores habuisse auctor est hoc loco Gellius. Plura hac de re PET. FAB. *Sam. lib. 2. cap. 1.*

Quòd à poëtis Iouis filij prudentissimi humanissimíque Neptuni autem ferocissimi & inhumanissimi traduntur.

CAP. XXI.

PRæstantissimos virtute, prudentia, viribus, Iouis filios poëtę appellauerunt, vt Æacum & Minoa & Sarpedona: ferocissimos & immanes & alienos ab omni humanitate, tanquã è mari genitos, a Neptuni filios dixerunt, Cyclopa & Cercyona & Scyrona & Læstrygonas.

NOTÆ VARIORVM.

a *Neptuni.* Pro intellectu huius loci vide SCHEN. *in præmeß.*

Historia de Sertorio duce, déque astu eius commentitiisque simulamentis quibus ad barbaros milites continendos conciliandósque sibi vtebatur.* * egregio duce c. To.

CAP. XXII.

SErtorius vir acer, egregiúsque dux, & tuendi regendíque exercitus peritus

fuit, is, in temporibus difficillimis, & mentiebatur ad milites si mendacium prodesset, & literas compositas pro veris legebat, & somnium simulabat, & falsas religiones conferebat, si quid istæ res eum apud militum animos adiutabant. illud adeò Sertorij nobile est. cerua alba eximiæ pulchritudinis & viuacissimæ celeritatis à Lusitano ei quodam dono data est. hanc sibi oblatam diuinitus & * instructam Dianæ numine colloqui secum monereque & docere, quæ vtilia factu essent, persuadere omnibus instituit: ac, si quid durius videbatur quod imperandum militibus foret, à cerua sese monitum prædicabat. id quum dixerat, vniuersi, tanquam si deo, libentes parebant. Ea cerua quodam die, quum * incursu esset hostium nunc acta festinatio tumultu consternata in fugam sese prorupit, atque in palude proxima delituit, & postea requisita perisse credita est. neque multis diebus pòst, inuentam esse ceruam Sertorio nunciatur. eum qui nunciauerat iussit tacere, ac, ne cui palam diceret, interminatus est: præcepitque vt eam postero die repentè in eum locum, in quo ipse cum amicis esset, immitteret. admissis deinde amicis postridie. visum sibi esse ait in quiete ceruã,

* instinctã c. Tor.

* incursio e. h. n. festinatione tum. c. To.

quæ

quæ perisset, ad se reuerti, &, vt prius consueuerat, quod opus esset facto, prædicare. tum * Sertorio, quod imperauerat significante cerua emissa in cubiculum Sertorij introrupit. clamor factus, & orta admiratio est: eáque hominum barbarorum crudelitas Sertorio in magnis rebus magno vsui fuit. Memoriæ proditum est: ex iis nationibus, quæ cum Sertorio faciebãt, quum multis prœliis superatus esset neminem vnquam ab eo desciuisse; quamquam id genus hominum esset mobilissimum.

* se. q. i. significante c. Tor.

De ætatibus historicorum nobilium Hellanici Herodoti, Thucydidis.

Cap. XXIII.

HEllanicus, Herodotus, Thucydides, historiæ scriptores in iisdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt, & non nimis longè distantibus fuerunt ætatibus. nam Hellanicus initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque & sexaginta annos natus videtur: Herodotus tres & quinquaginta: Thucydides quadraginta. scriptum hoc est in libro vndecimo Pamphilæ.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis scripsit, de comicis Latinis iudicarit.

CAP. XXIIII.

SEdigitus in libro, quem ſcripſit de poëtis, quid de iis ſentiat qui comœdias fecerunt, & quem ex omnibus præſtare cæteris putet, ac deinceps quo quemque in loco & honore ponat, his verſibus ſuis demonſtrat.

*Multos incertos certare hanc rem * vidimus,*
Palmam poëtæ comico cui deferant.
Eum meo iudicio errorem diſſoluam tibi:
Vt contrà ſi quis ſentiat nihil ſentiat.
Gæcilio palmam Statio de comico.
Plautus ſecundus facilè exſuperat cæteros.
*De in Næuius qui ſeruet * pretium tertiu-ſt.*
Si erit, quod quarto: dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinium facio Attilium.
*In ſexto * ſequitur hos loco * Terentius*
Turpilius ſeptimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco eſſe facilè facio Luſcium.
*Decimum addo * cauſa antiquitatis Ennium.*

*videmus c. Tor.
*pretio in tertio ſt. c. Tor. & ve. ed.
* cõſequitur c. Tor. & vet. ed.
* Terennius c. To.
* aut cauſa En. c. Tor.

De verbis quibuſdam nouis, quæ in Cn. Matij mimiambis offenderamus.

CAP. XXV.

CN. Matius vir eruditus in mimiambis ſuis non abſurdè neque abſonè finxit,

finxit, *recentatur*, pro eo quod Græci dicunt ἀνανεῦται * versus, in quibus hoc verbum est, hi sunt:

Iamiam albicascit Phœbus & recentatur
Commune lumen hominibus voluptásque.

idem Matius in iisdem mimiambis *edulcare* dicit: quod est dulcius reddere, in his versibus:

Quapropter edulcare conuenit vitam;
Curásque acerbas sensibus gubernare.

* *in c. Tor. hæc adduntur.* id est, denuo nascitur atque iterũ fit recens.

Quibus verbis Aristoteles philosophus definierit syllogismum: eiúsque definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.

CAP. XXVI.

ARistoteles quid syllogismus esset his veris definiuit: λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. eius definitionis non videbatur habere incommodè interpretatio facta hoc modo: *Syllogismus est oratio, in qua consensis quibusdam & concessis, aliud quid, quàm quæ concessa sunt, * per ea quæ concessa sunt, necessariò conficitur.*

* *quinque sequentia verba ex c. Tor. & vet. ed. restituimus.*

Quid sint comitia calata, *quid* curiata, *quid* centuriata, *quid* tributa, *quid* concilium: *atque inibi quædam eiusmodi.*

CAP. XXVII.

IN libro Lælij Felicis ad Qu. Mucium primo scriptum est, Labeonem scribere

calata comitia eſſe, quæ pro collegio pontificum habentur, aut regis, aut flaminum inaugurandorum cauſa. eorum autem alia eſſe curiata, alia centuriata. curiata per lictorem curiatum calari, id eſt, conuocari centuriata per cornicinem. iiſdem comitiis, quæ calata appellari diximus. & ſacrorum * deteſtatio: & teſtamenta fieri ſolebant. tria enim genera teſtamentorum fuiſſe accepimus, vnum, quod calatis comitiis in populi concione fieret: alterum in procinctu, quum viri ad prælium faciēdum in aciem vocabantur. tertium per familiæ emancipationem, cui æs & libra adhiberetur. in eodem Lælij Felicis libro *hæc ſcripta ſunt: *Is qui non vniuerſum populum, ſed parem aliquam adeſſe iubet, non comitia, ſed concilium edicere debet. tribuni autem neque aduocant patricios, neque ad eos referre vlla de re poſſunt: ita ne leges quidem proprie, ſed plebiſcita appellantur quæ tribunis plebis ferentibus accepta ſunt: quibus rationibus ante patricij non tenebantur, donec Q. Hortenſius dictator eam legem tulit: vt eo iure quod plebes ſtatuiſſet, ōnes Quirites tenerentur.* item in eodem libro hoc ſcriptum eſt: a *Quum ex generibus hominum ſuffragium feratur, curiata comitia eſſe: quum ex cenſu & ætate, centuriata: quum ex regio-*

* diſteſtatio c. Tor. *quod appoſui vt ex veſtigijs huiuſcē vocis vera facilius poſſet erui.*

ex regionibus & locis, tributa. centuriata autem comitia intra pomærium fieri nefas esse, quia exercitum extra vrbem imperari oporteat: intra vrbem imperari ius non sit: propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitúmque imperari præsidij causa solitum: quoniam populus esset in suffragijs ferendis occupatus.

NOTÆ VARIORVM.

a *Quum ex gener bus.* Ex his libris colligere licet, curata comitia & centuriata ex diametro pugnare: curiata enim vbi singuli ciues idem ius suffragij habẽt, plebeíque patrit ijs, pauperes diuitibus, iuuenes senioribus adæquantur, quæ non absurdè & μοκρατικα appellari possũt: NVN. *miscel. lib. 10. cap. 6.*

Quòd errauit Cornelius Nepos quum scripsit Ciceronem tres & viginti annos natum causam pro Sex. Roscio dixisse.

CAP. XXVIII.

CORnelius Nepos & rerum memoriæ non diligens, & M. Ciceronis, vt qui maximè, amicus familiaris fuit. atque is tamen in primo librorũ, quos de vita illius composuit, errasse videtur, quum eũ scripsit tres & viginti annos natum primam causam iudicij publici egisse, Sextúmque Roscium parricidij reum defendisse. dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q.

Serrano, quibus Conſulibus āte diem III. nonas Ianuarias M. Cicero natus eſt, ad M. Tullium & Cn. Dolabellam, quibus conſulibus cauſam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, ſex & viginti anni reperiuntur. neque dubium eſt quin poſt annum, quàm pro Quintio dixerat, Sex. Roſcium reum parricidij defenderit, annos iam ſeptem atque viginti

* II. Q.c. Tor.

natus, L. Sulla Felice * Q. Metello Pio conſulibus. in qua re etiam Feneſtellam erraſſe Pedianus Aſconius animaduertit, quòd eum ſcripſerit ſexto vigeſimo ætatis anno pro Sex. Roſcio dixiſſe. Longior autē Nepotis quàm Feneſtellæ error eſt, niſi quis vult in animum inducere, * ſtudio amoris & amicitiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium ſuppreſſiſſe: vt M. Cicero orationem florentem dixiſſe pro Roſcio admodum adoleſcens videretur.

* Nepotē ſt. c. Tor. v autem ed. hoc verbū habet poſt quadriennium.

Illud adeò ab vtriúſque oratoris ſtudioſis animaduerſum & ſcriptum eſt, quòd Demoſthenes & Cicero pari ætate illuſtriſſimas orationes in cauſis dixerint, alter κατὰ ἀνδροτίωνος καὶ κατὰ τιμοκράτους ſeptem & viginti annos natus, alter anno minor pro Pu. Quintio, ſeptimóque & viceſimo pro Sex. Roſcio. vixerunt quoque non nimis numerum

annorum

annorum diuersum, alter tres & sexaginta annos, Demosthenes sexaginta.

Quali figura orationis & quàm noua L. Piso annalium scriptor vsus sit.

CAP. XXIX.

DVæ istæ in loquendo figuræ notæ satis vsitatæque sunt, *Mihi nomẽ est Iulio & mihi nomen est Iulij.* tertiam figuram nouam herclè reperi apud Pisonem in secundo annalium. verba Pisonis hæc sunt: *L. Tarquinium collegam suum, quia * Tarquinium nomen esset, metuere*: cúmque *orat vti sua voluntate Romam contendat. quia * Tarquinium*, inquit, *nomen esset*, hoc proinde est, tanquam si ego dicam, *mihi nomen est Iulium.*

* Tarquinio *c. Tor.*

* Tarquinio in nomine *c. Tor.*

Vehiculum, quod petorritum *appellatur, cuiatis linguæ vocabulum sit, Græcæ an Gallicæ.*

CAP. XXX.

QVi ab alio genere vitæ detriti iam & retorridi ad literarum disciplinas seriùs adeunt, si fortè idem sunt garruli natura & subargutuli, oppidò quàm fiunt in literarum ostentatione inepti & friuoli. quod genus profectò ille homo est, qui de *petorritis* nuper argutissimas nugas dixit. nam quum quæreretur *petorritum* quali forma vehiculum

cuiatíſque linguæ vocabulum eſſet:& faciem vehiculi ementitus eſt longè alienã falſámqne,& vocabulum Græcum eſſe dixit;atque id ſignificare voluc res rotas interpretatus eſt: commutatáque vna litera *petorritum* eſſe dictum volebat,quaſi *petorotum*. ſcriptum etiam hoc eſſe à Valerio Probo contendit. Ego quum Probi multos admodum commentationum libros inquiſierim,neque ſcriptum in his inueni, nec vſquam alioqui Probrũ ſcripſiſſe credo. *petorritum* enim eſt non ex Græca dimidiatum,ſed totum tranſalpibus.nam eſt vox Gallica.id ſcriptũ eſt in libro M.Varronis quatuordecimo rerum diuinarum, quo in loco Varro,quum de petorrito dixiſſet,eſſe id verbũ Gallicum;*lánceã* quoque dixit, non Latinum, ſed Hiſpanicum verbum eſſe.

Quæ verba legauerint Rhodij ad hoſtium ducẽ Demetrium,quum ab eo obſiderentur, ſuper illa inclyta Ialyſi imagine.

CAP. XXXI.

RHodum inſulã celebritatis antiquiſſimæ, oppidúmq; in ea pulcherrimũ ornatiſſimúmq;, obſidebat oppugnabátq; Demetrius dux ætatis ſuæ inclytus: cui à perítia diſciplináque faciendĩ obſidij, machinarúmque ſolertia ad capienda oppida repertarũ,

repertarum , cognomentum πολ ορκητὴς fuit. tum ibi in obſidione illa ædes quaſdam publicè factas , quæ extra vrbis muros cum paruo præſidio erant, aggredi & vaſtare atque abſumere igni parabat. in his ædibus erat memoratiſſima illa imago Ialyſi, Protogenis manu facta illuſtris pictoris : cuius operis pulchritudinem præſtantiámque ita percitus Rhodiis inuidebat , mittunt Rhodij ad Demetrium legatos, cum his verbis : Quæ, malùm, inquiunt, ratio eſt, vt tu imaginem iſtam velis incendio ædium facto diſperdere? nam ſi nos omnes ſuperaueris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra & incolumi per victoriam potieris. ſin verò nos vincere obſidendo nequiueris; petimus conſideres ne turpe tibi ſit: quia non potueris*bello Rhodios vincere , bellum cum Protogene mortuo geſſiſſe. hoc vbi ex legatis audiuit, oppugnatione deſita, & imagini & ciuitati pepercit.

*hanc vocẽ ex c. Tor. & vet. ed. reſtituimus.

Sſ

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS DECIMVS SEXTVS.

Verba Musonij philosophi Græca, digna atque vtilia audiri obseruaríque, eiusdémque vtilitatis sententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta.

CAP. I.

ADOLESCENTVLI quum etiam tū in scholis essemus, ἐνθυμημάτιον hoc Grȩcum, quod apposui, dictum esse à Musonio philosopho audiebamus. & quoniam verè atque luculentè dictum, verbísque est breuibus & rotundis vinctum, perquam libenter memineramus. ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. postea istam ipsam sententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiæ apud equites, positam legimus:

mus: quæ etsi lax:oribus paulò longioribúsque verbis cõprehensa est preterquam illud Græcum quod diximus:quoniam tamen priore tempore antiquiórque est, venerabilior videri debet. verba ex oratione hæc sunt: *Cogitate cum animis vestris, si quid vos per laborem rectè feceritis: labor ille à vobis citò recedet, bene factum à vobis dum viuetis nõ abscedet. sed si qua per voluptatẽ nequiter feceritis: voluptas citò abibit, nequiter factũ illud apud vos sẽper manebit.*

Cuimodi sit lex apud dialecticos percunctandi disserendíque, & quæ sit eius legis reprehensio.

CAP. II.

LEgem esse aiunt disciplinæ dialecticę, si de quapiã re queratur disputetúrque atque ibi quid rogere vt respondeas: tum ne ampl:us quid d:cas quàm id solum quod es rogatus, aut aias aut neges, eámque legem qui non seruent, & aut plus aut aliter quàm sunt rogati respondeant, existimãtur * rudes indoctiq; esse, disputãdiq; morẽ atq; rationẽ no tenere. hoc qu dẽ quod dicunt, in plerisque disputationibus proculdubio fieri oportet. indefinitus namque inexplicabilis sermo fiet; nisi interrogationibus responsionibúsque simplicibus fuerit determinatus. sed enim esse quædam videntur, in

* *hanc vocẽ restituimus ex vet. ed.*

quibus, si breuiter & ad id quod rogatus fueris respondeas, capiare. nam si quis his verbis interroget: postulo vti respondeas, desierísne facere adulterium, an non: vtrumcumque dialectica lege responderis, siue aias siue neges, hæredis in captione, tanquam si te dicas adulterum. sed quod minus est in interrogatione, id est addendum. nam qui facere aliquid non desinit, non id necessariò etiam fecit. falsa igitur est species istius captionis, & nequaquam procedere ad id potest, vt colligi concludique possit eum facere adulterium, qui se negauerit facere desisse. quid autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hærere eos necessum est, si nihil amplius quàm quod interrogati erunt responderint? nam, si ita ego istorum aliquem rogem, Quicquid non perdidisti habeásne, an non habeas, postulo vt aias aut neges: vtrumcúmque breuiter responderit, capietur. nam si non habere se negauerit, quod non perdidit: colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit: sin verò habere se dixerit, colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. rectiùs igitur cautiúsque ita respondebitur: quicquid habui id habeo, si id non perdidi. sed huiuscemodi respon-

sio non sit ex ea lege, quam diximus. plus enim quàm quod rogatus est respondet. & propterea id quoque ad eam legem addi solet, non esse captiosis interrogationibus respondendum.

Quonam ratione effici dixerit Erasistratus medicus si cibus fortè deerit vt tolerari aliquantisper inedia poßit & tolerari fames: verbaque ipsa Erasistrati super ea re scripta.

CAP. III.

CVm Fauorino Romæ dies plerúmque * totos eramus, tenebátque animos nostros homo ille fandi dulcissimus. atque eum quoquo iret, quasi ex lingua prorsum eius * capti prosequeremur. ita sermonibus vsquequaque amœnissimis demulcebat. tum ad quendam ægrum quum isset visere, nósque cum eo vnà introissemus, multáque ad medicos qui tum fortè illic erant, valetudinis eius gratia, oratione Græca dixisset: Ac ne hoc quidem, inquit, mirum videri debet, quòd quum ante hac semper edundi fuerit appetens, nunc, post imperatam inediam tridui omnis eius appetitio pristina elanguerit: nam quod Erasistratus scriptum, inquit, reliquit, propemodũ verum est. esuritionem faciunt inanes patẽtésque intestinorũ fibræ, & caua intus ventris ac stomachi

* totas e. Tor.

* apti H. St.

vacua & hiantia: quæ vbi aut cibo complentur, aut inanitate diutina contrahuntur & conniuent, tunc loco, in quem cibus capitur, vel ſtipato vel adducto, voluntas capiendi eius deſiderandique reſtinguitur. Scythas quoque ait eundem Eraſiſtratum dicere, quum ſit vſus vt famen longiùs tolerent, faſciis ventrem ſtrictiſſimè circumligare. ea ventris compreſſione eſuritionem poſſe depelli creditum eſt. Hæc tum Fauorinus, multáque iſtiuſmodi alia affabiliſſimè dicebat. Nos autem poſtea, quum librum fortè Eraſiſtrati legeremus διαιρέσεων primum, id ipſum in eo libro, quod Fauorinum audiebamus dicere, ſcriptum offendimus. verba Eraſiſtrati ad eam rem pertinentia hęc ſunt: ἐλογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν. καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλεῖον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν, ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ· ὕστερον δὲ οὐκέτι. deinde paulum infrà. εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζωνται ἄσιτοι εἶναι, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν, ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ, διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν. ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει.

in eodem libro [a] Erasistratus vim quandam famis non tolerabilem, quam Græci [b] βύλιμον appellant, in diebus frigidissimis multò faciliùs accidere ait, quàm [c] quum serenum atque placidum est: atque eius [d] rei causas, cur is morbus in eo plerimque tempore [e] oriatur, nondum sibi esse compertas [f] dicit. verba quibus id dicit hæc sunt: [g] ἄπορον ἐστὶ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βυλιμιώντων, διατί ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις.

NOTÆ VARIORVM.

a *Erasistratus*. Medicus apud antiquos non incelebris. MAG. *miscel.*

b *βύλιμον. καὶ βουπεινᾶν* appellant MAG. *miscel.*

c *Quum serenum*. Lenibus mitibúsque MAG. *miscel.*

d *Rei causas*. Licet causas non afferat Erasistratus, nec Gellius in hac re suum exacuere voluit ingenium, vt qui non admodum esset eruditus, & si non nullis credimus, Grammaticum non excesserit. poterat tamen vterque hac de re aliquid apud Aristotelem cognoscere *lib. 4. probl. sect. 8.* Qui plura hac de re scire volet consulat MAG. *miscel. lib. 2. cap. 1.*

e *Oriatur*. Et corpora inuadat MAG. *miscel.*

f *Dicit*. Et fassus est MAG. *misce.*

g *ἄπορον*. Id est, *dubium est indigénsque considerationis, tum in hoc tum in cæteris famelicis,*

quare in frigidioribus magis huiuſcemodi caſus accidat, quàm ſerenis temporibus, at,ita hęc Eraſiſtrati verba interpretatur Gaſa, qui vt Iacobus Conſtantius & Andreas Alciatus teſtantur Græca omnia quæ apud Gellium leguntur latinitate donauit. MAG. *in miſcel.*

Quo ritu, quibúſque verbis fecialis populi Romani bellum indicere ſolitus ſit * *his, quibus populus Romanus bellum fieri iuſſerat: & item in quæ verba conceptum fuerit iuſiurandum de furtis militaribus ſanciendis, & vti milites ſcripti intrà prædictum diem in loco certo frequentarent, cauſis quibuſdam exceptis, propter quas id iuſiurandum remitti æquum eſſet.*

* *hæc vox abeſt à c. Tor.*

CAP. IV.

CIncius, in libro tertio de re militari, *a* fecialé populi Romani bellum indicentem hoſtibus, telúmque in agrum eorum iacentem hiſce verbis vti ſcripſit: QVOD. POPVLVS. HERMVNDVLVS. HOMINES. QVE. POPVLI. HERMVNDVLI. ADVERSVS. POPVLVM. ROMANVM. BELLVM. FECERE. DELIQVERVNT. QVE. QVOD. Q. POPVLVS. ROMANVS. CVM. POPVLO. HERMVNDVLO. BELLVM. IVSSIT. OB. EAM. REM. EGO. POPVLVS. QVE. ROMANVS. POPVLO. HERMVNDVLO. HOMINIBVSQVE, HERMVNDVLIS, BELLVM. DICO. FACIO. QVE. item, in libro eiuſdem Cincij de re militari quinto, ita ſcriptum eſt. *b Quum dilectus antiquitus fieret & milites ſcriberentur, iuſiurandum*

* *has duas voces reſtituimus ex c. Tor. & vet. ed.*

eos Tribunus militaris c *adigebat. in verba hæc :* IN. MAGISTRATV.C.LAELII.C.FILII. CONSVLIS. L. CORNELII. P. FILII. CONSVLIS. IN. EXERCITV. DECEMQVE.MILIA.PASSVVM.PROPE.FVRTVM. NON. FACIES. DOLO.MALO. SOLVS. NEQVE. CVM. PLVRIBVS. PLVRIS. NVMMI. ARGENTEI.IN.DIES.SINGVLOS.EXTRAQVE.HASTAM. HASTILE. LIGNA.* NAPVM. PABVLVM. VTREM. FOLLEM. FACVLAM.SI.QVID.IBI.INVENERIS.SVSTVLERIS. VE. QVOD. TVVM. NON. ERIT. QVOD. PLVRIS. NVMMI. ARGENTEI.ERIT.VTI.TV.AD.C.LAELIVM.C.FILIVM. CONSVLEM. L. VE. CORNELIVM. P. FILIVM. CONSVLEM. SIVE. QVEM. AD. VTRVM. EORVM. IVS. ERIT. PROFERES. AVT.PROFITEBERE. IN.TRIDVO. PRONIMO. QVICQVID. INVENERIS. SVSTVLERIS. VE. * SINE. DOLO. MALO. AVT. DOMINO. SVO. CVIVM. ID. CENSEBIS. ESSE. REDDES. VTI. QVOD. * RECTVM. FACTVM.ESSE.VOLES. Militib⁹ autē ſcriptis dies præfiniebatur: quo die adeſſēt:& vt * citanti cōſuli reſpōderent. deinde ita concipiebatur iuſiurandū, vt adeſſent,his additis exceptionibus, niſi harumce quæ cauſa erit, *funus familiare, feriæue * deuicales,quę nō eius rei cauſa in eum diē collatę ſint,quo is eo die minus ibi eſſet, morbus ſon-*

* pompalum vtr. *c.Tor.*

in *c. Tor. vet.ed.* ne-que in ne-que ſine *habet.*

* recte *c. Tor. & v. ed.*

* citati *vet.ed.*

* deinicales *c. Tor.*

vindemiales, Kalendæq; quæ vet. ed. * hanc vocem ex c. Tor. reſtituimus.

ticus, auſpiciũue quod ſine piaculo prĕterire non liceat, ſacrificiúmue anniuerſarium quod rectè fieri non poſſet, niſi ipſius eo die ibi ſit: vis hoſtíſue, ſtatus condictúſue dies cũ hoſte: ſi cui eorum harumçe quæ cauſa erit, tum ſe poſtridie quàm per eas cauſas, licebit eo die venturũ adiuturũque eũ qui eũ pagũ, vicũ, oppidũue delegerit*, itẽ in eodẽ libro verba hæc ſũt: *Miles quũ die qui prædictus eſt aberat, neq; excuſ tus erat, infrequẽs dabatur.* itẽ in libro ſexto hoc ſcriptum eſt: *Alę dictæ exercitus equitum ordines: quòd circum legiones dextra ſiniſtráque tanquam alæ in auium corporibus locabantur. a in legione ſunt centuriæ ſexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Fecialem.* Hac de re plura PET. FAB. ſem *lib. 2. cap 2. & 14.*

b *Cum dilectus.* Acurata & pulchra eſt hæc formula & digna examinari. LIPS. *de mil. Rom.*

c *Adigebat.* Ex iure populi Romani indigebantur milites iureiurando, vt hoc loco Cincius memorat. PET. FAB. *ſem. lib. 2.*

d *In legione ſunt centuria ſexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.* Triginta fuerunt & tot manipuli in regione. LIPS. *de mil. Rom.*

Veſtibulum *quid ſignificet: déque eius vocabuli rationibus.*

CAP. V.

PLeraque ſunt vocabula, quibus vulgò vtimur, neque tamen liquidò ſcimus quid ea propriè atque verè ſignificet: ſed incompertam & vulgariam traditionem rei non exploratæ ſequuti videmur magis dicere quod volumus, quàm dicimus, ſicuti eſt a *veſtibulum*, verbum in ſermonibus celebre atque obuium: non omnibus tamen, qui illo facilè vtuntur, ſatis ſpectatum. animaduerti enim quoſdã haud quaquã indoctos viros opinari *veſtibulum* eſſe partem domus primorem, quam vulgus atriũ vocat. Cæcilius Gallus, in libro de ſignificatione verborum quæ ad ius ciuile pertinent ſecundo, *veſtibulum eſſe dicit non in ipſis ædibus, neque partem ædium, ſed locum ante ianuam domus vacuum: per quem à via aditus acceſſúſque ad ædes eſt, quum dextra ſiniſtráque * ianuam tecta ſunt * viæ iuncta: atque ipſa ianua procul * via eſt area vacanti interſita.* quæ porrò huic vocabulo ratio ſit, quæri multum ſolet. ſed quæ ſcripta legi, ea fermè omnia incõcinna atque abſurda viſa ſunt. quod Sulpiciũ autem Apollinarẽ memini dicere virum eliganti ſcientia ornatum huiuſmodi eſt. *ve* particula, ſicuti quædam alia, tum intentionem ſignificat,

* inter ian. rectá-que quæ ſunt v. i. ſpatium relinquitur: atque *vet. ed.*

* quæ ſũt *c. Tor.*

* à via *c. Tor.*

tum minutionem. nam *vetus*,* *vehemens* alterum ab ætatis magnitudine compositum elisúmque est, alterum à mentis vi atque impetu dicitur, *vescum* autem, quod ex *ve* particula & *esca* copulatum est, vtriusq; diuersæ significationis vim capit. aliter enim Lucretius *vescum salem* dicit ex edendi intentione: aliter Lucilius *vescum* appellat cum edendi fastidio, qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam vacuum relinquebãt, qui inter fores domus & viam medius esset. in eo loco, qui dominum eius domus salutatum venerant priusquam admitterentur, consistebant: & neque in via stabant, neque intra ædes erant. ab illa ergo grandis loci [b] consistione, & quasi quadam stabulatione, vestibula appellata sunt; spatia, sicut diximus, grandia ante fores ædium relicta: in quibus starent, qui venissent, priusquam in domũ intromitterentur. Meminisse autem *debemus id vocabulum non semper à veteribus * propriè, sed per quasdam translationes, esse dictum: qua tamen ita sunt factæ, vt ab ista, de qua diximus, proprietate non longè desciuerint: sicut illud in sexto Virgilij,

* & veh. *c. Tor. & v. ed.*

* debebimus *c. To. & vet. ed.*

* scriptoribus *additur in c. Tor.*

Vesti-

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus orci,
Luctus & vltrices posuere cubilia curæ.

non enim vestibulum priorem partem domus infernæ esse dicit: quod obrepere potest tanquam si ita dicatur, sed loca duo demonstrat extra orci fores, vestibulum & fauces: ex quibus & vestibulum appellat ante ipsam * quasi domũ & ante ipsa orci penetralia: fauces ãutem vocat iter angustum, per quod ad vestibulum adiretur.

* *hæc vox abest à v. Tor. & à vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Vestibulum.* Huius verbi notationes varias profert. Macrobius autem refert, ea quæ ab Aulo Gellio hic scribuntur. Scripserunt autẽ aliqui vestibulum esse porticum, quos omnino refellunt, optimi Latinitatis authores: quî enim fieri potest vt Porticus licet ianuæ adiecta vestibulum sit, cùm neque ædium porticus exercitum cepisset, neque ex ædium fenestris? quisnam in porticis cõmoraretur despici potuerit? Constat autem vestibulum esse locum sub Dio purum ante ianuam ædium. Porticũ verò cum proprio censeatur nomine & tecto cœlum summoueat, nõ video cur vestibulum dici oporteat, de vrbis etiam vestibulo Liuius meminit lib. 26. & 46. 105. CAST. *obser.*

b *Consistione.* Al. *constitutione*, à sistendo enim *stabulo* IAN. MELLER. *Spicilegia.*

Hostia quæ dicuntur bidentes *quid sint, & quam ob causam ita appellatæ sunt, supérque ea re P. Nigidij & Iulij Higinij sententiæ.*

CAP. VI.

REdeuntes Græcia Brundusium nauem aduertimus. ibi quispiam linguæ Latinæ literator Roma à Brundusinis accersitus experiundum sese vulgo dabat. imus ad eum nos quoque oblectamenti gratia. erat enim fessus atque languens animus de æstu maris. legebat barbarè insciteque Virgilij septimum: in quo libro hic versus est:

Centum lanigeras mactabat rite bidentis:

& iubebat rogare se, si quis quid omnium rerum vellet discere. tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, Docésne, inquã, nos, magister, cur *bidentes* dicantur? *bidentes*, inquit, oues appellatæ: idcircóque *lanigeras* dixit, vt oues planiùs demonstraret. posthac, inquam, videbimus, an oues solæ, vt tu ais, bidentes dicantur: & an Pomponius Attellanarum poëta in Gallis transalpinis errauerit, quum hoc scripsit:

Mars tibi voueo facturũ, si vmquã redierit, bidenti verre.

sed nunc ego te rogaui ecquam scias esse huiusce vocabuli rationem. atq; ille

nihil

nihil cunctatus, sed nimium quantum audacter, Oues, inquit, bidentes dictæ, quòd duos tantùm dentes habeant. Vbi terrarum, quæso te, inquam, duos solos per naturam dentes habere ouem vidisti? ostentum enim est, & piaculis factis procurandum. tum ille permotus mihi & irritatus: Quære, inquit, ea potiùs quæ ex Grammatico quærenda sunt. nam * nemo de ouium dentibus * nisi opiliones * percunctatur. facetias nebulonis hominis risi & reliqui. Publius autem Nigidius, in libro quem de extis composuit, bidentes appellari ait, non oues solas, sed omnes bimas hostias. neque tamen dixit apertiùs cur *bidentes*, sed quod vltro existimabamus, id scriptum inuenimus in commentarijs quibusdam ad ius pontificium pertinentibus, *bidennes* primò dictas, *d* litera immissa, quasi *biennes*: tum longo vsu loquendi corruptam vocem esse, & ex *bidennibus*, *bidentes* factum: quoniam id videbatur esse dictu facilius, leniúsque. Higinius tamen Iulius, qui ius * pontificium non videtur ignorasse, in quarto librorum, quos de Virgilio fecit, appellari *bidentes* scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent, verba illius ipsa posui:

* nemo & * nisi nec in c. Torn. nec in vet. edi. habentur.

* percunctantur. c. Tor. & vet. ed.

* pontificum. c. T. & ita semper.

Quæ bidens eſt, inquit, *hoſtia, oportet habeat dentes octo, ſed ex his duos cæteris altiores, per quos appareat ex minore ætate in maiorem trāſcendiſſe.* Hæc Higinij opinio an vera ſit, non argumentis, ſed oculis iudicari poteſt.

Quòd Laberius verba pleraque licentiùs petulantiùſque finxit, & quòd multis item verbis vtitur, de quibus an ſint Latina quæri ſolet.

CAP. VII.

LAberius in mimis, quos ſcriptitauit, oppido quàm verba finxit prælicenter, nam & *mendicimonium* dicit & *mœchimonium* & *adulterionem adulteritatémque* pro *adulterio*, & *depudicauit* pro *ſtuprauit*, & *abluuium* pro *diluuio*, &, quod in mimo ponit, quem *Cophinum* ſcripſit, *manuatus eſt*, pro furatus eſt, & item in *Fullone*, furē, *manuarium* appellat:

Manuari, inquit, *pudorem perdidiſti.* multáq; alia huiuſcemodi nouat, neque non obſoleta quoque & maculantia ex ſordidiore vulgi vſu ponit: quale eſt in Staminarijs,

Tollet bonæ fide vos Orcus nudas a *in Catonium.*

& *elutriare lintea* & * *lauandria* dicit quæ ad lauandum ſint data & *coicior* inquit, *in fullonicā. Ecquid properas? ecquid præcurris*

* labādaria *c. Tor.* labandria *vet. ed.*

Caldo-

Caldoniae? itē in Restione *calabarriunculos* dicit, quos vulgus *calabarriones*: item in Compitalibus, *malas malaxaui*, item in *Cacomemmone,

Hic est, inquit, *ille Gurdus quem ego*
Me abhinc duos menses ex Africa
Venientem excepisse tibi narraui.

item in mimo, qui inscribitur *Natal*, *cippū* dicit, & *obbam*, &* *camellam*, & * *pictacium* & *capitium*, *induis*, inquit, * *capitium tunicę pictacium*. præterea in Anna * perenna *guberniū* pro *gubernatore*, & *planum* pro *sycophanta*, & *nanum* pro *pumilione* dicit. quanquam *planum* pro *sycophanta* M. quoque Cicero in oratione scriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit. atque itē in mimo, qui *Saturnalia* inscriptus est, *botulum* pro *farcimine* appellat, & b *hominem leuennam* pro *leni*. item in Necyomantia, *cocionem* peruulgatè dicit, quem veteres * *arulatorem* dixerunt. verba Laberij hæc sunt: *Duas vxores hoc herclè plus negotij est inquit Cocio; sed ędilis viderit.* sed enim in mimo, quem inscripsit *Alexandream*, eodem quidem modo quo vulgus, sed probè Latinéque vsus est Gręco vocabulo.* emplastrum enim dixit ὁ ἔμπλαστρος, non genere feminino, vt isti nouicij semidocti. verba ex eo mimo apposui:

* Cocomnemone *c. Tor.* Cacomēnone. *vet. ed.*
* pittaciū *c. Tor.*
* capti uū t. pittac. *c. Tor.*
* Perauna *c. T. & vet. ed.*
* camelliā *vet. ed.*
* arilatorem *c. To.*
* in plaustrum *c. Tor. & ita infra*

Tt

Quid eſt iuſiurandum? emplaſtrum æris alieni.

NOTÆ VARIORVM.

a *In Catonium.* Hæc vox obſcura eſt quæ vinculum & catenam ſignificat vt legi in quodã in Iuuenalem ſcholio. TVR. *aduerſ.*

b *Hominem leuennam.* Laberius in Saturnalibus cúm hominem leuem vellet appellare nõ *leucunam* ſiue *lænam* quod magiſtelli opinantur. ſed leuennam dixiſſe moneo. LVD. CAR. *antiq. lect.*

Quid ſignificet, & quid à noſtris appellatum ſit, quod ἀξίωμα dialectici dicunt, & quædam alia, quæ prima in diſciplina dialectica traduntur.

CAP. VIII.

QVum in diſciplinas dialecticas induci atque imbui vellemus; neceſſum fuit adire atque cognoſcere quas vocant dialectici εἰσαγωγάς; tum quia in primo περὶ ἀξιωμάτων diſcẽdum, quæ M. Varro aliàs profata, aliàs proloquia appellat, commentarium de proloquiis L.[a] Ælij docti hominis, qui magiſter Varronis fuit, ſtudioſè quæſiuimus; eúmque in Pacis [b] bibliotheca repertũ legimus. ſed in eo nihil edocenter, neque [c] ad inſtituẽdum explanatè ſcriptum eſt: feciſſéque videtur eum librum [d] Ælius ſui magis an monendi

monendi, quàm aliorum docendi gratia. redimus igitur necessariò ad Græcos libros; ex quibus accepimus ἀξίωμα esse his verbis, λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀπόφαντον ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. hoc ego supersedi vertere, quia nouis & inconditis vocibus vtendum fuit, quas pati aures per insolētiam vix possent. Sed M. Varro, in libro de lingua Latina ad Ciceronem quartovicesimo, expeditissimè ita finit: *Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur.* erit autem planius quid istud sit, si exemplum eius dixerimus. ἀξίωμα igitur, siue id proloquium dicere placet, huiusmodi est: *Hannibal Pœnus fuit: Scipio Numantiam deleuit; Milo cædis damnatus est; neque bonum est voluptas neque malū:* & omnino quicquid ita dicitur plena atque perfecta verborum sententia, vt id necesse sit aut verum aut falsum esse, id à dialecticis ἀξίωμα appellatum est, à M. Varrone, sicuti dixi, *proloquium*, à M. autem Cicerone *pronunciatum*. quo ille tamen vocabulo tantisper vti se attestatus est, *quoad melius*, inquit, *inuenero*. Sed quod Græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alij nostrorum *adiunctum*, alij *connexum* dixerūt. id connexum tale est: *si Plato ambulat, Plato mouetur. si dies est, sol super terras est.* item quod illi συμπεπλεγμένον, nos vel con-

iunctum vel *copulatum* dicimus. quod est eiusdem modi: *P. Scipio Pauli filius & bis consul fuit, & triumphauit, & censura functus est, & collega in censura L. Mummij fuit.* In omni autem coniuncto si vnum est mendacium, etiam si cætera vera sunt, totum esse mendacium dicitur. nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo vera dixi, addidero, *& Hannibalem in Africa superauit*, quod est falsum: vniuersa quoque illa, quæ coniunctè dicta sunt, propter hoc vnum quod falsum accesserit, quia simul dicentur, vera non erunt. Est item aliud, quod Græci διεζευγμένον ἀξίωμα, nos *disiunctum* dicimus. id huiusmodi est: *Aut malum est voluptas, aut bonum, aut neque bonũ, neque malum est.* Omnia autem, quæ disiũguntur, pugnantia esse inter sese oportet: eorúmque opposita, quæ ἀντικείμενα Græci dicunt, ea quoque ipsa inter sese aduersa esse: ex omnibus quæ disiunguntur vnum esse verum debet, falsa cætera. quòd si aut nihil omnium verum, aut omnia pluráve quàm vnum vera erunt, aut quæ disiuncta sunt non pugnabunt, aut quæ opposita eorum sunt, contraria inter sese non erunt; tunc id disiunctum mendacium est; & appellatur παραδιεζευγμένον sicuti hoc est, in quo, quæ opposita, nõ sunt contraria. *Aut*

curris

curris aut ambulas aut stas. nam ipsa quidẽ inter sese aduersa sunt; sed opposita eorũ non pugnant. *nõ ambulare* enim & *non stare* & *non currere* contraria inter sese non sunt: quoniã contraria ea dicuntur, quæ simul vera esse nõ queũt. possis enim simul eodémque tempore neque ambulare neque stare neque currere, sed hoc * breue ex dialectica libamentum dedisse nunc satis erit: atque id solum addendum admonẽdúmque est, quòd huius disciplinæ studium atque cognitio in principiis quidem tætra & aspernabilis insuauisque esse & inutilis videri solet: sed, vbi aliquãtum processeris, tum denique & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & sequetur quædam discendi voluptas insatiabilis: cui nisi modum feceris: periculũ non mediocre erit, ne, vt pleríque alij, tu quoq; in illis dialecticæ gyris atque mæandris tanquam apud Sirenios scopulos consenescas.

* eam breue *habent vet. ed. &* *c. Tor.*

NOTÆ VARIORVM.

a *L. Ælij.* Sic legendum est: non autem *Lælij* LVD. CAR. *ant. lect.*

b *Bibliotheca.* Hæc vox delenda est authore LVD. CAR. *ant. lect.*

c *Ad instituendum*, *Ad institutionem* inquit LVD. CAR. *antiq. lect.*

d *Ælius.* Lege *L. Ælius* authore. LVD. CAR. *ant. lect.*

Quid ſignificet verbum in libris veterum creberrimè poſitum ſúſque déque.

CAP. IX.

SVſque déque fero aut *ſúſque déque habeo* (his enim omnibus modis dicitur) verbum eſt ex hominum doctorum ſermonibus: in poëmatis quoque & in epiſtolis veterum ſcriptum eſt plurifariam, ſed faciliùs reperias qui id verbum oſtentent, quàm qui intelligāt. ita pleríque noſtrûm quę remotiora verba inuenimus, dicere ea properamus, non diſcere. ſignificat autem *ſúſque déq; ferre*, animo æquo eſſe, & quod accidit non magni pendere. atque interdum negligere & contemnere: & propemodum id valet, quod dicitur Gręcè ἀδιαφορεῖν: Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es: nunc tu ſúſque déque fers,
Mater familias tua in lecto aduerſo ſedet.
Seruo ſextantis ver bis nefariis vtitur.

M. Varro in Siſenna vel de hiſtoria: *Quid ſi non horum omnium ſimilia eſſent principia, a ac poſt principia ſúſque déque eſſet?* Lucilius in tertio

Verùm hîc ludus ibi ſúſque omnia déque fuerunt:
Súſque & déque fuere, inquam, omnia ludus iocúſque:

Illud

Illud opus durum vt Setinum accessimus finem:
* Αἰγίλοποι *montes Ætnæ omnes asperi Athones.*

'αἰπήλιποι ait, mont. c. Tor. ὅπη τὸ λοιπὸν vt aiunt. môt, v. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Ac post principia.* Hæc verba desunt in quibusdam exemplaribus, sed malè LVD. CAR. *antiq. lect. cap.* 15.

Quid sint proletarij *quid* capitecensi, *quid item sit in* XII. *tabulis* assiduus, *& quæ eius vocabuli ratio sit.*

CAP. X.

OTium erat quodam die Romę in foro à negotiis, & læta quædam celebritas feriarum: legebatúrque in concessu fortè complurium Ennij liber ex annalibus. in eo libro versus hi fuerunt:

*Proletarius publicitus * scutisque feróque*
Ornatur ferro: muros vrbémque forúmque
*Excubiis * curant.*

* sicuti que feró que c. Tor. * curat. vet. e.

tum ibi quæri cœptum est quid esset *proletarius.* atque ego, aspiciens quempiam in eo circulo ius ciuile callentem familiarem meum, rogabam vt id verbum nobis enarraret. & quum ille se iuris non rei grammaticæ peritum esse respondisset: eò maximè, inquam, te dicere hoc oportet, quando, vt prædicas, peritus iuris es. nã Q. Ennius verbum hoc ex duodecim ta-

bulis vestris accepit, in quibus, si rectè cōmemini, ita scriptum est. ASSIDVO. VINDEX. ASSIDVVS. ESTO. PROLETARIO. * QVOI. QVIS. VOLET. VINDEX. ESTO. petimus igitur, ne annalem nunc. Q. Ennij, sed duodecim tabulas legi arbitrere, & quid sit in ea lege proletarius, si vis, interpretere. Ego verò, inquit ille, dicere atque interpretari hoc deberem, si ius Faunorū & Aboriginum didicissem. Sed enim quū *proletarij*, & *aßidui*, & *sanates*, & *vades*, & *subuades*, & *vigintiquinque asses*, & *taliones*, *furtorúmque quæstio clàm lance* & *licio* euanuerint: omnísq; illa duodecim tabularū antiquitas, nisi in legis actionibus centum vitalium causarum, lege Ebutia lata cōsopita sit: studium sciētiámque ego præstare debeo iuris & legum, vocúmque earum quibus vtimur. tum fortè quadam Iulium Paulum poëtam memoriæ nostræ doctissimum prætereuntem conspeximus. is à nobis salutatus rogatúsq; vti de sentētia, déque ratione istius vocabuli nos doceret, Qui in plebe, inquit, Romana tenuissimi pauperrimique erāt, neque amplius quàm a mille quingentum æris in censum deferebant, *proletarij* appellati sunt. qui verò nullo aut perquam paruo ære censebātur, b *capitecēsi* vocabātur. extremus autē cēsus

capite-

* ciui cuinis ex Tu. c. Tor. vt est in textu.

capitecensorum æris fuit CCCLXXX. Sed quoniam res pecuniáque familiaris obsidis vicem pignorísque esse apud rempublicam videbatur, amorísque in patriã fides quædam in ea firmamentúmque erat: neque proletarij neque capitecensi milites, nisi in tumultu maximo scribebantur. quia familia pecuniáque his aut tenuis aut nulla esset. proletariorum tamẽ ordo honestior aliquanto & re & nomine quàm capitecensorum fuit: nam & asperis reipublicæ temporibus, quum iuuentutis inopia esset, in militiam tumultuariam legebantur: armáque iis sumptu publico præbebantur: & non capitis censione, sed prosperiore vocabulo à munere officióque prolis edẽdæ appellati sunt. quod, quum re familiari parua minus possent rempublicam iuuare, sobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentabant. Capitecensos autem primus Caius Marius, vt quidam ferunt, bello Cimbrico difficillimis reipublicæ temporibus, vel potius vt Sallustius ait, bello Iugurthino, milites scripsisse traditur, quum id factum antè in nulla memoria exstaret. ASSIDVVS duodecim tabulis, aut pro locuplete & facilè facienti dictus ab assibus, id est, ære dando, quum id tem-

pora reipublicæ postularent: aut à muneris pro familiari copia faciẽdi assiduitate. verba autem Sallustij in historia Iugurthina de C. Mario consule & de capite cẽsis hæc sunt: *Ipse interea milites scribere, non more maiorum, nec ex classibus: sed, vt lubido cuiusque erat, capite censos plerosque id factum alij inopia bonorum, alij per ambitionem consulis memorabant, quòd ab eo genere celebratus auctúsque erat: & homini potentiam quærenti egentissimus quisque oportunissimus.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Mille quingentum æris.* Hi sunt qui à Polybio quatermillenarij appellantur. LIPS. *de mil. Rom.*

b *Capitecensi.* Hac de re PET. FAB. *Sem lib.* 2.

c CCCLMMM. Quidam legunt trecenta septuaginta quinque quod faciendũ arbitror, & video libros quoque variare LIPS *de mil. Rom.*

d *Proletarij.* Hæc vox deducta est è duodecẽ tabulis IVR. *in Symm.*

e ASSIDVVS. Consule TVR. *in aduers.*

Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorũ interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant.

CAP. XI.

GEns in Italia Marsorum orta esse fertur à Circæ filio: propterea Marsis homini-

hominibus, quorum duntaxat familiæ cum externis cognationibus, nondum etiam permixtæ corruptæque sunt, vt quadam genitali datum est. vt serpentium virulentorum domitores sint, & incentionibus herbarúmque succis faciant medelarum miracula. Hac eadem vi præditos esse quosdam vidémus, qui *Psylli* vocantur. quorum super nomine & genere quũ in veteribus literis quæsissem: in quarto denique Herodoti libro fabulam de Psyllis hanc inuenimus. *a* Psyllos quondam fuisse in terra Africa conterminos Nasamonibus: *b* Austrúmque in finibus eorum quodam in tempore perquam validum ac diutinum flauisse: eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruisse: Psyllos re aquaria defectos eam iniuriam grauiter Austro succensuisse, decrerúmque fecisse, vti armis sumptis ad Austrum, proinde quasi ad hostem, iure belli, res repetitum proficiscerentur: atque ita profectis ventum Austrum magno spiritus agmine venisse obuiam; eósque vniuersos cũ omnibus copiis armísque, cumulis montibúsque harenarum superuectis, operuisse: eo facto Psyllos ad vnum omnes interisse: itaque eorum fines à Nasamonibus occupatos.

NOTÆ VARIORVM.

a *Pſyllos.* De hac Pſylla fabula cõſule PET. FAB. *Sem.lib.2.cap.3.* Notum autem eſt quod Herodotus libro 4. narrat de Pſyllorum interitu. IVR. *n.Symm.*

b *Auſtrum in finibus eorum &c.* Solemne olim fuit ſterilitates & alia incommoda ventis adſcribere Horat. *ode 23.lib.3.* Stat. *lib.5. Syluar.5.* Prudentius *lib.2.in Symmach.* Quint. *declam.12.* BROS.

¶ *Verùm hic ludus ibi, ſúſque omnia déque fuerunt,*
Súſque & déque fuere, inquã, omnĩa, ludus iocuſq;
Illud opus durum, vt ſetinum acceſſimus finem
Ἐπὶ τὸ λοιπὸν,
Vt aiunt, montes Ætnæ omnes aſperi Athones.

Quorum verſuum poſtrema verba mendoſa eſſe, vt dicere eſt facilè, ſic contrà difficile, veram ex his lectionem elicere, præſertim cùm in omnibus editionibus, quas ego quidem viderim, ita legantur. Cæterùm cùm aliquando Obertus Giſannius vir doctiſſimus, mihíque amiciſſimus (qui præclarã in hoc auctore operã nauauit, adeò vt poſthac plus illi, quã ipſi auctori hactenus quiſquã debiturus ſit) horũ verſuũ ſcripturã, antiquã non eam quidẽ verã, ſed vero proximã, vt in manuſcriptis codicibus legebatur, mecũ cõmunicaſſet, viſus mihi ſũ verã & genuinã huius loci lectionẽ elicuiſſe. Itaque pro eo quod legitur in vulgatis editionibus omnibus: ἐπὶ τὸ λοιπὸν
Vt aiunt, montes Ætnæ omnes aſperi Athones
in manuſcriptis legebatur,
Αἰπιλ' ικοι mõtes Ætnæ omnes aſperi Arhones.

Vbi

Vbi quid vocabulum hoc Αἰπίλιπα sibi velit, non est facile explicare, præsertim cùm tale in Græca lingua nō reperiatur. Ego re paulò diligentius perspecta, vnius literæ mutatione, videor veram lectionem inuenisse, nimirum sic legendo:

Αἰγίλιποι montes Ætnæ omnes asperi Athones. Ad hoc autem probandum, videtur vel vnus Homerus sufficere, qui multis in locis sic inquit:

ἤτι κατ' αἰγίλιπος πέτρης. cum loquitur de scopulo aliquo prærupto, & rupe adeò alta, vt præ altitudine à capris relinquatur. Th. Cant. lib. 2. 8.

De his vocabulis quæ Cloatius Verus aut satis commodè, aut nimis absurdè & illepidè ad originem linguæ Græcæ redigit.

CAP. XII.

CLoatius Verus in libris, quos inscripsit *Verborum à Græcis tractorum*, nō pauca herclè dicit curiosè & sagaciter cōquisita, neq; nō tamē quædā futilia & friuola. *Errare*, inquit, *dictū est* ἀπὸ τοῦ ἔρρειν; versumq; infert Homeri, in quo id verbū est.

ἔρρ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

itē *alucinari* factū scripsit, ex eo quod dicitur Græcè ἀλύειν: vnde *elucū* quoq; esse dictū putat, *a* litera in *e*, versa, tarditatē quādā animi & stuporē, qui alucinātib⁹ plerūque vsu venit. itē *fascinū* appellat, quasi βασκανον, & *fascinare* esse quasi βασκαίνειν com-

modè hæc ſanè omnia & conducenter: ſed in libro quarto, *Fenerator*, inquit, *appellatus eſt, quaſi* Φαινεράτωρ, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον, *quoniam id genus hominũ ſpeciem oſtentent humanitatis, & commodi eſſe videantur inopibus nummos deſiderantibus:* ídque dixiſſe ait *a* Hypſicratem quempiã grammaticum; cuius libri ſanè nobiles sũt ſuper his, quæ à Græcis accepta ſunt. ſiue hoc autem ipſe Cloatius, ſiue neſcio qui alius nebulo effutiuit; nil poteſt dici inſulſius. *fenerator* enim, vti M. Varro in libro tertio de ſermone Latino ſcripſit, *à fenore eſt nominatus. fenus autem dictum à fetu & quaſi à fetura quadam pecuniæ parientis atque increſcentis.* iccircò & M. Catonem & cæteros ætatis eius *feneratorem*, ſine *a* litera pronunciaſſe tradit, ſicuti *fetus* ipſe & *fecunditas* appellata.

NOTÆ VARIORVM.

a *Hypſicratem.* Hypſicratis hiſtorici Amileni mentio eſt apud Lucianũ in Macrobiis, qui & aliquid hiſce de rebus ſcribere potuit Hypſicratis grãmatici mentio hic ſit, qui de vocibus Latinis è Græco ortis ſcripſerat. TVR. *in adue.*

Quid ſit municipium, *& quid* à colonia *differat. & quid ſint* municipes: *quæque ſit eius vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quod diuus Hadrianus in ſenatu de iure atque vocabulo* municipum *verba fecit.*

CAP.

CAP. XIII.

MVnicipes & *municipia*, verba ſunt dictu facilia & vſu obuia; & neutiquã reperias, qui hæc dicit, quin ſcire ſe planè putet quid dicat: ſed profectò aliud eſt, * aliud dicitur. quotus enim ferè noſtrûm eſt qui quũ ex colonia * ex populo Romano ſit, nõ & ſe *municipem* eſſe & populares ſuos *municipes* * eſſe dicat, quod eſt à ratione & à veritate longè auerſum. ſic adeò & *municipia* quid & quo iure ſint, quãtúmque à *colonia* differãt, ignoramus: exiſtimamúſque meliore conditione eſſe *colonias*, quàm *municipia*. de cuius opinionis tam promiſcæ erroribus D. Hadrianus, in oratione quam de Italicenſibus, vnde ipſe ortus fuit, in ſenatu habuit, peritiſſimè diſſeruit: mirarique ſe oſtendit, quòd & ipſi Italicenſes, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Vticenſes nominat, quũ ſuis moribus legibúſque vti poſſent. in ius coloniarum * mutare geſtiuerint. Prænestinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore petiſſe oraſſéque, vt ex colonia in municipij ſtatum redigerentur, ídque illis Tiberiũ pro referenda gratia tribuiſſe, quòd in eorum finibus, ſub ipſo oppido, ex capitali morbo reualuiſſet. *Municipes* ergo ſunt ciues Ro-

* atque aliter d. *c. Tor.*
* populi Romani *c. Tor. & vet. ed.*
* ſibi eſſe *c. Tor.*
* mutari *c. Tor. & vet. ed.*

mani ex municipiis,legibus ſuis & ſuo iure vtentes, muneris tantùm cum populo Romano honorarij participes,à quo munere capeſſendo appellata videntur, nullis aliis neceſſitatibus, neque vlla populi Romani lege adſtricti,ni, inquã, [b] populus eorum fundus factus eſt. primos autẽ municipes ſine ſuffragij iure Cærites eſſe factos accepimus:cõceſſúmque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent,ſed negotiis tamen atque oneribus vacarent:pro ſacris bello Gallico receptis cuſtoditiſq; hinc [c] tabulæ Cærites appellatæ,verſa vice,in quas cẽſores referri iubebant,quos notæ cauſa ſuffragiis priuabant.Sed *Coloniarum* alia neceſſitudo eſt, non enim veniunt extrinſecus in ciuitatẽ, nec ſuis radicibus nituntur:ſed ex ciuitate quaſi propagatæ ſunt: & iura inſtitutáque omnia populi Romani non ſui arbitrij habent.quæ tamen conditio quum ſit magis obnoxia & minus libera: potior tamẽ & præſtabilior exiſtimatur, propter amplitudinem maieſtatémq; populi Romani,cuius iſtæ coloniæ quaſi effigies paruæ ſimulachráque eſſe quædam videntur: & ſimul quia obſcura obliteraráq; ſunt municipiorum iura,quibus vti iam per ignorantiam non queunt.

NOTÆ.

NOTÆ VARIORVM.

a *Municipes.* Hac de re vide TVRN. *in aduerſ. lib.* 1. *cap.* 11.

b *Populus eorũ fundus factus eſt.* Ex hoc intelligimus fundum populum fieri, qui auctor ſit, vt fundus denique author ſit, hac de re vide TVR. *in aduerſ. lib.* 2. *cap.* 12.

c *Tabula Cærites,* Vide PET. FAB. *ſem. lib.* 2. *c.* 13.

Quòd M. Cato differre dixit feſtinare *&* properare, *& quàm incommodè Vetrius Flaccus vim verbi quòd eſt* feſtinat *interpretatus ſit.*

CAP. XIIII.

FEſtinare & *properare* idem ſignificare atque in eandem rem dici videntur, ſed M. Cato id differre exiſtimat: eáque hoc modo diuiſa verba ſunt ipſius ex oratione, quam de ſuis virtutibus habuit: *Aliud eſt properare, aliud feſtinare, qui vnum quid maturè tranſigit, is properat: qui multa ſimul incipit, neque perſicit, is feſtinat.* Verrius Flaccus rationem dicere volens differentiæ huius: *Feſtinat, inquit, à ſando dicitur: quoniã iſti a agnauiores, qui nihil perſicere poſſunt, plus verborum quàm operæ habẽt:* ſed id nimis coactum atque abſurdum videtur: neque tanti momenti eſſe poteſt prima in vtroque verbo litera, vt propter eam vnam tam diuerſa verba *feſtinare* & *fari* eadem videri debeant. commodius

autem propiúſque viſum eſt, *feſtinare*, eſſe quaſi feſſum eſſe. nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt, is iam non properat, ſed feſtinat.

NOTÆ VARIORVM.

a *Ignauiores* Cur verò comparandi caſu ignauiores extulit, nec ignauos dixiſſe contentus? Nos de mēdo ſuſpicabamur & remotiore verbo, quod puto fuiſſe *iſti ignauiones*. Formabant ita nomina, Optiones, Volones, Edones, Geriones, Geſtiones eáque ab ipſis verbis & terminatione eadem Ignauire vetus vox, vt ignauit in Pacuuio ſi commemini. LIPS. *in Elect.*

Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus.

CAP. XV.

Theophraſtus, philoſophorum peritiſſimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit: Theopompus in Biſaltia lepores bina iecora.

Agrippas à partus agri & improſperi vitio appellatos, déque his deabus, quæ vocantur Proſa & Poſtuerta.

CAP. XVI.

Qvorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi extiterant (qui partus difficillimus ægerrimúſque habetur) Agrippæ appellati, vocabulo ab ægritudine & pedibus conficto. eſſe autem pueros in vtero Varro dicit capite infimo nixos, ſurſum

sursum pedibus elatis: non vt hominis natura est, sed vt arboris. nam pedes cruráque arboris appellat ramos: caput, stirpem atque caudicem. *quando igitur*, inquit, *contra naturam forte conuersi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri solent: ęgriúsque tūc mulieres enituntur. huius periculi deprecandi gratia aræ statutæ sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum * una Postuerta nominata est, Prosa altera: à recti peruersique partus & potestate & nomine.*

* altera c. T. & vet. ed.

Quæ ratio vocabuli sit agri Vaticani.

CAP. XVII.

ET agrum Vaticanum & eiusdem agri deum præsidem, appellatum acceperamus à vaticiniis, quæ vi atque instinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. sed præter hanc causam M. Varro, in libris diuinarum, aliam esse tradit istius nominis rationē. *nam sicut a* Aius, inquit, *deus appellatus, aráque ei statuta est, quæ est infima noua via, quod in eo loco diuinitus vox edita erat: ita Vaticanus deus nominatus, penes quem essent vocis humanæ initia. quoniam pueri, simul atque parti sunt, eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano syllaba est: idcircóque vagire dicitur exprimente verbo sonum vocis recentis.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Aius deus* Hic nomen Dei Romani deprauatum legitur: nam pro *Aius* Arius ab impressoribus scriptum est corrupto nomine Aetusto & sensu. Antiqui enim Aium deum appellauerunt ab eo quod aiebat & loquebatur: nimque olim Romæ audita vox est silentio noctis, clarior humana voce, quæ iuberet & magistratibus nuntiari Gallos aduentare, vt prouiderent, ne Roma à Gallis caperetur, ex eo dictus est Deus *Aius loquens*, vt docet Cicero. Liuius huic Deo templum factum fuisse in noua via auctor est, eúmque appellat *Allocutium* quasi ab alloquendo nuncupatum. Qui autem hîc legunt *Arrius*: hi profectò trioboli sunt à Theologia Ethnicorum abhorrentes, BEROAL. *in Gellium.*

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ quæ ὀπτικὴ appellatur, & item alia, quæ κανονικὴ, & tertia itidem, quæ dicitur μετρικὴ.

CAP. XVIII.

PArs quædā *a* geometriæ ὀπτικὴ appellatur quæ ad oculos pertinet: pars altera, quæ ad aures κανονικὴ vocatur, quæ musici, vt fundamento artis suæ, vtuntur. Vtraque harum spatij & interuallis linearum & ratione numerorum constat. ὀπτικὴ facit multa demiranda id genus, vt in speculo vno imagines vnius rei plures appareant: item vt speculum in loco certo

positum

positum nihil imaginet, aliorsum translatum faciat imagines, item si rectus speculum spectes, imago fiat tua huiusmodi, vt caput deorsum videatur, pedes sursum. reddit etiam causas ea disciplina, cur istæ quoque visiones fallant: vt quæ in aqua conspiciuntur maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis, sunt minora. κανονικὴ autem longitudines & altitudines vocis emetitur. longior mensura vocis ῥυθμὸς dicitur, altior, μέλος. Est & alia species* geometriæ, quæ appellatur μετρικὴ per quam syllabarum longarum & breuium & mediocrium iunctura & modus congruens cum principiis geometriæ aurium mensura examinatur. *Sed hęc*, inquit M. Varro, *aut omnino non discimus: aut prius desistimus quàm intelligamus cur discenda sint, voluptas autem*, inquit, *vel vtilitas talium disciplinarum in post principiis existit, quum perfectæ absolutæque sunt, in principiis verò ipsis ineptæ & insuaues videntur.*

* κανονικῆς v.ed. κανονικὴ. c.Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Geometriæ* loquitur hic de partibus Geometriæ, quæ quidem ad omnes artes descendas conducit, confert maximè ad bella gerenda vrbes tuendas aut oppugnandas, confert & ad dimensiones corporum, hinc denique templa theatra, amphytheatra, portus ædificia, naues, vrbes, mensuræ, pondera, domestica suppellex,

materia, omnia denique vtẽſilia & inſtrumenta, ſine quibus hominis vita aut nulla aut miſera. G O D. *in Cod. Iuſt.*

Sumpta hiſtoria ex Herodoti libro ſuper fidicine Arione.

CAP. XIX.

CEleri admodum & *a* cohibili oratione, vocúmque filo tereti & candido, fabulam ſcripſit Herodotus ſuper fidicine illo Arione. *b* Vet⁹, inquit, & nobilis Ario cantator fidibus fuit. is loco & oppido Methymnæus, terra atque inſula omni Leſbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periãder amicum amatúmque habuit artis gratia, is inde à rege proficiſcitur, terras inclytas Siciliam atque Italiam viſere. vbi eò venit, auréſque omnium, mentéſque in vtriúſque terræ vrbibus demulſit: in quæſtibus iſtic & & voluptatibus amoribúſque hominum fuit. Is tum poſteà, grandi pecunia & re bona multa copioſus, Corinthum inſtituit redire. nauẽ igitur & nauitas, vt notiores amicioréſque ſibi, Corinthios delegit. ſed eo Corinthios homine accepto, nauíque in altum prouecta, prædæ pecuniæque cupidos cepiſſe conſilium de necando Arione. tum illum ibi, pernicie intellecta, pecuniã cæteráque ſua vt haberẽt dediſſe: vitam modò ſibi

do sibi vt parcerent orauisse. nauitas precum eius harum commiseritum esse illactenus : vt ei necem afferre per vim suis manibus temperarent ; sed imperauisse vt tam statim corā desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus, spe omni vitæ perdita, id vnum dostea orauit; vt, prius quam mortē oppeteret, induere permitterent sua sibi omnia indumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sui cōsolabile, feros & immanes nauitas prolubium tamed audiēdi subit. quod orauerat impetrat. atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stánsque in summæ puppis foro, carmen, quod orthium dicitur, voce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus, cum fidibus ornatúsque omni, sicut stabat canebántque, iecit sese procul in profundum. nauitæ, haudquaquam dubitantes quin perisset, cursum, quem facecere cœperant, tenuērunt. sed nouum & mirum & pium facinus contigi: Delphinum repentè inter vndas adnauisse, fluitantíque sese homini subdidisse, & dorso superductus edito vectauisse; incolumíq; eum corpore & ornatu Tęnarum in terrā Laconicam deuexisse. tum Arionē prorsus ex eo loco Corinthum petiuisse ; talémq; Periandro regi, qualis Delphino vectus

fuerat, inopinanti ſeſe obtuliſſe: eíque rem, ſicuti acciderat, narrauiſſe. regem iſthæc parum crediđiſſe: Arionẽ, quaſi falleret, cuſtodiri iuſſiſſe: nauitas requiſitos, ablegato Arione, diſſimulanter interrogaſſe, & quid audiſſent in iis locis, vnde veniſſent, ſuper Arione. eos dixiſſe hominem, quum inde irent, in terra Italia fuiſſe; eúmque illic bene agitare: & ſtudiis delectationibúſque vrbium florere; atque in gratia pecuniáque magna opulẽtum fortunatúmque eſſe. tum inter hæc eorum verba Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus ſe in ſalua eiaculauerat, exitiſſe: nauitas ſtupefactos conuictóſque ire inficias non quiſſe: eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios: atque eſſe fabulæ argumentum, quòd ſimulacra duo ænea ad Tænarum viſerentur, delphinus vehens & homo inſidens.

NOTÆ VARIORVM.

a *Cohibili oratione.* Sic Apuleius in Apolog. ordinatius & cohibilius τεταγμένος μᾶλλον καὶ συνκα[illegible]μένος. *C. in Apul.*

b *Vetus inquit & nobilis Ariõ Cantator fidib. fuit.* Ariõ Citharedus fuit inſignis ex Methymna Lesbi vrbes de quo Plutarchus in Sympoſio ſeptum ſapientum, Fabula hęc de Arione optimè narratur ab Ægino cap. 194. vide Mart. *lib. 8. cap. 51. & quæ ibi notaui.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS

LIBER DECIMVS-septimus.

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sententiam Ciceronis reprehẽderunt ex oratione quam dixit pro M. Cælio: & quid aduersus homines stolidissimos pro eadem sententia verè dignéque dici poßit. * M. Cic. c. Tor. & vet. ed.

CAP. I.

VT QVIDAM fuerũt mõstra hominum, qui de diis immortalibus impias falsásque opiniones prodiderunt: ita nõnulli tam prodigiosi támque vecordes extiterũt (in quibus sunt *a* Gallus Asinius & Largius Licinius, cuius liber etiam fertur infando titulo, Cicero mastix) vt scribere ausi sint M. Ciceronẽ parũ integrè atque impropriè atque inconsideratè loquutum. atque alia quidẽ, quæ reprehenderunt, neque dictu, neque auditu digna sunt. sed enim in hoc, in quo

sibimet ipsi præter cætera esse visi sunt verborum pensitatores subtilissimi, cedò, quale id sit consideremus. M. Cicero pro M.Cælio ita * scripsit : *Nam quod obiectũ est de pudicitia; quódque omnium accusatorũ non criminibus, sed vocibus maledictisque celebratum est : id nunquam tam acerbè feret M. Cęlius, vt eum pœniteat non deformem esse natum.* non existimant verbo proprio esse vsum, quòd ait, *pœniteat*; atque id propè ineptum etiam esse dicunt. nam *pœnitere*, inquiunt, tum dicere solemus; quum, quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra volũtate nostróque consilio facta sunt, ea nobis pòst incipiunt displicere, sententiámque in iis nostram demutamus. neminem autem rectè ita loqui. *pœnitere sese quòd natus sit*, aut *pœnitere quòd mortalis sit*, aut *quòd ex offenso fortè vulneratóque corpore dolorem sentiat* : quando istiusmodi rerum nec consilium sit nostrum nec arbitrium: sed ea in gratiis nostris vi ac necessitate naturæ nobis accidant. * sic herclè : inquiunt, non voluntarium fuit M. Cæcilio quali forma nasceretur : cuius eum dixit non pœnitere tanquam in ea causa res esset, vt rationem caperet pœnitendi. Est hæc quidem quam dicunt,, verbi huiusce sententia : & *pœnitere* nisi in voluntariis

* scribit: c.T.

* sicut c. Tor. & v. e.l.

rebus

teb⁹ nõ probè dicitur: tametsi antiquiores verbo ipso alio quoq; modo vsitati sunt: & *pænitet* ab eo quod est *pænè* & à *penuria* dixerunt : sed id aliorsum pertinet, atque alio in loco dicetur. Nunc autem sub hac eadem significatione. quæ volgò nota est, non modò ineptum hoc non est quod M. Cicero dixit : sed festiuissimum adeò & facetissimum est. nam quum aduersarij & obtrectatores M. Cælij, quoniã erat pulchro corpore, formam eius & faciem in suspiciones impudicitiæ accersent: illudens Cicero tam absurdam criminationem, quòd formam, quam natura fecerat vitio darent, eodem ipso errore, quem illudebat, sciens vsus est : & *non pænitet*, inquit, *M. Cęlium non deformem esse natum*: vt vel hac ipsa re, quòd ita dicebat, opprobraret aduersariis ac per facetias ostentaret : facere eos deridiculum, quod proinde Cælio formam crimini darent, quasi arbitrium eius fuisset quali forma nasceretur.

NOTÆ VARIORVM.

a *Gallus Asinius.* Asinium Gallum eodem die & conuiuam Tiberij fuisse & eo subornante damnatum narrat Dio lib. 58. Est ille qui filius Pollionis Asinij librum edidit

quo patrem Ciceroni comparauit, cui rescripsit Imperator Claudius, qua de re vide Sueton. in eius vita & Plinium in Epistolis. Eusebius in Chronicis notat *Asinium Gallum diris supplicijs mactatum anno ante T. Liuij mortem.*

Verba quædam ex Q. Claudij Annalium primo cursim in legendo notata.

CAP. II.

QVum librum veteris scriptoris legebamus: conabamur postea memoriæ vegetandæ gratia indipisci animo ac recensere quæ in libro scripta essent in vtrásque existimationes, laudis aut culpę adnotamentis digna: erátque hoc sanè quàm vtile exercitium ad concilandas nobis, vbi venisset vsus, verborum sententiarúmque elegantium recordationes. velut hæc verba, ex Q. Claudij primo annali, quæ meminisse potui, notaui, quem librum legimus biduo proximo superiore. *Arma*, inquit, *plerique abijciunt atque inermi inlatebrant sese, inlatebrãt* verbum poëticum visum est, sed non absurdum neque asperum. *Ea*, inquit, *dum fiunt, Latini subnixo animo. subnixo*, quasi sublimi & suprà nixo, verbum bene significans & non fortuitum: demonstrátque animi altitudinem fiduciámque. quoniam, quibus

bus innitimur, iis quasi erigimur attollimúrque. *Domus*, inquit, *suas quemque ire iubet: & sua omnia frunisci. frunisci* rariùs quidẽ fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infrà rarissimum: dubitatúmque est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret: sed iucundius amœniúsque etiam verbũ est *frunişcor*, quàm *fruor* & vt * *fatiscor* à *fateor*: ita *frunişcor* factum est à *fruor* Q. Metellus Numidicus, qui castè puréque lingua vsus Latina videtur, in epistola quã exul ad Domitios misit, ita scripsit: *Illi verò omni iure atq; honestate interdicti: ego neque aqua neque igni careo: & summa gloria frunişcor.* Nouius in Attellana, quæ Parcus inscripta est, hoc verbo ita vtitur:

Quod magnopere quęsiuerunt, id frunisci non queunt.

*Qui non * parsit, apud se frunitus est.*

Et Romani, inquit, [a] *multis armis & magno commeatu prædáque ingenti copiantur. copiari* verbum castrense est: nec facilè id reperias apud ciuilium causarũ oratores: ex eadẽq; figura est, qua *lignãtur* & *pabulãtur* & *aquãtur*. *Sole*, inquit, *occaso*: *Sole occaso* non insuaui venustate est, si quis autẽ habeat non sordidam nec proculcatam, in duodecim autem tabulis verbum hoc ita scriptum est ANTE. MERIDIEM. [a] CAV-

* fatisco c.T.

* sparsit c.T.

autem propiúſque viſum eſt, *feſtinare*, eſſe quaſi feſſum eſſe. nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt, is iam non properat, ſed feſtinat.

NOTÆ VARIORVM.

a *Ignauiores* Cur verò comparandi caſu ignauiores extulit, nec ignauos dixiſſe contentus? Nos de mēdo ſuſpicabamur & remotiore verbo, quod puto fuiſſe *iſti ignauiones*. Formabant ita nomina, Optiones, Volones, Edones, Geriones, Geſtiones eáque ab ipſis verbis & terminatione eadem Ignauire vetus vox, vt ignauit in Pacuuio ſi commemini. LIPS. *in Elect.*

Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus.

CAP. XV.

THeophraſtus, philoſophorum periſſimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit: Theopompus in Biſaltia lepores bina iecora.

Agrippas à partus ægri & improſperi vitio appellatos, déque his deabus, quæ vocantur Proia & Poſtuerta.

CAP. XVI.

QVorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi extiterant (qui partus difficillimus ægerrimúſque habetur) Agrippæ appellati, vocabulo ab ægritudine & pedibus confictoi. eſſe autem pueros in vtero Varro dicit capite infimo nixos, ſurſum

ſurſum pedibus elatis:non vt hominis natura eſt,ſed vt arboris. nam pedes cruráque arboris appellat ramos:caput,ſtirpem atque caudicem. *quando igitur*, inquit, *contra naturam forte conuerſi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri ſolent: ægriúſque tũc mulieres enituntur. huius periculi deprecandi gratia aræ ſtatutæ ſunt Romæ duabus Carmentibus: quarum* * *vna Poſtuerta nominata eſt, Proſa altera : à recti peruerſique partus & poteſtate & nomine.*

* altera c. T. & vet. ed.

Quæ ratio vocabuli ſit agri Vaticani.

CAP. XVII.

ET agrum Vaticanum & eiuſdem agri deum præſidem, appellatum acceperamus à vaticiniis, quæ vi atque inſtinctu eius dei in eo agro fieri ſolita eſſent. ſed præter hanc cauſam M. Varro, in libris diuinarum, aliam eſſe tradit iſtius nominis rationẽ. *nam ſicut a* Aius, inquit, *deus appellatus, aráque ei ſtatuta eſt, quæ eſt infima noua via, quod in eo loco diuinitus vox edita erat : ita Vaticanus deus nominatus, penes quem eſſent vocis humanæ initia. quoniam pueri, ſimul atque parti ſunt, eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano ſyllaba eſt: idcircóque vagire dicitur exprimente verbo ſonum vocis recentis.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Aius deus* Hic nomen Dei Romani deprauatum legitur: nam pro *Aius* Arius ab impressoribus scriptum est corrupto nomine & sensu. Antiqui enim Aium deum appellauerunt ab eo quod aiebat & loquebatur: nimque olim Romæ audita vox est silentio noctis, clarior humana voce, quæ iuberet & magistratibus nuntiari Gallos aduentare, vt prouiderent, ne Roma à Gallis caperetur, ex eo dictus est Deus *Aius loquens*, vt docet Cicero. Liuius huic Deo templum factum fuisse in noua via auctor est, eúmque appellat *Allocutium* quasi ab alloquendo nuncupatum. Qui autem hîc legunt *Arrius*: hi profectò trioboli sunt à Theologia Ethnicorum abhorrentes. BEROAL. *in Gellium*.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ quæ ὀπτικὴ appellatur, & item alia, quæ κανονικὴ, & tertia itidem, quæ dicitur μετρική.

CAP. XVIII.

PArs quædã *a* geometriæ ὀπτικὴ appellatur quæ ad oculos pertinet: pars altera, quæ ad aures κανονικὴ vocatur, quæ musici, vt fundamento artis suæ, vtuntur. Vtraque harum spatij & interuallis linearum & ratione numerorum constat. ὀπτικὴ facit multa demiranda id genus, vt in speculo vno imagines vnius rei plures appareant: item vt speculum in loco certo

positum

poſitum nihil imaginet, alioꝛſum tranſlatum faciat imagines, item ſi rectus ſpeculum ſpectes, imago fiat tua huiuſmodi, vt caput deorſum videatur, pedes ſurſum. reddit etiam cauſas ea diſciplina, cur iſtæ quoque viſiones fallant: vt quæ in aqua conſpiciuntur maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis, ſunt minora. κανονικὴ autem longitudines & altitudines vocis emetitur. longior menſura vocis ῥυθμὸς dicitur, altior, μέλος. Eſt & alia ſpecies* geometriæ, quæ appellatur μετρικὴ per quam ſyllabarum longarum & breuium & mediocrium iunctura & modus congruens cum principiis geometriæ aurium menſura examinatur. *Sed hęc*, inquit M. Varro, *aut omnino non diſcimus: aut prius deſiſtimus quàm intelligamus cur diſcenda ſint, voluptas autem*, inquit, *vel vtilitas talium diſciplinarum in poſt principiis exiſtit, quum perfectæ abſolutæque ſunt, in principiis verò ipſis ineptæ & inſuaues videntur.*

* κανονικὴς v. cd. κανονικὴ. c. Tor.

NOTÆ VARIORVM.

a *Geometriæ* loquitur hic de partibus Geometriæ, quæ quidem ad omnes artes deſcendas conducit, confert maximè ad bella gerenda vrbes tuendas aut oppugnandas, confert & ad dimenſiones corporum, hinc denique templa theatra, amphytheatra, portus ædificia, naues, vrbes, menſuræ, pondera, domeſtica ſuppellex,

materia, omnia denique vtẽsilia & instrumenta, sine quibus hominis vita aut nulla aut misera. G O D. *in Cod. Iust.*

Sumpta historia ex Herodoti libro super fidicine Arione.

CAP. XIX.

CElcri admodum & *a* cohibili oratione, vocúmque filo tereti & candido, fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo ARIONE. *b* Vet⁹, inquit, & nobilis Ario cantator fidibus fuit. is loco & oppido Methymnæus, terra atque insula omni Lesbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periãder amicum amatúmque habuit artis gratia, is inde à rege profisse scitur, terras inclytas Siciliam atque Italiam visere. vbi eò venit, aurésque omnium, mentésque in vtriúsque terræ vrbibus demulsit: in quæstibus istic & & voluptatibus amoribúsque hominum fuit. Is tum posteà, grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. nauẽ igitur & nauitas, vt notiores amicioresque sibi, Corinthios delegit. sed eo Corinthios homine accepto, nauíque in altum prouecta, prædæ pecuniæque cupidos cepisse consilium de necando Arione. tum illum ibi, pernicie intellecta, pecuniã cæteráque sua vt haberẽt dedisse: vitam modò sibi

do sibi vt parcerent orauisse. nauitas precum eius harum commiseritum esse illactenus : vt ei necem afferre per vim suis manibus temperarent ; sed imperauisse vt tam statim corã desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus, spe omni vitæ perdita, id vnum dostea orauit; vt, prius quam mortẽ oppeteret, induere permitterent sua sibi omnia indumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sui cõsolabile, feros & immanes nauitas prolubium tamed audiẽdi subit. quod orauerat impetrat. atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stánsque in summæ puppis foro, carmen, quod orthium dicitur, voce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus, cum fidibus ornatúsque omni, sicut fiabat canebántque, iecit sese procul in profundum. nauitæ, haudquaquam dubitantes quin perisset, cursum, quem facecere cœperant, tenuerunt. sed nouum & mirum & pium facinus contigi: Delphinum repentè inter vndas adnauisse, fluitantíque sese homini subdidisse, & dorso superfluctus edito vectauisse; incolumíq; eum corpore & ornatu Tęnarum in terrã Laconicam deuexisse. tum Arionẽ prorsus ex eo loco Corinthum petiuisse ; talémq; Periandro regi, qualis Delphino vectus

fuerat, inopinanti ſeſe obtuliſſe: eique rem, ſicuti acciderat, narrauiſſe. regem iſthæc parum credidiſſe: Arionẽ, quaſi falleret, cuſtodiri iuſſiſſe: nauitas requiſitos, ablegato Arione, diſſimulanter interrogaſſe, & quid audiſſent in iis locis, vnde veniſſent, ſuper Arione. eos dixiſſe hominem, quum inde irent, in terra Italia fuiſſe; eúmque illic bene agitare: & ſtudiis delectationibúſque vrbium florere; atque in gratia pecuniáque magna opulẽtum fortunatúmque eſſe. tum inter hæc eorum verba Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus ſe in ſalua eiaculauerat, exitiſſe: nauitas ſtupefactos conuictóſque ire inficias non quiſſe: eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios: atque eſſe fabulæ argumentum, quòd ſimulacra duo ænea ad Tænarum viſerentur, delphinus vehens & homo inſidens.

NOTÆ VARIORVM.

a *Cohibili oratione.* Sic Apuleius in Apolog. ordinatius & cohibilius τεταγμένος μᾶλλον καὶ συγκα[illegible]μένος. *C. in Apul.*

b *Vetus inquit & nobilis Ariõ Cantator fidib. fuit.* Ariõ Citharedus fuit inſignis ex Methymna Lesbi vrbes de quo Plutarchus in Sympoſio ſeptum ſapientum, Fabula hęc de Arione optimè narratur ab Ægino cap. 194. vide Mart. *lib.* 8. *cap.* 51. *& quæ ibi notaui.*

A GEL-

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS

LIBER DECIMVSseptimus.

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sententiam Ciceronis reprehẽderunt ex oratione quam dixit pro M. Cælio: & quid aduersus homines stolidissimos pro eadem sententia verè dignéque dici possit. * M. Cic. c. Tor. & vet. ed.

CAP. I.

VT QVIDAM fuerũt mõstra hominum, qui de diis immortalibus impias falsásque opiniones prodiderunt: ita nõnulli tam prodigiosi támque vecordes extiterũt (in quibus sunt *a* Gallus Asinius & Largius Licinius, cuius liber etiam fertur infando titulo, Cicero mastix) vt scribere ausi sint M. Ciceronẽ parũ integrè atque impropriè atque inconsideratè loquutum. atque alia quidẽ, quæ reprehenderunt, neque dictu, neque auditu digna sunt. sed enim in hoc, in quo

sibimet ipsi præter cætera esse visi sunt verborum pensitatores subtilissimi, cedò, quale id sit consideremus. M. Cicero pro M. Cælio ita * scripsit : *Nam quod obiectũ est de pudicitia; quódque omnium accusatorũ non criminibus, sed vocibus maledictísque celebratum est : id nunquam tam acerbè feret M. Cęlius, vt eum pœniteat non deformem esse natum.* non existimant verbo proprio esse vsum, quòd ait, *pœniteat*; atque id propè ineptum etiam esse dicunt. nam *pœnitere*, inquiunt, tum dicere solemus; quum, quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra volũtate nostróque consilio facta sunt, ea nobis pòst incipiunt displicere, sententiámque in iis nostram demutamus. neminem autem rectè ita loqui. *pœnitere sese quòd natus sit*, aut *pœnitere quòd mortalis sit*, aut *quòd ex offenso fortè vulneratóque corpore dolorem sentiat* : quando istiusmodi rerum nec consilium sit nostrum nec arbitrium: sed ea ingratiis nostris vi ac necessitate naturæ nobis accidant. * sic herclè : inquiunt, non voluntarium fuit M. Cæcilio quali forma nasceretur : cuius eum dixit non pœnitere tanquam in ea causa res esset, vt rationem caperet pœnitendi. Est hæc quidem quam dicunt, verbi huiusce sententia : & *pœnitere* nisi in voluntariis

rebus

* scribit: c. T.

* sicut c. Tor. & v. ed.

teb⁹ nō probè dicitur:tametsi antiquiores verbo ipso alio quoq; modo vsitati sunt: & *pænitet* ab eo quod est *pænè* & à *penuria* dixerunt : sed id aliorsum pertinet, atque alio in loco dicetur. Nunc autem sub hac eadem significatione. quæ volgò nota est, non modò ineptum hoc non est quod M.Cicero dixit : sed festiuissimum adeò & facetissimum est. nam quum aduersarij & obtrectatores M.Cælij,quoniã erat pulchro corpore,formam eius & faciem in suspiciones impudicitiæ accerserent : illudens Cicero tam absurdam criminationem, quòd formam,quam natura fecerat vitio darent, eodem ipso errore, quem illudebat,sciens vsus est : & *non pænitet*, inquit, *M. Cęlium non deformem esse natum*: vt vel hac ipsa re,quòd ita dicebat, opprobraret aduersariis ac per facetias ostentaret : facere eos deridiculum, quod proinde Cælio formam crimini darent, quasi arbitrium eius fuisset quali forma nasceretur.

NOTÆ VARIORVM.

a *Gallus Asinius.* Asinium Gallum eodem die & conuiuam Tiberij fuisse & eo subornante damnatum narrat Dio lib. 58. Est ille qui filius Pollionis Asinij librum edidit

bus innitimur, iis quasi erigimur attollimúrque. *Domus*, inquit, *suas quemque ire iubet: & sua omnia frunisci. frunisci* rariùs quidẽ fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infrà rarissimum: dubitatúmque est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret: sed iucundius amœniúsque etiam verbũ est *fruniscor*, quàm *fruor* & vt * *fatiscor* à *fateor*: ita *fruniscor* factum est à *fruor* Q. Metellus Numidicus, qui castè puréque lingua vsus Latina videtur, in epistola quã exul ad Domitios misit, ita scripsit: *Illi verò omni iure atq; honestate interdicti: ego neque aqua neque igni careo: & summa gloria fruniscor.* Nouius in Attellana, quæ Parcus inscripta est, hoc verbo ita vtitur:

* fatisco c.T.

Quod magnopere quæsiuerunt, id frunisci non queunt.

*Qui non * parsit, apud se frunitus est.*

* sparsit c.T.

Et Romani, inquit, a *multis armis & magno commeatu prædáque ingenti copiantur. copiari* verbum castrense est: nec facilè id reperias apud ciuilium causarũ oratores: ex eadéq; figura est, qua *lignãtur* & *pabulãtur* & *aquãtur*. *Sole*, inquit, *occaso*: *Sole occaso* non insuaui venustate est, si quis autẽ habeat non sordidam nec proculcatam, in duodecim autem tabulis verbum hoc ita scriptum est ANTE. MERIDIEM. a CAV-

SAM. CONICIVNTO.* POST. MERIDIEM. * PRAESENTI. c LITEM. ADDICITO. d SOL. OCCASVS. SVPREMA. TEMPESTAS. ESTO. *Nos*, inquit, *in medium relinquemus*. vulgus *in medio* dicit, nam vitium eſſe iſtuc putant: & ſi dicas in medium ponere, id quoque eſſe Solœcum putant. ſed probabilius ſignificantiúſque ſic dici videbitur, ſi quis ea verba non incurioſè introſpiciat. Græcè quoque θεῖναι εἰς μέσον, vitium id non eſt. *Poſtquam nunciatum eſt*, inquit, *ut pugnatum eſſet in Gallos: id ciuitas grauiter tulit in Gallos*. mundius ſubtiliúſque eſt, quàm *cum Gallis*, aut *contra Gallos*. nam pinguiora hæc * abſolutiorá que ſunt. e *Simul*, inquit, *forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter precellebat: ut facile intelligeretur magnum viaticum ex ſe, atque in ſe ad rempublicam euertendam habere. magnum viaticum* pro magna facultate & paratu magno nouè poſitum eſt: videtúrque Græcos ſequutus qui ἐφόδιον à ſumptu viæ ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac ſæpe ἐφοδιάσον pro eo dicunt, quod eſt, *inſtitue & inſtrue*. *Nam M*. inquit, *Manlius, quem Capitolium ſeruaſſe à Gallis ſuprà oſtendi, cuiúſque operam cum M. Furio Dictatore apud Gallos cum primè fortem atque exſupe-*

* cũ perorã ambo præſentes, poſt c. Tor.
* præſens ambobus lij ex Scal.
* ſi ambo preſẽtes, in ſol. c. T. & vet. ed.
* obſoletioráque c. T. & vet. ed.

exsuperabilem respublica sensit, * *is & genere, & vi, & virtute bellica nemini concedebat.* *apprimè* crebrius est: *cum primè* rarius: traductúmque ex eo est, quod *cumprimis* dicebant, pro eo quod est, *in primis. Nihil sibi*, inquit, *diuitias opus esse.* nos *diuitiis* dicimus. sed vitium hoc orationis nullum est, ac ne id quidem est, quod figura dici solet. recta enim ista hæc oratio est: & veteres complusculè ita dixerunt. nec ratio dici potest, cur rectius sit *diuitiis opus esse*, quã *diuitias*: nisi si qui grammaticorũ noua instituta, vt τεμένων ἱερῶν, obseruant. *Nã hæc*, inquit, *maximè versatur deorũ iniquitas, quòd deteriores sunt incolumiores: neq; optimũ quẽquã inter nos sinũt diurnare*: inusitate dixit *diurnare*, pro, *diu viuere*. sed ex ea figuratione est, qua dicimus *perennare*. *Cũ his*, inquit, *cõsermonabatur. sermonari* rusticius videtur, sed rectius, *sermocinari* crebrius est, sed corruptius. *Sese*, inquit, *ne id quoque quod tum suaderet facturũ esse. ne id quoque*, dixit, pro, *ne id quidem*, infrequens nunc in loquendo, sed in libris veterum creberrimum. *Tanta*, inquit, *sanctitudo fanĩ est, vt nunquam quisquam violare sit ausus. sanctitas* quoq; & *sanctimonia* non minus Latinè dicuntur: sed nescio quid maioris dignitatis est verbum *sanctitudo*: sicuti

* *has decẽ voces ex c. Tor. & ed. reposuimus.*

M.Cato in L.Veturium *duritudinem*, quã
* putauit c. Tor. & vet.ed. *duriciam* dicere grauius * putabat. *Qui il-*
lius, inquit, *impudentiam norat & duritudi-*
nẽ. Quũ tãtus, inquit, *arrabo penes Samnites*
populi Romani eſſet, arrabonem dixit *ſexcen-*
tos obſides: & id maluit quàm pignus dice-
re: quoniam vix huius vocabuli in ea ſen-
tentia grauior acriórq; eſt. ſed nũc arrabo
in ſordidis verbis haberi cœptus: ac mul-
to videtur ſordidus *arra*. quanquam *arra*
quoque veteres ſæpe dixerint: & com-
pluriẽs Laberius. *Miſerrimas*, inquit, *vitas*
* minus c. T. motus vet.ed. *exegerunt*: &, *hic * mimus in otijs*, inquit, *cõ-*
ſumptus eſt. eligantia vtrobiq; ex multitu-
dine numeri quæſita eſt. *Cominius*, inquit,
quà eſcenderat deſcendit, atque verba Gallis
* dicas c. T. *dedit.* verba Cominiũ dediſſe Gallis * di-
cit, qui nihil quicquã cuiquã dixerat. neq;
eũ Galli, qui Capitolium obſidebant, eſcẽ-
dentem viderant. ſed, *verba dedit*, haud ſe-
cus poſuit, quã ſi tu dicas: *latuit atq; obre-
pſit. Cõualles*, inquit, *& arboreta magna e-
rant. arboreta* ignobilius verbũ eſt, *arbuſta*
celebratius. *Putabãt*, inquit, *eos qui foris at-
que qui in arce erant inter ſe commutationes
& conſilia facere commutationes*, id eſt, *col-
lationes communicationéſque* non vſitatè di-
xit: ſed non herclè inſcitè nec inelegãter.
* *hanc vo-* Hæc ego * non pauca interim ſuper eo
libro,

libro, quorum memoria post lectionem superfuerat mihi, notaui.

cem non agnoscunt c. T. & vet. ed. in quibus etiam 12. verba seq. capitis, huic adnectantur.

NOTÆ VARIORVM.

a *Multis armis & magno commeatu prædaque ingenti copiantur.* De hac voce copiari vide quæ notaui ad Cassiod. *lib. 6. ep. 1.*

b *Causam coniiciunto.* Hic ego assentior eis facile, qui *causam conjicit,* legunt: nam hoc fieri lex non vult nisi vtraque parte præsenti, neque tantum rei causam coniiciunt, sed eam quoq; iudex coniicere dicitur cum audit. TVRN. *in aduers.*

c *Litem.* Hic lis, res est de qua cõtrouersia est, quæ addicitur alteri, præsente tamen aduersario. nam eo absente non temerè statim adiudicare præsenti rem solebant, sed comperẽdinabant. Itaque de Claudio apud Suet. in eius vita, ca. 15. vt nouum scribitur, *absentibus secundum præsentes facilè dabat.* legere tamen quidam malunt, *Litem adiicito,* vt eodem die coniectioni lis adiiciatur.

d *Sol occasus.* Hoc significat post occasum solis cognoscendas causas non esse, nec iudicandum, sed tum iudicium esse dimittendum, igitur occasus solis est supremũ tempus diei vltimúmque iudicantibus TVRN. *in aduers.*

e *Simul inquit.* Pro intellectu huius loci vide LVD. CAR. *antiq. lect. lib. 2. cap. 15.*

Verba M. Varronis ex libro quinto & vicesimo humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus est Homeri versum.

CAP. III.

IN sermonibus fortè, quos de temporibus rerum ad vsus hominum reperta-

materia, omnia denique vtẽsilia & instrumenta, sine quibus hominis vita aut nulla aut misera. GOD. *in Cod. Iust.*

Sumpta historia ex Herodoti libro super fidicine Arione.

CAP. XIX.

CEleri admodum & *a* cohibili oratione, vocúmque filo tereti & candido, fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo ARione. *b* Vet⁹, inquit, & nobilis Ario cantator fidibus fuit. is loco & oppido Methymnæus, terra atque insula omni Lesbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periãder amicum amatúmque habuit artis gratia, is inde à rege profisce scitur, terras inclytas Siciliam atque Italiam visere. vbi eò venit, auréſque omnium, mentéſque in vtriúſque terræ vrbibus demulsit: in quæstibus istic & & voluptatibus amoribúſque hominum fuit. Is tum posteà, grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. nauẽ igitur & nauitas, vt notiores amicioréſque sibi, Corinthios delegit. sed eo Corinthios homine accepto, nauíque in altum prouecta, prædæ pecuniæque cupidos cepisse consilium de necando Arione. tum illum ibi, pernicie intellecta, pecuniã cæteráque sua vt haberẽt dedisse: vitam modò sibi

do sibi vt parcerent orauisse. nauitas precum eius harum commiseritum esse illactenus : vt ei necem afferre per vim suis manibus temperarent; sed imperauisse vt tam statim corã desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus, spe omni vitæ perdita, id vnum dostea orauit; vt, prius quam morte oppeteret, induere permitterent sua sibi omnia indumenta, & fides capere , & canere carmen casus illius sui cõsolabile, feros & immanes nauitas prolubium tamed audiẽdi subit. quod orauerat impetrat. atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stánsque in summæ puppis foro, carmen, quod orthium dicitur, voce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus, cum fidibus ornatúsque omni, sicut stabat canebántque, iecit sese procul in profundum. nauitæ, haudquaquam dubitantes quin perisset, cursum, quem facecere cœperant, tenuerunt. sed nouum & mirum & pium facinus contigi: Delphinum repente inter vndas adnauisse, fluitantíque sese homini subdidisse, & dorso superfluctus edito vectauisse; incolumíq; eum corpore & ornatu Tęnarum in terrã Laconicam deuexisse. tum Arionẽ prorsus ex eo loco Corinthum petiuisse; talémq; Periandro regi , qualis Delphino vectus

fuerat, inopinanti ſeſe obtuliſſe: eíque rem, ſicuti acciderat, narrauiſſe. regem iſthæc parum credidiſſe: Arionē, quaſi falleret, cuſtodiri iuſſiſſe: nauitas requiſitos, ablegato Arione, diſſimulanter interrogaſſe, & quid audiſſent in iis locis, vnde veniſſent, ſuper Arione. eos dixiſſe hominem, quum inde irent, in terra Italia fuiſſe; eúmque illic bene agitare: & ſtudiis delectationibúſque vrbium florere; atque in gratia pecuniáque magna opulētum fortunatúmque eſſe. tum inter hæc eorum verba Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus ſe in ſalua eiaculauerat, exitiſſe: nauitas ſtupefactos conuictóſque ire inficias non quiſſe: eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios: atque eſſe fabulæ argumentum, quòd ſimulacra duo ænea ad Tænarum viſerentur, delphinus vehens & homo inſidens.

NOTÆ VARIORVM.

a *Cohibili oratione.* Sic Apuleius in Apolog. ordinatius & cohibilius τεταγμένος μᾶλλον καὶ συνεσταλμένος. *C. in Apul.*

b *Vetus inquit & nobilis Ariō Cantator fidib. fuit.* Ariō Citharedus fuit inſignis ex Methymna Lesbi vrbe de quo Plutarchus in Sympoſio ſeptum ſapientum, Fabula hęc de Arione optimè narratur ab Ægino cap. 194. vide Mart. *lib. 8. cap. 51. & quæ ibi notaui.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS

LIBER DECIMVS-septimus.

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sententiam Ciceronis reprehẽderunt ex oratione quam dixit pro M. Cælio: & quid aduersus homines stolidißimos pro eadem sententia verè dignéque dici poßit.

* M. Cic. c. Tor. & vet. ed.

CAP. I.

VT QVIDAM fuerũt mõstra hominum, qui de diis immortalibus impias falsásque opiniones prodiderunt: ita nõnulli tam prodigiosi támque vecordes extiterũt (in quibus sunt *a* Gallus Asinius & Largius Licinius, cuius liber etiam fertur infando titulo, Cicero mastix) vt scribere ausi sint M. Ciceronẽ parũ integrè atque impropriè atque inconsideratè loquutum. atque alia quidẽ, quæ reprehenderunt, neque dictu, neque auditu digna sunt. sed enim in hoc, in quo-

sibimet ipsi præter cætera esse visi sunt verborum pensitatores subtilissimi, cedò, quale id sit consideremus. M. Cicero pro M. Cælio ita * scripsit : *Nam quod obiectũ est de pudicitia; quódque omnium accusatorũ non criminibus, sed vocibus maledictísque celebratum est : id nunquam tam acerbè feret M. Cælius, vt eum pæniteat non deformem esse natum.* non existimant verbo proprio esse vsum, quòd ait, *pæniteat*; atque id propè ineptum etiam esse dicunt. nam *pænitere*, inquiunt, tum dicere solemus; quum, quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra volũtate nostróque consilio facta sunt, ea nobis pòst incipiunt displicere, sententiámque in iis nostram demutamus. neminem autem rectè ita loqui. *pænitere sese quòd natus sit*, aut *pænitere quòd mortalis sit*, aut *quòd ex offenso fortè vulneratóque corpore dolorem sentiat* : quando istiusmodi rerum nec consilium sit nostrum nec arbitrium: sed ea in gratiis nostris vi ac necessitate naturæ nobis accidant. * sic herclè : inquiunt, non voluntarium fuit M. Cæcilio quali forma nasceretur : cuius eum dixit non pœnitere tanquam in ea causa res esset, vt rationem caperet pœnitendi. Est hæc quidem quam dicunt, verbi huiusce sententia : & *pænitere* nisi in voluntariis

* scribit: *c. T.*

* sicut *c. Tor. & v. ed.*

rebus

reb⁹ nō probè dicitur: tametſi antiquiores verbo ipſo alio quoq; modo vſitati ſunt: & *pænitet* ab eo quod eſt *pænè* & à *penuria* dixerunt: ſed id aliorſum pertinet, atque alio in loco dicetur. Nunc autem ſub hac eadem ſignificatione. quæ volgò nota eſt, non modò ineptum hoc non eſt quod M. Cicero dixit: ſed feſtiuiſſimum adeò & faceriſſimum eſt. nam quum aduerſarij & obtrectatores M. Cælij, quoniā erat pulchro corpore, formam eius & faciem in ſuſpiciones impudicitiæ accerſerent: illudens Cicero tam abſurdam criminationem, quòd formam, quam natura fecerat vitio darent, eodem ipſo errore, quem illudebat, ſciens vſus eſt: & *non pænitet*, inquit, *M. Cælium non deformem eſſe natum*: vt vel hac ipſa re, quòd ita dicebat, opprobraret aduerſariis ac per facetias oſtentaret: facere eos deridiculum, quod proinde Cælio formam crimini darent, quaſi arbitrium eius fuiſſet quali forma naſceretur.

NOTÆ VARIORVM.

a *Gallus Aſinius.* Aſinium Gallum eodem die & conuiuam Tiberij fuiſſe & eo ſubornante damnatum narrat Dio lib. 58. Eſt ille qui filius Pollionis Aſinij librum edidit

bus innitimur, iis quasi erigimur attollimúrque. *Domus*, inquit, *suas quemque ire iubet: & sua omnia frunisci. frunisci* rariùs quidẽ fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infrà rarissimum: dubitatúmque est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret: sed iucundius amœniúsque etiam verbũ est *fruniscor*, quàm *fruor* & vt * *fatiscor* à *fateor*: ita *fruniscor* factum est à *fruor* Q. Metellus Numidicus, qui castè puréque lingua vsus Latina videtur, in epistola quã exul ad Domitios misit, ita scripsit: *Illi verò omni iure atq; honestate interdicti: ego neque aqua neque igni careo: & summa gloria fruniscor.* Nouius in Attellana, quæ Parcus inscripta est, hoc verbo ita vtitur: * fatisco c. T.

Quod magnopere quæsiuerunt, id frunisci non queunt.

*Qui non * parsit, apud se frunitus est.* * sparsit c. T.

Et Romani, inquit, [a] *multis armis & magno commeatu prædáque ingenti copiantur. copiari* verbum castrense est: nec facilè id reperias apud ciuilium causarũ oratores: ex eadéq; figura est, qua *lignãtur* & *pabulãtur* & *aquãtur*. *Sole*, inquit, *occaso*: *Sole occaso* non insuaui venustate est, si quis autẽ habeat non sordidam nec proculcatam, in duodecim autem tabulis verbum hoc ita scriptum est ANTE. MERIDIEM. [a] CAV-

SAM. CONICIVNTO.* POST.MERIDIEM. *PRAESENTI. c LITEM. ADDICITO. * d SOL.OCCASVS. SVPREMA.TEMPESTAS. ESTO. *Nos*,inquit,*in medium relinquemus*. vulgus *in medio* dicit, nam vitium esse istuc putant:& si dicas in medium ponere, id quoque esse Solœcum putant. sed probabilius significantiúsque sic dici videbitur, si quis ea verba non incuriosè introspiciat. Græcè quoque θεῖναι εἰς μέσον, vitium id non est. *Postquam nunciatum est*, inquit,*vt pugnatum esset in Gallos : id ciuitas grauiter tulit in Gallos*. mundius subtiliúsque est, quàm *cum Gallis*, aut *contra Gallos*.nam pinguiora hæc * absolutioráque sunt. e *Simul*,inquit, *forma, factis, eloquentia,dignitate,acrimonia,confidentia pariter pręcellebat: vt facile intelligeretur magnum viaticum ex se, atque in se ad rempublicam euertendam habere. magnum viaticum* pro magna facultate & paratu magno nouè positum est : videtúrque Græcos sequutus qui ἐφόδιον à sumptu viæ ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt:ac sæpe ἐφοδίασον pro eo dicunt, quod est, *instrue* & *instrue*. *Nam M.* inquit, *Manlius, quem Capitolium seruasse à Gallis suprà ostendi, cuiúsque operam cum M.Furio Dictatore apud Gallos cum primè fortem atque exsupe-*

* cũ perorãn ambo præsentes,post c. *Tor.*
* præsens ambobus lij *ex Scal.*
* si ambo pręsẽtes,ĩ sol.c.*T.* & *vet.ed.*

* obsoletioráque e.*T.* & *ve. ed.*

exsuperabilem respublica sensit, * *is & genere, & vi, & virtute bellica nemini concedebat.* *apprimè* crebrius est: *cum primè* rarius: traductúmque ex eo est, quod *cumprimis* dicebant, pro eo quod est, *in primis*. *Nihil sibi*, inquit, *diuitias opus esse.* nos *diuitiis* dicimus. sed vitium hoc orationis nullum est, ac ne id quidem est, quod figura dici solet. recta enim ista hæc oratio est: & veteres complusculè ita dixerunt. nec ratio dici potest, cur rectius sit *diuitiis opus esse*, quã *diuitias*: nisi si qui grammaticorũ noua instituta, vt τεμένων ἱερῶν, obseruant. *Nã hæc*, inquit, *maximè versatur deorũ iniquitas, quòd deteriores sunt incolumiores: neq; optimũ quẽquã inter nos sinũt diurnare:* inusitate dixit *diurnare*, pro, *diu viuere*. sed ex ea figuratione est, qua dicimus *perennare*. *Cũ his*, inquit, *cõsermonabatur*. *sermonari* rusticius videtur, sed rectius, *sermocinari* crebrius est, sed corruptius. *Sese*, inquit, *ne id quoque quod tum suaderet facturũ esse. ne id quoque*, dixit, pro, *ne id quidem*, infrequens nunc in loquendo, sed in libris veterum creberrimum. *Tanta*, inquit, *sanctitudo fani est, vt nunquam quisquam violare sit ausus.* *sanctitas* quoq; & *sanctimonia* non minus Latinè dicuntur: sed nescio quid maioris dignitatis est verbum *sanctitudo*: sicuti

* *has decẽ voces ex c. Tor. & ed. reposuimus.*

M.Cato in L.Veturium *duritudinem*, quã *duriciam* dicere grauius * putabat. *Qui illius*,inquit,*impudentiam norat & duritudinẽ.* *Quũ tãtus*,inquit,*arrabo penes Samnites populi Romani eſſet*,*arrabonem* dixit *ſexcentos obſides*: & id maluit quàm pignus dicere:quoniam vix huius vocabuli in ea ſententia grauior acriórq; eſt.ſed nũc arrabo in ſordidis verbis haberi cœptus: ac multo videtur ſordidus *arra*. quanquam *arra* quoque veteres ſæpe dixerint : & compluriés Laberius.*Miſerrimas*,inquit, *vitas exegerunt*:&,*hic * mimus in otijs*, inquit,*cõſumptus eſt*.eligantia vtrobiq; ex multitudine numeri quæſita eſt. *Cominius*,inquit, *quà eſcenderat deſcendit,atque verba Gallis dedit.* verba Cominiũ dediſſe Gallis * dicit,qui nihil quicquã cuiquã dixerat. neq; eũ Galli,qui Capitolium obſidebant,eſcẽdentem viderant.ſed,*verba dedit*, haud ſecus poſuit, quã ſi tu dicas. *latuit atq; obrepſit.* *Cõualles*, inquit, *& arboreta magna erant.* *arboreta* ignobilius verbũ eſt,*arbuſta* celebratius.*Putabãt*,inquit,*eos qui foris atque qui in arce erant inter ſe commutationes & conſilia facere commutationes*, id eſt, *collationes communicationéſque* non vſitatè dixit:ſed non herclè inſcitè nec inelegãter. Hæc ego * non pauca interim ſuper eo

libro,

* putauit *c. Tor. & vet.ed.*

* minus *c. T.* motus *vet.ed.*

* dicas *c. T.*

* *hanc vo-*

libro, quorum memoria post lectionem supetierat mihi, notaui.

cem non agnoscunt c. T. & vet. ed. in quibus etiam 12. verba seq. capitis, huic adnectantur.

NOTÆ VARIORVM.

a *Multis armis & magno commeatu prædáque ingenti copiantur.* De hac voce copiari vide quæ notaui ad Cassiod. *lib.6. ep.1*.

b *Causam coniiciũto*, Hic ego assentior eis facile, qui *causam conjicit*, legunt: nam hoc fieri lex non vult nisi vtraque parte præsenti, neque tantum rei causam coniiciant, sed eam quoq; iudex coniicere dicitur cum audit. TVRN. *in aduers.*

c *Litem.* Hic lis, res est de qua cõtrouersia est, quæ addicitur alteri, præsente tamen aduersario. nam eo absente non temerè statim adiudicare præsenti rem solebant, sed comperẽdinabant. Itaque de Claudio apud Suet. in eius vita, ca.15. vt nouum scribitur, *absentibus secundum præsentes facilè dabat.* legere tamen quidam malunt, *Litem adjcito*, vt eodem die coniectioni lis adiiciatur.

d *Sol occasus.* Hoc significat post occasum solis cognoscendas causas non esse, nec iudicandum, sed tum iudicium esse dimittendum, igitur occasus solis est supremũ tempus diei vltimúmque iudicantibus TVRN. *in aduers.*

e *Simul inquit.* Pro intellectu huius loci vide LVD. CAR. *antiq. lect. lib.2. cap.15.*

Verba M. Varronis ex libro quinto & vicesimo humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus est Homeri versum.

CAP. III.

IN sermonibus fortè, quos de temporibus rerum ad vsus hominum reperta-

rũ agitabamus, adoleſcens quiſpiam non indoctus *ſparti* quoq; vſum in terra Græcia diu incognitum fuiſſe dixit; multiſque poſt Ilium captum tempeſtatibus ex terra Hiſpania aduectum. riſerunt hoc ad illudendum ex his qui ibi aderant vnus atque alter, malè homines literati, quod genus ἀγροίκους Græci appellant: atque eum, qui id dixerat, librum legiſſe Homeri aiebant, cui verſus hic fortè deeſſet:

Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται.

tum ille prorſum irritatus, Non, inquit, in eo libro verſus, ſed vobis planè magiſter defuit, ſi creditis in eo verſu *ſparta* id ſignificare, quod nos *ſpartum* dicimus. maiorem illi riſum ſubiiciunt: neque id deſtiterunt, niſi ab eo prolatus eſſet M. Varronis viceſimus quintus humanarum. in quo de iſto Homeri verbo à Varrone ita ſcriptum eſt: *Ego ſpartа apud Homerum non plus ſpartum ſignificare puto quàm σπάρτους, qui dicuntur in agro Thebano nati. in Græcia ſparti copia modò cœpit eſſe ex Hiſpania: neq; ea ipſa facultate vſi Liburni, ſed hi pleráſque naues loris ſuebant: Græci magis cannabo & ſtupa cęteriſque ſatiuis rebus à quibus σπάρτα appellabant.* Quod quum ita Varro dicat; dubito herclè an poſterior ſyllaba in eo verbo, quod apud Ho-

merum est, acuenda sit: nisi quia voces huiusmodi, quum ex communi significatione in rei certæ proprietatem concedunt, diuersitate accentuum seperantur.

Quid Menander poëta Philemoni poetæ dixerit, à quo sæpe indignè in certaminibus comœdiarum superatus est: & quòd sæpissimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poetis victus est.

CAP. IIII.

MEnander à Philemone nequaquam pari scriptore in certaminibus comœdiarum ambitu gratiáque & factionibus sæpenumero vincebatur. eum quum fortè habuisset obuiam, Quæso, inquit, Philemo, bona venia, dic mihi; quum me vincis non erubescis? Euripidem quoque M. Varro ait, quum quinque & septuaginta tragœdias scripserit, in quinque solis vicisse, quum eum sæpe vincerent * aliqui poëtæ ignauissimi. Menandrum autem alij centum octo, partim centum nouem comœdias reliquisse ferunt. Sed Apollodori scriptoris celebratissimi hos de Menandro versus legimus, in libro qui Chronica inscriptus est:

* aliquot *c. Tor. & vet. ed.*

Κηφισιεὺς ὢν ἐκ Διοπείθους πατρὸς
Πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράψας δράματ' ἐξ
Ἔλιπε πεντήκοντα καὶ δυεῖν ἐτῶν.

Ex istis tamen centum & quinque om-

nibus, solis eum octo vicisse idem Apollodorus eodem in libro scripsit.

Nequaquã esse verũ, quod minutis quibusdam rhethoricæ artificibus videatur M. Ciceronẽ in libro, quẽ de amicitia scripsit, vitioso argumento usum, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου posuisse. totúmque id consideratius tractatum exploratúmque.

Cap. V.

M. Cicero in dialogo, cui titulus est Lælius vel de amicitia, docere volens amicitiam non spe expectationéque vtilitatis, neque precij mercedisque causa colendam; sed, quo ipsa per sese plena virtutis honestatísque sit, expetendam diligendámque esse, etiam si nihil opis, nihílque emolumenti ex ea percipi queat. hac sententia atque his verbis vsus est; eáque dicere facit C. Lælium sapientem virum, qui P. Africani fuerat amicissimus. *Quid enim Africanus indigens mei? nec ego quidem illius. sed ego admiratione quadam virtutis eius, ille vicissim opinione fortasse nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit. auxit beniuolentiam consuetudo. sed quanquam vtilitates multæ & magnæ consequutæ sunt: non sunt tamen ab earum spe causæ diligendi profectæ. vt enim benefici liberalésque sumus, non vt exigamus gratiam: (neque enim beneficium*

ficium feneramur: sed natura propensi ad liberalitatem sumus:) sic amicitiam nō spe mercedis adducti, sed quòd omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc quum legeretur in cœtu fortè hominum doctorum, rhetoricus quidam sophista vtriusque linguæ callens, haud sanè ignobilis, ex istis acutulis & minutis doctoribus, qui τεχνικοὶ appellantur, atque in disserendo tamen non impiger, vsum esse existimabat argumento M. Tullium nō probo neq; apodictico, sed eiusdem quæstionis cuius esset ea ipsa res de qua quæretur: verbísque id vitium Græcis appellabat, quòd accepisset ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου. nam *beneficos*, inquit, & *liberales* sumpsit ad confirmandum id quod de amicitia dicebat: quum ipsum illud & soleat quæri & debeat, quisquis liberaliter & benignè facit, qua mente quóve consilio benignus liberalísque sit, vtrum quia mutuam gratiam speret, & eum, in quem benignus sit, ad parem * gratiam prouocet, quod facere plerique omnes vidētur; an quia natura sit beniuolus, benignitásque eum per sese ipsa & liberalitas delectet sine vlla recipiendæ gratiæ procuratione: quod est omnium fermè rarissimum. argumenta autem sensebat aut

* curam sui *c. Tor. & vet. ed.*

probabilia esse debere, aut perspicua & minimè controuersa: idque apodixin vocari dicebat, quum ea quæ dubia aut obscura sunt, per ea quæ ambigua non sunt illustrantur. atque, vt ostenderet beneficos liberalésque, ad id, quod de amicitia quæreretur, quasi argumentum exemplúmve sumi non oportere, Eodem, inquit, simulacro, eadémque rationis imagine, amicitia inuicem pro argumento sumi potest, si quis affirmet homines beneficos liberalésque esse debere, non spe aliqua compendij, sed amore & studio honestatis. poterit enim consimiliter ita dicere. námque, vt amicitiam non spe vtilitatis amplectimur: sic benefici liberalésque non gratiæ reciperandæ studio esse debemus. poterit sanè, inquit, ita dicere: sed neque amicitia liberalitati, neque liberalitas amicitiæ præbere argumentum potest, quum de vtroque pariter quæratur. Hæc ille rhetoricus artifex dicere quibusdam videbatur peritè & scienter. sed * videlicet eum vocabula rerum vera ignorauisse. nam beneficium & liberalem Cicero appellat, ita vt philosophi appellandū esse censent, nō eum qui, vt ipse ait, beneficia funeratur: sed qui benignè facit nulla tacita ratione ad vtilitates suas redu-

* videre licet v.t.ed.

dundante. non ergo obſcuro neque ambiguo argumento vſus eſt, ſed certo atque perſpicuo. ſiquidem qui verè beneficus liberaliſque eſt, qua mente benè aut liberaliter faciat non quæritur: aliis enim longè nominibus appellandus eſt, ſi, quum talia facit, ſui potiùs quàm alterius iuuandi cauſa facit. proceſſiet autem argutatori iſti* fortaſſe reprehenſio, ſi Cicero ita dixiſſet: *Vt enim beneficè liberalitérque facimus, non vt exigamus gratiam* videretur enim beneficè facere etiam in non beneficium cadere poſſe, ſi id per aliquam circũſtantiam fieret, non per ipſam perpetuæ benignitatis conſtantiam. ſed quum beneficos liberaléſque dixerit neque aliuſmodi iſti ſunt quàm cuius eſſe eos ſuprà diximus, inlutis, quod aiunt, pedibus & verbis reprehendi doctiſſimi* hominis orationẽ.

* fortaſſe an c. *Ter.*

* viri c. *Ter.*

Falſum eſſe, quod Verrius Flaccus in ſecundo librorum quos de obſcuris M. Catonis compoſuit, de ſeruo recepticio ſcriptum reliquit.

CAP. VI.

M. *Cato* Voconiam legem ſuadẽs verbis hiſce vſus eſt: *Principiò vobis mulier magnam dotem attulit tum magnam pecuniam recipit, quam in viri poteſtatem non committit. eam pecuniam viro mutuam dat.*

postea, vbi irata facta est seruum recepticium sectari atque flagitare virum iubet. quærebatur *seruus recepticius* quid esset. libri statim quæsiti allatíque sunt Verrij Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inuentum est, a *recepticium seruum*, dici nequam & nulli precij, qui, quum venum esset datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptúsque sit. propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum & flagitare pecuniam iubebatur; vt eo ipso dolor maior & contumelia grauior viro fieret, quòd eum seruus nihili petendæ pecuniæ causa compellaret. Cum pace autem cúmque venia istorum, si qui sunt qui Verrij Flacci auctoritate capiúntur, dictum hoc sit. *recepticius* enim *seruus* in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est quàm Verrius scripsit. atque id cuius facilè intellectu est. res enim proculdubio hic est: Quãdo mulier dotem marito dabat: tum quæ ex suis bonis retinebat, neque ad virum tramittebat, ea *recipere* dicebatur. sicut nũc quoque in venditionibus, * quæ excipiũtur neque veneunt. quo verbo Plautus quoq; in Trinũmo vsus est, in hoc versu:

*recipi dicuntur, quæ exc. * Tor.

crecipit Tor.

*Posticulum hoc * recepit quum ædeis vendidit.*

id est: quum ædeis vendidit, particulam quan-

quandam, quæ poſt eas ædeis erat, non vẽdidit, ſed retinuit. Ipſe etiam Cato mulierem demonſtrare locupletẽ volens, *Mulier*, inquit, *& magnam dotem dat, & magnã pecuniam * recipit*: hoc eſt, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. ex ea igitur re familiari, * quam ſibi dote data retinuit, pecuniam viro mutuam dat. eam pecuniam quum viro fortè irata repetere inſtituit, apponit flagitatorem *ſeruum recepticium*, hoc eſt proprium ſeruum ſuum, quem cum pecunia reliqua receperat, neque dederat doti, ſed retinuerat. non enim ſeruo mariti imperare hoc mulierem fas erat; ſed proprio ſuo. Plura dicere, quibus hoc noſtrum tuear, ſuperſedeo: ipſa enim ſunt per ſeſe euidentia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. verum ergo videbitur cuique verius, eo vtitur.

* *decẽ verba ſeq reſtituimus ex c. Tor. & vet. ed.*

* quam dote c. *Tor.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Seruum receptitium.* Ex hoc Catonis loco quid receptitius ſeruus veteribus fuerit doctiſſimè colligit Gellius, & Verrij Flacci qui multò aliter ſentiebat opinionem promptiſſimè refutat, atque pulcherrimis hiſce in verbis illud vitij eſt, quod & diſtincta ſunt perperam & non intellecta ab illo, qui continuam Catonis dictionem, à reliquo orationis corpore diuulſit FRVT. *in miſcellan.*

Verba hæc ex Atinia lege, QVOD. SVBREPTVM. ERIT. EIVS. REI. AETERNA. AVCTORITAS. ESTO. *P. Nigidio & Q. Scæuolæ viſa eſſe non minus de præterito,* quam de futuro cauiſſe.*

* furto quam c. Tor. & ve. ed.

CAP. VII.

LEgis veteris Atiniæ verba ſunt: QVOD SVBREPTVM. ERIT. EIVS. REI. AETERNA. AVCTORITAS. ESTO. Quid aliud putet in hiſce verbis, quàm de tempore tantùm futuro legem loqui? ſed Q. Scæuola patrem ſuum & Brutum & Manilium viros apprimè doctos quæſiſſe ait, dubitaſſéque vtrúmne in poſt facta modò furta lex valeret, an etiam in ante facta. quoniam SVBREPTVM. ERIT. vtrumque tempus videretur oſtendere, tam præteritum quàm futurum. itaque P. Nigidius ciuitatis Romanæ doctiſſimus ſuper dubitatione hac eorum ſcripſit in tertio viceſimo grammaticorum commentariorum: atque ipſe quoque idem putat incertam eſſe temporis demonſtrationem: ſed anguſtè perquàm & obſcurè diſſerit: vt ſigna rerum ponere videas, ad ſubſidium magis memoriæ ſuæ, quàm ad legentiũ diſciplinam. Videbatur tamẽ hoc dicere, verbum *eſſe* & *erit*, quando per ſeſe ponuntur, habent atque retinent tẽpus ſuum. quũ verò præ-

præterito * iugantur, vim temporis sui amittunt, & in præteritum contendunt, quum enim dico, *in campo est, in comitio est*: tempus instans significo. item quum dico, *in campo erit*: tempus futurum demonstro, at quum dico, *factum est, scriptum est, subreptum est*: quanquam *est*, verbum temporis sit præsentis: cōfunditur tamen cum præterito, & præsens esse desinit. sic igitur, inquit, etiam istud, quod in lege est: si diuidas separésque duo verba hæc, *subreptū*, & *erit*, vt sic audias *subreptum*, tanquam *certamen erit*, aut, *sacrificium erit*, tum videbitur lex in post futurum loqui, si verò copulatè permixtéque dictum intelligas, vt *subreptum erit*, non duo, sed vnum verbum sit, idque * vnita patiendi declinatione sit: tum hoc verbo non minus præteritum tempus ostenditur, quàm futurum.

* iunguntur: c. Ter. & vet. ed.

* vnica vet. ed.

In sermonibus apud mensam Tauri philosophi, quæri agitarique huiusmodi solita, cur oleum sæpe & facilè, vina rarius congelascant, acetum haud ferè vnquam, & quòd aquæ fluuiorum fontiúmque durentur, mare gelu non duretur.

CAP. VIII.

PHilosophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerúmque ad id diei,

vbi tam vesperauerat. id enim est tempus isthic cœnandi frequens. eius cœnæ fundus & * fundamentum omne erat in olla vna lentis Ægyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæsæ. Ea quodam die vbi paratis & expectãtibus nobis allata atque imposita mensæ est; puerum iubet Taurus oleum in ollam indere. erat is puer genere Atticus ad annos maximè natus octo, festiuissimis ætatis & gentis arguriis scatens. guttum Samium ore tenus imprudens inanem, tanquam si inesset oleum, affert, conuertitque eum; &, vt solitum est, circumegit per omnem partem ollæ manum. nullum inde ibat oleum. adspicit per guttum atrocibus oculis stomachabundus, & concussum vehementiùs iterum in ollam vertit. ídque quum omnes sensim atque summissim rideremus, tum puer Græcè, & id quidem perquam Atticè, μὴ γελᾶτε, inquit, ἔνι τ' ἔλαιον, ἀλλ' οὐκ ἴστε οἷα φρίκη περὶ τὸν ὄρθρον γέγονε τήμερον κεκρυστάλλωται. Verbero, inquit ridens Taurus, nónne is curriculo, atque oleum petis? sed quum puer foras emptum isset, nihil ipse ista mora offensior, olla, inquit, oleo indiget: &, vt video, intolerandum feruit. cohibeamus manus: atque interea, quoniam puer nunc admonuit

* firmamē tum c. Tor.

monuit *a* solere oleum congelascere, consideremus cur oleum * sæpe & facilè stet; vina rarenter congelascant. atque aspicit me, & iubet quid sentiam dicere. Tū ego respondi, coniectare me, vinum iccircò minus citò coalescere, quòd semina quædam caloris in sese haberet, essétque natura ignitius: ob eámque rem dictum esse ab Homero αἴθοπα οἶνον, nō, vt alij putarent, propter colorem. Est quidē, inquit Taurus, ita vt dicis. nam fermè conuenit, vinum, vbi potum est, calefacere corpora. sed non secus quoque oleum caloriticum est; neque minorē vim in corporibus calefactandis habet. ad hoc, si ista hæc, quæ calidiora sunt, difficiliùs gelu coguntur, cōgruens est vt, quæ frigidiora sunt, facilè cogantur. acetum autem omnium maximè frigorificum est: atque id nunquam tamen concrescit. num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in leuitate est? faciliora enim ad coëundum videntur, quæ leuatiora leuioráque sunt. præterea id quoque ait quæri dignum: cur fluuiorū & fontium aquæ gelu durentur; mare ōne incongelabile sit: tametsi Herodotus, inquit, historiæ scriptor cōtra omniū fermè, qui hæc quæsiuerunt, opinionem, scribit mare Bosphoricum, quod Cimmerium

* quidem sæp. c. Tor. vet. autem edit. habet istud quidem post consideremus.

appellatur, earúmque partiũ mare omne quod Schythicum dicitur, gelu ſtringi & cõſiſtere. Dum hæc Taurus: intereà puer venerat & olla deferbuerat, temqúſq; eſſe cœperat edendi & tacendi.

NOTÆ VARIORVM.

a *Solere oleum congelaſcere.* Sæpenumero miratus ſum quæſtionem quã Gellius libro 17. propoſitam eſſe dicit in cena Athenis apud philoſophum Taurum, cur oleum ſæpe & facilè, vina rariùs congelaſcant. ac doluit mihi quòd per ille qui emptum oleum ierat, tã citò rediiſſet, aut non alicubi guttũ fregiſſet in via: erat enim tanti, corrumpi ollam illam lentis Ægyptiæ, & cucurbitæ, dum quæſtiones quæ propoſitæ erant, explicarentnr. Saltẽ olla vacua, pleno ventre rediiſſent ad diſputationes inſtitutas. ſed, vt opiuor, vnà cum olla deferbuerat etiam ardor diſputandi. Equidem ita ſemper accepi ab iis quibus omnis propè cẽſus in oleo eſt, oleum frigore craſſeſcere quidem, ſed nunquam congelaſcere. Quin & ij qui cõglaciare vſquam negant mare, inter cæteras eam quoque cauſam adferunt, quòd innatet mari pinguis quidam & olei ſimilis humor. & Heracleo in Iliados ψ, nunquam ait cõglaciare oleum, propter calorem qui ei admiſtus eſt: τὸ ἔλαιον, inquit, οὐκ ἀποκρυσταλλοῦται, πολὺ ἔχον ἐν αὐτῷ τὸ θερμόν. Et hoc philoſophus Taurus cognoſcere potuerat ex Ariſtotelis libro 4 Meteorologicon, vbi docet ſummus Philoſophus οὔτε ὑπὸ ψυχροῦ πήγνυσθαι τὸ ἔλαιον, οὔτε ὑπὸ πυ-

ρὸς

ρὸς, ἀλλὰ ὑπ' ἀμφοῖν παχύνεσθαι. propterea quòd aëris plenum sit: ex quo etiam fieri, vt aquæ innatet: quod ipsum tradit & libro secũdo De generatione animalium, vbi ita legitur: ἐν τοῖς ψύχεσι δὲ καὶ πάγοις παχύνεται τὸ ἔλαιον, πήγνυται δ' οὔ. διὰ μὲν γὰρ θερμότητα οὐ πήγνυται. ὁ γὰρ ἀὴρ θερμὸν καὶ ἄπηκτον. Ac dicerem, Gelliũ ita intellexisse, non planè in crustam concrescere oleum, sed crassius ac densius fieri. nisi puerum apertè vtentem fecisset verbo κεκρυσταλλῶσθαι. MVR. II.13.

De notis literarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiũtur, déque aliis clandestinis literis ex vetere historia petitis: & quid scytale *sit* Laconica.

CAP. IX.

LIbri sunt epistolarum C. Cæsaris ad C. Oppium & Balbum Cornelium, qui res eius absentis curabant. in his epistolis, quibusdam in locis, inueniũtur literæ singulariæ sine coagmentis syllabarum. quas tu putes positas inconditè. nam verba ex literis confici nulla possunt. erat autem conuentum inter eos clandestinum de cõmutando situ literarum: vt in scripto quidem alia aliæ locum & nomen teneret, sed in legendo locus cuique suus & potestas restitueretur. quænã verò * pro qua scriberetur antè iis, sicuti dixi, cõplacebat, qui hanc scribendi latebram parabant.

* litera pro *c. Tor. & vet. ed.*

Eſt adeò Probi grammatici cõmentarius ſatis curioſè factus de occulta literarum ſignificatione epiſtolarum C. Cæſaris ſcriptarum. Lacedæmonij autem veteres, quũ diſſimulare & occultare literas publicè ad imperatores ſuos miſſas volebant, ne, ſi ab hoſtibus eæ captæ forent, conſilia ſua noſcerentur, epiſtolas id genus factas mittebant. ſurculi duo erant teretes, oblonguli, pari craſſamento eiuſdémque longitudinis, deraſi, atque ornati conſimiliter. vnus Imperatori in bellum proficiſcenti dabatur: alterum domi magiſtratus cum iure atque cum ſigno habebant. quando vſus venerat literarum ſecretiorum: circum eũ ſurculum lorum modicæ tenuitatis, lõgũ autem quantum rei ſatis erat, cõplicabant, volumine rotundo & ſimplici, ita vt oræ adiunctæ vndique & cohærẽtes lori, quod plicabatur, coirent. literas deinde in eo loro per tranſuerſas iuncturarum oras, verſibus à ſummo ad imum proficiſcentibus, inſcribebant. id lorum literis ita perſcriptis reuolutum ex ſurculo imperatori cõmenti illius conſcio mittebant: reſolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat: membráque earũ & apices in partes diuerſiſſimas ſpargebat: propterea ſi id lorum in manus hoſtium inciderat:

nihil

nihil quicquam coniectari ex eo ſcripto quibat. ſed vbi ille, ad quem erat miſſum, acceperat: ſurculo compari, quem habebat, capite ad finem, proinde vt debere fieri ſciebat, circumplicabat: atque ita literæ per ambitum eumdem ſurculi coaleſcentes rurſum coibāt; integrámque & incorruptam epiſtolam & facilem legi præſtabant. hoc genus epiſtolæ Lacedæmonij *σκυτάλην* appellant. Legebamus id quoque in vetere hiſtoria rerum Pœnicarum, virum indidem quempiam illuſtrem (ſiue ille Haſdrubal, ſiue quis alius eſt, non retineo) epiſtolam ſcriptam ſuper rebus arcanis hoc modo abſcondiſſe. pugillata noua nondum etiam circa illitā accepiſſe, literas in lignum incidiſſe: poſtea tabulas, vti ſolitum eſt, certā conleuiſſe: eáſque tabulas tanquam non ſcriptas cui * futurum id prædixerat, miſiſſe; eum deinde ceram deraſiſſe, literáſque incolumes ligno inciſas legiſſe. Eſt alia in monumentis rerum Græcarum profunda quædam & inopinabilis latebra barbarico aſtu excogitata. Hiſtieus nomine fuit, loco natus in terra Aſia non ignobili. Aſiam tunc tenebat imperio rex Darius. is Hiſtieus, quum in Perſis apud Darium eſſet, Ariſtagoræ cuipiam res quaſdam occultas

* facturũ c. Tor.

nunciare furtiuo scripto volebat. comminiscitur opertum hoc literarum admirandum seruo suo diu oculos ægros habenti capillum ex capite omni, tanquam medendi gratia, deradit: capútque eius leue in literarum formas compugit. his literis, quæ voluerat, perscripsit, hominem postea, quoad capillus adolesceret, domo continuit. vbi id factum est: ire ad Aristagoram iubet. & quum ad eum, inquit, veneris mandasse me dicito, vt caput tuum, sicut nuper egomet feci, deradat. seruus, vt imperatum erat, ad Aristagoram venit, mandatúmque domini affert. atque ille id non esse frustrà ratus, quod erat mandatum, fecit. ita literæ perlatæ sunt.

Quid de versibus Virgilij Fauorinus existimarit, quibus in describenda flagrantia montis Ætnæ Pindarum poëtam sequutus est: collatáque ab eo super eadē re vtriusque carmina & diiudicata.

CAP. X.

FAuorinum philosophum, quum in hospitis sui Antiatem villam æstu anni concessisset: nósque ad eum videndum Roma venissemus, memini super Pindaro poëta & Virgilio in hunc ferè modum disserere. Amici, inquit, familiarésque. P. Virgilij in his, quæ de ingenio moribúsque eius memoriæ tradiderunt, dicere eū

solitum

ſolitum fuerunt, parere ſe verſus more atque ritu vrſino: namque vt illa beſtia fœtum ederet ineffigiatum informémque, lambendóque id poſteà, quod ita ediſſet, conformaret & fingeret; proinde ingenij quoque ſui partus recentes rudi eſſe facie & imperfecta: ſed deinceps tractando colendóque reddere iis ſe oris & vultus lineaméta. Hoc virum iudicij ſubtiliſſimi ingenuè atque verè dixiſſe res, inquit, iudicium facit. nam, quæ reliquit perfecta expolitáque, quibúſque impoſuit cenſus atque dilectus ſui ſupremam manum, omni poëticæ venuſtatis laude florent: ſed quæ procraſtinata ſunt ab eo vt pòſt recenſerentur, & abſolui, quoniam mors præuerterat, nequiuerunt: nequaquam poëtarum elegantiſſimi nomine atque iudicio digna ſunt. itaque quum morbo oppreſſus aduentare mortem videret, petiuit orauítque à ſuis amiciſſimis impensè, vt Æneida, quam nondum ſatis elimaſſent, abolerent. in his autem, inquit, quæ videntur retractari & corrigi debuiſſe, is maximè locus eſt, qui de monte Ætna factus eſt. nam quum Pindari veteris poëtæ carmen, quod de natura atque flagrantia montis eius compoſitum eſt, æmulari vellet: eiuſmodi ſententias &

verba molitus eſt, vt Pindaro quoq; ipſo, qui nimis opima pinguique, eſſe facundia exiſtimatus eſt, inſolentior hoc quidem in loco tumidiórque ſit. atque vti voſmetipſos, inquit, eius quod dico arbitros faciam: carmen Pindari, quod eſt ſuper monte Ætna, quãtulum eſt mihi memoriæ, dicam.

Τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
Ἐκ μυχῶν παγαί ποταμοὶ
Λ' ἀμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
Αἴθων', ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
Φοινίσσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ·
Κεῖνο δ' ἀφαίστοιο κρουνοὺς ἑρπετὸν
Δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει· τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέ-
σθαι, θαῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι.

Audite nunc, inquit, Virgilij verſus, quos inchoaſſe eum verius dixerim, quàm feciſſe.

Portus ab acceſſu ventorum immotus, & ingens.
Ipſe, ſed horrificis iuxta tenet Ætna ruinis,
Interdúmque atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantẽ piceo & candẽte fauilla,

Attol-

Attollitque globos flammarum & sidera lambit.
Interdum scopulos auulsáq; viscera montis
Erigit eructans, liquefactáque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundóque exæstuat imo.

Iam principio, inquit, Pindarus veritati magis obsequutus, id dixit quod res * est, quódque istic vsu veniebat, quódque oculis videbatur, interdiu fumare Ætnam, noctu flammigare. Virgilius autem, dum in strepitu sonitúque verborum conquirendo laborat, vtrumque tempus nulla discretione facta * confundit, atque ille, *a* Græcos quidē fōtes *b* imitatus igneis eructare & fluere amneis fumi, & flammarum fulua & tortuosa volumina in plagas maris ferre, quasi quosdam *c* igneos amnes, luculentè dixit. at hic noster, atram nubem turbine piceo & fauilla fumantem ῥόον καπνοῦ αἴθωνα interpretari volens, crasse & immodicè congessit: globos quoque flammarum, quod ille κρουνοὺς dixerat, duriter & ἀκύρως transtulit. item quod ait, *sidera lambit*, vacanter hoc etiam, inquit, accumulauit & inaniter. neque non id quoque inenarrabile esse ait, & propemodum insensibile, quòd *nubem atram fuma-*

* erat c. Tor. & vet. ed.

*confudit c. Tor.

re dixit *turbine piceo* & *fauilla candente*. nõ enim fumare, inquit, ſolent, neque atra eſſe, quæ ſunt candentia: niſi ſi *candente* dixit peruolgatè & impropriè pro feruenti fauilla, non pro ignea & relucenti. nam *candens* ſcilicet eſt à candore dictum, non à calore. quòd ſaxa autem & ſcopulos eructari & erigi, eoſdémque ipſos ſtatim liquefieri & gemere atque glomerari ſub auras dixit, hoc, inquit, nec à Pindaro ſcriptum, nec vmquam fando auditum: & omnium, quæ monſtra dicuntur, mõſtruoſiſſimum eſt.

NOTÆ VARIORVM.

a *Græcos quidem fontes*. Inſiſtas iure, quis hic ille qui Græcos fontes imitatus? Virgilium cenſeas, fallo, nuſquam hæc enim in eius verſu quæ ſubdit. Pindarum igitur? ridiculum, quomodo Græcum conuenienter dixeris imitari Græcos? quomodo ſermo ipſe ſatis lautus & Latinus. Imitari Græcos fontes? nam eos ſanè nemo imitatur: ſed ſumit ex iis, haurit, delibat LIPS. *in Elect.*

b *Imitatus*. Imitus quidam legunt vt ſtirpitus, Radicitus, medullitus LIPS. *in Elect.*

c *Igneos amnes*. Corrigo igneos angues. LIPS. *in Elect.*

Quòd Plutarchus in libris ſympoſiacis opinionem Platonis de habitu atque natura ſtomachi fiſtulæque eius, quæ τραχεῖα dicitur, aduerſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.

CAP.

CAP. XI.

ET Plutarchus & alij quidam docti viri reprehēsum esse ab Erasistrato nobili medico Platonem scripsere; quòd potum dixit defluere ad pulmonem, eóque satis humectato demanare per eum, quia sit rimosior, & confluere inde in vesicam: errorísque istius fuisse Alcæum ducem, qui in poëmatis suis scriberet;

Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται.

ipsum autem Erasistratum dicere duas esse quasi canaliculas quasdam vel fistulas; easque ab oris faucibus proficisci deorsum: per earúmque alteram deduci delabique in stomachum esculenta omnia & poculenta: ex eóque ferri in ventriculum, qui Græcè appellatur ἡ κάτω κοιλία: atque ibi subigi digerique: ac deinde aridiora ex his recrementa in aluum conuenire, quòd Græcè κόλον dicitur, humidiora per renes in vesicam. per alteram autem fistulam, quæ Græcè nominatur τραχεῖα ἀρτηρία, spiritum à summo ore in pulmonem, atque inde rursum in os & in nares commeare, pérque eandem viam vocis quoque fieri meatum: ac, ne potus cibúsque aridior, quem oporteret in stomachum ire, prociderет ex ore, labe-

retúrque in eam fistulam, per quam spiritus reciprocatur, eáque offensione intercluderetur animæ via. impositam esse arte quadam & ope naturæ inde apud duo ista foromina, quæ dicitur ἐπιγλωττὶς, quasi claustra quædam mobilia, conniuentia vicissim & resurgentia, eámque ἐπιγλωττίδα inter edendum bibendúmque operire atque protegere τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid escæ potúsve incideret in illud quasi æstuantis animæ iter, ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipso atteriæ commœnito. Hæc Erasistratus medicus aduersus Platonem. Sed Plutarchus, in libro Symposiacorum, auctorem Platonis sententiæ Hippocratē dicit fuisse: idémque esse opinatos & Philistiona Locrum & Dioxippum Hippocraticum veteres medicos & nobiles: atque illam de qua Erasistratus dixerit, ἐπιγλωττίδα non iccircò in eo loco constitutā, ne quid ex potu influeret in arteriam (nā pulmoni quoque fouendo rigandóque vtiles necessariósque humores videri) sed appositam quasi moderatricem quandam arbitrámque prohibendi admiscendíve, quod ex salutis vsu foret, vti edulia quidē omnia defenderet ab arteria depelleretq; in stomachi viam: potum autē partiretur

inter

inter stomachum & pulmonem, &, quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id neque vniuersum, sed quadam quasi obice sustentatum ac repressum sensim paulatímque transmitteret: atque omnem reliquum in alteram stomachi fistulam deriuaret.

De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξους appellãt, à Fauorino exercendi gratia, disputatis.

CAP. XII.

INfames materias, siue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξους ὑποθέσεις appellant, & veteres adorti sunt non sophistæ solùm, sed philosophi quoque: & noster Fauorinus oppido quàm libens in eas materias dicebat, vel ingenio expergificando ratus idoneas, vel exercẽdis argutiis, vel edomandis vsu difficultatibus. sicuti quum Thersitæ laudes quæsiuit & quum febrim quartis diebus recurrentem laudauit: lepida sanè multa & non facilia inuẽtu in vtrámque causam dixit: eáque scripta in libris reliquis. sed in febreis laudib. testem etiam Platonẽ produxit: quem scripsisse ait, *a* qui quartanam passus conualuerit, viresque integras reciperauerit fideliùs constantiúsque postea valiturum atque inibi in iisdem lau-

dibus non herclè hac sententiola inuenustè lusit. versus, inquit, est longo hominum æuo probatus.

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

eo versu significatur, non omni die bene esse posse: sed isto bene, atque alio malè quòd quum ita sit, inquit: vt in rebus humanis bene aut malè vice alterna sit: hæc biduo medio interuallata febris, quanto est fortunatior in qua est μία μητρυιά, δύο μητέρες?

NOTÆ VARIORVM.

a *Qui quartanam.* De febre quartana vide REAL. *annot.* 6.

Quin, particula quot qualésque varietates significationis habeat, & quàm sæpe in veterum scriptis obscura sit.

CAP. XIII.

QVin, particula, quam grammatici coniunctionem appellant, variis modis sententiisque connectere orationem videtur. aliter enim dici putatur, quum quasi increpantes, vel interrogantes, vel exhortantes dicimus; *quin venis? quin legis? quin fugis?* aliter quum ita confirmamus; *Non dubium est quin M. Tullius omnium sit eloquentissimus.* aliter autem, quum

quum sic componimus; quod quasi priori videtur contrarium; *Non iccircò causas Isocrates non defendit, quin id vtile esse & honestum existimarit*: à quo illa significatio non abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis: *Haud eos*, inquit, *eo postremum scribo, quin populi & boni & strenui sient.* in secunda quoque Origine M. Cato nõ lõgè secus hac particula vsus est. *Neque satis*, inquit, *habuit quòd * eam in occulto vitiauerat, quin eius famã prostitueret.* præterea animaduertimus Quadrigariũ in octauo annaliũ particula ista vsum esse obscurissimè. ipsius verba posuimus. *Romã venit. vix superat quin triũphus decernatur.* itẽ in sexto annali eiusdem verba hæc sunt: *pæne factũ est, quin castra relinquerent atq; cederẽt hosti.* Non me autẽ præterit dicere aliquem posse de summo pectore, nihil esse in his verbis negotij. nam, *quin* vtrobique positum, pro, *vt*: planissimúmque esse si ita dicas: *Romã venit, vix superat vt triumphus decernatur.* itẽ alio in loco: *Pæne factũ est, vt castra relinquerent atq; cederent hosti.* sed vtantur sanè, qui tam expediti sunt, perfugiis commutationum in verbis quæ non intelliguntur: vtantur tamen, vbi id facere poterunt verecundiùs. hanc verò particulam, de qua dicimus,

* eum c. Tor. & vet. ed.

nisi quis didicerit compositam copulatámque esse, neque vim tantùm coniungendi habere, sed certa quadam significatione factam: nunquam profectò rationes ac varietates istius comprehensurus est. quod quia longioris dissertationis est, poterit, cui otium est, reperire hoc in P. Nigidij commentariis, quos Grammaticos inscripsit.

Sententiæ ex Publij mimis selectæ lepidiores.

CAP. XIIII.

PVblius mimos scriptitauit: dignúsque habitus est, qui super Laberio iudicaretur. C. autem Cæsarem ita Laberij maledicentia & arrogantia offendebat, vt acceptiores & probatores sibi esse Publij quàm Laberij mimos prædicaret. huius Publij sententiæ feruntur pleræque lepidæ, & ad communem *sermonum vsum commendatissimæ, ex quibus sunt istæ singulis versibus circumscriptę: quas libitum herclè est adscribere:

** hanc vocem restituimus ex vet ed. & c. Tor.*

Malum est consilium, quod mutari non potest.
Beneficium dando accepit qui digno dedit.
Feras non culpes quod vitari non potest.
Cui plus licet quàm par est, plus vult quàm licet.
Comes facundus in via pro vehiculo est.

Frugalitas

Frugalitas inserta est rumoris boni.
Hæredis fletus sub persona risus est.
Furor fit læsa sæpiùs patientia.
improbè
Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.
Ita amicum habeas, posse vt fieri hunc inimicum putes.
a *Veterē ferendo iniuriam* * *vites nouam.* * inuita. vet. ed.
Nunquā periculum sine periculo vincitur.
Nimium altercando veritas amittitur.
Pars beneficij est, quod petitur si bellè neges.

NOTÆ.

a *Veterem.* Vt iniustè facit qui prior vim infert, ita qui vim illatam non propulsat, neque vindicat, veterem ferendo iniuriā inuitat nouam, & virum se præstitisse videri nullomodo potest: qui autem vlciscitur ac repelli iniuriam, sciens à se nihil iniustè committi, ex bona conscientia bonam spem bonúmque ac firmū animū gerere debet. PET. FAB. *Sem. li.* 2.

Quod Carneades academicus elleboro stomachum purgauit scripturus aduersus Zenonis Stoici decreta: déque natura medeláque ellebori candidi & nigri.

CAP. XV.

CArneades academicus, scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, su-

periora corporis elleboro candido purgauit. ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia vsque animi redundaret, & constantiam vigorémque mentis labefaceret. tanta cura tantóque apparatu sui vir ingenio præstanti ad refellenda quę scripserat Zeno, aggressus. id quū in historia Græca legissem, quod *elleboro candido* scriptum erat, quid esset quæsiui. tum cōperi duas species ellebori esse discerniculo coloris insignes candidi & nigri. eos autem colores non in semine ellebori, neque in virgulis, sed in radice dignosci: candido stomachum & ventrem superiorem vomitionibus purgari: nigro aluum, quæ inferior vocatur, dilui: vtriúsque hanc esse vim: vt humores noxios, in quibus causæ morborum sunt, extrahant. esse autem periculū, ne, inter causas morborum omni corporum via patefacta, ea quoque ipsa in quibus causa viuendi est, exinaniantur: amissóque omni naturalis alimoniæ fundamento homo exhaustus intereat. Sed elleborum sumi posse tutissimè in insula Antycira Plinius Secundus, in libris naturalis historiæ, scripsit: propterea Liuium Drusum, qui tribunus plebis fuit, quum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Antyciram nauigasse,

se, & in ea insula elleborum bibisse ait: atque ita morbo liberatum. præterea scriptum legimus, Gallos in venatibus tinguere elleboro sagittas: quòd his ictæ examinatæ feræ teneriores ad epulas fiant: sed propter ellebori contagiũ vulnera ex sagittis facta circumcidere latiùs dicuntur.

Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem: atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamenti solertia.

CAP. XVI.

a ANates Ponticas dicitur edũdis vulgò venenis victitare. scriptũm etiã à Læneo Cn. Pompeij liberto, Mithridatem illum Ponti regem medicinæ rei & remediorum id genus solertem fuisse, solitúmque earum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eúmque sanguinem vel potentissimum esse, in ea cõfectione: ipsum autem regem assiduo talium medelarum vsu, à clãdestinis epularum insidiis cauisse: quin & scientem quoque vltro & ostentandi gratia venenum rapidũ & velox sæpenumero hausisse; atque id tamen sine noxa fuisse. quamobrẽ postea, quum prælio victus in vltima regni refugisset, & mori decreuisset, venena violẽtissima festinãdæ

** hanc vocem restitui ex vet. ed. in c. T. est* causa.

necis * gratia frustrà expertus, suo se ipse gladio transegit. huius regis antidotus celebratissima est, quæ Mithridatios vocatur.

NOTÆ VARIORUM.

a *Anates.* Qui hac de re plura scire volet consulat Beroaldum *in Plin. lib.* 25.

Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis loquutũ, Quintumque Ennium tria corda habere sese dixisse, quòd tres linguas percalluisset, Græcam, Oscam, Latinam.

CAP. XVII.

Q. Ennius tria corda habere sese dicebat, quòd loqui Græcè & Oscè & Latinè sciret. Mithridates autem Ponti atq; Bithyniæ rex inclytus qui à Cn. Pompeio bello superatus est, quinque & viginti gentium, quas subditione habuit, linguas percalluit earúmque omnium gentium viris haud vnquã per interpretem colloquutus est: sed vt quemque ab eo appellari vsus fuit, proinde lingua & oratione ipsius, non minus scitè quàm gentilis eius esset, locutus est.

Quòd M. Varro C. Sallustium historiæ scriptorẽ deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, & loris cæsum pecuniáque data dimissum.

CAP. XVIII.

M. Varro in literis atque vita fide homo multa & grauis, in libro, quem inscripsit.

inſcripſit. *Pius aut de pace*, C. Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius & ſeueræ orationis, in cuius hiſtoria nationes cenſorias fieri atque exerceri videmus, in a adulterio deprehenſum ab Annio Milone loris bene cæſum dicit, & quum dediſſet pecuniam dimiſſum.

NOTÆ VARIORVM.

a *Adulterio deprehenſum.* Teſtatur Lactantius illum ſeruiſſe fœdiſſimis voluptatibus, ſuámque ſententiam qua nos animi imperio vti dixerat vitæ prauitate ac nequitia diſſoluiſſe. Suetonius etiam ait à Lenæo ſatyra acerba laceratum & appellatum lurconem, nebulonẽ, popinonémque, vita ſcriptiſque monſtruoſum IVR. *in Symmach.*

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris diſciplinas philoſophiæ ſtudioſe tractantibus: & quæ duo verba obſeruãda præceperit omnium rerum longè ſalubria.

CAP. XIX.

FAuorinum ego audiui dicere Epictetum philoſophum dixiſſe, pleróſq; iſtos, qui philoſophari viderentur, philoſophos eſſe huiuſcemodi ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν: id ſignificat, factis procul, verbis tenus. iam illud eſt vehementius quod Arrianus ſolitum eum dictitare in libris, quos de diſſertationibus eius compoſuit, ſcriptum reliquit. Nã quũ, inquit,

animaduerterat hominem pudore amisso, importuna industria, corruptis moribus audacem, confidentem linguam, cæteráq; omnia præterquā animum procurātem, istiusmodi, inquit, hominē quum viderat studia quoque & disciplinas philosophiæ contrectare & * physica adire & meditari * dialectica, multáque id genus theoremata suspicari sciscitariq;: inclamabat deûm atque hominum fidem, ac plerumque inter clamandum his eum verbis increpabat. ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις; σκέψαι εἰ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον, ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο· ἢν σαπῇ οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο ἄν, ἢ τι τούτων χεῖρον. nihil profectò his verbis grauius, nihil verius: quibus declarabat maximus philosophorum literas atque doctrinas philosophiæ, quum in hominem falsum atque degenerem tanquam in vas spurcum atque pollutum influxissent, verti, mutari, corrumpi, &, quod ipse κυνικώτερον, vrinam fieri, aut si quid est vrina spurcius. Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Fauorino audiuimus, solitus dicere est, duo esse vitia multo omnium grauissima ac tæterrima, intolerantiam & incontinentiam: quum aut iniurias, quæ sunt ferendæ, non toleramus neque ferimus: aut a quibus

* physicā & paulò pòst dialecticam c. Tor.

rebus voluptatibúsque nos tenere debemus, non tenemus. itaque, inquit, si quis hæc duo verba cordi habeat, eáque sibi imperando atque obseruando curet: is erit pleraque impeccabilis: vitâque viuet tranquillissimam. verba duo hæc dicebat, ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

Verba sumpta ex symposio Platonis numeris coagmẽtísque verborum scitè, modulatè, aptéque exercendi gratia in Latinam orationem versa.

CAP. XX.

SYmposium Platonis apud philosophũ Taurum legebatur. verba illa Pausaniæ inter conuiuas amorem vice sua laudantis: ea verba ita prorsũ amauimus, vt meminisse etiam studuerimus. sunt adeò quæ meminim⁹, verba hæc. πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη, οὔτε καλὴ, οὔτε αἰσχρά. οἷον ὃ νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν ἢ πίνειν ἢ ᾄδειν ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδέν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ, τοιοῦτον ἀπέβη. καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὀρθῶς, καλὸν γίγνεται· μὴ ὀρθῶς δὲ, αἰσχρόν. οὕτω δὴ καὶ τὸ ἐρᾶν, καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἐστι καλὸς, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν.

Hæ verba vbi lecta sunt; atque ibi Taurus mihi, Heus, inquit, tu rhetorisce (sic enim me in principio recens in dia-

tribam acceptum appellitabat, existimans eloquentiæ vnius extundendæ gratia Athenas venisse) vidésne, inquit, ἐνθύμημα crebrum & coruscum & * conuexum, breuibúsque & rotundis numeris cum quadam æquabili circumactione deuinctum? habésne nobis dicere in libris rhethorum vestrorum tam aptè támque modulatè compositam orationem? sed hos, inquit, tamen numeros censeo videas ὁδοῦ πάρεργον. ad ipsa enim Platonis penetralia ipsarúmque rerum pondera & dignitates pergendum est: non ad vocularum eius amœnitatem, nec ad verborum venustates deuersitandum. Hæc admonitio Tauri, de orationis Platonicæ modulis, non modò non repressit, sed instinxit etiam nos ad elegantiã Græcæ orationis verbis Latinis affectandã; atque vti quædam animalium parua & vilia ad imitandum sunt quas res cũnque audierint viderintve, petulantia: proinde nos ea quæ in Platonis oratione demiramur, non æmulari quidem: sed lineas vmbrásque * facere * quæsiuimus & ausi sumus: velut ipsum hoc est, quod ex illis iisdẽ verbis eius effinximus: *Omne*, inquit, *omnino factum sic sese habet, neque turpe est quantum in eo est, neque honestum: velut est quæ facimus nũc*

ipsi res

* conexũ *vet. ed.*

* *eorũ addit H. St.*

* *has duas voces non agnoscit c. Tor. nec v. ed.*

*ipsi res, bibere, cantare, disserere: nihil namque horum ipsum ex sese honestum est. *quale quũ fieret modo factum est, tale extitit, si recte honestéque factum est: tum honestum fit: sin parum recte: turpe fit, * sic amor non honestus omnis neque omnis laude dignus, sed qui* facit nos vt honeste amemus.*

* sed quali q. *H. St.*

* sic ama sic *vet. ed. & c. Tor.*

* commone facit *H. St.*

Quibus temporibus post Romam conditam Græci Romaniq; illustres viri floruerint ante secundum bellum Karthaginiensium.

CAP. XXI.

VT conspectum quendam ætatum antiquissimarum, item virorum illustrium, qui in his ætatibus nati fuissent haberemus: ne in sermonibus fortè inspectum aliquid, super ætate atque vita clarorum hominum, temerè diceremus: sicuti sophista ille ἀπαίδευτος, qui publicè nuper disserens Carneade philosophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatũ & Panætium Stoicum cum superiore Africano vixisse dixit: Vt ab istiusmodi, inquam, temporum ætatúmque erroribus caueremus, excerpebamus ex libris, qui chronici appellantur, quibus temporibus floruissent Græci simul atque Romani viri, qui vel ingenio vel imperio nobiles insignésque post conditam Romam fuissent ante secundum bellum Karthaginiẽ-

sium: eásque nūc excerptiones nostras variis diuersisque in locis factas cursim digessimus. neque enim id nobis negotium fuit, vt acri atque subtili cura excellentium in vtraque gente hominum συγχρονισμοὺς componeremus, sed vt noctes istæ quadantenus his quoque historiæ flosculis leuiter iniectis aspergerentur. satis autem visum est in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere: ex quorum ætatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis coniectura fieri posset. incipiemus igitur à Solone claro: quoniam de Homero & Hesiodo inter omnes ferè scriptores cōstitit, ætatem eos egisse vel iisdem ferè temporibus, vel Homerum aliquanto antiquiorem: vtrumque tamen ante Romam conditam vixisse Siluiis Albæ regnantibus, annis post bellum Troianum, vt Cassius in primo annalium de Homero atque Hesiodo scriptum reliquit, plus centum atque sexaginta, ante Romā autem conditam, vt Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit annis circiter centum & sexaginta. Solonem ergo accepimus vnū ex illo nobili numero sapientū leges scripsisse Atheniensium, Tarquinio Prisco Romæ regnante, anno regni eius triceli-

tricesimo tertio. Seruio autem Tullo regnante Pisistratus Athenis tyrannus fuit Solone antè in exilium voluntarium profectò: quoniã id ei prædicenti nõ creditũ est. postea Pythagoras Samius in Italiã venit, Tarquinij filio regnum obtinente: cui cognomentũ Superbus fuit. iisdémq; temporibus occisus est Athenis ab Hermodio & Aristogitone Hipparchus Pisistrati filius, Hippiæ tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit, Tullo Hostilio Romæ regnante, iam tum fuisse poëmatis clarum & nobilem, ducentesimo, deinde & sexagesimo anno post Romam conditam, aut non longè amplius, victos esse ab Atheniensibus Persas memoriæ traditum est, pugna illa inclyta Marathonia, Miltiade duce: qui post eam victoriam damnatus a populo Atheniensi in vinculis publicis mortem obiit. tum Æschylus Athenis tragœdiarum poëta celebris fuit. Romæ autem istis fermè tẽporibus tribunos & ædiles tum primum per seditionem sibi plebes creauit. ac non diu post Cn. Marcius Coriolanus, exagitatus vexatúsq; a tribunis plebis, ad Vulscos, qui tũ hostes erant, a republ. desciuit, bellúmq; populo Romano fecit. pòst deinde paucis annis Xerxes rex ab Atheniẽsibus

& pleraque Græcia, Themistocle duce, nauali prælio, quod ad Salamina factum est, victus fugatúsque est: atque inde anno ferè quarto, Menenio, Agrippa, M. Horatio, Puluillo consulibus, bello Veiente, apud fluuium Cremeram, ab his sex treceenti patricij Fabij cum familiis suis, vniuersi ab hostibus circumuenti perierunt. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philosophiæ naturalis studio floruit. Romæ autem per eas tempestates decem viros legibus scribundis creatos constitit; tabulásque ab his primò decem conscriptas, mox alias duas additas, bellum deinde in terra Græcia maximum Peloponnesiacum, quod Thucydides memoriæ mandauit, cœptum est circa annum ferè, post conditam Romam, trecẽtesimum vicesimum tertium. qua tempestate Olus Postumius * Tubertus dictator Romæ fuit. qui filium suum, quòd contra suum dictum in hostem pugnauerat, securi necauit. hostes tum populi Romani fuerant Fidenates. itaque * inter hæc tempora nobiles celebrésque erant Sophocles deinde Euripides tragici poëtæ, & Hippocrates medicus, & Democritus philosophus: quibus Socrates Atheniensis natu quidem posterior fuit: sed quibusdam tempo-

*Torquatus *ve. ed.*

qui int. c. *Tor.*

temporibus iiſdem vixerunt. iam deinde, tribunis militaribus conſulari imperio rempublicam Romæ regentibus, ad annum ferè conditæ vrbis trecenteſimum quadrageſimum ſeptimum, triginta illi tyranni præpoſiti ſunt à Lacedæmoniis Athenienſibus: & in Sicilia Dionyſius ſuperior tyrannidem tenuit: paucíſque annis pòſt, Socrates Athenis capitis damnatus eſt, & in carcere veneno necatus. ea ferè tempeſtate Romæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Veios cepit. ac pòſt non longo tempore bellum Senonicum fuit. tum Galli Romam præter capitolium ceperunt. neque multò poſtea Eudoxus aſtrologus in terra Græcia nobilitatus eſt: Lacedæmoniíque ab Athenienſibus apud Corinthum ſuperati, duce Phormione: & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obſidione Capitolij obrepentis per ardua depulerat, conunctus eſt conſilium de regno occupando iniſſe; damnatúſque capitis ſaxo Tarpeio, vt M. Varro ait, præceps datus, vt Cornelius autem Nepos ſcriptum reliquit, verberando necatus eſt. eóque ipſo anno, qui erat poſt receperatam vrbem ſeptimus, Ariſtotelem philoſophum natum eſſe memoriæ mandatum eſt. aliquot deinde annis poſt bellum

Senonicum, Thebani Lacedæmonios, duce Epaminonda, apud Leuctra ſuperauerunt: ac breui pòſt tempore, in vrbe Roma lege Licinij Stolonis conſules creari etiam ex plebe cœpti, quum antea ius non eſſet niſi ex patriciis gentibus fieri conſules, circa annum deinde vrbis conditæ quadringenteſimum Philippus Amyntæ filius Alexandri pater regnum Macedoniæ adeptus eſt: inque eo tempore Alexander natus eſt: paucíſque inde annis pòſt Plato philoſophus ad Dionyſium Siciliæ tyrannum poſteriorem profectus eſt. pòſt * inde aliquanto tempore Philippus apud Chæroneam prælio magno Athenienſes vincit. tum Demoſthenes orator ex eo prælio ſalutem fuga quæſiuit: quúmque id ei, quòd fugerat, probroſè obiiceretur, verſu illo notiſſimo eluſit.

* deinde e. Tor. & vet. ed.

Ἀνὴρ, inquit, ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται. poſtea Philippus ex inſidiis occiditur: & Alexander regnum adeptus ad ſubigẽdos Perſas in Aſiã atque in orientem trãſgreſſus eſt. alter autem Alexander, cui cognomentum Moloſſo fuit, in Italiam venit bellum populo Romano facturus. iam enim fama virtúſque felicitatis Romanæ apud exteras gentes eniteſcere incœptabat. ſed, prius, quàm bellum faceret, vita de-

decessit. Eum Molossum, quum in Italiam transiret, dixisse accepimus, se quidem ad Romanos ire quasi in ἀνδρωνῖτιν: Macedonem isse ad Persas quasi in γυναικωνῖτιν. postea Macedo Alexãder pleraq; parte oriẽtali subacta, quum annos vndecim regnauisset, obiit mortis diem. neque ita longè pòst Aristoteles philosophus & pòst aliquanto Demosthenes vita functi sunt: iisdémq; fermè tempestatibus populus Romanus graui ac diutino Samnitium bello conflictatus est. consulésque Tib. Veturius & Sp. Posthumius in locis iniquis apud Caudium, à Samnitibus circũuallati ac sub iugum missi, turpi fœdere facto discesserunt, ob eámque causam populi iussu Samnitibus per feciales dediti recepti non sunt. post annũ deinde vrbis conditæ quadringẽtesimum ferè & septuagesimũ bellum cum rege Pyrrho sumptum est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis & Zeno Cittiensis philosophi celebres erant: eodémque tempore C. Fabricius Luscinus & Q. Æmilius Papus censores Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum, qui bis consul & dictator fuerat, senatu mouerũt: causámque isti notæ subscripserunt, quòd eum comperissent argenti facti cœnæ gratia decem pondo libras habere. An-

no deinde poſt Romam conditam quadringenteſimo fermè nonageſimo, conſulibus Appio Claudio, cui cognomentum Caudex fuit, Appij illius Cæci fratre, & M. Fuluio Flacco, bellum aduerſum Pœnos primùm cœptum eſt, neque diu pòſt Callimachus poëta Cyrenenſis Alexandriæ, apud Ptolemæum regem celebratus eſt. annis deinde poſtea paulò pluribus quàm viginti pace cum Pœnis facta, conſulibus Claudio Centone Appij Cæci filio & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Liuius poëta fabulas docere Romæ cœpit, poſt Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè centum & ſexaginta, poſt Menandri annis circiter quinquaginta duobus. Claudium & Tuditanum Conſules ſequuntur Q. Valerius & C. Manilius: quibus natum eſſe Q. Ennium poëtam M. Varro, in primo de poëtis libro, ſcripſit: eúmque, quum ſeptimum & ſexageſimum annum ageret, duodecimum annalem ſcripſiſſe; ídque ipſum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde poſt Romam conditam a quingenteſimo * vndeuiceſimo Sp. Caruilius Ruga primus Romę de amicorũ ſẽtẽtia diuortiũ cum vxore fecit, quòd * ſterilis eſſet, iuraſſétque apud cenſores vxorẽ ſe libe-

* *Mag. annotauit, Gelliũ lib.* 4. c. 3. vice ſimoter-tio *ſcripſiſſe.*

* ſterila c. *Tr.o*

ſe liberûm quærendorum cauſa habere. eodémque anno C. Næuius poëta fabulas apud populum dedit: quem M. Varro in libro de poëtis primo, ſtipendia feciſſe ait bello Pœnico primo, ídque ipſum Næuiũ dicere in carmine, quod de eodem bello ſcripſit. * Porcius autem Licinius ſeriùs poëticam Romæ cœpiſſe dicit in his verſibus:

* Porciũ a Licinium *c. Tor. & vet. ed.*

Pœnico bello ſecundo Muſa pinnato gradu
Intulit ſeſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

ac deinde annis ferè pòſt quindecim bellũ aduerſus Pœnos ſumptũ eſt: atque non nimium longè M. Cato orator in ciuitate, & Plautus poëta in ſcena floruerũt. iiſdẽque temporibus Diogenes ſtoicus & Carneades academicus & Critolaus peripateticus ab Athenienſibus, ad ſenatum populi Romani, negotij publici gratia, legati ſunt. neque magno interuallo poſtea Qu. Ennius, & iuxta Cæcilius & Terentius, ac ſubinde & Pacuuius, & Pacuuio iam ſene Accius, clariórque tunc in poëmatis eorum obtrectandis Lucilius fuit. ſed progreſſi longiùs ſumus, quum finem propoſuerimus annotatiunculis iſtis bellũ Pœnorum ſecundum.

NOTÆ VARIORVM.

a *Quingentesimo vndeuicesimo.* Super anno, quo primum Romæ diuortium factum est non cõsentitur: ajt enim hic fuisse quingentesimo vndeuicesimo: suprà verò quingentesimo vigesimo tertio. MAG. *in miscel.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS DECIMVS OCTAVVS.

Disputationes à philosopho stoico, & contrà à peripatetico arbitro Fauorino, factæ: quæsitúmque inter eos, quantum in perficienda vita beata virtus valeret: quantúmque esset in ijs quæ dicuntur extranea.

CAP. I.

FAMILIARES Fauorini erãt duo quidam nõ incelebres in vrbe Roma philosophi. eorum fuit vnus peripateticus disciplinæ sectator, alter stoicæ. his quondam ego acriter atque cõtẽtè pro

tè pro suis vtrinque decretis propugnantibus, quum essemus vnà omnes Ostiæ cũ Fauorino, interfuit. ambulabamus autem in litore quum iam aduesperasceret, a æstate anni noui, atque ibi stoicus censebat & vitam beatam hominum virtute animi sola, & miseriam summam malitia sola posse effici, etiã si cætera bona omnia, quæ corporalia & externa appellarentur, virtuti deessent, malitiæ adessent. ille contrà peripateticus, miseram quidem vitam vitiis animi & malitia sola fieri concedebat: sed ad complendos omnes vitæ beatæ numeros virtutem solam nequaquam satis esse existimabat. quoniam & corporis integritas sanitasque & honestus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona existimatio, cæteráque omnia corporis & fortunæ bona necessaria viderentur perficiẽdæ beatæ vitæ. reclamabat hoc in loco stoicus: &, tãquam duas ille res diuersas poneret, mirabatur: quòd, quum essent malitia & virtus duo contraria, vita misera & beata quoque æquè contraria: non seruaret in vtrisque vim & naturam contrarij: & ad miseriam quidem vitæ cõficiendam satis valere malitiam solam putaret, ad præstãdam verò vitam beatam non satis virtutem solam esse diceret. atque id maximè dissidere ne-

que conuenire dicebat, quòd, qui profiteretur vitam nullo pacto beatam effici poſſe ſi virtus ſola abeſſet, idem contrà negaret beatam fieri vitam quũ ſola virtus adeſſet & quem daret haberétque virtuti abſenti honorem, eundem petenti atque præſenti adimeret. Tum peripateticus perquam herclè feſtiuè, Rogo te, inquit, cum bona venia reſpondeas, an exiſtimes eſſe vini amphoram, quum abeſt ab ea vnus congius? Hoc vbi accepit ſtoicus, Minimè, inquit, vini amphora dici poteſt, ex qua abeſt congius. hoc vbi accepit peripateticus, Vnus igitur, inquit, congius amphoram facere dici debebit: quoniam quum deeſt ille vnus, non fit vini amphora: & cum acceſſit, fit amphora. quòd ſi id dicere abſurdum eſt, vno congio ſolo fieri amphoram: itidem abſurdum eſt vna *ſola virtute vitam fieri beatam dicere, quoniam, quum virtus abeſt, beata eſſe vita nunquam poteſt. tum Fauorinus aſpiciens peripateticum, Eſt quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congio vini vſus es, expoſita in libris: ſed, vt ſcis, captio magis lepida, quàm probum aut ſimile argumentum videri debet. congius enim, quum deeſt, efficit quidem ne ſit iuſtæ menſuræ amphora: ſed quum accedit

& * ad-

& * adijcitur, non ille vnus facit amphoram, ſed ſupplet. virtus autem, vt iſti dicunt, non acceſſio neque ſupplementum, ſed ſola ipſa vitæ beatæ inſtar eſt: & propterea vitam beatam ipſa ſola vna, quum adeſt, facit. Hæc atque alia quædam minuta magis & nodoſa, tanquam apud arbitrum Fauorinum, in ſuam vterque ſententiam conferebant, ſed quum iam prima fax noctis, & denſiores eſſe tenebræ cœpiſſent, proſequuti Fauorinum in domum ad quam deuertebat, diſceſſimus.

* additur c.T. & vet. ed.

NOTÆ VARIORVM.

a *Æſtate anni noui,* Nouus annus non vno modo dici videtur, eſt enim ſæpe numero initiũ anni, vt nouum ver, noua æſtas, veris & æſtatis initium. Nouus etiam annus interdum pars illa anni eſt, quæ nouas fruges nouóſque fructus parit, ſic æſtatem noui anni dixit hoc loco Gellius quod æſtas nouas fruges afferat. Erat & annus nouus, primus annus imperij alicuius imperatoris. TVRN. *in aduerſ.* 23. 8.

Cuiuſmodi quæſtionum certationibus Saturnalicia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus: atque inibi inſperſa quædam ſophiſmata & ænigmata oblectatoria.

CAP. II.

SAturnalia Athenis agitabamus hilarè prorſum* & modeſtè, non, vt dicitur, remittẽtes animũ. (nam remittere, inquit

* ac c.Tor. & vet. ed.

Musonius, animum, quasi amittere est,) sed demulcentes eum paulum atque laxantes iucundis honestísque sermonum illectationibus. a Conueniebamus autem ad eandem cœnam complusculi, qui Romani in Græciam veneramus, quíque easdem auditiones eosdémque doctores colebamus. tum qui cœnulam ordine suo curabat, præmium soluendæ quæstionis ponebat librum veteris scriptoris vel Græcum vel Latinum, & coronam è lauro plexam: totidémque res quærebat quot homines istic eramus. qúumque eas omneis exposuerat, rem locúmque dicendi sors dabat. quæstio igitur soluta corona & præmio donabatur: non soluta autem tramittebatur ad eum, qui sortitò successerat. ídque in orbem vice pari seruabatur, si nemo dissoluebat quæstionis eius nodum; præmium ipsum & corona deo, cuius id festum erat, dicabatur: quærebantur autem res huiuscemodi, aut sententia poëtæ veteris lepidè obscura non anxiè, aut historiæ antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam inuulgati purgatio, aut captionis sophisticæ solutio, aut inopinati rarioríque verbi indagatio, aut tempus: item in verbo perspicuo obscurissimum. itáque nuper quæ-

sita:

ſita eſſe memini numero ſeptem: quorum prima fuit enarratio horum verſuum, qui ſunt in ſatyris Q. Ennij, vno multifariam verbo concenniter implicati. quorum exemplum hoc eſt:

*Nam qui lepide poſtulat, alterũ * fruſtrat:*
Quem fruſtratur, fruſtra eum dicit fruſtra eſſe.
Nam qui ſeſe fruſtrari quem fruſtra ſentit,
Qui fruſtratur, is fruſtra eſt, ſi non ille eſt fruſtra.

* fruſtrari c. Tor. & vet. ed.

Secunda quæſtio fuit, quonam modo audiri atque accepi deberet, quòd Plato in ciuitate, quam in libris ſuis condidit, κοινὰς τὰς γυναῖκας * eſſe cenſuit, & præmia viris fortibus ſummiſque bellatorib. poſuit ſauiationes puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc quæſitum eſt, in quibus verbis captionum iſtarum fraus eſſet, & quo pacto diſtingui reſoluique poſſent: *Quod non perdidiſti habes: cornua non perdidiſti, habes igitur cornua.* item altera captio: *Quod ego ſum id tu non es: homo igitur tu non es.* Quæſitum id quoque ibi eſt, quæ eſſet huius quoque ſophiſmatis reſolutio: *Quũ mentior & mentiri me dico, mentior an verum dico?* Poſtea quæſtio iſta hæc fuit: *Quũ ob cauſam patricij Megalenſibus b mutitare ſoliti ſint plebes Cerealibus?* Secũdum

* c.T. addit id eſt, communes eſſe mulieres cen.

ea quęsitum hoc est: verbum *verant*, quod significat, *vera dicunt*, quinam veterum poëtarum dixit? Sexta quæstio fuit, asphodelum cuiusmodi* verbum sit, quod Hesiodus in isto versu posuerit:

* herba e. T. & vet. ed.

* Νήπιοι ὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

* hunc versum restituimus ex e. T. & v. ed.

& quid item Hesiodus se dicere sentiat, quum dimidium plus esse toto dicit. Postrema quæstionum omniũ hæc fuit, *scripserim, venerim, legerim*, cuius tẽporis verba sint præteriti, an futuri, an vtriusque. Hæc vbi ordine, quo dixi proposita, atque, singulis sorte ductis, disputata, explanatáque sunt: libris coronísque omnes donari sumus, nisi ob vnam quæstionem, quę fuit de verbo *verant*. nemo enim tum cõmeminerat dictum esse à Q. Ennio id verbũ in decimotertio annalium in isto versu:

Satin' vates verant ætate in agunda?

Corona igitur huius quæstionis deo feriarum istarum Saturno data est.

NOTÆ VARIORVM.

a *Conueniebamus*. Hac de re tractat PET. FAB. agen. lib. 4. quem consule.

b *Mutitare*. Hic mutitare interpretor mutuò vicissimque conuiuia inter se exercere quasi mutuitare, quod tanquam mutuarent alij aliis conuiuia quando qui dederant vicissim etiam

accipiebant, vel potius tanquã dapes & epulas commutare vicissim. TVR. *in aduers.17.17*. De hac voce vide quæ notauimus suprà *lib. 2. cap.24*.

Quid Æschines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accusauit, Lacedæmonios statuisse dixerit super sententia probatissima, quam improbatissimus homo dixisset.

CAP. III.

AEschines vel acerrimus prudentissimúsque oratorum, qui apud conciones Atheniensium floruerunt, in oratione illa sæua criminosáque & virulenta, qua Timarchum de impudicitia grauiter insigniterque accusauit, nobile & illustre consilium Lacedæmoniis dedisse dicit virum indidem ciuitatis eiusdem principem virtute atque ætate magna præditum. Populus, inquit, Lacedæmonius de summa republica sua, quidnam esset vtile & honestum, deliberabat. tum exsurgit, sententiæ dicendæ gratia, homo quispiam turpitudine pristinæ vitæ defamatissimus, sed lingua tunc atque facundia nimium quantum præstabilis. consilium quod dabat, quódque oportere fieri suadebat, acceptum ab vniuersis & complacitum est: futurúmque erat ex eius sententia populi decretum. ibi

vnus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonij *b* ætatis dignitatíſq; maieſtate tanquam arbitros & magiſtros *c* diſciplinæ publicæ verebantur,& commoto irritatóque animo exſilit;&,Quęnam,inquit, Lacedæmonij ratio, aut quæ tandem ſpes erit, vrbem hanc & hanc rempublicam ſaluam inexpugnabilémque eſſe diutius poſſe, ſe huiuſcemodi anteactæ vitæ hominibus conſiliariis vtemur quòd ſi proba iſta hæc & honeſta ſententia eſt;quæſo vos, non ſinamus eandem de honeſtarij turpiſſimi auctoris contagio. atque vbi hoc dixit, elegit virum fortitudine atquo iuſtitia præter alios præſtantem,ſed inopi linguà & infacundum:iuſsitque eum,conſenſu petitúque omnium, eandem illam ſententiam diſerti viri euicuimodi poſſet verbis dicere:vt nulla prioris mentione habita ſcitum atque decretum populi ex eius vnius nomine fieret, quod ipſum denũo dixerat. atque ita, vt ſuaſerat prudẽtiſſimus ſenex,factum eſt, ſic bona ſententia manſit;turpis auctor mutatus eſt.

NOTÆ VARIORVM.

a *Nimium quantum.* Quantũ pro *quantitatem.*
b *Ætatis dignitatiſque maieſtate tãquam arbitros & magiſtros diſciplinæ publicæ verebantur. Sic l.1. ff. de offic. præf. præt.* Apuleius lib. 4. de Aſino aur.de

aur. de cupidine loquens vide quæ notaui ad Saluc an. *lib. 7. de vero Dei iudicio* BROS.

c *Publica disciplinæ.* Hac loquendi formula vtuntur plerique authores, vt Apuleius *lib. 4. de Asin. aur.* Salucā. *lib. 7. de vero Dei iudicio.* IVR. *in Symm.*

Quod Sulpicius Apollinaris prædicantem quendam à sese vno Sallustij historias intelligi illusit, quæstione proposita, quid verba ista apud Sallustium significarent: perincertum stolidior an vanior.

CAP. IIII.

QVum iam adolescentuli Romæ prætextam & puerilem togam mutassemus: magistrósque* iam nobismetipsi exploratiores quæreremus: in Sandaliario forte apud liberarios, fuimus: quum ibi in multorum hominum cœtu Apollinaris Sulpicius, vir in memoria nostra præter alios doctus, iactatorem quempiam & venditatorem Sallustianæ lectionis irrisit illusítque genere illo facetissimæ dissimulationis, qua Socrates ad sophistas vtebatur. nam quum ille se vnum & vnicum lectorem esse enarratorémque Sallustij diceret: neque primam tantùm cutem ac speciem sententiarum, sed sanguinem quoque ipsum ac medullam verborum eius eruere atque introspicere penitus

* tunc *ed. vet. & ex Tor.*

prædicaret: tum Apollinaris amplecti venerarique se doctrinas illius dicens, Per, inquit, magister optime, exoptatus mihi nunc venis cum sanguine medulla Sallustij verborum: hesterno enim die quærebatur ex me, quidnam verba eius hæc in quarto historiarum libro de Cn. Lentulo scripta significent: de quo incertum fuisse ait stolidiórne esset an vanior: cáque ipsa verba, vti sunt à Sallustio scripta. dixit: *At Cn. Lentulus patriciæ gentis, collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, per incertum stolidior, an vanior, legem de pecunia, quam Sulla emptoribus bonorum remiserat, exigenda promulgauit.* quæsitum ergo ex se Apollinaris, neque id se dissoluere potuisse asseuerabat, quid esset *vanior* & quid *stolidior*: quoniam Sallustius sic ea separasse atque opposuisse inter se videretur, tanquam diuersa ac dissimilia, nec eiusdem vtraque vitij forent: ac propterea petebat, vti se doceret significationes vtriusque vocis & origines. Tum ille rictu oris labearúmque ductu contemni à se ostendens, & rem de qua quæreretur & hominem ipsum qui quæreret, Priscorũ, inquit, & remotorum ego verborũ medullas & sanguinem, sicuti dixi, perspicere & elicere soleo: non istorum quę proculcata

vulgò

vulgò & protrita sunt. ipso illo quippe Cn. Lenculo stolidior est & vanior, qui ignorat eiusdem stultitiæ esse vanitatem & stoliditatem. sed vbi hoc dixit, media ipsa sermonũ reliquit, & abire cœpit. nos deinde eum tenebamus, vrgebamúsque, & cumprimis Apollinaris: vt de vocabulorũ istorum vel differentia, vel, si ei ita videretur, similitudine plenius apertiúsq; dissereret, & vt ne sibi inuideret discere volenti orabat. atque ille, se iam planè illudi ratus, negotium sibi esse causatur, & digreditur. nos autem posteà ex Apollinari didicimus *vanos* propriè dici, non, vt vulgus diceret, desipientes aut hebetes aut ineptos, sed, vt veterum doctissimi dixissent, mendaces & infidos & leuia inaniáque pro grauibus & veris & astutissimè componentes: stolidos autem vocari non tam stultos & excordes, quàm tætros & molestos & illepidos, quos Græci μοχθηροὺς καὶ φορτικοὺς dicerẽt. etyma quoque harum vocum & origines scriptas esse dicebat in libris Nigidianis. quos requisitos ego & repertos cum primarum significationum exemplis, vt commentariis harũ noctium inferrem, notaui, & intulisse iam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

Quod Q. Ennius in septimo annali quadrupes equés, ac non, quadrupes equus, vt legunt multi, scriptum reliquit.

CAP. V.

* adulescentuli c. Tor. & vet. ed.
* Feriarũ ludum c. T.

CVm Antonio Iuliano rhetore, viro herclè bono & facundiæ florentis, complures * adolescentes familiares eius Puteolis æstiuarum * ludum & iocum in literis amœnioribus & in voluptatibus pudicis honestísque agitabamus. atq; ibi tunc Iuliano nunciatur ἀναγνώστην quendam, non indoctum hominem, voce admodum scita & canora Ennij annales legere ad populum in theatro. Eamus, inquit, auditum nescio quem istum Ennianistam. hoc enim se ille nomine appellari volebat. Quem quum iam inter ingentes clamores legentem inuenissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennij septimum) hos eum primùm versus perperam pronunciantem audiuimus:

Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti
Proijciunt sese.

neque posteà multis versibus additis, celebrantibus eum laudantibúsque omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediens è theatro, Quid vobis, inquit, de hoc anagnosta & de quadrupede equo videtur? sic enim

enim profectò legit:

Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti
Proyciunt sese.

& quid putatis, si magistrum prælectorémque habuisset alicuius æris, *quadrupes equus*, dicturum fuisse, ac non *quadrupes eques*? quod ab Ennio ita scriptum relictúmque esse nemo vnus literarum veterum diligens dubitauit. quúmque aliquot eorum, qui aderant, *quadrupes equus*, apud suum quisque grammaticum legisse se dicerent, & mirarentur quidnam esset, *quadrupes eques*: Vellem vos, inquit, optimi iuuenes, tam accuratè Q. Ennium legisse, quàm P. Virgilius legerat. qui hunc eius versum sequutus in Georgicis suis *equitem* pro *equo* posuit his in versibus:

Fræna Pelethrenij Lapithæ gyrósque dedere
Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis
Insultare solo & gressus glomerare superbos.

in quo loco, *equitem*, si quis modò non inscitè ineptéque argutior sit, nihil potest accipi aliud nisi, *equum*, pleráq; enim veterum ætas & hominem equo insidentem & equum qui insideretur *equitē*,

dixerunt. propterea equitare etiam, quod verbum è vocabulo equitis inclinatū est, & homo equo vtens & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeò vir adprimè linguę Latinè sciens *equum equitare* dicit his versibus:

Quis hinc currere equum nos atque equitare videmus.

*His equitat curritque * oculis.*

* vet. ed. & c. Tor. oculis equitare videmus. Ergo oculis equitat. ve. ed. habet post vocem videmus. Et illud.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui: & vt non turbidæ fidei nec ambiguæ, sed vt puræ *a* liquentísque esset *equus* non an *eques* Ennius scriptum reliquisset: librum summæ atque reuerendæ vetustatis, quem ferè constabat Lampadionis manu emendatum, studio pretióque multo vnius versus inspiciendi gratia conduxi: &, *eques*, non, *equus*, scriptum in eo versu inueni. Hæc tum nobis Iulianus & multa alia eruditè simul & affabiliter dixit. sed eadem ipsa post etiam in peruolgatis cōmentariis scripta offendimus.

NOTÆ VARIORVM.

a *Liquentísque*. Liquentem & puram fidē opponit turbidæ, prorsus propriè, liquens autem & pura fides id est clara, certa. LIPS. *in Elect.*

Quod AElius Melissus, in libro cui titulum fecit, de loquendi proprietate, *quem quum ederet* cornum *esse* copiæ *dicebat*, *rem scripsit neque*

dictu

dictu neque auditu dignam: quum differre matronam *&* matremfamilias *existimauit differentia longè vanissima.*

CAP. VI.

AElius Melissus in nostra memoria fuit Romæ summi quidem loci inter grammaticos & temporis, sed maiore in literis erat iactantia & σοφιστεία, quam opera. is præter alia, quæ scripsit complu-ria, librum composuit, vt tum videbatur quum est editus, doctrinæ inclytæ. ei libro titulus est ingentis cuiusdam illecebræ ad legendum scriptus. quippe est, *de loquendi proprietate.* quis adeò existimet loqui se rectè atque propriè posse, nisi illas Melissi proprietates perdidicerit? ex eo libro hæc verba sunt: *Matrona est, quę semel peperit: quę sępius, materfamilias sicuti sus quæ semel* peperit: porcetra quę sæpius.* vtrum autem hoc de matrona ac de matrefamilias Melissus excogitauerit ipse & coniectauerit: an scriptum ab alio quo legerit, hariolis profectò est op⁹. nã de porcetra habet sanè auctorem Pomponiũ in Atellana, quæ hoc eodẽ vocabulo inscripta est. sed matronam non esse appellatã, nisi quæ semel peperit, neque matremfamilias nisi quæ sæpius, * nullis veterum scriptorum auctoritatibus cõfirmari po-

*peperit, porcetra: quæ sæpius, scropha. *vet. ed. & c. T.*

* nullius *c. T. & vet. ed.*

test. enimuerò illud impendio probabilius est, quod idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt, matronam dictã esse propriè, quæ a in matrimonium cum viro conuenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiam si liberi nondum nati forent: dictámque esse ita à matris nomine non adepto iam, sed cum spe & omine mox adipiscendi. vnde ipsum quoque matrimonium dicitur. matrem autem familias appellatam esse eam solam, quæ in mariti manu mancipióque, aut in eius, in cuius maritus manu mancipióque esset. quoniam non in matrimonium tantùm, sed in familiam quoque mariti & in sui hæredis locum venisset.

NOTÆ VARIORVM.

a *In matrimonium conuenisset.* Aliud intelligimus esse in matrimonium conuenire, aliud conuenire in manũ vxores illæ quæ in mariti mancipio non erant, in matrimonium conuenisse dicebantur, quę in potestate mancipioq; & familia mariti erant matrésque familias & habebantur & vocabantur, eæ in manũ conuenisse dicebantur. TVR. 23. *aduer.* 8.

Quem in modum Fauorinus tractauerit intempestiuum quendam de verborum ambiguitatibus quærentem: atque ibi quot significationes capiat concio.

Cap.

CAP. VII.

DOmitio homini docto celebríque in vrbe Roma grãmatico: cui cognomentum Insano factum est, quoniam erat natura intractabilior & morosior, ei Domitio Fauorinus noster quum forte apud fanum Carmentis obuiam venisset, atque ego cum Fauorino essem: Quæso, inquit, te magister dicas mihi, num errauí, quòd, quum vellem δημηγορίας Latinè dicere, cõciones dixi? dubito quippe & requiro, an veterum eorũ, qui electiùs loquuti sunt, pro verbis & oratione dixerit quis concionem. tum Domitius voce atque vultu atrociore. Nulla, inquit, prorsus bonæ salutis spes reliqua est: quum vos quoque philosophorum illustrissimi nihil iam aliud quam verba auctoritatésque verborum cordi habeatis. mittam autem librũ tibi in quo id reperias quod quæris. ego enim grammaticus vitæ iam átque morum disciplinas quæro: vos philosophi mera estis, vt M. Cato ait, *a* mortuaria glossaria. námque colligit lexidia, res tætras & inanes & friuolas, tanquam mulierum voces præficarum. atque vtinam, inquit, muti omnes homines essemus! minus improbitas instrumenti haberet. quúmque digressi essemus: Non

tempeſtiuè,inquit Fauorinus,hunc hominem acceſſimus. videtur enim mihi ὑπομαίνεσθαι ſcitote , inquit ; tamen intemperiem iſtam, quæ μελαγχολία dicitur , non paruis nec abiectis ingeniis accidere: ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκόν ; & veritates plerúmque fortiter dicere, ſed reſpectum non habere μήτε καιροῦ μήτε μέτρου. vel ipſum quale hoc exiſtimatis,quod nunc de philoſopho dixit ? nónne, ſi id Antiſthenes aut Diogenes dixiſſet , dignum memoria viſum eſſet ? miſit autem paulò pòſt Fauorino librum quem promiſerat, Verrij, inopinor , Flacci erat. in quo ſcripta ad hoc genus quæſtionis pertinentia hæc fuerunt : *ſenatum* dici & pro loco & pro hominibus : *ciuitatem* & pro loco & pro oppido & pro iure quoque omnium & pro hominum multitudine : *tribus* quoque & *decurias* dici & pro loco & pro iure & pro hominibus : *concionem* autem tria ſignificare , locum & verba, ſuggeſtúmque vnde verba fierent. ſicut M.Tullius , in oratione quæ inſcripta eſt contra concionem Q.Metelli, *Eſcendi,*inquit,*in concionē : cōcurſus eſt populi factus.* ſicut idem M. Tullius in Oratore ait : *Conciones ſæpe exclamare vidi quū aptè verba cecidiſſent. etenim expectant aures vt verbis*

verbis colligetur ſententia. item ſignificare cœtum populi aſſiſtētis, item orationem ipſam quæ ad populum diceretur. excēpla in eo libro ſcripta nō erāt. ſed nos poſtea Fauorino deſideranti harum omnium ſignificationum monumenta & apud Ciceronem, ſicuti ſuprà ſcripſi, & apud eligantiſſimos veterum reperta exhibuimus. Id autem quod potiſſimum expetebat, *concionem* eſſe dictam pro verbis & oratione, docui titulo Tulliani libri, qui à M. Cicerone inſcriptus eſt: *Contra concionem Q. Metelli*, quo nihil profectò ſignificatur aliud, quàm ipſa, quæ à Metello dicta eſt, oratio.

NOTÆ VARIORVM.

a *Mortuaria gloſſaria.* Hoc verbo acriter philoſophos pungi intelligo vt loquaces & inanium verborum funditatores, præficiſque ſimiles, quæ in mortuos næniam argutam & nugacem canebant. LVRN. *in aduer.* 23.8. Illud à mortuis, hoc eſt à morte vocabuli originem habet. MEVRS. *in Plaut.*

Ὁμοιοτέλευτα καὶ ὁμοιόπτωτα, *atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta eſſe & puerilia Lucilij quoque verſibus declarari.*

CAP. VIII.

Ὁμοιοτέλευτα καὶ ἰσοκατάληκτα καὶ πάρισα καὶ ὁμοιόπτωτα, cæteráque huiuſmodi

a scitamenta, quæ isti ἀπειρόκαλοι, qui se Isocratios videri volunt, in collocandis verbis immodicè faciunt & rancidè, quam sint insubida & inertia & puerilia facetissimè herclè significat in quinto satyrarũ Lucilius. nam vbi est cum amico conquestus, quòd ad se ægrotum non viseret; hęc ibidem addit festiuiter:

Quo me habeam pacto: tametsi non quęris docebo:
Quando in eo numero mansi, quo in maxima nunc est
Pars hominum, ut periisse velis, quem nolueris quum
Visere debueris. hoc, NOLVERIS, *&* DEBVERIS; *te*
Si minus delectat quod ἄτεχνον Isocratium est: ὀ
χληρῶδες q; simul totum ac συμμειρακιῶδες:
Non operam perdo. Si tu hic. ††

NOTÆ VARIORVM.

a *Scitamenta.* Translatè pro loquendi leporibus hac voce vtitur. IVR. *in Symm.* Apuleius scitamenta mellita vocat & Macrobius Popinatores Sacitamentorum, author hic translati hac voce pro loquendi leporibus vtitur. BROS.

Quid significet apud M. Catonem verbum insecēda *quodque in secenda potiùs legendum sit, quã quod plerique existimant* insequenda.

CAP.

CAP. IX.

IN libro vetere, in quo erat oratio M. Catonis de Ptolemæo contra Thermũ, sic scriptum fuit: *Sed si omnia dolo fecit: omnia auaritiæ atque pecuniæ causa fecit, eiusmodi scelera nefaria, quæ neque* a *insecenda fanda neque legenda audiuimus: supplicium pro factis dare oportet.* *insecenda* quid esset quæri cœptum. tum, ex his qui aderant, alter literator fuit, alter literas *b* sciens. hi duo inter sese dissentiebāt. & grammaticus quidem contendebat. *insequenda* enim scribi, inquit, debet, non, *insecenda*: *c* quoniam *insequens* significat, dictúmque est *inseque*, quasi perge dicere & insequere. itaque ab Ennio scriptum in his versibus;

Inseque musa manu Romanorum induperator.
Quod quisque in bello gessit cum rege Philippo.

alter autem ille eruditior nihil *d* mendosum, sed rectè atque integrè scriptum esse perseuerabat: & Velio Longo non homini indocto fidem esse habendam: qui in commentario, quod fecisset de vsu antiquæ *e* loquutionis, scripserit non *inseque* legendum apud Ennium, sed *insece*: ideóque à veteribus, quas narrationes dici-

mus, *insectiones* esse appellatas, Varronem quoque versum hunc Plauti de Menæchmis,

Hæc f nihilo mihi videntur esse sectius
quàm g somnia.

sic *h* enarrasse. nihilo magis narranda esse, quam si ea essent somnia. hæc illi inter se certabant. Ego arbitror & à M. Catone *insecenda* & à Q. Ennio *i insece* scriptum sine *u*, litera. offendi enim in bibliotheca Patrensi librum *k* veræ vetustatis *l* Liuij Andronici, qui inscriptus est ὀδύσσεια, in quo erat versus primus, cum hoc verbo, sine *u*, litera,

Virum mihi Camœna insece versutum:

m factus ex illo Homeri versum:

ἄνδρά μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον.

n illi igitur ætatis & fidei magnæ libro credo. nam quod in versu Plautino est, *sectius quàm somnia*: nihil in *o* alteram partem plus argumenti habet. Etiamsi veteres autem non *inseque*, sed *insece* dixerunt, credo quia erat leuius leniúsque: tamen eiusdem sententiæ verbum videtur. nam & *sequo* * & *sequor* & item *secta* & *p* * *sectio* consuetudine loquendi differunt: sed qui penitus inspexerit, origo & ratio vtriusque vna est. doctores quoque & interpretes vocum Græcarum ἄνδρά μοι ἔννεπε μοῦσα

* *Quæ ab initio capitis hucusque, desiperantur in vet. ed. & in c. Tor.*
* secutio *c. Tor. & vet. ed.*

ἔπι μῦσα. καὶ, ἔσπετε νῦν μοι μῦσαι: dictum putant quod Latinè *inseque*. dicitur namque in altera, *n*, geminum, in altero, * p, esse tralatum dicunt, sed etiam ipsum illud *ἔπη*, quod significat verba aut versus, non aliunde esse dictum tradunt, quàm *ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι καὶ εἰπεῖν*. eadem ergo ratione antiqui nostri narrationes sermonésque *insectiones* appellitauerunt.

* *s. vet. ed. c. Tor. paulo aliter.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Insecenda.* Deest hæc vox in quibusdam exemplaribus.
b *Sciens.* Quidam addunt hæc verba *id est alterum docens, doctus alter.* CANT.
c *Quoniam.* Fortè quod inseque significatur dictúmque. CANT.
d *Mendosum.* Al. *mendum.* CANT.
e *Loquutionis.* Al *lectionis.* CANT.
f *Nihilo mihi.* Al. *Nihilominus.* CANT.
g *Somnia.* Quidam legunt secius quàm insomnia MEVRS. *in Plaut.*
h *Enarrasse.* Al. *Enarras.* CANT.
i *Insece.* Al. *Inseque.* CANT.
k *Vera.* Al. *mira.* CANT.
l *Liuij.* Al. *Librum.* CANT.
m *Factus ex illo.* Vide LVD. CAR. *antiq. lect. lib. 3. cap. 17.*
n *Illi igitur.* Al. *Illic.* CANT.
o *Alteram.* Al. *In alteras.* CANT.
p *Sectio.* Alij legunt *secutio* & malè melius *sectio.* CANT.

Errare istos, qui in exploranda febri pulsus venarum pertentare putant, non arteriarum.

CAP. X.

IN Herodis c. v. villam, quæ est in agro Attico, loco qui appellatur Cephisiæ, aquis & lucis & nemoribus frequentem æstu anni medio concesseram. ibi aluo mihi cita & accedente febri rapida decubueram. Eò Calvisius Taurus philosophus & alij quidam sectatores eius, quum Athenis visendi mei gratia venissent: medicus, qui tum in his locis repertus assidebat mihi narrare Tauro cœperat quid incommodi paterer: & quibus modulis quibúsq; interuallis accederet febris decederétque. tum in eo sermone, quum iam me sinceriore corpusculo factum diceret, Potes, inquit Tauro, tu quoq; idipsum comprehendere ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ φλεβός: quod nostris verbis profectò ita dicitur, si attigeris venam illius. Hanc loquendi imperitiam, quòd venam pro arteria dixisset, quum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tanquam in minimè vtili medico offendissent, atque id murmure & vultu ostenderent. tum ibi Taurus, vt mos eius fuit, satis leniter, Certi, inquit, sumus vir bone, non ignorare te quid vena appelletur, & quid arteria: quòd venæ qui-

quidem suaptè vi immobiles sint, & sanguinis tantùm demittendi gratia explorentur: arteriæ autem motu atque pulsu suó habitum & modum febrium demonstrent: sed, vt video, peruolgatè magis quàm inscitè loquutus es. non enim te solùm, sed alios quoque itidem erranteis audiui venam pro arteria dicere. fac igitur vt experiamur elegantiorem esse te in medendo, quàm indicendo: & cum diis bene volentibus opera tua sistas hunc nobis sanum atque validum quàm citissimè. Hoc ego postea quum in medico reprehensum esse meminissem: existimaui non medico soli; sed omnibus quoque hominibus liberis liberalitérque institutis turpe esse, ne ea quidem cognouisse ad notitiam corporis nostri pertinentia, quæ non altiùs occultiúsque remota sunt: & quæ natura nobis tuendæ valetudinis causa & in promptu esse & in propatulo voluerit: ac propterea, quantum temporis habui subsiciui, medicinæ quoque * libros attigi, quos arbitrabar esse idoneos ad docendum: & ex his, cùm alia pleráque ab isto humanitatis vsu non aliena, tum de venis quoque & arteriis didicisse videor ad hunc fermè modum: vena est conceptaculum sanguinis, quod ἀγγεῖον

* *disciplinæ libros c. Tor. & vet. ed.*

medici vocant, mixti cõfusíque cũ ſpiritu naturali, in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritus: arteria eſt conceptaculum ſpiritus naturalis mixti confusíque cum ſanguine: in quo plus ſpiritus eſt, minus ſanguinis. σφυγμὸς autem eſt intentio motus & remiſſio in corde & in arteria naturalis non arbitraria. à medicis autem veteribus oratione Græca ita definitus eſt: σφυγμός ἐστιν διαστολὴ καὶ συστολὴ * ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας.

* ἀπροαίρετος H. St. * ivet .d. additur.

Verba ex carminib. Furij Antiatis inſcitè à Caſellio Vindice reprehenſa, verſuſque ipſi, in quibus ea verba ſunt, ſubſcripti.

CAP. XI.

Non herclè idem ſentio cum Cæſellio Vindice grammatico: vt mea opinio eſt, haud quaquam inerudito. verùm hoc tamen petulanter inſcitéque: quòd Furium veterem poëtam dedecoraſſe linguam Latinam ſcripſit huiuſcemodi vocum fictionibus, quæ mihi quidem neque abhorrere à poëtica facultate viſæ ſunt, neque dictu profatúque ipſo tætræ aut inſuaues eſſe, ſicuti ſunt quædam alia ab illuſtribus poëtis ficta durè & rancidè: quæ reprehendit autem Cæſellius Furiana, hæc ſunt, quòd terram in lutum verſam

luteſcere

lutescere dixerit; & tenebris in noctis modum factas *notescere*: & pristinas reciperare vires *virescere*, & quod ventus mare cæruleum crispicans nitefacit, *purpurat* dixerit: & opulentum fieri *opulescere*. Versus autem ipsos ex poëmatis Furianis, in quibus hæc verba sunt, subdibi.

Sãguine diluitur tellus caua terra lutescit.
Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.
Increscunt animi. virescunt vulnere vires.
* *Hic fulica leuis volitat super æquora classis.*
Spiritus Eurorum viridis quum purpurat vndas;
Quo magis in patriis possint opulescere campis.

* sicut vet. ed. & c. Tor. quum tamen versus non patiatur.

Morem istum veteribus nostris fuisse, verba patiendi *mutare ac vertere in* agendi *modum.*

CAP. XII.

ID quoque habitum est in oratione faciendi elegantiæ genus, vt pro verbis habentibus patiendi figuram, agentia ponerent, ac deinde hæc vicem inter se mutua verterent, * Terentius in comœdia:

Pallium, inquit, *face vt splendeat.*

nonne hoc impendio venustius gratiúsque est, quàm si diceret, *ne maculetur?* Plautus etiam non dissimiliter.

Quid est hoc? rugat, pallium. amictus non sum commode.

* Iuuentuti. c. p. inquit S. flocci vt splendeat c. Tor. licet non absque mendo.

itidem Plautus, *pulueret*, dicit, quod non puluere impleat, sed quod ipsum pulueris plenum sit:

-Exi tu Daue,
Age sparge, mundum esse hoc vestibulum volo.
Venus ventura est nostra. nã hoc pulueret.

in Asinaria quoque *contemples* dicit, pro *contempleris.*

Meum caput contemples, si quidem è re consultas tua.

Cn. Vellius in annalibus: *Postquam tempestas sedauit: Atherbal taurum immolauit.* M. Cato in Originibus, *Eodem conuenæ cõplures ex agro accessitauere. eo res eorum auxit.* Varro in libris, quos ad Marcellum de lingua Latina fecit: *In priore verbo grauês persodiæ, quæ fuerunt, manent. reliquæ mutant. mutant,* inquit elegantissimè, pro, *mutantur.* potest etiam id quoque ab eodem Varrone in VII. Diuinarum similiter dictũ videri: *Inter duas filias regum quid mutet, inter Antigonam & Tulliam est animũ aduertere.* Verba autem patiendi pro agentibus, in omnibus fermè veterum scriptis reperiuntur: ex quibus sunt pauca ista, quę nunc meminimus: *Muneror te,* pro, *munero:* & *significor,* pro, *significo:* & *sacrificor:* pro, *sacrifico:* & *asentior,* pro, *assentio,* & *feneror,*

pro

pro *fenero*, & *pigneror*, pro *pignero*: & alia istiusmodi pleráque,* proinde vt in legẽdo fuerint obuia, notabuntur.

* quæ proinde c.To.

Quali talione Diogenes philosophus vsus sit pertentatus à dialectico quodã sophismatio impudenti.

CAP. XIII.

SAturnalibus Athenis alea quadam festiua & honesta lusitabamus huiuscemodi, vbi conueneramus compluscculi eiusdem studij homines, ad lauandi tempus captiones, quæ sophismata appellantur, mente agitabamus: eásque quasi talos aut tesserulas in medium vice sua quisque iaciebamus. captionis solutæ aut parum intellectæ præmium pænáue erat nummus a sestertius vnus. hoc ære collecto, quasi manuario, cænula curabatur omnibus, qui eum lusum luseramus. erant autem captiones ad hoc ferè exemplum, tametsi Latina oratione non satis scitè ac pænè etiam illepidè exponuntur. *quod nix est, hoc grando non est. nix autem alba est. grando igitur alba non est*, item aliud non dissimile: *quod homo est; hoc non est equus. homo autem animal est equus, igitur animal non est*, dicere ergo debebat, qui ad sophismi diluendum ac refellendum ritu aleatorio vocatus erat, in qua parte quoque in verbo captio foret: quid dari

concedique non oporteret. nisi dixerat: nummo singulo multabatur. ea multa cœnam iuuabat. libet autem dicere, quam facetè Diogenes sophisma id genus, quod suprà dixi, a quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propositum remuneratus sit. nam quum ita rogasset dialecticus : *quod ego sum, id tu non es*, & Diogenes annuisset : atque ille addidisset *homo autem ego sum* : quum id quoque assensus esset, & contrà dialecticus ita conclusisset: *homo igitur tu non es*: hoc quidem, inquit Diogenes, falsum est. &, si verum id fieri vis, à me incipe.

NOTÆ VARIORVM.

a *Manuario.* Est manuarium æs quod in manibus & vsu habetur vt monetarium, sed cum vt aliquando à me probatum est scriptorum exemplis in aleæ lusu manus dicantur, ipsę ludendi vices haud equidem dubitem quin manuarium dicatur, vel manuarium æs, quod quis in alea lucratur, ac vocabulo inde translato Gellium esse vsum hæc fides sit quod ab alea caput exorditur. I V R. *in aduers.* 17. 1.

Quid sit numerus hemilios, *quid* epitritos : *& quod vocabula ista non facilè nostri ausi* * *sunt vertere in linguam Latinam.*

* sint c. Tor.

CAP.

CAP. XIIII.

FIguræ quædam numerorũ, quas Græci certis nominibus appellant, vocabula in lingua Latina non habent. sed qui de numeris Latinè scripserunt, Græca ipsa dixerunt. fingere autem nostra, quoniam id absurdè futurum erat, noluerunt. quale enim fieri nomẽ posset hemiolio numero aut epitrio? est autem *hemiolios*, qui numerum aliquem * in sese habet, dimidiũque eius: vt tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad viginti. *epitrios* est, qui habet totum aliquem numerum & eiusdem partem tertiam: vt quatuor ad tres, duodecim ad nouem, quadraginta ad triginta. hæc autem notare, meminisseque non esse absurde visum est: quoniam, vocabula ista numerorum nisi intelliguntur, rationes quædã subtilissimæ in libris philosophorum scriptæ percipi non queunt.

*totum in s.c. Tor. & vet. ed.

*Quòd M. Varro in * herois versibus obseruauerit rem nimis anxiæ & curiosæ obseruationis.*

* heroicis vet. ed.

CAP. XV.

IN longis versibus, qui hexametri vocantur, item in senariis, animaduerterũt metrici duos primos pedes, item extremos duos, habere posse singulos integras partes orationis: medios haud vnquam

posse: sed cōstare eos sēper ex verbis aut diuisis aut mixtis atque confusis. Marcus etiam Varro, in libris disciplinarum, scripsit obseruasse * se in versu hexametro: quòd omnimodo quintus semipes verbū finiret, & quòd priores quinque semipedes æquè magnam vim haberent in efficiendo versu, atque alij posteriores septē ídque ipsum ratione quadam geometrica fieri disserit.

* abest à v. ed. sc. in c. Tor. est sese.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS

LIBER DECIMVS-nonus.

Responsio cuiusdam Philosophi interrogati quam ob causam maris tempestate palluerat.

Cap. I.

Navigabamvs à Cassiopeia ad Brundusium, mare Ionium violentum & vastum & iactabundum. nox deinde, quæ diē primum sequuta est, in ea ferè tota ventus à latere sæuiens nauem vndis compleuerat.

Pleuerat. tum postea complorantibus nostris omnibus atque * in sentina a satis agentibus dies quidem tandem illuxit: sed nigil de periculo neque de sæuitia * amissum, quin turbines etiam crebriores, & cęlum atrum, & fumigantes globi, & figura quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας vocabant, impendere imminereque ac depressuræ nauem videbantur. in eadem fuit philosophus in disciplina stoica celebratus, quem ego Athenis cognoueram non parua hominum auctoritate, satísque attentè discipulos iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis ínque illo tumultu cæli marísque requirebam oculis; scire cupiens quonam statu animi & an interritus intrepidúsque esset. atque ibi hominem conspicimus impauidum & extrilidum ploratus quidem nullos; sicuti cæteri omnes, nec vllas eiusmodi voces cientem, sed coloris & vultus turbatione non multum à cæteris differentem. At vbi cælum enituit, & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagrauit, accedit ad stoicum Græcus quispiam diues ex Asia, magno, vt videbamus, cultu paratúq; rerũ & familiæ: atq; ipse erat multis corporis animíque deliciis diffluens. Is quasi illudens, Quid hoc est, inquit, ô philosophe, quod

* sentinan tibus, dies q. *ex Scal.*

* remissũ. *c. Tor. & vet. ed.*

quum in periculis essemus, timuisti tu & palluisti? ego neque timui neque pallui. & philosophus aliquantum cunctatus, an respondere ei cõueniret, Si quid ego, inquit, in tanta violentia tempestatum videor paulum pauefactus non tu istius rei ratione audienda dignus es. sed tibi sanè Aristippus ille * pro me responderit: qui, in simili tempore à simillimo tui homine interrogatus quare philosophus timeret, quum ille contra nihil metueret: non eandem esse causam sibi atque illi respondit. quoniam is quidem esset, nõ magno opere sollicit⁹ pro anima nequissimi nebulonis: ipsum autem pro Aristippi anima timere. his tunc verbis stoicus diuitem illũ Asiaticum à sese amolitus est. sed postea quum Brundusium aduentaremus, mollitique essent venti maris. percunctatus eum sum, quænam illa ratio esset pauoris sui, quam dicere ei supersedisset, à quo fuerat non satis dignè compellatus. atque ille mihi placidè & comiter, Quoniam, inquit, audiendi cupidus es, audi quid super isto breui quidem: sed necessario & naturali pauore maiores nostri conditores sectæ stoicæ senserint, vel potius, inquit, lege: & faciliùs credideris si legas, & memineris magis. atque ibi coràm, ex sarci-

* discipulus pro c. Cor.

ex ſarcinula ſua librum protulit Epicteti philoſophi quintum διαλέξεων; quas ab Arriano digeſtas congruere ſcriptis Ζήνωνος & Chryſippi non dubium eſt in eo libro Græca ſcilicet oratione ſcriptum ad hanc ſententiam legimus: * Viſa animi, quas φαντασίας philoſophi appellant, quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie * accidentis animum rei pellitur, non voluntatis ſunt neque arbitraria: ſed vi quadam ſua inferunt ſeſe hominibus. noſcitandæ probationes autem quas συγκαταθέσεις vocant, quibus eadem viſa noſcuntur ac diiudicantur; voluntariæ ſunt, fiúntque hominum arbitratu. propterea quum ſonus aliquis formidabilis aut cælo aut ex ruina aut repentinus neſcius periculi nuncius vel quid aliud eiuſmodi factum: ſapientis quoque animum pauliſper moueri, & contrahi, & palleſcere neceſſum eſt: non opinione alicuius mali præcepta: ſed quibuſdam motibus rapidis & inconſultis officium mentis atque rationis præuertentibus. mox tamen ille ſapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας, viſa iſtæc animi ſui terrifica non approbat: hoc eſt, οὐ συγκατατίθεται, οὐδὲ προσεπιδοξάζει: ſed abiicit reſpuitque: nec ei metuendum eſſe in his quicquam vi-

* viſion est vet. ed.

* in c. T. bu *ſuperpoſitum eſt duabus extremis literis* acci dentis. *&* *additur* ad *& quũ* res pellitur *ſcriptũ eſſet,* i *deletum eſt, credo, vt* repelli tur *vnico vocabulo legeretur.*

detur. Atque hoc inter inſipientis ſapientíſque animum differre dicunt, quod inſipiens, qualia ſibi eſſe primo animi ſui pulſu viſa ſunt ſæua & aſpera, talia eſſe vero putat: & eadem incepta,* quæ quaſi iure metuenda ſint, ſua quoque aſſenſione approbat, καὶ προσεπιδοξάζει. hoc enim verbo ſtoici, quum ſuper iſta re diſſerunt, vtuntur. ſapiens autem, quum breuiter & ſtrictim colore atque vultu motus eſt, οὐ συγκατατίθεται: ſed ſtatum vigorémque ſententiæ ſuæ retinet, quam de huiuſcemodi viſis ſemper habuit vt de minimè metuendis, ſed fronte falſa & formidine inani territantibus. Hæc Epictetum philoſophum ex decretis ſtoicorum ſenſiſſe atque dixiſſe in eo quo dixi libro legimus: annotandáque eſſe iccircò exiſtimauimus, vt rebus fortè id genus, quibus dixi, obortis, paueſcere ſenſim & quaſi albeſcere, non inſipientis eſſe hominis neque ignaui putemus, & in eo tamen breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quā, quòd eſſe ea qualia viſa sūt, cēſeamus.

* quamquam iure c. Tor. ed. autem ve. melius tanquam iure

NOTÆ VARIORVM.

a *Satis agentibus.* Vide notata ſuprà lib. 1. cap. 8. LIPS.

Ex quinque corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maximè communes.

CAP.

CAP. II.

QVinque sunt hominum sensus, quos Græci αἰσθήσεις appellãt, per quos voluptas animo aut corpori quæri videtur, gustus, tactus, odoratus, visus, auditus. ex his omnibus quæ immodicè voluptas capitur, ea turpis atque improba existimatur. sed enim quæ nimia ex gustu atque tactu est, ea voluptas, sicuti sapientes viri censuerunt, omnium rerum fœdissima est: eósque maximè, qui duabus istis belluinis voluptatibus sese dediderunt, grauissimi vitij vocabulis Græci appellant, vel ἀκολάστους, vel ἀκρατεῖς. nos eos vel incontinentes dicimus, vel intemperantes. ἀκολάστους enim, si interpretari coactiùs velis, nimis id verbum insolens erit. istæ autem voluptates duæ gustus atque tactus, id est, libidines in cibos atque in venerem prodigæ, solæ sunt hominibus communes * cum bestiis: & iccircò in pecudum ferorúmque animalium numero habetur, quisquis est his ferinis voluptatibus præuinctus. cæteræ ex tribus aliis sensibus proficiscentes hominum esse tantùm propriæ videntur. Verba super hac re Aristotelis philosophi adscripsi: vt vel auctoritas clari atque inclyti viri iam infamibus nos voluptatibus deterreret. Διὰ τί οἱ κατὰ

* omnib. cum beluis c. Tori

τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γιγνομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται. οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι, οἵ τε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδύ· ἀπ' ἐνίων δὲ, ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ Φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν, οὐκέτι. ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς, κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις, ἅτε οὖν οὖσαι κοιναὶ, ἀτιμόταταί εἰσι· διὸ καὶ μάλιστα ἢ μόναι ἐπονείδιστοι. ὥστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον ψέγομεν, καὶ ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον λέγομεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν προειρημένων ἥδεται· κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει, &c. Quis igitur habens aliquid humani pudoris, voluptatibus istis duabus coëundi atque comedendi, quæ sunt hómini cum sue atque asino communes, gaudeat? Socrates quidem dicebat multos homines propterea velle viuere vt ederent & biberent: se bibere atque esse vt viueret. Hippocrates autem, diuina vir scientia, de coitu venereo ita existimabat, partem esse quandam morbi tæterrimi, quem nostri comitialem dixerunt. namque ipsius verba hęc traduntur, τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Quòd

Quòd turpius est frigidè laudari, quàm acerbius vituperari.

CAP. III.

TVrpius esse dicebat Fauorinus philosophus exiguè atque frigidè laudari, quàm insectanter & grauiter vituperari. Quoniam, inquit, qui maledicit & vituperat, quãto id acerbius facit, a tam maximè ille pro iniquo & inimico ducitur & plerumque propterea fidem non capit. sed qui fecundè atque ieiunè laudat, destitui à causa videtur: & amicus quidem creditur * ei quem laudare vult, sed nihil posse reperire quod iure laudet.

* *eius c. T. & vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Tam maximè.* Melius quàm *maxima mole:* phrasi veteri & obuia in Plauto interpolarunt nebulones vtinam ego illorum os LIPS. *in Elect.*

Quamobrem venter repentino timore effluat, quare etiam ignis vrinam lacessat.

CAP. IIII.

ARistotelis libri sunt, qui problemata physica inscribuntur, lepidissimi & elegantiarum omne genus referri. in his quærit, quam ob causam eueniat, vt quibus inuasit repentinus rei magnæ timor, plerúmque aluo statim cita fiãt, item quærit, cur accidat, vt eum, qui propter ignem

itidem Plautus, *pulueret*, dicit, quod non puluere impleat, sed quod ipsum pulueris plenum sit:

-Exi tu Daue,
Age sparge, mundum esse hoc vestibulum volo.
Venus ventura est nostra. nā hoc pulueret.

in Asinaria quoque *contemples* dicit, pro *contempleris*.

Meum caput contemples, si quidem e re consultas tua.

Cn. Vellius in annalibus: *Postquam tempestas sedauit: Atherbal taurum immolauit.* M. Cato in Originibus, *Eodem conuenæ cōplures ex agro accessitauere. eo res eorum auxit.* Varro in libris, quos ad Marcellum de lingua Latina fecit: *In priore verbo graues persodiæ, quæ fuerunt, manent. reliquæ mutant. mutant*, inquit elegantissimè, pro, *mutantur*. potest etiam id quoque ab eodem Varrone in VII. Diuinarum similiter dictū videri: *Inter duas filias regum quid mutet, inter Antigonam & Tulliam est animū aduertere.* Verba autem patiendi pro agentibus, in omnibus fermè veterum scriptis reperiuntur: ex quibus sunt pauca ista, quę nunc meminimus: *Muneror te*, pro, *munero*: & *significor* pro, *significo*: & *sacrificor*: pro, *sacrifico*: & *assentior*, pro, *assentio*, & *feneror*,

pro

pro *fenero*, & *pigneror*, pro *pignero* : & alia istiusmodi pleráque,* proinde vt in legẽdo fuerint obuia, notabuntur.

* quæ proinde c.To.

Quali talione Diogenes philosophus vsus sit pertentatus à dialectico quodã sophismatio impudenti.

CAP. XIII.

SAturnalibus Athenis alea quadam festiua & honesta lusitabamus huiuscemodi, vbi conueneramus compluscul eiusdem studij homines, ad lauandi tempus captiones, quæ sophismata appellantur, mente agitabamus: eásque quasi talos aut tesserulas in medium vice sua quisque iaciebamus. captionis solutæ aut parum intellectæ præmium pænáue erat nummus a sestertius vnus. hoc ære collecto, quasi manuario, cænula curabatur omnibus, qui eum lusum luseramus. erant autem captiones ad hoc ferè exemplum, tametsi Latina oratione non satis scitè ac pænè etiam illepidè exponuntur. *quod nix est, hoc grando non est. nix autem alba est. grando igitur alba non est*, item aliud non dissimile: *quod homo est; hoc non est equus. homo autem animal est equus, igitur animal non est*, dicere ergo debebat, qui ad sophisma diluendum ac refellendum ritu aleatorio vocatus erat, in qua parte quoque in verbo captio foret: quid dari

concedique non oporteret. nisi dixerat: nummo singulo multabatur. ea multa cœnam iuuabat. libet autem dicere, quam facetè Diogenes sophisma id genus, quod suprà dixi, a quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propositum remuneratus sit. nam quum ita rogasset dialecticus: *quod ego sum, id tu non es*, & Diogenes annuisset: atque ille addidisset *homo autem ego sum*: quum id quoque assensus esset, & contrà dialecticus ita conclusisset: *homo igitur tu non es*: hoc quidem, inquit Diogenes, falsum est. &, si verum id fieri vis, à me incipe.

NOTÆ VARIORVM.

a *Manuario.* Est manuarium æs quod in manibus & vsu habetur vt monetarium, sed cum vt aliquando à me probatum est scriptorum exemplis in aleæ lusu manus dicantur, ipsę ludendi vices haud equidem dubitem quin manuarium dicatur, vel manuarium æs, quod quis in alea lucratur, ac vocabulo inde translato Gellium esse vsum hæc fides sit quod ab alea caput exorditur. I V R. *in aduers.* 17. 1.

Quid sit numerus hemilios, *quid* epitritos: *&* *quod vocabula ista non facilè nostri ausi* * *sunt vertere in linguam Latinam.*

* sint c. Tor.

C A P.

CAP. XIIII.

FIguræ quædam numerorũ, quas Græci certis nominibus appellant, vocabula in lingua Latina non habent. sed qui de numeris Latinè scripserunt, Græca ipsa dixerunt. fingere autem nostra, quoniam id absurdè futurum erat, noluerunt. quale enim fieri nomẽ posset hemiolio numero aut epitrio? est autem *hemiolios*, qui numerum aliquem * in sese habet, dimidiũque eius: vt tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad viginti. *epitrios* est, qui habet totum aliquem numerum & eiusdem partem tertiam: vt quatuor ad tres, duodecim ad nouem, quadraginta ad triginta. hæc autem notare, meminisseque non esse absurde visum est: quoniam, vocabula ista numerorum nisi intelliguntur, rationes quædã subtilissimæ in libris philosophorum scriptæ percipi non queunt.

*totum in l.c.Tor. & vet. ed.

*Quòd M. Varro in * herois versibus obseruauerit rem nimis anxiæ & curiosæ obseruationis.*

*heroicis vet. ed.

CAP. XV.

IN longis versibus, qui hexametri vocantur, item in senariis, animaduerterũt metrici duos primos pedes, item extremos duos, habere posse singulos integras partes orationis: medios haud vnquam

posse: sed cōstare eos sēper ex verbis aut diuisis aut mixtis atque confusis. Marcus etiam Varro, in libris disciplinarum, scripsit obseruasse * se in versu hexametro: quòd omnimodo quintus semipes verbū finiret, & quòd priores quinque semipedes æquè magnam vim haberent in efficiendo versu, atque alij posteriores septē ídque ipsum ratione quadam geometrica fieri disserit.

* abest à v. ed. sc. in c. Tor. est sese.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIUS

LIBER DECIMUSnonus.

Responsio cuiusdam Philosophi interrogati quam ob causam maris tempestate palluerat.

CAP. I.

NAVIGABAMVS à Cassiopeia ad Brundusium, mare Ionium violentum & vastum & iactabundum. nox deinde, quæ diē primum sequuta est, in ea ferè tota ventus a latere sæuiens nauem vndis compleuerat.

Pleuerat. tum postea complorantibus nostris omnibus atque * in sentina a satis agentibus dies quidem tandem illuxit: sed nihil de periculo neque de sæuitia * amissum, quin turbines etiam crebriores, & cælum atrum, & fumigantes globi, & figura quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας vocabant, impendere immineréque ac depressuræ nauem videbantur. in eadem fuit philosophus in disciplina stoica celebratus, quem ego Athenis cognoueram non parua hominum auctoritate, satísque attente discipulos iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis ínque illo tumultu cæli marísque requirebam oculis; scire cupiens quonam statu animi & an interritus intrepidúsque esset. atque ibi hominem conspicimus impauidum & extrilidum ploratus quidem nullos; sicuti cæteri omnes, nec vllas eiusmodi voces cientem, sed coloris & vultus turbatione non multum à cæteris differentem. At vbi cælum enituit, & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagrauit, accedit ad stoicum Græcus quispiam diues ex Asia, magno, vt videbamus, cultu paratúq; rerũ & familiæ: atq; ipse erat multis corporis animíque deliciis diffluens. Is quasi illudens, Quid hoc est, inquit, ô philosophe, quod

* sentinan tibus, dies q. *ex Scal.*
* remissũ. *c. Tor. & vet. ed.*

quum in periculis eſſemus, timuiſti tu & palluiſti: ego neque timui neque pallui. & philoſophus aliquantum cunctatus, an reſpondere ei cōueniret, Si quid ego; inquit, in tanta violentia tempeſtatum videor paulum pauefactus non tu iſtius rei ratione audienda dignus es. ſed tibi ſanè Ariſtippus ille * pro me reſponderit: qui, in ſimili tempore à ſimillimo tui homine interrogatus quare philoſophus timeret, quum ille contrà nihil metueret: non eādem eſſe cauſam ſibi atque illi reſpondit. quoniam is quidem eſſet, nō magno opere ſollicit⁹ pro anima nequiſſimi nebulonis: ipſum autem pro Ariſtippi anima timere. his tunc verbis ſtoicus diuitem illū Aſiaticum à ſeſe amolitus eſt. ſed poſtea quum Brunduſium aduentaremus, mollitíque eſſent venti maris. percunctatus eum ſum, quænam illa ratio eſſet pauoris ſui, quam dicere ei ſuperſediſſet, à quo fuerat non ſatis dignè compellatus. atque ille mihi placidè & comiter, Quoniam, inquit; audiendi cupidus es, audi quid ſuper iſto breui quidem: ſed neceſſario & naturali pauore maiores noſtri conditores ſectæ ſtoicæ ſenſerunt, vel potius, inquit, lege: & faciliùs credideris ſi legas, & memineris magis. atque ibi coràm, ex ſarci-

* diſcipulus pro c. Tor.

ex ſarcinula ſua librum protulit Epicteti philoſophi quintum διαλέξεων; quas ab Arriano digeſtas congruere ſcriptis Ζήνωνος & Chryſippi non dubium eſt in eo libro Græca ſcilicet oratione ſcriptum ad hanc ſententiam legimus : * Viſa animi, quas φαντασίας philoſophi appellant, quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie * accidentis animum rei pellitur, non voluntatis ſunt neque arbitraria: ſed vi quadam ſua inferunt ſeſe hominibus. noſcitandæ probationes autem quas συγκαταθέσεις vocant, quibus eadem viſa noſcuntur ac diiudicantur; voluntariæ ſunt, fiúntque hominum arbitratu. propterea quum ſonus aliquis formidabilis aut cælo aut ex ruina aut repentinus neſcius periculi nuncius vel quid aliud eiuſmodi factum: ſapientis quoque animum paulisper moueri, & contrahi, & palleſcere neceſſum eſt : non opinione alicuius mali præcepta : ſed quibuſdam motibus rapidis & inconſultis officium mentis atque rationis præuertentibus. mox tamen ille ſapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας, viſa iſtæc animi ſui terrifica non approbat : hoc eſt, οὐ συγκατατίθεται, οὐδὲ προσεπιδοξάζει ; ſed abiicit reſpuitque : nec ei metuendum eſſe in his quicquam vi-

* viſione vet. ed.

* in c. T. bu ſuperpoſitum eſt duabus extremis literis accidentis. & additur ad & quū res pellitur ſcriptū eſſet, i deletum eſt, credo, vt repelli-tur unico vocabulo legeretur.

detur. Atque hoc inter insipientis sapientísque animum differre dicunt, quod insipiens, qualia sibi esse primo animi sui pulsu visa sunt sæua & aspera, talia esse vero putat: & eadem incepta,* quæ quasi iure metuenda sint, sua quoque assensione approbat, καὶ προσεπιδοξάζει. hoc enim verbo stoici, quum super ista re disserunt, vtuntur. sapiens autem, quum breuiter & strictim colore atque vultu motus est, οὐ συγκατατίθεται: sed statum vigorémque sententiæ suæ retinet, quam de huiuscemodi visis semper habuit vt de minimè metuendis, sed fronte falsa & formidine inani territantibus. Hæc Epicterum philosophum ex decretis stoicorum sensisse atque dixisse in eo quo dixi libro legimus: annotandáque esse iccircò existimauimus, vt rebus fortè id genus, quibus dixi, obortis, pauescere sensim & quasi albescere, non insipientis esse hominis neque ignaui putemus, & in eo tamen breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quã, quòd esse ea qualia visa sũt, cẽseamus.

* quamquam iure *c. Tor. ed. autem vt. melius* tanquam iure

NOTÆ VARIORVM.

a *Satis agentibus.* Vide notata suprà lib. 1. cap. 8. LIPS.

Ex quinque corporis sensibus duos esse cum belluis maximè communes.

CAP.

CAP. II.

QVinque sunt hominum sensus, quos Græci αἰσθήσεις appellãt, per quos voluptas animo aut corpori quæri videtur, gustus, tactus, odoratus, visus, auditus. ex his omnibus quæ immodicè voluptas capitur, ea turpis atque improba existimatur. sed enim quæ nimia ex gustu atque tactu est, ea voluptas, sicuti sapientes viri censuerunt, omnium rerum fœdissima est: eósque maximè, qui duabus istis belluinis voluptatibus sese dediderunt, grauissimi vitij vocabulis Græci appellant, vel ἀκολάστους, vel ἀκρατεῖς. nos eos vel incontinentes dicimus, vel intemperantes. ἀκολάστους enim, si interpretari coactiùs velis, nimis id verbum insolens erit. istæ autem voluptates duæ gustus atque tactus, id est, libidines in cibos atque in venerem prodigæ, solæ sunt hominibus communes * cum bestiis: & iccircò in pecudum ferorúmque animalium numero habetur, quisquis est his ferinis voluptatibus præuinctus. cæteræ ex tribus aliis sensibus proficiscentes hominum esse tantùm propriæ videntur. Verba super hac re Aristotelis philosophi adscripsi: vt vel auctoritas clari atque inclyti viri iam infamibus nos voluptatibus deterreret. Διὰ τί οἱ κατὰ

* omnib. cum beluis c. Tor.

Quòd turpius est frigidè laudari, quàm acerbius vituperari.

CAP. III.

TVrpius esse dicebat Fauorinus philosophus exiguè atque frigidè laudari, quàm insectanter & grauiter vituperari. Quoniam, inquit, qui maledicit & vituperat, quãto id acerbiùs facit, a tam maximè ille pro iniquo & inimico ducitur & plerumque propterea fidem non capit. sed qui fecundè atque ieiunè laudat, destitui à causa videtur: & amicus quidem creditur * ei quem laudare vult, sed nihil posse reperire quod iure laudet.

* *eius e. T. & vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *Tam maximè.* Melius quàm *maxima mole:* phrasi veteri & obuia in Plauto interpolarunt nebulones vtinam ego illorum os LIPS. *in Elect.*

Quamobrem venter repentino timore effluat, quare etiam ignis vrinam lacessat.

CAP. IIII.

ARistotelis libri sunt, qui problemata physica inscribuntur, lepidissimi & elegantiarum omne genus referri. in his quærit, quam ob causam eueniat, vt quibus inuasit repentinus rei magnæ timor, plerúmque aluo statim cita fiãt, item quærit, cur accidat, vt eum, qui propter ignem

diutiùs stetit, libido vrinæ lacessat. ac de aluo quidem inter timendum prona atque præcipiti causam esse dicit, quòd timor omnis sit algificus, quem ille appellat ψυχροποιητικὴν, qui vi frigoris sanguinem caldorémq; omnem de summa corporis cute cogat penitus & depellat: faciátque simul vti, qui timent sanguine ex ore decendente pallescant. Is autem, inquit, sanguis & caldor in * vltima coactus

* intima c Tor.

mouet plerumque aluum & incitat. De vrina celebra ex igni proximo facta, verba hæc posuit: τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα.

Ex Aristotelis libris sumptũ, quòd niuis aqua potui pessima sit, & quòd ex niue crystallus concreatur.

Cap. V.

IN Tiburte rus concesseramus hominis amici diuitis, æstate anni flagrantissima, ego & quidam alij æquales & familiares mei, eloquentiæ aut philosophiæ sectatores. erat nobiscum vir bonus ex peripatetica disciplina, benè doctus, & Aristotelis vnicè studiosissimus. is nos aquam multam ex diluta niue bibentis coërcebat, seueriúsque increpabat. adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum, & cumprimis Aristotelis philosophi rei omnis

omnis humanæ peritissimi : qui aquam niualem frugibus sanè & arboribus fecundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse ; tabémque & morbos sensim atque in diem longam visceribus inseminare. hæc quidem ille ad nos prudenter & beniuolè & assiduè dictitabat. Sed quum bibendæ niuis pausa fieret nulla ; promit è bibliotheca Tiburti, quæ tunc in Herculis templo satis commodè instructa libris erat, Aristotelis librum eúmque ad nos adfert.&, huius saltem,inquit, viri sapientissimi verbis credite;ac desinite valetudinem vestram profligare.in eo libro scriptum fuit, deterrimam esse potu aquam è niue;itémque solidius latiúsque concretam esse eam,quam κρύσταλλον Græci appellant : causáque ibi adscripta est huiuscemodi: Quoniam,quũ aqua frigoris aëris duratur & coit,necesse est fieri vaporationem, & quandam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea & emanare.id autem,inquit,in ea leuissimum est, quod euaporatur. manet autem quod est grauius & sordidius & insalubrius: atque id pulsu aëris verberatum in modum colorémque spumæ candidæ oritur. sed aliquantum, quod est salubrius,

diſſlari atque euaporari ex niue, indicium illud eſt, quòd minor ſit illa, quæ antè fuerat quàm concreſceret. verba ipſa Ariſtotelis ex eo libro pauca ſumpſi & adſcripſi: Διὰ τί ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλου ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν. ἀπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι. Hoc vbi legimus, placuit honorem doctiſſimo viro haberi Ariſtoteli: atque ita poſtea ego bellum & odium niui indixi: alij inducias cum ea variè factitabant.

Quòd pudor ſanguinem abextra diffundit, timor verò contrahit.

CAP. VI.

IN problematis Ariſtotelis philoſophi ita ſcriptum eſt: Διὰ τί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσι, οἱ δὲ φοβούμενοι ὠχριῶσι, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων; ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε ἐπιπολάζειν· τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥστ' ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. hoc ego Athenis quum Tauro noſtro legiſſem; percunctatúſque eſſem quid de ratione iſta reddita ſentiret; Dixit quidem, inquit, probè & verè quid accideret diffuſo ſanguine aut contracto:

tracto: sed cur ita fieret non dixit. adhuc enim quæri potest, quam ob causam pudor sanguinem diffundat, timor contrahat: quum sit pudor species timoris, atque ita definiatur, timor iustæ reprehensionis. ita enim philosophi definiunt, αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

Quid sit obesum, *nonnullaq; alia prisca vocabula.*

CAP. VII.

IN agro Vaticano Iulius Paulus, poëta, vir bonus, & rerum literarúmque veterum impensè doctus, herediolum tenuè possidebat. eò sæpe nos ad sese vocabat, & olusculis promisque satis comiter copiosèque inuitabat. atque ita molli quodam tempestatis autumnæ die ego & Iulius Celsinus, quum ad eum cœnassemus & apud mensam eius audissemus legi Ceuij Alcestin, rediremúsque in vrbem, sole iam ferè occiduo: figuras habitúsque verborum nouè aut insigniter dictorum in Leuiano illo carmine ruminabamur: &, vt quæque vox indidem digna animaduerti subuenerat, qua nos quoque possemus vti, memoriæ mandabamus. erant autem verba, quæ tunc suppetebant, huiuscemodi.

Corpore, inquit, *pectoréque vndique obeso*,

Ac mente exsensa, * *tardigenulo senio oppressum.*

* tardigemulo c. T. & vet. ed.

obesum hîc notauimus propriè magis, quã vsitatè dictum, pro exili atque gracilento, vulgus enim ἀκύρως vel κατὰ ἀντίϕρασιν *obesum* pro pingui atque vberi dicit. Item notauimus, quòd *obliteram* gentem, pro *obliterata* dixit. item quòd hostes qui fœdera frangerent *fœdifragos*, non *fœderifragos* dixit. item quod *rubentem aurorã; pudori colorem* appellauit, & *Memnonem nocticolorem.* item quòd *fortè dubitanter*, & ab eo quod est *sileo silenta* loca dixit & *puluerulenta*, & *pestilenta*, & *carendum tui est*, pro *te*: quódque *magno impete*, pro *impetu*; item quòd *fortescere* posuit, pro *fortem fieri*: quódque *dolentiã* pro *dolore*, & *auens* pro *libens*: item *curis intolerantibus*, pro *intolerandis*, quódque, *manciolis*. inquit, *tenellis*, pro *manibus*, & *quis tam siliceo*: item, *fuere*: inquit, *impendio. infit*, id est, *impensè fieri incipit*, quódque *accipitret* posuit, pro iaceret. His nos inter viam verborum Leuianorum annotatiunculis oblectabamium. cætera enim, quæ videbantur minus poëtica, & prosæ orationis vsu alieniora, prętermisimus: veluti fuit quod de Nestore ait, *trisæ clisenex*, & *dulciore loquus*: item quod de tumidis magnísque

magnísque fluctibus inquit, *a multigrumis*: & flumina gelu concreta *tegmine esse onychino* dixit: & quæ multiplicia ludens composuit: quale illud est quod *vituperones* suos *subducti supercilij carptores* appellauit.

NOTÆ VARIORVM.

a *Multigrumis.* Multigrumi fluctus pro magnis. MEVR. *in Plaut.*

Quæstio an harena, cælum, triticum, *pluralia inueniantur: atque inibi de* quadrigis inimicitiis, *nonnullis præterea vocabulis, an singulari numero comperiantur.*

CAP. VIII.

ADolescentulus Romæ, priúsquam Athenas concederem, quando erat à magistris auditionibúsque obeundis otium, ad Frontonem Cornelium visendi gratia pergebam: sermonibúsque eius purissimis bonarúmque doctrinarũ plenis fruebar. nec vnquam factum est, quotiens eum vidimus loquentémque audiuimus, quin rediremus ferè cultiores doctiorésque: veluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, leui quidem de re, sed à Latinæ tamen linguæ studio non abhorrens. nam quum quispiam familiaris eius bene eruditus homo, & tũ poëta illustris, liberatum esse se aquæ intercu-

tis morbo diceret, quòd harenis calentibus eſſet vſus: tum illudẽs Fronto, Morbo quidem, inquit, cares: ſed verbi vitio non cares. Caius enim Cæſar ille perpetuus dictator Cn. Pompeij ſocer, à quo familia & appellatio Cæſarum deinceps propagata eſt, vir ingenij præcellentis, ſermonis præter alios ſuæ ætatis caſtiſſimi, in libris, quos ad M. Ciceronem de Analogia conſcripſit, *harenas* vitiosè dici exiſtimat: quòd *harena* numquam multitudinis numero appellanda ſit, ſicuti neque *cælum* neque *triticum*: cõtra autem *quadrigas*, etiamſi currus vnus equorum quatuor iunctorum agmen vnum ſit, pluratiuo ſemper numero dicendas putat: ſicut *arma* & *mænia* & *comitia* & *inimicitias*: ni quid contra ea dicis poëtarum pulcherrime, quo & te purges & non eſſe id vitium demonſtrẽs? De *cælo*, inquit ille & *tritico* non inficias eo quin ſingulo ſemper numero dicenda ſint, neque de armis & *mænibus* & *comitiis* quin figura multitudinis perpetua cenſeantur: videbimus autem pòſt de *inimicitiis* & *quadrigis*. ac fortaſſe an de *quadrigis* veterũ auctoritate cõceſſero *inimicitiam* tamen, ſicut *inſcientiam* & *impotentiã* & *iniuriam*, quę ratio eſt quamobrem

C. Cæſar

C. Cæsar vel dictam esse à veteribus vel dicendam à nobis non putat? quando Plautus, linguæ Latinæ decus, deliciam quoque ἑνικῶς dixerit, pro deliciis?

Mea, inquit, *voluptas mea delicia*,

inimicitiam autem Q. Ennius in illo memoratissimo libro dixit:

Eo, inquit, *ingenio natus sum: amicitiam.*
Atque inimicitiam in fronte promptam gero.

sed enim *harenas* parum Latinè dici, quis, oro te, alius aut scripsit aut dixit? ac propterea peto, vt si C. Cæsaris liber præ manibus est, promi iubeas: vt, quam confidenter hoc dicat, æstimari à te possit. tūc, prolato libro de analogia primo, verba hæc ex eo pauca memoriæ mandaui: nam quum *prædixisset neque *cælum triticúmve*, neque *harenam* multitudinis significationem pari, *Num tu*, inquit, *harum rerum natura accidere arbitraris, quòd vnam terram & plures terras & vrbem & vrbes & imperium & imperia dicamus: neque quadrigas in vnam nominis figuram redigere, neque harenam in multitudinis appellationem conuertere possimus?* his deinde verbis lectis sibi Fronto ad illum poëtam, Videtur ne tibi, inquit, C. Cæsar de statu verbi contra te satísque apertè

* supra dixisset *c. T. & vet. ed.*

ſatíſque conſtanter pronunciaſſe ? Tum permotus auctoritate libri poëta. Si à Cæſare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc Cæſaris libro prouocaſſem. ſed quoniam ipſæ rationem ſententiæ ſuę reddere ſuperſedit: nos te nunc rogamus, vt dicas quam eſſe cauſam vitij putes, & in *quadriga* dicenda & in *harenis*. Tum Frõto ita reſpondit: *Quadrigæ* ſemper, etſi multijugæ non ſunt, multitudinis tamen numero tenentur: quoniam quatuor ſimul equi iuncti *quadrigæ* quaſi *quadriiugę* vocantur. neque debet prorſus appellatio equorum plurium includi in ſingularis numeri vnitatem: eandémque ibi rationem habendam, ſed in ſpecie diſpari, nam quum *harena* ſingulari numero dicta multitudinem tamen & copiam ſignificet minimarum, ex quibus conſtat, partium: indoctè & inſcitè *harenæ* dici videntur: tanquam id vocabulum indigeat numeri amplitudine, quum ei ſingulariter dici ingenita ſit naturalis ſui multitudo. ſed hæc ego, inquit, dixi non vt huius ſententiæ legíſque fundius ſubſcritórque fierem: ſed vt ne Cæſaris viri docti opinionem ἀπαραμύθητον deſtituerem. nam quum *cælum* ſemper ἑνικῶς dicatur, *mare* & *terra* non ſemper, *puluis*, *ventus*,

ventus, & *fumus*, non semper: cur *inducias* & *ceremonias* scriptores veteres nonnumquam singulari numero appellauerunt: *ferias* & *nundinas* & *inferias* & *exsequias* nunquam? cur *mel* & *vinum* atque id genus cætera, numerum multitudinis capiunt: *lac* non capiat? quæri, inquam, ista omnia & enucleari & * excuti ab hominibus negotiosis in ciuitate tam occupata non queunt. Quin his quoque ipsis, quæ iam dixi, demoratos vos esse video, alicui, opinor, negotio destinatos. ite ergo nunc: &, quando fortè erit otium, quærite an *quadrigam* & *harenas* dixerit è cohorte illa duntaxat antiquiore vel oratorum aliquis vel poëtarum, id est, classicus assiduúsque aliquis scriptor, non proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos iussit vocabula: non ea re opinor, quòd scripta esse in nullis veterum libris existimaret: sed vt nobis studium lectitandi in quærendis rarioribus verbis exerceret. Quod vnum ergo rarissimum videbatur, inuenimus *quadrigam* numero singulari dictam in libro satyrarum M. Varronis, qui inscriptus est, *Exdemetricus*. *harenas* autem πληθυντικῶς dictas minore studio quærimus, quia præter C. Cæsarem, quod equidem meminerim, nemo id

* extudi c.T. & v. ed.

doctorum hominum dedit.

Antonij Iuliani in conuiuio ad quosdam Græcos lepidissima responsio.

Cap. IX.

ADolescens è terra Asia, de equestri loco, lætæ indolis, moribúsque & fortuna bene ornatus, & ad rem musicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magistris, sub vrbe in rusculo, celebrandæ lucis annuæ, quam principem sibi vitæ habuerat. Venerat tum nobiscum ad eandem cœnam Antonius Iulianus rhetor, docendis publicè iuuenibus magister, Hispano ore, florentisque homo facundiæ, & rerum literarúmque veterum peritus. is, vbi eduliis finis & poculis. mox * sermonibus tempus fuit, desiderauit exhiberi, quos habere eum adolescentem sciebat, scitissimos vtriusque sexus, qui canerent voce & qui psallerent. ac, postea quàm introducti pueri puellæque sunt, iucundum in modum Ἀνακρεόντεια pleraque, & Sapphica, & poëtarum quoque recentium ἐλεγεῖα quædam erotica dulcia & venusta cecinerunt. Oblectati autem sumus, præter multa alia, versiculis lepidissimis Anacreontis senis: quos equidem scripsi; vt

* sermonibúsque c. Tor.

interea

interea labor hic vigiliarum & inquies suauitate paulisper vocum atque modulorum acquiesceret.

Τὸν ἄργυρον τορεύσας
Ἥφαιστέ μοι ποίησον
Πανοπλίαν μὲν οὐχί.
(Τί γὰρ μάχαισι κἀμοί,)
Ποτήριον δὲ κοῖλον
Ὅσον δύνῃ βάθυνον.
Ποίει δέ μοι κατ' αὐτὸ
Μήτ' ἄστρα μήθ' ἁμάξας,
Μὴ στυγνὸν Ὠρίωνα.
(Τί Πλειάδεσσι, κἀμοί,
Τί δ' ἀστράσι Βοώτεω,)
Ποίησον ἀμπέλους μοι
Καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ
Καὶ χρυσέους πατοῦντας
Ὁμοῦ καλῷ Λυαίῳ
Ἔρωτα καὶ Βάθυλλον.

Tum Græci plusculi, qui in eo conuiuio erant, homines amœni & nostras quoque literas haud incuriosè docti. Iulianum rhetorem lacessere insectaríque adorti sunt tanquam prorsus barbarum & agrestem: qui ortus terra Hispania foret clamatórque tantùm & facundia rabida iurgiosáque esset, ciúsque linguæ exercitationes doceret, quæ nullas voluptates nullámque mulcedinem Vene-

diutiùs stetit, libido vrinæ lacessat. at de aluo quidem inter timendum prona atque præcipiti causam esse dicit, quòd timor omnis sit algificus, quem ille appellat ψυχροποιητικὸν, qui vi frigoris sanguinem caldorémq; omnem de summa corporis cute cogat penitus & depellat: faciátque simul vti, qui timent sanguine ex ore decendente pallescant. Is autem, inquit, sanguis & caldor in * vltima coactus mouet plerumque aluum & incitat. De vrina celebra ex igni proximo facta, verba hæc posuit: τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα.

* intima c. Tor.

Ex Aristotelis libris sumptũ, quòd niuis aqua potui pessima sit, & quòd ex niue crystallus concreatur.

Cap. V.

IN Tiburte rus concesseramus hominis amici diuitis, æstate anni flagrantissima, ego & quidam alij æquales & familiares mei, eloquentiæ aut philosophiæ sectatores. erat nobiscum vir bonus ex peripatetica disciplina, benè doctus, & Aristotelis vnicè studiosissimus. is nos aquam multam ex diluta niue bibentis coërcebat, seueriúsque increpabat. adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum, & cumprimis Aristotelis philosophi rei

omnis humanæ peritissimi: qui aquam niualem frugibus sanè & arboribus secundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse; tabémque & morbos sensim atque in diem longam visceribus inseminare. hæc quidem ille ad nos prudenter & beniuolè & assiduè dictitabat. Sed quum bibendæ niuis pausa fieret nulla; promit è bibliotheca Tiburti, quæ tunc in Herculis templo satis commodè instructa libris erat, Aristotelis librum eúmque ad nos adfert.&, huius saltem, inquit, viri sapientissimi verbis credite; ac desinite valetudinem vestram profligare. in eo libro scriptum fuit, deterrimam esse potu aquam è niue; itémque solidius latiúsque concretam esse eam, quam κρύσταλλον Græci appellant: causáque ibi adscripta est huiuscemodi: Quoniam, quũ aqua frigoris aëris duratur & coit, necesse est fieri vaporationem, & quandam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea & emanare. id autem, inquit, in ea leuissimum est, quod euaporatur. manet autem quod est grauius & sordidius & insalubrius: atque id pulsu aëris verberatum in modum colorémque spumæ candidæ oritur. sed aliquantum, quod est salubrius,

diſſlari atque euaporari ex niue, indicium illud eſt, quòd minor ſit illa, quæ antè fuerat quàm concreſceret. verba ipſa Ariſtotelis ex eo libro pauca ſumpſi & adſcripſi: Διὰ τί ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλου ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν ταχῇ παγῇ· ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι. Hoc vbi legimus, placuit honorem doctiſſimo viro haberi Ariſtoteli: atque ita poſtea ego bellum & odium niui indixi: alij inducias cum ea variè factitabant.

Quòd pudor ſanguinem abextra diffundit, timor verò contrahit.

CAP. VI.

IN problematis Ariſtotelis philoſophi ita ſcriptum eſt: Διὰ τί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι ὠχριῶσιν, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων; ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε ἐπιπολάζειν· τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥστ' ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. hoc ego Athenis quum Tauro noſtro legiſſem; percunctatúſque eſſem quid de ratione iſta reddita ſentiret; Dixit quidem, inquit, probè & verè quid accideret diffuſo ſanguine aut contracto:

tracto: ſed cur ita fieret non dixit. adhuc enim quæri poteſt, quam ob cauſam pudor ſanguinem diffundat, timor contrahat: quum ſit pudor ſpecies timoris, atque ita definiatur, timor iuſtæ reprehenſionis. ita enim philoſophi definiunt, αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

Quid ſit obeſum, *nonnullaq; alia priſca vocabula.*

CAP. VII.

IN agro Vaticano Iulius Paulus, poëta, vir bonus, & rerum literarúmque veterum impensè doctus, herediolum tenuè poſſidebat. eò ſæpe nos ad ſeſe vocabat, & oluſculis promiſque ſatis comiter copioſéque inuitabat. atque ita molli quodam tempeſtatis autumnæ die ego & Iulius Celſinus, quum ad eum cœnaſſemus & apud menſam eius audiſſemus legi Ceuij Alceſtin, rediremúſque in vrbem, ſole iam ferè occiduo: figuras habitúſque verborum nouè aut inſigniter dictorum in Leuiano illo carmine ruminabamur: &, vt quæque vox indidem digna animaduerti ſubuenerat, qua nos quoque poſſemus vti, memoriæ mandabamus. erant autem verba, quæ tunc ſuppetebant, huiuſcemodi.

Corpore, inquit, *pectoréque vndique obeſo,*

*Ac mente exsensa, * tardigenulo senio oppressum.*

* tardigemulo c. T. & vet. ed.

obesum hîc notauimus propriè magis, quã vsitatè dictum, pro exili atque gracilento, vulgus enim ἀκύρως vel κατὰ ἀντίφρασιν *obesum* pro pingui atque vberi dicit. Item notauimus, quòd *obliteram* gentem, pro *obliterata* dixit. item quòd hostes qui fœdera frangerent *fædifragos*, non *fæderifragos* dixit. item quod *rubentem aurorã; pudori colorem* appellauit, & *Memnonem nocticolorem.* item quòd *fortè dubitanter*, & ab eo quod est *sileo silenta* loca dixit & *puluerulenta*, & *pestilenta*, & *carendum tui est*, pro *te*: quódque *magno impete*, pro *impetu*, item quòd *fortescere* posuit, pro *fortem fieri*: quódque *dolentiã* pro *dolore*, & *anens* pro *libens*: item *curis intolerantibus*, pro *intolerandis*, quódque, *manciolis*. inquit, *tenellis*, pro *manibus*, & *quis tam siliceo?* item, *fuere*: inquit, *impendio. infit*, id est, *impensè fieri incipit*, quódque *accipitret* posuit, pro iaceret. His nos inter viam verborum Leuianorum annotatiũculis oblectabamium. cætera enim, quæ videbantur minus poëtica, & prosæ orationis vsu alieniora, prętermisimus: veluti fuit quod de Nestore ait, *trisæ clisenex*, & *dulciore loquus*: item quod de tumidis magnísque

magnísque fluctibus inquit, *a multigrumis*: & flumina gelu concreta *tegmine* esse *onychino* dixit: & quæ multiplicia ludens composuit: quale illud est quod *vituperones* suos *subducti supercilij carptores* appellauit.

NOTÆ VARIORVM.

a *Multigrumis.* Multigrumi fluctus pro magnis. MEVR. *in Plaut.*

Quæstio an harena, cælum, triticum, *pluralia inueniantur: atque inibi de* quadrigis inimicitiis, *nonnullis præterea vocabulis, an singulari numero comperiantur.*

CAP. VIII.

ADolescentulus Romæ, priúsquam Athenas concederem, quando erat à magistris auditionibúsque obeundis otium, ad Frontonem Cornelium visendi gratia pergebam: sermonibúsque eius purissimis bonarúmque doctrinarū plenis fruebar: nec vnquam factum est, quotiens eum vidimus loquentémque audiuimus, quin rediremus ferè cultiores doctiorésque: veluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, leui quidem de re, sed à Latinæ tamen linguæ studio non abhorrens. nam quum quispiam familiaris eius bene eruditus homo, & tū poëta illustris, liberatum esse se aquæ intercu-

tis morbo diceret, quòd harenis calentibus esset vsus: tum illudés Fronto, Morbo quidem, inquit, cares: sed verbi vitio non cares. Caius enim Cæsar ille perpetuus dictator Cn. Pompeij socer, à quo familia & appellatio Cæsarum deinceps propagata est, vir ingenij præcellentis, sermonis præter alios suæ ætatis castissimi; in libris, quos ad M. Ciceronem de Analogia conscripsit, *harenas* vitiosè dici existimat: quòd *harena* numquam multitudinis numero appellanda sit, sicuti neque *cælum* neque *triticum*: cõtra autem *quadrigas*, etiamsi currus vnus equorum quatuor iunctorum agmén vnum sit, pluratiuo semper numero dicendas putat: sicut *arma* & *mænia* & *comitia* & *inimicitias*: ni quid contra ea dicis poëtarum pulcherrime; quo & te purges & non esse id vitium demonstrés? De *cælo*, inquit ille & *tritico* non inficias eo quin singulo semper numero dicenda sint, neque de armis & *mænibus* & *comitiis* quin figura multitudinis perpetua censeantur: videbimus autem pòst de *inimicitiis* & *quadrigis*. ac fortasse an de *quadrigis* veterũ auctoritate cõcessero *inimicitiam* tamen, sicut *inscientiam* & *impotentiã* & *iniuriam*, quę ratio est quamobrem

C. Cæsar

C. Cæsar vel dictam esse à veteribus vel dicendam à nobis non putat? quando Plautus, linguæ Latinæ decus, deliciam quoque ἑνικῶς dixerit, pro deliciis?

Mea, inquit, *voluptas mea delicia*, *inimicitiam* autem Q. Ennius in illo memoratissimo libro dixit:

Eo, inquit, *ingenio natus sum: amicitiam*,
Atque inimicitiam in fronte promptam gero.

sed enim *harenas* parum Latinè dici, quisque, oro te, alius aut scripsit aut dixit? ac propterea peto, vt si C. Cæsaris liber præ manibus est, promi iubeas: vt, quam confidenter hoc dicat, æstimari à te possit. tūc, prolato libro de analogia primo, verba hæc ex eo pauca memoriæ mandaui; nam quum *prædixisset neque *cælum triticúmve*, neque *harenam* multitudinis significationem pari, *Num tu*, inquit, *harum rerum natura accidere arbitraris, quòd vnam terram & plures terras & vrbem & vrbes & imperium & imperia dicamus: neque quadrigas in vnam nominis figuram redigere, neque harenam in multitudinis appellationem conuertere possimus?* his deinde verbis lectis sibi Fronto ad illum poëtam, Videtur ne tibi, inquit, C. Cæsar de statu verbi contrà te satísque apertè

* supra dixisset *c. T. & vet. ed.*

satísque constanter pronunciasse ? Tum permotus auctoritate libri poëta. Si à Cæsare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc Cæsaris libro prouocassem. sed quoniam ipse rationem sententiæ suę reddere supersedit: nos te nunc rogamus, vt dicas quam esse causam vitij putes, & in *quadriga* dicenda & in *harenis*. Tum Frõto ita respondit: *Quadrigæ* semper, etsi multijugæ non sunt, multitudinis tamen numero tenentur: quoniam quatuor simul equi iuncti *quadrigæ* quasi *quadrijugę* vocantur. neque debet prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis numeri vnitatem: eandémque ibi rationem habendam, sed in specie dispari, nam quum *harena* singulari numero dicta multitudinem tamen & copiam significet minimarum, ex quibus constat, partium: indoctè & inscitè *harenæ* dici videntur: tanquam id vocabulum indigeat numeri amplitudine, quum ei singulariter dici ingenita sit naturalis sui multitudo. sed hæc ego, inquit, dixi non vt huius sententiæ legísque fundus subscritórque fierem: sed vt ne Cæsaris viri docti opinionem ἀπαραμύθητον destituerem. nam quum *cælum* semper ἑνικῶς dicatur, *mare & terra* non semper, *puluis*,

ventus,

ventus, & *fumus*, non ſemper: cur *inducias* & *ceremonias* ſcriptores veteres nonnumquam ſingulari numero appellauerunt: *ferias* & *nundinas* & *inferias* & *exſequias* nunquam? cur *mel* & *vinum* atque id genus cætera, numerum multitudinis capiunt: *lac* non capiat? quæri, inquam, iſta omnia & enucleari & * excuti ab hominibus negotioſis in ciuitate tam occupata non queunt. Quin his quoque ipſis, quæ jam dixi, demoratos vos eſſe video, alicui, opinor, negotio deſtinatos. ite ergo nunc: &, quando fortè erit otium, quærite an *quadrigam* & *harenas* dixerit è cohorte illa duntaxat antiquiore vel oratorum aliquis vel poëtarum, id eſt, claſſicus aſſiduúſque aliquis ſcriptor, non proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos iuſſit vocabula: non ea re opinor, quòd ſcripta eſſe in nullis veterum libris exiſtimaret: ſed vt nobis ſtudium lectitandi in quærendis rarioribus verbis exerceret. Quod vnum ergo rariſſimum videbatur, inuenimus *quadrigam* numero ſingulari dictam in libro ſatyrarum M. Varronis, qui inſcriptus eſt, *Exdemetricus*. *harenas* autem πληθυντικῶς dictas minore ſtudio quærimus, quia præter C. Cæſarem, quod equidem meminerim, nemo id.

* extudi *c.T. & v. ed.*

interea labor hic vigiliarum & inquies suavitate paulisper vocum atque modulorum acquiesceret.

Τὸν ἄργυρον τορεύσας
Ἥφαιστέ μοι ποίησον
Πανοπλίαν μὲν οὐχί.
(Τί γὰρ μάχαισι κἀμοί,)
Ποτήριον δὲ κοῖλον
Ὅσον δύνῃ βάθυνον.
Ποίει δέ μοι κατ' αὐτὸ
Μήτ' ἄστρα μήθ' ἁμάξας,
Μὴ στυγνὸν Ὠρίωνα.
(Τί Πλειάδεσσι, κἀμοί,
Τί δ' ἀστέρεσσι Βοώτεω,)
Ποίησον ἀμπέλους μοι
Καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ
Καὶ χρυσέους πατοῦντας
Ὁμοῦ καλῷ Λυαίῳ
Ἔρωτα καὶ Βάθυλλον.

Tum Græci plusculi, qui in eo convivio erant, homines amœni & nostras quoque literas haud incuriosè docti, Iulianum rhetorem lacessere insectaríque adorti sunt tanquam prorsus barbarum & agrestem: qui ortus terra Hispania foret clamatórque tantùm & facundia rabida iurgiosáque esset, eiúsque linguæ exercitationes doceret, quæ nullas voluptates nullámque mulcedinem Vene-

dius, venustius, limatius, pressius, Græcum Latinumve nihil quicquam reperiri puto versus Æditui:

Dicere quum conor curam tibi Pamphila cordis:
Quid mi abs te quæram? verba labris abeunt.
Per pectus miserum manat subido mihi sudor.
Sic tacitus, subidus: duplo ideo pereo.

atque item alios versus eiusdem addidit, non herclè minus dulces quàm priores:

Quid faculam præfers Phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus. hoc lucet pectore flamma satis.
a *Istam non potis est vis sæua extinguere venti:*
Aut imber cælo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,
Nulla st quæ possit vis alia opprimere.

item dixit versus Porcij Licinij hosce,

Custodes ouium b *teneræque propaginis agnûm*
Quæritis ignem? ite huc. quæritis? ignis homo st.
Si digito attigero, incendam siluam simul omnem:
*Omne *pecus: flamma st, omnia qua video.*

*pecus st. st. o. quæ v. c. Ter.

Q. Catulli versus illi fuerunt:

Aufugit mihi animus. credo, vt solet, ad Theotimum.
Deuenit. sic est perfugium illud habet.
Quid si non interdixem, ne illuc fugitiuum.
Mitteret ad se intrò, sed magis eiiceret?
Ibimus quæsitum. verùm ne ipsi teneamur
Formido. quid ago? da Venus consilium.

NOTÆ VARIORVM.

a *Istam non potis est.* Non satis commodè intelligi posse hunc versum arbitror nisi sic legas: *istam, nam potis est.* TVR. *in aduer.* 7. 16.

b *Teneræque.* Quidam legunt, *videre.* Sed malè. TVR. *in aduers.* 7. 16.

c *Si digito tetigero.* Id est si vel leuissimè tetigero. TVRN. *in aduers.* 7. 16.

Verba hæc, præter propter *, in vsu vulgi prodita etiam Ennij fuisse.*

CAP. X.

MEmini me quondam & Celsinum Iulianum Numidam ad Frontonem Cornelium, pedes tunc grauiter ægrum, ire & visere atque ibi, qui introducti sumus, offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi, circum vndique sedentibus multis doctrina aut genere aut fortuna nobilibus viris. assistebant fabri ædium complures balneis nouis moliendis adhibiti: ostendebántque depictas in membranis

branulis varias species balnearũ. ex quibus quum elegisset vnã formam a speciéque * operis, interrogauit quantus esset pecuniæ conspectus, ad id totum opus absoluendum. quúmque architectus dixisset necessaria videri esse sestertia ferme trecenta: vnus ex amicis Frõtonis & præter propter, inquit, alia quinquaginta. tũ Fronto dilatis sermonibus, quos habere de balnearum sumptu institerat, aspiciens ad eum amicum, qui dixerat quinquaginta esse alia opus præter propter, quid hoc verbi esset *præter propter*, interrogauit. atque ille amicus. Non meum, inquit, hoc verbum est: sed multorum hominũ quos loquentes id audias, quid autem id verbũ significet, non ex me, sed ex grammatico quærendum est. ac simul digito demonstrat grammaticũ, haud incelebri nomine Romæ docentem, sedentem. tũ grammaticus vsitati peruulgatíque verbi obscuritate motus, Quærimus, inquit, quod honore quæstionis minimè dignum est. nã nescio quid hoc prænimis plebeiũ est, & in opificũ sermonibus, quàm in hominum doctorũ, notius. At enim Fronto, iã voce atque vultu intentiore; Itáne, inquit magister, dehonestum tibi deculpatúmq; hoc verbũ videtur, quo & M. Cato. & M.

* veris c. Tor. & vet.

Varro & pleraque ætas superior vt necessario & Latino vsi sunt? atque ibi Iulius Celsinus admonuit in tragœdia quoque Ennij,quę Iphigenia inscripta est,idipsum de quo quærebatur scriptum esse, & à grammaticis contaminari magis solitum, quàm enarrari. quocirca statim proferri Iphigeniam Qu. Ennij iubet. in eius tragœdiæ choro inscriptos esse hos versus legimus:

Otio qui nescit vti,plus negoti habet
Quàm quum est negotium in negotio.
Nam cui quod agat institutum est: nullo negotio
Id agit.studet ibi. mentem atque animum delectat suum.
Otioso in otio animus nescit quid velit.
Hoc idem est: neque domi nunc nos nec militiæ sumus.
Imus huc: hinc illuc: quum illuc ventum est,ire illinc lubet,
Incertè errat animus. præter propter vitam viuitur.

Hoc vbi lectum est: tum deinde Fronte ad grammaticum iam labentem, Audistine,inquit, magister optime, Ennium tuū dixisse, *præter propter*, & cum sententia quidem tali, quali seuerissimæ philosophorum esse obiurgationes solent? petimus

mus igitur dicas, quoniam de Enniano iam verbo quæritur, qui sit notus huiusce versus sensus.

Incertè errat animus. præter propter vitam viuitur.

Et grammaticus sudans multum ac rubens multum, quum id plerique prolixius riderent, exsurgit: & abiens, Tibi, inquit, Fronto posteà vni dicam, ne insciriores audiant ac discant. atque ita omnes relicta ibi quæstione verbi consurreximus.

NOTÆ VARIORVM.

a *Speciémque operis.* Al. *Speciémque verbis interrogauit.*

Ponit versus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis lusit, dum tragœdiis contendit.

CAP. XI.

CElebrantur duo isti Græci versiculi, multorúmque doctorum hominum memoria dignantur, quòd sint lepidissimi & venustissimæ breuitatis, neque adeò pauci sunt veteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affirmant; quibus ille adolescens luserit, quum tragœdiis quoque eodem tempore faciendis præluderet.

Τὴν ψυχὴν, Ἀγάθωνα φιλῶν, ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον·
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.

Hoc distichon amicus meus οὐκ ἄμουσος adolescens in pluteis versiculos licentiùs liberiúsq; vertit. qui quoniam mihi quidem visi sunt non esse memoratu indigni; subdidi.

Dempse mihi vico f.c.Tor.

** Dum semihulco sauio*
Meum puellum sauior,
Dulcémque florem spiritus
Duco ex aperto tramite:

* Anima c.Tor. Anima tunc ag.vt. ed.

** Animula ægra & saucia*
Cucurrit ad labias mihi,
Rictúmque in oris peruium,
Et labra pueri mollia,
Rimata itineri transitus,
Vt transiliret nititur.
Tum si moræ quid plusculæ
Fuisset in cœtu osculi:
Amoris igni percita
Transisset, & me linqueret:
*Et mira prorsum res * foret,*
Vt ad me fierem mortuus,
*Ad puerum * at intus viuerem.*

*moneret, c.Tor.
* *deest* at *in c.Tor. vet.ed. habe* intus vt v.

Dissertatio Herodis Attici super vi & natura doloris, suaque opinio[illegible] affirmatio per exemplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores praecidit.

CAP. XII.

HErodem Atticum consularem virũ Athenis disserentem audiui Græca oratio-

oratione: in qua ferè omnis, memoriæ nostræ vniuersos grauitate atque copia & elegantia vocum longè præstitit. disseruit autem contra ἀπάθειαν stoicorum, lacessitus à quodam stoico, tanquam minus sapiéter & parum viriliter dolorem ferret ex morte pueri, quẽ amauerat. In ea dissertione, quantulum memini, huiuscemodi sensus est: quòd nullus vsquam homo, qui secundùm naturam sentiret & saperet, affectionib⁹ istis animi, quas πάθη appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, voluptatis, carere & vacare * totus posset: atque, si posset etiam obniti vt totis careret, non ex re id melius, quoniam langueret animus & torperet affectionũ quarũdã adminiculis, vt necessario * plurimũ imperio, priuatus. dicebat enim sẽsus istos motúsque animi, qui quũ immoderatiores sunt vitia fiunt, innexos implicatósque esse vigoribus quibusdã mẽtium & alacritatibus. ac propterea, si omnino omneis eos imperitius conuellamus, periculũ esse ne eis adhærentes bonas quoq; & vtiles animi indoles amittamus. moderãdos esse igitur & scitè cõsideratéq; purgãdos censebat: vt ea tantũ, quæ aliena sunt, contráque naturã videntur, & cum pernicie agnata sunt, detrahantur,

* totius posset rethor non dolere: atque *c. Tor. vet. autem ed.* totis posset & omnino non dolere: atque.
* plurum periet priu. *c. To.*

ne profectò id accidat; quòd cuipiam Thraco insipienti & rudi in agro, quem emerat, procurãdo venisse vsu fabula est. Homo Thracus, inquit, ex vltima barbaria, ruris colendi insolens, quum in terras cultiores, humanioris vitę cupidine, commigrasset: fundum mercatus est, oleo atque vino constitutum: qui nihil admodum super vite aut arbore colendi sciret. videt fortè vicinum rubos latè atque altè obortas excidentem, fraxinos ad summum propè verticem deputantem, soboles vitium è radicibus caudicũ super terram fusas reuellentem, stolones in pomis aut in oleis proceros, atque * decretos amputantem: acceditque propè, & cur tãtam ligni atque frondium cædem faceret percunctatus est. vicinus ita respondit: Vt ager, inquit, mundus purúsque fiat, eiúsq; arbor atq; vitis fecundior. Discedit ille à vicino gratias agens, & lætus tanquam adeptus rei rusticæ disciplinam. tum falcem ibi ac securim capit: atque ibi homo miser imperitus vires suas sibi omnes & oleas detrũcat: comásque arborum lætissimas vberrimósque vitium palmites decidit & frucreta atque virgulta simul omnia, pomis, frugibúsque gignendis felicia, cum sentibus & rubis purificandi agri gratia

* decertos v. Ter. decerptos vet. ed.

gratia cōuellit: mala mercede doctus audaciam, fiduciámque peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathiæ sectatores, qui videri se esse tranquillos & intrepidos & immobiles volunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus * vehementioris animi officiis amputatis, in corpore ignauæ & quasi eneruatæ vitæ consenescunt. *vehemētioribus a.o.a. in corpore i. ex Lip.

Quos pumiliones *dicimus, Græcè* νάνους *appellari.*

CAP. XIII.

STabant fortè vnà in vestibulo palatij fabulantes Fronto Cornelius & Festus Postumius & Apollinaris Sulpitius atque ego ibi assistens, cum quibusdam aliis sermones eorum, quos de literarum disciplinis habebant, curiosius captabam. tum Fronto Apollinari, Fac me, inquit, oro, magister, vt sim certus, an rectè supersederim *nanos* dicere parua nimis statura homines, maluerimque eos *pumiliones* appellare: quoniam hoc scriptum esse in libris veterum memineram, *nanos* autem sordidum esse verbum & barbarum credebam. Est quidem hoc, inquit Apollinaris, in cōsuetudine imperiti vulgi frequens, sed barbarū non est, cēsetúrq; linguæ Græcæ origine: νάνους enim Græci vocauerunt breui atque humili corpore

hominec paulum ſupra terram extantes, ídque ita dixerunt, adhibita quadam ratione etymologiæ cum ſententia vocabuli competente, &, ſi memoria, inquit, mihi non labat, ſcriptum hoc eſt in comœdia Ariſtophanis, cui nomen eſt, *ὁλκάδες*. Fuiſſet autem verbum hoc à te ciuitate donatum aut in Latinam coloniam deductum, ſi tu eo vti dignatus fores, eſſétque id impédio probabilius, quàm quæ à Laberio ignobilia nimis & ſordentia in vſum linguæ Latinæ intromiſſa ſunt. tũ Feſtus Poſtumius grammatico cuipiam Latino, Frontonis familiari, Docuit, inquit, nos Apollinaris *nanos* verbũ Græcũ eſſe. tu nos doce, in quo de mulis aut equuleis humilioribus vulgò dicitur, ánne Latinum ſit: & apud quem ſcriptum reperiatur. atque ille grammaticus, homo ſanè perquam in noſcendis veteribus ſcriptis exercitus, ſi piaculum, inquit, non committitur pręſente Apollinare quid de voce illa Græca Latináve ſentiã dicere, audeo tibi, Feſte, quærenti reſpondere: eſſe hoc verbum Latinum, ſcriptúmque inueniri in poëmatis Heluij Cinnæ nõ ignobilis, neque indocti poëtæ verſúſque eius ipſos dixit: quos, quoniàm memoriæ mihi fortè aderant, adſcripſi:

At nunc

*At nunc me * geniana per salicta*
Binis rheda rapit citata nanis.

* genij na na per ve. ed.

Contemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium ætatis suæ doctissimos Romanos: & quod Nigidij commentationes propter earum obscuritatem subtilitatémque in vulgus non exeunt.

CAP. XIIII.

AEtas M. Ciceronis & C. Cæsaris præstanti facundia viros paucos habuit: doctrinarum autem multiformium variarúmque artium, quibus humanitas erudita est, columina habuit Marcum Varronem & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monumenta rerum ac disciplinarum, quæ per literas condidit, in propatulo frequentíque vsu feruntur. Nigidianæ autem commentationes non proinde in vulgus exeunt: & obscuritas subtilitásque earum tanquam parum vtilis derelicta est. sicuti sunt quæ paulò antè legimus in commentatiis eius quos grammaticos inscripsit. ex quibus quædam ad demonstrandum scripturæ genus exempli gratia sumpsi. nam quum de natura atque ordine literarum dissereret, quas grammatici vocales appellant; verba hæc scrip sit, quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionem. A

& O semper principes sunt: I & V semper subditæ, E & subit & præit. In Euripo prȩit: subit in ÆEmilio. si quis putat præire v, in his verbis, *Valerius, Vennonius, Volusius:* aut *I* in his, *iampridem, iecur, iocum, iucundum:* errabit: quòd hæ literæ quum prȩeũt ne vocales quidem sunt. item ex eodem libro verba hæc sunt. *Inter literam N & G est alia vis: vt in nomine anguis & angaria & ancoræ & increpat & incurrit & ingenuus. in omnibus enim his, non verũ N, sed adulterinum ponitur. nam, N, non esse linguæ indicio est. nam si ea litera esset, lingua palatum tangeret.* Alio deinde in loco ita scriptum: *Græcos non tantæ inscitiæ arcesso, qui Ou ex O & Y scripserunt, quantæ, qui, ei, ex E & I. illud enim inopia fecerunt, hoc nulla re subacti.*

A. GEL-

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIVS LIBER VIGESIMVS.

Disceptio Sex. Cæcilij iureconsulti & Fauorini philosophi de legibus duodecim tabularum.

Cap. I.

SExtvs Cæcilius in disciplina iuris atque legibus populi Romani noscendis interpretãdísq;, sciẽtia, vsu, actoritateque illustri fuit. ad eum fortè in area Palatina, quũ salutationem Cæsaris opperiremur, philosophus Fauorinus accessit; collocutúsque est, nobis multísque aliis præsentibus. in illis tunc eorum sermonibus orta mentio est legum decemuiralium; quas decemuiri eius rei gratia à populo creati composuerunt * in duodecim tabulas. Eas leges quum Sextus Cæcilius, inquisitis exploratísque multarum vrbium legibus, eleganti atque absoluta

* inque d. t. conscripserunt. Eas *ve. ed. & c. Tor. qui tamen non habet copulamq.*

breuitate verborum ſcriptas diceret: Sit hoc,inquit Fauorinus,in pleraque earum legum parte ita vti dicis.non enim minus cupidè tabulas iſtas XII. legi,quàm illos decem libros Platonis de legibus.ſed quędam iſtic eſſe animaduertuntur aut obſcuriſſima,aut dura,aut lenia contrà nimis & remiſſa, aut nequaquam ita, vt ſcriptum eſt, conſiſtentia. Obſcuritates,inquit Sex. Cæcilius, non aſſignemus culpæ ſcribentium, ſed inſcientiæ non aſſequentium. quanquam hi quoque ipſi, qui quæ ſcripta ſunt minus percipiunt, culpa vacant. nam longa ætas verba atque mores veteres obliterauit, quibus verbis moribúſque ſententia legum comprehenſa eſt. trecenteſimo quoque anno poſt Romam conditam tabulæ compoſitæ ſcriptæque ſunt,à quo tempore, ad hunc diem, anni eſſe non longè minus ſeptinginti videntur.durè autem ſcriptum eſſe in iſtis legibus quid exiſtimari poteſt? niſi duram eſſe legem putas, quæ iudicem arbitrúmve iure datum , qui ob rem dicendam pecuniam, accepiſſe conuictus eſt,capite pœnitur; aut quæ furem manifeſtum, ei cui furtum factum eſt, in ſeruitutem tradit: nocturnum autem furem ius occidendi tribuit. dic enim , quæſo , dic,

vir

vir sapientiæ studiosissime: an aut iudicis illius perfidiam contra omnia iura diuina atque humana iusiurandum suum pecunia vendentis, aut furis manifesti intolerandam audaciam, aut nocturni grassatoris insidiosam violentiam non dignam esse capitis pœna existimes? Noli, inquit Fauorinus, ex me quærere, quid ego existimem. scis enim solitum esse me pro disciplina sectæ, quam colo, inquirere potius quàm decernere. sed non leuis existimator, neque aspernabilis est populus Romanus: cui delicta quidem isthæc vindicanda: pœnæ tamen * huiusmodi nimis duræ esse visæ sunt. passus enim est leges istas de tam immodico supplicio situ atque senio emori. sicut illud quoque, non humaniter scriptum, improbauit: quòd si homo in ius vocatus morbo aut ætate æger ad ingrediendum inualidus est, arcera non sternitur: sed ipse aufertur & iumento imponitur, atque ex domo sua ad prætorem in comitium noua funeris facie effertur. quam enim ob causam morbo affectus, & ad respondendum pro sese non idoneus, iumento adhærens in ius aduersario deportatur? Quòd verò dixi videri quædam esse impendio molliora: nõne tibi quoque videtur nimis esse dilutum,

* huiuscemodi & Tor.

quod ita de iniuria pœnienda ſcriptũ eſt? SI * INIVRIAM. FAXIT. ALTERI. VIGINTI. QVINQVE. AERIS. POENAE. SVNTO. quis enim erit tam inops, quem ab iniuriæ faciẽdæ lubidine viginti quinque aſſes deterreant? itaque quum eam legem Q. Labeo quoque veſter in libris, quos ad duodecim tabulas conſcripſit, non probaret, * Quidam, inquit, Lucius Veratius fuit, egregiè homo improbus atq; immani vecordia. is pro delectamẽto habebat os hominis liberi manus ſuæ palma verberare. eum ſeruus ſequebatur * cruminam plenã aſſium portitans: &, quemcumque depalmauerat, numerari ſtatim ſecundùm duodecim tabulas viginti & quinque aſſes iubebat. propterea, inquit, prætores poſteà hanc aboleſcere & relinqui cenſuerũt: iniuriiſq; æſtimãdis recuperatores ſe daturos edixerũt. Nonnulla autẽ in iſtis legib. nec conſiſtere quidẽ, ſicuti dixi, viſa ſunt, velut illa lex talionis: cuius verba, niſi memoria me fallit, hæc ſunt. SI. MEMBRVM. RVPIT. * NI. CVM. EO. PACIT. TALIO. ESTO. præter enim vlciſcendi acerbitatẽ: neque procedere quoque exequutio iuſtæ talionis poteſt. nam cui membrum ab alio ruptum eſt: ſi ipſi itidem rumpere per talionẽ velit: quæro an efficere poſſit rumpẽdi pariter

in iuria alteri faxit, c. T. & vet. ed.

* *hæc vox abeſt à c. T. & à v. ed.*

* ferẽs cr. pl. aſſ. &, *v. ed. & c. T. qui tamen habet vt loco &*

* ni pagit, tal. c. *ex Turnebo* meum, ẽ pacto tal. *vet. ed. & c. T. qui tamen habet potius* ni cũ. *quàm* meum.

pariter mẽbri æquilibrium. in qua re primũ eã difficultas est inexpl cab lis. Quid si quis membrum inquit, alteri imprudẽs ruperit? quod enim per imprudentiam factum est, retaliari per imprudẽtiam debet. ictus qu ppe fortuitus & consultus nõ cadunt sub eiusdem tal onis sim.litudinem. quonam ig tur modo imprudẽtem poterit imitari, qui in exsequenda tal.one non lic entiæ ius habet, sed imprudentiæ? sed & si prudẽs ruperit: nequaquam patietur aut altiùs se lędi aut latiùs. quod cuiusmodi libra atq; mẽsura caueri possit, non reperio. quin etiam si quid plus erit alitérue commissum: res fiet rid culæ atroc.tatis: vt cõtraria actio mutuæ talionis oriatur & adolescat infinita quadam reciprecatio talionum. nam de immanitate illa secandi partiendíque humani corporis, si vnus ob pecuniam d bitam iudicatus add ctúsque sit plur bus, non libet meminisse, & piget dicere. quid enim videri potest efferatius? quid ab hominis ingenio diuersius, quàm quòd mebra & artus inopis debitoris breuissimo laniatu d strahebantur. sicut nunc bona venum distrahũntur? Tum Sex. Cæcilius amplexus vtraque manu Fauorinũ, Tu es, inqu t, vnus profectò in nostra memoria non Graię modò, *sed Romanę rei *sedet Ro

peritissimus. quis enim philosophorum disciplinæ suę leges tam scitè atque doctè callet, quàm leges tu nostras decẽ virales percalluisti? Sed, quæso te, cum tamen degrediare paulisper è curriculis istis disputationum vestrarum academicis, omissóq; studio, quicquid lubitũ est, arguendi tuendíque consideres grauiùs cuiusmodi sint ea, quæ reprehẽdisti. nec ideò contemnas legum istarum antiquitates, quòd plerísque ipsis iam populus Romanus vti desiuerit. nõ enim profectò ignoras ε legũ oportunitates & medelas, pro temporum moribus & pro rerum publicarum generib. ac pro vtilitatum præsentiũ rationibus, próque vitiorum, quibus medendum est, feruoribus mutari atq; flecti: neque vno statu consistere: quin, vt facies cæli & maris, ita rerum atque fortunæ tẽpestatibus varientur quid salubrius visum est rogatione illa Stolonis iugerum de numero præfinito? quid vtilius plebiscito Voconio, de coërcendis mulierum hæreditatibus? quid tam necessarium existimatum est propulsandæ ciuium luxuriæ, quàm lex Licinia & Fannia, aliæque item leges sumptariæ? omnia tamen hæc obliterata & operta sunt ciuitatis opulentia quasi quibusdam fluctibus exæstuantis. Sed cur tibi esse visa est

manæ, v. ed. sed Rom. quoque T.

sa est inhumana lex omnium, mea quidē sententia, humanissima, quę iumētum dari iubet ægro aut seni in ius vocato? verba sut hæc de lege: SI. IN. IVS. VOCAT. MORBVS. AEVITAS. VE. VITIVM. ESCIT. QVI. IN. IVS. VOCABIT. IVMENTVM. DATO. SI. NOLET. ARCERAM. NE. STERNITO. An tu fortè morbum appellari hìc putas ægrotationem grauem cum febri rapida & quercera, iumētúmque dici pecus al quod vnicum tergo vehens? ac propterea minus fuisse humanum existimas ægrotum domi suæ cubantem iumento impositum in ius rapi? hoc, mi Fauorine, nequaquam ita est. nam morbus in lege ista non febriculosus neque nimium grauis: sed vitium aliquod imbecillitatis atque inualentiæ demonstratur: non periculum vitæ ostenditur, cætero qui morbum vehementiorem vim grauiter nocendi habentem legum istarum scriptores alio in loco non per se morbum, sed morbum sontem appellant. *iumentum* quoque non id solum significat quod nunc dicitur; sed vectabulum etiam, quod adiunctis pecoribus trahebatur, veteres nostri iumentum à iungendo dixerunt: *arcera* autem vocabatur plostrum tectum vndique & mœnitum: quasi arca quædam

magna vestimẽtis instrata, qua nimis ægri aut senes portari cubantes solebant. Quænã tibi igitur acerbitas esse visa est, quòd in ius vocato *paupertino homini vel inopi, qui aut ped b. fortè ægris esset, aut quo alio casu ingredi nõ quiret, plostrum esse dandum censuerunt: neque insterni tamẽ delicatè arceram iusserunt? quoniam satis esset inualido cuicuimodi vectabulũ. atq; id fecerunt, ne causatio ista ægri corporis perpetuam vocationem daret fidẽ detrectantibus, iurísq; actiones declinantibus. sed enim ipsum vide. iniurias factas quinque & viginti a sibus sanxerunt. non omnino omnes, mi Fauorine, iniurias ære isto pauco diluerunt: tametsi & hæc ipsa paucitas assium graue pondus æris fuit. nam librariis assib. in ea tẽpestate populus vsus est. sed iniurias atrociores, vt de osse fracto, non liberis modò, verùm etiã seruis factas impẽsiore damno vindicauerũt. quibusdam autẽ iniuriis talionẽ quoq; apposuerunt. quam quidem tu talionem vir optime iniquiùs paulo insectatus es: ac ne consistere quidẽ dixisti, lepida quadam solertia verborum: quoniam talioni par non sit talio: neque rumpi membrum facile possit ad alterius rupturæ (vt ais tu) æquilibrium. verum est, mi Fauorine,

*pauperrimo ve. ed.

uorine, talionem * rarissimũ fieri difficilimè. sed decem viri minuere atq; extinguere volentes huiuscemodi violentiam pulsandi a atque lædẽdi *, eo quoq; b metu coercendos esse homines putauerunt; neq; eius, qui membrum alteri rupisset & pacisci tamẽ de talione redimẽda nollet, tantam esse habendam rationem arbitrati sunt: vt an prudens imprudénsve rupisset, spectandum putarent: aut talionem in eo vel adamussim æquiperarent, vel in librili perpenderet: sed potius eundem animũ eundémque impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoq; casum exigi voluerũt, quoniã modus volũtatis præstari posset: casus ictus nõ posset. quod si ita est, vt dico, vt & ipse æquitatis habitus demonstrat: taliones illæ tuæ reciprocæ argutiores profectò quã veriores fuerunt. sed quoniam acerbũ quoque esse hoc genus pœnæ putas: quæ, obsecro te, ista acerbitas est, si idem fiat in te quod tute in alio feceris: præsertim quũ habeas facultatem paciscendi: & non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris? quod edictum autem prætorium de æstimandis iniuriis probabilius esse * potest? nolo hoc ignores, hanc quoq; ipsam talionẽ ad æstimationẽ iudicis redigi necessariò so-

* rarissimam *vet. ed.*

* talione *additur in c. T. & v. ed.*

* his p. *v. ed.* ex iis *c. T.*

litam. nam si reus, qui depacisci noluerat, iudici talionem imperanti non parebat: æstimata lite iudex hominem pecuniæ damnabat. atque ita, si reo & pactio grauis & acerba talio visa fuerat, seueritas legis ad pecuniæ multã redibat. Restat vt ei, quod de sectione partitionéq; corporis immanissimum esse tibi visum est, respõdeam. Omnibus quidem virtutum generibus exercendis colendisque populus Romanus è parua origine tãtæ amplitudinis instar emicuit: sed omnium maximè atque præcipuè fidem coluit, sanctámque habuit tam priuatim quàm publicè. sic consules clarissimos viros hostibus confirmãdæ fidei publicę causa dedit: sic clientem in fidem acceptum cariorem * haberi, quàm propinquos, tuendúmque esse contra cognatos censuit: neque peius vllum facinus existimatum est; quam si cui probaretur clientem derisui habuisse. Hanc autem fidẽ maiores nostri non modò in officiorũ vicibus, sed in negotiorum quoque contractibus sanxerunt; maximéque in pecuniæ * mutuaticæ vsu atque commercio. adimi enim putauerũt subsidium hoc inopiæ temperariæ, quo communis omnium vita indiget, si perfidia debitorũ sine graui pœna eluderet. cõfessi igitur ęris ac debiti

** hanc vocem restituimus ex vet. ed. & a. Tor.*

** mutuatiuæ H. St.*

biti iudicati triginta dies sunt dati, conquirendæ pecuniæ causa, quam dissoluerent: eósque dies decemuiri *iustos* appellauerunt, velut quoddam iustitium, id est, iuris inter eos quasi interstitionem quandam & cessationem. quibus diebus nihil cum his agi iure posset, post deinde, nisi dissoluerent, ad prætorem vocabantur, & ab eo quibus erant iudicati addicebantur. neruo quoque aut compedibus vinciebantur. sic enim sunt, opinor, verba legis: AERIS. CONFESSI. REBVS. Q. IVRE. IVDICATIS. TRIGINTA. DIES. IVSTI. SVNTO. POST. DEINDE. MANVS. IEIECTIO. ESTO. IN. IVS. DVCITO. NI. IVDICATVM. FACIT. AVT. QVI. ENDO. EO. IN. IVRE. VINDICIT. SECVM. DVCITO. VINCITO. AVT. NERVO. AVT. COMPEDIBVS. QVINDECIM. PONDO. NE. MINORE. AVT. SI. VOLET. MAIORE. VINCITO. SI. VOLET. SVO. VIVITO. NI. SVO. VIVIT. QVI. EM. VINCTVM. HABEBIT. LIBRAS. FARRIS. IN. DIES. DATO. SI. VOLET. PLVS. DATO. Erat autem ius interea paciscendi, ac, nisi pacti forent, habebantur in vinculis dies sexaginta. inter eos dies, trinis nundinis continuis, ad prætorem in comitium producebantur, quantæque pecuniæ iudicati essent, prædicabatur. tertiis

autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregre venum ibant. sed eam capitis pœnam sanciendæ, sicut dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis ostentu nouisque terroribus metuendam reddiderũt. nam si plures forent, quibus reus esset iudicatus, secare si vellent atque partiri corpus addicti sibi hominis permiserunt. & quidem verba ipsa legis dicam, ne existimes inuidiam me istam fortè formidare. TERTIIS, inquit, NVNDINIS. PARTIS. SECANTO. SI. PLVS. MINVS. VE. SECVERVNT.* SE. FRAVDE. ESTO. Nihil profectò immitius, nihil immanius; nisi, vt reipsa apparet, eo consilio tanta immanitas pœnæ denunciata est, ne ad eam vmquam perueniretur. addici namque nunc & vinciri multos videmus: quia vinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt. dissectum esse antiquitus neminem equidem neque legi neque audiui: quoniam sæuitia ista pœnæ contemni non quia est. An putas, Fauorine, si non illa etiam ex duodecim tabulis de testimoniis falsis pœna aboleuisset: & si nunc quoque vt antea, qui falsum testimonium dixisse conuictus esset, è saxo Tarpeio deijceretur, mẽtituros fuisse pro testimonio tam multos, quàm videmus? Acerbitas plerumque

* sine vet. ed.

rumque vlciscendi maleficij bene atque cautè viuendi disciplina est. Historia de Metio * Fufetio Albano nobis quoque, non admodum numero istiusmodi libros lectitantibus, ignota nō est. qui quoniam pactum atque condictum cum rege populi Romani perfidè ruperat, binis quadrigis euinctus in diuersa nitentibus laceratus est. nouum atque asperum supplicium: quis negat? sed, quid elegantissimus poëta dicat, vide:

* Suffetio vet. ed.

At tu dictis, Albane, maneres.

Hæc taliáque alia vbi Sex. Cæcilius omnibus qui aderant, ipso quoque Fauorino approbante atque laudante, disseruit, nunciatum est Cæsarem iam salutari: & separati sumus.

NOTÆ VARIORVM.

a *Nisi duram esse legem.* Duræ leges aliquando finguntur, & Symmachus testatur Theodosiũ sæpe legum duritiam inflexisse. IVR. *in Symmach.* Leges duræ aliquando finguntur Liuius ait leges rem surdam & inexorabilem esse: irasci præterea leges dicuntur apud Quintilianum, cuius rei rationem eleganter reddit Diuus Ambrosius *in Psalm.* 37. BROS.

b *Si membrum.* Ego sensum expiscatus lego, *si membrum rupit ni pagit talio esto*, nam eam fuisse sententiam legis sic interpretatur Gellius, qui membrum alteri rupisset & pacisci tamen

de talione redimenda nollet. *Ni pagunt* etiam numero multitudinis, si legeretur eadem sententia efficeretur. TVRN *in aduers.*

c *Legum oportunitates & medelas.* Leges medicas dici inuenire est aliquoties vt Theodosiana Nouu. 13. de Iudæis IVR. *in Symm.*

d *Atque laedendi.* Quidam addunt *talione*: sed delenda est hæc vox quæ ex glossemate vocabuli metus in contextũ venit. FAB, *Sem. li.* 2.

e *Metu.* Talionis de qua egerat PET. FAB, *Sem. lib.* 2.

f *In dies.* Endo diei dato legit Turnebus. pro in dies dictum est antiqua consuetudine vt vindicit pro vindicet, libri edunt *vim dicit*, quasi qui vindex esse diceret, ista vis est & reum liberaret. TVRN. *in aduers.*

g *Trans Tiberim.* Significari puto legem & conditionem venditionis iniquiorem vt extra fines, qui venditus est seruiat non in agro Romano cum trãsberina regio extra agrum Romanum proprie dictum esset, & in eo genere agri qui peregrinus habebatur, conseretur. TVRN. *in aduers.*

Vocabulum siticinum, *M. Catonis oratione quid significet.*

CAP. II.

SIticines, scriptum est in oratione M. Catonis. quæ inscribitur. *Ne imperium sit veteri vbi nouus venerit.* Siticines, inquit, & a *liticines & tubicenes.* Sed Cæsellius Vindex in Commẽtariis lectionũ antiquarum scire quidẽ se ait *liticines* lituo cantare, & *tubicines* tuba: quid istuc autem

sit,

sit, quo *siticines* cantent, homo ingenuæ veritatis scire sese negat. Nos autem in Capitonis Atei conectaneis inuenimus, *siticines* appellatos, qui apud sitos canere soliti essent, hoc est, vita functos & sepultos: eósque habuisse proprium genus tubæ, * à cæterorum differens.

* qua canerent à cæte. vet. ed. & c.T.

NOTÆ VARIORVM.

a *Siticines.* Eadem fere habet Nonius Marcellus, sed qua in re proprium illud genus tubæ, à reliquis tubis differret, & quid diuersum siticines à tubicinibus canerent, neuter nec vllus alius scriptor explicat. Quæ res ne amplius in obscuro decumbat, aliqua nobis adferenda sunt in medium. Est igitur sciendum tubas illas fuisse cæteris latiores ac longiores quales in antiquorum sepulchris aliquando insculptas vidimus, ipsósque siticines graue canere consueuisse. Longitudinem quidem maiorem quàm in cæteris tubis esset demonstrat Ouidius lib. 2. *amo. eleg.* 6. Latiores verò cæteris eas fuisse ostendit Galenus *lib.* 3. *de Sym. cau.* Siticines autem grauiorem incinere sonum consueuisse demonstrat. Aristot. *lib* 5. *de gener. anima.* Plura hac de re tractat MAG. *lib.* 2. *Miscel. cap.* 13.

Quam ob causam L. Accius poëta in pragmaticis sicinnistas nebuloso nomine *esse dixerit.*

CAP. III.

QVos *sicinistas* vulgus dicit, qui rectiùs loquuti sunt *sicinnistas*, litera *n* gemina dixerunt. *sicinnium* enim genus

veteris saltationis fuit. saltabundi autem canebant, quæ nunc stantes canunt.* posuit hoc verbum L. Accius poëta in pragmaticis, appellatque *sicinnistas* ait *nebuloso nomine*: credo propterea *nebulosum*, quòd *sicinnium* cur diceretur ei obscurum esset.

** Initium capitis huc usque deest in c. T. & in vet. ed.*

Artificum scenicorum studium amorémque inhonestum probrosúmque esse: & super ea re verba Aristotelis philosophi adscripta.

CAP. IIII.

COmœdos quispiam & tragœdos & tibicines dives adolescens Tauri philosophi discipulus liberos homines in deliciis atque in delectamentis habebat. id genus autem artifices Græcè appellantur οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται. Eum adolescentem Taurus à sodalitatibus conuictúque hominum scenicorum abducere volens, misit ei verba hæc ex Aristotelis libro excerpta, qui προβλήματα ἐγκύκλια inscriptus est: iussitque vt ea quotidie lectitaret: Διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροί εἰσιν, ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι. διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας αὐτῶν τὸ πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι. καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσίν, ὅτε δὲ ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.

NOTÆ

NOTÆ VARIORVM.

2 Διονυσιακοί. Hac de re vide PET. FAB. *Agor. lib. 1.*

Exempla epistolarum Alexandri regis & Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita: eaque in linguam Latinã versa.

CAP. V.

COmmentationum suarum artiúmque, quas discipulis tradebat Aristoteles philosophus regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur. alia erant, quæ nominabat ἐξωτερικὰ: alia, quæ appellabat ἀκροατικά.

Ἐξωτερικὰ dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, facultatem * argutiarum, ciuiliúmque rerum notitiam conducebant. Ἀκροατικὰ autem vocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliórque agitabatur, quæque ad naturæ contẽplationes disceptationésve dialecticas pertinebant: huic disciplinæ, quam dixi, ἀκροατικὴν, tempus exercendæ dabat in Lycio matutinum: nec ad eam quemquam temere mittebat: nisi quorum antè ingenium & eruditionis elementa atque in discendo studium laborémque explorasset. illas verò ἐξωτερικὰς auditiones exercitiúmque dicendi eodem in loco vesperi

*que aerg. c. Tor.

faciebat: eásque vulgò iuuenibus sine delectu præbebat: atque eum δειλινὸν περίπατον appellabat, illum alterum supra ἑωθινόν. vtroque enim tempore ambulans disserebat: libros * que suos, earum omnium rerum commentarios, seorsum diuisit: vt alij exoterici dicerentur partim acroati. Acroaticos quum in vulgus ab eo editos rex Alexander cognouisset: atque ea tempestate armis exercitam omnem prope Asiam teneret, regemque ipsum Darium prœliis & victoriis vrgeret: in illis tamẽ tantis negotiis literas ad Aristotelem misit, non eum rectè fecisse, quòd disciplinas ἀκροατικὰς, quib⁹ ab eo ipse eruditus foret, libris foras editis inuulgasset. Nam quanam inquit, alia re præstare cæteris poterimus, si ea, quæ ex te accepimus, omnium prorsus fient communia? quippe ego doctrina anteire malim, quàm copiis atque opulentiis. Rescripsit ei Aristoteles ad hanc sententiam: Acroaticos libros, quos editos quereris, & non proinde vt arcana absconditos, neq; editos scito esse, neque nõ editos. quoniam his solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla vtrarumque literarum, sumpta ex Andronici philosophi libro, subdidi. amaui autem prorsus in vtriusque epistola breuitatis elegantissimæ

* quoque c.T.

simæ filum tenuissimum.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας, ἐκδοὺς τοὺς ἀκροατικοὺς τῶν λόγων. τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροατικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. ἔρρωσο.

Hoc ego verbum, ξυνετοὶ γάρ εἰσιν, quærens vno itidem verbo dicere, aliud non reperi, quam quod est scriptum à M. Catone in VI. origine. *Itaque ego, inquit, cognobiliorem cognitionem esse arbitror*

Quæsitũ atque tractatum; vtrum sit rectius dicere, habeo curam vestri, *an* vestrum.

CAP. VI.

PErcunctabar Apollinarem Sulpicium, quum eum Romæ adolescentulus sectarer, qua ratione diceretur, *habeo curã vestri*, aut *misereor vestri*: & iste casus, ve-

stri, eo in loco quem videretur habere casum rectum. Is hîc mihi ita respondit: Quæris, inquit, ex me, quod mihi quoque est iamdiu in perpetua quæstione. videtur enim non *vestri* oportere dici, sed *vestrū*: sicut Græci loquuntur, ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν. quo in loco ὑμῶν aptius *vestrum* dicitur, quàm *vestri*, & habet casum nominandi * *vos*: quem tu rectum appellasti. inuenio tamen, inquit, non paucis in locis *nostri* atque *vestri* dictum, non *nostrum* aut *vestrum*. L. Sulla rerum gestarum libro secundo: *Quo si fieri potest, vt etiam nunc nostri vobis in mentem veniat: nósque magis dignos creditis, quibus ciuibus quàm hostibus vtamini: quique pro vobis potius quàm contra vos pugnemus: neque nostro, neque maiorum nostrorum merito nobis id continget.* Terentius in Phormione:

* vos abest à c. Tor.

Ita plerique ingenio sumus omnes. nostri nosmet pœnitet.

Afranius in Togata.

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

& Laberius in Necycomantia:

Dum diutiùs detinetur, nostri oblitus est.

dubium porrò, inquit, non est, quin eodē hæc omnia casu dicantur: *nostri oblitus est, nostri miseritus est*: quo dicitur, *mei pœnitet, mei misertus est, mei oblitus est*. *mei* autē casus

casus interrogādi est, quem genitiuū grāmatici vocāt: & ab eo declinatur, quod est, *ego.* huius deinde pluratiuū est, *nos tui* æquè declinatur ab eo, quod est, *tu.* huius itidem pluratiuū est, *vos.* sic namque Plautus declinauit in Pseudolo in hisce versibus:

Si ex te tacente fieri possem certior, here,
Quæ miseriæ te tam miserè macerent:
Duorum labori ego hominum parsissem lubens.
Mei te rogandi & tis respondendi mihi.

mei enim Plautus, hoc in loco, non ab eo dixit, quod est, *meus:* sed ab eo quod est, *ego.* itaq; si dicere velis, *patrē mei*, pro, *patrē meum*, quo Græci modo τὸν πατέρα μου dicunt, inusitatè quidē, sed rectè profectò, eáque ratione dices, qua Plautus dixit, *labori mei*, pro, *labori meo.* hæc autē ipsa ratio est in numero pluratiuo: qua Gracchus, *misereri vestrū* dixit, & qua M. Cicero *contentio vestrū* & *contentio nostrum* dixit, quáque item ratione Quadrigarius in annali vndeuicesimo verba hæc posuit: *C. Mari, & quando te nostrūm & reip. miserebitur?* cui igitur Terentius, *pænitet nostri*, & non, *nostrum*, & Afranius, *nostri miseritus est*, nō, *nostrum*? Nihil herclè, inquit, mihi de ista re in mentem venit: nisi auctoritas quædā vetustatis non nimis anxiè neque su-

perstitiosè loquentis. nam sicuti multifariam scriptum est *vestrorum*, pro, vestrum: vt in Plauti Mustellaria in hoc versu,

Verum illud esse maxima pars vestrorum intelligit:

quum vellet, *maxima pars* dicere *vestrum*: ita nonnumquam *vestri* quoque dictum est *vestrum*. sed proculdubio qui rectissimè loqui volet *vestrum* potius dixerit, quàm *vestri*. & iccirco importuuissimè, inquit, fecerunt qui in plerísque Sallustij exemplaribus scripturam istam sincerissimam corrruperunt: nam quum ita in Catilina scriptum esset: *Sæpe maiores vestrũ miseriti plebis Romanæ: vestrũ* obleuerunt, & *vestri superscripserunt*. ex quo in plures libros mẽdæ istius indoles manauit. Hæc memini mihi Apollinarem dicere: eáque tunc ipsa, ita vt dicta fuerant, notaui.

Quàm diuersæ Græcorum sententiæ super numero Niobæ filiorum.

CAP. VII.

MIra & propè adeò ridicula diuersitas fabulæ apud Græcos poëtas deprehenditur, super numero Niobæ filiorum. nam Homerus puellásque eius bis senos dicit fuisse, Euripides bis septenos, Sappho bis nouenos, Bacchilides & Pindarus

bis

bis denos. quidam alij scriptores tres fuisse solos dixerunt.

De iis quæ habere συμπάθειαν videntur cum luna augescente ac senescente.

Cap. VIII.

ANnianus poëta in fundo suo, quem in agro Falisco possidebat, agitare erat solitus vindemiam hilarè atque amœniter, ad eos dies me & quosdam item alios familiares vocauit. ibi tum, cœnantib9 nobis, magnus ostrearum numerus Roma missus est. quæ quum appositæ fuissent: & multæ quidem sed inuberes macræq; essent: Luna, inquit Annianus, nũc videlicet senescit. ea re ostrea quoque, sicuti quædã alia, tenuis exsuctáque est. quum quæreremus, quæ alia item senescente luna tabescerent: Nónne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere?

Luna alit ostrea & implet echinos, muribus fibras
Et pecui addit.

eadem autem ipsa, quæ crescente luna gliscunt, deficiente contra luna defiunt. ælurorum quoque oculi ad easdem vices lunę aut ampliores fiunt aut minores. id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod apud Plutarchũ in IIII. in Hesiodum cõmẽtario legi: Cæpe tũ reuirescit & cõgerminat, decedẽte luna, contrà autẽ inarescit

adoleſcente. eam cauſam eſſe dicũt ſacerdotes Ægyptij, cur Peluſiotæ cæpe non edunt: quia ſolum olerum omnium contra lunæ aucta atque *a* damna vices minuendi & *b* augendi habeat contrarias.

NOTÆ VARIORVM.

a *Damna.* Pro deminutione. FOR. *in Caſsiod.*
b *Augendi.* Pro augmento. FORN. *in Caſsiod.*

*Qualibus verbis delectari ſolitus ſit Antonius Iulianus poſitis in mimiãbis, quos Cn. Matius * ſcripſit.*

* inſcripſit de adoleſcentia ſua, quum ita dictitat nunquam veſtimenta à populo poſci *ve. ed. & v. Tor. qui tamen habet,* de innocentia ſua.

CAP. IX.

DElectari mulceríque aures ſuas dicebat Antonius Iulianus figmẽtis verborum nouis Cn. Matij, hominis eruditi: qualia hæc quoque eſſent, quæ ſcripta ab eo in mimiambis memorabat:

Sinúque amicam reſicere frigidam caldo:
Columbatímque labra conſerens labris.

item id quoque, iucundè lepidéque fictum dictitabat.

Iam tonſiles tapetes ebrij fuco,
Quos concha purpura imbuens venenauit.

* item illud

De incoquenti vaſa cuncta deiectat:
Nequãmue ſcitamenta pipulo poſcit.

* *quæ hoc cap ſequuntur, nõ ſunt in vet. ed. nec in c. Tor.*

Quid vocabulum ex iure manum conſertum, *ſignificet.*

CAP.

Cap. x.

EX IVRE. MANVM. CONSERTVM. verba sunt ex antiquis actionibus. quæ, quum lege agitur & vindictæ contendũtur, dici nunc quoque apud prætorem solent. Rogaui ego Romæ grammaticum celebri hominem fama & multo nomine, quid hæc verba essent. tum ille me despiciens, Aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. rem enim doceo grammaticam: nõ ius respondeo: si quid igitur ex Virgilio, Plauto, Ennio quærere habes: quæras licet. Ex Ennio ergo, inquam, est magister quod quæro. Ennius enim verbis hisce vsus est. quúmq; ille demiratus aliena hæc esse à poëtis, & haud vsquam inueniri in carminibus Ennij diceret: tum ego hos versus ex octauo annali absentes dixi. nã fortè eos tanquam insigniter præter alios factos memineram:

Pellitur è medio sapientia. vi geritur res.
Spernitur orator bonus. horridus miles amatur.
Haud doctis dictis certantes, sed maledictis.
Miscent inter sese inimicitias agitantes.
Non ex iure manum consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnúmque petunt, vadunt solida vi.

Quum hos versus Ennianos dixissem: Credo, inquit grammaticus, iam tibi. sed tu velim credas mihi, Qu. Ennium didicisse hoc non ex poëticæ literis, sed ex iuris aliquo perito. eas igitur tu quoque, inquit, & discas vnde Ennius didicit. Vsus consilio sum magistri, quod docere me ipse debuerat, à quo discerem præter monstrantis. itaque id, quod ex Iureconsultis * ex librísque eorum didici, inserendum his commentariis existimaui. quoniam in medio rerum & hominum vitam qui colunt, ignorare non oportet verba actionum ciuiliũ celebriora. *Manum conserere* * est, de qua re disceptatur, a in re præsenti, *siue ager siue quid aliud* est, * simul aduersarium manu * prenderit, in ea re omnibus verbis vindicare. vindicia, id est, correptio manus in re atque in loco præsenti, apud prætorem ex duodecim tabulis fiebat. in quibus ita scriptum est. *b* SI: QVI. IN. IVRE. MANVM. CONSERVNT. Sed postquam prætores propagatis Italiæ finibus, datis iurisdictionibus, negotiis occupati * *c* proficisci *d* vindiciarum dicendarum causa * in longinquas res grauabantur: institutum est, contra duodecim tabulas, tacito consensu, vt litigantes non * *e* in iure apud

* quódque ex libris eorum *c. Tor.*

* *Hic definit c. Tor.*

* quum *vet. ed.*

* prenderet *vet. ed.*

* pascisci *vet. ed.*

* in *abest à vet. ed.*

* ex *vet. ed.*

apud prætorem manum consererent, *f* sed ex iure manum consertum vocarēt: id est, alter alterum ex iure ad conserendam manum in rem, de qua ageretur, vocaret: atque profecti simul in agrum, de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, vti vnam glebam, in ius in vrbem ad prætorem deferrent; & in ea gleba, tanquam in toto agro, vindicarent.* idque Ennius significare volens ait, non, vt ad prætorem solitum est, agi legitimis actionibus neque ex iure manum cōsertum, sed bello ferróque & vera vi atque solida. quod videtur dixisse, conferens vim illam ciuilem & festucariam, quo verbo diceretur, non quæ manu fieret, cum vi bellica & cruenta.

* idcirco *vet. ed.*

NOTÆ VARIORVM.

a *In re præsenti.* Quidam legunt iure præsenti, id est, prætore præsente. TVRN. *in aduers.*

b *Si qui in iure manum conserunt.* Hoc est, vt opinor, præsente prætore, vel apud prætorem. TVRN. *in aduers.*

c *Proficisci.* Pacisci quidam legunt vt pacisci longinquas res sit pacta vindiciarum lōginqua in præsentia contrahere & obire. TVR. *in aduers.*

d *Vindiciarum.* Vindiciæ significant illa verba solemnia, quibus in re præsente vindicabant. TVR. *in aduers.*

e *In iure apud pratorem.* Hoc est non qui lege XXII. Tab. non enim iam præsente prætore vindiciæ fiebant ex XII. tab. sanxerant TVR. *in aduers.*

f *Sed ex iure.* Sed iure prætorísque tribunali manu consertum se vocarent in rem, de qua lis erat. Itaque iuris nomen in eo modo XII. Tab. modo prætoris auditorium significat. TVRN. *in aduers.*

Quid sit sculnæ *verbum positum apud M. Varronem.*

CAP. XI.

PLauinij liber est nō incuriosè factus. is inscriptus est, *de verbis sordidis*. in eo scripsit *sculnam* vulgo dici, quasi *sequestrem*, *nam quem qui elegantiùs*, inquit, *loquuntur*, *sequestrem appellant*. vtrumque vocabulum à sequendo factum est: quòd eius, qui electus sit, vtraque pars fidem sequatur. *sculnam* autē scriptum esse in* legistorico M. Varronis, qui inscribitur *Catus*, idē P. Lauinius in eodē libro admonet Sed quod apud *sequestrē* depositū erat, *sequestrò* positū per aduerbiū dicebāt. Cato de Ptolemęo contra Thermum:

* historico *vet. ed.*

Per deos immortaleis, nolite vos sequestro ponere.

ATQVI iucundiora alia reperiri queunt

ipse

ipse autem ad hoc scripsi, vt liberis quoque meis paratæ istiusmodi remissiones essent: quando animus eorum interstitione aliqua negotioru data, laxari indulgeriq; potuisset: vsi autẽ sumus ordine rerũ fortuito, quẽ ãtea in excerpẽdo feceramus. nã proinde vt librũ queq; in manus ceperã seu Græcũ seu Latinum, vel quid memoratu dignũ audierã, ita quæ libitum erat, cuius generis cumque erant, indistinctè atq; promiscè annotabã: eáque mihi ad subsidium memoriæ, quasi quoddã literarum penus, recondebã: vt quando vsus venisset, aut rei aut verbi, cuius me fortè repẽs obliuio tenuisset, & libri, ex quibus ea sũpserã, non adessent: facilè inde nobis inuentu atq; deprõptu foret. facta igitur est in his quoque cõmentariis eadem rerum disparilitas, quæ fuit in illis annotationib⁹ pristinis: quas breuiter & indigestè & incõditè *annotationib⁹, tractationibus, lectionibúsq; variis feceramus. Sed quoniã longinquis, per hyemẽ, noctibus, in agro, sicvti dixi, terræ Atticæ cõmẽtationes hasce ludere ac facere exorsi sumus: idcirco eas inscripsimus, *Noctium Atticarum*. nihil imitari festiuitates inscriptionũ, quas plerique alij vtriúsq; linguæ scriptores in id genus libris fecerũt. nã quia variã & miscel-

* obseruationibus, *cõijcit leg. H. St.*

lam & quasi confusaneam doctrinam cõquisiuerant: eò titulos quoq; ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. namque alij *Musarum* inscripserunt: alij *siluarum*: ille κηρίον, alius κέρας ἀμαλθείας; quædã *lectionis suæ*: alius *antiquarum lectionũ*: atque alius πινακίδιον, & item alius ἐγχειρίδιον. sunt etiam qui *pandectas* inscripserũt. sunt autem qui διατριβάς. Sunt adeò qui *de disciplina regia & de philosophia & de natura humana*. Est qui * *memoriales titulos* fecerit. est qui *Studiosorum*, & *de ridiculis*, & περὶ ποικίλης ἱστορίας. est item qui *historiæ naturalis*. est *qui* βιβλιοθήκην; est præterea qui *pratum*: est itẽ qui ἐποπτίδων. est qui * scripsit συγγεγονήν. sunt item multi qui *coniectanea*: neque item desunt, qui indices libris suis fecerunt; aut *epistolarum moralium*, aut *epistolicarum quæstionum*, aut *confusarum*: & quædam alia inscripta nimis lepida, multásque prorsus concinnitates redolẽtia. Nos vero, vt * captus noster est, incuriosè & immediatè ac propè ẽtiã subrusticè ex ipso loco ac tẽpore hibernarũ vigiliarũ, *Atticas Noctes*, inscripsimus; tãtũ cęteris omnibus in ipsius quoq. inscriptionis laude cedẽtes, quantũ cessimus in cura & elegãtia scriptionis. Sed ne cõsiliũ quidem in excerpendis notandísque rebus

* Memorialia titulum *H.St. ex coniect.*

* inscripsit γραφήν. *H.S.*

* cœptui *vet. ed.*

bus idem mihi, quod plerísque illis, fuit. namque illi omnes, & eorũ maximè Græci, multa & varia lectitantes in quas res cúmque inciderent, alba, vt dicitur, linea sine cura discriminis, solam copiam sectari * conuerrebant: quibus in legendis ante animus senio * aut tædio lãguebit: quã vnũ alterúmve reppererit, quod sit vt voluptati legere, aut cultui legisse, aut vsui meminisse. Ego verò, quũ illud Heracliti Ephesij viri summè nobilis verbum cordi haberem, quod profectò ita est: *Introite, nã & hic* * † † † ipse quidem voluendis trãsseundísque multis admodum voluminibus per omnia semper negotiorũ interualla, in quibus furari otiũ potui exercitus defessúsque sum: sed modica ex ijs, eáque sola accepi, quæ aut ingenia prompta expeditáque ad honestæ eruditionis cupidinem vtiliúmque artium contemplationem celeri facilíque compendio ducerẽt, aut homines aliis iam vitæ negotiis occupatos à turpi certè agrestiq; rerũ atq; verborũ imperitia vindicarẽt. Quæ erũt autem his cõmẽtariis pauca quædã scrupulosa & anxia, vel ex grãmatica, vel ex dialectica, vel etiã ex geometria, quæq; erũt item paucula remotiora super augurio * iure & põtificio: nõ oportet ea defugere quasi aut cognitu

* cõuertebãt *ve. ed.*
* ac *H. St.*
* dij sũt ipse *ve. ed.*
* & iurẽ *ed. v. forsã*

non vtilia aut perceptu difficilia: nō enim fecimus altos nimis & obscuros in his rebus quæstionum sinus: sed primitias quasdam & quasi libamenta ingenuarum artiū dedimus: quæ virū ciuiliter eruditū neque audisse vnquam neque attigisse, si nō inutile, at quidem certè indecorū est, ab his igitur, si cui fortè nō, nūquā tempus voluptásque erit lucubratiunculas istas cognoscere petitū impetratūq; volumus: vt in legēdo, quæ pridem scierint, nō aspernētur quasi nota inuulgatáque. nam & quid tam remotū in literis est, quin id tamē cōplusculi sciāt? & satis hoc blādū est, non esse hæc neq; in scholis decātata, neq; in commentariis protrita. quæ porrò noua sibi ignotáque offenderint: æquum esse puto, vt sine vano obtrectatu cōsiderēt, an minutę istæ admonitiones pauxillulę nequaquā tamē sint vel ad alēdū studiū * inhonestæ, vel ad oblectandū frigidæ fouēdūque animū: sed eius seminis generísq; sint ex quo facilè adolescant aut ingenia hominū vegetiora, aut memoria adminiculatior, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut * delectatior motio, aut in ludo liberalior, quæ autem parum plana videbūtur, aut minus plena instructáque, petimus, inquam, vt ea non docēdi magis, quam

* super augurū iure & *H. St.*

* ineptæ *vet. ed.*

* delicatior notio *cōijcit leg H. St.*

quàm admonendi gratia scripta existimēt: & quasi demonstratione vestigiorum cōtenti persequātur ea post, si libebit, vel libris repertis vel magistris. quæ verò putauerint reprehendenda: his, si audebūt, succēseant, vnde ea nos accepimus. sed enim, quæ aliter apud alium scripta legerint, ne iam statim temerè obstrepant: sed tractationes rerum & auctoritates hominum pēsitent quos illi quósve nos secuti sum⁹. Erit autem id longè optimum, vt, qui in lectitando, scribendo, commentando, nūquam voluptates nunquam labores cepe-runt, nullas hoc genus vigilias vigilarunt, neque vllis inter eiusdem Musæ æmulos certationibus disceptationibúsque percūctando, scribendo, elimati sunt, sed intemperariū negotiorúmque pleni sunt: abeāt à Noctibus his procul: atq; alia sibi oblectamenta quærant. vetus adagiū est, Nihil cum fidibus graculo, nihil cū amaracino sui. Atque etiam, quò sit quorundam malè doctorum hominum scæuitas & inuidentia irritatior, mutuabor ex Aristophanis choro anapæsta pauca, & quam ille, homo festiuissimus, fabulæ suæ spectandæ legem dedit, eādem ego commentariis his legēdis dabo: vt ea ne attingat néve adeat profestum & profanū vulgus: à ludo Musico

diuersum. Versus legis datæ hi sunt.

εὐφημεῖν χρὴ κἀξίστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χορεῖσιν,
Ὅστις ἄπειρος τῶν δὲ λόγων, ἢ γνώμῃ μὴ καθαρεύοι
Ἢ γενναίων ὄργια Μουσῶν, μήτ᾽ εἶδε ποτ᾽, μήτ᾽ ἐχόρευσε.

Volumina commentariorum ad hunc diẽ viginti iam facta sunt. quantum autẽ vitæ mihi deinceps deûm voluntate erit, quantúmque à tuenda re familiari procurãdóque cultu liberorum meorum dabitur otium: ea omnia subsiciua, & subsecundaria tẽpora ad colligẽdas huiuscemodi memoriarũ disceptatiunculas conferã. Progredietur igitur numerus librorũ, diis bene iuuãtibus cũ ipsius vitæ, quãtuli quíq; fuerint, progressibus, neq; longiora mihi dari spatia viuendi volo, quàm dũ ero ad hanc quoque facultatem scribendi cõmentãdiq; idoneus. Capita rerum, quę cuiq; cõmẽtario insunt, exposuimus hîc vniuersa, vt iã statim declaretur, quid quóve in libro quęri inuenirique possit.

NOTÆ VARIORVM.

a *Sculnam.* Sequester est is apud quem res litigiosa deponitur, vt l.110. ff. de verb. sig. qui & à veteribus sculna dicebatur. God. *ad lib.4. Cod.tit.4.l.1.*

COM-

COMMENTARIO PRIMO HÆC INSVNT.

CAP. I. *Quali proportione quibúsque collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, quum vitam inter homines viueret.* pag. 1.

2 *Ab Herode Attico C. V. tempestiuè deprompta in quendam iactabundum & gloriosum adolescentem, specie tantùm philosophiæ sectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus festiuiter à vero Stoico seiunxit vulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent.* 3

3 *Quòd Chilo Lacedæmonius, consilium anceps pro salute amici cepit: quódque est circumspectè & anxiè considerandum an pro vtilitatibus amicorum delinquendum aliquando sit: notatáque inibi & relata quæ & Theophrastus & M. Cicero super ea re scripserunt.* 8

4 *Quàm tenuiter curioséque explorauerit Antonius Iulianus in oratione M. Tullij verbi ab eo mutati argutiam.* 16

5 *Quòd Demosthenes rhetor cultu corporis atque vestitu probris obnoxio infamíque mundicia fuit, quódque item Hortensius orator ob eiusmodi mundicias gestúmque in agendo histrionicum Dionysiæ saltatriculæ cognomento compellatus est.* 18

6 *Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in censura, quum eum ad vxores ducendas adhortaretur: eáque oratio quam ob cau-*

sam reprehensa, & quem contra in modum defensa sit. 19

7 *In hisce verbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem,* Hanc sibi rem sperant præsidio futurum, *neque mendam esse neque vitium: erraréque istos qui bonos violant libros, &* futuram *scribunt: atque inibi de quodam alio Ciceronis dictum, quòd probè scriptum perperam mutatur: & adspersa pauca de modulis numerisq. orationis, quos Cicero auidè sectatus est.* 22

8 *Historia in libris Socionis philosophi reperta super Laide meretrice & Demosthene rhetore.* 27

9 *Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ Pythagoricæ, quantúmque temporis imperatum obseruatúmque sit dicendi simul ac tacendi.* 29

10 *Quibus verbis compellauerit Fauorinus philosophus adolescentem Casc è nimis & vetustè loquentem.* 32

11 *Quòd Thucydides historiæ scriptor inclytus Lacedæmonios in acie non tuba, sed tibiis esse vsos dicit: verbáque eius super ea re posita: quódque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit: atque inibi quædam notata de Gracchi fistula concionatoria.* 34

12 *Virgo Vestæ quid ætatis, ex quali familia, & quo ritu quibúsque cærimoniis & religionibus, ac quo nomine à pontifice maximo capiatur, & quo statim iure esse incipiat simulátque capta est: quódque, vt Labeo dicit, nec illa intestato cuiquam, nec ei intestatæ quisquam iure hæres est.* 39

13 *Quæsitum in philosophia, quidnam foret in recepto mandato rectius, ídque omnino facere quod manda-*

mandatum est : an nonnunquam etiam contra, si id speres ei qui mandauit utilius fore : superque ea quaestione exposita diuersa sententia 43

14 Quid dixerit fecerit que C. Fabricius, magna vir gloria magnisque rebus gestis, sed familiae pecuniaq; inops; quum ei Samnites tanquam indigenti graue aurum donarent. 46

15 Quàm importunum vitium sit, plenúmque otij futilis inanísque, loquacitas & quàm multis in locis à principibus vtriusque linguae viris detestatione iusta culpata sit. 47

16 Quòd verba isthaec Quadrigarij ex annali tertio: ibi mille hominum occiditur, non licentia neque de poëtarum figura, sed ratione certa & proba grammaticae disciplinae dicta sunt. 51

17 Quanta cum animi aequitate tolerauerit Socrates uxoris ingeniũ intractabile: atque inibi, quid M. Varro in quadam satyra de officio mariti scripserit. 54

18 Quòd M. Varro in quartodecimo. Humanarum L. Ælium magistrum suum περὶ ἐτυμολογίας differentem falsa reprehenderit, quodque idem Varro in eodem libro furis ἔτυμον dicit falsum. 55

19 Historia super libris Sibyllinis, ac de Tarquinio superbo rege. 57

20 Quid geometrae dicant schemata, quibúsque omnia ista Latinis vocabulis appellentur. 58.

21 Quòd Iulius Higinius affirmatissimè contenderit legisse se librum P. Virgilium domesticum in quo scriptum esset, & ora Tristia tentantum

ſenſu torquebit amaror, *non*, *quod vu*
ret, ſenſu torquebit amaro.

22 *An qui cauſas defendit, rectè Lati*
cat ſupereſſe ſe ei quod defendit, *&*, ſu
proprie quid ſit.

23 *Quis fuerit Papirius Prætextatus,*
ſtius cauſa cognomenti ſit: hiſtoriáque iſta
per eodem Papirio cognitu iucunda.

24 *Tria epigrammata trium veterum*
Næuij, Plauti, Pacuuij: quæ facta ab ipſis
ipſorum inciſa ſunt.

25 *Quibus verbis M. Varro* inducias
quæſitúmque inibi curioſiùs, quanam rati
buli induciarum.

26 *Quem in modum mihi Taurus p*
reſponderit percunctanti an ſapiens iraſce

Commentario ſecundo hæc in

1 *Quo genere ſolitus ſit philoſophus Socr*
cere patientiam corporis: déque eiuſdem v
tia.

2 *Quæ ratio obſeruatióque officiorum e*
inter patres filióſque in diſcumbendo ſe
atque in id genus rebus domi forísque, ſi
ſtratus ſunt & patres priuati: ſupérque e
philoſophi diſſertatio, & exemplum ex h
mana petitum.

3 *Qua ratione verbis quibuſdam vo*
veteres immiſerint, h, literæ ſpiritum.

4 *Quam ob cauſam Gabius Baſſus ge*
dam iudicij diuinationem appellari ſc
quam alij cauſam eſſe eiuſdem vocabuli

5 *Quàm lepidè designatéque dixerit Fauorinus philosophus quid intersit inter Platonis & Lysiæ orationem.* 78

6 *Quibus verbis ignauiter & abiectè Virgilius vsus esse dicatur, & quid his, qui id improbè dicunt, respondeatur.* ibid.

7 *De officio erga patres liberorum; déque ea re ex philosophia libris, in quibus scriptum quæsitúmque est an semper omnibúsque patris iussis obsequendum sit.* 83

8 *Quòd parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina.* 86

9 *Quod Plutarchus euidenti calumnia verbum ab Epicuro dictum insectatus sit.* 90

10 *Quid sint* fauissæ Capitolinæ, *& quid super eo verbo M. Varro Seruio Sulpicio quærenti rescripserit.* ibid.

11 *De Siccio Dentato, egregio bellatore, multa memoratu digna.* 91

12 *Considerata perpensáque lex quædam Solonis, speciem habens primorem iniquæ iniustæq; legis, sed ad vsum emolumentúmque salubritatis penitus reperta.* 92

13 Liberos *in multitudinis numero etiam vnum filium filiámve veteres dixisse.* 94

14 *Quòd M. Cato in libro, qui inscriptus est contra Tiberium exsulem,* stitisses vadimonium, *per i literam dicit, non* stetisses: *eiúsque verbi ratio reddita.* 95

15 *Quòd antiquitus ætati senectæ potissimum habiti sunt ampli honores: & cur postea ad maritos & patres idem isti honores delati sint. atque ibi quædã de capite legis Iuliæ septimo.* ibid.

16 *Quòd Cæsellius Vindex à Sulpicio Apollinari reprehensus est in sensus Virgiliani enarratione.* 98

17 *Cuiusmodi naturam esse quarumdam præp[…] tionum M. Cicero animaduerterit: disceptatúmq[…] ibi super eo ipso quod Cicero obseruauerat.* 1[…]

18 *Quod Phædon Socraticus seruus fuit, qu[…] que item alij Philosophi complusculi seruitutem s[…] uierunt.* 1[…]

19 Rescire *verbum quid sit, & quam hab[…] veram atque propriam significationem.* 1[…]

20 *Quæ vulgò dicuntur* viuaria, *id vocab[…] lum veteres non dixisse, & quid pro eo P. Sci[…] in oratione ad populum, quid postea M. Varro in […] bris de re rustica dixerit vsurpatum.* 1[…]

21 *Super eo sidere, quod Græci* ἅμαξαν, *nos […] ptemtriones vocamus: ac de vtriusque vocabuli r[…] tione & origine.* 1[…]

22 *De vento iapyge, déque aliorum ventorum v[…] cabulis regionibúsque accepta è Fauorini sermon[…] bus.* 1[…]

23 *Consultatio diiudicatióque locorum facta […] comœdia Menandri & Cæcilij, quæ Plocium i[…] scripta est.* 1[…]

24 *De vetere parsimonia, déque antiquis legib[…] sumptuariis.* 1[…]

25 *Quid Græci* ἀναλογίαν, *quid contrà* ἀνωμ[…] λίαν *vocent.* 1[…]

26 *Sermones M. Frontinis & Fauorini philosop[…] de generibus colorum vocabulísque eorum Græ[…] & Latinis: atque inibi color spadix cuiusmodi s[…]* 127

27 *Quid T. Castricius existimauerit super Sa[…] lustij verbis & Demosthenis, quibus alter Philipp[…] descripsit, alter Sertorium.* 1[…]

28 *Non esse compertum, cui deo rem diuinam fie[…] oporteat quum terra mouet.* 1[…]

29 *Apologus Æsopi Phrygis memoratu n[…]*

inut[…]

inutilis. 134

30 Quid obseruatum sit in vndarum montibus, quæ in mari alio atque alio modo fiunt Austris flantibus Aquilonibúsque. 138

Commentario tertio hæc insunt.

1 Quæsitum ac tractatum, quam ob causam Sallustius auaritiam dixerit, non animum modò virilem, sed corpus quoque ipsum effeminare. 140

2 Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum qui ante noctis horam sextam pòstve eam nati sunt: atque inibi de temporibus terminísque dierum, qui ciuiles nominantur & vsquequaque gentium variè obseruantur: & præterea quid Q. Mucius scripserit super ea muliere, quam maritus non iure vsurpauisset, quia rationem ciuilis anni non habuerit. 143

3 De noscendis explorandísque Plauti comœdiis, quoniam promiscè veræ atque falsæ nomine eius inscriptæ feruntur: atque inibi, quòd Plautus in pistrino, & Næuius in carcere, fabulas scriptitarint. 146

4 Quòd P. Africano & aliis tunc viris nobilibus ante ætatem senectam barbam & genas radere moris fuit. 150

5 Deliciarum vitium & mollicies oculorum & corporis ab Arcesilao philosopho cuidam opprobrata acerbè simul & festiuiter. 152

6 De vi atque natura palmæ arboris, quòd lignum ex ea ponderibus impositis renitatur. 153

7 Historia ex annalibus sumpta de Q. Cædicio tribuno militum: verbáque ex originibus M. Catonis

apposita, quibus Cædicij virtutem cum Spartano Leonida æquiperat. ibid.

8 *Literæ eximiæ consulum C. Fabricij & Æmilij ad regem Pyrrhum à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ.* 156

9 *Quis & cuiusmodi fuerit qui in prouerbio fertur* equus Seianus*: & qualis color equorum sit qui* spadices *vocantur: déque istius vocabuli ratione.* 158

10 *Quod est quædam septenarij numeri vis & facultas in multis naturæ rebus animaduersa, de qua M. Varro in hebdomadibus disserit copiosè.* 160

11 *Quibus & quàm friuolis argumentis Accius in didascalicis vtatur, quibus docere nititur Hesiodum esse quàm Homerum natu antiquiorem.* 164

12 *Largum atque auidum bibendi, à Publio Nigidio doctißimo viro, nouo & propemodum absurdo vocabulo* bibosum *dictum.* 166

13 *Quòd Demosthenes, etiam tum adolescens, quũ Platonis philosophi discipulus foret, audito fortè Callistrato rhetore in concione populi, destitit à Platone, & sectatus est Callistratum.* 167

14 Dimidium librum legi, *aut*, dimidiam fabulam audiui, *aliáque eiuscemodi qui dicat, vitiosè dicere: eiúsque vitij causas reddere M. Varronem: nec quenquam veterum ijsce verbis ita vsum esse.* 168

15 *Exstare in literis, pérque hominum memorias traditum, quod repentè multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, interclusa anima & vim magni nouíque motus non sustinente.* 171

16 *Temporis varietas in puerperiis mulierum quænam sit à medicis & philosophis tradita. atque inibi poëtarum quoque veterum super eadem re opiniones: multáque alia auditu atque memorata dignæ.*

digna : verbáque ipsa Hippocratis medici ex libro illius sumpta, qui inscriptus est περὶ τροφῆς. 172

17 *Id quoque esse à grauißimis viris memoriæ mandatum, quòd tres libros Plato Pythagorici & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi mercati sunt precijs fidem non capientibus.* 178

18 *Quid sint* pedarij senatores, *& quam ob causam ita appellati: quámque habeãt originem verba hæc ex edicto tralaticio cõsulum,* SENATORES. QVIBVS.QVE.IN.SENATV.SENTENTIAM.DICERE.LICET. 179

19 *Qua ratione Gabius Bassus scripserit* parcum *hominem appellatum & quam eius vocabuli causam putarit: & contrà, quem in modum quibúsque verbis Fauorinus hanc traditionem eius eluserit.* 181

Commentario quarto hæc insunt.

1 *Sermo quidam Fauorini philosophi cum grammatico iactantiore factus in Socraticum modum: atque inibi in sermone dictum, quibus verbis* penus *à Q. Scæuola definita sit,* quódque eadem definitio culpata reprehensáque est. 183

2 *Quid differant* morbus *&* vitium, *& quam vim habeant vocabula ista in edicto ædilium, & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi poßint, diuersæque super ea re sententiæ.* 188

3 *Quòd nullæ fuerint rei vxoriæ actiones in vrbe Roma ante Caruilianum diuortium: atque inibi quid sit propriè* pellex, *quæque eius vocabuli ratio sit.* 191

4 *Quid Seruius Sulpicius, in libro, qui est de do-*

tibus, scripserit de iure atque more veterum sponsaliorum. 193

5 *Historia narrata de perfidia haruspicum Etruscorum. quódque ob eam rem versus hic à pueris Romæ vrbe tota cantatus est :* Malum consilium consultori pessimum est. 194

6 *Verba veteris senatúsconsulti, in quo decretum est hostiis maioribus expiandum quòd in sacrario hastæ Martiæ mouissent : atque inibi enarratũ quid sint* hostiæ succidaneæ, *quid item* tempora præcidanea: *quódque Capito Atteius* ferias *quasdam* præcidaneas *appellauit.* 195

7 *De epistola Valerij Probi grãmatici ad Marcellum scripta, super accentu nominum quorundam Pœnicorum.* 197

8 *Quid C. Fabricius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit, quem, quum odisset, inimitúsque esset, designandum tamen consulem curauit.* 198

9 *Quid significet propriè* religiosus, *& in quæ diuerticula significatio vocabuli istius flexa sit : & verba Nigidij Figuli ex commentariis eius super ea re sumpta.* 199

10 *Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, iurgiorúmque in senatu C. Cæsaris cõsulis & M. Catonis diẽ dicẽdo eximentis.* 202

11 *Quæ qualiáque sint quæ Aristoxenus quasi magis comperta de Pythagora memoriæ commendauit: & quæ item Plutarchus eundem in modum de eodem Pythagora scripsit.* 204

12 *Notæ & animaduersiones censoriæ in veterib. monumentis repertæ memoria dignæ.* 207

13 *Quod incentiones quædam tibiarum certo modo factæ ischiacis mederi possint.* ibid.

14 *Narratur historia de Hostilio Mancino ædili & Mamilia meretrice : verbáque decreti tribuno-*

rum ad quos à Mamilia prouocatum est. 210

15 Defensa à culpa sententia ex historia Sallustij, quam inimici eius cum insectatione malignè reprehenderint. ibid.

16 De vocabulis quibusdam à Varrone & Nigidio, contra quotidiani sermonis consuetudinem, declinatis: atque inibi, id genus quædam cum exemplis veterum relata. 212

17 De natura quarundam particularum, quæ propositæ verbis intendi atque produci barbarè atque inscitè videntur, exemplis rationibúsque plusculis disceptatum. 213

18 De Africano superiore sumpta quædā ex annalibus memoratu dignißima. 217

19 Quid Marcus Varro in logistorico scripserit de moderando victu puerorum impubium. 219

20 Notati à censoribus qui audientibus ijs dixerant ioca quædam intempestiuiter: ac de eius nota deliberatum, qui steterat fortè apud eos oscitabundus. ibid.

Commentario quinto hæc insunt.

1 Quòd Musonius philosophus reprehendit improbauitque laudari philosophum disserentem à vociferantibus & in laudando gestientibus. 222

2 Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus est. 224

3 Quæ causa, quódque initium fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ literas adeundi. ibid.

4 De verbo duo & vicesimo, quod vulgò incognitum, à viris doctis multifariam in libris scriptum est. 226

5 Cuiusmodi ioco cauillatus sit Antiochum regem Pœnus Hannibal. 229

6 De coronis militaribus, quæ sit earum trium-

phalis, *quæ*, obsidionalis, *quæ* ciuica, *quæ* muralis, *quæ* castrensis, *quæ* naualis, *quæ* oualis, *quæ* oleaginea. 229

7 Personæ *vocabulũ quàm lepidè interpretatus sit, quámque esse vocis eius originem dixerit Gabius Bassus.* 233

8 *Defensus error à Virgilij versibus, quos arguerat Iulius Higinius grammaticus, & ibidem quid sit* lituus *déque etymologia vocis eius.* ibid.

9 *Historia de Crœsi filio sumpta ex Herodoti libris.* 235

10 *De argumentis quæ Græcè* ἀντιστρέφοντα *appellantur, à nobis reciproca dici possunt.* 236

11 *Biantis de re vxoris syllogismum non videri posse* ἀντιστρέφοντα. 239

12 *De nominibus deorum populi Romani* Diiouis & Veiouis. 241

13 *De officiorum gradu atque ordine moribus populi Romani obseruato.* 244

14 *Quòd Appion doctus homo, qui Plistonices appellatus est, vidisse se Romæ scripsit recognitionem inter se mutuam ex vetere notitia hominis & leonis.* 246

15 *Corpúsne sit vox, an* ἀσώματον, *varias esse philosophorum sententias.* 250

16 *De vi oculorum atque videndi rationibus.* 251

17 *Quam ob causam dies primi post Kalendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diem quoque quartum ante Kalendas, vel nonas, vel idus quasi religiosum plerique vitant.* 252

18 *In quid & quantum differat historia ab annalibus: superq́; ea re verba posita ex libro rerum gestarum Sempronij Asellionis primo.* 253

19 *Quid sit* adoptatio, *quid item sit* arrogatio, *quantúmque hæc inter se differant, verbaq́; eius quæ qualiáque*

qualiáque sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat. 255

20 Quod vocabulum Latinum Solœcismo fuerit Capitoni Sinnio, quid autem id ipsum appellauerint veteres Latini: quibúsque verbis Solœcismum definierit idem Capito Sinnius. 258

21 Pluria qui dicat & compluria & compluries non barbarè dicere, sed Latinè. 259

Commentario sexto hæc insunt.

1 Quem in modum responderit Chrysippus aduersus eos qui prouidentiam consistere negauerunt. 262

2 Quo itidem modo & vim necessitatem{q́ue} fati constituerit, & esse tamen in nobis consilij iudiciíque nostri arbitrium confirmauerit. 264

3 Historia sumpta ex libris Tuberonis de serpente inusitatæ longitudinis. 268

4 Quid idem Tubero nouæ historiæ de Attilio Regulo à Karthaginiensibus capto literis mandauerit, quid etiam Tuditanus super eodem Regulo scripserit. 269

5 Quòd Alphenus iurisconsultus in verbis veteribus interpretandis errauerit. 270

6 Temerè ineptéque reprehensum esse à Iulio Higino Virgilium, quòd præpetes Dædali pennas dixit: atque inibi quid sint aues præpetes, & quid illæ sint aues quas Nigidius inferas appellauit. 272

7 De Acca Larentia & Caia Taratia, de{q́ue} origine sacerdotij fratrum arualium. 276

8 Notata quædam de rege Alexandro & de P. Scipione memoratu digna. 274

9 Locus exemptus ex annalibus L. Pisonis histo-

ria & orationis lepidissima. 278

10 *Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adolescentes suos solitus est ad philosophiam gnauiter sectandam.* 279

11 *Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse ad officium grauitatis dignitatisque vitæ ducentia.* 280

12 *Quòd neque* testamentum, *sicuti Seruius Sulpicius existimauit, neque* sacellum, *sicuti C. Trebatius, duplicia verba sunt, sed à testatione productum alterum, alterum à sacro diminutum.* 281

13 *De quæstiunculis apud Taurum philosophum in conuiuio agitatis, quæ sympotica vocantur.* 282

14 *Pœniendis peccatis tres esse rationes à philosophis attributas; & quamobrem Plato tantùm duarum ex his meminerit.* 285

15 *De verbo* quiesco, *an e litera corripi an produci debeat.* 287

16 *Notatum verbum* deprecor *à poëta Catullo inusitatè quidem, sed aptè positum & propriè: deque ratione eius verbi exemplisque veterum scriptorum.* 288

17 *Quis omnium primus libros publicè præbuerit legendos, quantúsque numerus fuerit Athenis ante clades Persicas librorum in bibliothecis publicorum.* 291

Commentario VII. hæc insunt.

1 *Admiranda quædam de P. Africano superiore ex annalibus sumpta.* 292

2 *De Cæsellij Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius, quos inscripsit antiquarum lectionum.* 295

3 Quid

3 *Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensibus in Senatu dixit, & quid ad ea quæ reprehenderat responderimus.* 297

4 *Cuiusmodi seruos, & quam ob causam Celius Sabinus iuris ciuilis auctor pileatos venundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more maiorum venierint, atque idipsum* sub corona, *quid sit.* 310

5 *Historia de Polo histrione memoratu digna.* 311

6 *Quid de quorundam sensuum naturali defectione Aristoteles scripserit.* 312

7 *An* affatim *quasi* admodũ *prima acuta pronuntiandum sit, & quædam itidem nõ incuriosè tractata super aliarum vocum accentibus.* 313

8 *Res vltra fidem tradita super amatore delfino & puero amato.* 315

9 Poposci & memordi, pepigi, spopondi & occecurri *plerosque veterum dixisse, non, vti postea receptum est dicere, per* o *aut per* u *literam in prima syllaba positam, sed per* e: *atque id Græcæ rationis exemplo dixisse: præterea notatum quòd viri non indocti neque ignobiles à verbo* descẽdo *non* descẽdi, *sed* descendidi *dixerunt.* 316

10 Vsuscapio *vt copulatè & recto vocabuli casu dicitur, ita* pignériscapio *coniunctè & eadem vocabuli forma dictum est.* 318

11 *Neque* leuitatem *neque* nequitiam *ea significatione esse, qua in vulgi sermocinijs dicuntur.* 319

12 *De tunicis chiridotis, quòd earum vsum P. Africanus Sulpicius Gallo obiecit.* 322

13 *Quem* classicum *dicat M. Cato, quem* infrà classem. 323

14 *De tribus dicendi generibus, ac de tribus philosophis qui ab Atheniensibus ad senatum Romanum legati sunt.* 324

15 *Quàm seuerè moribus maiorum in fures vindicatum sit, & quid scripserit Mucius Scauola super eo quod seruandum datum commendatumve esset.* 326

16 *Locus exscriptus è satyra M. Varronis, quæ* περὶ ἐδεσμάτων *inscripta est, de peregrinis ciborum generibus: & appositi versus Euripidis, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutauit.* ibid.

17 *Sermo habitus cum grammatico insolentiarum & imperitiarum pleno de significatione vocabuli, quod est,* obnoxius: *déque eius vocis origine.* 328

18 *De obseruata custoditáq; apud Romanos iurisiurandi sanctimonia: atque inibi de decem captiuis, quos Hannibal Romam deiurio ab iis accepto legauit.* 331

19 *Historia ex annalibus sumpta de Tiberio Sempronio Graccho, patre Gracchorum tribuno plebei: atque inibi tribunicia plebis decreta cum ipsis verbis relata.* 334

20 *Quòd Virgilius ob aquam à Nolanis sibi non permissam sustulit è versu suo.* Nola, *& posuit* Ora: *atque ibi quædam alia de consonantia literarum iucunda.* 336

21 Quoad viuet, &, quoad morietur, *cur idipsum temporis significent, quum ex duobus sint facta contrariis.* 338

22 *Quòd censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & præpinguibus: quæsitúmque vtrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta sit.* 339

Com-

Commentario octauo hæc insunt.

1 Hesterna noctu *rectène an cum vitio dicatur, & quænam super istis verbis grammatica traditio sit: item quod* x. *viri in* XII. *tabulis* nox *pro* noctu *dixerunt.* 340

2 *Quæ mihi decem verba ediderit Fauorinus, quæ vsurpentur quidem à Græcis, sed sint adulterina & barbara: quæ item à me totidem acceperit, quæ ex medio communíque vsu Latinè loquentium minimè Latina sint, neque in veterum libris reperiantur.* ibid.

3 *Quem in modum & quàm seuerè increpuerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescẽtem Romanum, ex equestri familia, stantem segnem apud se & aßiduè oscitantem.* ibid.

4 *Quod Herodotus scriptor historiæ memoratissimus parum verè dixerit, vnam solámque pinum arborum omnium cæsam nunquam denuo ex iisdem radicibus pullulare, & quòd item de aqua pluuiali & niue rem non satis exploratam pro comperta posuerit.* ibid.

5 *Quid illud sit quòd Virgilius* cęlum stare puluere, *& quod Lucilius* pectus sentibus stare *dixit.* 341

6 *Quum post offensiunculas in gratiam redeatur, expostulationes fieri mutuas minimè vtile esse: superque ea re & sermo Tauri expositus & verba ex Theophrasti libro sumpta, & quid M. quoque Cicero de amore amicitiæ senserit, cum ipsius verbis additum.* ibid.

7 *Ex Aristotelis libro, qui* περὶ τῆς μνήμης *inscriptus est: cognita acceptáque de natura & habitu memoriæ: atque inibi alia quædam de exuberantia aut interitu eius lecta auditáque.* ibid.

8 *Quid mihi vsu venerit interpretari & quasi effingere volenti locos quosdam Platonicos Latina oratione.* ibid.

9 *Quod Theophrastus philosophus, omnium suæ ætatis facundissimus, verba pauca ad populum Atheniensem facturus, deturbatus verecundia obticuerit, quódque idem hoc Demostheni apud Philippum regem verba facienti euenerit.* ibid.

10 *Qualis mihi fuerit in oppido Eleusine disceptatio cum grammatico quodem præstigioso, tempora verborum & meditamenta puerilia ignorante, remotarum autem quæstionũ nebulas & formidines capiendis imperitorum animis ostentante.* ibid.

11 *Quàm festiuè responderit Xantippæ vxori Socrates petenti, vt per Dionysia largiore sumptu cœnitarent.* 342

12 *Quid significet in veterum libris scriptum,* plerique omnes: *& quòd ea verba accepta à Græcis videntur.* ibid.

13 Quisones, *quod homines Afri dicunt, non esse verbum, Pœnicum sed Græcum.* ibid.

14 *Lepidissima altercatio Fauorini philosophi aduersus quendam intempestiuum de ambiguitate verborum disserentem: atque inibi verba quædam ex Næuio poeta & Cn. Gellio non vsitatè collocata, atque ibidem à P. Nigidio origines vocabulorum explorata.* ibid.

15 *Quibus modis ignominiatus tractatúsque sit à C. Cæsare Laberius poeta: atque inibi appositi versus super eadem re eiusdem Laberij.* 342

Commentario nono hæc insunt.

1 *Quamobrem Qu. Claudius Quadrigarius in duode-*

duodeuicesimo annali scripserit rectiores certioresq; ictus fieri, si sursum quid mittas, quàm si deorsum. 343

2 Quibus verbis notarit Herodes Atticus falsò quempiam cultu amictúque nomen habitumq; philosophi ementientem. 345

3 Epistola Philippi regis ad Aristotelem philosophum super Alexandro recens nato. 348

4 De barbararum gentium prodigiosis miraculis, déque diris & exitiosis fascinationibus: atque inibi de feminis repentè versis in mares. 349

5 Diuersæ nobilium philosophorum sententiæ de genere ac natura voluptatis: verbáque Hieroclis philosophi, quibus decreta Epicuri insectatus est. 354

6 Verbum quod est ab ago frequentatiuum, in prima syllaba quonam sit modulo pronuntiandum. 355

7 De conuersione foliorum in arbore olea, brumali & solstitiali die, déque fidibus iis temporibus ictu alieno sonantibus. 356

8 Necessum esse, qui multa habeat, multis indigere: déque ea re Fauorini philosophi cùm breuitate eleganti sententia. 357

9 Quis modus sit verba vertendi in Græcas sententias, déque iis Homeri versibus quos Virgilius vertisse aut benè aptéque aut improsperè existimatus est. 357

10 Quòd Annæus Cornutus versus Virgilij, quid Veneris & Vulcani concubitum pudicè opertéque dixit, reprehensione spurca & odiosa inquinauit. 361

11 De Valerio Coruino: & vnde Coruinus. 363

12 De verbis quæ in vtramque partem significatione reciproca & aduersa dicuntur. 365

13 *Verba ex historia Claudij Quadrigarij quibus Manlij Torquati nobilis adolescentis & hostis Galli prouocatoris pugnam depinxit.* 369

14 *Quòd idem Quadrigarius*, huius facies, *patrio casu probè & Latinè dixit, & quadam alia apposita de similium vocabulorum declinationibus.* 373

15 *De genere controuersia quod Græcè ἄπορον appellatur.* 376

16 *Quòd Plinium Secundum, hominem non indoctum, fugerit latueritque vitium argumenti, quod ἀντίστρεφον Græci dicunt.* 378

Commentario decimo hæc insunt.

1 Tertium ne consul *an* tertio *dici oporteat, & quonam modo Cn. Pompeius, quum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius verbi de consilio Ciceronis vitauerit.* 379

2 *Quid Aristoteles de numero puerperij memoriæ mandauerit.* 382

3 *Locorum quorundam illustrium collatio contentioque facta ex sc orationibus C. Gracchi & M. Ciceronis & M. Catonis.* 383

4 *Quòd P. Nigidius argutissimè docuit nomina non positiua esse, sed naturalia.* 389

5 Auarus *simplexne vocabulum sit, an compositum & duplex, sicut P. Nigidio videtur.* 390

6 *Multam dictam esse ab ædilibus plebei Appij Cæci filiæ, mulieri nobili, quòd loquuta esset petulantius.* ibid.

7 *Fluminum, quæ vltra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda Histrum, proxima Rhodanum, sicuti M. Varronem memini scribere.* 391

8 Inter-

8 Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuisse sanguinis dimissionem: & quanam esse videatur causa huiuscemodi castigationis. 392

9 Quibus modis quóque habitu acies Romana instrui solita sit: quæque earum instructionum sint vocabula. 793

10 Quæ eius rei causa sit, quòd & Græci veteres & Romani annulum in eo digito gestauerunt, qui est manu sinistra minimo proximus. 394

11 Verbum maturè, quid significet, quæque vocis eius ratio sit: & quòd eo verbo vulgus hominum impropriè vtitur: atque inibi, quòd præcox declinatum præcocis facit, non præcoquis. 395

12 De portentis fabularum, quæ Plinius Secundus indignissimè in Democritum philosophum confert: ibidem de simulacro volucri columbæ. 400

13 Cum partim hominum, qua ratione veteres dixerint. 402

14 Iniuria mihi factum itur, quali verborum ordine Cato dixerit. 403

15 De flaminis Dialis, déque flaminicæ cæremoniis, verbáque ex edicto prætoris apposita, quibus dicit non coacturum se ad iurandum neque virgines Vestæ neque Dialem. 404

16 Quos errores Iulius Higinius in sexto Virgilij animaduertit in historia Romana erratos. 408

17 Quam ob causam & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese priuarit: & super ea re versus Laberij purè admodum & venustè facti. 411

18 Historia de Artemisia, déque eo certamine quod apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus inclytis decertatum est. 413

19 Non purgari neque lauari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alij quoque peccauerunt,

similitudo: atque inibi verba ex oratione super ea re Demosthenis. 414

20 *Quid sit* rogatio, *quid* lex, *quid* plebiscitum, *quid* priuilegium, *& quantum ista omnia differant.* 416

21 *Quam ob causam M. Cicero his omnino verbis* nouissimè *&* nouissimus *vti obseruantissimè vitarit.* 418

22 *Locus exemptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de falsæ philosophiæ probris, quibus philosophos temerè incessuit qui emolumenta veræ philosophiæ ignorant.* ibid.

23 *Verba ex oratione Marci Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi quod fuerit ius marito in adulterio vxorem deprehensam necare.* 424

24 Die pristini, die crastini, *&*, die quarti, *&* die quinti, *qui elegantiùs loquuti sunt dixisse, non vt ea vulgò dicuntur nunc.* 426

25 *Telorum & iaculorum gladiorúmque, atque inibi nauium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur.* 428

26 *Inscitè ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quod* transfretationem transgressum *dixerit, &* transgressos qui transfretassent. 432

27 *Historia de populo Romano, déque populo Pœnico, quòd pari propemodum vigore fuerint æmuli.* 434

28 *De ætatum finibus* pueritiæ, iuuentæ, senectæ *ex Tuberonis historia sumptum.* 435

29 *Quòd particula*, atque, *non complexiua tantùm sit, sed vim habeat pluscùlam variámque.* 436

Com-

Commentario vndecimo hæc insunt.

1 *De origine vocabuli terræ Italiæ déque ea multa quæ* suprema *appellatur, déque eius nominis ratione: ac de lege Ateria, & quibus verbis antiquitus multa minima dici solita sit.* 438

2 *Quòd* eligantia *apud antiquiores non de amœniore ingenio, sed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eáque in vitio ponebatur.* 440

3 *Quâis quantáque sit* pro *particulæ varietas: déque exemplis eius varietatis.* 442

4 *Quemadmodum Q. Ennius versus Euripidis æmulatus sit.* 443

5 *De Pyrrhoniis philosophis quædam, déque Academicis strictim notata, déque inter eos differentia.* 444

6 *Quòd mulieres Romæ per Herculem non iurauerunt, neque viri per Castorem.* 446

7 *Verba antiquissimis relictisque iam & desitis minimè vtendum.* 447

8 *Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino, qui homo Romanus Græca oratione res Romanas, venia sibi ante eius imperitiæ petita, composuit.* 449

9 *Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore in libris Critolai reperta.* 450

10 *Quòd C. Gracchus in oratione sua historiam suprascriptam Demadi rhetori, non Demostheni, attribuit: verbáque ipsius C. Gracchi relata.* 451

11 *Verba P. Nigidij, quibus differre dicit* mentiri & mendacium dicere. 452

12 *Quòd Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum dubiúmque esse dicit, Diodorus contra nullum verbum ambiguum esse putat.* 853

13 *Quid T. Castricius de verbis déque sententia quadam C. Gracchi existimauerit. quódque esse eam sine vllo sensus emolumento docuerit.* 454

14 *Sobria & pulcherrima Romuli Regis responsio circa vini vsum.* 457

15 *De* ludibundo & errabundo, *atque id genus verborum productionibus: & quòd Laberius sic* amorabundam *dixit vt dicitur* ludibundus & errabunda: *atque inibi quòd Sisenna per huiuscemodi verbum noua figura vsus est.* ibid.

16 *Quòd Græcorum quorundam verborum difficillima est in Latinam linguam mutatio, velut quod Græcè dicitur,* πολυπραγμοσύνη. 459

17 *Quid significet in veteribus prætorum edictis,* qui flumina retanda publicè redempta habent. 462

18 *Qua pœna Draco Atheniensibus in legibus, quas populo Atheniensi scripsit, fures affecerit, & qua postea Solon, & qua item x. viri nostri, qui xij. tabulas scripserunt: atque inibi adscriptum quòd apud Ægyptios furta licita & permissa sunt, apud Lacedæmonios autem cum studio quoque affectata & pro exercitio vtili celebrata, ac præterea M. Catonis de pœniendis furtis digna memoria sententia.* 463

Commentario duodecimo hæc insunt.

1 *Dissertatio Fauorini philosophi, qua suasit nobili fœminæ vti liberos, quos peperisset, non nutricum adhibitarum, sed suo sibi lacte aleret.* 468

2 *Quòd Annæus Seneca iudicans de Q. Ennio déque M. Tullio leui futilique iudicio fuit.* 474

3 Lictoris *vocabulum qua ratione conceptum ortúmque sit: & super eo diuersæ sententiæ Valgij Rufi & Tullij Ciceronis.* 477

4 *Versus*

4 *Versus accepti ex Q. Ennij septimo annalium. Quibus depingitur finiturque ingenium comitasque hominis minoris erga amicum superiorem.* 478

5 *Sermo Tauri philosophi de modo atque ratione tolerandi doloris secundum Stoicorum decreta.* 482

6 *De ænigmate.* 489

7 *Quam ob caussam Cn. Dolabella proconsul ream mulierem veneficij, confitentémque, ad Areopagitas reiecerit.* 490

8 *Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu dignæ.* 491

9 *Quæ dicantur vocabula ancipitia: & quod* honoris *quoque vocabulū ancipiti sentētia fuerit.* 492

10 *Quòd* æditumus *verbum Latinum sit.* 494

11 *Errare istos qui spe & fiducia latendi peccent, quum latebra peccati perpetua nulla sit: & super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophoclis poetæ sententia.* 495

12 *Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacij.* 496

13 Intra kalendas *quum dicitur quid significet. vtrum* ante kalendas, *an* kalendis, *an vtrumque: atque inibi, quid sit in oratione M. Tullij* intra oceanum *&* intra montem Taurum: *& in quadam epistola* intra modum. 497

14 Saltem *particula quam vim habeat, & quam originem.* 503

15 *Quòd Sisenna in libris historiarum aduerbiis huiuscemodi sæpenumero vsus est,* celatim, vellicatim, saltuatim. 505

Commentario XIII. hæc insunt.

1 *Inquisitio verborum istorum M. Tullij curiosior, quæ sunt in primo Antonianarum libro;* Multa

autem impendere videntur præter naturam etiam prætérque fatum : *tractatúmque an idem duo ista significent,* fatum *atque* natura, *an diuersum.* 506

2 *Super poëtarum Pacuuij & Attij colloquio familiari in oppido Tarentino.* 508

3 *An vocabula hæc* necessitudo *&* necessitas, *differenti significatione sint.* 509

4 *Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum rescriptio.* 510

5 *De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo, philosophis: déque eliganti verecundia Aristotelis, successorem diatribæ suæ eligentis.* 511

6 *Quid veteres Latini dixerint, quas Græci* προσῳδίας *appellant: & item quod vocabulum* barbarismi *non vsurparint, neque Romani antiquiores, neque Attici.* 513

7 *Diuersum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historiis.* ibid.

8 *Quod Afranius poeta prudenter & lepidè sapientiam filiam esse Vsus & Memoriæ dixit.* 515

9 *Quid Tullius Tiro in commentariis scripserit de* suculis *&* hyadibus, *quæ sunt stellarum vocabula.* 517

10 *Quod* sororis *etymon esse dixerit Labeo Antistius, & quod* fratris *Nigidius.* 518

11 *Quem M. Varro aptum iustúmque esse numerum conuiuarum existimarit : ac de mensis secundis & bellariis.* 519

12 *Tribunos plebis prensionem habere, vocationem non habere.* 521

23 *Quòd in libris humanarum M. Varronis, scriptum est* ædiles & quæstores populi Romani in ius à priuato ad prętorem vocari posse. 524

24 *Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet*

qui sint minores magistratus *&* consulem prætorémque collegas esse : *& quædam alia de auspiciis: item verba eiusdem Messalæ, differentiis, aliud esse* ad populum loqui , *aliud*, cum populo agere: *& qui magistratus à quibus auocet comitiatum.* 525

15 Humanitatem *non id significare quod vulgus putat , sed eo vocabulo , qui sinceriter loquuti sunt, magis propriè esse vsos.* 530

16 *Quid apud M. Catonem significent verba hæc,* inter os atque offam. 531

17 *Platonem tribuere Euripidi Sophoclis versum: & inueniri versus verbis iisdem , aut paucis syllabis immutatis , apud diuersos poëtas temporibus variis natos.* 532

18 *De genere atque nominibus familiæ Porciæ.* 533

19 *Quòd à scriptoribus eligantissimis maior ratio habita sit sonitus vocum atque verborum iucundioris (quæ à Græcis εὐφωνία dicitur) quàm regulæ disciplinaque quæ à Grammaticis reperta est.* 536

20 *Verba T. Castricij rhetoris ad discipulos adolescentes de vestitu atque calceatu non decoro.* 541

21 *Comprecationes quæ ritu Romano fiunt diis, expositæ in libris sacerdotum , inter quas Marti* Nerienem *tribuunt, & quid* Neriene *seu* Nerio *nomen importet.* 543

22 *M. Catonis consularis & censorij pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine & non re.* 550

23 *Quæsitum tractatúmque quid sint* manubiæ, *atque inibi dicta quædam de ratione vtendi verbis pluribus idem significantibus.* 551

24 *Verba Nigidij , quibus dicit in nominis* Va-

lerij in casu vocandi primam syllabam acuendam esse: & item alia ex eiusdem verbis ad rectam scripturam pertinentia. 559

25 De versibus quos Virgilius sectatus videtur Homeri ac Partheny. 560

26 De sententia Panætij philosophi, quam scripsit in libro de officiis secundo, qua hortatur vt homines ad cauendas iniurias in omni loco intenti paratique sint. 561

27 Quod Quadrigarius cum multis mortalibus dixit, an quid & quantum differret si dixisset, cum multis hominibus. 562

28 Non hactenus esse faciem qua vulgo dicitur. 564

29 Quid sit in satyra M. Varronis, caninum prandium. 565

Commentario XIIII. hæc insunt.

1 Dissertatio Fauorini philosophi aduersus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibúsque siderum & stellarum fata se hominum dicturos pollicentur. 569

2 Quem in modum disseruerit Fauorinus consultus à me super officio iudicis. 580

3 An æmuli offensíque inter sese fuerint Xenophon & Plato. 587

4 Quòd aptè Chrysippus & graficè imaginem iustitiæ modulis coloribusque verborum depinxit. 591

5 Lis atque contentio grammaticorum Romæ illustrium enarrata super casu vocatiuo vocabuli, quod est, egregius. 592

6 Cuimodi sint, quæ speciem doctrinarum habeant, sed neque delectent neque vtilia sint: atque inibi de vocabulis singularum vrbium regionúmque immutatis.

tatis. 594
7 Quòd M. Varro Cn. Pompeio consuli primùm designato commentarium dedit, quem appellauit isagogicum de officio senatus habendi. 597
8 Quæsitum esse dissensúmque an præfectus Latinarum causa creatus ius senatûs conuocandi consulendíque habeat. 600

Commentario xv. hæc in sunt.

1 Quòd in Q. Claudij annalibus scriptum est, lignum alumine oblitum non ardere. 602
2 Quòd Plato in libris quos de legibus composuit, largiores lætioresque in conuiuiis inuitatiunculas vini non inutiles esse existimauerit. 604
3 Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritque, quæ præposita est verbis, aufugio, & aufero: & an in verbo autumo, eadem ista hæc præpositio esse videri debeat. 607
4 Historia de Ventidio Basso ignobili homine, quem primum de Parthis triumphasse memoriæ traditum est. 609
5 Verbum profligo à plerisque dici impropriè inscitéque. 610
6 In libro M. Ciceronis de gloria secundo manifestum esse erratum, in ea parte, in qua scriptum est super Hectore & Aiace. 612
7 Obseruandum esse in senibus, quòd annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agant aut laboribus aut interitu aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem obseruatione exemplum appositum epistolæ diui Augusti ad Caium filium. 613
8 Locus ex oratione Fauorini veteris oratoris de-

8 *Quid mihi vsu venerit interpretari & quasi effingere volenti locos quosdam Platonicos Latina oratione.* ibid.

9 *Quod Theophrastus philosophus, omnium suæ ætatis facundissimus, verba pauca ad populum Athenienfem facturus, deturbatus verecundia obticuerit, quódque idem hoc Demostheni apud Philippum regem verba facienti euenerit.* ibid.

10 *Qualis mihi fuerit in oppido Eleusine disceptatio cum grammatico quodem præstigioso, tempora verborum & meditamenta puerilia ignorante, remotarum autem quæstionũ nebulas & formidines capiendis imperitorum animis ostentante.* ibid.

11 *Quàm festiuè responderit Xantippæ vxori Socrates petenti, vt per Dionysia largiore sumptu cœnitarent.* 342

12 *Quid significet in veterum libris scriptum,* plerique omnes: *& quòd ea verba accepta à Græcis videntur.* ibid.

13 Quisones, *quod homines Afri dicunt, non esse verbum Pœnicum sed Græcum.* ibid.

14 *Lepidißima altercatio Fauorini philosophi aduersus quendam intempestiuum de ambiguitate verborum differentem: atque inibi verba quædam ex Næuio poeta & Cn. Gellio non vsitatè collocata, atque ibidem à P. Nigidio origines vocabulorum explorata.* ibid.

15 *Quibus modis ignominiatus tractatúsque sit à C. Cæsare Laberius poeta: atque inibi appositi versus super eadem re eiusdem Laberij.* 342

Commentario nono hæc insunt.

1 *Quamobrem Qu. Claudius Quadrigarius in duode-*

duodeuicesimo annali scripserit rectiores certioresq́ ictus fieri, si sursum quid mittas, quàm si deorsum. 343

2 Quibus verbis notarit Herodes Atticus falsò quempiam cultu amictúque nomen habitumq́ philosophi ementientem. 345

3 Epistola Philippi regis ad Aristotelem philosophum super Alexandro recens nato. 348

4 De barbararum gentium prodigiosis miraculis, déque diris & exitiosis fascinationibus: atque ibi de feminis repentè versis in mares. 349

5 Diuersæ nobilium philosophorum sententiæ de genere ac natura voluptatis: verbáque Hieroclis philosophi, quibus decreta Epicuri insectatus est. 354

6 Verbum quod est ab ago frequentatiuum, in prima syllaba quonam sit modulo pronuntiandum. 355

7 De conuersione foliorum in arbore olea, brumali & solstitiali die, déque fidibus ijs temporibus ictu alieno sonantibus. 356

8 Necessum esse, qui multa habeat, multis indigere: déque ea re Fauorini philosophi cùm breuitate eleganti sententia. 357

9 Quis modus sit verba vertendi in Græcas sententias, déque iis Homeri versibus quos Virgilius vertisse aut benè aptéque aut improsperè existimatus est. 357

10 Quòd Annæus Cornutus versus Virgilij, quid Veneris & Vulcani concubitum pudicè opertéque dixit, reprehensione spurca & odiosa inquinauit. 361

11 De Valerio Coruino: & vnde Coruinus. 363

12 De verbis quæ in vtramque partem significatione reciproca & aduersa dicuntur. 365

13 *Verba ex historia Claudij Quadrigarij quibus Manlij Torquati nobilis adolescentis & hostis Galli prouocatoris pugnam depinxit.* 369

14 *Quòd idem Quadrigarius*, huius facies, *patrio casu probè & Latinè dixit, & quædam alia apposita de similiũ vocabulorũ declinationibus.* 373

15 *De genere controuersiæ quod Græcè ἄπορον appellatur.* 376

16 *Quòd Plinium Secundum, hominem non indoctum, fugerit latueritque vitium argumenti, quod ἀντίστρεφον Græci dicunt.* 378

Commentario decimo hæc insunt.

1 Tertium ne consul *an* tertio *dici oporteat, & quonam modo Cn. Pompeius, quum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius verbi de consilio Ciceronis vitauerit.* 379

2 *Quid Aristoteles de numero puerperij memoriæ mandauerit.* 382

3 *Locorum quorundam illustrium collatio contentioque facta ex se orationibus C. Gracchi & M. Ciceronis & M. Catonis.* 383

4 *Quòd P. Nigidius argutissimè docuit nomina non positiua esse, sed naturalia.* 389

5 Auarus *simpléxne vocabulum sit, an compositũ & duplex, sicut P. Nigidio videtur.* 390

6 *Multam dictam esse ab ædilibus plebei Appij Cæci filiæ, mulieri nobili, quòd loquuta esset petulantius.* ibid.

7 *Fluminum, quæ vltra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda Histrum, proxima Rhodanum, sicuti M. Varronem memini scribere.* 391

8 Inter-

8 *Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuisse sanguinis dimiβionē: & quanam esse videatur causa huiuscemodi castigationis.* 392

9 *Quibus modis quóque habitu acies Romana instrui solita sit: quaque earum instructionum sint vocabula.* 793

10 *Quæ eius rei causa sit, quòd & Græci veteres & Romani annulum in eo digito gestauerunt, qui est manu sinistra minimo proximus.* 394

11 *Verbum* maturè, *quid significet, quæque vocis eius ratio sit: & quòd eo verbo vulgus hominum impropriè vtitur: atque inibi, quòd* præcox *declinatum* præcocis *facit, non* præcoquis. 395

12 *De portentis fabularum, quæ Plinius Secundus indigniβimè in Democritum philosophum confert: ibidem de simulacro volucri columbæ.* 400

13 Cum partim hominum, *qua ratione veteres dixerint.* 402

14 Iniuria mihi factum itur, *quali verborum ordine Cato dixerit.* 403

15 *De flaminis Dialis, déque flaminicæ cæremoniis, verbáque ex edicto prætoris apposita, quibus dicit non coacturum se ad iurandum neque virgines Vestæ neque Dialem.* 404

16 *Quos errores Iulius Higinius in sexto Virgilij animaduertit in historia Romana erratos.* 408

17 *Quam ob causam & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese priuarit: & super ea re versus Laberij purè admodum & venustè facti.* 411

18 *Historia de Artemisia, déque eo certamine quod apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus inclytis decertatum est.* 413

19 *Non purgari neque lauari peccatum, dum prætenditur peccatorum, quæ alij quoque peccauerunt,*

similitudo: atque inibi verba ex oratione super ea re Demosthenis. 414

20 *Quid sit* rogatio, *quid* lex, *quid* plebiscitum, *quid* priuilegium, *& quantum ista omnia differant.* 416

21 *Quam ob causam M. Cicero his omnino verbis* nouissimè *&* nouissimus *vti obseruantissimè vitarit.* 418

22 *Locus exemptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de falsæ philosophiæ probris, quibus philosophos temerè incessuit qui emolumenta veræ philosophiæ ignorant.* ibid.

23 *Verba ex oratione Marci Catonis de mulierum veterum victu & moribus: atque inibi quod fuerit ius marito in adulterio vxorem deprehensam necare.* 424

24 Die pristini, die crastini, *&*, die quarti, *&* die quinti, *qui elegantiùs loquuti sunt dixisse, non vt ea vulgò dicuntur nunc.* 426

25 *Telorum & iaculorum gladiorúmque, atque inibi nauium quoque vocabula, quæ scripta in veterum libris reperiuntur.* 428

26 *Inscitè ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quod* transfretationem transgressum *dixerit,* & transgressos qui transfretassent. 432

27 *Historia de populo Romano, déque populo Pœnico, quòd pari propemodum vigore fuerint æmuli.* 434

28 *De ætatum finibus* pueritiæ, iuuentæ, senectæ *ex Tuberonis historia sumptum.* 435

29 *Quòd particula,* atque, *non complexiua tantùm sit, sed vim habeat pluscularn variámque.* 436

Com-

Commentario vndecimo hæc insunt.

1 *De origine vocabuli terræ Italiæ déque ea mul-ta quæ* suprema *appellatur, déque eius nominis ra-tione: ac de lege Ateria, & quibus verbis antiquitus multa minima dici solita sit.* 438

2 *Quòd* eligantia *apud antiquiores non de amœniore ingenio, sed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eáque in vitio ponebatur.* 440

3 *Qualis quantáque sit* pro *particulæ varietas: déque exemplis eius varietatis.* 442

4 *Quem in modum Q. Ennius versus Euripidis æmulatus sit.* 443

5 *De Pyrrhoniis philosophis quædam, déque Academicis strictim notata, déque inter eos differentia.* 444

6 *Quòd mulieres Romæ per Herculem non iurauerunt, neque viri per Castorem.* 446

7 *Verba antiquissimis relictisque iam & desitis minimè vtendum.* 447

8 *Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino, qui homo Romanus Græca oratione res Romanas, venia sibi ante eius imperitiæ petita, composuit.* 449

9 *Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore in libris Critolai reperta.* 450

10 *Quòd C. Gracchus in oratione sua historiam suprascriptam Demadi rhetori, non Demostheni, attribuit: verbáque ipsius C. Gracchi relata.* 451

11 *Verba P. Nigidij, quibus differre dicit* mentiri *&* mendacium dicere. 452

12 *Quòd Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum dubiúmque esse dicit, Diodorus contra nullum verbum ambiguum esse putat.* 853

13 Quid T. Castricius de verbis déque sententia quadam C. Gracchi existimauerit. quódque esse eam sine vllo sensus emolumento docuerit. 454

14 Sobria & pulcherrima Romuli Regis responsio circa vini vsum. 457

15 De ludibundo & errabundo, atque id genus verborum productionibus: & quòd Laberius sic amorabundam dixit vt dicitur ludibunda & errabunda: atque inibi quòd Sisenna per huiuscemodi verbum noua figura vsus est. ibid.

16 Quòd Græcorum quorundam verborum difficillima est in Latinam linguam mutatio, velut quod Græcè dicitur, πολυπραγμοσύνη. 459

17 Quid significet in veteribus prætorum edictis, qui flumina retanda publicè redempta habent. 462

18 Qua pœna Draco Atheniensibus in legibus, quas populo Atheniensi scripsit, fures affecerit, & qua postea Solon, & qua item x. viri nostri, qui xij. tabulas scripserunt: atque inibi adscriptum quòd apud Ægyptios furta licita & permissa sunt, apud Lacedæmonios autem cum studio quoque affectata & pro exercitio vtili celebrata, ac prætereà M. Catonis de pœniendis furtis digna memoria sententia. 463

Commentario duodecimo hæc insunt.

1 Dissertatio Fauorini philosophi, qua suasit nobili fœminæ vti liberos, quos peperisset, non nutricum adhibitarum, sed suo sibi lacte aleret. 468

2 Quòd Annæus Seneca iudicans de Q. Ennio déque M. Tullio leui futilique iudicio fuit. 474

3 Lictoris vocabulum qua ratione conceptum ortúmque sit: & super eo diuersæ sententiæ Valgij Rufi & Tullij Ciceronis. 477

4 Versu

4 Versus accepti ex Q. Ennij septimo annalium, quibus depingitur finiturque ingenium comitasque hominis minoris erga amicum superiorem. 478

5 Sermo Tauri philosophi de modo atque ratione tolerandi doloris secundum Stoicorum decreta. 482

6 De ænigmate. 489

7 Quam ob caussam Cn. Dolabella proconsul ream mulierem veneficij, confitentémque, ad Areopagitas reiecerit. 490

8 Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu digna. 491

9 Quæ dicantur vocabula ancipitia: & quod honoris quoque vocabulũ ancipiti sentẽtia fuerit. 492

10 Quòd æditumus verbum Latinum sit. 494

11 Errare istos qui spe & fiducia latendi peccent, quum latebra peccati perpetua nulla sit: & super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophoclis poetæ sententia. 495

12 Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacij. 496

13 Intra kalendas quum dicitur quid significet, utrum ante kalendas, an kalendis, an utrumque: atque inibi, quid sit in oratione M. Tullij intra oceanum & intra montem Taurum: & in quadam epistola intra modum. 497

14 Saltem particula quam vim habeat, & quam originem. 503

15 Quòd Sisenna in libris historiarum aduerbiis huiuscemodi sæpenumero usus est, celatim, vellicatim, saltuatim. 505

Commentario XIII. hæc insunt.

1 Inquisitio verborum istorum M. Tullij curiosior, quæ sunt in primo Antonianarum libro; Multa

autem impendere videntur præter naturam etiam prætérque fatum : *tractatúmque an idem duo ista significent*, fatum *atque* natura, *an diuersum.* 506

2 *Super poëtarum Pacuuij & Attij colloquio familiari in oppido Tarentino.* 508

3 *An vocabula hæc.* necessitudo *&* necessitas, *differenti significatione sint.* 509

4 *Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum rescriptio.* 510

5 *De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo, philosophis: déque eliganti verecundia Aristotelis, successorem diatribæ suæ eligentis.* 511

6 *Quid veteres Latini dixerint, quas Græci προσῳδίας appellant: & item quod vocabulum* barbarismi *non vsurparint, neque Romani antiquiores, neque Attici.* 513

7 *Diuersum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historiis.* ibid.

8 *Quod Afranius poeta prudenter & lepidè sapientiam filiam esse Usus & Memoriæ dixit.* 515

9 *Quid Tullius Tiro in commentariis scripserit de* suculis *&* hyadibus, *quæ sunt stellarum vocabula.* 517

10 *Quod* sororis *etymon esse dixerit Labeo Antistius, & quod* fratris *Nigidius.* 518

11 *Quem M. Varro aptum iustúmque esse numerum conuiuarum existimarit : ac de mensis secundis & bellariis.* 519

12 *Tribunos plebis prensionem habere, vocationem non habere.* 521

23 *Quòd in libris humanarum M. Varronis, scriptum est* ædiles & quæstores populi Romani in ius à priuato ad prætorem vocari posse. 524

24 *Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet* qui

qui sint minores magistratus *&* consulem prætorémque collegas esse : *& quædam alia de auspiciis: item verba eiusdem Messalæ, differentiis, aliud esse* ad populum loqui, *aliud*, cum populo agere: *& qui magistratus à quibus auocet comitiatum.* 525

15 Humanitatem *non id significare quod vulgus putat, sed eo vocabulo, qui sinceriter loquuti sunt, magis propriè esse vsos.* 530

16 *Quid apud M. Catonem significent verba hæc,* inter os atque offam. 531

17 *Platonem tribuere Euripidi Sophoclis versum: & inueniri versus verbis iisdem, aut paucis syllabis immutatis, apud diuersos poëtas temporibus variis natos.* 532

18 *De genere atque nominibus familiæ Porciæ.* 533

19 *Quòd à scriptoribus eligantissimis maior ratio habita sit sonitus vocum atque verborum iucundioris (quæ à Græcis εὐφωνία dicitur) quàm regulæ disciplinæque quæ à Grammaticis reperta est.* 536

20 *Verba T. Castricij rhetoris ad discipulos adolescentes de vestitu atque calceatu non decoro.* 541

21 *Comprecationes quæ ritu Romano fiunt diis, exposita in libris sacerdotum, inter quas Marti* Nerienem *tribuunt, & quid* Neriene *seu* Nerio *nomen importet.* 543

22 *M. Catonis consularis & censorij pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine & non re.* 550

23 *Quæsitum tractatúmque quid sint* manubiæ, *atque inibi dicta quædam de ratione vtendi verbis pluribus idem significantibus.* 551

24 *Verba Nigidij, quibus dicit in nomine* Va-

tatu. 594

7 Quòd M. Varro Cn. Pompeio consuli primùm designato commentarium dedit, quem appellauit isagogicum de officio senatus habendi. 597.

8 Quæsitum esse dissensúmque an præfectus Latinarum causa creatus ius senatus conuocandi consulendique habeat. 600

Commentario xv. hæc in sunt.

1 Quòd in Q. Claudij annalibus scriptum est, lignum alumine oblitum non ardere. 602

2 Quòd Plato in libris quos de legibus composuit, largiores latioréſque in conuiuiis inuitatiunculas vini non inutiles esse existimauerit. 604

3 Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritque, quæ præposita est verbis, aufugio, & aufero: & an in verbo autumo, eadem ista hæc præpositio esse videri debeat. 607

4 Historia de Ventidio Basso ignobili homine, quem primum de Parthis triumphasse memoriæ traditum est. 609

5 Verbum profligo à plerisque dici impropriè inscitéque. 610

6 In libro M. Ciceronis de gloria secundo manifestum esse erratum, in ea parte, in qua scriptum est super Hectore & Aiace. 612

7 Obseruandum esse in senibus, quòd annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agant aut laboribus aut interitu aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem obseruatione exemplum appositum epistolæ diui Augusti ad Caium filium. 613

8 Locus ex oratione Fauorini veteris oratoris de

cœnarum atque luxuriæ opprobratione, qua vsus est quum legem Liciniam de sumptu minuendo suasit. 615

9 *Quòd Cæcilius poëta* frontem *genere virili non poëticè, sed cum probatione & cum analogia appellauit.* 616

1 *De voluntario & admirãdo interitu virginum Milesiarum.* 617

11 *Verba S.C. de exigendis vrbe Roma philosophis: item verba edicti censorum, quo improbati & coërciti sunt qui disciplinam rhetoricam instituere & exercere Romæ cœperant.* 618

12 *Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus.* 620

13 *De verbis inopinatis, quæ vtroque versum dicuntur, & à grammaticis* communia *vocantur.* 621

14 *Quòd Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus Græcis mutuatus est.* 623

15 Passis velis & passis manibus *dixisse veteres, non à verbo suo, quod est,* patior, *sed ab alieno, quod est,* pandor. 624

16 *De nouo genere interitus Crotoniensis Milonis.* 625

17 *Quamob causam nobiles pueri Atheniensium tibiis canere desierint, quum patrium istum morem canendi haberent.* 626

18 *Quòd pugna belli ciuilis victoriáque C. Cæsaris, quam vicit in Pharsalicis campis, nunciata prædictáque est per cuiuspiam remigis vaticinium eodem ipso die in Italia Patauij.* 627

39 *Verba M. Varronis memoria digna, ex satyra quæ inscribitur περὶ ἐδεσμάτων.* 628

20 *Notata quædam de Euripidis poëtæ genere, vita, moribus, déque eiusdem fine vitæ.* ibid.

21 Quòd

21 *Quòd à poëtis Iouis filij prudentißimi humanißimique, Neptuni autem ferocißimi & inhumanißimi traduntur.* 631

22 *Historia de Sertorio duce, déque astu eius commenticiisque simulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandósque sibi vtebatur.* ibid.

23 *De ætatibus historicorum nobilium, Hellanici, Herodoti, Thucydidis.* 633

24 *Quid Vulcatius Sedigitus, in libro quē de poëtis scripsit, de comicis Latinis iudicarit.* ibid.

25 *De verbis quibusdam nouis, quæ in Cn. Matij mimiambis offenderamus.* 634

26 *Quibus verbis Aristoteles philosophus definierit syllogismum, eiusq; definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.* 635

27 *Quid sint* comitia calata, *quid* curiata, *quid* centuriata, *quid* censoria, *quid* tributa, *quid* concilium: *atque inibi quædam eiusmodi.* ibid.

28 *Quòd errauit Cornelius Nepos, quum scripsit Ciceronem tres & viginti annos natum causam pro Sex. Roscio dixisse.* 637

92 *Quali figura orationis & quàm noua L. Piso annalium scriptor vsus sit.* 639

30 *Vehiculum, quod* petorritum *appellatur, cuiatis linguæ vocabulum sit, Græcæ an Gallicæ.* 639

31 *Quæ verba legauerint Rhodij ad hostiū ducem Demetrium, quum ab eo obsiderētur, super illa inclyta Ialysi imagine.* 642

Commentario XVI. hæc insunt.

1 *Verba Musonij philosophi Græca, digna atque vtilia audiri obseruarique, eiusdémque vtilita-*

tis sententia à M. Catone multis antè annis Numantiæ ad equites dicta. 642

2 *Cuimodi sit lex apud dialecticos percunctandi disserendíque, & quæ sit eius legis reprehensio.* 643

3 *Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus fortè deerit, vt tolerari aliquantisper inedia posit, & tolorari fames: verbáque ipsa Erasistrati super ea re scripta.* 645

4 *Quo ritu quibúsque verbis fecialis populi Romani bellum indicere solitus sit his quibus populus Romanus bellum fieri iusserat. Et item in quæ verba conceptum fuerit iusiurandum de furtis militaribus sanciendis, & vti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id iusiurandum, remitti æquum esset.* 648

5 Vestibulum *quid significet, déque eius vocabuli rationibus.* 650

6 *Hostiæ, quæ dicuntur* bidentes, *quid sint, & quā ob causam ita appellatæ sunt, supérque ea re P. Nigidij & Iulij Higinij sententiæ.* 564

7 *Quòd Laberius verba pleraque licentiùs petulantiúsque finxit: & quòd multis item verbis vtitur, de quibus, an sint Latina, quæri solet.* 656

8 *Quid significet & quid à nostris appellatum sit, quod ἀξίωμα dialectici dicunt, & quædam alia quæ prima in disciplina dialectica traduntur.* 658

9 *Quid significet verbum in libris veterum celeberrimè positum,* súsque déque. 662

10 *Quid sint* proletarij, *quid* capitecensi, *quid item sit in xij. tabulis,* assiduus, & *quæ eius vocabuli ratio sit.* 663

11 *Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant.* 666.

12 De

12 De his vocabulis quæ Cloatius Verus aut satis commodè, aut nimis absurdè & illepidè ad origines linguæ Græcæ redigit. 669

13 Quid sit municipiũ, & quid à colonia differat. & quid sint municipes, quæq; sit eius vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quòd diuus Hadrianus in senatu de iure atque vocabulo municipum verba fecit. 670

14 Quòd M. Cato differre dixit, festinare & properare. & quàm incommodè Verrius Flaccus vim verbi, quod est, festinet, interpretatus sit. 673

15 Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquerit. & quid Theopompus de leporibus. 674

16 Agrippas à partus ægri & improsperi vitio appellatos, déque his deabus quæ vocãtur Prosa & Postuerta. ibid.

17 Quæ ratio vocabuli sit, agri Vaticani 675

18 Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτικὴ appellatur. & item alia quæ κανονικὴ, & tertia itidem quæ dicitur μετρικὴ 676

19 Sumpta historia ex Herodoti libro super fidicine Arione. 678

Commentario XVII. hæc insunt.

1 Quòd Gallus Asinius & Largius Licinius sententiam M. Ciceronis reprehenderunt ex oratione. quam dixit pro M. Cælio, & quid aduersus homines stolidissimos pro eadem sententia verè dignéque dici possit. 681

2 Verba quædam ex Q. Claudij annalium primo cursim in legendo notata. 684

3 Verba M. Varronis ex libro quinto & vicesimo humanarum. quibus contra opinionem vul-

garia interpretatus est Homeri versum. 689

4 *Quid Menander poeta Philemoni poetæ dixerit, à quo sæpe indignè in certaminibus comœdiarum superatus est: & quòd sæpissimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poetis victus est.* 691

5 *Nequaquam esse verum quod minutis quibusdam rhetoricæ artificibus videatur, M. Ciceronem, in libro quē de amicitia scripsit, vitioso argumento vsum, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου posuisse: totúmque id consideratiùs tractatum exploratúmque.* 692

6 *Falsum esse, quod Verrius Flaccus in secundo librorum, quos de obscuris M. Catonis composuit* de seruo recepticio *scriptum reliquit.* 695

7 *Verba hæc ex Atinia lege,* QVOD. SVBREPTVM. ERIT. EIVS. REI. AETERNA. AVCTORITAS. ESTO. *P. Nigidio & Q. Scæuolæ visa esse non minus de præterito furto, quàm de futuro cauisse.* 698

8 *In sermonibus apud mensam Tauri philosophi quæri agitaríque huiusmodi solita, cur oleum sæpe & facile, vina rariùs congelascant, acetum haud ferè vnquam, & quòd aquæ fluuiorum fontiúmque durentur, mare gelu non duretur.* 699

9 *De notis literarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, déque aliis clandestinis literis ex vetere historia petitis: & quid* scytale *sit* Laconica. 703

10 *Quid de versibus Virgilij Fauorinus existimarit, quibus in describenda flagrantia montis Ætnæ Pindarum poëtam sequutus est: collatáque ab eo super eadem re vtriusque carmina & diiudicata* 706

11 *Quod Plutarchus in libris symposiacis opinionem Platonis de habitu atque natura stomachi fistulæque eius quæ τραχεῖα dicitur, aduersum Erasistratum*

stratum medicum, tutatus est auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis. 710

12 De materiis infamibus, quas Graeci ἀδόξους appellant, à Fauerino exercendi gratia disputatis. 713

13 Quin, particula quot qualésque varietates significationis habeat, & quam sæpe in veterum scriptis obscura sit. 714

14 Sententiæ ex Publij mimis selectæ lepidiores. 716

15 Quòd Carneades academicus elleboro stomachum purgauit scripturus aduersus Zenonis Stoici decreta: déque natura medeláq. ellebori candidi & nigri. 717

16 Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentē: atque ibi de Mithridati regis in id genus medicamenti solertia. 719

17 Mithridatem Ponti regem quinque & viginti gentium linguis loquutum, Quintúmque Ennium tria corda habere se dixisse, quòd tres linguas percalluisset, Græcam, Oscam, Latinam. 720

18 Quòd M. Varro Q. Sallustium historiæ scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, & loris cæsum, pecuniáque data dimissum. ibid.

19 Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequā & impuris disciplinas philosophiæ studiosè tractantibus, & quæ duo verba obseruanda præceperit omniū rerum longè salubria 721

20 Verba sumpta ex symposio Platonis numeris coagmentísque verborum scitè, modulatè, aptéque exercendi gratia in Latinam orationem versa. 723

21 Quibus temporibus post Romam conditam Græci Romaníque illustres viri floruerint ante secūdum bellum Karthaginiensium. 725

secundum bellum Karthaginiensium. 725

Commentario XVIII. hæc insunt.

1 *Disputationes à philosopho stoico, & è contrà à peripatetico, arbitro Fauorino, factæ: quæsitúmque inter eos, quantum in perficienda vita beata virtus valeret, quantúmque esset in iis quæ dicuntur extranea.* 734

2 *Cuiusmodi quæstionũ certationibus Saturnalicia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atque inibi inspersa quædã sophismata & ænigmata oblectatoria.* 737

3 *Quid Aeschines rhetor in oratione qua Timarchum de impudicitia accusauit, Lacedæmonios statuisse dixerit super sententia probatissima, quam improbatissimus homo dixisset.* 741

4 *Quod Sulpicius Apollinaris prædicantem quemdã à sese vnũ Sallustij historias intelligi illusit, quæstione proposita, quid verba ista apud Sallustium significarent:* incertum stolidior an vanior. 743

5 *Quod Q. Ennius in septimo annali* quadrupes eques, *ac non* quadrupes equus, *vt legunt multi, scriptum reliquit.* 746

6 *Quod Aelius Melissus, in libro cui titulum fecit,* de loquẽdi proprietate, *quem quum ederet cornum esse copiæ dicebat, rem scripsit neque dictu neque auditu dignam: quum differre* matronam & matremfamilias *existimauit differentia longè vanissima.* 748

7 *Quem in modum Fauorinus tractauerit intempestiuum quemdam de verborum ambiguitatibus quærentem: atq; ibi quot significationes capiat* cõcio. 750

8 Ὁμοιοτέλευτα καὶ ὁμοιόπτωτα, *atque alia id genus,*

mus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse & puerilia Lucilij quoque versibus declarari. 753
9 Quid significet apud M. Catonem verbum, insecenda: quódque insecenda potius legendum sit, quàm, quod plerique existimāt, insequenda 754
10 Errare istos, qui in exploranda febri pulsus venarum pertentari putant, non arteriarum. 758
11 Verba ex carminibus Furij Antiatis inscitè à Casellio Vindice reprehensa, versúsq. ipsi, in quibus ea verba sunt, subscripti. 760
12 Morem istum veteribus nostris fuisse, verba patiendi mutare ac vertere in agendi modum. 761
13 Quali talione Diogenes philosophus usus sit pertetatus à dialectico quodam sophismatio impudenti. 763
14 Quid sit numerus hemiolios, quid epitritos: & quod vocabula ista nō facilè nostri ausi sunt vertere in linguam Latinam. 764
15 Quòd M. Varro in herois versibus obseruauerit rem nimis anxiæ & curiosæ obseruationis. 765

Commentario XIX. hæc insunt.

1 Responsio cuiusdam philosophi interrogati quam ob causam maris tempestate palluerat. 766
2 Ex quinque corporis sensibus duos esse cum belluis maximè communes. 770
3 Quòd turpius est frigidè laudari, quā acerbius vituperari. 773
4 Quamobrem venter repentino timore effluat, quare etiam ignis vrinam lacessat. ibid.
5 Ex Aristotelis libris sumptum, quòd niuis aqua potui pessima sit, & quòd ex niue crystallus concreatur. 774
9 Quòd pudor sanguinē ab extra diffundit, timor

verò contrahit. 776

7 *Quid sit* obesum, *nonnulláque alia prisca vocabula.* 777

8 *Quæstio an* harena, cælum, triticum, *pluralia inueniantur: atque inibi de* quadrigis, inimicitijs, *nonnullis præterea vocabulis: an singulari numero comperiantur.* 779

9 *Antonij Iuliani in conuiuio ad quosdam Græcos lepidissima responsio.* 784

10 *Verba hæc*, prętcr propter, *in vsu vulgi prodita, etiam Ennij fuisse.* 788

11 *Ponit versus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis lusit, dum tragœdiis contendit.* 791

12 *Dissertatio Herodis Attici super vi & natura doloris suæque opinionis affirmatio per exēplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit.* 792

13 *Quos* pumiliones *dicimus, Græcè νάνους appellari.* 795

14 *Contemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium ætatis suæ doctißimos Romanos: & quòd Nigidij commentationes propter earum obscuritatem subtilitatémque in volgus non exeunt.* 797

Commentario xx. hæc insunt.

1 *Disceptatio Sex. Cæcilij iureconsulti & Fauorini philosophi de legibus duodecim tabularum.* 799

2 *Vocabulum* siticinum, *in M. Catonis oratione quid significet.* 812

3 *Quam ob causam L. Accius poeta in pragmaticis* sicinnistas nebuloso nomine *esse dixerit.* 813

4 *Artificum scenicorum studium amorémque inhonestum probrosúmque esse: & super ea re verba Aristo-*

Aristotelis philosophi adscripta. 814

5 *Exempla epistolarum Alexandri regis & Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita: eáque in linguam Latinam versa.* 815

6 *Quæsitum atque tractatum, utrum sit rectius dicere,* habeo curam vestri, *an* vestrum. 817

7. *Quàm diuersa Græcorum sententia super numero Niobæ filiorum.* 820

8 *De iis quæ habere* συμπάθειαν *videntur cum luna augescente ac senescente.* 821

9 *Qualibus verbis delectari solitus sit Antonius Iulianus positis in mimiambis, quos Cn. Matius scripsit.* 822

10 *Quid vocabulum* ex iure manum consertum, *significet.* *ibid.*

11 *Quid sit* sculnæ *verbum positum apud M. Varronem.* 826

INDEX SCRIPTORVM AB A. GELLIO

laudatorum. Prior numerus librum, posterior capita libri designat.

AElius Melissus libro de loquendi proprietate 18.6
L. Ælius Stilo præconinus 2,21,3,3,5,21
idem commentario de proloquiis 16,8
C. Ælius Tubero 14,7,8
idẽ in historiis 6,3,4
idem historiarum primo 10,28
idem de officio iudicis 14,2
idem libro ad C. Oppium 7,9
Æschylus ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ 13,17
Æschines in oratione qua Timarchum de impudicitia accusauit 18,3
Æsopus Phryx in Apologis 2,29
L. Afranius togatarũ scriptor
in togata 20,6
idem in *Consobrina* 15,13
idem in togata: *Sella* 13,8
in togata. *Titulus* 10,11
A. Albinus historię libro primo 11,8
Alcæus in poëmatis 17,11
Alexãder Ætol⁹ 15,20
Alexander magnus epistola ad Aristotelem 20.5
Alexis comicus 2,23, 4,11
idem in comœdia, quæ, Pythagorę vita inscribitur 4,11
Alfenus Varus lib. Digestorum XXXIV. Coniectaneorũ secundo 6,5
Anacreon 19,9
Andronicus philosophus

phus 20,5
Annæ. Cornutus commentario in Virgilium 2,6
idē de figuris sententiarum libro secundo 9,10
L. Annæus Seneca ad Lucilium epistolarum libro XXII. 12,2
Annianus poëta 7,7, 9,10
Q. Antisthius Labeo, 1,12,15,27
idem commentariis ad XII. tabulas 1,12, 20,1
idem libro de duodecim tabulis secūdo 7,15
idem libris ad edictum prætoris 13,10
idem libro ad edictū prætoris quarto ibid.
idem libris posterioribus ibid.
idem ad edictū ædilium curuliū 4,2
Antisthenes Socraticus 9,5
Apollodorus 2,23
idem in Chronicis 17,4
Appiō Plistonices 6,8
idē in Ægyptiacis 5,14,10,10
idem libro Ægyptiacorum quinto 51,4.7,8
Aristarchus Grammaticus 2,25
Aristeas Proconnesius 9,4
Aristides Samius 3,10
Aristo I.C. 2,18
Aristophanes 1,15. 13, 20,11
idem in comœdia Ἀχαλὶς 19,13
idem ἐν ταῖς θεσμοφοριαζούσαις 15,20
Aristoteles 2,12.22.3, 11,16.10,2.15,26. 19,2 5
idem libro de animalibus sexto 13,7
idem epistola ad Alexandrum magnum 20,5
idem libro περὶ μνήμης 7,6.8,7
idem libris problematum 1,11.2,30
idē problematibus Acroaticis 20
idem Encyclis 20,4
idē Exotericis 20,5
idē problematibus physicis 19,4.5,6

idem Problematũ septimo 3,6
Aristoxenus in libro de Pythagora 4,11
Arrianus in dissertationibus Epicteti 17,19.19,1
idẽ libro secundo 1,2
Q. Asconius Pedianus 15,28
M. Asinius Pollio epistola ad Ciceronem 1,22
idem epistola ad Plancum 10,26
C. Ateius Capito, 12,2. 24,10.20
idem in coniectaneis 2,24.20,2
idem coniectaneorum libro nono, qui est *de iudicijs publicis* 4.14.10,6
idem coniectaneorum CCLIX.14,7.8
idem in epistola quadam 13,12
idem libro de iure pontificio quinto 4,6
idem de officio Senatoris 4,10
L. Attius 14,1
idem Atreo 13,2
idem Didascalico primo 3,11
idem Neoptolemo 150
idem Pelopidis 2,6
idẽ Pragmaticis 20,3
idem Sotadicorum primo 7,9
M. Attius Pl. 4,7.18, 12. 19, 8. in comœdia 1,7
idem Amphitryone 1,7
idem Asinaria 1,22. 7,17.18,12.18,12
Astraba 11,7
idem Aulularia 3, 14.7,9
idem Bacchidibus 3,14
idem Bœotia 3,3
idem Casina 1,7
idẽ Cistellaria 3,16
idẽ Clitellaria 7,7
idẽ Epidico 4,6.17
idem Epitaphio suo 1,21
idem Freto 3,3
idem Menæchmis 3. 14,18.9
idem Milite glorioso 15,15
idem Mostellaria 20,6
idem Neruolaria 3,3
idem Persa 5.21

idem

Idem Pœnulo 15,28
idem Pseudolo 20,6
idem Rudente 9,12
idem Sticho 7,19
idem Trigeminis 7,9
idem Trinũmo 17,6
idem Truculento 13,21
D. Augustus epist. ad Caium nepotem 15,7
idem in epistolis 10,24
P. Aurelius Opilius in libro primo Musarum 1,25

B

BAcchilides 20,7
Brutus 17,7

C

CÆcilius Gallus libro secũdo de verborum significatione, quæ ad ius pertinent 16.5
Cæcilius Statius 5,6
idem Chrysio 7,17
idẽ Hypobolymæo Æschino 15,14
idem Plocio 2,23.3,16
idẽ Polymenis 11,7
idem Subditiuo 15,9
idem Synaristosis 15,15
idem triumpho 7,7
Cælius 10,1
idẽ historiarum libro secundo 1~,24
Cælius Sabinus I. C. 7.4
idẽ libro de edicto ædiliũ curulium 4.2
Cæsellius Vindex 9,14,18.11
idem in commentariis Antiquarum lectionum 2,16.3,16.7,2.11,15.20,2
Callimachus 4,11
C. Caluus 19,9
idem in poëmatis 9,12
Cares 5,2
Carneades 17,15
Q. Cassius primo Annalium 17,21
Chrysippus 11,12
idem libro περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς 14,4
idem libro περὶ προνοίας quarto 6,1.2
L. Cincius Alimentus, de re militari libro tertio 16,4
idem libro quinto ibid.
idem libro sexto ibidem.

Q. Claudius Quadrigarius 5.21
idem annali primo 1, 25.2,19.7,11, 9.13,14. 17,2
idem Annali tertio 1,16.3,7.8
idem quinto 5,17
idem ſexto 2,2.17,13
idem octauo 17,13
idem vndecimo 13, 18
idem tertiodecimo 13,27
idem duodeuiceſimo 1,7
idem vndeuiceſimo 9,1.10,1.15,1.20,6
idem vno & viceſimo 10,13
idem viceſimo tertio 10,13
idem centeſimo & quinquageſimo 1,7
Clearchus 4,11
Cloatius Verus in libris verborũ à Græcis tractorum 16,12
idem libro quarto, ibidem
P. Cornelius Pauli F. Scipio Africanus in oratione, quam dixit in cenſura, quũ ad maiorum mores populum hortaretur 4,20.5.19
idem in oratione pro ſe contra Tib. Aſellum de multa ad populum 7,11
idem in oratione cõtra P. Sulpicium Gallum 7,12
idẽ in quinta oratione contra Claudium Aſellum 2,20
L. Cornelius Sulla Rerũ geſtarũ libro ſecundo 1.12.20,6
Cornelius Nepos 17,21
idẽ in primo Chronicorum 17,21
idem primo librorum de vita Ciceronis 15,28
idem de viris illuſtribus 11,8
idem libro exẽplorum quinto 7,18
Crates 2,25
Critolaus peripateticus 9.5.11,9
Cteſias 9,4

D

DEmocritus 5,15
idem de vi & natura chamæleontis 10,12

10,12
idem περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν 4,13
Demosthenes 2,27. 10,19
idem in orationibus 9,3
idem oratione ὑπὲρ στεφάνου 13.1
Dicæarchus 4,11
Diodorus Cronus 11,12
Dioxippus Socraticus 17,11

E

Elys grammaticus vetus in commentario 13,14
Empedocles in carmine 4.11
Q. Ennius 7,9.7,12. 9,4.10,1. 12,2. 13,19.17,17.18,9.19,8
idem in Annalibus 2,26. 3,14. 6,6.10,29. 16,10
idem libro primo 6,6. ,13.14,13.21
idem libro tertio 1,22
idem libro septimo 12,4.18,5
idem libro octauo 20.10
idem libro duodecimo 17,21
idem libro tertiodecimo 7,2.18,2
idem libro quartodecimo 2,26.10,25
idem libro sextodecimo 9.14
idem libro duodeuicesimo 13,19
idẽ in Achille 4,17
idem in Alexandro 6.5
idem in Cresphonte 6.16
idem in Erechtheo 6,16
idem in Hecuba 11.4
idem Iphigenia 19,1. 10
idem in Menalippa 5,11
idem in Neoptolemo 5,15.16
idem in Phœnice 7,17
idẽ in Scipione 4,7
idem in Satyris 2,29.7,9.12,18.2
Ephorus historicus 3,11
Epicharmus 1,15
Epicurus 2,6.8,5.15,16,9.5
Epictetus 1,21.17,19

* idem libro quinto διαλέξεων 19,1
Erasistratus 17,11
* idem libro primo, διαιρέσεων 16,3,
Erucius Clarus episto-la ad Sulpicium A-pollinarem 13,16
Euripides 1,15.7,3.13 17.17,4.20,7
idem Bacchis 13,17
idem in tragœdia εἰνὼ 13,17
idē in Hecuba 11,4
Eupolis 1,15
Euclides 1,20

F

M. Fabius Pictor libro annalium primo 1, 12.10,15
idem libro quarto 5,4
Fauorinus 1,1.9,8.10, 12
idem in oratione quum legem Lici-niam de sumptu mi-nuendo suasit 15,8
idem in περὶ Πυῤῥω-νείων τρόπων 11,5
Fenestella 15,28
Furius poëta 18,11

G

GAbius Bassus in Commentariis 3,9
idem libris de origi-ne vocabulorum & verborum 3,19 5,7
idem libro tertio de origine vocabulorū 2,4
idem libro septimo 11,17
Gallus Asinius 17,1
Cn. Gellius 8,14
idem in annalibus 18,12
id annali tertio 13, 21

H

D. Hadrianus oratione quam in senatu de Italicensibus habuit 16,13
Hegesias 9,4
Heluinus Cinna in poëmatis 9,12.19,9.13
Heraclitus Ephesius 20,10
Hermippus 3,33
Herodotus in historiis 1,11.5,9. 8,4.16,19. 17, 8,18.2
idem historiarum primo 3,10
idem libro tertio 13,7
idem libro quarto 16,11
Hesiodus 1,15.4,5

Hie-

Hierocles Stoicus 9,5
Hippocrates 17,11. 19,2
idem libro περὶ ἑβδομάδος 3,16
Homerus 1,11. 15, 2. 6, 21. 22, 26. 30, 3. 10, 16. 5, 9. 6, 2. 6, 7. 20, 9. 9, 10. 12, 1. 13, 1. 7, 19. 23, 25. 14, 6. 15, 3. 6, 16. 12. 17. 38, 18. 19, 20. 7
Q. Horatius Flaccus 2,22
Q. Hortensius 19,9
Hypsicrates grammaticus libris super his quæ à Græcis accepta sunt 16,12 19,2

I

C. Iulius Cęsar 7,9
idem in libris Analogicis ad M. Ciceronem 19,18
idem in Anticatone 4,16
idem libro de Analogia primo 1,10
idem libro de analogia secundo 9,14
idem in Dolabellam actionis tertio 4,16
idem in epistolis ad C. Oppium & Cornelium Balbum 17,9
idem in oratione pro Bithynis 5,13
idem in suasione rogationis legis Plautiæ 13,3
Iulius Higinus 6,6. 10,16
idem commentariis in Virgilium 1,21. 5,8
idē in exēplis 10,18
idem de vita & rebus Africani 7,1
idem libro de vita rebúsque illustrium virorum sexto 1,14
idem de Virgilio libro quarto 16,6
Iulius Modestus secūdo quæstionum confusarum 3,9
Iunius 14,8
Isigonus Nicæensis 9,4

L

D. Laberius 8,15. 17,14
idem in Anna Perenna 16,7
idem in Alexandrea 16,7
idem in Cacomemnone ibid.
idem in Catulario 7,9
idem in Colorato-

rę ibid.
idem in Compitalibus 16,7.9
idē in Cophino 16,7.
idem in Fullonica ibid.
idē in Fullone ibi.
idē in Gemellis 1,7
idem Gallis 7,9
idē in Lacu Auerno 11,15
idem in mimis 16. 7
idem in mimo primo, qui est, Salinator 3,12
idem in mimo, qui est, Scriptura 3,18
idem in natali 16,7
idem in Necyomātia 16,7.20,9
idem in Restione 10,17.16,7
idem in Saturnalibus 16,7
idem in Sororibus 9,12
idem in Staminariis 16,7
Lælius Felix ad Q. Mucium libro primo 15,7
Lęneus Pompei libertus 17,16
Læuius 19,9
idem in Alcesti 19
idem in Erotopægniis 2,24
idem in Protesilaodamia 12,10
Largius Licinius in libro, qui Ciceromastix 17,1
P. Lauinius libro de verbis sordidis 20,11
C. Licinius Imbrex in fabula Nærea 13,21
Licinius Mucianus 9,4
L. Liuius Andronicus in odyssea 7,7.3,16
idem odysseæ libro primo 18,9
C. Lucilius 1,3.2,24.3,14.4,16.7,3.8,5.9,14.16,5.18,5.20,8
idem primo satyrarum 10,20
idē tertio 1,16.16,9
idem quinto 18,8
idem septimo 9,14
idem nono 1,16
idem vndecimo 4,17.11,7
idem libro quintodecimo 1,6.4,17.9,14
idē libro sexto decimo 4,1

idem

idem vicesimo 4,1
T. Lucretius Carus 5, 15. 7,3. 12, 10. 13, 19. 16.5
idem libro quarto 1, 21.10,26

M.

MAnilius 17,7
Massurius Sabinus 3,16. 5, 6. 19, 10. 15.11,18.14,2
idem Memorialium primo 6,7
idem libro septimo 4,20
libro vndecimo 5,6
idem in commentariis de indigenis 4,9
idem libris iuris ciuilis
idem libro secundo 4.1.2,11.18
idem libro tertio 5, 13.
idem libro de furtis 11,18
Cn. Matius in mimiambis 10,24. 15,25. 20, 9
idem iliados septimo 6,6
idem iliados vno & vicesimo 9,14
idem Iliados tertio & vicesimo 9,14
idem de auspiciis libro primo 13,14
Memmius 19,9
Menander 2,23.17,4
idem Plotio 2,23 3,16
Q. Metellus Numidicus in epistola quã quũ in exilio esset scripsit ad Cn. & L. Domitios 15,13.17,2
idem in libro accusationis in Valeriũ Messalam tertio 15, 14
idem in oratione aduersus Manlium TR.PI. 6,11
idem in oratione de triũpho suo 12,9
idem in oratione, quã in censura dixit ad populum de ducendis vxoribus 1,6
Q. Mucius Scæuola 4,1
idem de iure ciuili libro sextodecimo 7,15
Q. Mucius Scæuola filius 17,7
Q. Mucius Scæuola pater ibid.

Musonius 16.1.18.2

N

Cn.Neui⁹ 1.24,6.8.8.13 idē libris siue carmine belli Pœnici 5.12. 17.21 idem in Hesiona 10,25 idē in Tryphalio 2.19

Neratius libro de nuptiis 4.4

P.Nigidius Figulus, 2.26. 3.10. 4.16.5.21.8. 14.10. 11.11.11. 13.10. 18.4.14.1

idem Augurij priuati libro primo 6.6

idē de animalib. libro secundo 7.9

idem de extis 16.6

idem de vento libro secundo 2.22

idem de Virgilio libro quarto 16.6

idem commentariis grammaticis 3.2.9 12.10.4.12.14.13.6.15. 5.19.13.19.14

idē libro vndecimo commentariorū 4.9

idem vicesimo tertio 17.7

idē vicesimo quarto 13.24

idem in vndetricesimo 10.5

Nouius in Ligartaca 15.13

idem in Artellana, Parcus 17.2

O

Onesicritus 9.4

C. Oppius de vita & rebus Africani 7.1

P

M.Pacuuius 1.24.2. 26.13.8.14.1

idem Anchisa 4.17

idem Atreo 13.2

idem Niptra 13.28

idem Paulo 9.14

Pamphila commentario vndecimo 15.23

idē cōmentario vigesimo nono 15.17

Panætius philosophus libro secūdo de officiis 13.26

Parthenius poëta 13.25

Pericles Atheniēsis 1.3

Philemo 17.4

Philippus Macedo epistola ad Aristotelē 9.3

Philistiō Locrus 17.11

Philochorus 3.11.15.20

Pindarus 17.10.20.7

L.Piso Frugi Annaliū primo 11.14. idē annali secundo 15.29 idē annali tertio 6.9

Plato 6.13. 5.16.6.1.8.7. 9.5.17.

9.5.17.11.12.18.2.19.11
idem de legib. 20.1
idẽ libro primo 15.2
idẽ libro ſecũdo ib.
idem de optimo ſtatu reipublicæ 14.3
idem Gorgia 6.14.10.22
idẽ Parmenide 6.13
idẽ in Protagora 5.3
idẽ Sympoſio 17.20
idẽ Theætero 13.17
C. Plinius Secundus in hiſtoria naturali 17.15
idem libro ſeptimo 3.16.9.4
idem libro decimo 10.12
idem libro vigeſimo octauo 10.12
idem libro Studioſorum 9.16
Plutarchus 3.5.17.11
idem cõmentario in Heſiodũ quarto 20.8
idẽ de Homero libro primo 4.11
idem libro ſecundo 2.8.9
Idem in Sympoſiacis 4.11.17.11
idẽ libro octauo 3.6
idem Ὁπόσοι ψυχικῶν καὶ σωμάτων αὐθεράποις περὶ ἀφωνίας καὶ ἀρετῆς διαφορᾶς 1.1
idem περὶ ἀοργησίας 1.26
idem περὶ πολυπραγμοσύνης 11.16
idẽ περὶ ψυχῆς primo 1.3.15.10
Polybius 7.14
Polyſtephanus 9.4
L. Pomponius Attellanarum ſcriptor in Æditumis 12.10
idẽ in Gallis Tranſalpinis 16.6
idẽ in Mæuia 10.14
idem Parcus 3.17
idẽ in Porcetra 18.6
M. Porcius Cato 2.17.4.9.12.5.21.13.22.16.12.19.10.18.7
idem in carmine de moribus 11.2
idem libro de agricultura 3.14
idem libro de falſis pugnis 10.5
idem queſtionum epiſtolicarum libro primo 7.10
idem libro de re ruſtica 10.26
idem libro de re militari 7.4

idem Originibus 3,7 10,24.13,12
idem Originum primo libro 1,16
idẽ secũdo libro 17,13
idem in tertio libro 2, 22.17,13
idem libro quarto 2, 19.28,5.21,10.1,11.1,3
idem quinto 7,3.11,3. 15,9.15,13
idem sexto 20,5
idem septimo 13,23
idem in orationibus 13,23
idem oratione de prçda diuidunda 11,18
idem in oratione ad milites contra Galbam 1,23
idem de Achæis 2,6
idem de ædilibus vitio creatis 5,16
idem contra Thurium 10,24
idem contra Tiberiũ exsulem 2,14
idem de bello Karthaginiensi 9,14
idem de dote 10,23
idem de decem hominibus 13,23
idem de cõsulatu suo 4,17
idem de Karthaginiẽsibus 3,14
idem de Lusitanis cõtra Ser. Galbam 1,12 15,23
idem de sacrilegio cõmisso 7,22
idem de re Floria 9, 12.10,13
idem pro Ptolemæo contra Thermum 18, 9.20,11.
idem de suis virtutibus 16,14
idem in M. Fuluium apud Censores 5,13
idem in Lentulum apud Censores ibi.
idem in L. Veturium 17,2
idẽ in suasione legis Voconiæ 7,13.17,6
idem ne veteri sit imperium vbi nouus venerit 20,2
idem in oratione quã dixit Numantiæ apud equites 16,1
idem pro L. Turio cõtra Cn. Gellium 14,2
idem pro Rhodiẽsibus in senatu 7,3.13,23
idem pro se contra C. Cassium. 10,14
idem Si se Cælius PR. PL. appellasset.

idem

Fet 1,15
Porcius Licinius 17, 21.10,9
Posidius 2,13
Pythagoras 6,2

Q

C. Quintius Atta in Ædilicia 7.9
idem Conciliatrice ibidem.

R

Rutilius 7.14

S

Sabinꝰ interpres Hippocratis 3,16
C. Sallustius Crispius 1,15. 2,17. 4,17. 9,11, 10,7.21,15.13
idem Catilina 3,14, 15.7,17.9,11.10,6
idem in historiis 2, 27.15,13.17,18
idē in historia prima 9,12.10,26
idem in historia secunda 10,20.13,28
idem historia quarta 18,4
idem Iugurtha 1,22 9,14.16,10
Sappho 20,7
Sedigitus Vulcatius libro de poëtis 15,24
C. Sēpronius Asellio 1,13
idem rerum gestarū libro primo 5,18
idē libro quarto 13,3
idem libro quinto 2.13
idem libro tertiodecimo 4 9
idem libro quartodecimo 13,20
C. SēproniusGracchus in oratione contra P.Popilium 11,13
idem quū ex Sardinia rediit ad populū in cōcione 15,12
idē de legibus promulgatis 9,14.10,3
idem de Q. Popilio circum conciliabula 1,7
idem in dissuasione legis Aufeiæ 11,10
Ser. Claudius cōmentario 13,21
Ser.Sulpicius in reprehensis Scæuolæ capitibus 4,1
idem de sacris detestandis libro secundo 6,12
idem epistola ad Varronem 2,10
idem libro de doti-

bus 4.3.4
idem ad edictum ædilium Curuliũ 4.2
Sinnius Capito epistola ad Pacuuiũ Labeonẽ, *plura nõ pluria dici debere* 5.21
idem in literis ad Clodiũ Tuscũ 5.20
L. Sisẽna historiarum quarto 11.15
idẽ historiarũ sexto 9,14,12,15
Socion in libro κέρας ἀμαλθείας 1,8
Socrates 12,9
Sophocles 12,11
idem in tragœdia Αἴας ὁ Λοκρὸς 13,17
idem in tragœdia Φιλοκτήτης ibid.
C. Suetonius Trãquillus 15,4
idem historiæ ludicræ libro primo 9,7
Sulpitius Apollinaris 2,16,4,17
idem in quadam epistola 15,5
idem in Epistola ad L. Clarum 13
P. Syrus mimographus 17,14,16

T

Taurus philosophus in Gorgiam Platonis cõmentario primo 6,14
P. Terẽtius Afer 4,16. 7,7,18,12
idẽ Heautontimorumeno 4,9
idẽ Phormione 20,6
Q. Terentius Scaurus de erroribus Cesellij 11,15
M. Terentius Varro 1,20,2,18,21,28,3.14,4,16,5,21,7,14,9,9,10,7 27,11,1, 6,16, 8,16,18, 17,4,21,18,9,19,10
idem de comœdiis Plautinis libro primo 3,3.17.21
in libris de lingua Latina 7.11
idem libris ad Marcellũ de lingua Latina 8,12
idem de lingua Latina ad Ciceronem libro sexto 10,21
idem libro octauo 2,25
idem libro vigesimoquarto 16,8
idem de poëtis primo 1,24,17,21
idem libro de re rustica tertio 2,20

idem

idem de sermone Latino ad Marcellum libro secundo 12,6,10
idem libro tertio 16,12
idem in libris disciplinarum 18,15
idẽ libro quinto r ,1
idem libris diuinarum 16,17
idem libro secundo 10,15
idem libro septimo 18,12
idem decimoquarto 3,16,15,30
idem in libro Pius, aut de paco 17,18
idem epistolicarum quæstionum libro quarto in literis ad Oppianum 14,7,8
idẽ epistola ad Ser. Sulpicium 2,10
idem Hebdomadũ vel de imaginibus libro primo 3,10,11
idem libris siue antiquitatibus rerum humanarum 11,1
idẽ libro primo 13,15
idem decimoquarto 1,18
idem octauodecimo 1,16
idem vno & vicesimo 11,1,13,12,13
idẽ vicesimoquinto 17,3
idẽ humanarũ libro de bello & pace 1,25
idem humanarum libro de diebus 3,2
idem libro Isagogico 14,7
idem in logistorico Cat⁹ siue de liberis educãdis 4,19,20,21
idem in Sisenna vel de historia 16,9
idẽ Satyra Menippæa de officio mariti 1,17
idem in Satyra Nescis quid serus vesper vehat 1,22,13,11
Satyra Orestes siue de insania 13,4
idem in Satyra Testamentum 3,16
idem in libro Satyrarũ qui est, Exdemeus 19,8
idem in Satyra Menippea Ιπποκύων 13,18
idẽ Satyra, ὑδροκρύων 13,29
idem Satyra, περὶ ὑδισμάτων 7,16,15,19

idē Satyra, δὶς παῖδες οἱ γέροντες 6,5
idem Satyra σκιαμαχία 13,23
Satyra τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον 13,27
Theocritus Bucolicis 9,9
Theodectes in tragœdia Mausolus 10,8
Theophrastus 4,1.8,6.16,15
idē libro primo de amicitia 1,3.7,8
Theopōp⁹ 15,20.16,15
Thucydides 1,11.17,21
Timæus in historia Græca de rebus pop. R. 11,1
Timon in Sillis 3,17
Tiro Tullius Ciceronis libertus 12,3 4,10
idem epistola quadā 10,1
idem epistola ad Q. Axium 7,3
idem in pādectis 13,9
de variis atque promiscis quæstionibus ibid.
de vsu atq; oratione linguæ Latinæ, ibid.
C. Trebatius 4,2
idē de religionibus libro secundo 6,12
C. Tuditanus 6,4
idem in commētario tertiodecimo 13,4
M. Tullius Cicero 1,11. 15,2. 17,7. 9,8.6. 10.3, 18. 11,2. 13,15. 19,2016
idē epistolarū ad Atticū libro nono 4,9
idē epistolarū libro ad Ser. Sulpicium 12,13
idē epistolarū libro ad Plancum 1,22
idem de diuinatione libro primo 4,11.15,13
idem de fato 6,2
idē de finibus libro secundo 15,13
idem de gloria libro secundo 15,6
idē de iure ciuili in artem redigēdo 1,22
idē in libro qui inscribitur laus Catonis 13,18
idem Lælio siue de amicitia 10,3.17,5
idem in Oratore 18,7.15,3
idem de Oratore libro primo 1,15
idē libro secūdo 4,8
idē Oeconomico 15,5
idem in libris de republica

publica 12,2
idẽ libro secundo 11,22
idem sexto 6,16
idẽ de accusatore cõstituendo 4,9.13,23
idem Antoniana prima 13,1
idem secunda 1,22.7
11,13.20
idem sexta 1,16
idẽ contra concionem Q. Metelli 13,7
idem contra Rullum de lege Agraria 13,23
idem de dissuasione legis Agrariæ 6,16
idem in Maniliana de imperio Cn. Põpeij 1,7
idem Miloniana 1,16
idẽ pro A. Licinio 6,16
idẽ pro M. Cælio 17,1
idẽ pro Cluentio 16,7.
idem pro Cn. Planco 1,4.9,12
idẽ pro C. Rabirio 12,3
idem pro Sex. Roscio 9,14
idem pro P. Sestio 9,16,12.13
idem pro P. Sulla 6,16
idẽ de prouinciis Cõsularibus 3,16.15,5
idem in L. Pisonẽ 12,23
idem in Verrem 12,10
idem in Verrem actionis secundæ primo 6,16
idem in oratione secunda 13,19
idem tertia 12,13
idem quarta 2,6
idem quinta 1,7.13,19

V

Q. Valerius Aneias 3,8
5,21.6,8.7,19
idẽ historiarũ duodecimo 7,19
idem quarto & vicesimo 1,7
idẽ quadragesimoquinto 7,9
idem septuagesimoquinto ibid.
Valerius Æditus 19,9
Q. Valerius Catullus 6,16.7,20.19,9
Valerius Maximus factorum & dictorum memorabiliũ libro octauo 12,7
M. Valerius Messala Augur 13,14
Valerius Probus 1,15.
7,7.9,15.30
idem commentario de occulta literarũ significatione C. Cęsaris 17,9

idem epistola ad Marcellum 4.7
C. Valgius Rufus de rebus per epistolam quæsitis libro secundo 12,3
Velius Longus in cōmentario de vsu antiquæ loquutionis. 18,9
P. Virgilius Maro 1, 22.2,3.6,22.26,3. 2,4. 1,16.17,5.8,12. 6,6.7, 12. 17,20. 8,5.9,9.10, 11. 14, 10. 11,29. 12,1. 13,19. 25,15. 13,17. 10, 20.1
idem in Bucolicis 9,9
idem in Georgicis 1, 21.22,4.16,18.5
idem libro primo 13,19
idem Æneidos libro primo 10,16
idem secundo 2,3
idem tertio 13,19
idem quarto. 13,1
idem sexto 2,16.4, 17.10,16.16,5
idem septimo 16,6
idem decimo 13,19
M. Verrius Flaccus 16, 1.4.18,7
idem de obscuris Catonis 17,6
idem rerum memoria dignarum libro primo 4,5
idem de verborum significatione libro quarto 5,17.18

X

XEnophanes 3,11
Xenophon in Cyripædia 14,3
idem in commentatariis dictorum & factorum Socratis ibid.

Z

Zeno 9,5.17,15

LEGVM

LEGVM ET ALIORVM MONVMENTORVM,

itémque incertorum scriptorum index.

Annales antiqui 1,19. 2,11. 3,15. 6,7. 9,11
Annales Maximi libro vndevicesimo 4,5
Libri veterum memoriarum 5,5. 10,27
Monumenta historiæ Græcæ 10,17. 18,7. 9. 17,15
Historia rerum Pœnicarum 17,9
Scriptores temporum Augusti 10,12
Liber commentarius de familia Porcia 13,18
Libri de vita P. Scipionis Africani 3,4
Laudationes funebres 13,18
Leges duodecim tabularum 9,7. 8,1. 11,18. 15,13. 16,10. 17,12. 20,1. 10
Lex Æmilia sumptuaria 2,24
Lex Antia ibid.
Lex Ateria 11,1
Lex Atinia 17,7
Lex Cornelia 2,24
Lex Ebutia 16,10
Lex Fannia 2,24
Lex Horatia 6,7
Lex Hortensia 15,27
Lex Licinia 2,24. 15,8. 17,21. 20,1
Lex Iulia de Iudiciis 14,2
Lex Iulia sumptuaria 2,24
Lex Iulia de donanda ciuitate vniuerso Latio 4,4
Legis Iuliæ caput septimum 2,15
Leges Numæ regis 4,3
Lex Sempronia 10,3
Leges Solonis 11,18
Decretum D. Hadriani 3,16
Decretum senatus de mutuitatione 2,24
Decreta Tribunicia 7,19

Senatusconsultum de Philosophis & rhetoribus Latinis 15,11
Senatuscōsultum vetus, quòd hastæ Martiæ mouissent 4,6
Edictum Ædilium curulium de mancipiis 4,2
Edictum perpetuum 10,15
Edictum Consulū de comitiis centuriatis 13,14
Edictum cēsorium de coërcenda rhetoribus Latinis 15,12
Edicta veterū prætorum 11,17
Edictum tralaticium consulum 3,18
Libri sacerdotum P. R. 13,21
Libri de Auspiciis Augurum P.R. 13,14
Lex compitalium cōcipiendorum 10,24
Lex Censoria 4,20
Lex belli indicēdi 16,4
Lex iurisiurandi militaris ibid.
Lex Arrogationis 5,19
Lex Vestalis virginis capiendæ 1,12

FINIS.

Memineris, lector, hoc in indice ita scriptores laudari & vetera monumenta, vt in vno unius libri capite idem scriptores sæpius reperiantur, ita legum xij. tab. aliarúmque plura capita. cuius te monitum volumus.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM IN A. Gellio memorabilium.

Prior numerus librum, posterior capita libri designat.

ABluuiũ *apud Laberium* 16.7
Abnoctandi ius 13.12
Absolutè posita quædam 1.21
Academici ... à Pyrrhonijs di... 11.5
Acca ... qualis fuerit, ... illi sacra cõstituta 6.7
Accentiuncula 13.6
Accipitret *quid Leuio* 19.7
Accius poeta quãdo floruerit 17.21
Accij & Pacuuij poetarum colloquium 13.2
Acerbitas & acerbitudo: Acritas & acritudo 13.3
Acetũ cur haud ferè unquam congelascat 17.8
Achiui pugnam taciti ineunt 1.11
Acies Romanorum ut instrui solita 10.9
Acij *secundo casu* 9.14
Acina *apud Catullum* 7.20
Actiones rei uxoriæ in urbe Roma ante Caruilianum diuortium nulla 4.3
Actito, *frequẽtatiuũ ab ago, quemadmodum prima prorũcietur syllaba* 9.6
Actuariæ naues 10.25
Ad, *prauerbium quando acuatur* 7.7
Addicti à prætore debitores creditoribus, ut tractati & habiti 20.1
Addictã suam Plautus in pristino scripsit 3.3
Adhaesè loqui 5.9
Adiunctum dialecticum 10.8
Admiratio magna non parit verba, sed silentium 5.11
Admodũ, adprolixè, ...

fabre & similia vbi acuantur 7.7
Adoptio quid, & vt ab arrogatione differat, qui poßint adoptare & adoptari 5.15
Adoptiuus filius vtrum adoptari inter pręmia patrum poßit ibid.
Adprimus 7.7
Adprobus quid significet ibid.
Aduerbia in im. 12.15
Aduertere nauem 16.6
Adultera vxor deprehensa à marito impunè occiditur. 10.23
Adulterio, & adulteritas apud Laberium 17.7
Æacus Iouis filius 15.25
Æschines acerrimus prudentißimúsque orator 18.3
Æschylus Euripide antiquior 13.7
Quo tempore Athenis poeta celebris fuerit 17.21
Ædepol, muliebre iuramentum 11.6
Ædes sacra non omnes tēpla sunt. 14.7
Val. Æditui venustißimi versus. 19.9
Æditumus, qua forma dictum 12.10
Æditumus, Pomponij Atellana ibid.
Æditus, nouum verbū ibid.
Æditentes, apud Lucretium. ibid.
Ægles Samius athleta 5.9
Ægyptia lens 17.8
Ægyptiacorum librorum numerus & interitus 5.9
Ægyptus antiquitus Aëria dicta 14.6
L. Ælius Stilo temporis doctißimus 1.21 magister Varronis 1.18 16.8. eius sententia de numero Plautinarum comœdiarum 3.3
Ælurorum oculi ad vices lunæ aut ampliores fiunt aut minores 20.8
Q. Æmilius Papus censor 17.21
Ænigma 12.6
Cn. Domitius Ænobarbus censor 15.11
Æquinoctium in septimo signo Zodiaci 3.10
Ærarij 4.20
Aër fulua, apud Ennium 13.19

Æris

Æris confessi iudicati quot isti dies ex xij. tabulis 20.1
Æruscare 9.2
Æruscatores 4.7
Æs cõfessum, in xij.tabulis 15.13
Æsopi apologus 2.29
Ætatium fines 10.28
Ætnæ conflagratio 17.10
Affatim, quem accẽtum habeat 7.7
Affecta, quæ veteres dixerint 3.16
Affectuum negotium 15.5
Africus ventus 2.22
Agendi verba in patiendi formam mutata 18.12
Agere cum populo, & concionem habere vt differant 13.14
Agnus caprino lacte alitus lana durior 12.1
Men. Agrippæ consul 17.21
Agrippæ campus 14.5
Agrippæ qui? 16.16
Aius deus 16.17
Alæ exercitus cur ita dictæ 16.4
Alba linea, prouerbium 20.11
Albania profert homines in pueritia canescentes, item plus cernentes per noctem quam per diem 9.4
A. Albinus res Romanorum Græcè conscripsit, quidque de eo censerit Marc. Cato 11.8
Alce meretrix 4.11
Alcibiades tibias à se inflatas oris deformitate pudefactus abiecit 15.17
Alexãder Magnus quãdo natus, quando regnum adeptus, & quot annis natus obierit 17.21
Alexãder Molossus quãdo in Italiam venerit 17.21
Alexandri & Scipionis Africani superioris cõparatio 6.8
Alexandri ad Aristotelem epistola Latinè versa 20.5
Allegatus pro allegatio 13.19
Alpheni I.C. in verbis aliquot veteribus explicandis errores 6.5
Alucinari 16.12
Alueolo ludere 14.1

Aluminis vis in igne depellendo 15.1
Amata, prima virgo Vestalis 1.12
Ambitiosus 9.12
Amicitia ad quid expetenda 17.5
Amicei, numero plurali 13.24
Amici dissidentes vt reconciliandi 1.3
Amici vtilitatis causa quatenus delinquēdum 1.3
Amicus superioris quali ingenio esse debeat ex Ennij sententia 12.4
Amorabundus, Laberio 15.15
Amor nostri & caritas innata nobis à natura 12.5
Amoris atque odij affectiones intra quem modum coercendæ 2.3
Anacreōtis senis versiculi lepidissimi 19.9
Anaxagoræ auditor Euripides 15.20
Ancipitia vocabula 12.9
Androcli, serui viri consularis, ad pugnā venationis dati, & leonis mutua recognitio memorabilis 5.14
Androgyni 9
Andronicus philosoph[...]
20.5
Anna Perenna 13[...]
Annales quid, & vt d[...] ferant ab historia 5.[...]
Annianus 20[...]
Annianus poeta [...]
Annulum cur & Græ[...] & Romani in eo dig[...] to gestauerint, qui e[...] in manu sinistra min[...] mo proximus 10.[...]
Anticyra elleborū p[...] præstantissimum 17.[...]
Antiochus Asiæ rex 7[...]
Antisthenes Socratic[...] quid voluptatē esse d[...] cat 9
Antistita Ciceroni 13.[...]
Antonius Iulianus rhet[...] 15.1. 18.5
eius in oratione Cic[...] ronis pro Cn. Plācio [...] verbo immutato [...] nuis sententia 1.[...]
eiusdē iocus in adol[...] lescentem rhetorē 9.[...]
quid illi respōderit q[...] ei obijciebat quòd H[...] spanus esset 19.[...]
Antigenides tibicē 15.[...]
M. Antonius triūuir re[...] publica constituēda 3.[...]
Anuis gignēdi casu 4.1[...]

Aplu[...]

Apluda 11,7
Apiaria 2,20
Apollodori de Menãdro versus 17,4
Appij Caeci filiae cur multa dicta fuerit ab aedilibus plebes 10,6
Appion Plistonices homo doctus, at vẽditator doctrina sua 5,14. 6,8
Apirocalus 11,7
Appius Claudius Caudex consul 17,21
Apprime 17,2
Aquilius Gallus iudex 15,28
Aquilo 2,22
Arbitrium iudicij humani liberum 6,2
Arbor felix 10,15
Arboreta 17,2
Arcera, *in xij. tabulis* 20,1
Arcesilaus philosophus quid molli & delicato diuiti responderit 3,5
Archelaus Mithridati praefectus 15,1
Archelaus rex 15,20
Archilochus quo tempore floruerit 17,21
Archytas Pythagoricus simulachrum columbae è ligno commentus, quod volasse dicitur 10,12
Arduum, *Sallustio quid* 4,15
Areopagitae iudices grauiores 12,7
Argentum purum putum 6,5
Argumenta reciproca, quae Graecis ἀντιστρέφοντα appellantur, quomodo fiant 5,10
Argumenta qualia esse debeant 17,5
Arimaspi 9,4
Arion fidicen delphino vectus 16,19
Ariscon ex femina mas factus, antea Arescusa 9,4
Aristarchus analogiam defensitauit 2,25
Aristippi dictum 19,1
Aristo I.C. 11,18
Aristodemus actor fabularum 11,9
Aristogiton 9,2
Aristophanes comicorum facetißimus 13,23
Aristophanes loquacitatem quibus vocabulis denotauerit 1,15
Aristoteles Alexandri regis magister, eiusque ad eum epistolae Latinè versa 20,5

disciplinarũ eius quas tradebat discipulis partes ibid,
commentarij eius acroatici & exoterici ibid.
quas disciplinas promiscè, quas paucos tãtùm docuerit ibid.
vt successorem sibi elegerit 13,5
quanti paucos Epeusippi libros emerit 3,17
rei omnis humanæ peritissimus 19,5
quando mortuus, & quando natus 17,21
Aristoxenus musicus 4,11
Arma, *multitudinis numero* 19,8
Arra 17,2
Atrabo, *quid Q. Claudio* 17,2
Arrogatio quomodo fiat: verba in ea solemnia, arrogari possint 5,19
Arteria *quid, eiusq; pulsus ad quid tangatur* 18,10
Artemisia vt vtrum amauerit, eiúsque ossa imbiberit 10,18
Aruales fratres 6,7
Arulator 16,7
Aselli Pessenuntij 8,16
Assentior, *pro* assentio 18,12
Asses librarij, *in xij. tabulis* 20,1
Assiduus, *quid in xij. tabulis* 16,10
Atabulus ventus 2,22
Ateius Capito publici priuatiq; iuris peritissimus 10,10
Athenięses quanto Megarensium odio flagrauerint 6,10
quos tres philosophos legatos ad Romanos miserint, & quo illi vsi interprete 7,14
quando Persas, quãdo Lacedæmonios vicerint 17,21
quid diem *dixerint* 3,2
Athenis tibijs canere quando desitum 15,17
Athenis quantus librorũ publicorum numerus ante clades Persicas 6,17
Atniæ legis verba vt accipienda 17,7
Atque, *particula quam vim habeat, & quot significationes* 10,29
Atrociores iniuriæ 20,1
Attica, Ἀκτὴ 14,6

Attici adspirare amant 2,3
Attilius Regulus serpentem oppugnat 6,3
memorabilis de eo historia, quum à Karthaginiens. captus esset 6,4
quo genere mortis affectus sit. ibid.
Atypus, *vitiosus in edicto* 4,2
Auaritiam non animum modò virilem sed corpus quoque ipsum effeminare quã ob causam Sallustius dixerit 1,3
Auarus, *unde* 10,5
Auens, *pro* libens *apud Leuium* 19,7
Auētinus ex septē vrbis mōtibus cur solus extra pomœrium sit 13,14
idem a D. Claudio intra fines pomœrij receptus ibid.
Auerruncus deus 5,12
Aues præpetes *apud Virg.* 6,6
infera ibi.
Aufero, *&* aufugio *quomodo* ex *&* ab *præpositione composita.* 15,3
Augures quas aues potissimum spectauerint 6,6
D. Augustus lingua Latina non nescius 10,24
Val. Coruino statuam in foro poni curauit 9,11
ancilla eius quinq; liberos enixa: eiusque monumentum 10,2
mature *ut Græcè expresserit* 10,11
eiusdem ad Caium filium epistola 15,7
Aure agresti homo 13,19
Aurum coronarium 5,6
Aurum Tholosanum 3,9
Auspicari magistratus quando soliti 3,2
Auspicia patriciorum maxima, & minora 13,14
Auster 2,22
Autumna tēpestas 19,7
Autumo *quid & unde.* *Nigidijq; in eo error* 15,3
Axioma dialecticum quod Græci dicunt, quomodo à Latinis dictum fuerit 16,8
Q. Axius familiaris Ciceronis, ad quem Tiro Tullius scripsit 7,3

B

Babylonij quid diem *dixerint* 3.2
Bagrada flumen 6.3
Baculi 5.3
Balbus, *vitiosus in edicto* 4.2
Conn. Balbus 17,9
Ballistra 6,5
Balnea Sitia 3,1
Barbam ante senectutem veteres radebant 3.4
Barbarismus ante Augusti ætatem non erat in vsu 13,6
Baruasculus aduocatus 15,5
Beata vita sola virtute fit 18,1
Bella consulibus mandata 10,15
Bellaria 13,11
Bellum iubere 16,4
Benefactum semper manet 16,1
Beneficia quæ remuneranda 7,3
Beneficus & liberalis quid M. Ciceroni 17,5
Biantis de re vxoria syllogismum non videri ἀντιστρέφοντα 5,11
Bibax & bibosus, *qua ratione dicatur* 3,12
Bidentes *hostiæ quid, & vnde* 16,6
Bimæ *hostia* 16,6
Bœotia antea Aonia dicta 14,6
Bœotia comœdia Plauto adscripta Aquilij esse dicitur 3,3
Bona sine malis non consistunt 6,1
Bonum esse quod naturalis ratio dictat 12,5
Borysthenes fluuius 9,4
Bosphoricum mare congelascere 17,8
Botulus, *farcimen apud Laberium* 16,7
Bouinator 11,7
Breuiloquentia 12,2
Bruma in septimo signo Zodiaci fit à solstitio 3,10
Bruttiani decēuiros flagro cædunt 10,3
magistratuū serui ibi.
Bucephalus equus Alexandri quāti emptus: supérque eo historia memorabilis 5,2
Bucephalon, oppidum nomine equi ab Alexandro conditum 5,2

C

C*Aduceus & hasta duo signa belli & pacis* 10,27

Cacias

Cæcias ventus 2,22

Cæcilius poëta quo tempore floruerit 17,21. *loci eius de Menandro expreßi* 2,23 *eiusdem à Menandri de mensibus genitalibus opinione disceßio* 3,16

Sex. Cæcilius I. C. cum Fauorino super xij. tabularum legibus disserit 20,1

Cæcilius senator interpres trium philosophorum ab Atheniensibus ad Romanos legatorum 7,14

Q. Cædicij tribuni militũ virtus, & præclarum facinus 3,7

Cæli regiones quatuor 2,22

Cælum an pluraliter dicatur 19,8

de Cæneide & Cæneo cãtilena 9,4

Cæpe quam cũ luna συμπάθειαν habeat 20,8

Q. Cæpio consul 15,28 *Tholosam diripuit* 3,9

Cærimoniæ *vnde dicta* 4,9

Cærites primi municipes 16,23

Cærites tabulæ 16,13

Cæruleus color 2,16

C. Cæsar pontifex maximus 5,13 *grauis auctor linguæ Latinæ* 1,10 *socer Pompeij* 19,8 *quos in consulatu, quẽ cum M. Bibulo geßit, quatuor solos in senatu extraordinẽ sententiam rogasse dicatur, & quẽ ex illis quatuor primum* 4,10 *Pharsalica eius pugna victoriáque prædicta Patauij à sacerdote Cornelio eo die quo fiebat* 15,18

Cæsellius Vindex non bene Furium poëtam reprehendit 18,11 *idem à Sulpicio Apollinare reprehensus in Virgiliani versus enarratione* 2,16 *reprehensus iniquè à M. Scauro* 11,15 *pudẽdus eius error* 7,2

Cæsius color 2,26

Caia Tarratia qui honores tributi, & quòd vna omnium feminarum testabilis dicatur 6,7

Calabarriunculi, *Laberio* 16,7

Calari 15,27

Callimachus poëta Alexandriæ quando floruerit 17,21

Callistratus orator Atheniensis 3,13

Calorificus 17,29

Camella *apud Laberiũ* 16,7

Camillus dictator quando Veios ceperit 17,21

Canes in Capitolio

Canicula 4,20

Caninum prandium *in satyra M. Varronis* 13,29

Cannabus 17,3

Capi dicitur virgo Vestalis, flamen Dialis, & augures 1,12

Capionem etiam dici posse 2,10

Capitecensi *qui, & quando primùm milites conscripti* 16,10

Capitium *Laberius dixit* 16,7

Captiosis interrogationibus non respondendum 16,2

Carendum tui 19,7

Carmentis fanum 18,7

Carneades Academicus cur aduersus Zenonẽ scripturus elleboro stomachum purgauerit 17,15

ab Atheniensibus ad Romanos legatus 7,14

Caruiliani diuortij quæ causa 4,3. 17,21

Cascè loqui 1,10

Caspius mons 15,1

Caspij mors 3,9

Caßita, auiculæ nomen 2,29

Castorem Romæ viri cur non iurauerint 11,6

Castrensis corona 5,6

P. Castricius rhetor 11,13. 13,20

Casus interrogandi Nigidio quis 13,24

Castus 10,15

Catascopium 10,25

Catamitus 7,2

Cateia 10,25

L. Cato 13,8

M. Catonis Nepotis orationes ibid.

M. Cato Vticensis 13,18

M. Cato Salonianus ibi.

M. Cato tribunus plebis ibid.

M. Cato ædilis curulis ibid.

M. Cato qui de iuris disciplina libros reliquit, orationes ad aui exemplum composuit, & con-

& consul fuit ibid.
M. Catonis Censorij quot filij, quot nepotes ibid.
inimicus Scipioni Africano superiori 4,18
eiusdē exprobratio in pseudophilosophos 13,22
quādo floruerit 17,21
eiusdem cum C. Graccho & M. Cicerone comparatio facta 10,3
à C. Cæsare cōsule sententiam rogatus verbosè nimis ducens in carcerem duci iussus 4,10
quàm frustra à Tirone Tullio reprehensus fuerit, in ea oratione quam pro Rhodiensibus habuit 7,3
quid de A. Albino dixerit veniam deprecante si quid in ea historia, quam de Romanorum rebus Græcè conscripserat erratū esset. 11,8
eiusdem loci vera lectio quæ 18,9
Catonium apud Laberium 16,7
Catulli verū elogiū 7,20
eiusdem venustissimi versus 19,4
Caudicæ 10,25
Caupuli ibid.
Caurus ventus 2,22
Cecurri, non cucurri veteres dixere 2,9
Celatim 12,15
Celoces 10,25
Censor in ærarios quos notat, refert, & causam quare notauerit subscribit 4,20
Censores quū equiti præpingui auferant equū, verum id cum ignominia fiat 7,12
Censoria notæ 4,12
Censoriæ seueritatis exēpla 4,20
Censorium opus ibi.
Censores ærarium faciūt 4,12
Cephisia Herodis Attici villa 1,2
Cercuri 19,25
Cercyon Neptuni filius 15,2
Cerealibus plebi mutuitare solita 18,2
Chaldæorum vanam esse disciplinam, neq; tantæ vetustatis quam ipsi volunt 14,1
Chamæleontis natura 10,12
Chilonis Lacedæmonij

dicta 1,3
Chiridota tunica 7,12
Chirographi exhibitio 14,2
Chrysippus quid de prouidentia senserit 6,1
quid de necessitate & vi fati 6,2
Stoicorum princeps ibid.
sententia eius oppugnata 6,2
omne illi verbum ambiguum 11,12
quibus Euripidi versibus saepe vsus 7,16
Cibus vt in stomachum descendat 7,16
Ciborum delicatorum peregrinorúmque genera 7,16
M. Cicero quando natus 15,28
in libro de amicitia quaedam à Theophrasto mutuatus 1,3
verbi ab eo immutati argutiam in oratione pro Cn. Plancio quam tenuiter Iulianus rhetor explicauerit 1,4
verba eius in quinta Verrina & oratione de imperio Cn. Pompeij lectio 1,7
cum M. Catone & C. Graccho collatus 10,3
eadem fere aetate qua Demosthenes primas causas egit 15,28
bene eum in Laelio super amicitia argumentatum 17,5
quàm ineptè & stolidè à Gallo Asinio & Largio Licinio fuerit reprehensus 17,1
C. Caesari coaetaneus 39.14
manifestus eius error super Hectore & Aiace 15,6
vir acerrima in studio literarum licentia 15,3
quàm facetè crimen manifesti mendacij à se amolitus sit 12,12
verborum diligentissimus 13,23
frustra eũ Seneca reprehendit 12,2
eius de reditu quaestio 10,20
super verbis eius in prima Antoniana inquisitio facta 13,1
Cinna poeta illepida fecit carmina 19,9

Cip-

Cippus, apud Laberiũ 16,7
Circius ventus 2,22
Circuli septem in cælo circa axis longitudinem 3,10
Citra quid veteribus 15,13
Ciuica corona 5,6
Ciuitas, pro loco & pro hominibus 18,7
Classici qui M. Catoni 7,13
Classis procincta 10,15
Claudere 1,7.13,19
Claudius Cento Appij Caci filius consul 17,2
Clientes neque fallendi neque deserendi 5,13
quam cari esse debeāt 20,1
Climacteres 3,10
Climactericus annus 15,7
Cloatius Verus quàm absurdè Latina multa ad originem Græcam redigere conatus sit. 10,12
P. Clodij de cæde quæstio 10,20
Cocio apud Laberium 16,7
Cœnandi tempus Athenis 17,3
Coitum Venereum quid Hippocrates dixerit 19,2
Color 12,5
Colonia quid, & vt à municipio differat 16,13
Colorum varia genera 2,26
Columbæ simulachrum è ligno volans 10,12
Comicorum Græcorum certamina 17,4
Comitialis morbus 19,2
Comitiatum & concionē qui magistratus auocare possit 13,14
Comitiis centuriatis qui dies futurus sit ediũt consules 3,14
Comitia plurali numero semper 19,8
Comitia calata 15,27
curiata ibid.
centuriata ibid.
tributa ibid.
Comperendinationes 14,2
Compitalia quēadmodū à prætore concipi solita 10,24
Compluria & cōpluries rectè & Latinè dici 5,21
Comprecationes deorum immortalium 13,21
Communia verba 15,13
Commentationes a-

pud Q. Claudium. 17,2
Con, præpositio quando productè; quando correptè pronuncianda 2,17
Concilium quid 15,27
Concio, quot significationum 18,7
Concionem habere aliud est, quàm, cum populo agere 13,14
Condictus dies cum hoste 1?,4
Confessum æs in xij. tabulis 15,13
Confiteor, commune verbum 15,13
Coniicere, consistere causam 5,10
Coniunctum dialecticum 16,8
Consiliosus 4,9
Consistio 16,4
Consolor, commune verbum 15,13
Consuetudo rerum domina 12,13
verborũ domina 11,7
Consules prouocationem habent 13,12
Contagium, anceps vocabulum 12,9
Contemplo 18,12
Contrarium nullum fo[...] contrario altero 6,[...]
Conniuæ quales legend[...] 13,11
Conuiuarum numeru[...] absolutus secundùm M. Varronem 13,1[...]
Conuiuales sermones qua[...]les esse debeant ibi[...]
Conuiuiũ absolutũ qu[...]bus rebus constet ibi[...]
Copiari 17,[...]
Copulatum dialecticu[...] 16,8
Cor. Ennius masculino ge[...]nere non dixit 7,[...]
Corinthus Ephyre dict[...] 14,6
Coriolanus quando [...] quare à Romanis d[...] sciuerit 17,[...]
Corn. Dolabella equu[...] Seianum quãti em[...]rit 3,9 eius mors 3,[...]
Cornelius sacerdos Pa[...]tauinus 15,1[...]
Coronarium 4,1[...]
Coronarum militariu[...] nomina 5,[...]
Corpora hominum ant[...]quorum vastiora 3,1[...]
Corporis humani modu[...] 3,10
Corpus quid 5,[...]
Cornutus Annæus Gra[...]matic[...]

rmaticus 2,6
nequicquam Virgiliũ reprehẽdit super versibus quibus Veneris & Volcani concubitus describitur 9,10
Val. Coruinus unde sic dictus 9,11
statua illi ab Augusto in foro posita ibid.
Coruita 10,25
M. Crassus cum Cn. Põpeio consul 14,7
oualem coronã aspernatus 5,6
P. Crassus Mucianus quot bona in se habuerit, eiúsque gesta in Asia 1,13
Crates Grammaticus anomaliam defensitauit 2,25
Cremera flumen 17,21
Crepida & crepidulæ 13,20
Crepidarij ibid.
Creta antea Aëria dicta 14,6
Cretenses in acie cithara usi 1,11
Crimina quemadmodum sine periculo confitenda rhetoribus 12,12
Critolaus Peripateticus ab Atheniensibus ad Romanos legatus 7,14
quid voluptatem esse dicat 9,5
Crœsi filius infans loquutus: adolescens mutus factus quomodo loqui cœperit 5,9
Crystallus ex niue concreatus 19,5
Cuicuimodi 1,2,13,21
Cuiuscemodi 11,16
Cuimodi 12,2
Cum populo agere 13,14
Cumprimo 17,2
Cupediæ ciborum 6,13
Curiata comitia 9,19,15 27
Curiata lex 13,14
M. Curius 10,16,14,1
Curtius 12,15
Cursus nauium 1?,29
Cyclops Neptuni filius 15,21
Cydarum 10,25
Cylindrus lapis 6,2

D

DArius rex 17,30
Dei diuersa significationes 16,16
Decemuiri quãdo creati 17,21
à Bruttianis flagro cæsi 10,3
debitoris inopis mẽbra distrahi iubebant 10,1
decem mensibus gigni hominem non unde-

eim scripserunt 3,29
Decemuirales leges absoluta breuitate scriptæ, sed obscura 20,1
Decere, cum dandi casu 9,15
Decima, vna ex Parcis 3,16
Decimi mēsis partus 3,10
Deculpatus 19,10
Decutiæ, pro loco & pro hominibus 18,7
Defectio, & dicta per defectionem 5,8
Defendere 9,1
Definitio omnis constat genere & differentia. 4,1
Defunctorum animæ diuinant 10,16
Dehonestus 19,10
Diarium 7,18
Delicia, singulariter apud Plautum 19,8
Delphini Venerij, & Amasij, & super eo historia singularis 7,8
Demetrius πολιορκήτης 15,13
Demosthenes apud Philippum regem verba faciens obticuit 8,8. 13,9 nitidus cultus & probro 1,5
locus eius à Cicerone expressus 1
quid de Laide meretrice poscente pecun dixerit 1
ut relicto Platone Callistratum rhetorem secutus sit 2
ut Milesiorum leg tos pecunia ab ijs a cepta eluserit, iocul réque eius super ea ad Aristodemum dictum 11
eius & Ciceronis æt tis collatio facta, qu primas utérque ca sas egit 11,
quid dixerit quū s lutem fuga quæsiss & ibi quando mo tuus sit 17,
Democritus philosoph quando floruerit 17,
ut Protagoram phil sophias docuerit 5
cur se oculis priuau rit 10,
eius nomine non e digna quæ eum Pl nius scripsisse vult 1 12
quid vocem appel 9,5
Demortua verba 9
Dente aliquo carens v numd at

numdatus an redhiberi posſit 4,2
Dentes in homine quando gignantur 3,10
Deos quoſdam Romani ut prodeſſent celebrabāt, quoſdam ne obeſſent placabant 5,12
Depalmare 20,1
Depeciſci 20,1
Depectere capillū 10,15
Deperditus 5,2
Deprecor *quo ſignificatu à Catullo poſitum, quid propriè ſit, quæq; in eo ratio* 6,16
Depudicauit *apud Laberium* 16,7
Deſcendidi, *pro*, deſcēdi 7,9
Detornata ſententia 6,8
Diagoras Rhodius in amplexu filiorum præ nimio gaudio mortuus 3,15
Dialectica captio 19,2
Dialectica ſtudium iucundum, ſed primo aſpectu arduum 16,8
Dialecticorum lex interrogandi & reſpondendi, quæque eius vitia 16,2
Dialis flaminis & flaminicæ carimonia variæ & obſeruationes 10,15
Dianæ Epheſiæ templum qui incenderat haud poterat nominari 2,6
Dicēdi tria genera 7,14
Dicere indoctius & apertius 12,5
Dicturum inimicos, *apud Ciceronem* 1,7
Die *caſu patrio* 9,14
Dies, *ſecundo caſu apud Ciceronem & Virgilium* 9,14
Die priſtini & priſtine *& ſimilia veteres dixere, non, vt nunc nos dicimus* 10,25
Die quarte *&* die quarto *vt differant ibid.*
Die quarto *Laberio eſt* nudiusquartus *ibid.*
Diem *quid Athenienſes dixerint, quid Babylonij, quid Umbri, denique quid Romani* 3,2
Dies ciuiles ibid.
Dies primi poſt Kalēdas, nonas, idus, cur atri habeantur: & cur dies quartus Kalendas, nonas, idus, vt religioſus vitetur 5,17
Dieſpiter 5,12

Differentia in definitione 4,1
Diffsio 14,2
Diffisus dies ibid.
Lignor, *commune verbum* 15,13
Dij *generãdi casu apud Virgilium* 9,14
Dij quare præcipui ab hominibus differant 14,1
Dijoris 5,12
Defunctum dialecticum 5,12
Diluculat 16,8
Dimidia hora *an rectè dicatur* 3,14
Dimidium plus toto 18,2
Dimidius, *&*, dimidiatus *quomodo differant & vbi locum habeant* 3,14
Dio Syracusanus amicus Platonis 3,17
Diodoro Crono nullũ verbum ambiguum 11,12
Diogenes Cynicus seruus 2,18
vt sophistam captiosè argumentantem eluserit 18,13
Diogenes Stoicus ab Atheniensibus ad Romanos legatus 7,14
Diomedis & Glauci permutatio 2,3
Dionysius Siciliæ tyrannus quo tempore fuerit 17,21
Dioxippus Hippocraticus 17,12
Disciplinosus 4,9
Dispesis manibus 15,15
Dispretus 7,18
Diuinatio *in oratione quid* 2,4
Diurnare 17,2
Docti[illegible]sculo 6,10
Corn. Dolabella proconsul Asiæ cur ream venefícij mulierem ad Areopagitas reiecerit 12,6
Dolentia *pro*, dolore, *Læuio* 19,7
Dolentes quid facere soliti 12,5
Dolor apud Stoicos indifferens 12,5
Dolorem vt sapiens toleret 12,5
Dolori o[illegible]stat ratio ibid.
Doloris vis & natura quæ contra Stoicos 19,12
Dolus *anceps vocabulum* 12,9
Dominatur, *dandi casu* 4,16
Domitiano imperante, philosophi & rhetores

ret vrbe Italiaq; eiecti 15.11
Domitius Insanus Grammaticus 18,7
Domuis *gignendi casu* 4,6
Draco Atheniensium primus legislator seueriter leges tulit 11,18
qua pœna fures affecerit ibid.
Dubiosus 5,10
Dulcioreloquus Nestor *apud Leuiũ* 19,7
Duo &vicesimo anno, *vt dicatur* 5,4
Durities, duritudo 17,2

E

Ebrietatis laus 15,2
Edulcare 15,25
Effatus ager 12,14
Egere multis & nihil habere veri philosophi esse 13,22
Ego & tu *vt pronuncientur* 10,4
Egregie *an* egregi *vocandi casu dicendum esset quorumdã Grãmaticorum ridicula decertatio* 14,6
Eleusiniũ certamen 15.20
Eligantia olim in vitio 11,2
Ellebori genera duo, eorúmque vis 17,15
Ellops Rhodius 7,16
Elucificare 10,17
Elucus 16,12
Elutriare lintea, *apud Laberium* 16,7
Empedocles Agrigẽtinus quando floruerit 17,21
Empedocles testiculos cur κύαμους vocet 4,11
Emplastrum, ὁ ἔμπλαστρος *apud Laberium* 16,7
Emptionis competitores 12,12
Ennianista 18,1
Ennius quando natus 17 21
cur tria corda sese habere dixerit 17,17
vt Euripidem æmulatus 11,4
nequidquam à Seneca reprehensus 12,2
Vera eius lectio 18,5
Enses 10,25
Epagoge dialectica 7,3
Epaminondas Thebanorum dux 17,21
Ephorus historiæ scriptor 3,11
Epicarides 10,25
Epictetus seruus 2,18
eius in philosophũ impurum verba 17,19
Domitiani tempora

vna cum ceteris philosophis vrbe & Italia eiectus Nicopolim decessit 15.11
eius de veris Stoicis sententia 1,2
quæ duo vitia maxima dixerit 17,16
libri eius διαλέξεων *cum Chrysippi & Zenonis libris conueniunt* 19,1

Epicurus quando floruerit 17,21
vt voluptatem desiniuerit 2,6
iniquè à Plutarcho in syllogismo reprehensus 2,8
ab eodẽ in friuolis verbis euidenti calumnia insectatus 2,9
voluptatem summum bonum esse ponit 9,5
quid vocem *appellet* 5,15
quas dicit esse videndi rationes 5,16

Epitritos,*numerus quid* 17,14

Eques Romanus impolitiæ à censore notatus 4,12

Eques,*pro* equo 18,5

Equinus color 3,9

Equitare equo & homini commune 18,5

Equiti præpingui quum censor equum aufert, an id cum ignominia fiat 7,22

Equus mordax aut calcitro vitiosus 4,2

Erasistratus medic⁹ 16,3

Errabundus, *& id genus verba quo significatu dicantur* 11,15

Erraticas stellas Nigidius errones appellat 3.10.14,?

Eructum vinum 11,7

Erucius Clarus præfectus vrbi 6,6
idem bis consul 1?,16

Escendere 5,6.10,15.17,2.18,7

Escriptus 7,16

Est,erat,*&* fuit *eleganter sæpe absunt* 5,8

Est,*&* erit *quando tempus suũ retineant, quãdo non* 17,7

Esuritionem qua faciant 16,3

Etesiæ 2,22

Euathlus Protagoræ discipulus quo pacto præceptorem suum frustratus sit 5,10

Euclides Socraticus quomodo,

modo, quum tamen ei Athenienſem vrbem ingredi non liceret, eo inerit 6.16

Eudoxus *quando floruerit* 17.21

Εὐφωνίας *quanta ratio à ſcriptoribus elegantibus habita* 13.19

Euibrati animi 1.11

Eunuchus vitioſus eſt, & venumdatus redhibetur 4.2

Euripides quando floruerit 17.21
quot tragœdias ſcripſerit, & quotiens vicerit 17.4
quali ioco Æſchylum apud Ariſtophanem inſectetur 13.23
eius verſum quemdã vt Fauorinus acceperit 1.15
verſus eius expreſſi ab Ennio 11.4
quid ei Lucilius vitio dederit 7.3
verſus eius in gulam 7.16
Sophoclis verſum ei Plato attribuit, & quòd ſæpe integros verſus à Sophocle mutuatus ſit 13.17
mater eius qual. 15.20
quid patri de eo Chaldæi prædixerent ibid.
Eleuſino & Theſeo certamine coronatus ibid.
Anaxagoræ Prodici, & Socratis auditor ibid.
mulıebris odij quæ illi cauſa ibid.
mors eius, & ſepulchrum ibid.

Europa pars mundi 10.7

Eurus ventus vnde dictus, & quo alio nomine 2.22

Exactus pecuniam *quẽadmodum Metellus Numidicus dixerit* 15.14

Exaduerſum, *in qua ſyllaba accentum habeat* 7.7

EX, ANIMI. TVI. SENTENTIA. *in cẽſorijs animaduerſionibus* 4.20

Exempla maxima pœnæ veteribus 4.14

EX.IVRE.MANVM. CONSERTVM. *in antiquis actionibus quid?* 20.10

Expaſſus 15.15

Expauidus 1.18
Expensilatio 14.2
Expensæ monte 19.7
Exsuperantia 4.18
Extra ordinem sententiam rogare 4.10
Extrilidus 19.1

F

Fabæ instant 4.10
Q. Fabio maximo graminea corona data 5.8
Fabius Licinius consul 10.6
Q. Fabius imperator quid ad Karthaginienses scripserit, quidque illi responderint 10.27
Fabij quando, & vbi vniuersi cũ familiis suis, interempti 17.21
C. Fabricius Luscinus censor 17.21
quid admirãtib. quòd Cornelium Rufinum inimicum & auaritia summæ hominem consulem designari curauisset, responderit 4.8
eundem postea censor senatu mouit 4.8
C. Fabricius & Æmylius coss. quid ad Pyrrhum scripserint, quũ eum veneno interficere Nicias quidam petitio ab iis præmio præposuisset 3.8
quid Samnitibus sibi aurum offerẽtibus responderit 1.4
Fabulum 4.11
Faciẽ, *non esse quod vulgo dicitur* 13.18
Facies *&* Facij *patrio casu* 9.14
Facies hominis *apud Pacuuium* 13.21
Facinus *anceps vocabulum* 12.9
Factum itur cõtumelia *quæ ratione dictũ* 10.14
Facundiosus 4.9
Facutinus 13.29
Falces 10.25
Fallaciosus 7.3
Fames minus tolerabilis hiberno quàm æstiuo tempore 16.3
Fames vt diu tolerari poßit si cibus absit ibi. Fami 9.14
Famulosus 9.12
C. Fannius Strabo consul 15.11
Fasces 10.3
Fascinari 16.12
Fascinationes diræ 9.4
Fati definitio, vis, necessitas

tas 6.2
Fati necessitas 3.1
Fatiscor 17.2
Fatum & natura num idem Ciceroni 13.1
Fauces inferni apud Virgilium 16.5
Fauissæ Capitolinæ 2.10
Fauonius 2.22
Fauorinus philosophus 1.3.10. 2.1.12. 26. 3.1.3. 16.19. 4.1.5. 11.10. 12. 12. 1.16.3
magnæ memoriæ vir 3.23
Fauorinus orator vt in luxũ cœnarum inuectus sit quum legem Liciniam suasit 15.8
Fax noctis prima 18.1
Febris habitum & motum pulsu suo demonstrat arteria 18.10
Fecialis populi Romani quibus verbis & quo ritu bellum indicere solitus 16.14
Feminæ nullam comitiorum communionem habent 5.19
Femina in mares 9.4
Feminas solas longa vestis decet 7.12
Fenerator 16.12
Feneror, pro Fenero 18.12
Fenestella error ab Asconio notatus 15.28
Feræ animalia 19.2
Feriæ conceptæ 10.24
Feriæ Denicales 16.4
Feriæ præcidaneæ 4.6
Fertum 10.15
Festinare quid, & vt à properare differat 26.2
Festucaria vis 20.8
Festus Postumius 19.13
Ficedulæ auis 15.8
Fidenates quando hostes populi Romani 17.22
Fides alieno ictu sonare 9.9
Fidus Optatus Grãmaticus 2.3
Filiorum erga parentes officium 2.2
Finis genere feminino apud Lucretium 13.19
Flagitium & vitiũ 1.7
Flammigare 17.10
Flaminia 17.15
Cn. Flauij Annij ædilis curulis gesta memorabilis 6.9
Flauus color 2.26
Flocces vini 11.7
Florẽs vino animus 6.13
Fluctuis, patrio casu 4.18
Flauij fontésque gelu

durati 17.8
Fœdifragus 19.7
Forsices in acie 10.9
Forma stata & vxoria 5.11
Formidolosus 9.12
Fors fuit 12.8
Fortassean. 11.9
Fortescere 19.7
Fortitudo vera 12.5
Forus puppis 16.19
Fraces olei 11.7
Frameæ 10.25
Frater vnde, ex P. Nigidij sententia 13.10
Frequentamenta 1.11.5.1
Frequentatiuorum fere omnium prima sylla-ba quomodo pronuncietur 9.6
Fretu apud Ciceronem 13.10
Fretum Plauti comœdiam quidam esse non putant 3.3
Frons virili genere secundùm analogiā Cæcilius posuit 15.9
Frons in acie 10.9
Corn. Fronto 19.8
M. Fronto consularis 2.26
Fruniscor 17.2
Fuere impendio infit. apud Liuium 19.7
Fluuius Flaccus & Æmylius coss. vt in mutuam gratiam redierint 12.8
Fuluius Flaccus consul 17.21
M. Fuluius Nobilior temere milites suos coronis sæpe donauit 5.6
Fuluus color 2.26
C. Fundanius ædilis plebei 11.6
Funus familiare 16.4
Fur manifestus & nocturnus quemadmodū è xij. tabulis pœniantur 20.1
Furax 4.8
Furem quatenus occidere licitum 11.18
Fures qua pœna Draco, qua Solō, qua decemuiri adfecerint 11.18
Fures publici ibid.
Furiosus, morbosus est 4.2
Furis ἔτυμον non verum à Varrone positum 1.18
Furiosus consul 9.11
Furius poëta à reprehensione Cæsellij defensus 18.11
Furta quam seueriter olim pœnita 7.15

Furtum

Furtum quàm castè à veteribus & integrè definitum 11.18

Furtum per lancem & licium 11. 18.16.10

Furtum manifestum, oblatum, conceptum 11. 18

Furtum quarum rerum fiat ibid.

Furtum vt fiat ibid.

G

Galli quo consilio & quo bello Romam ceperint 17.21

Galli elleboro sagittas tingunt 17.15

Gabij Bassi super nomine parcus traditio elusa 3.19

Gallicæ 13.20

Gallus Asinius sine ratione Ciceronem reprehendit 17.1

Gauli 10.25

Gaudium insperatum multis mortem attulisse 3.15

A. Gellius Fauorinum sectatus 14.2.16.1

Sulpicium Apollinarē 6.6.13.16.20.6

T. Castricium 13.20

Romæ extra ordinem iudex à coss. latus 12. 13

à prætore adolescēs in iudices lectus 14.2

quo consilio, qua occasione & quo ordine hosce libros scripserit 20.11

L. Gellius vir censorius Ciceronem ciuic corona donari censuit 5. 6

Geminus Seruilius 12.4

Genera nominum tam anxiè inquirere friuolum 4.1

Genethliaci Chaldai, vanum hominum genus & fallaciosum 14.2

Genitales menses 3.16

Genus in definitione 4.1

Geometria post quàm in principio iucundior 16. 18

Gesæa 10.25

Gescoretæ 10.25

Giluum 13.29

Gladiator compositus ad pugnam quid sibi proponat 7.3

Gladiorum vocabula 10.25

Gladius Hispanicus 9.13

Glans Hiberica 7.16

Glauci & Diomedis arma 2.23

Globus in re militari 10.9
Gracilis forma orationis 7.14
C. Gracchus vehemens orator 11.13
tibia eius cõcionatoria 11.1
vt quadã eius sententia à Castricio reprehensa 11.13
eius de pudicitia & parsimonia quum è Sardinia rediit ad populum verba 15.12
Tib. Gracchus Tiberij & Caij pater vt cum P. Africano superiore in gratiam redierit, & vt filiam eius duxerit in vxorem 12.8
Tib. Gracchus pro L. Scipione Asiatico quum Scipione Africano inimicus esset, ne in carcerem duceretur iussu collega intercessit 7.19
Graca vt vertenda Latinè 9.9
Graci cannabo & stupa naues suebant 17.3
Gracorum quorundam verborum difficillima in linguam Latinam tralatio 11.16
Gratia, *anceps vocabulum* 12.9
Gratiosus 9.12
Grassator 1.2
Griphi dialectici 1.2
Guberuius *apud Laberium* 16.7
Gula detestatio 7.16
Gurdus apud Laberium 16.7

H

H. spiritum qua ratione veteres verbis quibusdam inseruerint 2.3
Habeo curam vestri *an* vestrum, *vtrum dicendum* 20.6
Habitus bene & male 3.1.4.20
D. Hadrianus decreuit vndecimo quoque mẽse partum edi posse 3.16
Halyattes Lydia res bello Milesio fidicines, fistulatores & tibicines habuit 1.11
Halciones quot anni diebus & vbi nidulentur 3.10
Hannibal vt Antiochum cauillatus 5.5
quot ex illis decem capti-

captiuis, quos Romam deiurio ab iis accepto legauit, ad illum redierint & quo loco apud Romanos illi fuerint qui non redierunt 7.18

Harena *an pluraliter dicatur* 19.5

Hariolum suam Nauius in carcere scripsit 3.3

Harmedius 9.2.17.21

Harpalus 1[illegible].16

Haruspicum Etruscorũ perfidia 4.5

Hasta 1[illegible].25

Hasta & caduceus signa belli aut pacis 1[illegible].27

Hegesias historicus 9.4

Hellanicus quo tempore vixerit, & qua ætate fuerit 15.23

Hemiclios *numerus* 18.14

Heraclitus Ephesius 20.11

Herculani corporis proceritas 1.1

Hercules Olympicũ stadium pedibus suis metatus ibid.

eius templum 16.5

Herie Iunionis, *in cõprecationibus* 13.2

Hermaphroditi 4.4

Herodes Atticus V.C. 1.2.[illegible].2.18.10.19.12

Herodotus quo tempore vixerit, & qua ætate mortuus 15.23

fabulator 3.10

eius & Homeri super leonum partu dissensio 13.7

Heroicis in versibus quid M. Varro obseruauerit 18.15

Hersilia ut apud T. Tatium, quum pacem oraret, precata sit 13.21

Hesiodúsne an Homerus antiquior opiniones variæ 17.20

quàm friuolè Hesiodũ Homero antiquiorem esse L. Accius probare conatus sit 3.11

Hesterna noctu, *priscè dictum* 8.1

Herodes Stoicus 9.5

Higinus Grammaticus 1.2

Scipionis Africanus superioris vitam scripsit 7.7

Hippagines 10.25

Hipparchus Pisistrati filius quo tempore ab Hermodio & Aristo-

gitone occisus fuerit 17.21
Hippius tyrannus 17.21. 9.2
Hippocrates diuina memoria 19.2
Hister fluuiorum qui vltra imperium Romanum fluunt secunda magnitudine 10.7
Histiaus 17.9
Historia vt ab annalibus differat 5.18
Historici veri munus 5.18
Hædus ex Ambracia 7.16
Hædis ouium lacte alitis capillus tenerior 12.1
Homerus quo tēpore vixerit, in quibus tribus tria dicendi genera tradiderit 7.14
eius versus præter vulgi opinionem à Varrone explicati 17.3
variæ de eius patria sententiæ 5.11
Hominis definitio 4.1
Homines res post futuras prænoscere non posse 14.1
Homo quoto mense, postquam mulieris vterus semen concepit, gignatur 3.16
Honos anceps vocabulum 12.9
Hora Quirini vxor in comprecationibus 13.21
Horatia lex super Caia Tarratia ad populum lata 6.9
Horatij trigemini 1.10
Horatius Cocles 4.5
Hortensius orator ob mūditias corporis gestúmque in dicendo histrionicum Dionysiæ saltatriculæ cognomine se compellāt: quàm suauiter responderit 1.5
Hortensius poeta inuenustus 19.9
Hortor, commune verb. 15.13
Hospites quo loco apud Romanos 5.13
Hostiæ præcidaneæ, item succidaneæ 4.6
Hostilia curia inter templa ab auguribus constituta 14.7
Hostilius Mācinus Maniliæ meretrici diem quare dixerit 4.14
Humanus, aliud significare quàm vulgo putatur 13.15
Hypsicrates Grammaticus

cus 16.12

I

Iaculorum vocabula 10.25

Ialysi imago apud Rhodios 15.3

Ianuspater 5.12

Iapyx ventus 2.22

Idaus pracox 3.23

Idem Accij quod Titij.*prou.* 3.33

Idiographus liber 9.14

Ignarus 9.12

Ignis cur vrinam lacessat 19.4

Ignominiatus 8.14

Ignoscentia 7.3

Ilignea corona 5.6

Illaudatus 2.6

Illini 7.11

Illyrios homines esse, qui interimāt videndo 9.4

Imbellia 5.5

Imparilitas, *Solæcismus à Sinnio Capitone vocatur* 5.20

Impendio 1.2.7.1.11.18.18.6

Imperceptus 1[illegible].1

Impete magno, *apud Leuium* 19.7

Impolitia, in equis cēsendis 4.12

Imprecabilis 17.19

Inops ætate inualidus, ita vt ingredi non possit, quemadmodum ad prætorem è sua domo ducatur, ex xij. Tabulis 20.1

In potestatem, *&* *similia* 1.7

Inamabilis 2.6

Incestus 13.19

Inclinamentum 4.9

Incohibilis 5.3

Incomprehensibilia omnia esse, quo Pyrrhonij quo Academici sensu dixerint 11.5

Incontinētia, vitium maximum 17.1

Indefinitum verbū quid 1.7

Indeses 7.22

Indiæ in montibus homines caninis esse capitibus, nullis ceruicibus, & oculos in humeris habentes, item corporibus hirtis & auium plumantibus 9.4

Indipisci 12.1.17.2

Indissimulabilis 10.22

Indu 12.4

Induciæ, *quid & vnde dictæ* 1.25

Industria, *anceps vocabulum* 12.9

Infacundia 11.16

Infans ut in utero matris formatur 3.11
Infestans 9.12
Infortunitas 6.1
Infra classem, *quid Catoni* 7.13
Infrunita verba 4.9
Ingenium tempore mitificatur 13.2
In gratiis 17.1
Iniectio manus *in xij. Tabulis* 20.1
Iniice, *& similia ut efferenda* 4.17
Iniicere, coniicere, *& similia qua ratione primam productam habeant* 4.17
Inimicitiæ *an singulari numero dicatur* 10.8
Iniuria, *anceps vocabulum* 12.7
Iniuria factum itur *apud Catonem* 10.14
Iniuriæ 9.12
Iniuriæ atrociores 20.1
Iniuriæ, ut pœniantur ex xij. Tabulis ibid.
Iniurias ulcisci populus Romanus sæpe neglexit 7.2
Iniuriæ ut cauendæ ex Panætij sententia 13.26
Inlatebrare, *apud Q. Claudium* 17.2
Inlutis pedibus 17.5
Inominalis dies 5.17
Inora animalia 7.6
Insece, *apud Ennium & Liuium* 18.9
Insecenda, *non*, insequenda *egendum apud Catonem* ibid.
Insectiones ibid.
Insignite 6.15
Insomnia, *fœminino genere* 6.4
Insubidus 6.1.12.2.13.19.18.8
Insuperhabere 1.19.4.1
Intentio 7.7
Inter os & offam, *apud Catonem* 14.7
Intercedendi ius 7.19
Internecinum genus morbi 2.1
Interpretor, *commune verbum* 15.13
Interstitio 20.1
Intolerantia vitium maximum 7.11
Intolerantibus curis, *apud Leuium* 19.7
Intra veteribus antea in, *& quomodo ea postea usi* 12.13
Intra cubitum ibid.
Intra kalendas ibid.
Intra modum ibid.

Intra montem ibid.
Intra Oceanum ibid.
Inualentia 20.2
Inuidiosius 9.12
Ionium mare violentum & vastum 19.8
Iouẽ vnde Latini veteres appellauerint 5.12
Iouem lapidem iurare 1.21
Iouis capitolini cella 7.1
Iouis conuiuium in capitolio 12.8
Iouis filij prudentissimi & humanissimi à poetis habiti 15.21
Ioui alba hostia faciundũ quare 10.15
Ischiacorum dolores modulis tibiæ minui 4.13
Isigonus Nicaensis historicus 9.4
Isocratem ad Mausolæum agonem iuisse 10.18
Isocratij 18.8
Isopsephœ versus, apud Homerum 14.6
Italia armentosa 11.1
Italicenses municipes 16.13
Italiæ terræ quæ origo 11.1
Italiam qui primi incoluisse dicantur 1.10
Italæ boues apud veteres Græcos 11.1
Iudex qualis esse debeat 14.4
Iudex vt ad incertos iuris casus præmoniri debeat 14.2
Iudex extra ordinem à coss. datus 12.13
Iudex qui ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus fuerit capite è xij. Tabulis pœnitur 2[illegible].1
Iudices cognoscunt 4.4
Iudicis veri officium 14.2
D Iulius promœriũ protulit 13.14
Iulius Celsinus 19.7.19.10
Iumentum, *in xij. Tabulis* 20.1
Iupiter *quasi* Iouispater 5.12
Iurare conceptis verbis 7.11
Iuris magistri 4.1
Iurisiurãdi apud Romanos obseruata sanctimonia 7.18
Iurisiurandi genera

aliquot 11.6
Iusiurandum adigere 7.18.16.4
Iurites Quirini, *in cõprecationibus* 13.27
Ius trium liberorum 3.16
Iusiurandum militare quibus verbis conceptũ 16.4
Iustitia 6,1
Iustitiæ imaginem quam aptè Chrysippus depinxerit 14.4
Iuuentæ finis 10.28
Iusti dies, *apud Decemuiros* 20.1

L

Labeo Antistius legum atque morum populi Romani apprime doctus 13.1 .12
libri eius posteriorum post mortem editi 13.10
Laberius à Cæsare ignominiatus 8.14
multa verba prælicẽter finxit 16.7
quibus rebus C. Cæsarem offenderit 17.14
eius arrogantia ibid.
versus eiusdem super priuatione oculorũ Democriti 10.17
Labia 10.4.18.4
Laboriosus 9.12
Lacedæmonij in acie tibia vsi 1.11
furta illis exercitio & disciplina 11.18
quando triginta tyrãnos Athenięsibus proposuerint 17.21
quando ab Atheniensibus ad Corinthum victi ibid.
quid super sententia quam homo improbatissimus dixerat statuerint 18.3
quomodo literas, quas ad suos imperatores mittebant, occultarint 17.9
Lactis quo homo nutritur vis 12.3
C. Lælius 17.5
Læstrygonis Iouis filij 15.21
Lætabundus 11.15
Lætitia *quid* 2.27
Læua numina, *apud Virgil.* 5,12
L. Læuinus ædilis curulis 13.13
Lais meretrix 1.8
Laminæ ardentes 10.3
Lampadio Ennium emendauit 18.5
Lancea 10.25

Lan-

Lancea, *Hispanicum vocabulum* 15.30
Largij Licinij Ciceromastix quam ineptus 17.1
Largior, *commune verbum* 15.13
Lauandria, *Laberio* 17.7
Laudare *prisca lingua quid* 2.6
Laudari frigidè turpius, quàm acerbiùs vituperari 19.13
Laurentina 10.2
Laus Catonis. *Ciceronis liber* 13.1
Leænæ quotiens in vita sua pariant, & quot catulos vno partu 13.7
Lebadia oppidum in Bœotia 12.5
Lectica lata quidam vt à rustico Venusino iocvlariter derisus 10.3
Lectica stupis deligata 10.3
Leges consensu tacito oblitterantur 12.13
Leges vt mutentur pro ratione temporum & flectantur 20.1
Leges duodecim tabularum quando scriptæ, quódque quibusdam seuera & quibusdam molles visæ 20.1
Legio quot cēturias, quot manipulos, quot cohortes habeat 16.4
Lembi 10.25
Lenæus Cn. Pompeij libertus 17.16
Lenunculi 10.25
Legumentum 4.10
Leonidæ Lacedæmonij laus 3.7
Leoninæ φιλαυθεωπίας *exemplum memorabile* 7.14
Leontem suam Næuius in carcere scripsit 3.3
Æmilius Lepidus & Fuluius Flaccus censores vnà vt in gratiam mutuam redierint 12.8
Leporaria 2.20
Lepores in Bisaltia binis iecoribus 16.15
Leuenna, *leuis Laberio* 16.7
Leuitas *haud vulgari significatu, & quos* leues *veteres dixerint* 7.11
Leuius poëta implicatus 9.9
Lex *quid, & vt à priuilegio &* plebiscito *differat* 10.20
Libentia 15.2

Liberalis, *quis* 17.5
Liberos alendos proprio lacte 12.1
Liberos *etiam vnum filium filiámve dixisse veteres* 2.13
Libertini ab ingenuis quatenus adoptentur 5.19
Librorum inscriptiones variæ 20.11
Libros publicè quis primus legendos præbuerit 6.17
Liburni naues loris suebant 17.3
L. Licinius Crassus censor 15.11
Porcij Licinij venustissimi versus 19.9
Licinius Imbrex comicus 13.21
Lictor *vnde dictus* 12.3
Lignum alumine oblitũ non incendi 15.1
Lingua exerrare 9.13
Lingua recondenda secundum Hesiodum 1.15
Lingula 10.25
Lintres ibid.
Lis pecunia æstimata 4.4
Liticines 20.2
Literarum in epistola C. Cæsaris & aliorum occulta significatio 7.9
Literarum quarundam iucunda consonãtia 7.20
Lituus, *quid* 7.8
Lituúsne auguralis à tuba, quæ lituus *appellatur, an tuba à lituo augurali* ibid.
Liuius Drusus tribunus plebei morbo comitiali laborans Anticyram nauigat vt elleborum bibat. 17.15
L. Liuius poëta fabulas docere quando Romæ cœperit 17.21
Locuples *vnde* 10.5
Longæ naues 10.25
Longæuus *apud Virgilium senem non significat* 2.16
Loquacitas quàm magnum vitium 1.15
Lorarij 10.3
Lorea, *muliebris potus* 10.23
Lua Saturni, *in cõprecationibus* 13.21
Lucretius 5.12
Luca 11.18
Lucilius poëta quando floruerit 17.21
quid Euripidi vitio dederit 7.3

5

Ludibriosus 7.11
Ludibundus 11.15
Luere piaculis 4.5
Luna augente vel crescente quam συμπάθειαν multa habeant 20.8
Luna quot diebus orbem suum lustret 1.20. 3.10
Lunæ mortuum causa incerta 2.28
Luscitiosus seruus vendatus quatenus redhiberi possit 4.2
Lucescere 18.11
Luteus color 2.26
Lutulentus 11.15
Luxuria in cœnis 15.8
Luxurij, *secundo casu* 9.14
Lycurgi lege maximus honos maiori ætati habitus 2.15

M

Macedo philosophus 13.8
Macedonis κωμῳδία dicta 14.6
Macharæ 10.25
Magniloquentia 1.2
Magistratus qui pronsionem habeant, qui vocationem, qui neutrum 13.12
Maia Volcani, *in comprecationem* 13.2
Maulm quid 12.5
Malas malaxaui, *apud Laberium* 16.7
Maledicendum non esse improbis 6.11
Malum consilium consultori pessimum prouerb. 4.5
Mamilia meretrix 4.14
Manciolis tenellis, *apud Leuium* 19.7
Mancipia sub corona vendita 7.4
Manliana imperia 1.13 9.13
C. Manlius consul 17.21
Cn. Manlius tribunus plebei 6.11
M. Manlij mors 17.21
Manuatus est, *&* Manuarius, *apud Laberium* 16.7
Manubiæ *quid* 13.22
Manubias & prædam qua ratione Cicero coniunxerit 13.23
Manum conserere quidnam in antiquis actionibus duodecim tabulis, & apud Q. Ennium, utque id fieri apud prætorem solitum 20.10
Marathonia pugna

quando pugnata 17.21
Marcius Rex consul 13.18
Mare Austris spirantibus glaucum & caeruleum, Aquilonibus obscurius atriusque 20.30
Mare gelu non duratur 17.8
Maris in tempestate qui fit ut homines timeant & palleant 19.1
Mariti officium erga uxorem 1.17
M. Marius 10.3
Marsi serpentum virulentorum domitores 16.11
Marspiter 5.12
Marsus Circes filius 16.11
Martiae hastae quum mouissent qualibus piaculis id expiatum 4.6
Materfamilias & matrona 18.6
Materia infames 17.12
Matrimus 1.12
Cn. Mattius verbis nouis usus 15.25
figmenta eius verborum venusta 20.9
Maturè, maturare, *quid & unde* 10.11
Mausolus rex Cariae, aut, vt alij volũt, Graeciae praefectus 10.18
eius sepulchrum ibid.
ad eius certamen qui iuerint, & quis vicerit ibi.
Mecastor, *quale iuramentum* 11.6
Media siue mediocra forma orationibus 7.24
Medicinae vt subcesiuis horis operam dandum 18.10
Medium vinum 13.29
Megalensibus patricij mutuitare soliti 2.24. 18.3
Mei, *patrio casu ab eo, quod est,* Ego 20.6
Mei, & mi 23.24
Ael. Melissi Grammatici error 18.6
Memmius durus poëta 19.9
Memordi, *non*, momordi *dixere veteres* 7.9
Memoria hominũ morte deleri non debet 5.13
Menander poëta quàm Plaut⁹ antiquior 3.16
quot comoedias scripserit, & quotiens vicerit 17.4

quid

quid Philemoni dixerit quum sæpe ab eo in comico certamine vinceretur 17.4
eius comœdia à Cæcilio versa 2.23
Mēdicimonium, mœchimonium, apud Laberium 16.7
Menippus philosophus seruus fuit 2.18
Mensæ rationes 14.2
Mensæ secundæ 13.11
Mentiri & mendacium dicere vt differant 11.1
Meretricum vitia quibus verbis Plautus designauerit 3.3
Merope 7.3
Mesanculæ 10.25
M. Val. Messala consul 15.11
Q. Metellus Numidicus purè castéque Latina lingua vsus 17.2
eius oratio ob quid reprehensa, & quem in modum defensa sit 1.6
epistola eius ad Domitios quum in exilio esset 15.13.17.2
Q. Metellus Pius consul 15.28
Metij Fufeti mors 20.1
Metus, duobus modis accipitur 9.12
Mihi & tibi vt pronuncientur 10.4
Milesiæ virgines vt à voluntario interitu deterritæ 15.10
Milesiorum legati vt à Demosthene pecunia accepta elusi 11.9
Milites quid iurare soliti 16.4
quo die adesse debuerint vt consulti citanti responderent, quæque illis concessæ exceptiones ibid.
Militi ignominiæ causa vena soluta 10.8
Mille hominum occiditur, quemadmodum dicatur 1.16
Milonis Crotoniensis athletæ miserādus interitus 15.16
Miltiades 17.21
Minores magistratus & maiores 13.14

Minos Iouis filius 15.21
Miracula varia 9.4
Miseriam quid efficiat 18.1
Mithridateios 17.16
Mithridates Ponti rex remediorum aduersus venena peritißimus, eiúsque mors 17.16
quinque & viginti diuersarum gentium linguis loquutus 17.17
Moderamenta 13.6
Mœdia 10.15
Mœnia, pluraliter semper 19.8
Mœra 3.16
Molæ Martis, in comprecationibus 13.21
Moleatenses socij populi Romani 1.13
Monocoli 9.4
Monstra hominum varia 9.4
Morbi quando periculosiores 3.10
Morbi vis 12.5
Morbósne natura fecerit vna cum hominibus 6.1
Morbus, in xij. tabulis 20.1
Morbus sonticus 16.4
20.1
Morbus vt à vitio differat in edicto ædilium curulium 4.2
Mors constituentes inedia quoto die mortem oppetant 3.1
Moriens quo tempore momento moriatur 6.13
Morta, vna ex Parcis 3.19
Mortales multi, & multi homines quid differant 13.2
Mortuaria glossaria 18.7
Q. Mucius pontifex maximus 5.1
Mulcedo 19.
Mulier, si vinum bibit, marito multatur 10.23
Mulier sterilis venundata, quatenus redhiberi poßit inter iurisprudentes dissensus 4.2
Mulieri vir iudex 10.23
Mulieres Romæ per Herculem non iurabant 11.

11.6
Mulieres Romanæ abstemiæ osculum cognatis ferebant, vt odor indicium faceret si bibissent 10.23
Multa qui habet multis indiget 9.8
Multa, *Sabinum vocabulum* 11.1
Multa suprema, minima, *quibus verbis dicta* ibidem
Multam dicere, facere ibidem
Multi gruumi fluctus, *apud Leuium* 19.7
Multiiugus, multicolor, multiformis 11.18
Mundum muliebre 4.1
Mundus muliebris ibid.
Muneror, *pro*, munero 18.12
Municipes, & municipium, *quid, & vt à colonia differat* 16.13
Muræna Tartessia 7.16
Muralis corona 5.6
Murina, *muliebris potus* 10.23
Musicam absconditam nulli rei esse 13.29
Musonius philosophus 5.1
quanti cuidam aruscatori Philosophũ sese ostentanti dari iusserit 9.2
eius sentẽtia quadam à M. Catone diu ante Latinè dicta 16.1
Mutant, *pro*, mutantur *apud Varronem* 17.18
Mutuitare 2.24.18.2
Mutus morbosus est 4.3
Myoparones 10.25
Mys Epicuri seruus 2.8

N

C. Nauius, tribunus plebei Scipionem Africanum superiorem accusat 4.18
Nauius poëta quando fabulas apud populum Romanum dederit 17.21
fabulas duas in carcere conscripsit 3.3
versus eius in Scipionem Africanum superiorem 6.8

eiusdem epigramma sepulchro suo inditum 1.14
Nani, *apud Cinnam* 19.10
Nanus, *id est*, Pumilio 16.7
Nasci non potest ante mensem septimum neque mas neque femina 3.10
Natus ante noctis horam sextam uter dies natalis sit 3.2
Natura 6.1
Natura quid primum in homine creauerit 13.5
Natura & futum *num eadem Ciceronis* 13.1
Natura vis 12.5
Naualis corona 5.6
Nauerites in Mausolæo certamine fuit 10.18
Naues ut Liburni utque Græci contexuerint 17.3
Nauigantes, ingredi & transgredi *recte dictum* 10.26
Nauium cursus 10.25
Nauium vocabula ibidem
Ne, *particula priuatiua* 13.21
Ne id quoque 17.2
Necessitas & necessitudo *non differunt* 13.8
Nefasti dies vulgo perperam dicti 4.9
Corn. Nepos errauit, quum Ciceronem annos tres & viginti natum causam pro Sex. Roscio dixisse scripsit 15.28
Neptum filij inhumanissimi & ferocissimi à poëtis habiti 15.21
Neptum nomina 2.28
Neptunus qua ratione apud Homerum dicat puellæ à se compressæ, illam intra annũ parituram 3.16
Neptunuspater ibid.
Nequitia *non vulgari significatu* 7.21
Neria *Cn. Gellio* 13.21
Nerienem, *tertia correpta ibid.*
Nerienes Martis, *in comprecationibus ibi.*
Nerienes *vocandi casu apud Varronem ibid.*

Nerio

Nerio quid Sabinis ibidem
Nerui unde 13.13
Neruias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias sonare 9.7
Neruolaria Plauti, inter incertas 3.5
Nescius 9.12
Neurospasta 14.1
Ni ibid.
P. Nigidius Figulus 4.9.10.11.13.10.7.7
Ciceroni & Varroni coætaneus 19.14
Cicero cum reueritus 11.11.13.23
commentationes eius propter obscuritatem non vulgata 19.14
locus eius difficilis super literis ibid.
Nihil cum amaracino sui prouerb. 20.11
Nihil cum fidibus graculo prouerb. ibidem
Nilus fluminum quæ vltra imperium Romanum fluũt prima magnitudine 10.7
Nimium quantum 1.8. 15.1.16,6.18.3
Niobe quot filios habuerit, varia Græcorum sententia 20.7
Niuis aqua potui pessima, frugibus & arboribus secunda 19.5
Noctescere 18.11
Nocticolor Memnon, apud Leuium 19.7
Nomen Tarquinium apud L. Pisonem 16.29
Nomina non positiua esse, sed naturalia, argutissime à P. Nigidio disceptatum 10.4
Nomina quædam singulari, quædam numero plurali tantum dici, & quæ ratio 19.8
Nomina quorũdam patriciorum, qui male de republica meriti essent, ne cui eiusdem gentis inderentur prohibitum est 9.2
Nona, vna ex Parcis 3.16

Nos & vos ut pronuncientur 10.4
Nostrum & nostri ubi locum habeant 20.6
Nouicium 6.5
Nouissimus & nouissimè cur Cicero non dixerit 10.21
Nox, pro noctu in xij. Tabulis 8.1
Nuces Thasia 7.16
Nutrices infantum quales pleramque esse soleant 12.1
Nutriendos, liberos esse feminis, non nutricum, sed suo sibi lacte. ibidem

O

Ob, praepositionis natura 4.17
Obba 16.7
Obesum quid 19.7
Obiicere, cur prima producta ponatur 4.17
Obicibus cur primam productam habeat 4.17
Obliquè agere 7.17
Oblittera gens, apud Leuium
Obnoxiè, in Plau
17
Obnoxius quid f
cet, quaque eius
ibid.
Obsidionalis corona
Obstipidus
Occidione occisus
Oceanus cum luna
senescit adolesc
14.1
Offendere
Officiorum quis ord
ma obseruatus
13
Oculorum quae vis
16
Oleaginea corona
Olearum folia q
conuertantur
Oleum cur saepe con
scat
Olus Postumius T
tus dictator
quando fuerit
Olympias Philippi
vxor, Alexandr
ter
eius ad Alexand
teras, in quibu
Iouis Ammonis f
dixerat, resc
13.4

Olympicum stadium longius quàm cætera 1.1
Omnimodis 2.18.4.2
Onesicritus historicus 9.4
Opicus 11.16.13.9
C. Oppius de vita P. Scipionis Africani superioris scripsit 7.1
C. Oppius res Cæsaris curabat 17.9
Opposita 16.8
Opus diuitias *vt dictum* 7.2
Orantes in senatu exsurgunt 7.3
Oranti senatori in senatu alia conducunt principia, quàm patrono pro reo causam dicenti ibid.
Orationem in pectore non in ore nasci debere 1.15
Orationis virtutes 7.14
Orbis, *in re militari* 10.9
Orcæ 10.25
Orchinus thesaurus 1.24
Oresti corpus non tam grande inuentum fuisse quàm Herodotus vult 3.10
Oria 10.25
Oriēs æquinoctialis, brumalis solstitialis 2.22
Ornatu, *dandi casu* 4.6
Ornithones 20.20
Orthium carmen 16.19
Oscedo 4.20
Ostrea Tarentina 7.16
Ostrea cum luna quam συμπάθειαν *habeant* 20.8
Osus 4.8
Otacilius Crassus consul 10.6
Oualis corona 5.6
Ouandi quæ causa 5.6
Ouantes vtrum pedibus an equis vehentes ciuitatem ingrediantur 5.6
Oues *virili genere in multa dicenda* 7.8. 11.1

P

Pabulor 17.2
Pacis bibliotheca 16.8
Pacis templum 5.21

Pactitia pugna 1.25
Pacuuius poeta quando floruerit 17.21
eius epigramma sepulchro suo inditum 1.24
eiusdem cum Accio poëta colloquium 18.2
Pœnitere *unde, & quid propriè* 17.1
Palma Ægyptia 7.16
Palmæ vis & natura, & cur ea signum victoriæ 3.5
Panætio ἀναλγησία *atque* ἀπάθεια *non probata* 12.5
Panætium M. Tullius æmulatus in libris de officiis 13.6
Pancratia 13.26
Panda 13.21
Papia lex de capienda Vestali 1.12
Papirius Prætextatus cur ita cognominatus 1.23
Parcæ *à partu: earum nomina* 1.16
Parcus, *unde: & super eo Gabij Baßi traditio elusa* 3.19
Parenes 10.25
Parthenij versus à Virgilio expreßus 13.25
Partim hominum, qua ratione veteres dixerint 10.13
Partu uno quot pueri simul gigni poßint 10.2
Partus postquam muliebris uterus semen genitale concepit quoto mense fiat, variæ tam medicorum quàm philosophorum & auctorum veterum opiniones: & quoto mense fiat secundùm Romanos 3.16
Partus undecimo mense post mortem mariti à femina quadam editus qualis fuerit iudicatus 3.16
Passa, *muliebris potus* 10.23
Paßis velis, & paßis manibus, à pandor, *non à* parior, *veteres dixerunt* 15.15
Paßo capillo ibid.
Patiendi verba in agendi veteribus versa 18.12
Patrensis bibliotheca 18.9

18.9
Patri debita in omnibus reb. prærogatiua quatenus conniueat filio magistratum gerente 2.2
Patrima, matrima 1.12
Patris iussu quatenus parendum 2.7
Patronis, qui pro reis dicunt, quid in principio orationis faciendum 7.3
Pauere etiam sapientis esse 19.1
Iul. Paulus 1.22.5.4.19.1
Pauus è Samo 7.16
Peccata exemplis non purgari à supérque eo Demosthenis dictum 80.9
Peccatis pœniendis quot causæ 6.14
Peccatis 13.19
Peccatum nullum latere, sed tempore reuelari 12.11
Pectunculus Chius 7.16
Pecunia quibus modis data probetur 14.1
Pedaneus, non pedarius dicendum 3.18
Pedarij equites ibidem
Pellex quæ 4.3
Pelamij Chalcidonia 7.16
Peloponnesiacum bellum quo tempore fuerit 17.21
Pelusiota cur cæpe non edant 21.8
Penus varij generis, & quid sit 4.1
Peposci non poposci veteres dixerunt 7.9
Pepugi, non pupugi, veterious dictum ibidem
Perdices bina corda habere scripsit Theophrastus 16.15
Peregrinus, Proteus philosophus quomodo non peccandum esse docuerit 12.11
Periander Corinthi rex 16.19
Pericles Alcibiadis auũculus 15.17
eius dictum 1.3
Pernicij, rogenij, patrio casu 9.4
Persæ quando ab Atheniensibus victi 17.21

Perses Macedonum rex Philippi filius bellum contra Romanos gessit, victúsque fuit 7.3
Perseus Zenonis stoici seruus 2.18
Personæ ἔτυμον quàm lepidum Gab. Bassus posuerit 5.7
Pertentant gaudia pectus, apud Virgil. 9.9
Pestilentia, puluerulenta loca apud Leuium 19.7
Petorritum cuius linguæ vocabulum 15.30
Phædon Socraticus seruus 2.18
Phalarica 10.25
Phaseli ibid.
Philemo comicus Menandrum vicit 17.4
Philippides poëta præ nimia lætitia mortuus 3.15
Philippus regnum Macedoniæ quando adeptus 17.21
quando apud Charoneam Athenienses vicerit ibidem
ex insidiis occisus ibidem
eiusdem ad Aristotelem epistola super Alexandro recens nato 9.3
Philistio Locrus vetus medicus 17.11
Philolaus Pythagoricus 3.17
Philosophia degustanda non ingurgitanda 15.16
Philosophia gnauiter sectanda 6.10
Philosophi falsi & veri ex Epicteti sententia qui? 1.2
Philosophi aliquot qui seruitutem seruierunt 2.18
Philosophi iactabundi exemplum 1.2
Philosophi nomen cultu habitúque mentientem quendam quibus verbis Herodes Atticus notauerit 9.2
Philosophi nomine, & non rei, vt à Catone fuerint notati 13.22
de Philosophis vrbe exigendis senatusconsulti & edi-

& edicti cęsorum verba 15.11
Philosophus vt audiendus 5,1
Phœniceus color 2.26.3.9
Phormio, Atheniensium dux 17.21
Phrygia attagena 7.16
Pictacium, apud Laberium 16.7
Pigitum 15.13
Pigneror, pro Pignero 18.12
Pignoriscapio, copulatè 7.10
Pilum 10.25
Piscena 2.25
Pindarus pingui facundia. Versus eius super descriptione Aetna non bene à Virgilio expressi 17.10
Pisistratus tyrannus quo tempore vixerit 17.21
idem primus libros Athenis legendos publicè dedit 6.17
Placida, nauium genus 10.25
Planus, id est sycophanta, apud Laberium 16.7
Plato, veritatis amantissimus, quibus verbis philosophos incessuerit, qui vera philosophiæ emolumenta ignorant 10.22
quando ad Dionysium Siciliæ tyrannum profectus sit 17.21
an Xenophonti male voluerit 14.3
eius & Lysiæ oratio vt differat Fauorini sententia 2.5
duas solùm pœniendi causas ponit 6.14
eius eligans sententia 2.22.13.6
homo tenui pecuniæ 3.17
Philolai Pythagorici libros quanti mercatus ibid.
eius versus amatorij liberius Latinè versi 17.10
quid voluptatem esse dicat 9.5
quædam eius exercitij gratia Latinè versa 17.20
Plautius comœdiarũ scriptor, cui⁹ comœdia quędã errore nominis Plauto adscripta 3.3

Plautus quando floruerit 17.21
Latinæ linguæ decus 19.8
comœdias in pistrino scripsit 3.3
elogium eius verum 7.17
eius sub nomine quot comœdiæ ferantur 3.3
L. Ælij sententia quot sint ibid.
rectè Nerienem coniugem Martis dixit 13.21
comœdia eius vt dignoscenda 3.3
XXI. *Varronianæ dictæ* ibidem
epigrāma eius sepulchro inditum 1.24
Plebes *vt à* populo *differat* 10.20
Plebiscita 15.27
Plebiscitum *quid* 10.20
Plerique omnes 8.11
Plinius Secundus 9.4. 11.16
eius parū cauta scriptio 9.16
Plurali numero carentia 9.8
Pluria *rectè Latinè dici* 5.21
Plutarchus 14.11
iniquè Epicurum in syllogismo reprehendit 2.1
eundem non rectè etiam in verbis friuolis reprehendit 2.9
quid illi seruus obiecerit quem loro cædi iubebat 1.26
opinionem Platonis de natura stomachi aduersus Erasistratum tutatio 17.11
libri eius titulus περὶ πολυπραγμοσύνης *quid sibi velit* 11.16
Pœni etiam de omnium rerum imperio decertarunt 10.27
Pœnicum bellum primum 17.21
Poetarum Latinorū qui dulcedinem versuum Anacreonticorum æquiperauerint 19.9
Pœtilius tribunus plebei à Scipione Africano superiore rationes prædæ Antiochenæ poscit 4.18
Asin. Pollio frustra Sal-

lustium

lustium reprehendere conatus est 10.26
Polus histrio celebris, superque eo historia memoratu digna 7.5
Polycrata nobilis femina, nimio gaudio mortua 3.15
Polyphontes rex 7.3
PolyStephanus historicus 9.4
Pomœrium auguribus quid, quisque eius proferendi ius habeat 13.14
Cn. Pompeius Strabo Pompeij Magni pater Æsculanos subegit 15.4
Cn. Pompeius Magnus consul cum M. Crasso 14.7
Varronem rogat ut librum faciat, ex quo discat quid facere debeat quum senatus ipsi consulendus ibidem
æde Victoriæ à se dedicata quomodo nomen honoris sui theatro inscribi iusserit 4.10
filia C. Cæsaris ei desponsa 10.20
eius imperium ibidem
Pompolus Theophrasti seruus 27.18
Pomptinus ager 9.11
Ponticæ anates vim habent venenis detergendis 17.16
Pontifices pro collegio decernunt 11.3
Pontificium 1.13
Pontones 10.25
P. Popilius 11.13
Populabundus, apud Sisennam 11.15
Populus fundus factus 16.13
Porca præcidanea Cereri sacra 4.6
Porcetra quid, & vt à suo differat 18.6
Porcia lex 10.3
Porcia familia nomina & genera 15.18
Porcius tribunus plebis 13.12
Postliminio redire 7.18
Postprincipia 16.9
Postremissimus 15.12
Postuerta dea 6.16
Postuma proles, apud Virgilium 2.16
Postumiana imperia 1.13
Sp. Postumius consul 17.21

Præcipitantia 6.2
Præcox præcocis, *facit non*, præcoquis 10.11
Præda *quid*, *&* *ut* *à* manubiis, *differat* 13.23
Præfectus Latinarum causa creatus an senatus consulendi ius habeat 14.8
Præficarum voces 18.7
Præfiscine *&* præfiscini 10.24
Præmandare 4.1
Præmaturè 10.11
Præmodum 7.7
Præmorsisse, *apud Plautum*, *pro* præmordisse 7.9
Prænestini ex coloniis municipes à Tyberio facti 16.13
Præpes portus, *apud Q. Ennium* 6.6
Præpetes loci, *apud eundem* *ibid.*
Præpetes pennæ *apud Virgilium* *ibid.*
Præpositiones verbis præposita quatenus producantur, quatenus corripiantur multis exemplis ostensum 4.17
Præpositionum quarundam naturam ut Cicero obseruauit, non semper eandem esse 12.17
Præsentarius 16.4
Præterpropter, *apud Ennium* 19.10
Præstabilis 1.3
Prætextata verba 9.10
Prætores consulum collegæ, consules tamen rogare non possunt, & minori sunt quàm illi imperio 13.14
Prætoris cuiusdam lepidum in aduocatum dictum 1.22
Præuerbium 7.7
Prēsionem tribunus plebei habet, non etiam vocationem 13.12
Primitus 6.2
Princeps 4.10
Priua *quæ veteres dixerint* 10.20
Priuilegium *quid* *ibi.*
Priusquam Theognis nasceretur, *prouerb.* 1.3
Pro *particula varietas* 11.3

Pro

Pro præpositio quando productè & quando correptè pronuncietur 2.17
Pro castris pugnandum 11.3
Pro testimonio testis dicit ibid.
Probi ad Marcellum epistola 4.7
Procliue & procliui 10.24
Procurare, in haruspicina 4.5
in piaculis 4.6.16.6
Prodicus rhetor 15.20
Prodromi 2.22
Producta kalendæ 12.13
Profata, apud Varronem 16.8
Profligo verbum impropriè vulgo usurpari 15.5
Proletarij, qui 16.10
Proletariis Romæ maximus honor habitus 2.15
Proloquium 5.12
Proloquium quid? 16.8
Prolubium 16.19
Proludium 5.18
Proluuium rei Veneriæ 4.11
Promercalia 5.21
Promiscè 6.14.7.3.10.2 13.9
Promiscus 11.16
Pronunciatum, Ciceroni 16.8
Properatim 12.15
Properare vt à festinare differat 16.14
Properare aliud quàm maturare 10.11
Propere ibid.
Prosa, dea 16.16
Prosumia 10.25
Prouocatio ad tribunos plebei 4.14
Protagoras cuius conditionis homo fuerit, & vt ad philosophiam adierit 5.3
Protogenes pictor 5.3
Prudentia indiserta magis eligenda, quàm stulta loquacitas 1.15
Publij mimographi sententiæ selectiores 17.14
Publius sappar Laberio, quàm gratus C. Cæsari fuerit 17.24
Pudor sanguinē cur diffundat 19.7

Pudori color aurora Leuio 19.7
Pueritiæ finis 10.28
Puerorum impubium victus vt moderandus 9.19
Pugiones 10.25
Pulueret, apud Plautum 18.12
Horatius Puluillus consul 17.21
Pumiliones Græcè νάνοι 19.13
Pupillos defendere quàm sanctum apud Romanos 5.13
Purpurare 18.11
Purum putū, vnde 6.5
Putare ibib.
Pygmæi 9.4
Pyramides, apud geometras 1.20
Pyrrhonij philosophi vt ab academicis differunt 11.5
Pyrrhonis philosophi sententia ibid.
Pyrrhus rex 3.7.10.19
quando bellum cum populo Romano gesserit 17.21
Pythagoras quando in Italiam venerit 17.21
quibus cibis abstinuerit secundum Plutarchum 4.11
neque de animalibus eum neque de fabis comedisse falsa opinio. ibid.
dictus Euphorbus, Pyrander, Callicleas, & deinde femina nomine Alce ibid.
eius disciplinæ quis ordo 1.9
Pythagoricis quantum temporis tacendi, quántumque dicendi imperatum 1.9
Pythia 12.5

Q

Quadrantalia 1.20
Quadriga, numero singulari apud Varronem 19.8
Quadrigæ num singularem numerum habeāt ibid.
Cl. Quadrigarij & Valerij Antiatis super historia de Pyrrho rege veneno necando dissensio 3.8
Quadrupes eques, non equus, Ennius scripsi

scripsit 17,5
Quaestor an in ius ad praetorem a priuato vocari poßit 13,13
Quaestor praedam vendit 13,23
Quartum, & quarto consul 20,1
Quassare 2,6
Querna corona 5,6
Quernus cibus antiquissimus 5,6
Quiesco, & similia vtrum, e, producta an correpta efferantur 6,15
Quin particulae variae significationes eiúsque in veterum scriptis obscuritas 17,13
Quinquatrus vnde 2,21
P. Quintium qua aetate Cicero defenderit 15,28
Quintus Catulus curator restituendi Capitolij 2,10
Quoad viuet, & quoad morietur cur idem tempus significent, quum ex duobus sint facta contrarijs 7,21
QVOD. SVBREPTVM. ERIT. lege Atinia vt accipiendū 17,7
Quoque; pro, quidem 17,2
Quotquot annis 6,5
Quiriones, apud Afros 8,12

R

Radere barbam ante senectam aetatem Romani etiam mors fuit 3,4
Rarenter 2,25
Rataria naues 10,25
Ratio vt nata in homine 12,5
Recētatur, apud Mattium 15,25
Receptitius seruus, quis apud Catonem, praeter Verrij Flacci sententiam 17,6
Recipere mulier dicitur ex dote 17,6
Rectos cupressos, apud Ennium 13,19
Recuperatores à praetoribus iniuriis aestimandis dati 20,1
Redhibitio in seruis 4,2
Referre gratiam 1,4
Refrigerare, apud Varronem 13,24

Relligio est dicere, apud Terentium 4,9
Relligiosa delubra 4,9
Relligiosi dies ibid.
Relligiosus quid, & quā πολύσημον, quoque significatione ad eūdem modum inclinata nomina dicantur ibid.
Rem præsidio futurum, & similia, & qua ratione dicantur 1,7
Remus à Romulo in mōte Auentino auspicio superatus 13.14
Reorum cultus 3,4
Rescire quid 2,19
Res profligata 15,5
Res repetere, ius belli 16,11
Restare 1,23
Retæ 11,17
Retanda flumina, in pratorio edicto ibid.
Rex sacrificulus solus super flaminem Dialem accumbit 10,15
Rhetor vt loqui debeat 1,6
Rhetores Italia vt vrbe eiecti, & super eo verba edicti censorij 15,11
Rhodanus fluuiorum, qui vltra Romanum imperium fluunt, tertia magnitudine 10,7
Rhodienses amici & socij populi Romani vt se in bello Persico gesserint, qua eorum consilia, & vt à Catone in senatu desensi, quum quidam è senatoribus bellum illis inserendū censerent 7,3
Rhodij obsessi à Demetrio qua verba ad illum super Ialysi imagine, quam incendere parabat, legauerint 15.31
Rhodos insula ibid.
Rica 6,10
Ridibundus 11,15
Robigus, deus 5,12
Roboraria 2,20
Robur 10,12
Rogare pratorem vel cōsulem prator non potest 13.14
Rogatio quid 10,20
Romani populi & Pæni collatio 10,37
Romanus populus quibus rebus è minimo maximus factus 20,1

Romani veteres quàm Græcæ linguæ imperiti 13,9

Romuli regis egregia circa vinum responsio 11,14

Sex. Roscium qua ætate Cicero defenderit 15,28

Rubidus color 2,26

Corn. Rufinus à C. Fabricio senatu motus 4,8. 17,21

ab eodem consul designari curatus, quum tamen ei inimicus esset ibid.

Rufus color 2,26

Rumices 10,25

Rumpia ibid.

Rupices 13,19

Rutilus color 2,26

S

Cal. Sabinus I.C. 7,4

Sabinus medicus Hippocratis enarrator 3,16

Sacellum *quid, & unde, in eoque Trebatij error* 3,16

Sacrorum detestatio 15,27

Salacia Neptuni, *in comprecationibus* 13,21

Sallustius proprietatum in verbis retinentissimus 10,20

nouator verborũ 1,15

in adulterio deprehensus ab Annio Milone, lorisq; cæsus 17,18

loci cuiusdam eius cũ Demosthenico collatio facta 2,27

multi eius obtrectatores 4,15

sententia eius contra inuidorum calumnias defensa ibid.

nequidquam ab Asinio Pollione reprehensus 10,26

vera eius lectio 20,6

Salonius cliens M. Catonis 13,18

Saltem *particulæ quæ vis, quæq; origo* 12,14

Saltuatim 12,15

Samnites ad Fabricium legatos mittunt 7,14

Samniticum bellum 17,21

Sanates, *in xij. tab.* 16,10

Sanctitudo & sanctitas 17,2

Sandaliarium Romæ 18,4

Sanguinem cur pudor diffundat: timor vero contrahat 1,6
Sanguinis dimissio inter ignominias militares 10,8
Sapiēs an irascatur 1,26
Sapiens nil cogi potest 12,5
Sapiens quemadmodum dolorem ferat ibid.
Sapientiam filiam Usus & Memoriæ eleganter Afranius dixit 13,8
Sarpedon Iouis filius 15,21
Satrapes 10,18
Saturionem suam Plautus in pistino scripsit 3,3
Saturnalia Athenis quēadmodum A.Gellius, aliique Latini, qui studiorium causa eò venerant, quæstionum certationibus agitare soliti 18,2
Sauromatæ diebus tertiis cibum capiunt 9,4
Scæuitas 6,2.20,1
Q. Scæuola non satis rectè penum definiuit 4,1
Scapha 10,25
Scari Cilices 7,16
Scaurus Grammaticus D. Hadriani temporibus 11,15
vt Casellium Vindicem reprehenderit ibi.
Schemata geomatrarum 1,20
Scenicorum artificū studium & amor non honestus 20,4
Scholica nugalia 4,1
Scythæ ἀνθρωποφάγοι 9,4
Scythæ qaemadmodum famem diu tolerent 16,3
Scimpodium Graciensi 19,10
L. Scipioni Asiatico multa irrogata à C. Munatio tribuno plebei 7,19
P. Scipioni Africano à Claudio Asello tribuno plebis dies dictus 3,4
idem eidem Asello in censura equum ademit ibid.
P. Scipio Africanus superior vt cum Tib. Graccho, Tib. & C. patre, in gratiam redierit

dierit, & affinitatem cum eo instituerit 12,8
vitam eius qui scripserint 7,1
signa, quae eius natiuitatem praecessere ibid.
Cum Ioue Capitolino loquutus ibid.
oppidum quoddam in Hispania vt expugnauerint ibid.
quam altus animo fuerit & magnificus, exemplis ostensum 4,18
quid M. Neuio tribuno plebei illud apud populum, quòd pecuniam ab Antiocho accepisset, accusanti responderit ibid.
quid fecerit Paetilio tribuno plebei rationes à se pecuniae Antiochenae exigente ibid.
adolescens fama non sincera, ita vt Nauius poëta in eum scriberet 6,8
Scirpij 12,6
Sciscidi, *pro,* scidi 7,9
Scitamenta 18, 8
20,9
Scorpij 10,25
Scribendi occultè exempla varia 17,9
Scriptum facere 6,9
Scruta, scrutarius 3,14
Sculna, *apud Varronem* 20.11
Scyron Iouis filius 15,21
Scytale Laconica 17,9
Secare, & sectio 2,1
Sectius, *apud Plautum* 18,9
Secundis rebus & prosperis homines in potestate sua non sunt 7,3
Secures 10,3
Securim, *non,* securem 13,19
Sedauit tempestas 18,12
Seianus equus, *prouerb.* 3,9
Cn. Seius à M. Antonio capitis damnatus 1,9
Seleucus rex Nicanor dictus libros, quos Xerxes asportauerat, Athenas referendos curauit 6,17
Sella curulis 3,18
Sellarius quaestus 3,1
Semiphalarica 10,25
Senatorem quis vestitus, quis calceatus deceat, quis dedecere 13,20

Senatores non erant, etiamsi curulibus magistratibus functi, qui à censoribus in senatũ lecti non erant 3,18

Senatores, qui curulem magistratũ gessissent, curru soliti in curiam vehi ibid.

Senatuis, *& similia pariẽdi casu à M. Varrone & P. Nigidio posita* 4,16

Senatum habere quibus diebus ius sit 14,7

Senatum habiturus auspicari prius & hostiam immolari debet 14,7

idem prius de rebus diuinis quàm humanis ad senatum referre debet ibid.

Senatus consulendi quibus ordine ius fuerit, quibusque extra ordinem 14,7.8

Senatus, *pro loco & pro hominibus* 18,7

Senatus in Capitolio epulatus 12,8

Senatus per quos more maiorum haberi solutus sit 14,7

Senatusconsultum quot modis fiat: qu
super eo primu
senatu rogari so
14,1

Senatusc̃osultum pe
scessionem factum
18

Senatusconsultũ vbi
14,4

ante exortum solis
post occasum fa
rarum non est

Seneca futile de Q.
nio, P. Virgilio
M. Ciceroне iudi
varia item de e
dicio

quæ bene dixisse
tur

Senectuti olim am
honor habitus

Seniores à mino
domum deducti

Seniores, *qui* 1

Senonicum bellum
21

Sensuum hominum q
que duos esse ma
belluis communes
2

Sensuum naturalis
fectio, & quid
Aristoteles

Sentẽtiam in senatu
bus dicere licuerit

S

Sententiarum rogandarum in senatu quis olim ordo 4,10
Septentrionarius ventus 2,22
Septentrionum verum ἔτυμον 2,21
Septenarij numeri vis 3,10
Sequester 2,11
Sequestro positum, *apud Catonem* ibid.
Sermonari 17,2
Serpens inusitata magnitudinis 6,3
Serra, *in re militari* 10 9
Q. Serranus consul 15,28
Sertorius, quo astu barbaros milites sibi conciliauerit, & in officio continuerit 15,22
Serui in furto manifesto prensi ut pœniantur 11,8
Serui pileati venumdati, quorum nomine venditor nihil præstat 7,4
Seruilianus V.Cl. 1,2
Seruius Sulpicius I.C. 2,10.6,12
Seruius Tullius Romanorum rex 13,14
quos classes iuniorum census faciendi instituerit, & qua pueritiæ, iuuentæ, senectæ posuerit discrimina. 10,28
Seruus iure veteri in adoptionem etiam per prætorem dari poterat 3,19
Seston προειδώτερον *dictum* 14,6
Sexagesimus tertius annus in senibus periculosus 15,7
SI. DEO. SI. DEAE. *in piaculis* 2,18.15,23
Sibones 10,25
Sibyllini libri ut Romã venerint 1,19
Sica 10,25
Siccius Dentatus bellator magnus, Achilles Romanus dictus 2,11
Siciles 10,25
Sicinnistas nebuloso nomine *cur Accius dixerit* 20,3
Sidera quædam à quibusdam terris videntur, à quibusdam non 19,1

Sidera quaestor 10,31
Silenta loca, *apud Leuium* 19,7
Siluius post Æneæ mortẽ natus 2,16
Sinnius Capito 5,21
Sinus togæ 4,18
Sisenna aduerbiis in im *plurimum vsus* 12,15
Siticines, *apud Catonẽ* 20,2
Siti *ibid.*
Socrates quando Athenis capitis damnatus, & veneno necatus 17,21
quid Alcibiadi quærenti cur vxorem tam acerbam domo non exigeret responderit 1,17
eum vnquam de rebus naturalibus disputauisse negat Xenophon 14,3
eius patientia & temperantia 2,1
Sol in cœlo vertitur 12,13
Sol occasus 17,2
Solea 13,20
Solidum, *schema geometricum* 1,20
Soliferrea 10,25
Solis defectus causa incerta 2,28
Solœcismum *quomodo Latini appellauerint* 5,20
Solon quando leges Atheniensium scripserit 17,21
eius leges Athenis axibus ligneis incisæ 2,12
lex eius pensitata, qua pœna eos afficit, qui sese à ciuili seditione remouissent *ibid.*
qua mulcta fures affecerit 11,18
Solstitium & bruma 3,10
Solstitium in septimo signo Zodiaci sit à bruma *ibid.*
Somnus nimius pueris nocet 4,9
Sophismata 18,13
Sophocles tragœdus quãdo floruerit 17,21
eius Electra 7,5
eius sententia prudens 12,11
antiquior Euripide 13,17
versus eius Euripidi à Platone *tributi* *ibid.*
Soror, *vnde dicta, ex Labeo-*

Labeonis sententia 13, 10
Sortitio in sacro certamine 5,9
Soterici lecti 12,2
Sotion Peripateticus 1,8
Spadix 2,26,3,9
Spari 10,25
Sparti usus quando in Gracia cœperit 17,3
Spatæ 10,25
Specij, *interrogandi casu* 9,14
Speusippus philosophus 3, 17
voluptas & dolor duo illi mala opposita, medium eorum bonũ 9.5
Spepondi, *non*, spopondi, *dixere veteres* 7, 9
Sponsaliorum sollemnia ex Seruij Sulpicij sententia 4,4
Sponsus, sponsa ibi.
Sp. Caruilius Ruga primus diuortium Romæ cum uxore fecit 4,3
Squallere 2,6
Squallor ibid.
Stadiorum in Gracia lõgitudo 1,1
Stare pectus sentibus, apud Lucilium 8,4
Stata forma *qua Ennio*, vxoria, *Fauorino dicta* 5,11
Stationes Romæ ius docentium 13,13
Stellarum siderumq; obseruatio liquide non consistit, 14 1
Stellarum non esse eam vim quã Chaldæi dicunt 14,1
Stitisses, *non* stetisses *legendum apud Catonem* 2,14
Stata 1 ,25
Stoici & Peripatetici disputatio super vita beata 18,1
Stoicus verus ex Epicteti sententia 1,2
Stolidi *qui propriè* 18, 4
Stomachi via, & quomodo cibi in eum descendant 17,11
*Striblig*o 5,20
Stupa 17,3
Suada medulla 12,2
Suauitudo & suauitas 13,2
Sub corona venire 7,4
Subcisiuum studium & tumultuarium 13,23
Subcisiuum tempus 8.10. 20,11

Subducti supercilij carptores 19,7
Subices 4,17
Subnixo animo, *apud Q. Claudium* 17,6
Suboles 19,12
Subsidio, *iure militari* 10,9
Subsolanus ventus 2.22
Succidanea bestia 4,6
Succenturiari 15,8
Succidaneum tergum, *apud Plautum* 4,6
Succidia 13,23
Sucula stella vbi in cælo 13,9
Sufferctus 4,17
L. Sulla Felix consul 15,18
L. Sulla Piraeum oppugnat 15,1
P. Sulla reus M. Ciceroni mutuam dat pecuniam 12,12
P. Sulla prosterendi imperij titulum quæsiuit 13,14
P. Sulpicio Gallo quid P. Africanus Pauli F. obiecerit 7,12
Sulpicius Apollinaris 4,17.12, 13.13. 16, 16. 5, 18,4
Summouere populum 13,13
Sumptuariæ leges 2,24
Sursum cur certiores ictus fiant si quid mittas, quàm deorsum 9,1
Sus *quid, & vt à porcetra differat* 18,6
Suspiciosus 9,12
Súsque déque 16,9
Syllogismi definitio, vt ab Aristotele posita est Latinè conuersa 15.25
Symbola 6,13
Sympofiaca quæstiones 6,13

T

Tabularum obsignatio 14,2
Tænarus insula 6,19
Talabarriones, *apud Laberium* 16,7
Talenta Attica tria quot HS. 3,17
Talentum magnum 11,10
Talionis pœna ex xij. Tabulis 20,1
ad æstimationem iudicis redigi solita ibid.
Tarquinius Superbus Roma-

Romanorum rex 1, 19
Taurus philosophus quid A. Gellio responderit percũctanti an philosophus irasceretur 1, 26
A. Gellium conuiuio accipit 17,8
Stoicorum hostis 12,5
Taxare 2,6
Tegmine onychino flumina, *apud Leuium* 19,7
Telorum vocabula 10, 25
Tempestas, *anceps vocabulum* 12.9
Templum 14,7
Tempore reuelantur omnia 12,11
Tentamenti gratia 9, 15
Ternio luna 1,20
Terramotus causa incerta 2,28
feria ob terramotum indicta ibid.
Terrai, *gignendi casu* 13,24
Terra mouet 2,28. 4,5
Tertiúmne *consul an* tertiò *dici oporteat* 20,1
Testamẽti genera tria 15. 27
Testimonium aduersus clientem nemo dicit 5. 13
Testimonij falsi conuicti de saxo Tarpeio deijciebantur, ex xij. Tabulis 20,1
Terentius quando floruerit 17,21
Testium intercessio 14,2
Testor, *commune verbum* 11,13
Thebani Lacedamones apud Leuctra quando superauerit 17, 21
Themistocles Atheniensium dux quando & vbi Xerxem deuicerit 17,21
Theodectes 10,8
Theophrastus Peripateticus 1,3.8,8. 16, 15
Theophrastus Aristotelis successor 13,5
Theopompus in Mausoleo certamine victor 10,18
Thesaum certamen 15, 20
Thracia Sithon. dicta. ibid.

Thracus homo 19,12
Thucydides quo tempore floruerit, & qua ætate mortuus 15,23
Tiberianæ domus bibliotheca 13,18
Tiberius Cæsar consultus de ciuica corona 5,6
Tibiæ cantus multis doloribus hominum leniendis adhibetur 4,17
Tibijs vti quando Athenienses desierint 15,17
Tiburtina bibliotheca in Herculis templo 19,5
Timæus Græcè de rebus populi Romani scripsit 11,1
Timarchus ab Æschine de impudicitia accusatus 18,3
Timochares Pyrrhum veneno necare proponis: quod Niciam fecisse vult Quadrigarius 3,8
Timon amarulentus in Platonem inuectus 3,17
Timor cur sanguinem contrahat 19,6
Tiro Tullius M. Ciceronis libertus 4,10.7,3.13,9.15,9
qua in oratione M. Catonis, quam pro Rhodiensibus habuit, reprehenderit, & quomodo ad ea responsum 7,3
Tis, *generandi casu apud Plautum* 20,6
Titus Castricius 1,6
Toga virorum Romanorum prima amictus 7,12
Tollere, *pro* corrigere 1,17
Tholosanum aurum 2,9
L. Torquatus 1,5
Manlij Torquati pugna cum Gallo, quæ illi cognomen dedit 9,13
Tragula 10,25
Traiani templum 11,17
Traiani forum 13,23
Transa'pibus 15,30
Transgressum nauiũ *rectè dici apud Sallustium* 10,26
Tres & tris *Virgilio* 5,19
Tribuni militares quãdo consulari imperio Romæ 17,21
Tribuni plebei & ædiles quan-

quando creati 17,21
Tribuni plebei quot? 17,19
ad quid creati? 13,12
prensionem, non etiam vocationem habent ibid.
neque aduocant patricios, neque ad eos referre vlla de re possunt 15,27
nullum eis diem Roma abesse licet 3,2
Tribunicium decretum super L. Scipione Asiatico 7,19
Tribus *pro loco & pro hominibus* 18,7
Tributa comitia 17,26
Tributus 13,19
Trifaces 10,25
Triquetra 1,20
Trisedis senex Nestor, *apud Leuium* 1?,7
Triticum *an pluraliter* catur 19,8
Triumphalis corona 5,6
Triumphus quo minus agatur qua impediãt 5,6
Triumuiri reipublicæ constituendæ 14,7
Trusatiles molæ 3,3
Tubicines 20,2
C.Tuditani commentarij 13,14
M.Tuditanus consul 17,21
Tumultuarium studium 13,23
Tunica muliebris 6,10
Tunicæ virorum Romanorum 7,12
Tunicis vti prolixis viro indecorum 7,12
Turbulentus 11,15
L.Turius 14,2
Turres, *in re militari* 10,9
Tutela pupillaris muliebri prælata 5,13
Tutorum in pupillos potestas 5,19
Tyros, *Sarra dicta* 14,6

V

Vagire 16,17
Valeri, *in vocandi casu prima syllaba acuta* 13,24
Q.Valerius consul 17,21
Valerius Probus Grammaticus 4,7.9,9
*quodã loco apud Sallustium pro,*eloquentia, loquentia *legit* 1,15
Vallum dentium ibidem

Vani propriè qui 18,4
M. Varro & P. Nigidius Ciceroni Cæsarique coætanei 10,14
Menippum in satyris æmulatus 2,18
qua ratione usus sit in Plauti comœdijs dignoscendij 3,3
Varroniana XXI. Plauti comœdiæ appellatæ. ibid.
libri eius hebdomadū, quum proscriptus esset, direpta ipsius bibliotheca non comparuerunt 3,10
eius epistola ad Oppium quædam capita 14,7
Cn. Pompeio commentarium Isagogicum dedit 14,7
in quibus tribus triū formarum orationis dicat esse exēpla. ibid.
Varro triumuir 13,12
tribunus plebei. ibid.
Vasum 13,22
Vaticanus deus unde 16,17
Vbera feminis ad quid à à natura data. 12,1
Vberes formæ dicendi 7,14
Ve particula vij 5,12. 26,15
Vecors qua vi particula ve dicatur 5,12
Vehemens 16,5
Vehicula præbenda publicè conducta 15,4
Veiouis quis deus, quid ei immoletur, quod eius simulacrum 5,12
Velia oppidum 10,16
Velitari 6,10
Velitatim 12,15
Velius Longus 18,9
Velocitatis singularis homines 9,4
Vellicatim 12,15
Vena quid, & ad quid exploretur 18,10
Venæ in hominibus septenario numero mouentur 3,10
Venam silui militibus ignominiosum 10,8
Venationis pugna in circo 5,14
Venenum anceps vocabulum 12,9
Venenum præsentarium 6,4
Veneror, commune verbum 15,13
Veniæ quando deprecanda 11,8
Venter imbre repentino

cur effluat 19,4
Ventilius Bassus humili loco natus tribunus plebei prætor & consul pontiféxque maximus, qui à M. Antonio hostis iudicatus primus de Parthis triũphauit 15,4
Ventorum varia nomina, unde singuli veniant, variaq́; de eorũ numero opiniones 2,22
Vetant, apud Ennium 18,2
Verba communia 15,13
Verba dedit, apud Q. Claudium 17,2
Verba noua etiam prisca dici 11,17
Verba noua fugiendi ibid.
Verba prisca & insolentia fugienda 1,10.11,17
Verba quæ in vtramque partem significatione reciproca dicuntur 9,12
Verba vetera longa ætate oblitterantur 26,1
Verbis pluribus idem significantibus quem in modum vtendum & ad quid, eámque in rem testimonia auctorum plurima 13,23
P. Virgilius multa antiquitatis 5,12
ritu vrsino versus peperit 17,11
Æneida nondum limatam comburi voluit, in qua multa corrigenda ibid.
non benè è Pindaro flagrãtiam Ætna expressit 17,10
quos versus Parthenij ac Homeri imitatus sit 13,25
Lucretium etiam imitatus 1,21
quibus verbis abiectè & ignauiter vsus dicatur, & quid illis, qui hoc dicunt, respondendum 2,6
quibus versibus eiusdem diem designauerit 3,2
vt Græcos poetas Latinè expresserit 9,9
nequidquam ab Annæo Cornuto reprehensus 9,10

contra Higinum ab errore desensus 5.8. 6.6
Nolam cur è versibus suis exemerit 7. 20
quos versus Homeri bene, quos malè vertisse existimatus sit 9. 9
frustra eum Seneca reprehendit 12.2
duplex apud eum lectio 4.1
quos eius errores Higinus notauerit 10.16
Veritas temporis filia 12.11
Verrij Flacci error 16. 14.17.6
Verruca quid Catoni 3. 6
Versus per singula vocabula singulis syllabis increscens 14.6
Vertenda Graca Latinè quomodo? 9.9
Veruta 10.25
L. Verutius 20.1
Vescus 16.5
Vestalis qualis esse debeat, quibus rebus à sacerdotio excusetur, quo iure sit simul atq; capta est, ritúsque capiendi & ,cur capi dicatur: verba item sollemnia pontificis maximi eā capientis 1.12
Vestalis prima à rege Numa capta ibid.
Vestalis virgo cur Amata vocetur à pontifice 1.12
Vestibulum quid & vnde? 16.5
Vestibulum inferni, apud Virgilium ibid.
Vesticeps 5.19
Vestrorum, pro, vestrûm apud Plautum 20.6
Veteres propriè & integrè loquuti 7.11
Vexare, graue verbum 2.6
Via Laurentina 10.3
Viaticum, pro facultate & paratu magno 17.2
Viator in carcerem ducit 4.10
Viatores magistratuum licio transuerso cincti 12.3
Vicem 10.3
Victoria impuluerea 4. 15
Victoria praepes 6.6
Victoriæ ædes à Cn. Pompe-

Pompeio dedicata 10.1
Victoriosus 4.9
Victu, *donandi casu* 4.16
Videndi rationes variæ secundum varios philosophos 5.6
Vieta poma 13.3
Vindiciæ *quid, & vt olim fieret* 20.10
Vini genera tria 13.29
Vinum vt sumendum, & ad quid, secundum Platonem 15.2
Vinum apud antiquos in conuiuio quare? 17.20
Vinum mulieribus Romanis ad quid interdictum? 10.22
Vinum cur varius cõgelascat 17.8
Vinum eructum 11.7
Vinum Lesbium, item Rhodium 13.5
Vinolentus, *& id genus nomina quo significatu dicantur* 11.15
Viperarum morsibus tibiæ cantum mederi 4.13
Vir mulieri iudex 10.23
Vir vxorem a ad ulterio deprehensm impunè occidit: contrà vxor virum etiam deprehensum ne contingere quidem potest 10.23
Virescere 8.11
Virgis cædi viris honestis ciuibusque Romanis indignum 10.3
Viri Romæ per Castorem iurarunt 11.6
Viri illustres qui floruerint post Romam conditam ante secundum bellum Karthaginiensium 17.21
Virtutum æquiperatio etiam speciem simulationis creat 14.13
Vita humana ferro similis ibid.
Vitam beatam quid efficiat 11.2
Vitia quæ duo maxima Epicteto 17.19
Vitium *quid, & vt à morbo differat in edicto ædilium curulium* 4.2
Viuaria *quo nomine veteres appellauerint* 2.20
Vltra, *veteribus* vls 12.13
Vlysses apud Homerum

non ex gutture, sed ex pectore vocem mittit 1.15
Umbri quid diem appellauerint 3.2
Undarum motus cur alio modo Aquilonibus, alio modo Austris flantibus fiant 2.30
Undique vorsum 7.16
Vocandi casus nomina, vt, Valeri, vbi acuenda 13.24
Vocationem qui habeant 13.2
Vocationẽ tribunus plebei non habet, sed prẽsionem 13.12
Voces etiam petulantiores Romæ pœnitæ 10.6
Voconium plebisscitum de coërcendis mulierum hereditatib. 28.1
Voculatio Nigidio quid 13.24
Voculationes 13.16
Vocum notæ ibid.
Vætitiæ dictæ quædam naues 10.25
Volcani area 4.5
Voluntas an pœnienda 7.3
Volup 12.4
Voluptas quid sit philosophorum variæ opiniones 4.5.12.5
Voluptatis definitio secundum Epicurum 2.6
Voluptates fœdæ, quæque nobis cum belluis communes 19.2
Vox, corpúsne sit, an ἀσώματον, diuersæ diuersorum philosophorum sententiæ 5.15
Urbanorum prædiorum magni reditus 14.1
Vrbes & vrbis, Virgilio 13.19
Vrinam cur ignis lacessat 19.4
Vsuscapio copulatè dicta 7.10
Vt vsurpetur mulier quamdiu ex xij. Tabulis viro abesse debeat 3.2
Vtor, commune verbum 15.13
Vulcatij Sedigitis de poëtis Latinis iudicium 15.24

X

Xenophon an æmulus Platonis fuerit 4.18
Xerxes quando Themistocle duce ab Atheniensibus fuerit victus 17.21
Xerxes libros publicos Atheniis

Athenis asportat in Persas 6.17

Z

Zeno Citiensis & Epicurus Atheniensis, philosophi celebres erant quando bellum cum rege Pyrrho à Romanis sumptum est 17.21

Zeno censuit voluptatem esse indifferens 9.5

ad Zenonis scripta refellenda quanta cura quantóque apparatu aggressus sit Carneades 17.15

Zephyrus ventus 2.22

Zodiacus 3.10

Zona plena argenti 15.12

FINIS.

INTERPRETATIO Græcarum dictionum, quæ à Gellio Græcè citatæ, nec ab eo Latinæ factæ sunt.

Quæ in libro primo.

Cap. I. ὁπόση ψυχῶν, &c. Quanta sit animorum corporúmque inter homines differentia quoad ingenium virtutémque.

Cap. 2 κωμπῶν τας, &c. Laqueorum speculationes claudicantes.

ἀκώλυτος, ἀνεμβίαστος. Solutus, inuiolatus, minime implicitus, liber, diues, felix.

Εἰπέ μοι ἀεὶ, &c.

De bonis cedo & malis, audísne illud?

Ad Ciconas Troia referens me ventus adegit.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν, &c. Rerum quędam bona, quædam mala, quædam indifferentia sunt. Bona sanè, virtutes: quæ vitij participant, mala. Indifferentia verò illa, quæ horum intermedia sunt, opes, coniugium, vita, mors, voluptas, labor: vnde nosti? inquit. Sic Hellanicus in Ægyptiacis tradit. Quid enim magis refert, ita dicam, An Diogenem in moralibus, Chrysippúmque aut Cleanthem? Hoc itaque exquisiuisti, decretúmque fecisti tuum. Expone quonam modo tempestatem in naui feras: numquid

quid eius distinctionis memineris, vbi instrepit ac stridet velum:&reclamabis si quis te ita alloquitur,repete age tu ea,quæ modò aiebas, num sit vitium naufragium facere?num particeps vitij sit , an non contra istum baculum moueas?heus homo,quid mecum tibi? nos perimus, & ipse accedens ludis.Cæsar quoque si te delatum accersiuerit,quid agas?

Cap.3.εἰ δεῖ βοηθεῖν,&c.Numquid oporteat contra iustitiam amico subuenire? & qua fini, & in cuiusmodi?

δεῖ με συμπράττειν,&c.Opus est me amicis opitulari,sed vsque ad deos.

Οὐκ οἶδ᾽ εἰπεῖν, &c. Haud satis noui si quid in hoc genere sit nobilius : & an qua cumque pars ad quãtamcumque alterius partem comparata , eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo , vt & nobilius ære aurum sit,& auri pars quælibet , portionis cuiuslibet æris comparatione sit pluris : verùm nonnihil discriminis,cùm numerus,tum verò magnitudo efficiet.

ἡ καλουμένη,&c. Quæ gratia apud homines vocatur , hoc quidem est iuris diligentioris loco & tempore imminutio.

περὶ ψυχῆς.De anima.

Χείλων ὁ παλαιὸς,&c.Chilo senior , quum quempiam dicentem audisset , nullum se inimicum habere , an nullum etiam amicum haberet, interrogauit : amicitias inimicitiásque inuicem consequi coniungique necesse esse arbitratus.

Cap.5.κόμψη χλαῖνα,&c. Elegans vestis,& molles tuniculæ.

ἄμουσος,,&c.Inelegans,agrestis,inaccessus.

CAP.7. ποιῆσιν ἔσεσθαι λέξειν. Futurum, dictu-rum.
εὐφωνία. Voculatio.
ἐπιμελεία τῆς λέξεως. Vocabulorũ delectui diligenti.

CAP.8. οὐ παντὸς, &c. Non viri cuiusque est Corinthum petere.
μυρίας, &c. Decem drachmarum millia, vel talentum.
οὐκ ὠνοῦμαι, &c. Non emo millibus x. drachmarum pœnitentiam.

CAP.9. ἐφυσιογνωμόνει. Per naturæ indicia pensiculabat.
ἀκουστικοί. Auditores.
ἐχεμυθία. Taciturnitas.
μαθηματικοί. Disciplinis vacantes.
μαθήματα. Disciplinas.
φυσικοί. Naturales.
ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι. A contemplatione, à musis, à geometria penitus alieni.
κοινόβιον. Contubernium.

CAP.11. καὶ μετὰ ταῦτα, &c. Post hæc congressum est: Argiui quidem sociique, acriter ac cum impetu adorientes: Lacedæmonij contra sub tibiarum præcentione pleno agmine maturantes, non adeò diuinæ rei gratiæ, verùm vt æquabili numerosóque sensim ingressu cõuenientes, pugnam capesserent, nec suos ordines distrahi sinerent: quòd semper amplissimas copias agere vbi congrediendum est, decet.
οἱ δ' ἄρ' ἴσαν, &c. Ast ibant taciti spirantes robur Achiui,
Inque vicem auxilium cupida sibi mente ferebant.

διὰ

διὰ τὸ ἐπείδαν,&c. Quamobrem vbi commissuri prçlium sint, ad tibiæ modulos congrediantur? vt timidos minus honestè agentes iudicent.

CAP. 13. καθήκοντα. Officia.

CAP. 15. ἀλλ' ὅτε δὴ,&c.

Ast vbi iam magnam fudit de pectore vocem,
Dentis claustra tui vox qualis nata reliquit.

ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον. Loquentem sine iudicio & modo.

ἄκοσμα. Incompta.

ἀμετροεπὴς ἐκολώα. Supra modum loquitans conturbabat.

λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν. Blaterare optimus, dicere ineptissimus.

Γλώσσης τοι θησαυρὸς,&c. Optimus est homini linguæ thesaurus, & ingens.
Gratia, quæ parcis mensurat singula verbis.

οὐ λέγειν,&c. Non idoneus ad dicendum, sed ad tacendum impos.

ἀχαλίνων στομάτων, &c. Effræni oris & exlegis dementiæ extremum infelicitas occupat.

ἄνθρωπον ἀγριωπὸν,&c. Hominem agresti feroci, ore temerario, effrenato, prodigo, petulanti: loquacem, futilem, & fusum per verborum congeriem ac fastum.

CAP. 20. ἄπλατις. Longitudo illatabilis.

CAP. 22. βιωφελῆ. Vitç vtilia.

ἀκυρώτερον. Minus proprio.

CAP. 25. ἐκεχειρίαν. A manibus temperationem.

ἐκεχειρίαν. Inducias.

τύπους. Formas.

ὑπογραφάς. Descriptiones.
ὁρισμούς. Definitiones.
CAP. 26. περὶ ἀοργησίας. De non irascendo, vel de inirascibilitate.
ἀοργησίαν τῇ, &c. Inirascentiam, & indolentiam.
ἀνάλγητον καὶ, &c. Hebetem ac stupentem.

Quæ in libro secundo.

CAP. 1. πολλάκις. Sæpenumero.
ἐξ ἡλίου, &c. De sole ad solem erectior stipitibus arborum iteterat.
CAP. 3. ἰχθυώδες. Piscem pauperem.
CAP. 6. πολλάκι, &c. Sæpe & holitor vir valde opportunum dixit.
οὐδὲ μάντις ἀμύμων. Fatus est inculpabilis aruspex.
τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην. Illi haud inuiti volarunt.
ἔνθ' οὐκ ἂν, &c. Tunc neque cernere erat torpentem Agamemnona diuum.
Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro.
ὅρος τοῦ, &c. Hæc est definitio magnitudinis voluptatum, omnis doloris detractio.
κατά. Secundum. στέρησιν. Priuationem.
CAP. 7. ἀδιάφορα. Indifferentia. μέσα. Media.
ὑγιὲς, &c. Sanum, legitimum, disiunctum.
CAP. 8. ὁ θάνατος, &c. Mors nihil ad nos, nā dissolutum non sentit: quod autem non sentit, nihil ad nos.
ὁ θάνατος, &c. Mors, animæ & corporis dissolutio.
ὁ θάνατος ψυχῆς, &c. Mors animæ corporisque est dissolutio: dissolutum autem non sentit, quod

Quod verò non sentit nihil ad nos.

CAP. 9. ὅρος τοῦ, &c. Definitio magnitudinis voluptatum, omnis doloris sublatio.
παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος. Omnis dolentis.
παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ. Omnis rei anxiæ & tristis.
λέξεις τηρεῖ, dictiones obseruat.

CAP. 17. συναιρέσει. Coagmentatione.

CAP. 18. δοῦλος &c.

Seruus Epictetus fueram, qui corpore manens,
Pauperie pressus, charus eram superis.

CAP. 20. παραδείσους. Hortos.
μελισσῶνες. Apiaria, mellariáque.
ἀμπελῶνες. Vineas.
δαφνῶνες. Laureta.

CAP. 22. ἰσονύκτιος. Æquinoctialis.
ἰσημερινός. Æquidialis.
θεριναὶ τροπαὶ, καὶ χειμεριναί. Æstiuo solstitia, & hyberna.
ἐτυμολογικοί. Rationem originis verbi interpretando indagantes.
ἕω ῥέων. Ab oriente sole fluens.
αἰθρηγενέτην. Serenitatem facientem.
ἀπὸ τῆς βοῆς. A boatu.
σὺν δ' εὖρός, &c. Quúmque Euro incubuit Zephyrúsque, Notúsque furentes,
Sudificúsque simul Boreas mala plurima voluens.
κακὰ ἐφ', &c. Mala ad se attrahens, vt Cæcias nubes.
ἀκρόασις ἐπιδεικτική. Auscultatio sese ostentans.

CAP. 23. ἐπ' ἀμφοτέρων, &c. In aurem vitámque, quandoquidem dotata est, cubet.
Re confecta magnifica, & negotio inclyto,

Domo illam exturbet, cui maleuolit maximè:
Vt omnes in Creobulę faciem oculos conuerterent.
Tum me cunctis notum vt faceret vxor hera,
Meóque demoraretur in vultu, asinus inter simias fierem.
Quod autem hoc dictum? tacere volo.
Noctem mali auctorem plurimi.
Me miserum, qui Creobulam duxi, & talenta decem.
Nanam mulierculam, cubitalem, cuius superbia
Adeò intolerabilis est. Iouem Olympium,
Et Mineruam testor, non ancillulam potius officiosam, dicto citius.
Pręstò hanc quispiam abigat quæso, at illam referat.
ἔχω δ' ἐπίκληρον, &c.
Lamiam hæreditariam duxi, quod non dixeram tibi.
Tum verò domus, atque agrorum heram,
Vniuersorúmque illius loco, hei quàm miserum & graue?
Difficillimum imò. At omnibus molesta est, non soli mihi,
Filio multò magis, filięque, prouinciam
Inexpugnabilem dicis, certò scio.
ὦ τρισκακοδαίμων, &c.
Quàm extreme infelix quisquis in egestate vxorem ducit,
Et quærit liberos! hei quantum est insciens sui!
Quique neque necessarium studium rerum gerit,

Nisi

Nisi quantum aliquid iugiter in vita deterat:
Neque (licet res cogat) tectu præbere quit sibi,
Sed inops domo in ærumna vitam trahit,
Hyemem tolerans malè, miseriæ omnis socius,
Bonorúmque vniuersorum insors ac carens.
Vnum equidem quum opprobrans, cunctos monitos volo.

Cap.25.ἀναλογίαν.Proportionem.
ἀνωμαλίαν Inæqualitatem.
ἀνωμαλία.Inæqualitas.

Cap.26.ξανθὸς δὲ.&c. Flauus autem,& ruber & fuluus,& puniceus.
καὶ νίκην, &c. Et virtute tua facta est victoria nutans.

Cap.27.ἑώρων δὲ,&c.Videbam etiam ipsum Philippum, quocum certamus pro imperio principatúque,oculo effossum, humero fractũ, manu cruréque oblæsum, omne denique corporis membrum.quod fortuna auferre voluisset, id vltrò offerentem, vt de cætero vitam cum honore & gloria ageret.
πᾶν ὅτι ἄν, &c. Omne denique corporis membrum quod fortuna auferre voluisset,id vltrò offerentem.
ἔνθα νότος,&c. Auster ibi insanas vrget sub saxa procellas.
καὶ βορέης, &c. Sudificúsque altos aquilo rotat impete fluctus.
λᾶαν ὤθει.Lapidem propellit.
λᾶαν ἄνω ὤθει.Lapidem sursum propellit.

Quæ in libro tertio.

Cap.12.ἑβδομάδα. Septimana.

Πλειάδας Pleiadas.
Πόλους. Polos.
κερκωτῆ. Pertusa.
τὴν διὰ, &c. Per quaternariam consonantiam.
CAP. 11. ἑπτὰ πόλεις, &c. Septem vrbes certant de stirpe insignis Homeri,
Smyrna, Rhodos; Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athenæ.
CAP. 15. τὴν περὶ, &c. De Oropo causam dicentem.
CAP. 13. περὶ τροφῆς. De alimento.
πόσος ὁ, &c. Quantum est hominum gestationis tempus.
γυνὴ κύει δεκάμηνος. Mulier decimestris parit.
ἔστι δὲ καὶ, &c. Est autem, & non est octimestris partus.
ἐστι μὲν φαινόμενα, &c. Apparent quidem veluti animalia post abortum, sed nequaquam sunt, quippe quæ statim vita excedant. Itaque esse quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt.
Οδυσσεία Vlyssea. ὄνος λύρας. Asini ad lyram.
κατὰ Ἀριστοτέλην Secundum Aristotelem.
χαῖρε νῦν φιλότητι, &c.
Nunc gaude dilecta, ast quum se euoluerit annus,
Illustres (neque enim diuûm cubilia vana)
Natos nixa dabis.
περιπλομένου ἐνιαυτοῦ. Voluente anno.
γίνεται δὲ, &c.
In hisce verò & plura fiunt, & ex toto, & per partes.
Dicimus etiã plura pluribus, & pauciora paucioribus

paucioribus.

CAP. 27. Τίμων. Timon.

σίλλος. Sillus.

Τίμωνος. Timonis.

καὶ σὺ Πλάτων, &c.

Túque Plato, nam discipulum te dira cupido
Abstulit, exiguum redimis grandi ære libellum,
Scribere per quem orsus prædoctus abinde fuisti.

CAP. 28. ἱπποκύων. Equi catella.

Quæ in libro quarto.

CAP. 2. περὶ νωδοῦ. De edentulo.

παλλακὴ. Concubina.

CAP. 5. ἡ δὲ κακὴ, &c. Consultum malè consultori pessima res est.

Cap. 11. καὶ κυάμων. &c.

A fabulóque manus tristante amouit edentes.
Hoc, vt Pythagoras iusserat, ipse loquor.

Πυθαγόρας δὲ, &c. Pythagoras in leguminibus, fabam precipuè approbauit: motum enim maximè excitat, & aluum ciet, quamobrem ea maximè vtitur.

δειλοὶ, &c. Ah miseri, à cyamo, miseri, subducite dextras.

εἰς τὸ κυεῖν, &c. In ferendo vtero validi causæque vteri ferendi.

Ἀριστοτέλης δὲ, &c. Aristoteles à vulua, corde, & marina vrtica, atque id genus quibusdam aliis abstinere Pythagoricos dixit, cæterorum autem vsum habuisse.

CAP. 13. περὶ λοιμῶν, ἢ λοιμικῶν κακῶν. De pe-

ſtibus, aut peſtilentibus malis.

CAP. 15. δυχερὲς, χαλεπὸν. Difficile, & arduum.

Quæ in libro quinto.

CAP. 3. τὸ ἥττω, &c. Cauſam inferiorem, ſuperiorem efficere.

CAP. 9. ὦ ἄνθρωπε, &c. Heus homo ne occide Crœſum.

Cap. 10. ἀντιστρέφοντα.

CAP. 11. ἢ τοι καλὴν ἕξεις, &c. Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem: ſin turpem, habebis furiam, neutrum autem bonum: non eſt igitur ducenda vxor.

εἰ μὲν καλὴν ἕξω, &c. Si formoſam ducam, non habebo furiam: ſin deformem, non habebo communem: ducenda igitur vxor.

ἀντιστρέφον. Reciprocum.

πρότασις. Propoſitio.

ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ, &c. Aut pulchram duces, aut turpem.

κοινή, Communis.

ποινή. Furia.

CAP. 12. στερητικὸν μόριον. Priuantem particulam.

CAP. 15. ἀσώματον. Incorporeum.

τὸ δρώμενον, &c. Aut efficiens aut patiens corpus.

τὸ τριχῆ διαστατόν. Triplici dimenſione diſtans.

οὐχ ἁπλῶς, &c. Non ſimpliciter plaga aëris vox eſt: nam digitus qui circa quippiam ducitur aërem quoque percutit: non ita tamen vocem facit, ſed quanta percuſſio, & vehemens, & tāta, vt audibilis fiat.

ῥεῦμα λόγων. Flumen verborum.

CAP.

CAP. 18. ἐφημερίς.. Diarum.

CAP. 20. βαρβαρον. Barbarum.

σόλοικον. Solœcum.

Quæ in libro sexto.

CAP. 1. περὶ προνοίας. De prouidentia.

οἱ τῆς αἰτ. &c. An hominum morbi secundùm naturam proueniant.

κατὰ παρακολούθησιν. Per sequelam.

CAP. 2. εἱμαρμένην. Fatum.

φυσικὴν σύνταξιν, &c. Naturalem quẽdam ordinem omnium rerum, ex æterno aliis ad alia consequentibus, & incommutabili manente eiuscemodi complicatione.

Διὸ ὑπὸ, &c.

Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,

Nosces homines spontaneas haurire calamitates.

Quasi detrimenta singulis à seipsis fiant, & suo impetu delinquant, & in incommoda ruant sua, & ex sua electione & intentione.

ὢ πόποι, &c.

Hei mihi, quid damnant mortales numina cæli?

Esse aiunt etenim per nos mala, quum tamen ipsis

Vecordi præter fatum sint mente dolores.

CAP. 5. δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Bis pueri senes.

CAP. 6. Τύνη δ' οἰωνοῖσι, &c.

Me tu præpetibus parêre volucribus ipsum

Mandas, quas equidem temnoque, animóque recuso.

CAP. 8. πολυίστωρ. Multiscius.

CAP. 13. τὴν ἐξαιφνης φύσιν. Repentinam naturam.

παρμενίδης. Parmenides.
τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιόνδε,&c. Repentè enim tale videtur quippiam significare, quod in alterum transeat.
τραγήματα. Bellaria.

CAP. 14. νουθέτησις. Commonitio.
κόλασις. Animaduersio scilicet & punitio.
παραίνεσις, Monitio.
τιμωρίαν. Pœnam.
παράδειγμα. Exemplum.
προσήκει δὲ,&c. Id est autem conueniens, vt qui plectitur ab alio rectè puniente, melior fiat, & vtilitatem capiat, aut exemplo cæteris sit, quo videntes alij malè affectum, præ metu reddantur meliores.

CAP. 16. παραιτοῦμαι. Deprecor, excuso.

Quæ in libro septimo.

CAP. 2. ῥαθυμότερον ῥαφῇ. Desidiosius iunctura.

CAP. 3. ἀναγώγως. Duriter.
εἰ γάρ σε,&c. Nam si te occisurus erat (vt tu ais) maritus, te quoque occisurum esse oportuit, vt quando tempus interponeretur.

CAP. 6. αἰσθήσεις. Sensus.
ὄψιν. Visum.
ἀκοὴν. Auditum.
γεῦσιν. Gustum.
ἁφὴν. Tactum.
ὄσφρησιν. Odoratum.
περὶ μνήμης. De memoria.
τὴν δὲ ἁφὴν,&c. Tactum verò & gustum omnia habent præter animantium imperfecta.

CAP. 8. καὶ αὐτὸς,&c. Et quidem nos vidimus apud

apud Buteolos Delphinũ amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatãs dorso puerum admittebat, ita vt pinnæ aculeos, velut vagina conderet, ne dilectũ sibi corpus laceraret, receptúmque equitis modo insidentem per magnum æquor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisque Italia confluebat, vt piscem amoris causa vectorem pueri spectaret.

CAP. 11. ἄσωτον. Prodigum.
ἢ ἀκόλαστον. Vel libidinosum.
ἢ ἀχρεῖον. Vel inutilem.
ἢ ἄχρηστον. Vel inutilem.
ἢ κακότροπον. Vel improbum.
ἢ μιαρόν. Vel scelestum.

CAP. 12. χειριδωτοῖς. Manicatis.
χειριδωτός. Manicatas.

CAP. 14. χαρακτῆρας. Formas.
ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Sublime, tenue, medium.

CAP. 16. περὶ ἐδεσμάτων. De eduliis.
ἐπεὶ τί δεῖ, &c. Nam quid mortalibus est necessarium, præter duo illa modò, Cereris munus, & aquæ poculum? quæ adsunt, ac nos queunt alere, quorum satias numquam est: luxus autem sunt cæterarum epularum indagines.

CAP. 20. ἢ δ' ἐπ' ἦρι θέρει, &c.
Grandinis est similis, ruit, æstate altera, vel iã
Prægelidis niuibus, aut glacie humore coactæ.
λᾶαν ἄνω, &c. Saxum sursum impellebat ad tumulum.

Quæ in libro octauo.

CAP. 7. περὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente.

Quæ in libro nono.

CAP.1.ἐμποδὼν ἔχειν.Incurrere aliq· id.
ἐμποδὼν ποιεῖσθαι. Auertere atque depellere.

CAP.2. εἰς ἄρτους.In panes.
ἄξιος οὖν ἐστιν ἀργυρίου. Dignus igitur est argento.

CAP.4.ἀνήκοος.Qui non audierit.
ἀνθρωποφάγους.Carne humana vescentes.

CAP.5.σαρκὸς,&c.Corporis constantem habitum.
μανείην,&c.Insaniam potius,quàm oblectet.
ἡδονῆς, &c. Voluptatis finis meretricis decretum est. tolle Venerem,nullum meretricis erit decretum.

CAP.8.τὸν γὰρ μυρίων,&c. Enimuerò qui decem millibus,& quinq; millibus vestimentorũ egeat,is quò minus indigeat, fieri non potest. Quum enim plus quàm habeo, egeo, detrahens ex iis quæ habeo,acquiesco.

CAP.9.βάλλει καὶ,&c.

Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,
Captas propellentem, suaue quid canit, insusurrat.

Τίτυρ᾽ ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε,&c.

Pasce adamate mihi pulchre heus Tityre capras,
Et potum ad fonteis age Tityre,sed coleatum
Hunc Afrũ,rufúmq; caue,ne cornua vibret.

οἵη δ᾽ Ἄρτεμις εἶσι κατ᾽ οὔρεος,&c.

Montibus it qualis studiosa Diana pharetræ,
Aut per Taygeti spatiosa iuga,aut Erymãthi,
Et nunc gestit apro, nunc ceruo diua volucri.
Stant circum nymphæ agrestes Ioue cælite natæ,

Inque

Inque agris ludunt, Latonæ pectore gaudent.
Fronte Dea ante omneis ceruice prominos alta.
Et pulchras omnes inter clarißima fulget.
Talibus in famulis virgo intemerata decebat.
γέγηθε δέ, &c. Latonę pectora gaudent.
Ρεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, &c.
Pulchras omneis inter clarißima fulget.
Cap. 10. παρθενικὴν ζώνην, &c.
Virgineum soluit cæstum, legémque cubilis.
Καὶ ἔργα φιλοτήσια, Et munus amoris.
Τὸν μὲν ἄρ ἐν τρήτοισι, &c.
Inque toris illi sculptis cepere soporem.
Cap. 15. ἄπορον. Dubium.

Quæ in libro decimo.

Cap. 1. τρίτον, &c. Tertium, & quartum.

Cap. 4. φύσει, &c. Naturáne nomina sint an positu.

Cap. 7. τὴν ἔσω θάλασσαν. Internum mare.

Cap. 10. ἀνατομάς. Dissectiones.

Cap. 11. σπεῦδε βραδέως. Festina tardè.

Cap. 12. Ἀρχύτας, &c. Archytas Tarentinus philosophus pariter & mechanicus vir, columbam ligneam fecit volantem, quæ si vmquam subsedisset, præterea non exsurgebat. Hactenus enim.

Cap. 16. κατὰ πρόληψιν. Per anticipationē.

Cap. 17. ἀσωτίαν τε. Luxúmque.

Cap. 19. οὐδὲ μὴ, &c. Verùm ne dicas, sic esse actum sæpenumero, sed hoc fieri sic dicere. Non enim si quid aliquando contra leges actū

iam est, túque id sequutus es, propterea iure queas euadere, quinimo eo magis idcirco in te debeat statui. Vt enim si prius in aliquem foret animaduersum, tu minimè hæc scriberes, ita si ipse in præsentia punieris, nequaquā deinceps ali s scribet.

CAP. 22. Φιλοσοφία γάρ τι, &c. Nam philosophia quidē, ô Socrates, gratiosa res est, & venusta: si quis illam moderatè in adolescentiáque attingat. Sin autem suprà modum tēpus in ea contriuerit, hominum est corruptela. Quamlibet enim quis bono à natura sit ingenio præditus tamen si diutius per ætatem iam prouectam philosophetur, necessariò omniū rerum imperitus euadet: quarū omninò clarum, bonum, excellentem virum habere peritiam oportet. nam & legum ciuilium, & verborum quibus in consuetudine cœtúque hominum tam publicè quàm priuatim vti decet, voluptatum præterea cupiditatúmq; humanarum, & , vt breuiter comprehendam, morum prorsus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendam, vel publicam vel priuatam sese conferant habentur ridiculi, quemadmodum & ciuiles viri, si in vestras exercitationes disputationésque descendant. Euenit enim illud Euripidis, qua in re clarus quisque est, ad eam properat: & diei partem illi plurimam impartit, vt ipse se superet. Vbi verò inferior sit, inde fugit, illúdque vituperat: aliud verò laudat, quadam sui ipsius beneuolentia existimans seipsum ita laudare. Verùm præstare arbitror amborum participem fieri, philosophiæ quidem quatenus disciplinæ gratia deceat. nec turpe quidem est ado-

adolescēti philosophari. sed quū grandior natu philosophiæ adhuc incumbit, res est, Socrates, valde ridicula. Equidem similiter affectus sum erga illos qui philosophiæ dant operam, atque illos qui balbutiunt ac ludunt. Quoties enim aspicio puellum, cui decorum adhuc est loqui ita balbutientem ludentémque, delector: festiuúmque & liberale mihi videtur, puerilémque decere ætatem. Quoties verò puellum audio verba expeditiùs exprimētem, molestum quiddam mihi oboritur, aurésque offendit meas: atque seruile quippiā præ se ferre videtur. Cæterū quum virū quis vel audit balbutientem, vel videt ludentem, ridiculum id quidem, à viróque alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philosophantes mihi euenit. In adolescente enim philosophiam dum cerno, valde delector, decénsque iudico, atque ingenuum esse hominē hunc existimo: eum verò qui non philosophetur, illiberalem, nec vnquam præclarum aliquid ac generosum de seipso præstiturū. Sed quādo grandiorem natu philosophantē animaduerto, neque dum studia eiusmodi deserentem: verberibus iam hunc virum, Socrates, indigere censeo. Quippe quod, quemadmodū modò dicebam, huic accidat homini, vt etiam si ingenuæ indolis sit, tamen seruilis euadat. fugit enim mediam ciuitatem, forenséſq; cōsuetudines, in quibus poëta inquit viros fieri præstantissimos: abscondítque sese cū tribus vel quatuor pueris; & in angulis susurrando vitam ducit, nihil vnquam liberale aut magnificum prolaturus. Erga te autem, Socrates, bene amicè affectus sum. Itaque idē mihi er-

ga te quod & Zetho erga Amphionem apud Euripidem: cuius modò mentionem feci, accidit. talia enim nūc mihi quædam aduersus te dicere venit in mentem, qualia aduersus fratrem ille dicit. Profectò ea Socrates negligis, quæ curæ esse tibi conueniebat, atque adeò generosæ mentis præstantiam specie quadam puerili conformas, vtpote qui nec in iudiciis cōsultationibúsque, si vsus poscat, verba rectè facere, neque conueniens quicquam probabiléque eligere, nec aliis promptè cōsulere possis. Quare, amice Socrates, ne mihi succenseas. Beneuolentia enim erga te mea ad hæc proferenda nunc me adducit. Nōnne turpe ducis sic comparatum te esse, quemadmodum arbitror, & te & alios omnes qui philosophiam diutius persequuntur? Nempe si te nunc quis, aut alienum è cœtu vestro quempiam cōprehendat, ínque carcerem trahat, atque te iniuriam, quamuis nullam inferas, inferre tamen accuset: certè quid ageres, non haberes: sed vacillares oscitarésque defensionis tuæ prorsus ignarus. proinde adductus in iudicium, vel ab ignauo abiectóque accusatore, vltimo supplicio, si modò illi placeret, afficereris. Iam verò quomodo id ad sapientiam spectat, ô Socrates: si qua ars ingenuæ mentis nacta virum, reddit deteriorem: adeò vt nec ipse sibi opem ferre valeat: nec ex grauissimis periculis se, aut alium quemquam seruare, sed inimicorū raptorúmque exponat iniuriis ingloriū in ciuitate degētem? Iam verò eiusmodi virum, & si dicto sit agrestius, licet super genā impunè pulsare. Quamobrem, bene vir, me audi, ac iā in vanis versari argutiis desine: decora rerum

geren

gerẽdarũ exerce officia, atq; ea ex quibus sapere videaris: ista verò arguta, siue deliramẽta appellari oportet, siue nugas, vnde vacuæ habitandæ tibi domus sunt, aliis relinque. denique imitare non eos qui hæc exigua captãt, sed eos quibus victus & gloria, & alia bona adsunt complurima.

CAP. 24. εἰς τετάρτην, &c.
In quartam & in quintam.

Quæ in libro vndecimo.

CAP. 1. Ἰταλοί. Vituli.
κατ' ἀντίφρασιν. Per contrarium dictionem.

CAP. 4. τὸ δ' ἀξίωμα, &c.
Auctoritas verò, etsi malè dicat, tua
Persuadebit: nam ab inexistimatis proficiscẽs
oratio,
Et ab existimatis, eadem haudquaquam tantumdem valet.
ἀντὶ ἀδοξουμένων. Pro inexistimatis.
ἀντὶ δοκουμένων. Pro existimatis.
ἀδόξουσι. Inæstimati sunt.
ἐνδόξουσι. Existimati sunt.

CAP. 5. σκεπτικοί. Commentantes.
οὐ μᾶλλον, &c. Haud magis sic se hoc quàm illo habet modo, aut quàm neutro.
πυῤῥωνίων τρόπων. Pyrrhonicorum modorum.
σκεπτικοί, ἐφεκτικοί, ἀπορητικοί. Commentantes, hæsitantes, ambigentes.
τῶν πρός τι. Eorum quæ ad aliquid.

CAP. 7. ὀψιμαθίαν. Tardidiscentiam.
ἐν πωλουμένοις. In vendentibus.
ἀπειρόκαλος. Ineptus.

CAP. 9. συνάγχειν. Anginam pati.

συνάγχην. Anginam.
ἀργυράγχην. Argentanginam.

CAP. 15. παραγωγάς. Deductiones & deriuationes.

εὐβόλως. Ingeniosè & aptè.

CAP. 16. περὶ πολυπραγμοσύνης. De curiositate.

πολυφιλίαν. Multorum amicitiam.
πολυτροπίαν. Multiplices ac varios mores.
πολυσαρκίαν. Corpulentiam.
πολυπραγμοσύνην. Curiositatem.

Quæ in libro duodecimo.

CAP. 1. Οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ, &c.

Non eques ipse pater fuerat tibi mehercule Peleus,
Non Thetis est genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aëriæque rupes, mens quòd tibi dura ferox est.

CAP. 2. ἐνθυμήματι. Commentatione.

CAP. 5. κῶλον. Laxum intestinum.

ἀμαθέστερον πως εἰπὲ, καὶ σαφέστερον λέγε. Indoctius rudiúsque quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare.

τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. Quæ prima sunt secundùm naturam.

ἀναλγησία. Indolentia.
ἀπάθεια. Impassibilitas.

CAP. 9. κάκιον ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.

Peius esse iniuriam facere, quàm pati.

CAP. 11. πρὸς ταῦτα κρύπτε, &c.

Nihil occulta, quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.

Quæ

Quæ in libro decimotertio.

CAP. 1. καθ' ἑκὰς, &c. Pro vno subiecto, fatum, & naturam.
μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν, &c. Néve obstante domum fato penetrabis auerni.
περὶ στεφάνου. De corona.
ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι, &c. Nam qui parentibus tantùm se natum putat, fatalem, atque spōtis suæ mortem expectat. Qui verò etiam patriæ ob id, ne in seruitutem redactam illam videat, occumbere præoptabit.
τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον.
Fatalem, & spontis suæ mortem.
αὐτόματος θάνατος. Spontanea mors.

CAP. 5. ἥδιον ὁ λέσβιος. Suauius Lesbium.

CAP. 6. προσῳδίας. Accentus.

CAP. 7. ἡ δὲ δὴ λέαινα, &c. Quum autem animalium acerrimum sit leæna & audacissimū, semel omnino in vita & vnum parit. Enitendo enim cum fœtu pariter matricem proiicit. Rei verò huiusce causa est, quòd quum in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille, vnguiculis præmunitus ferarum longè omnium acutissimis matricem discerpit: tum in maius continuò augescens, multò magis dilanians prodit. Instante vero iam nixu, prorsum relinquitur illius integrum & sanum nihil.
ἐπίκοινον. Promiscuum.
εἱστήκει ὥς τις, &c.
Vtque leo in sylua stabat, sua pignora circū,
Cui manus occurset catulos nemus inter agenti
Venatrix accincta virûm.

ψυχιὰ μάλα,&c.
Crebra gemens nimium,tanquam leo viribus ingens,
Faucibus,absenti venator si catulum audax
Abripuit,denso in saltu dolet acre, sequénsq;
Deinde nemus versat, scrutans vestigia,si quo
Versa viri inueniat,rapit illum bilis amara.

Λέων δ' ὅτι ὀπίσω, &c. Leonē auersum coire,vrinámque retro reddere,dictum iam est. Coit,& parit,non omni tempore:singulis tamen annis vere parit, & magna ex parte geminos. Sed quum plurimos,sex catulos, nonnunquam etiam vnum. Quod de leæna fertur, vuluam cū partu emittere, delira fabula est, facta ex ea causa,quòd rarum genus hoc animalis est: nec rationem, cur ita esset, comperire auctor ille fabulæ poterat. Rarum hoc enim est, nec multis nascitur locis, sed Europæ totius ea parte solùm,quæ inter Acheloum amnem &Nessum est. Parit leæna quoque adeò paruos, vt vix post secundum mensem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies vita pariunt, primùm quinque, pòst verò subinde pauciores, deinde steriles degunt. Caret leæna iuba, maris hæc propria est. Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini vocantur, quatuor: duos superius, totidem inferius, ídque sexto mense ætatis fit.

CAP.9.πανδέκτας. Promiscua & omnimoda continentes.

ὀυκ ἀπὸ τῶν ὑῶν. Non à suibus.

ὕειν.Pluere.

CAP.10.ἐτύμως.Veriloquió.

CAP.11.βιωφελῆ. Vitæ vtilitatibus conducentia.

πέμμασιν. Placentis, concoctione.
CAP. 16. πέψει. Panibus secundæ mensæ.
παροιμιώδης. Prouerbio tritus.
πολλὰ μεταξὺ πέλει, &c.
Multa cadunt inter calicem supremáque labra.
CAP. 17. σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.
Sapientes tyranni sunt congressu sapientum.
αἴας ὁ λοκρός. Aiax Locrensis.
γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ.
Senex senem ego teipsum erudiero.
φιλοκτήτης. Philoctetа.
ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ. In ignigero Prometheo.
σιγᾶν τε ὅπου δεῖ, &c. Tacénsque vbi opus est, & opportuna loquens.
σιγᾶν τε ὅπου, &c. Silere vbi opus est, & tutò loqui.
CAP. 19 εὐφωνία. Vocalitas.
ἀέρα βαθεῖαν. Caliginem, & nebulam profundam.
κολοιούς τε ψᾶράς τε, Graculósque, sturnósque.
ψηρῶν τε. Sturnorum.
τῶν δ' ὥς τε ψάρων, &c. Horum, vt de sturnis it nubes, graculisve.
CAP. 21. κρηπῖδας. Crepidulas.
νηρεΐδας. Nereidas.
σκιαμαχία. Vmbratilis pugna.
κριομαχία. Arietum pugna.
CAP. 23. δὶς ταὐτόν, &c.
Bis idem nobis dixit sapiens Æschylus.
Venio enim ad terram, inquit, & accedo postliminio.
Ast venio idem est, quod accedo postliminio.
Ita per Iouem, atque si quis vicino dixerit,

Accommoda tu mactram, vel si libet, a
panariam.
μάκτρα ἢ κάρδοπος. Mactra, & arca panari
ἀπομνημονεύειν. Commemorare.
ἔκτορα δ' ἐκ βελέων, &c.
Hectora de iaculis, de puluere Iuppiter,
Cæde virûm abduxit; de sanguine, déqu
multu.
ὑσμῖναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ', &c.
Prælia, conflictus, cædes, hominúmque
catus.
μηκέτι παῖδε, &c.
Neu dulces pueri pugnate, aut cernite f
μνηστῆρες δ' ἄρα, &c.
Telemachóque Proci lethum fatúmque
fecto.
θάνατον, καὶ μόρον. Lethum & fatum.
πολεμίζετε, καὶ μάχεσθον. Bellate, & pugna
βάσκ' ἴθι οὖλε ὄνειρε. καὶ βάσκ' ἴθ' ἶρι ταχεῖα. V
i somnum agens. & alibi, Vade, & per
citata.
ἐκ παραλλήλου. Ex geminatione.
CAP. 24. προσῳδίαν. Voculationem.
CAP. 25. γλαύκῳ καὶ, &c.
Glauco, Nereique, atque maris genio
certæ.
νεωτερικώτερος. Audacior & iuuenilior.
ταῦρον δ' ἀλφειῷ, ταῦρον, &c.
Taurum autem Alpheo, Neptuno tum
taurum.
CAP. 27. ἐμφατικώτερον. Expressius.
τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. In lente vnguentu
CAP. 28. πρόσωπον. Personam.

Quæ in libro decimoquarto.

CAP. I. παχυμερέστερον. Crassius, & pinguiori Minerua.
λογικὰ ζῶα. Rationalia animalia.
νευροσπαστα. Neruis mouentia.
CAP. 3. παιδείας δ' οὐκ, &c. Institutionem autem minimè rectè attigisse.
CAP. 4. περὶ καλοῦ, καὶ ἡδονῆς. De honesto, & voluptate.
Παρθένος ἦν, &c. Dicitur virgo esse, indicio eam esse incorruptam, improbis numquam concedere, non orationem suauem, non precationem, non adulationem, non denique quicquam aliud pati. Quas ob res meritò tristis etiam ac contracta fronte pingitur, vultu graui, aspectu contento & toruo, vt iniustis terrorum incutiat, iustis fiduciam præbeat: quando huiuscemodi facies iustis grata, iniustis molesta est.
CAP. 6. σειρῆνες. Sirenes.
Εὐρύκλεια. Euryclia.
ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ. In interiore mari.
κατὰ Ἀρίσταρχον. Iuxta Aristarchum.
ἐν τῇ ἔξω κατὰ Κράτητα. In exteriore iuxta Cratetem.
ἰσόψηφοι. Pares.
παράστιχίς. Continua series.
ἠμαθία. Emathia.
αἱμονία. Hæmonia.
ποσειδώνειον. Neptunium, & locus Neptuni.
ὄναιό σου. Proficiat tibi.
ταύτης τῆς πολυμαθίας. Huius multiiugæ disciplinæ gratia.
ὅτι πόσε μαγείρεσιν, &c.

Ædibus in noſtris quæ recta aut praua geruntur.

Quæ in libro decimoquinto.

CAP. 3. αἴ?ρυσαι μὲν πρῶτα, &c.
Prima ſupinarunt, necuere, & exuta dedere
Pellibus abſque ſono, & muti.
CAP. 6. ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα, &c.
Ecce viri tumulum, qui pridem à lumine ceſſit.
Abſtulit hunc factis præclarum ſplẽdidus Hector,
Quondam ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.
ἀνδραγαθούντων, &c. Fortiter ac viriliter agentibus vobis, atque ſuccedentibus, ſuſcipientibúſque ſtationem meam.
CAP. 10. περὶ ψυχῆς. De anima.
CAP. 14. εἰσεπράξατό με ἀργύριον. Exigit à me argentum.
CAP. 19. περὶ ἐδεσμάτων. De eduliis.
CAP. 2?. ἐν ταῖς πρώταις θεσμοφοριαζούσαις.
In peioribus theſmophoriazuſis.
νῦν οὖν ἁπάσαισι προλέγω, &c.
Omneis igitur nunc admoneo, & dico
Virum hunccine vlciſci multis de cauſis.
Agreſtia etenim quædam matronæ agit, vt qui.
In agreſtibus enutritus oleribus ſit.
ὁ δὲ Ἀναξαγόρου θρέμμα ἀρχαίου, &c.
At Anaxagoræ, alumnus veteris ille
Durus quidem ad ſalutandum videtur,
Et ridendi exoſus, & iocari ne ad vinum quidem.

Conſue-

Consuetus. verùm quicquid scripserit, id
A melle & Sirenibus profluit.
οὔποτε σὸν μνῆμα, Εὐριπίδη, ὄλοιτό που,
Nullo ætate tua Euripides monumenta peribunt.

CAP. 25. ἀναβιοῦται. Reuiuiscit.

CAP. 26. λόγος ἐν ᾧ, &c. Oratio, in qua positis quibusdam, aliud quid à positis necessariò cõsequitur per ea quæ posita sunt.

CAP. 28. κατ' Ἀνδροτίωνος, καὶ κατὰ Τιμοκράτους. In Androtionem, & in Timocratem.

CAP. 31. πολιορκητής. Vrbium expugnator.

Quæ in libro decimosexto.

CAP. 1. ἐνθυμημάτιον. Commentaciunculam.

εἴ τι πράξεις καλὸν, &c. Si cum labore honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet. Si cum voluptate turpe feceris quippiam, quod suaue est, abit, quod turpe est, manet.

CAP. 3. διαιρέσεων. Diuisionum.

λογιζόμεθα οὖν, &c. Cogitabamus itaque propter nimiam ventris compressionem summam esse inediam: nam & ij qui sponte abstinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur, pòst autem minus.

εἰθισμένοι δέ εἰσι, &c. Scythæ etiam consueuerunt, si quando cuiuspiam rei causa inediam ferre coguntur, latioribus fasciis ventrem cohibere, quasi ita fames minus eos infe-

ſtet. Ventre autem fere pleno, quia nulla in eo ſit inanitas, ſit ne eſuriant. Dum autem venter compreſſus admodum eſt, caret inanitate.

ἄπορον δὲ καὶ, &c. Dubium eſt indigénſque conſiderationis, tum in hoc, tum in cæteris famelicis, quare in frigoribus magis huiuſcemodi caſus accidat, quàm ſerenis temporibus.

CAP. 7. οὐδετέρως. Neutro ſcilicet.

CAP. 8. εἰσαγωγάς. Introductiones.

περὶ ἀξιωμάτων. Pronunciatorum.

ἀξίωμα. Pronunciatum.

λεκτὸν αὐτοτελὲς &c. Dicibile per ſe perfectum enunciabile quantum ex ſemetipſo.

ἀξίωμα. Propoſitum.

συνημμένον ἀξίωμα. Connexum pronunciatum.

συμπεπλεγμένον. Copulatum.

παραδιεζευγμένον. Vitioſè diſiunctum.

CAP. 9. ἀδιαφορεῖν. Indifferens eſſe.

CAP. 12. ἀπὸ τοῦ ἔρρειν. A pereundo.

ἔρρε κακὴ γλήνη. Pereas mala pupilla oculi.

ἔρρε ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

Ocyus ô pereas viuorum ex inſula abuſus.

βάσκανον. Inuidum.

βασκαίνειν. Inuidere.

φαινεσθαι ἀπὸ, &c. Facilè apparens ab apparendo ad id, quod melius ac benignius eſt.

CAP. 18. ὀπτική. Perſpectiua.

κανονική. Regularis.

ῥυθμός. Modus, numerus.

μέλος. Modulatio, cantus.

κανονικῆς. Regularis.

μετρική. Dimenſiua.

Quæ

Quæ in libro decimoseptimo.

CAP. 2. σολοικον. Solœcismi vitium.
θεῖναι εἰς μέσον. Ponere in medium.
ἐφόδιον. Viaticum.
τεμένων ἱερά. Temrlorum sacra.

CAP. 3. καὶ δὴ δοῦρα, &c. Atque adeò nauiũ ligna putrefacta sunt, & rudentes fatiscunt.
σπάρτοις. Ex agris satos.

CAP. 4. κηφισιεὺς ὤν, &c.

Cephisieus genere ex Diopere patre,
Quinque & centum quum scripsisset fabulas,
Fato est defunctus, annos duos natus & quinquaginta.

τεχνικοί. Artificiales.
ἀποδεικτικῷ. Demonstratiuo.
ἀμφισβητούμενον, &c. Dubium pro confesso & certo.
ἀπόδειξιν. Expressionem & demonstrationem.

CAP. 8 μὴ γελᾶτε, &c. Ne ridete, inest oleum: verùm vos nescitis qualis matutino diluculo hodie rigor fuerit, itaque gelu concretum est.
αἴθοπα οἶνον. Calidum vinum.

CAP. 9. σκυτάλη. Lorum quo epistolę inuoluuntur.

CAP. 10. τοῦ ἐρεύγονται, &c. Cuius ex penetralibus eructantur inaccessi ignis purissimi fontes, fluuiique ignis interdiu effundũt vorticem fumi ardentem: sed noctu rutila flamma voluntata, saxá in profundam defert maris planiciem cum vehementi strepitu. Illud autem Vulcani reptile gurgites valde horrẽdos eiectat, prodigium quidem admirabile aspectu miranda verò res & iis qui audiunt ab illis qui transierunt.

ῥόον καίοντα αἴθωνα. Fluxum fumi calidum.
κρουνός. Fluenta.
ἀκύρως. Impropriè.
τραχεῖα. Dura.

CAP. 11. τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται.
Madefacito pulmonem vino, astrum enim exoritur.
ἡ κάτω κοιλία. Inferior venter, & aluus.
τραχεῖα ἀρτηρία. Aspera arteria.
ἐπιγλωττίς. Apposita lingula.
τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. Asperam arteriam.

CAP. 12. ἄλλοτε μητρυιή, &c. Ipsa dies quandoque parens, quandoque nouerca est.
μία μητρυιά, &c. Vna nouerca, duæ matres.

CAP. 19. ἄνευ τοῦ πράττειν, &c. Sine vlla actione ad dicendum parati.
ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις, &c. Homo vbi iam mittis, considera nunquid purgatum vas sit. Nam si ad inanem opinionem ea inuergas, prorsum interierint. Sin computrescant, in vrinam aut acetum vertuntur, aut si quid iis ipsis est deterius.
κυνικώτερον. Magis cynicum.
ἀνέχου, καὶ ἀπέχου. Patere, & abstine.

CAP. 20. πᾶσα γὰρ πρᾶξις &c. Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quantum in semetipsa agitur, neque honesta, neque turpis est: quemadmodum sunt quæ nunc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui, aut disputare. Non enim est horum honestum per seipsum quicquam, sed in actione, vt quidem est actũ, eiusmodi euenit. Nam honestè gestum, & rectè, honestum fit, contrà verò turpe. Eodẽ pacto & amare ipsum, & amor, non omnis quidem

dem honestus est, neque commendatione dignus. verùm is, qui amare honestè nos adhortatur.

ἐνθύμημα. Commentum.

ὁδοῦ πάρεργον. Superuacaneè, extra itineris propositum, quasi ex diuerticulo.

CAP. 21. ἀπαίδευτος. Ineruditus.

συγκερασμούς. Contemperationes.

ἀνὴρ ὁ φεύγων, &c. Vir fugiens & denuò pugnabit.

ἀνδρωνῖτιν, γυναικωνῖτιν. Habitationem virorum, habitationem mulierum.

Quæ in libro decimooctauo.

CAP. .. τῆς πολιτείας. Reipublicæ.

κοινὰς τὰς γυναῖκας. Communes mulieres.

νήπιοι οὐδ' ἴσασιν, &c.

Ignorant stolidi quàm tota sit medium plus.
Ac quanta vtilitas in malua & asphodelo sit.

CAP. 4. μοχθηροῖς καὶ φορτικοῖς. Improbos atque graues.

CAP. 5. ἀναγνώστην. Lectorem.

CAP. 6. σοφιστεία. Inani sapientia.

CAP. 7. ἐκμαίνεσθαι. Furere & insanire.

μελαγχολία. Atra bilis.

ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι, &c. Et affectionem ferè hanc heroicam esse.

μήτε χρόνου, &c. Neque temporis, neque modi.

CAP. 8. ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα. Similiter finientia, & similiter cadentia.

ὁμοιοτέλευτα, καὶ, &c. Similiter finientia, & æqualiter desinentia, & comparia, & similiter cadentia.

ἀπειρόκαλοι. Inepti.

CAP. 9. ἄνδρα μοι, &c. Dic mihi musa virum.

ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Pandite nũc Musæ mihi.
ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι καὶ εἰπεῖν. Ab eo quod est sequi, & dicere.

CAP. 10. ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός. Si attrectaris venam eius.
ἀγγεῖον. Vas, & conceptaculum.
σφυγμός. Pulsus.
σφυγμός, ἐστι, &c. Pulsus, est dilparatio & contractio indiuisibilis arteriæ & cordis.
σφυγμός, ἐστι πα... μός, &c. Pulsus, est subsultatio, & palpitatio vel ebullitio venæ & arteriæ.

Quæ in libro decimonono.

CAP. 1. διαλέξεων. Disputationum.
ζήνωνος. Zenonis.
συγκαταθέσεις. Assentiones.
Τὰς τοιαύτας φαντασίας. Eiusmodi imaginationes.
οὐ συγκατατίθεται, &c. Non assentit, neque coopinatur.
καὶ προσδοξάζει. Et coopinatur.
οὐ συγκατατίθεται. Non approbat.

CAP. 2. αἰσθήσεις. Sensus.
ἀκολάστους. Libidinosos, & intemperantes.
ἀκρατεῖς. Incontinentes.
ἀσκολάστους. Incastigatos.
Διὰ τί οἱ κτλ, &c. Cur incontinentes eos appellare solemus, qui voluptate contrectandi aut gustandi exsuperantur? Nã qui immodicè re vtuntur venerea, & qui luxu delectãtur ciborum, incontinentes vocamus. Ciborum tamen non eadem ratio est, sed partim linguam, partim gulam sua mouent suauitate. Vnde Philoxenus gruis collum à diis immortalibus sibi

bi dari optabat. At verò qui in videndo audiendóve modum excedunt, non eodem vocabulo significamus, an quoniam voluptates sensibus hiscę accommodatas, communes cum cæteris animantibus habemus? Ergo vt communes spernimus & notamus, solásque omnium, aut maximè probro damus. Itaque hominem iis deditum reprehendimus, & incontinentem, intemperantémque appellamus, quòd victus à teterrimo voluptatum genere ducitur. Sed quum sentiendi genera quinque sint, cætera animalia duobus tantùm quæ modò dixi, voluptatem sibi acquirunt, cæteris vel nihil omnino delectantur, vel per accidens ita afficiuntur. Quod enim videt, aut olfacit, tantisper gaudet, quoad gustus tactúsve fruiscatur. Quúmque genus idipsum concupiscendi expleuit, illorum quoque suauitas desiit: vt nobis salsamenti odor quum indigemus, suauis est: vbi satiati repletíque sumus, ampliùs suauis nõ est. Rosæ autem odor semper suauis est.

Σλὼ συνυσίαν, &c. Coitum esse paruum morbum comitialem.

CAP. 4. ψυχροποιητικὼ. Frigus facientem. τὸ δὲ πῦρ, &c. Ignis autem concretum resoluit, & gelu constrictum, vt niuem sol.

CAP. 5. Διὰ τί τὰ, &c. Cur aquæ ex niue glaciéve liquatæ sint vitiosæ? an quia cum aqua quæuis gelu concrescit, pars tenuissima difflatur, & leuissima euaporatur? Indicium illud est, quòd deliquata fit minor quàm antea fuerit, quàm concresceret. Quum itaque quod salubrius est defuerit, deterius sit quod relinquitur necesse est.

CAP. 6. Διὰ τί εἰ μὲν, &c. Quam ob causam erubescunt quos puduit, pallent qui metuunt, quum istæ affectiones similes inter se sint? An quoniam pudefactis sanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita vt superficiem occupet, metu verò perculsus contrahitur ad cor, ita vt cæteris partibus defiat?

αἰσχύνη ἐστὶ φόβος. &c. Pudor iustæ vituperationis est timor.

CAP. 7. ἀκύρως, &c. Impropriè, vel per obloquutionem.

CAP. 8. ἑνικῶς. Singulariter.

ἀπαραμύθητον. Absque consolatione.

πληθυντικῶς. Pluratiuè.

CAP. 9. ἀνακρεόντεια, Anacreonteia, & Anacreontis versus.

ἐλεγεῖα. Elegos, hoc est, lugubria carmina.

ἐρωτικά. Amatoria, dulcia, & venusta.

Τὸν ἀργυρεων, &c. Argentum tornans,

Fabrica Vulcane mihi,
Non hominem armatum.
Quid enim cum bellis mihi?
Sed cauum poculum cude,
Quantum vales maximè,
Inque eo neque astra,
Neque plaustra facias.
Nam quid cum Pleiadibus,
Quid cum Boote mihi?
Vites fabrica quæso intus,
Et racemos pariter,
Aureósque pulchrè calcantis
Comites Lyæi,
Amorémque excude simul.

ἀσωτίᾳ. Luxu, prodigalitate.

αἰαφροδισίας

ἀνεπαφροδισίας. Inuenustatis.

CAP. II. τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν, &c.

Suauia dans Agathoni animam ipsa in labra tenebam.

Ægra etenim properans tanquam abitura fuit.

οὐκ ἄμουσος. Non inelegans.

CAP. 12. ἀπάθειαν. Tranquillitatem.

πάθη. Passiones.

CAP. 13. ἀκλαής. Minimè plorans.

Quæ in libro vicesimo.

οἱ περὶ τὸν. Liberi patri artifices.

προβλήματα ἐγκύκλια. Quæstiones circulares.

Διὰ τί οἱ διονυσιακοί, &c. Cur genus id hominũ, quod Dionysiacos technitas, id est, artifices bacchanales appellamus, improbis esse moribus magna ex parte consueuerunt? An quia minimè sese studio sapientiæ dedunt? eo scilicet, quòd in artibus necessariis magnã partem ætatis suæ consumunt, vitam plurimum traducũt incontinẽter, partim etiam tum inopia, quod quidem vtrumque vitia & gignit & auget.

CAP. ἐξωτερικά. Extraria, vel extrinseca.

ἀκροαματικά. Auscultatoria.

ἀκροαματικήν. Auscultatoriam.

ἐξωτερικάς. Extrarias.

δειλινὸν περίπατον. Pomeridianam ambulationem.

ἑωθινόν. Dilucularia.

ἐξωτερικοί. Extrarij.

ἀκροαματικοί. Auscultatorij.

ἀκροαματικάς. Auſcultatorias.
ἀκροαματικούς. Auſcultatorios.
CAP. 5. ἐπιμελοῦμαι. Habeo curam veſtrâm, & conſulo rebus veſtris.
ὑμῶν. Veſtri.
CAP. 7. συμπάθειαν. Conſenſum.
CAP. 11. κηρίον. Fauum.
κέρας ἀμαλθείας. Copiæ cornu.
πινακίδιον. Indicem.
ἐγχειρίδιον. Pugillarem, aut tabellam.
διατριβάς. Exercitationes, & ſtudia.
περὶ ποικίλης ἱστορίας. De varia hiſtoria.
βιβλιοθήκην. Librariam.
ἐποπτίδων. Spectaculorum.
συγγραφήν. Hiſtoriam.

FINIS.

INDEX

INDEX GRÆCArum vocum quæ his Gellij libris sunt incertæ.

*

Ἀγγεῖον 18,10
ἀγόραιοι homines 17,3
ἀδιάφορον 2,7
ἀδιαφορεῖν 16,9
ἁδρὸν dicendi genus 7,14
ἄδοξοι ὑποθέσεις 17,12
Αἴγλης, athleta quidā Samius 5,9
αἴθοπα οἶνον cur dixerit Homerus 17,8
αἰθρηγενέτης βορέης 2,22
αἰσχύνη 19,6
ἀκαλύφη 4,11
ἀκόλαστος 7,11
ἀκουστικοὶ 1,9
ἀκροατὴς 19,2
ἀκροατικὰ & ἐξωτερικὰ 20,5
ἀκροατικαὶ disciplinæ ibid.
ἅμαξαι 2,21
ἀμετροεπὴς 1,15
ἀμπελῶνες 2,20
ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου 17,5
ἀναλγησία 12,5
ἀναλογία 2,25
ἀναπεῖσθαι 15,25
ἀναπιμαι 10,10
ἀναψύξαι 13,29
ἀνέχου καὶ ἀπέχου 17,19
ἀντιστρέφοντα argumēta 5,10.9,16
ἀνωμαλία 2,25
ἀξίωμα 16,8
ἀοργησία καὶ ἀναλγησία 1,26
ἀπάθεια 19,12.12,5
ἀπαρέμφατον 1,7
ἀπαρκτίας 2,22
ἀπηλιώτης ibid.
ἀπὸ προηγουμένου 12,5
ἀπορητικοὶ 11,5
ἄπορον 9,15
ἀργέστης 2.22
ἄρκτος 2,21
ἀσώματον 5,15
ἄσωτος 7,11
αὐτόματος θάνατος 13,1
ἀχρεῖος 7,11

B

Βάρβαρον 5,20
βαστάζοντες 5,3
βούλιμος 16,3

βοώτης 2,21

Γ

Γλαυκῶπις, Lat. cæsia 2,26

γραμμὴ Euclidi quid 1,20

Δ

Δαφνῶνες 2,20

δειλινὸς περίπατος 20,5

δημαγωγοὶ. 3,13

δημαγωγείαν 18,7

ἡ διὰ πασῶν ἁρμονία 3,10

διεζευγμένον ἀξίωμα 16,8

οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται 1,18

δυσχερές 4,15

Ε

Εβδομάς 3,10

εἰς τετράστιχον 10,24

εἰσαγωγαὶ 16,8

ἐπιχειρεία 1,25

ἐνθυμήματα 6,13

ἡ ἐξαίφνης φύσις 6,13

ἐξωμίδες 7,11

ἐξωτερικὰ & ἀκροατικὰ 20,5

ἐξωτερικαὶ disciplinæ 20,5

ἐπιγλωττίς 17,11

ἐφημερίς 5,18

ἐπιμελούμεναι ὑμῶν 20.6

ἐπίκοινον 13,7

ἐπίτασις 7,7

ἐρυθρός 2,26

εὐρόνοτος 2,22

ἑφεκτικοὶ 16,5

ἐφόδιον 17,2

ἐχεμυθία 1,9

ἑωθινὸς περίπατος 20.5

Ζ

Ζέφυρος 2,22

Θ

Θάλασσα εἴσω 10,7

Ι

Ιάπυξ 2,2

ἰσοκατάληκτος 18,8

ἰσονύκτιος aut ἰσημερινὸς circulus 2,22

ἰσόποδες 10,25

ἰσχνὸν dicendi genus 7,14

Κ

Καθήκοντα 1,13

κακότροπος 7,11

κανονικὰ 16, 8

κήδομαι ὑμῶν 20,6

κλέπτης 1,8

κλίμακες 10,15

κλιμακτηρικὸς 15,7

κιῤῥὸς οἶνος 13,29

κοιλία ἡ κάτω 1,18

κοινόβιον 1,10

κόλασις 6,14

κρηπῖδες 13,20

κρικωτὴ σφαῖρα 3,10

κρίσιμοι vel κρίσιμοι dies medicis ibid.

κρύσταλλος 19,5

κύαμος 4.11

κύβος

κύβος 1.20

Λαγωὸς 1.18
λάλοι 1.15
λίψ 2.22

M

Μαθήματα 1.9.14.3
μαθηματικοὶ 1.9
μελαγχολία 18.7
μελιασῶνες 2.20
μέλος 16.18
μέσα, quæ & ἀδιάφορα 2.7
μέσον dicendi genus 7.14
μετρικὴ 16.18
μετριότης 1.26
μικρὸς 7.11
μοῖρα πεπρωμένη καὶ εἱμαρμένη 6.3
μοχθηρὸν 18.4
μύρον τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ 13.27
μύωψ 4.2

N

Νένος 19.13
νοτὶς, humor 2.22
νότος Lat. Auster ibid.
νουθεσία 6.14
νωθὸς 4.2

Ξ

Ξανθὸς color, item πυῤῥὸς, & ἐρυθρὸς 2.26

O

Οδοῦ πάρεργον 17.20
ὁμοιοτέλευτα καὶ ὁμοιόπτωτα 13.8
αἰτεῖ ὁμολογουμένου τὸ ἀμφισβητούμενον 17.5
ὀπτικὴ 16.18
ὁρισμοὶ 1.25
οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἔσθ᾽ ὁ πλοῦς 1.8
ὀψιμαθία 11.7

Π

Πάθη 1.26.19.12
παιδεία 13.15
παραγωγαὶ 11.15
παράδειγμα 6.14
παράδεισοι 2.20
παραδιεζευγμένον ἀξίωμα 15.8
παρακείμενος 7.9
παραιτοῦμαι 6.16
κατὰ παρακολούθησιν 6.1
πάρεστε 8.18
πήμματα, quæ & πράγματα 13.11
περιεῖναι 1.22
περίπατος δειλινὸς & ἑωθινὸς 20.5
περιπλόμενος ἐνιαυτὸς 3.16.

P

Ρυθμὸς 16.18

Σ

Σκεπτικοὶ 11.5
σόλοικον 5.20
σπινθὴρ 3.9

σπάστοι 17,3
σπονδὴ βραδέως 10,20
στέρυσις 16,26
στερητικὸν μόριον 5,12
συγκαταθέσεις 11,2
συμπεπλεγμένον ἀξίωμα 16,8
συμφωνία ἡ διὰ τεσσάρων 3,10
συνάγχη, synãche 11,9
συνημμένον ἀξίωμα 16,8
σφογγμός 18,10
σχήματα, ἐπίπεδον καὶ στερεὸν 1,20

T

Τανυπτέρυγες 6,6
τεχνικοὶ 17,5
τεχνῖται οἱ περὶ τὸν Διόνυσον 20,4
τημαρία 6,14
τραχήματα 6,13.13,11
τραχεῖα ἀρτηρία 17,11
τριὰς 1,20
τροπαὶ θεριναὶ καὶ χειμεριναὶ 2,22
τύποι 1,25
τυφῶνες 19,1

Υ

Υγιὸς νόμιμον διεζευγμένον 2,7
ὑάδες 13,9
ὕπιος ibid.
ὑπογραφὴ 2,25
ὕπτιος 13,9
ὑφορβὸς ibid.

Φ

Φαντασίας 11,5.19,1
φθίσις, phthisis 4.2
φιλανθρωπία 13,15
φοινικὸς, vel potius φοινικῶς 2,26
φοῖνιξ 3,9
Φορτικοὶ 18,4
Φρέαρ 1,18
φυσικοὶ 1,9
φῶρ 1,18

X

Χαλεπὸν 4,15
χαρακτῆρες 7,14
χειμεριναὶ τροπαὶ 2. 22
χειριδωτοὶ tunicæ, à Lat. dictæ Chiridotæ 7,12

FINIS.

EMANUELE
BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible]

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

image not available